
NAZ.

ARISTOTELIS DE GENERATIONE, ET INTERITV

LIBER PRIMVS,

A Flaminio Nobilio in Latinam linguam conuersus,

ET SIMPLICI PRIMVM VERBORVM Explanatione, deinde Quaestionibus copiosissimis ad finem cuiusq; Capitis appositis illustratus.

ILLVSTRISS.MO ET REVERENDISS.MO
Marco Cornelio Episcopo Patauino
Abbati S. Zenonis.

PATAVII,
Apud Ioannem Speronium, & Petrum Paulum Tosium Socios.
M. D. X C V I.

ILLVSTRISSIMO, ET REVERENDISSIMO, MARCO CORNELIO, Episcopo Patauino, Abbati Sancti Zenonis.

✶ Petrus Paulus Tozzius, & Ioannes Speronius S. ✶

VANTO vir ingenio Flaminius Nobilius fuerit, quantaq. bonarum artium cognitione instructus ad Philosophiam accesserit, vel vnus Aristotelis de Generatione, & Interitu liber ab eo post alios e Græca in Latinam linguam conuersus, & explicationibus illustratus ita declarat, vt quo quis acriore iudicio præditus est, & in summi illius Philosophi scriptis magis versatus, eo etiam minus de hac re dubitare videatur. Hic liber cum olim excusus incredibili doctorum consensu, atq. approbatione prodÿsset in lucem, tantam sui cupiditatem omnibus studiosis iniecit, vt, breui bibliopolarum officinis exhaustis, mira esse exemplarium penuria cœperit; quæ ideo vehementius animos iuuentutis angebat, quod se tam doctis, fructuosisq. lucubrationibus sine maximo studiorum suorum detrimento carere non posse intelligebat. Cui quidem incommodo cum & plurimorum cohortationibus,

& nostra etiam sponte satis acriter incitati nos, quantum in nobis esset, prouidere statuissemus, viri doctissimi, optimeq. de Philosophia meriti commentarios, quam fieri diligentissime potuit, iterum imprimendos curauimus. Atq. his cum Patronus aliquis esset de more quærendus, cuius quasi præsidio septi rursus in hominum aspectum exire tutius possent, non fuit nobis diutius cogitandum, quem potissimum deligere hoc tempore deberemus; Tu enim, Amplissime Præsul, vtriq. nostrum statim ex omnibus occurristi, quem & nobilitate generis, & amplitudine dignitatis, & doctrinæ apparatu dignissimum censeremus, sub cuius nomine apparerent, vt quemadmodum nos vnus, atq. idem ardor ad secundam huius operis editionem ante impulerat, ita vna, & eadem voluntas ad nostram tibi obseruantiam hoc testificationis genere declarandam modo induxerit: In quo quidem neque aliud quidquam spectauimus, quam vt studium erga te nostrum ab incredibili animorum inductione profectum probares, neque aliam rem vllam petimus, quam vt opera nostra, quam tibi effusissime pollicemur, si forte ea tibi vsui esse possit, vti perpetuo velis. Vale Patauij Cal. Decemb. M. D. X C V.

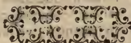

AD LECTORES.

INter cæteros Physiologię Aristotelicę libros hi, qui de ortu, & interitu inscribuntur, rerum copia, & vtilitate maximè insignes sunt. Explicatur enim in his ratio omnis oriendi, intereundi, noua accipiendi accidentia, quæ alteratio dicitur, crescendi, & decrescendi, efficiendi, patiendi, ad mixtionem veniendi; vis, & potestas primarum qualitatum, id est caloris, frigoris, humoris, siccitatis, ortusq; secundarum, vt duriciei, mollitudinis, aliarumq; huiusmodi, in conspectu ponitur; causæq; huius perennis, & continuatæ singularium rerum successionis, qua species ipsæ conseruantur incolumes, patefiunt. Quibus quidem rebus non modò totam contineri physiologiam, sed medicinam etiam maximè egere, quis, nisi in scientijs sit plumbeus, planè non videat? Quamobrem Galenus, qui Medicus? qui Philosophus? cùm de temperamentis, de medicamentorum facultatibus, ac de valetudine ipsa, & morbo agit, pleraq; his ferè libris refert accepta. Verum magnæ, pergratæq; vtilitati summa orationis breuitas, & obscuritas est adiuncta: Illosq; ex Græcis vnus tantùm Philoponus est interpretatus; ex Latinis, dum omnia barbaries occuparat, sanè multi; his autem satis eruditis temporibus, cum ex Medicea Familia, quasi lux quædam bonis artibus effulsit, præter Suessanum, cuius video scripta à Doctis non valdè carè æstimari, quod sciam, nullus. Quocirca operæpræcium nos facturos putauimus, si in ijs interpretandis omnem curam atq; studium adhiberemus; ac si minus ingenium, & scientię copiam diligentiam certè, & facilitatem nostris hominibus probaremus. Cui quidem facilitati dum seruio, omnesq; illius parandæ vias (neglecta per sepè Latini sermonis castitate, ne nostris hominibus nouę quasi linguæ addiscendæ laborem imponerem) sedulo indago; noua interpretationis forma nescio quo pacto deprompta mihi est; quæ tamen à summorum virorum imitatione non longè abest. Verba primùm cuiusq; capitis, quàm diligentissimè potuimus, ac pœnè sigillatim explanauimus, ac dicendi genera ex similium locorum obseruatione notauimus; illudq; egimus, vt Aristotelis sententiam nudam, atque simplicem ante oculos omnium poneremus; nec vlla rerum, quas aliunde importaremus, varietate eam quasi confundi, & perturbari voluimus. Perceptis autem sententijs, verbisq; enodatis, ad finem cuiusq; capitis propositionum, ac sententiarum, quæ in illo capite pronunciatę essent, veritatem per se ipsam contemplati sumus; exorientes quęstiones explicauimus; si quid ad easdem res pertinens ab alijs bonis autoribus allatum esset, in eundem locum conduximus. Similis pœnè in aliquibus libris explicandis Boetij ratio est. In prima

enim

enim editione verba tantùm, & sententiam Aristotelis exponit; in secunda fusius & copiosius agit; multaq; reuocata primò in dubium postea constituit, ac stabilit. Hoc inter nos atq; illum interest, quòd apud illum prima, & secunda editio separatis voluminibus continentur, atq; in secunda ad verba & sententiam Aristotelis explicandam rursus etiam se confert. Nos, quę ad sententiam percipiendam pertinent, semel absoluimus, continuoq; rerum traditarum contemplationem subijcimus, quod multò expeditius, atq; etiam iucundius putauimus. Auerroes sæpè hanc ferè rationem sequutus est. Primò enim verba diligenter expendit, elicitq; sententiam; deinde digressionibus appositis multa speculatur; quod sæpè etiam Simplicius obseruauit. Nos, nisi fallimur, Auerroe multò pleniores, Simplicio distinctiores erimus. Ex Latinis multi in eundem librum à se primùm simpliciter explanatum Quæstionum volumen postea dederunt. Nos non tantùm Quæstiones proponemus (quàmuis in complerim quæstiones ex maiore scilicet parte, atq; Alexandrum imitatus) Sed etiam multarum Aristotelis propositionum, quas primùm simpliciter interpretati erimus, vim, & veritatem considerabimus, idq; ad cuiusq; capitis finem re quodammodo recente, ne longius expectatione pendeteris. Possem etiam de ea conuertendi ratione, quam sequutus sum, multa dicere; sed eam malo existimatione vestra, quá oratione mea comprobari. Omnino Petri Victorij summi & singularis viri ratio illa, quam in libro Aristotelis de Poetica, & Demetrij de Interpretatione adhibuit, mihi semper summopere placuit, neq; ab ea nunc mihi putaui discedendum. Hos autem labores nostros cum tribus ferè ab hinc annis Cosmo Medici Florentinorum, & Senensium Duci, & Francisco eius filio Principi dono dedissem, nunc potestate ab ijsdem facta, cum diutius id multis postulantibus debere posse minimè videretur, primum vobis humanissimi Lectores librum damus, daturi etiam secundum, cum mihi rursus per anniuersarias ferias Impressori operam nauare licuerit. Vestrum autē iudicium erit, putetis ne hunc librum libenter accipiendo, incitandam diligentiam nostram, an aspernando retardandam.

Index

INDEX QVÆSTIONVM.

7 Cur

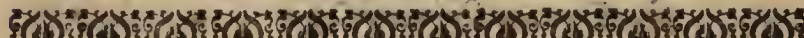
Quæstiones in Sextum Caput. 66.

Quæstiones in Septimum Caput. 73.

Quæstiones in Octauum Caput. 83.

Quæstiones in Nonum Caput. 86.

Quæstiones in Decimum Caput. 91.

Occasione autem ita ferente multas alias magni ponderis quæstiones explicauimus; quarum Indices marginibus apposuimus. Errata autem æquus Lector facilè per se & cognoscet, & ignoscet. Multa enim tùm ob inexpugnabilem quandam necessitatem, tùm ob characterum, præcipue in Græcis dictionibus, inopiam commissa esse non ignoramus.

De Argumento, siue, vt nostri loquuntur, subiecto librorum de Generatione, & Interitu. Caput I.

E Capitibus his, quæ à Græcis Interpretibus proponi solent, nos tria tantū hoc tempore tractanda duximus: Vnum de Aristotelis consilio, quod tantūdem est, ac si quæras, quod nam sit horum librorum argumentum, & subiectum, ita enim nostri loquuntur: Alterum de distributione huius tractationis in duos libros: Tertium de inscriptione. Ad primum autem primo loco aggredientes, facturi operæpretium videmur, si principiò totius philosophiæ naturalis subiectum constituerimus. Eo enim constituto, facilius singulorum librorum, qui ad illam pertinent, subiectum constituemus. Subiectum in omnibus scientijs poni tanquàm notū, vulgò putatur; Vocari enim subiectum, quòd tanquàm concessum subijciatur. Quamobrem cœlum, elementa, mixta ex elementis corpora, quæ philosophiæ naturali subiiciuntur, quin sint atq; in hac rerum vniuersitate contineantur, nemo dubitauerit. Quod si multæ inter grauissimos viros de scientiarum subiectis existere sæpenumero controuersiæ solent, istud propterea euenire inquiunt, quòd aliud est dubitare, An corpus naturale sit, aliud, An habeat omnes veri subiecti conditiones. Illud nullus naturalis philosophus in quæstionem vocauerit, hoc fortasse multi; ac tamen de eo disputantes potius Logici, quàm naturalis philosophi fungi officio videbuntur. *Quæ sit Etymologia istius uocis subiectum. Opinio communis.*

Ego vt non pertinaciter negarim veram esse istam etymologiam, & reliqua, quæ à nostris afferuntur, ità crediderim verius aliquid posse afferri. Puto.n. dici subiectum quasi obiectum, & propositum nobis ad contemplandum; qua notione ea, quæ sub sensum cadunt, eique obiiciuntur, & offeruntur ad sentiendum, vt calor visui, sonus auditui, subiecta persępè vocantur ab Aristot., vt secundo lib. de anima 136. & 164. & 2. horum librorum 7. Ita ēt in artibus appellatur subiectum non quod quasi concessum ponitur, sed, quod artifici offertur, & proponitur ad elaborandum, ac perpoliendum, quod initio primi Rhet. innuit Arist. In eodem aūt extremo libro illud vocatur subiectum, quod cuique maximè propositum est, vt auaro questus, ambitioso honos: obseruauit id eruditiss. Victorius. *Opinio propria.*

Subiectum ità definiri primo post. xliii. omnes ferè nostri existimarunt, quod habet principia, partes, & affectiones, atque ità nunc vulgò in Gymnasiis dicitur; sed perspicuè falluntur, nihil enim eiusmodi sonant verba Aristotelis. Omnino qui Græcè intelligunt, hoc pacto esse locum illum explanandum facilè cognoscunt. Dixerat Aristoteles vnam scientiam esse, quæ habet vnum genus subiectum. Poterat autem quæri, qua ratione diiudicari possset, an esset vnum genus subiectum. Propterea, vt huic exorienti quæstioni occurreret, addit illa omnia esse eiusdem generis subiecti, quæcunque ex primis componuntur, & quæcunque sunt partes, aut per se affectiones harum, scilicet partium; ità enim ego verto vocem illam *αὐτῶν*, tùm quòd aptior sit sententia, tùm quòd videam Aristotelem ita dicere primo Meteor. cap. primo. *Adhuc autem quæcunque species terræ, & partes, & affectiones partium.* Attento autem Lectori ex verbis eo loco proximè sequentibus perspicuum erit, nomine primorum significari primas ipsas propositiones, aut, vt nostri inquiunt, principia complexa, quæ tamen in aliam scientiam non conueniunt, quales sunt propriæ definitiones, & hypotheses, ut in Geometria, lineam esse longitudinem sine latitudine; à puncto ad punctum licere lineam ducere. Componuntur ex istis primis omnia theoremata; Ex illis enim demonstrantur. Demonstrationem autem esse compositionem quandam, satis constat. Ergò omnia theoremata ex iisdem ducta principiis in eodem subiecto genere versantur, nec solum quæ proximè ex illis primis demonstrantur, sed etiam, *partes*, id est magis specialia theoremata, quorum subiectum est pars subiecti superioris theorematis, *& affectiones harum partium,* id est propriæ conditiones istorum subiectorum magis specialium. Ità in philosophia naturali, exempli causa, principia ista ponuntur, ex nihilo nihil fieri; Et ex quolibet non fieri quodlibet, sed contrarium ex contrario. Ex his principiis demonstratur illud Theorema *Quibus uerbis ab Aristo exponatur natura subiecti. pri. post. tex. 43. Aduer. Latin.*

Omne corpus naturale generari interuentu materiæ, formæ, priuationis. Istius generalis theorematis hæ partes, & species sunt, eodem modo generari aïalia, eodem plantas. Nam animalia, & plantæ sunt partes corporis nălis, quibus deinde partibus propriæ tribuuntur affectiones. Ergo, & partes, & affectiones partium, licet non proximè demonstrentur ex illis primis dummodo ad illa tandem tanquàm ad capita, & fontes omnis demonstratio referatur, in eodem genere continentur, atq; ad eandem scientiam pertinent; omninoq; subiectum genus statui huiusmodi debet, quod omnia comprehendat, quæcunq; in illa scientia, cui subiicitur, pertractantur. Ex proprietate igitur principiorum, quæ in aliam scientiam non conueniant, pendet subiecti generis vnitas; ex vnitate generis subiecti pendet vnitas scientiæ: Vnde autem dijudicetur principiorum proprietas, alia questio, atq; alio tempore explicanda.

De subiecto totius philosophiæ naturalis.

Physiologia igitur si vna scientia censenda sit, vnicum genus habeat oportet, in quo oĩa illius theoremata versentur. Vnum aũt erit genus subiectum, si omnia, quæ ad illud pertinent, ex iisdem propriis principiis deducentur. Videmus aũt nos ex huiusmodi hypothesibus, motũ esse, ex nihilo nihil fieri, principia esse contraria, ex definitione materiæ, ex definitione naturæ, atq; alijs similibus principijs omnia theoremata, quæ naturalia dicimus vel proximè, vel aliquo interiecto intermedio demonstrari; quamobrem omnia etiam in eodem genere versari intelligentur, atque vnam scientiam constituent. Hoc genus his vocibus commode putò exprimi posse, quod natura aliquo modo constat. Natura autem constans non ita anguste accipio vt Aristoteles in illa propositione, Omnium natura constantium est certa ratio magnitudinis, de qua propositione suo loco multa dicentur, sed amplè, ac fusè, vt significat quicquid aliquo pacto rationem motus includit, siue causa sit, siue subiectum motus, siue motus ipse, aut similis motui, atq; ex eadem natura exoriens affectio. Hoc modo ipsemet Aristoteles accepit initio librorum de cœlo. Nam cum dixisset, scientiam de natura maximam ferè partem versari in corporibus, addebat illa verba. ***Natura enim constantium hæc quidem sunt corpora, & magnitudines, hæc autem corpus habent, & magnitudinem, hæc verò principia eorum, quæ habent, sunt:*** Ex quibus verbis accuratus lector facilè colliget id, quod natura constat, statui tanquàm commune genus subiectum; cuius species sint corpora, & principia corporũ. Adiungere autem licet, & ipsas affectiones corporum, tanquàm species eiusdem communis subiecti, quod tùm ex eo loco, tùm ex initio tertij libri de cœlo satis patet, vbi eodem ferè vsus loquendi modo distribuit id, quod natura constat in substantias, atque actiones, & affectiones ipsas. Non est autem absurdum principia incomplexa, qualia nunc intelligimus, esse tùm species subiecti communis, tùm etiam causas aliarum specierum; quotiescunque illud subiectum est analogum. Ita cum aliis de subiecto primæ philosophiæ disputaremus, ostendimus Deum Optimum Maximum, & speciem entis, & causam esse, vt in animali cor, & pars, & principium ab Aristotele ponitur. Omnino cum in scientijs subiectum genus, quantum ego possum iudicare, illud dicatur, quod comprehendit omnia, quæ proponuntur ad contemplãdum; in scientia autem naturali, & principia, & orta ex principiis, & affectiones proponantur ad contemplandum, omnia ista vnum genus constituent, nempè, quicquid natura aliquo pacto constat; quàmuis non negarim, quoniam maiorem partem in corporibus hæc scientia versatur, vt iisdem locis ab Aristotele dicitur, idcirco non tota errasse via qui corpus naturale esse subiectum voluerunt.

Quomodo differt subiectum totius naturalis philosophiæ à subiectis partium.

Sit igitur subiectum quicquid natura constat, in vniuersa quidem physiologia tùm generatim, tùm speciatim; in partibus autem physiologiæ (qua in re doctus homo mirabiliter est lapsus) nõ vtroq; modo, sed alterutro, id est aut generatim aut speciatim. Nam in aliqua quidem generatim tantum, in aliqua autem speciatim. In 8. igitur libris de naturali auscultatione agitur de communibus principiis, & communibus affectionibus corporum naturalium; in cæteris verò libris de corporibus speciatim, atque habentibus corpora, ac de propriis principiis & affectionibus illorum.

An corpus naturale in vniuersum debuerit definiri.

Verum quoniam corpora omnia nălia in hoc communi genere conueniunt, nimirum corpore; ac de genere prius, quàm de speciebus agendum esse nemo dubitat; queres fortasse vbinam de corpore năli generatim, atque vniuersè actum sit. Latini putauerunt prestari id in 8. primis libris. Sed mirum videtur, cur nunquàm in iis corpus definiatur. Græci sanè vbique vna voce affirmant in illis libris de principiis tantum agi, & consequentibus principia; quod ẽt nunc à Philopono in præfatione habetis. Auerr. autem secundo phys. com. tertio, & in eadem sententia uidetur fuisse, & illud præterea addidisse, de corpore primum agi in libris de cœlo; idcircoq; ad initium illorum corpus definiri: esse enim magnitudinem tritariam diuiduam. Quod tamen, ut mea fert opinio, non uerissimè dicitur.

Opinio Auer.

Aduersus Auerr.

Primũ alieno loco uidebitur illa definitio posita. Nam cum in 8. libris de principiis corporis

poris sit disputatum, ibidem quoq; per eadem principia definiendum corpus erat, quando quidem corpus nihil aliud est, quàm res concreta ex materia, & forma; minimè autem ad libros de cœlo isthæc trahi definitio debebat, vbi nihil aliud de corpore vniuersè affertur, sed statim ad cœlum deuenitur.

Deinde in 3. phys. probatur corpus nãle esse finitum, in 6. esse diuiduum, multæq; item aliæ affectiones in illis viij. libris passim de corpore ostenduntur. Subiecti autem cognitio necessariò præit affectionum cognitionem. Quæstio enim quid res sit prior est quæstione, quale quid sit. Ergò definitum multò ante oportuit corpus, quàm ad libros de cœlo peruentum sit. Postremò allata ad initium librorum de cœlo definitio ad corpus sine dubio pertinet, quod in quantitatis, non quod in substantiæ genere continetur. Nulla enim in ea definitione exprimitur substantia, sed tantum magnitudo, & quantitas. At corpus naturale substantia est, & quidem ex substantijs constans ex materia inquam, & forma. Omnes ferè hic scrupulus malè habuit. Multa legi, multos audiui: Neminem reperij in hoc luto non hærentem, neminem sibi, nedum aliis satisfacientem. Ego meam opinionem in medium proferre non verebor, quæ mihi animum implet; eos autem, qui hæc legent, excitabit saltem ad rem diligentius considerandam.

Opinio propria. Summum præcipuè studium adhibuit Aristoteles in definitionibus formarum afferendis, siue de substantijs, siue de accidentibus esset illi sermo institutus; quoniam composita ipsa, quòd sint hoc aliquid, quòdque certam speciem habeant, formæ potissimum referunt acceptum, & percæpta formæ vi, continuò illorum essentia intelligitur. Hinc non animalis, sed animæ vides afferri definitionem; non mixti corporis, sed mixtionis; non colorati, sapidi, odorati, putris; sed coloris, saporis, odoris, putredinis. Eadem igitur ratione definitionem naturæ accuratè tractauit Aristoteles. Ea enim constituta, qui nescire se dicat, quid corpus naturale sit, is plumbeus planè sit existimandus; præsertim cum materiæ essentia in primo libro iam esset definitione explicata, & quantum in Physicis erat expectandum, quid esset forma, esset ostensum. Cognita enim materia & forma, & naturæ vi, necessariò cognoscitur corpus naturale, quod nihil aliud est quàm forma in materia, idcircoque naturam habet. Quare essentia corporis naturalis vniuersis duobus Prioribus libris explicatur, vnde quis illius definitionem facilè concinnare poterit, significante tamen eam nobis Aristotele. Nam dum secundo libro text. sexto, & vndecimo ostendit, quid sit illud quod habet naturam, satis etiam declarauit, quomodo definiendum corpus naturale esset. Ac sanè diligentem Lectorem postulat Aristoteles, persæpeque satis illi est res innuisse. Sic tertio Ethicorum cap. nono integram fortitudinis definitionem non afferebat, sed ita dicebat: *Ex his constare potest quid sit fortitudo*: Galenus etiam quarto de pulsuum differentiis cap. secundo admonebat non semper esse expectandas istas expressas definitones, sed satis esse, si rerum natura copiose tractetur, diligenterque euoluatur. Aristoteles autem primo poster. xxv. illud etiam admonuit despici interdum subiectum in scientiis, id est ad illud stabiliendum, aut definiendum nullam operam sumi. Quod tum de subiecto primæ philosophiæ. 1. de ente, tùm de illo communi subiecto, quod nos in philosophia naturali posuimus, ac vocauimus natura constans, euenit. Ergo in primis libris ubi de principiis agitur, agitur etiam de corpore, quod ex illis principiis constat, neque id negarunt Græci, licet de principiis potius, quàm de corpore agi dixerint; quoniam cum cognitis principiis componentibus continuò, vt diximus, compositum ex illis cognoscatur, longior sermo de principiis fit, quàm de corpore. Initio autem librorum de cœlo definitur corpus mathematicum, quà tamen est affectio corporis naturalis, atque ideo definitur, vt definitio illa nobis vsui sit ad mundi perfectionem affirmandam. Longius fortasse, quàm par erat in hac dubitatione tollenda digressi sumus, sed lectores oratos volumus vt longitudinem cum vtilitate compensent; nunc ad institutum reuertamur.

De duplici Analogo. Subiectum illud genus, quod nos in vniuersa physiologia statuimus, Synonymum profecto non est, sed analogum. Non defuerunt autem grauissimi viri, qui latinos reprehenderunt duplex analogum statuentes; alterum, quod vocant attributionis, vt salubre, alterum, quod proportionis, vt materia, quæ proportione quadam inferiorem hanc, & superiorem illam significat: *Aduersus Latinos.* Ita enim isti disputant omne analogum habere semper aliquam speciem, cui primò attribuatur, & ex ea fundatur in alias. Semper enim proportio, & similitudo ex aliqua vna re ad alias ducitur, vt pedem lecti, pedem montis nominamus ob proportionem, & similitudinem, quam cum pede animalis habet. Ita globus cœlestis vocatur materia ob similitudinem, quam cum hac inferiore materia gerit, & cœlum corpus naturale vocamus ob eandem similitudinem. Nam tametsi cœlum potius tanquàm principium statuen-

dum esset, vnde reliqua vocarentur naturalia, tamen quoniam (vt animaduertebat Auer. ii. Met. Com. vltimo, quam sententiam explicat Zimara in Tabulis) hæc inferiora nobis sunt notiora, idcirco illis primùm naturæ nomen accommodamus, deinde proportione quadam ad cœlestia transferimus. Ità in prima Philosophia beatas mentes substantias nominamus ob similitudinē, quæ illis cùm inferioribus intercedit; cum tamen contra se res habeat, vt idcirco hæ substantiæ sint, quòd illas imitentur. Cæterum siue rem ipsam, siue nostram cognitionem spectes, semper in quocunq; analogo contendunt aliquid primò appellari tale, vnde postea cætera talia nominentur; Itaq; omne analogum esse attributionis. Ego aūt (mitto voces; scio.n.nō aptissimè dici analogum proportionis) sed sententiam ipsam minimè arbitror repudiandam. Nā & Arist. primo Eth. cap. 6. & Græci eius interpretes in Cathegoriis duplex æquiuocum à consilio, quod nostris analogum est, agnoscunt; alterum attributionis.i vt Aristot. loquitur, ab vno, & ad vnum, alterum verò ex propositione ductum. Ac licet, quod ad nomen pertinet, semper vni speciei primò sit attributum, deinde cæteris accommodatum, tamen in analogo attributionis res ita se habet, vt, prima specie sublata, cæteræ non solum nomen, sed etiam illud, quod significatur nomine, amittant. Sublata.n. sanitate animalis pharmaca, & sudores, neq; vocarentur, neq; amplius essent sana. In analogo aūt proportionis minimè istud perpetuum est. Nam pes montis licet ita dictus sit ob proportionem, quam habet cum pede animalis, non tñ si animal è medio auferatur, desinet esse illud, quod eo nomine significatur, idest infima pars montis; Ac nihil etiam impediret, quo minus nomen semel vsurpatum retinere posset; scimus enim nomina interdum magis vsurpari in illa re, ad quam sunt translata, quàm in ea, in quam propriè conuenirent; vt idem sanitatis nomen apud Latinos Autores potius in animi robore, quàm in bono corporis habitu vsurpatur.

Defensio Latinorum.

Illud igitur, quod natura constans dicimus, erit analogum proportionis. Adest.n. quædā naturæ similitudo inter corpora æterna, & caduca, vnde commune quoddam subiectum genus conflare potuerunt; atq; vtraq. tñ suam peculiarem naturam, & conditionem obtinent, ita vt minimè eodem modo se habeant quo illa, quæ ab vno, & ad vnum dicimus.

Quale analogum sit subiectum physiologiæ.

Ergo in 8. libris de nāli auscultatione agitur de principiis rerum nālium, ac de consequentibus ista principia vniuerse, ibidemq. simul ēt de corpore nāli agitur, in cæteris aūt libris de principijs proprijs, & propriis affectionibus specialium corporum, inter quæ primū locum obtinet corpus cœleste, sequuntur elementa, mox mixta inanima, demum animata.

Quòd si quæras cur in tractandis principiis antea de inferioribus, q̃ de superioribus sit actum (quod patet primo phys. 68. vbi scribitur actum esse de principiis rerum, quæ generantur, & intereunt) in tractandis autem specialibus corporibus prius de superiore, quàm de inferioribus; animaduertas, moneo, superiora illa principia cognosci, vt anteà diximus, à nobis nō potuisse, nisi per proportionem quandam cum his inferioribus. Idcirco 8. phys. istam proportionem esse ostensam, quod etiam copiosius præstitit Auer. in libro de substantia orbis. Intellectis autem iam, & perceptis vtrisq. principiis, possumus postea rerum ordinem seruantes ab eius corporis tractatione initium facere, quod suapte natura primum est, quodq; cæterorū est causa, & quasi forma. Hoc autem cœlum esse nemo est, qui dubitet. Cætera.n. continet, & gubernat. Omnino sæpe mutare ordinem necessarium est. In Mathematicis, quæ certissimæ scientiæ sunt, vulgoq; ex nobis, & simpliciter notis componi perhibentur, videmus prius definiri circulum, quàm figuras angulis prædītas, & tamen antea tractantur theoremata ad triangulas, & quadrangulas figuras pertinentia, quàm ad circulum. Illud enim fit in tribus primis libris Euclidis, hoc in quarto.

Cur prius actum sit de principijs rerum inferiorum, quàm superiorum, cōtra aūt prius de corporib' superioribus quàm de inferioribus.

Sed iam accedendum est ad explicandum peculiare Aristot. consilium in his libris, qui nunc nobis ad interpretandum sunt propositi. Vocari hos ab Arist. libros de elementis satis pspicuum est 2. de Anima 117. & in lib. de sensu cap. de sapore. Cæterum cum de iisdem elementis agatur etiam in duobus postremis libris de Cœlo, diligenter, quo pacto istæ rationes tractandi distinguantur, est attendendum. Arist. 2. phys. 71. quantum ad res, quæ mouent, aut mouentur, pertinet, tres tractationes ponebat. Primam de rebus, quæ mouent, sed nullo pacto mouentur; alteram de rebus mobilibus æternis; tertiam de rebus mobilibus caducis. Prima tractatio primi philosophi est, reliquæ duæ ad Physiologiam pertinent. Ergo cum percepta principiorum, & principia cōiter consequentium natura, & vi, ad ipsa corpora naturalia speciatim contemplanda deueniendum sit, eandem distinctionem tenebimus, vt prima quidem tractatio sit de rebus mobilibus æternis, id est de Cœlo, eaq; ab Aristo. duobus primis libris absoluitur. Secūda autem de mobilibus caducis; eaq. 3. lib. de cœlo instituta cæteros omnes philosophiæ nālis libros comprehendit. Hæc eadem distinctio aliis quibusdam verbis exponi potest, vt primam quidem tractationem dicamus pertinere ad corpora, quæ secundum locum duntaxat mouentur

De subiecto librorum de generatione.

uentur, secundam autem ad corpora, quæ cæteris etiam motibus agitantur, quo etiam pacto substantiæ naturales ab Arist. distribuuntur viij Met. xij. De cœlo igitur, quin in duobus primis libris, qui de cœlo inscribuntur, agatur, nemo dubitat. Cum autem cæteri omnes Physici libri ad corpora caduca pertinere debeant, primo quidem loco de elementis agendum ratio suadet, quando hæc prima sunt corpora caduca, & initia, causæq; reliquorum: quare non immerito in duobus postremis libris de cœlo, & in his, qui de generatione inscribuntur, de elementis istis est disputatum, quod omnium Græcorum est. Alexander quidem initio Meteor. dicebat, quæ in libris de cœlo inchoata erant, absolui in libris de generatione; idque hoc loco Auer. confirmat. Olympiodorus nedum in his, sed in meteorologicis etiam agi de elementis censuit, quatenus immutantur, & alterantur, itá ut non uerè unam mixtionis formam extundant, sed varias tantum quasdam imagines, & qualitates accipiant. Sed ut hoc nunc omittamus, illud sanè constat, idem ferè subijci his libris, atque duobus postremis de cœlo, quare ab Arist. initio Meteororum coniunctè ponuntur, quæ in utroq; tractantur loco.

Praeterea autem de rectè dispositis, secundum superiorem lationem astris, ac de elementis corporeis, quot, & quæ, & de ea, quæ inuicem fit, generatione, & interitu communi dictum est antea. In iij. igitur libro de cœlo, cum illas opiniones, quæ generationem statuebant compositionem quandam ex magnitudinibus indiuiduis, quòd mirabiliter nobis uiam ueritatis inuestigandæ obstruerent, confutasset, ad elementorum tractationem aggrediens tex. xxx. inquit. *Considerandum esse, quæ nam sint talium corporum elementa, & quam ob causam sunt, deinde his constitutis, & quot, & qualia.* Addebat autem Auerroes quasdam ex istis propositis quæstionibus in iis de cœlo libris pertractari, quasdam autem in his de generatione, & interitu; cum in suo codice illa etiam particula adesset, *& quorum sunt*, quæ à nostro abest. Ita autem allata uerba explanentur, alicui enim exhibere negotium possent. Agendum est, *quæ nam sint talium corporum elementa*, id est quæ nam inter huiusmodi corpora, quæ generantur, & intereunt, elementa censeri debeant, *& propter quid sint*, causam scilicet aperientes, cur ista debeant censeri elementa, *Deinde quot, & qualia*, quæstio quot sint, ad quæstionem generis, nisi fallor, referri debet: idem enim significat, quot elementa sint, ac si diceremus, quot rebus elementi nomen tanquàm genus attribuatur; quæstio autem qualia sint ad quæstionem definitionis sine dubio refertur. Idem enim dictu est qualia sint, & quid sint, ut Alexan. initio Meteor. ex Arist. aliique sæpè interpretes, & Galenus ipse notauit. Scimus enim differentiam, à qua rei tota vis, & essentia pendet, qualitatem solere nominari. Quod autem pollicitus est Arist. etiam præstat. Nam primò quidem ex elementi definitione ostendit Ignem, Aerem, Aquam, & Terram inter corpora elementi nomine digna esse; quod est sequentium quæstionum quasi fundamentum; deinde ad numerum, & qualitatem inuestigandam pergit. Quod igitur ad numerum pertinet, primum excludit extrema, probat enim neque infinita, neque unum duntaxat esse elementum. Deinde cum iam sequeretur plura esse, atq; finita, considerandum tex. lii. proponebat; utrum sempiterna essent, an caduca: hoc enim ostenso manifestum fore aiebat, & quot, & qualia sint. Similem quandam rationem sequutus est in primo phy. Nam cum quæreret de principiorum numero, primum aduersus Parmenidem disputauit non esse unum, deinde aduersus Anaxagoram non esse infinita. Deinde cum exclusis extremis certus illorum numerus statuendus esset, posuit principia esse contraria; qua quidem re probè explicata, & numerus, & qualitas simul est constituta. Eodem igitur pacto, si nunc elementa ostenderit caduca esse, putat utranque quæstionem, de numero inquam, & qualitate elementorum facilius explicatum iri. Ostendit igitur generari elementa, & ex se uicissim generari, non autem per secretionem, aut congregationem; neque omnino figuræ mutatione, neque dissolutione in superficies, demumque differentias elementorum à figuris non esse ducendas demonstrat; Quamobrem dicebat Auerr. com. lvi. librum tertium de cœlo anteire libros de generatione, quoniam in illo falsæ veterum opiniones refelluntur; In his autem uera oriendi, & intereundi ratio affertur. Idem autem innuerat com. xlii. Ad finem autem illius tertii addit Aristoteles differentias elementorum esse ducendas ab affectionibus, ab operibus, à facultatibus, hæc enim ea esse, quæ in omnibus rebus naturalibus cognoscere cupiamus. Interpretabatur Auertoes *ab affectionibus*, à primis qualitatibus, calore, frigore, humore, siccitate, *à facultatibus*, à formis, quas ipse uirtutes uocat, quod sanè notandum est ob quosdam, qui uirtutes in rebus naturalibus à formis distinxerunt, & putarunt esse accidentia, *Opera* autem putat adiecta, tanquàm illa, quæ differentias ueras, & formas consequuntur, nobisque declarant. Alexander autem, referente Simplicio, multas illorum uerborum attulit explanationes, quarum quæ mihi magis probatur, illa est, ut affectionum nomine primas qualitates intelligamus, quæ in tertia specie qualitatis continentur, id est calorem, frigus, humorem, siccitatem; opera autem illa sint, quæ ab istis qualitatibus proficiscuntur;

Ordo ab Arist. in elementorũ tractatione adhibitus.

Explanatio xxx. text. 3. de Cœlo.

Explanatio ult. text. 3. de Cœlo.

ftiscuntur; facultates postremò leuitas,& grauitas, quarum postremo loco mentio facta est, quod ab illis continuò sibi ordiendum putat Aristoteles. Solet enim quæ postremo loco proposuit, ea primo loco ad explicandum aggredi. Ergo uniuersus quartus liber in his maximè proprus elementorum differentiis tractandis positus est, quæ ad secundum qualitatis genus referri debent; atque ostenditur unum ex istis primis corporibus esse summè, & simpliciter leue, aliud summè,& simpliciter graue, duo uerò interiecta intermedia, partim grauia, partim leuia; quamobrem simul qualitas, & numerus ipsorum est constitutus. In his autem libris de Generatione, cum aliam istorum corporum differentiam, quæ ab affectionibus ducitur, tractare uellet, declarandum antea sibi putauit (quod tertio Libro de cœlo leuiter attigerat) quæ nam esset uera generationis natura, & alterationis, quoniam per primas qualitates elementa generantur,& alterantur; ita ut primus horum librorum iaciat quasi fundamenta, qnibus in secundo ad elementorum differentias statuendas uti possimus. Admirabilis est igitur ordo, qui ab Aristotele seruatur: tertio libro de cœlo ea explicantur, quibus non explicatis ad elementorum differentias inueniendas aspirare non possumus. Deinde cum duplices sese offerrent differentiæ, aliæ, quæ à facultatibus, aliæ, quæ ab affectionibus ducerentur; facultates antea tractandas sibi existimauit, quòd isthæc tractatio multo coniunctior esset iis, quæ de cœlo dicta erant; cuius coniunctionis habendam esse rationem docuit nos Aristoteles, secundo de partibus animalium cap. nono. Nam per grauitatem,& leuitatem ad propria feruntur loca, suasque constituunt uniuersitates, ex quibus unà cum cœlo tanquàm primariis partibus mundus componitur; ita ut istæ qualitates sint etiam priores natura cæteris qualitatibus, quæ elementis insunt. In his autem libris cæteras ab affectionibus ductas differentias persequi in animo habens, putauit antea illa esse declaranda, quæ ad eam rem mirificè faciebant, naturam scilicet generationis, alterationis, efficiendi, patiendi, tangendi, mixtionis. Quare si finem spectes, quo isthæc omnia referuntur, dices consilium Aristotelis in his libris esse de elementis agere, quatenus primis qualitatibus patibilibus prædita sunt. Verum dubitabis. Facultates illæ, de quibus iiii. de cœlo actum est, motum pariunt, qui est ad locum, generatio autem de qua hic agitur, est prior motu, qui ad locum; nam hic ad accidens, illa ad substantiam ducit, ergo hi libri ante quartum de cœlo collocandi erant. Præterea cur hic de accretione agitur, si elementa sunt nobis proposita ad contemplandum? quando quidem accretio ad elementa non pertinet, sed animatorum propria est. Dissoluuntur hi nodi non difficulter: Primus quidem ea ratione, quòd prius essentiam rerum quærimus, quàm modum oriendi,& occidendi; ex quo tractans Aristoteles animalia, antea de sensu,& memoria, atque huiusmodi rebus ad illorum essentiam pertinentibus egit, quàm de eorũdẽ generatione. Cum igitur elementorum essentia illis facultatibus significetur,& contineatur; idcirco de illis optimè agere potuit, antequàm ueram oriendi,& occidendi rationem explicaret. Quòd si in tertio libro nonnulla de generatione sunt dicta, eò spectabant omnia illa, ut falsæ opiniones exploderentur numerusq; & motus etiam rectus elementorum constitueretur, quod in quarto est actum. Verum sedanda est controuersia quædam inter Philoponum,& Auerroem. Philoponus inquit ex iis, quæ dicentur in secundo horum librorum, qui nobis in præsenti propositi sunt, cognosci quot, & quæ elementa sint. Auerroes autem inquit, numerum esse constitutum in libris de cœlo, quod Aristoteli maximè congruere uidetur, qui initio meteor ita dicebat. *Adhuc autem de rectè dispositis secundum superam lationem astris,& de elementis corporeis quot,& qualia, ac de ea, quæ inuicem, Generatione,& Interitu communi, dictum est antea;* quasi ante quam de generatione sit actum, quot & qualia elementa sint, constituerit. Non est dubitandum quin Auerroes rectè dixerit. Nam Aristoteles ex iis, quæ attulit secundo libro de cœlo 18. & 19. & 4. lib. 37. & 38. sine dubio numerum elementorum stabiliuit, declarandoque facultates illorum, etiã qualia essent, ostendit. Nec tamen idcirco reprehendendus Philoponus. Nam in his libris tractatur qualitas,& natura elementorum, cum de illorum qualitatibus patibilibus differatur; ex ista autem tractatione magis elucet, & confirmatur ipsorum numerus. Sic dicebat Arist. 3. libro Ethic. cum ostensum fuisset, quæ nam uirtutes essent, fore etiam, ut quot essent, intelligeretur. Patet igitur inter libros de cœlo,& hos maximam esse coniunctionem. Nam in illorum postremis duobus de elementis agitur constituendo numerum,& qualitates, ac facultates illas per quas feruntur ad locum, ita ut hanc uniuersitatem compleant. In his eadem elementa tractantur declarando patibiles ipsorum qualitates,& rationem, quã ad mixtionem ueniunt; Itaque uerè elementa,& causæ sunt, ut docebat Auerr. iii. de cœlo com. primo. Procreantur enim ab illis mixta corpora. Istis autem qualitatibus constitutis fit etiam ut numerus ipsorum certior,& firmior fit. Ideo Aristoteles coniunxit epilogum illorum librorum cum procemio horum. Epilogus quidem ita se habet. *De graui igitur,& leui,& iis, quæ in his eueniunt, constitu-* tum

Dubitationes de ordine, & subiecto horũ librorum sublatæ.

Cur antea de graui, & leui, quàm de generatiõe sit actũ.

Cõtrouersia inter Philoponũ & Auerroem sedata.

tum sit nobis hoc modo. Proemium autem ita. *De generatione autem, & interitu eorum, quæ natura generantur, & intereunt, similiter in omnibus*, quasi hoc sibi uelit. Ex quo iam de qualitatibus elementorum, per quas ad propria loca feruntur, satis egimus; reliquum est ut agamus de eorundem patibilibus qualitatibus, per quas generantur, & intereunt, efficiunt, patiuntur, miscentur. Et quoniam hæc rectè intelligi nequeunt, nisi antea generationis, alterationis, effectionis, perpessionis, mixtionis naturam probè cognitam habeamus, idcirco de generatione statim, atque alteratione, & aliis huiusmodi rebus agendum est.

Quod autem ad accretionem pertinet, illa quidem elementis non conuenit, sed tamen ob seriem ipsam, & connexionem rerum, cuius antea diximus magnam esse vim, factum est, ut cum de aliis mutationibus actum esset, de accretione etiam agi deberet. Ita sexto Ethic. cum ob uirtutes morales necessariò de prudentia disserendum esset, ob coniunctionem factum est, ut de cæteris quoque uirtutibus ad intelligentiam non ad mores pertinentibus disputaret. Similiferè pacto cum primo magnorum moral. cap. 33. dubitasset num rectè de sapientia egisset, respondebat Aristoteles id fuisse in causa, quòd cum de his loquimur, quæ in anima sunt, de omnibus dicamus oportet. Ex iis quæ diximus, satis nisi fallor patefactum est consilium Aristotelis in his libris. Agendum enim illi est de elementis, quà patilibus qualitatibus affecta oriuntur, occidunt, alterant, alterantur, miscentur.

Cur de accretione in hoc libro agatur.

Summa Consilij Arist. in his lib.

Cur hæc tractatio in duos libros sit distributa. Cap. 2.

DVobus autem libris hæc tractatio (quod erat secundum caput de iis, quæ initio proposuimus) continetur. Nam in primo quasi fundamenta iaciuntur; explicaturque genera tionis, interitus, alterationis, tangendi, efficiendi, patiendi, mixtionis natura, & vis omnis; in secundo autem isthæc accommodantur elementis, & propriæ ipsorum qualitates ostenduntur. Nec est, quod dubites, cur si de omnibus mutationum generibus iii. & quinto phy. actum est, nunc de iisdem agatur. Nam ibi actum de illis est tenuiter, atque ut species motus erant; nūc integrè, & ad præsens institutum accommodatè agetur.

Cur sæpius de iisdem motib'.

De Inscriptione. Cap. 3.

REstat tertium caput de inscriptione. Multiplex est Aristotelica inscribendi ratio. Interdum inscriptionem apponit indicantem omnia quæcunque in illo uolumine continentur, vt in libris de Anima, de Rhetorica, de Poetica. Interdum præcipuam, aut maiorem partem indicare satis habet, ut fortè in libris de cœlo, in meteorologicis: interdum locum demõstrat, in quo collocari tractatio illa debet, ut in iis, quæ post naturalia ipscripsit. Nonnunquàm excitat auditoris attentionem; qualis inscriptio illa, de naturali auditione. Præsenti inscriptione præcipua pars horum librorum significatur. Nam cum de elementis agendum sit, quà subiiciuntur reliquis præter lationem mutationibus, præcipua autem mutatio sit generatio, & interitus, de hac uoluit libros inscribere; quod notauit etiam Auerroes in paraphrasi. Libet referre Galeni uerba, quæ magnus ille uir primo de elementis scripsit, cum rationem redderet, quamobrem suum librum Hippocrates de elementis, ut Asclepiades, non inscripsisset. *Nihil, inquit, refert. Videmus enim ueteres ferè omnes libros suos de natura inscripsisse, ut Melissum, Parmenidem, Empedoclem, Alcmeonem, Gorgiam, Prodicum, cæterosq; omnes. Quin etiam Aristoteles in libris de cælo, & in libris de generatione, & interitu, agit de elementis, item Chrysippus in libro de substantia: ac neuter tamen suos libros de elementis inscripsit. Non est sanè uocabulis ipsis omnino insistendum, sed uis potius sermonis perpendenda est*, nonnullaq; in hanc sententiam adiungit, quæ attendere operepretium erit. Habetis consilium Aristotelis in his libris, scitis quid agatur in primo, quid in secundo; Rationem inscriptionis tenetis; quare ipsum iam Aristotelem potestis audire.

Aristot. de Generatione & Interitu.

LIBER PRIMVS.

Cap. primum Tex.com. pri.

DE Generatione autem, & interitu eorum, quæ natura generantur, & intereunt, similiter in omnibus, causæq; distinguendæ sunt, et rationes ipsarum.

SImplex Proemium est, in quo seruatur unica illa conditio omniũ Proemiorum tertio Rhet. Cap. xiiii. exposita, ut Autoris explicetur consilium, atque institutum. Cohæret autem epilogo, ut in præfatione diximus, librorum de cœlo, quod significat dictio illa, ***autem***, quasi ità coniunctè sit legendum. ***De graui quidem igitur, & leui, & ijs, quæ ipsis accidunt, hoc modo statutum nobis sit.*** Hic fuit epilogus librorum de cœlo. ***De generatione autem, & interitu eorum quæ natura generantur, & intereunt, similiter in omnibus.*** Nunc scilicet statuendum nobis est: quare ità possumus argumentari. Ei qui egit de graui, & leui, & ipsorum accidentibus, si ordinem seruare uelit, protinus de generatione, & interitu, ac de accretione, & alteratione agendum est: nos iam de graui, & leui ipsorumque accidentibus egimus, ergo protinus, si ordinẽ seruare uelimus, ut certè uolumus, de generatione, & interitu, de accretione, & alteratione nobis agendum est. Maioris autem propositionis, in qua huius argumentationis tota uis consistit, necessitatem satis in præfatione demonstrauimus. Cautè autem proponit, ***quæ natura generantur.*** Multa enim geruntur consilio, ut amicitiæ, & inimicitiæ, multa arte, ut Domus, & nauis, quæ nobis hoc tempore non sunt proposita ad contemplandum, sed ea tantum, quæ natura oriuntur, & intereunt. Cautè etiam illud addit, ***similiter in omnibus***, id est uniuersè, & generatim, quà conueniunt omnia in uno quodam communi modo oriendi, & intereundi. De specialibus enim, & propriis cuiusq; speciei modis in sequentibus libris est agendum; in meteorologicis quidem de generatione pluuiæ, cometarum, iridis, huiusmodique rerum, quæ in sublimi loco fiunt, in reliquis autem de generatione, & interitu plantarum, & animalium. ***Causæque distinguendæ sunt, & rationes ipsarum.*** Ei qui non historiam sed scientiam profitetur, de causis rerum, quas pertractat, agendum est, nos non historiam, sed scientiam profitemur, ergo de causis istarum rerum, quas pertractamus, agendum nobis est. Quas autem horum uerborum, ***causæ, & rationes,*** interpretationes affert Philoponus, mihi non probantur. Si enim illius modo interpretaremur, pertinerent ad explicandum consilium Aristotelis in sequẽtibus post hunc libris. Id autem absurdum esset, & ineptè hoc loco positum, cum nondum plenè eius in præsenti libro expositum consilium est; quare alia uerba addit, ut audietis, ad illud patefaciendum. Sic igitur nos interpretemur, ***causæque distinguendæ***, id est, ostendendũ quatuor causas ad rerum naturalium generationem, & interitum concurrere, materiam, formã, efficiens, finem, ***& rationes ipsarum,*** distinguendæ atque explicandæ diligenter sunt rationes, & modi ipsarum causarum, quibus rationibus, & modis ad procreandum accedunt. Alia enim materiæ ratio est, alia efficientis, alia reliquarum causarum. Notat Philoponus non posse hoc loco isthæc duo nomina, ***causæ, & rationes***, idem significare, quòd coniunctio illa τε sit addita; dictum enim est τά τε αἴτια διαιρετέον καὶ τοὺς λόγους αὐτῶν; quasi illæ duæ particulæ τέ & καὶ uim quandam distinguendi habeant, quemadmodum in latina lingua si diceremus, diuidendæ sunt, & causæ, & rationes ipsarum, diuersum quiddam esse causas à rationibus statim intelligeremus; quamquàm fortasse illud τέ, significare potest coniunctionem eorum, quæ nunc dicuntur cum superioribus quomodo, & nos conuertimus; sicque argumentum Philoponi non satis firmum esset. Satius tamen omnino uidetur uocibus illis diuersum sensum tribuere. Occurrit etiam alia interpretatio, si legamus ***Rationes ipsorum***, id est eorum, quæ natura generantur, & intereunt, non autem, ***Ipsarum***, ut antea dicebamus, quod facilè uox Græca αὐτῶν patitur. Nã uoce illa, ***causa***, efficientẽ, & materiã intelligere poterimus, quas infrà proprias generationis causas statui audietis, uoce aũt illa ***Rationes*** formã, & finẽ in quibus præcipuè rei

iam

iam factæ essentia,& ratio consistit. Quare primo phys.c.69.forma uocatur absolutè ratio,finem autem à forma uix differre notauit sæpè Arist.

Notandum est in his verbis esse atticismum. *De generatione autem,& interitu eorum,quæ natura generantur,& intereunt similiter in omnibus.* Addenda enim sunt similia quædam verba, *statuendum postbac est.* Est autem hic atticismus Arist. familiaris, quod notauit Alex. in libro de Sensu,& Sensili ad initium tertii capitis,& quinto Metaph. com. xii.

Præterea autem de Accretione,& alteratione,quid vtrūq;.

Pergit explicare,vt dicebamus,scopum,& argumentum huius tractationis. Non.n.tantū de generatione & interitu agendum est, illorumq; causis, verum ēt de reliquis mutationibus, quæ rebus naturalibus infra Lunam positis conueniunt; tales sine dubio sunt accretio,& alteratio; & quamuis accretio non omnibus illis conueniat; tamen quando diuersum à generatione,& alteratione genus mutationis est,multisq; omnino, si minus omnibus rerum inferiorum speciebus inest, iisdem profectò libris tractari debuit, quibus reliqua mutationis genera tractabantur.

Adde,vt notat Philoponus,& alterationis, & accretionis cognitionem ad generationem propriè dictam cognoscendam facere, præcipuè autem cognitionem alterationis; quod perspicuè indicant verba proxime sequentia.

Et vtrum existimandum sit eandem esse naturam alterationis,& generationis , an diuersam,quemadmodum et nominibus distincta sunt.

Quasi dicat eam etiam ob causam diligenter de alteratione agendum esse,vt generationis natura benè intelligatur. Nam siue idem reapse sint,nominibus tantum diuersa,siue differentia nominum indicet diuersas etiam esse res; certè alterum alterius cognitione eget. Idcircò primo Top. quæstio de eodem ac diuerso ad quæstionem definitionis refertur. Ergo de alteratione duplici de causa est agendum,tum per se,quòd est naturalis mutationis genus,tum gratia generationis,quæ benè intelligi nequit, non percæpta alterationis natura.

Notat breuiter Philoponus generationem esse mutationem , quæ ad substantiam pertineat ex non ente in ens, alterationem verò mutationem ad id,quod iam formam ac speciem habet,pertinentem,in aliquo accidentium illi;quare generatio aliud facit;alteratio aūt ἀλλοῖον, id est quodammodo immutatum. Sic Telemachus apud Homerum vocat patrem suum à Minerua in accidentibus mutatum non ἄλλον, id est alium, sed ἀλλοῖον, quasi leuiter immutatum,& alteratum. Versus autem, qui & nunc à Philo. & ab Ammo. in quinque voces Porphyrii cap. de differentia affertur, ità habet ἀλλοῖος μοι ξεῖνε φάνης νέον ἢ τὸ πάροιθεν.

Antiquorum igitur hi quidem eam , quæ simplex generatio vocatur,alterationem etiam dicunt;illi verò diuersum quiddā alterationem et generationem.

Ad quæstionem postremò loco positam primum aggrediens (eius .n. explicatio gradus quidam erit ad reliquas explicandas,ac sanè solet Arist. ad id,quod vltimo loco proponit, primum aggredi.) Veterum philosophorum sententias narrat,antiquum scilicet suum institutum tenens, falsas aliorum opiniones ex animis hominum prius euellendi,quàm suam veritatis plenam inferat . Sic diligentes Agricolæ prius agrum noxiis stirpibus perpurgant , quàm illi bona semina commendent . Quamuis autem cum generationem dicimus , eam , quæ simplex , id est propriè , & absolutè generatio est, intelligi æquum sit (quemadmodum Simplicius secundo phys. com. xxxvi. cum causæ profertur nomen causam propriam debere intelligi contendit) tamen vt rem clarius exprimat, initio propositæ disputationis voluit accuratè notare,de qua generatione intelligat; idcircoque addit, *Eam, quæ simplex generatio uocatur,* id est propriè,& absolutè. Nam & alteratio est generatio quædam, verum non simpliciter, sed cum adiunctione quadam. Cum enim corpus aliquod ex nigredine in candorem alteratur, non dicimus absolutè corpus fieri, sed adiungimus corpus fieri candidum cæterum hæc infrà copiosius. Nunc qui sint vtriusque recitatæ sententiæ autores, operæpretium est audire.

Quicunque enim omne quicquid est,vnum quiddam esse dicunt,& omnia ex vno generant,hi quidem generationem esse al

teratione dicant necesse est, et quod propriè generatur, alterari.

Pauci fortè ex veteribus hæc verba pronuntiarunt, generationem esse alterationem. Verum Aristoteles non tàm quid dicant, quàm quid suis principiis congruenter dicere debeant, attendit. Cum igitur multi ex veteribus vnicum omnium rerum principium ponerent, vt Tales, qui aquam, vt Anaximenes, & Diogenes, qui aerem, his necessariò consitendum fuisse docet, generationem simpliciter dictam, de qua iam notauimus intelligi, non differre ab alteratione. Id autem ab illis hoc argumento extorquemus: generatio, in qua non fit mutatio substantiæ, sed tantum accidentium, est idem atq; alteratio; omnis rerum naturalium generatio apud eos, qui vnicum principium ponunt, est huiusmodi vt nulla fiat mutatio substantiæ; sed tantum accidentium; ergo omnis rerum naturalium generatio apud istos erit idem atq; alteratio. Maior propositio ex iam allata alterationis definitione patet; mutatio enim in accidentibus est alteratio: videtur autem nunc sub alteratione, & eam, quæ in quantitate, & eam, quæ in loco mutationem comprehendere, quatenus & istæ sunt mutationes in accidentibus. Minoris autem veritas indè patet, quòd ipsi, qui vnicum principium, id est vnicum subiectum omnium rerum ponebant; hoc vnum esse etiam rerum substantiam censebant; formas autem accidentia. Ex quo dictum est primo phys. 7. eandem esse quæstionem de numero principiorum, atq; de numero entium. Nam qui plura principia statuunt, plura etiam putant esse entia secundum substantiam, id est tot esse diuersas rerum substantias, quot principia sunt. Qui autem vnicum principium ponunt, vnicam etiam ponunt omnium rerum esse substantiam, Idcircòque omnia esse vnum secundum substantiam. Idem repetitur ii. phys. vii. vbi materiam esse naturam probatur. Inquit enim Aristoteles eo loco, quod quisque putauit esse principium siue vnum, siue plura id, & tot putasse esse vniuersam substantiam, cætera verò affectiones, atque habitus. Idem nunc euidenter significatur. Nam cum dixisset, *quicunq; omne quicquid est, unum esse dicunt*, id explanans, ait, *& omnia ex uno generant*, quasi omnia vnum sint de illorum sententia, eò quod subiectum vnum sit; hocque subiectum sit vniuersa rerum substantia. Ergo, si vnicum principium est, idque est vniuersa rerum substantia, nec potest ipsum in sua substantia mutari, certè mutatio in accidentibus tantum existet. Non potest autem istud principium in sua substantia mutari, quoniam si mutaretur, non esset primum principium, sed posterius illo, circa quod immutabile persistens facta mutatio esset, omninoq; & nos materiam primam eadem de causa mutari secundum substantiam nolumus. Possumus igitur ità argumentari ad minoris confirmationem. Si fieret mutatio in substantia, fieret mutatio in principio, nam illi non aliam esse rerum substantiam, quàm principium volunt; sed in principio mutatio fieri nequit, quoniam principium immutabile sit oportet (non enim aut ex se, aut ex alio fiet, ne aut se ipso, aut illo alio sit posterius) ergo in substantia mutatio non fit. Sequitur igitur fieri in accidentibus, quæ iam alteratio est.

Quæ ad huius loci interpretationem affert Philoponus, à nostris non discrepant, sed nisi fallor, longè obscurius sunt tradita; *Et quod propriè generatur alterari*. Significantius exprimit, quod sibi languidius dixisse videbatur. Necesse, inquit, est qui vnicum principium statuunt, generationem cum alteratione confundant, generationem, inquam, propriè dictam, ita vt proprie aliquid generari nihil aliud sit, quàm alterari. Ità dum istam sententiam recenset, vnà quoque illius patefacit absurditatem.

Quicunque verò materiem plura vno ponunt vt Empedocles, & Anaxagoras, et Leucippus, hi alterum.

Secundæ sententiæ, quæ generationem ab alteratione distinguebat, autores nunc affert eosdem scilicet, qui non vnum sed plura subiecta ponebant; Inquit autem non qui plura principia, sed qui plura subiecta, & materias, quoniam tota ratio distinguendi generationem ab alteratione apud veteres in ipsa materia consistit. Audistis enim iam qui vnicum subiectum ponerent, vnicam etiam rerum vniuersarum substantiam posuisse, quare generationem ab alteratione non potuisse distinguere. Qui autem plura subiecta inducunt, plures etiam rerum substantias statuent; quare si sapientes hanc rem tractare velint, generationem ab alteratione distinguere debebunt, vt generationem, atque interitum vocent principiorum congregationem, ac diremptum; alterationem verò mutationem ordinis, & situs in iisdem principiis tueantur. Exemplo res illustretur, Empedocles quatuor principia posuit, illa scilicet quæ vocantur elementa ignem, aerem, aquam, terram. Anaxagoras, vt audietis, infinita homogenea, & eiusmodi; Leucippus, ac Democritus infinita corpora indiuidua figuris inter se differentia; Accipiamus nunc istam Democriti opinionem. Concurrant,

currant, & congregentur plura corpora indiuidua, orietur aliquid; dirimantur, & dissoluantur; idem interibit; manentibus ijsdem corpusculis eorum tamen ordo, ac situs varietur, & quæ erant posteriora, collocentur in fronte, quæ inferiora, superiorem locum teneant; iam non orietur, aut interibit, sed alterabitur. Quod in Leucippi, & Democriti sententia ostendimus, non difficile est in Empedoclis etiam atq; Anaxagoræ sententia ostendere. Possent igitur omnes isti alterationem à generatione distinguere, atq; omnino necessariò deberent; non tamen omnes distinguunt, ob negligentiam scilicet errantes.

Anaxagoras sanè propriam vocem ignorauit, dicens, generari, atq; interire idem esse, atq; alterari; multa autem elementa ponens, sicut et alij.

Miratur quodammodo de Anaxagora Aristoteles, qui plura elementa cum poneret, sicut, & alij iam memorati, id est infinita homogenea, idcircoq; horum congregationem vocare generationem deberet, dissolutionem interitum, ipse tamen congregationem, & dissolutionem, alterationem vocarit. ***Sic propriam uocem ignorauit***, id est, vt Latini interpretatur, non se audiuit, nec cognouit, quid sibi congruenter suis principiis dicendum esset, aut ignorauit propriam vocem generationis, & alterationis, dum illas temerè confundit, ac quod dicere deberet propriè oriri, inquit alterari, cuius secundæ interpretationis meminit ex Alexandro Simplicius 1. phys. com. 30. Hanc verò interpretationem, qui græcè intelligunt, ac tenent, quæ sit vis illius vocis ἀκήκοε, magis probabunt. Ac fortè erant hæc ipsiusmet Anaxagoræ verba, generari esse idem, atq; alterari; quod videtur colligi ex pri. phys. 33. Illud non obliuiscamur alterationis vocabulum amplè sumi, vt omnem in accidentibus mutationem significat. Nam vt præclarè ostendebat Auerr. 12. Met. 18. generatio ab Anaxagora quasi motus quidam localis inducebatur. Erat enim rerum latentium eductio.

Empedocles enim corporea quidem quatuor, omnia autem cum mouentibus sex numero.

Quasi dicat melius intelligetur, quod posuimus, si quomodo iam memorati viri plura principia inducerent, ostenderimus. Empedocles igitur principia corporea quatuor esse statuit, nempè illa, quæ vocantur elementa. Vox autem illa ***corporea*** significat materialia, ac patibilia; pati enim proprium corporum est, & hæc Empedocles pro subiecto ponebat, efficientes aūt causas faciebat incorporeas, ***Omnia autem cum mouentibus***: adnumeratis scilicet mouentibus, & efficientibus causis, lite & amicitia resultant sex numero. Vocem illam γὰρ ita interpretati sumus, vt idem valeat atque οὖν quod apud Aristotelem esse vsitatum notat Alex. in vij. metaph. com. 1.

Anaxagoras aūt infinita, et Leucippus, et Democritus, hic ea quæ sunt homogenea, elementa ponit, ut os, et carnem, et medullam, & aliorum omnium, quorum pars synonyma est.

Vox illa, ***hic***, non refertur ad proxime memoratum Democritum, sed ad Anaxagoram more Aristoteli vsitato. Sic secundo phys. 49. ***Eorum quæ fiunt, alia fiunt gratia huius, alia non fiunt, & horum alia fiunt consilio, alia sine consilio.*** Vbi vox illa, ***horum***, non ad secundū ac proximum, sed ad primum, ac remotius diuisionis membrum refertur. Anaxagoras igitur, cum ex qualibet re quamlibet ferè gigni animaduerteret, putauit res omnes esse conflatas ex innumerabilibus partibus cuiusque rei homogeneæ. Homogenea autem illa dicitur, cuius pars est synonyma toti, id est idem nomen, eandemque definitionem habet, atq; totum, vt caro est homogenea, quoniam pars carnis, caro est, item neruus, quia pars nerui neruus est. Heterogenea autem, & multiformis illa, cuius pars non est synonyma toti, vt brachium. Ita igitur rem se habere putabat Anaxagoras, vt in osse exempli causa, quod vulgo scilicet dicitur os, sint innumerabiles partes non solum sinceri ossis, sed etiam carnis, ossis, nerui, medullæ, & in ea quæ vulgo dicitur medulla, innumerabiles partes carnis, ossis nerui: differre aūt vnam rem ab altera, eo quòd in vna essent plures partes carnis, vnde tota res caro vocaretur, in altera plures partes ossis, vnde totum corpus os diceretur. Hanc opinionem præclarè Lucretius primo libro his verbis expressit.

Nunc & Anaxagoræ scrutemur ὁμοιομέρειαν,
Quam Græci memorant, nec nostra dicere lingua
Concedit nobis patrij sermonis egestas:
Sed tamen ipsam rem facilè est exponere verbis.
Principio rerum, quam dicit ὁμοιομέρειαν.
Ossa videlicet è pauxillis, atq; minutis
Visceribus viscus gigni, sanguenq; creari
Sanguinis inter se multis coeuntibus guttis. Deinde.
Cætera consimili fingit ratione, putatq;. Paulopost.
Id quod Anaxagoras sibi sumit, ut omnibus omnes
Res putet immixtas rebus latitare: sed illud
Apparere unum, cuius sint plurima mixta,
Et magis in prõptu, primaq; in frõte locata. Reliqua apud ipsum legantur.

Democritus autem, & Leucippus ex corporibus indiuiduis reliqua componi dicunt; hæc autem infinita, et multitudine esse, et formis; ipsa autẽ inter se ipsa differre his, ex quibus sunt, & situ et ordine horum.

Democritus, & Leucippus indiuidua quædam corpuscula statuunt elementa omnium rerum; quæ quidem numero sint infi[illegible]i[illegible]a, & infinitis etiam formis, & figuris prædita; *Ipsa autem inter se ipsa*, Rursus ista vox, *Ipsa*, referri debet non ad corpuscula, de quibus proximè loquutus erat, sed ad illud remotius verbum *Reliqua*, idest effecta, & corpora composita. Ipsa igitur corpora composita differre inquiunt tribus modis figura, ordine, situ; figura, vt ignem à terra, quòd ille ex rotundis, hæc ex cubicis atomis fortasse constet; Ordine si duo ex easdem figuras habentibus atomis sint constituta, verùm in vno, exempli causa, sphæricæ atomi teneant priores partes, cubicæ occupent posteriores, contra in altero cubicæ priores, sphericæ posteriores: sic dictio *Roma* differt à dictione *Amor* solo scilicet ordine literarum. Situ aũt, si earundem atomorum diuersa collocatio (ita vt in vna re collocentur rectæ, in altera obliquæ, vel supinæ) varietatem in effectis pariat, quomodo litera N. differt à litera Z. Differentia autem, inquit Philoponus, quæ ducitur à figura, in causa est, vt effecta sint omnino altera, ac specie discrepantia, Quare primam illam à figura ductam differentiam his verbis descripsit Aristoteles *His ex quibus sunt* quasi dicat substantia ipsa.

Contraria autem omnino uidentur dicere Anaxagoræ sectatores, & Empedoclis. Hic enim ignem, & aquam, & aerem, & terram dicit elementa quatuor, ac simpliciora esse, quàm carnẽ, & os, et reliqua huiusmodi ex homogeneis: Illi verò hæc quidem simplicia, & elementa; Terram autem, & ignem, & aerem composita. Nam omni seminarium esse horum.

Notat tota penè diametro Anaxagoræ sectatores ab Empedoclis dissensisse; qua dissensione percæpta, utriusque sententia plenius intelligetur: hanc autem dissensionem tertio etiã libro de cœlo tex. xxxii. exposuit. Empedocles igitur, & qui eius sententiam adamarunt, quatuor uócata elementa, uerè etiam elementa esse censuerunt, ac longè simpliciora, quàm carnem, & os, & reliqua huiusmodi; natura enim principii atque elementi simplicitatem maximè desiderat, Compositum .n. a componentibus tanquàm ab elementis pendet. Anaxagoræ

autem

autem sectatores homogenea, ut carnem, os, neruum, esse censuerunt *Simplicia, & elementa:* uides rursus simplex cum elemenro coniungi ab Aristotele. quoniam à natura etiam coniungũtur *Terram autem, & Ignem, & Aerem composita*, quasi dicerent falsò uocari elementa, uerè enim esse composita ex homogeneis, tanquàm ex ueris elementis: ommittit autem in istis corporibus recensendis aquam negligentia quãdam Aristoteli usitata, & grauitatem præseferente, de qua Phalereus in libro de interpretatione *Nam omni seminarium esse horum*. Vera inquit elementa ponebant ista homogenea, atque ad istorum uim, ac naturam pertinere dicebant, ut sint semina, & elementa omnium rerum. Possumus autem istas uoces *Omni seminarium esse horum* ità etiam interpretari, istorum homogeneorum esse infinitam quandam copiam; quare, supple ru, principia, & elementa esse commodè queant. Sic enim de atomis Democriticis primo de anima uigesimo scriptum est, atomorum omni seminarium esse apud Democritum totius naturæ elementa: huic autem uoci πανσπερμία similis erat illa, qua Empedoclem usum constat secundo phy. lxxxiii. οὐλοφυής.

Qui igitur ex vno omnia constituunt, ij generationem, & interitum esse alterationem dicant necesse est: semper enim manere subiectum idem, & vnum; tale vero alterari dicimus.

Expositis diligenter opinionibus ueterum colligit illud, quod principio posuerat; & probat apud eos, qui omnia construi uolunt ex uno subiecto, quod scilicet sit integra omnium rerum substantia, necessariò generationem, & interitum esse alterationem. Probatio est huiusmodi: omnis mutatio in qua subiectum manet *Idem & unum* (unum numero, idem substantia) ita prorsus, ut nulla fiat mutatio in substantia, alteratio est; generatio, & interitus apud ueteres unicum subiectum statuentes erat mutatio, in qua subiectum manebat idem, & unum, idcircoque tota rei substantia stabilis permanebat; ergo generatio, & interitus apud illos erat alteratio. Aristoteles autem primo loco conclusionem affert, deinde minorem propositionem, qui mos illi familiaris est.

Qui autem plura genera faciunt, ij differre alterationem à generatione.

Supple ex superiore periodo *Dicant necesse est*, uocat autem elementa genera, quoniam & genera uidentur esse elementa specierum; aut potius cum inquit *Genera* intelligit subiecta & materias. Distinguuntur enim, qui unicum subiectum ponunt ab iis, qui plura. Subiectum autem, & materiam uocari genus ob quandam naturæ similitudinem patet secundo de anima lv. ac multo clarius v. Metaph. xxxiii. & x. Metaph. xxiiii. quàmuis Alexander secundo quæstionum naturalium cap. ultimo, & ex Alexandro Auerr. iii. Metaph. xlii. & alibi sæpè inter materiam, & genus propriè sumptum multum interesse ostendant: qua de re infrà.

Coeuntibus enim ac dissolutis generatio existit, et interitus. Quamobrem, & Empedocles ita inquit, naturam nullius, sed solum mixtionem, & fœdus mixtorum. Quod igitur sermo est aptus illorũ hypothesi ità dicere, manifestum, et quod ità dicũt.

Omnino, inquit, si isti sua principia tueri uelint, congregationem illorum esse generationem, ac dissolutionem interitum statuant oportet: alterationem uerò quamlibet aliam mutationem, uel in ordine, uel in situ coeuntium. Id sanè Empedocles significauit, cum inquit, *naturam nullius esse*, id est rem nullam compositam habere naturam, & essentiam aliquam propriam, aut veram unitatem accepisse, *Sed solum mixtionem, & fœdus mixtorum*, id est, sed naturã cuiusque rei esse ipsam mixtionem, & fœdus elementorum, quæ miscentur, mixtio autem, & fœdus fit per congregationem; ergo congregatio est generatio. Id enim quod ducit ad ipsum esse, est generatio, congregatio ducit ad ipsum esse, ergo congregatio est generatio. Maior propositio clara; minor probatur. Quod ducit ad mixtionem, & fœdus, ducit ad ipsum esse, congregatio ducit ad mixtionem, & fœdus, ergo congregatio ducit ad ipsum esse. Maior inde patet; quod apud Empedoclem ipsum esse rerum, nihil aliud erat, quàm mixtio, & fœdus mixtorum: Minor autem clara. Misceri enim, & fœdus icere non possunt, nisi congregentur, & coeant. Notant autem Alexander, & Auerroes hæc eadem verba explananres quinto Metaphy. v. ignorasse Empedoclem ueram mixtionis naturam nihil enim aliud mixtionis nomine significasse, quàm compositionem, & coagmentationem quandam, idcircoque dixisse naturã

nullius

nullius esse, quòd eorum, quæ simul componebantur, uera non fieret unio. *Quod igitur sermo est aptus*, Constat igitur ueteres istos, & ità dicere debuisse si congruenter suis principiis loqui debebant generationem scilicet esse congregationem elementorum, interitum uerò dissolutionem) & uerò etiam dixisse; quod Empedoclis testimonio ostendimus.

Iidem autem alterationem esse aliquid præter generationem dicant oportet; ac nefas tamen per ea, quæ ab illis dicuntur.

Iam constituit, quid apud ueteres plura principia facientes, generatio esse deberet, nunc ostendit necessariò iisdem alterationem fuisse ponendam; ac diuersam quidem à generatione. Hoc enim ostenso satis constabit rectè à nobis antea dictum esse, cogi istos generationem ab alteratione distinguere. Quamuis autem ad hæc distinguenda cogantur, tamen (ut per sæpè homines inscitiâ labuntur, neque satis ipsi sibi constant) ea uerba proferunt, quæ tollere omnino alterationem uideantur.

Id autem rectè à nobis dici, non difficile videre. Nam quemadmodum cernimus quiescente substantia mutationem in ipsa penes magnitudinem, qua accretio, ac diminutio vocatur, ità, & alterationem.

Iam ex superioribus patere potuit, illis necessariò alterationem à generatione distinguẽdam fuisse, & generationem quidem in congregatione elementorum, alterationem uerò in mutatione ordinis, & situs eorundem ponendam; rectè tamen à nobis dictum esse ex illorum uerbis tolli alterationem, ex iis, quæ afferemus patebit. Quod antequàm fiat, uerbis illis *Nam quemadmodum cernimus etc.* breuiter in memoriam reuocat, quod sit alteratio, simulq́; eam alterius mutationis, quæ accretio, & diminutio dicitur, exemplo confirmat; Est enim isthæc in quantitate mutatio, ut inquit Philoponus, quodammodo notior, & à nullo unquàm negata, cum alterationem quidem Protagoras negare non erubuerit; qua de re aliàs dicemus. Satis nunc est accretionem, ac diminutionem esse mutationem quantitatis substantia ipsa *quiescente*, id est nullo pacto mutata, alterationem uerò mutationem, & conuersionem in qualitate substantia quiescente, istasque mutationes uel oculis ipsis percipi. Sic dictio illa γὰρ idem ualebit, ac si dixisset δὲ, quod non esse inusitatum notat Eustratius in ii. Poster. com. 328. & ita uertemus, *Quemadmodum autem cernimus &c.* Ad significandam uerò mutationem oppositam accretioni utitur Arist. uoce φθίσεως, id est tabis quæ propriè uiuentium est; quemadmodum etiam in libro de sensu, & sensili cap. iiii. & alibi sæpè, ut significet de ea tantum quantitatis mutatione agi, quæ ad [illegible]uentia pertinet.

Ac nihilominus ex his, quæ dicunt plura vno inducentes principia, nefas alterari.

Cum ea sit alterationis natura, quam diximus, atque ita euidens, ut ab illis quoque necessario ponenda esset; tamen ea dicunt, quæ si sint, nihil alterari queat.

Affectiones enim penes quas dicimus hoc accidere, differentia elementorum sunt, vt exempli causa calidum, frigidum, album, nigrum, siccum, humidum, molle, durum, & aliarum vnaquæq;, sicuti etiam inquit Empedocles,

Solem, quidem album videri, & calidum omnino;
Imbrem verò in omnibus caliginosum, rigidumq́;.

Eodem autem modo de reliquis etiam statuit. Quare si ex igne generari aquam fas non est, nec ex aqua terram, neque ex albo nigrum erit vllum, neque ex molli durum. Eadem aũt, & de cæteris ratio. Hoc autem erat alteratio.

Quàmuis omnes ueteres plura principia inducentes alterationem imprudenter tollant, imprudentissimè tamen Empedocles: ex quo ipsum præter alios refellendum suscipimus.

Existimabat

Exiſtimabat enim ipſe affectiones (in quibus ſanè conſiſtat oportet alteratio, ſi quidem alicubi conſiſtit (eſſe formas proprias elementorum; ex quo dicebat, *Solem* eſſe album, & calidum, *omnino*, tota natura atque ſubſtantia : intellige autem tu nomine ſolis ignem, nam cœleſtia Emp. ſtatuebat ignea : ac poſita eſt poetice pars pro toto, nimirum Sol pro uniuerſo igne, *Imbrem uerò in omnibus caliginoſum rigidumque*, id eſt aquam uniuersè eſſe nigram, & frigidã; poeticis enim figuris utitur: cenſebat igitur iſtas qualitates, & formas elementorum eſſe: exiſtimabat prætereà, atque aſſerebat, elementa non mutari, neque fieri ex ſe mutuò, ſed alia ex his. Quibus poſitis tolli alterationem ità probamus. Si ex calido non fit frigidum neque ex albo nigrum, neque ex molli durum, neque ex alia huiuſmodi affectione fit alia affectio, certè non eſt alteratio. Sed apud Empedoclem ex calido non fit frigidum, neque ex albo nigrum, neque ex molli durum, neque ex alia huiuſmodi affectione alia affectio; ergo apud Empedóclem non eſt alteratió. Connexum clarum. Nihil enim aliud alteratio eſt, quam in talibus quibuſdam affectionibus mutatio. Aſſumptum ex illius dogmatis ita colligimus. Propriæ elementorum formæ non mutantur; calidum, frigidum, album, nigrum, molle, durum, huiuſmodique aliæ affectiones ſunt apud Empedoclem propriæ elementorum formæ; ergo nullum ex iſtis mutari poteſt. Minor Empedoclis eſt; atque etiam maior. Nam ſi elementa non mutantur, ut ipſe aſſerit, neque illorum formæ mutari poſſunt. Mutatis enim formis ipſa quoque elementa eſſent mutata. Hæc igitur manifeſto Empedoclem condemnant.

An, et manifeſtum vnam ſemper contrarijs eſſe ſubijciendam materiam, ſiue mutetur ſecundum locum, ſiue ſecundum accretionem, et diminutionem, ſiue ſecundum alterationem?

Illa dictio *An* apud Ariſtotelem, quam uertimus, *An*, ferè ſemper nota eſt conſtitutionis, & quaſi decreti interpoſiti. Inquit igitur mirandum non eſſe, ſi Empedocles, Anaxagoras, Democritus plura principia inducentes alterationem tueri non poterant, quando omnis mutatio ex contrario in contrarium, ſiue uerſetur in loco, quæ dicitur latio, ſiue in quantitate, quæ dicitur accretio, & diminutio, ſiue in qualitate, quæ propriè dicitur alteratio, omnis inquam mutatio unum ſubiectum poſtulat, unaque tantum materies contrarijs ſemper eſt ſubijcienda, nõ plures. Nihil enim eſſet, quòd contraria inter ſe pugnarent, ſi ſingulum contrarium ſingulum haberet ſubiectum, & proprium, in quo conſiſteret. Cur enim calor igneus conetur corrumpere frigus aquæ, ſi ipſe in materia illa, quæ ſubiecta eſt frigori, conſiſtere non poteſt? Certè ipſe ſibi strueret interitum. Nunc autem, quoniam ambo in eodem ſubiecto uerſantur, idcirco de illius poſſeſſione inter ſe pugnant. Verum hæc in phyſicis copioſius ſunt explicata. firmius autem de unico ſubiecto ſanciens Ariſtot. & alterationem præcipuè ſpectans de qua nunc illi ſermo, hæc addit.

Præterea autem ſimul neceſſarium hoc eſſe, & alterationẽ. Nam ſi alteratio eſt, & ſubiectum vnum elementum, & vna omnium materies habentium in ſe mutuam mutationem; & ſi ſubiectum vnum, eſt alteratio.

Quemadmodum initio primi libri de anima duæ illæ regulæ ſunt propoſitæ, ſi anima habet opus proprium, eſſe immortalem, ſin caret opere proprio non eſſe immortalem; ita nunc iſtæ duæ ponuntur, ſi ſit unum ſubiectum, eſſe alterationem, ſi non ſit unum ſubiectum, non eſſe alterationem. Significantur autem illis uerbis: *Simul neceſſarium eſt hoc eſſe* id eſt hoc unum ſubiectum, *& alterationem.* Atque cum his uerbis eſſent ſignificatæ, explicantur poſtea copioſius, ac ſtatuitur iſta inter ſe reciprocari, ut ſi alteratio eſt, unum eſſe ſubiectum debeat, & ſi unum ſit ſubiectum, alteratio habitura locum in rerum natura ſit. Prima propoſitio inde patet, quòd ut diximus, alteratio exiſtit ex pugna inter contraria; contraria autem non pugnarent, niſi unicum tantum ſubiectum eſſet. Secunda autem propoſitio, quæ eſt conuerſa è priore, ex eadem re confirmatur. Nam ſi unicum ſubiectum eſt, de eius poſſeſſione pugnabunt contraria, pugna autem iſta nihil iam aliud eſt, quàm alteratio. Notanda autem ſunt illa uerba, *& una omnium materies habentium in ſe mutuam mutationem.* Alteratio enim propriè dicta in his tantum locum habet, quæ ſub Luna sunt, atque in ſe mutuo mutantur, ut ignis in aquam, aqua in ignem: atq; hæc omnia eadem materia conſtant. Cœleſtia uerò duntaxat ſecundum locum mutantur, & aliam ab hac inferiore, longeque diuerſam materiem habent;

bent; alterationi autem non sunt exposita, nisi cuidam impropriè dictæ, ut illuminationi; de qua re in quæstionibus. Perpetua igitur regula erit, quæcunque in se mutuo conuertuntur, qualia sunt omnia infra Lunam, omnia ut eadem materia constant, ità etiam à se uicissim alterari.

Tex. com. ij. *Ac videtur sanè Empedocles contraria dicere, & ijs, quæ apparent, & ipse sibi. Simul enim alterum elementum ex altero fieri negat, sed ex his alia omnia fieri affirmat, simulq; cum omnem naturam præter litem in vnum conduxerit, ex vno fieri rursus vnum quodq; ; ita vt ex vno aliquo, segregatis scilicet per differentias aliquas, & affectiones, hoc quidem euaserit aqua, illud autem ignis; quemadmodum asserit Solem quidem album, et calidum, terram verò grauem & durã. Ablatis igitur his ipsis differentijs (sunt enim inducta tales, quæ auferri possint) manifestum, quod necesse fieri & terram ex aqua, & aquam ex terra, similiter autem, et aliorum vnũquodq; non tunc solum, sed etiam nunc mutata in affectionib⁹.*

Ostendimus eos, qui unum tantum omnium rerum elementum statuebant, generationem ab alteratione distinguere non potuisse, eos autem qui plura ponerent, potuisse quidẽ, ac debuisse, uerumtamen, & ipsos mirum in modum fluctuasset, repugnante scilicet naturæ alterationis multitudine principiorum; diximusque Anaxagoram propriam uocem ignorasse, Empedoclem autem euidenter ea dixisse, quibus planè alteratio tolleretur. Nunc eundem impugnantes addimus, non modo illum à ueritate planè dissensisse, uerum etiam sibi non satis constitisse. Id intelligetur eius sententia integrè exposita. Existimabat igitur Empedocles principia in generatione dominantia esse litem, & amicitiam, habereque dispertita imperandi tempora; ut interdum una, interdum altera principatum obtineret: Cum uerò sors dominandi amicitiæ obuenisset, quatuor hæc elementa, quæ cernimus, coniungi, & confundi, ità, ut ex illis unum quoddam uniforme, nullisque differentiis prædium corpus constitueretur. In hac autem coitione, & confusione unumquodque elementum suas differentias abiiceret necesse erat, cæteroqui conflatum ex illis corpus, quod σφαῖρον uocabat, multiforme omnino fuisset. Gignebantur autem rursus ex isto corpore elementa, cum lite imperante huic quidẽ parti istius corporis aduenissent, exempli causa, candor, & calor, unde ignis existebat, illi autem parti grauitas, & duricies, unde terra, alisque partibus aliæ differentiæ, unde cætera elementa. Hæc si ita se habent, differentiæque elementorum remoueri ab ipsis elementis queunt, cum illa scilicet in uniforme illud corpus coeunt, sequitur profectò, ex uno elemento alterum generari, quod ille negabat. Probatur istud necessariò sequi. Nam uel cuilibet ipsius Sphæri particulæ possunt quæuis elementorum differentiæ aduenire, aut non possunt; si possunt, nihil certè obstat, quominus particulæ illi, quæ antequàm coiret in Sphærum, subiecta erat differentiis aquæ, nunc adueniant differentiæ ignis, & illi, quæ prius differentias aeris ferebat, nunc inhæreant qualitates terræ. Quod si est, iam elementa in se mutuo conuertuntur. Nihil enim aliud est in se mutuò conuerti, quàm in eodem subiecto, in quo prius erant differentiæ ignis, nunc esse differentias aquæ. Quod si neges posse cuilibet Sphæri particulæ quaslibet elementorum differentias aduenire, sed certæ particulæ certas asseras differentias, iam Shærum istum non uniformem, sed differentiis præditum constitueris. Nam si uniformis esset, in quauis parte quælibet differentia æquè reciperetur. In se igitur mutuò conuerti elementa fateatur Empedocles oportet; neque semel etiam factam esse hanc conuersionem, sed, & initio procreationis rerum, & nunc, & in posterum, pugnantibus adhuc de Empedoclis sententia lite, & amicitia; atque interdum lite ex sphæro elementa faciente, interdum amicitia ex elementis sphærum; quamobrem addit Arist. uerba illa *non tunc solum* initio scilicet cum constituta hæc uniuersitas, est *sed etiam nunc mutata in affectionibus*, id est eodem pacto nunc mutata in affectionibus, & differentiis (idem enim his duabus uocibus significatur, ut infrà ostendemus) quo pacto initio mutabantur.

Possunt autem ex ijs, quæ dixit, aduenire, & separari rursus, præsertim pugnantibus adhuc inter se apud ipsum lite, & amicitia.

Vbi adsunt causæ, adsunt etiam effecta. Eædem causæ, quæ initio fecerunt, vt differentiæ elementorum possent aduenire, cum scilicet ex sphæto elementa fiebant, & rursus possent separari, cum remotis differentiis elementa in sphærum confundebantur, nunc ẽt adsunt, nimirum lis & Amicitia, inter se pugnantes; ergo aderunt etiam effecta, id est mutationes, & conuersiones mutuæ sphæri in elementa, elementorum in sphærum: vnde mutuam etiam elementorum in se conuersionem necessariò sequi diximus.

Quamobrem & tunc ex vno fuerant genita, non enim cum adhuc essent ignis, & aqua, & terra, vnum erat ipsum omne.

Quæ inquit causa fuit, cur ab initio elementa ex vno gignerentur, quod vnum esset planè vniforme, nullisq; discretum differentiis, eadem nunc ẽt manet, id est pugna amicitiæ, & litis, *non.n. cum adhuc essent ignis, & aqua, & terra, vnum erat ipsum omne*, ipse sphærus, quem vocat omne, minime vnum quiddam esse potuisset, cuiusmodi ponebat Empedocles, si elemẽta adhuc seruarent proprias differentias, ac terra remaneret terra, & ignis remaneret ignis. Ergo vniforme corpus erat; quare cum ex eo gignerentur elementa, accidebat necessariò, vt sæpe in portione illa, quæ prius fuisset in signita differentiis aquæ, reciperentur differentiæ ignis, & contra; idemq; nunc accidere necessarium est. Quare cum negat Empedocles mutuam elementorum conuersionem, & ea negat, quæ sensus affirmat (oculis.n. ipsis istam mutuam conuersionem deprehendimus) & sibi ipse non constat, neq; sua dogmata tuetur.

Obscurum verò, & illud, vtrum ipsorum sit statuendũ principium, an ipsum vnum, an ipsa multa, dico autem ignem, & terram, & his cognata. Text.com.iij.

Alia rõne Empedoclem errasse ostendit. Non.n. ex illius verbis satis apparet, vtrum sit statuendum principium, *an ipsum unum*, id est sphærus, *an ipsa multa*, id est quatuor elementa: cognata autem vocat aquam, & aerem, quæ eodem ordine apud Empedoclem censentur atq; ignis, & terra.

Quà enim vt materia subijcitur, ex quo mutata per motum fiunt terra, & ignis, ipsum vnum elementum.

Ipsum, inquam, vnum.s. sphærus, videbitur statuendum elementum, quà apud Empedoclem vt materia subiicitur; cum ex ipso afferat fieri terram, & ignem, & aerem, & aquam *mutata per motum* supple tu litis. Elementi.n. & primi principii maximè propria conditio videtur qualitatibus carere, & ex eo cætera fieri, cuiusmodi ille sphærum fingit; quare ita possumus argumẽtari. Id ex quo tanquàm ex materia aliquid fit, est illius elementum; ex sphæro tanquàm ex materia ignis, aer, aqua, & terra fiunt; ergo sphærus est istorum elementum.

Quà autem hic quidem ex compositione fit coeuntium illorũ, illa autẽ ex dissolutione, magis elementa illa, & priora natura.

Contra, inq̃, illa quatuor videbuntur esse magis elementa, & priora natura, si spectes ex istis coeuntibus cõponi sphærum, illa aũt existere ex dissolutione sphæri. Principii.n. & elemẽti maximè peculiaris cõditio est simplicitas. Qđ si ex illis cõponitur sphærus, & in illa dissoluitur, certè sun simpliciora, & principia. Simili ferè rõne tertio de cœlo 41. reprehendebantur, qui elemento aliquid subtilius statuebant. Nihil enim elemento simplicius, aut subtilius esse debet.

Omnino autẽ de generatione, & interitu eo, qui simplex est, dicendum, Vtrum est, an nõ est, et quomodo est, ac de alijs simplicibus motibus, vt de accretione, et alteratione.

Breuiter enumeratis veterum de rerum generatione opinionibus, quæ omnes suam imbecillitatem, atque infirmitatem continuò præseferunt, omnino, inquit Aristoteles, agendum nobis est de generatione, & interitu eo, *qui simplex est*, id est propriè, & absolutè dicitur

vel *simplex*, id est qui corporibus simplicibus cõuenit, nimirum illis quatuor, quæ vocantur elementa, vel *simplex*, id est communis, in quo oẽs res caducæ conueniunt; quæ interpretatio longè cæteris melior, ne in sequentibus verbis aliam notionem isti voci tribuere cogamur, *ac de reliquis simplicibus motibus*, de reliquis motibus vniuersè, & generatim; ita.n. vt antea admonui, intelligo simplices motus, eos scilicet, qui pluribus aut omnibus rebus nālibus conueniũt: semper enim communiora sunt etiam simpliciora.

Notat Ammonius in categorijs capite de iis, quæ sunt, vocem istam ἁπλῶς, & ἁπλοῦς tribus modis vsurpari solere, quemadmodum etiam in Latina ferè lingua simpliciter, & simplex. Interdum enim significat vniuersè, & generatim, quomodo nunc vsurpari diximus interdum, quod vniforme, & minimè varium est, quo pacto simplicia à compositis, & coagmentatis corporibus distinguuntur; ac per tralationem dicimus hominem simplicem, id est non varium; minimèque aliud in ore, aliud in animo habentem. Interdum verò quod propriè tale est, & absolutè; nam quod propriè est tale, est etiam absolutè tale, quod docuit nos Simplicius in secundum phys. comm. 36. Hac notione dicimus generationem simplicem, vt. ignis, distingui à generatione cum adiunctione, vt cum homo fit albus: non enim absolutè dicimus hominem, fieri, sed adiungimus fieri album; quæ, vt audietis, ab Aristotele vocatur generatio quædam. Ergo cum Porphyrius cap. de differentia inquit differentias, quæ aliud efficiunt, esse differentias speciei constituentes, quæ autem tantum immutant, esse simpliciter differentias; interpretari debemus simpliciter, id est generatim, & vniuersè; At cum Aristoteles demonstrationis simpliciter mentionem facit, debemus interpretari propriè, & subtiliter Auerroes sanè cum ad initium secundi post[illegible] alias esse inquit demonstrationes tantum, alias demonstrationes perfectas, Po[illegible]phyrium potius, quam Aristotelem videtur imitatus. Nam apud Aristotelem demonstratio tantum, id est absolutè, ac sine vlla adiunctione, est verissima demonstratio; quæ autem ab effectis demonstrat, est demonstratio cum adiunctione, id est demonstratio coniecturalis; quomodo eam omnes ferè Græci nominare consueuerunt.

Quæstiones in primum Caput.

1 Quęstio ex primo textu. An quæ generantur, & intereunt, scientia comprehendi queant.
2 Quæstio ex eodem. An interitus secundum naturam sit.
3 Quæstio ex quarto com Philoponi, quomodo apud Aristotelem vnicum subiectum statuentem generatio non sit alteratio.
4 Quæstio ex Latinis. Qui veteres plura principia introducentes generationem ab alteratione distinguere possent.
5 De atomis ex com. xii. Philoponi.
6 Quomodo apud Anaxagoram ignis, aer, aqua, & terra non essent vniformia.
7 Animaduersio opinionis Anaxagoræ ex com. xvi. Philop.
8 Alia eiusdem animaduersio, & præterea Democriti.
9 Ex textu quarto, quæ nam species quæstionis sit quæstio quomodo se res habeat.

1 Quæstio ex primo textu. An quæ generantur, & intereunt, scientia comprehendi queant.

Argumenta, quòd rerum caducarum nō sit scientia.

QVod proponit Aristoteles de causis rerum, quæ generantur, & intereũt sibi differendum esse, satis signi est sub scientiam illas cadere; quod tamen multas magnasq; difficultates habet. Nam quæcunque materiam habent, ea sciri non possunt 7. Metaph. 53. Omnia quæ generantur & intereunt, materiam habent, ergo quæ generantur, & intereunt, sciri non possunt. Atq; omnino ab Aristotele in posterioribus analyticis sæpè dictum est, rerum duntaxat æternarum, & necessariarum, cuiusmodi certè non sunt, quæ generantur, & intereunt,

& intereunt, scientiam esse. Aristoteles 4. Metaph. xxii. expendens sententiam Heraclyti & Cratyli, qui putabant de his rebus, quòd continenter mutarentur, nihil verè affirmari posse, statuebat non idem esse penes quantitatem mutari, ac penes qualitatem. Vbi nomine qualitatis ipsemet ostendit à se formam intelligi. Sicque nomine quantitatis materiem significare putandus est; quod Alexander notauit. Censebat igitur res cognosci à nobis per formam quasi forma minimè mutaretur, sed materies duntaxat, & quantitas. Verum & istud suas habet dubitationes. Nam aut formam vniuersalem, aut singularem intelligit. Si singularem, illa quidem, fluente materia in cuius visceribus hæret, fluat, & ipsa, dilabaturque oportet; sin vniuersalem, de materia etiam vniuersali idem iudicium erit. Nam, vt Alexander ex Aristotele declarabat 7. Metaphy. 34. suo commentario, Homo vniuersalis constat ex forma vniuersali, & corpore, materiaque vniuersali; materia autem vniuersalis æquè permanet, ac forma vniuersalis; nihil igitur causæ erat, cur Aristoteles formam potius manere diceret, quàm materiam. Hæc igitur nobis in præsenti sunt dissoluenda. Nonnulli existimarunt, harum rerum, quæ generantur, & intereunt, haberi scientiam non propriè sed impropriè dictam, id est paulò incertiorem, atque inconstantiorem, qui quidem scientiam omnem planè è medio tollunt. Nam si vllius rei scientia est, harum certè rerum, quæ generantur, & intereunt maximè est. Nam vt omittam illam Aristotelis sententiam 7. Metaph. 55. æterna definiri non posse, quam alibi examinabimus, clara profectò voce primo de partibus animal. cap. v. pronunciatur, quamuis res superiores leuiter attingere possimus, illatum tamen nobilitate ad contemplandum nos allici. Contra autem inferiora, quia & plura sunt quæ de illis cognoscimus, ac plenius illa cognoscimus (ità legenda sunt verba illa, non quo modo Gaza vertit) id circo scientiæ sibi præstantiam vendicare. Quamobrem cum de rebus superioribus agit Aristoteles, semper accuratè se excusat, si leues quodam modo probationes afferat; quòd illa plurimum à nobis distantia non ità planè percipi à nobis queant, vt 2. cœli 34. & 61. Ergo qui harum rerum inferiorum certam scientiam haberi posse negant, multo magis superiorum negare debebunt. Plato aliam quandam ingressus viam ad Ideas confugit, quibus, & perennem rerum generationem, & certitudinem scientiæ tueretur. Aristoteles autem primo poster. 35. clamabat etiam si Ideæ illæ essent, quas tamen ipse multis locis euertit, nihil tamen ad rem facere. Omnes enim scientiæ, vt Geometria, vt Arithmetica, vt reliquæ, non de aliquo vniuersali à singularibus longè abstracto, sed de numero, qui in singularibus numeris consistit, ac de magnitudine, quæ in singularibus magnitudinibus loquuntur: Idem de artibus inquit primo Eth. cap. vi.

Examinatio text. 22. 4. Metaph.

An materia tantum fluat an etiam for.

An scientia rerum caducarũ sit impropria scientia.

Nos igitur ex Alexandro primo quæst. naturalium cap. 3. & 11. & 2. libro cap. 14. istam rem explicantes, hoc initium sumamus. In his rebus singularibus, quæ continuata quadam successione generantur, & intereunt, facilè à nobis animaduerti possunt conditiones quædam ità propriæ, vt quæ in vna insunt, in reliquis minimè reperiantur; contrà etiam nonnullæ, quæ in pluribus per quandam naturæ similitudinem insunt, vt in Pompeio est certa quædam accidentium coniunctio, quæ Platoni, aut Cæsari conuenire nullo pacto potest atque in eodem Pompeio est anima, & intelligentia, cui similem omnino naturam habet anima illa, & intelligentia, quæ in Platone, & quæ in Cæsare. Hæc igitur, quæ cum insunt in vno, habent in aliis sibi similes naturas, vocantur vniuersalia potestate, quod scilicet, si opera mentis accedat illa à singularibus conditionibus segregantis, vniuersalia actu euadunt; accedat igitur ista mentis opera, ac per se ipsa spectentur, iam erunt vniuersalia actu primæ intentionis quemadmodum nostri dicunt; quod si rursus illa intellectus conferat cum superioribus æqualibus, inferioribus, sicq; illis affingat notionem generis, aut speciei, aut huiusmodi aliam, iam erunt vniuersalia actu secundæ intentionis. Vniuersalia potestate non habent vnitatem quandam, vt nostri dicunt, positiuam. Non enim est tantum natura humana in Pompeio, sed etiam in Platone, & Cæsare, & quoniam non habent istam vnitatem, id circo neq; etiam æternitatem permanentem habent, sed habent tantum continuatam quandam successionem sibi similium. Naturæ enim, quæ fuit in Sophronisco, succedit continenter natura, quæ in Socrate, aut in alio est. Vniuersalia autem actu in mente, & intellectu acquirunt istam vnitatem positiuam: ita dicitur ab Auerroe transferri ab intellectu res de ordine in ordinem. Omnes enim homines considerantur, vt vnus homo; Itemque in eodem intellectu stabilem æternitatem acquirunt. Isti igitur vnitati, quæ in intellectu est, respondet in rebus similitudo naturarum; & æternitati stabili, quæ in intellectu est, respondet in rebus continuata, & perennis singularium successio. Quamobrem Alex. 8. Metaphy. com. 35. affirmabat essentiam rerum non esse eo modo, quo intelligitur. Nec tamen fallitur intellectus. Nam quàmuis ipse suo more concipiat (quicquid enim in aliquo recipitur, pro modo recipientis recipitur)

Autoris sententia.

scit tamen, quid suæ notioni in rebus respondeat. Sic quamuis sensus noster non res ipsas sensiles, sed rerum species recipiat, tamen res ipsas percipit, neque in percipiendo fallitur. Scientiæ igitur sunt vel de vniuersalibus potestate, quæ tamen in intellectu, tanquàm vnum quiddam elucentia euadunt vniuersalia actu, vel de istis vniuersalibus actu, quatenus tanquàm imagines quædam nobis referunt vniuersalia potestate. Sic partim scientiæ sunt de entibus, quæ sunt in anima vt Aristot. inquit secundo de anima 60. quoniam vniuersalia ipsa actu sunt in anima, & non in rebus; partim de rebus, vnde illud, scire est rem per causam cognoscere; quoniam illis vniuersalibus actu vtimur tanquàm imaginibus ad cognoscendas res ipsas; ac magis omnino dicendum est de rebus ipsis esse, cum ad eas tanquàm ad finem nostra cognitio referatur, & vniuersale quà vniuersale actu, non sit vllius rei substantia, quod habetis ab Arist. 7. Metaphy. 46. & 13. Metaphy. cap. vltimo. Cuius capitis quando in mentionem incidimus, libet explicare verba quædam obscurissima, quæ ibi scribuntur. Dicit enim quemadmodum oculus per accidens colorem vniuersalem videt, eoquòd hunc scilicet colorem videt, ità Grammaticum per accidens cognoscere alpha in vniuersum, eoquòd hoc alpha considerat, additurque scientiam potestate, & in definitam esse vniuersalium, actu autem minimè vniuersalium esse; quod ità interpretandum est (cæteroqui, vt Syrianus dicebat, Aristo. studio contra Platonem pugnandi ductus secum ipse pugnaret) vt scientiam eatenus actu distinctam esse intelligamus, quatenus vniuersalia illa referuntur ad ipsa singularia, & ad res ipsas, alioqui essent exile quiddam, & tenue, quod scientiam potius potestate, quàm actu pareret, aut fortasse artes eo loco præcipuè spectabat Aristoteles. Nam artifices, si res vniuersè tantum sciant, neque ex illis singularia opera posint elicere, potestate tantù, & confusè, non autem actu, & distinctè suam possidere artem, atque scientiam dicuntur. Ars enim est habitus efficiens; effectiones autem sunt singularium. eodem videtur spectasse Aristot. primo Ethic. ad finem 6. capitis.

Quomodo scientiæ sint entiũ in anima & rerum.

Explicatio uerborum Arist. xiij. Meth. cap. ult.

His ità constitutis restat, vt ea argumenta, quæ nobis initio negotium facessebant, refellamus. Dicebamus ex Aristot. quæcunq; materiam habent, ea sciri non posse, quoniam à materia res habet, vt esse, & non esse queat: nunc respondemus loqui eo loco Aristotelem de materia propriis illis, & singularibus conditionibus insignita, quæ quidem fluit omnino, ac dilabitur, nec aliam sibi omnino similem habet. At vniuersalia potestate, quatenus semper in similibus conseruantur, & ab intellectu, tanquàm vnum quiddam, & æternum concipi possunt eatenus optimè sub scientiam cadunt, & sunt necessaria. Nam cum dico hominem esse animal rationis compos mortale, intelligo omnem naturam humanam sigillatim intérituram, cumque per continuatam successionem natura humana perduret æterna, fit etiam, vt æterno tempore illa sit vera propositio, aut saltem æterna ex conditione, quatenus scilicet illa natura perduret, qua de re aliàs. Sic homo, in intellectu est vnum, & æternum, in re est plura quorum perennis successio est, & vnumquodque sigillatim interit. Itemque mortale illud, quod homini attribuimus, quamuis in intellectu, æterno quodam modo concipiatur æquè ac homo, significat tamen veram in rebus ipsis mortalitatem. Idem dicitur à Themistio primo de anima cap. xxi. de ipsius motus intellectione. At enim dices; si sciamus hominem esse animal mortale hoc sensu; id est omnem naturam humanam sigillatim interituram, sequitur scientiam esse de vniuersalibus secundum numerum, non autem secundum speciem, quod tamen ab Aristotele primo post. xiii. negatur. Respondeo non esse de vniuersali secundum numerum, sed secundum speciem: quoniam illud, quod scio de omnibus hominibus non pendet ex propriis cuiusque conditionibus, sed ex natura ipsius vniuersalis potestate. Quod autem ex quarto Methaphy. xxii. afferebatur, ità interpretandum est, vt nomine formæ, & qualitatis ipsum vniuersale intelligamus, nomine autem quantitatis, & materiei singularia ipsa, quà propriis conditionibus sunt dispertita, totum enim ab Aristotele forma appellatur & partes materia, ut 2. phys. xxxi. & 5. Metaphy. 3. vniuersale autem totum quoddam est, singularia autem partes; quo fortasse sensu dixit Auerroes primo cœli 92. formam esse subiectum vniuersalitatis; hac autem de re infra nobis dabitur commodior disputandi locus. Cum igitur inquit Aristoteles per formam cognosci, eòquod illa non fluat, hoc sibi vult, res cognosci per communes conditiones, non autem per proprias. Nam illæ manent, hæ dilabuntur, & intereunt.

Respon. Arg. initio quæstionis propositis.

Quomodo scientia non sit uniuersalium secundum numerum.

Explanatio tex. xxij. quarti Metaph.

2 *Quæstio ex eodem. An interitus secundum naturam sit.*

QVoniam Aristoteles inquit agendum sibi de causis esse non tantum earum rerum, quæ generantur, uerum et earum, quæ intereunt natura; in quæstionem cadere solet, an interitus

teritus secundum naturam fit. Aristoteles enim secundo libro de cœlo tex. 37. inquit senectutem, omnesque imbecillitates, quæ scilicet ad interitum ducunt, esse præter naturam; omninoque res omnes naturales appetunt esse; interitus autem est mutatio a non esse; quare repugnat appetitui omnium rerum naturalium. Respondeo, aliquid constare secundum naturam, duobus modis intelligi; aut quâ distinguitur ab artificioso, atque eo, quod hominis opera consistit, aut quâ distinguitur à uiolento. In præsenti igitur inuestigandas suscipit Aristoteles causas earum rerum, quæ non arte, atque ulla hominis opera gignuntur, & intereunt, sed tantum ob perpessionem atq; efficientiam rerum naturalium. An postea uiolentus, & præter naturam sit uocandus interitus? Dico quodam modo esse secundum naturam, quatenus ducit ad priuationem, quæ & ipsa secundo phy. xv. uocatur natura & forma. Eam autem ob causam crediderim appellari nâturam, quoniam dat impetum materiæ ad appetendam ueram formam (nam nisi priuata esset non appeteret) & est quasi affectio quædam necessaria ipsius materiæ, ut formam possit suscipere. Præterea materies omnes formas appetit, neque tamen simul omnes ferre potest, sed unam tantum, quare per successionem illas admittat oportet. Non potest autem nouam admittere, nisi ueterem eiiciat, quare non primò, sed nouæ formæ causâ interitum ueteris appetit: Itaque naturaliter quodammodo fertur ad interitum, non tamen tanquàm ad finem, sed tanquàm ad id sine quo finem consequi non posset. Dicebat autem Alex. 4. quæstionum naturalium, cum finis est à natura, ea etiã, quæ ad finem conducunt, à natura esse. Ergo si màteriam consideres, uidebitur secundum illius quodammodo naturam accidere interitus. Sin autem res non ex materia, sed ex forma spectes, quæ potissima omnium natura est, rursus est quatenus omnis interitus possit appellari præter naturam ipsius formæ, est etiam, quatenus quidam interitus præter naturam, & uiolentus, quidam autem secundum naturam dici queat. Omnis quidem interitus, & omnis imbecillitas, ut ii. cœli pronunciatur, ea ratione potest statui præter naturam formæ, quò illa appetit esse; atq; ab interitu maximè abhorret. Quoniam autem quælibet forma, ut consistere queat, certam quandam materiæ temperationem requirit, & ea temperatio certam quandam periodũ habet, ultra quam non potest amplius se tueri, idcirco interitus ille, qui expectat huius periodi finem, dicitur quodam modo secundum naturam formæ euenire: quatenus illa sine materia ita temperata consistere nequit, neque temperatio illa amplius se tueri, & conseruare potest. Hæc autem certa periodus est illa, quæ uocatur sæpe fatum; unde huiusmodi interitus dicitur fatalis v. phy. lvii. ac poeta ualdè bonus. *Nam quia, nec fato, debita nec morte peribat.* Arist. uocat etiam numerum, & ordinem secundo horum librorum lvii. Contra autem ille interitus appellabitur violentus, qui non expectat finem istius periodi; neque ex eo prouenit, quòd temperatio illa se amplius conseruare nequeat, sed ab aliqua externa causa vim afferente. Hoc sensu in libro de spiratione, in libro de longitudine, & breuitate uitæ iiii. meteor. & alibi sæpe generatio naturalis à uiolenta distinguitur. Autoritati igitur Aristotelis ii. de cœlo, 37. facilè possumus satisfacere. Concedimus enim interitum aliquo modo, quem iam explicauimus, itemque senectutem, & imbecillitatem, quæ ad illum ducit, esse præter naturam. In cœlo autem nihil est præter naturam ullo modo, neque ratione materiæ, neque ratione formæ; quod sibi tunc uolebat Aristoteles. Repugnat autem rebus naturalibus interire non ex parte materiæ, ut diximus, sed ex parte formæ; quamuis etiam formæ non absolutè sumptæ, sed quà talem materiam requisiuit, non omnino repugnat interire: qua de re infra etiam dabitur dicendi locus. Simplicius tamen secundo phy. com. 4. distinguens id, quod est secundum naturam ab eo, quod à natura est, uoluit primum dicendi modum in iis rebus duntaxat locum habere, quæ bona sunt, & naturæ tanquàm finis proponuntur, secundo autem imbecillitatem omnem ac defectum contineri; sed hæc uocum proprietas rarò seruatur. Quæ autem eueniant ob finem, quæ ex necessitate materiæ uidere Arist. in lib. de somno. & Auer. primo de partibus animal. cap. primo non inutile fuerit.

Cur priuatio uocetur natura.

Quid sit fatalis interitus.

Explicatio tex. 37. secundi de cælo.

3 *Quæstio ex quarto com. Philoponi quomodo apud Aristotelem unicum subiectum statuentẽ generatio non sit alteratio.*

DVbitatur, quomodo apud Aristotelem ponentem unicum subiectum, unicamque materiã in rebus inferioribus non sequitur generationem esse alterationem; si apud Thaletem, & cæteros, qui item unum subiectum ponebant, sequitur. Facilis responsio est. Mitto illud quod à Philopono, & aliis dicitur, illos subiectum actu existens posuisse, Aristotelem autem facultate; atque id teneo, in quo tota res consistit, illos unicum subiectum induxisse, idque unicam esse omnium rerum substantiam existimasse, cum Aristoteles unicum quidem, & ipse

subiectum

subiectum ponat, uerum non unicam substantiam: nam formam etiam substantiam esse, eámq; in rerum naturalium constitutione maiorem dignitatem obtinere. Ergo si unica substantia esset, eaque immutabilis, ut ueteres ponebant, generatio esset alteratio. At cum materia, & forma sint substantiæ, & materia quidem maneat, forma autem mutari queat, certè mutatio, quæ erit in forma, erit in substantia, neque uocanda erit alteratio.

4 *Quæstio ex Latinis. Qui ueteres plura principia introducentes generationem ab alteratione distinguere possent.*

DVbitatur à Latinis, quomodo ueteres ponentes plura principia in genere materiæ, possent alterationem à generatione distinguere; si quidem ex duobus actu non fit unum vii. Metaph. 49. Veteres autem plura illa actu existentia congregari, atque coire censebant; sic unum quiddam generari non poterat, cum tamen in generatione propriè dicta aliquid unum generari debeat, & quod aduenit enti in actu sit accidens, ex libro de substantia orbis cap. primo. Rursus responsio facilis est. Verè enim illi neque naturam alterationis (nam ea euertitur nisi unicum subiectum ponatur) neque naturam generationis assequi poterant; quoniam ponebant materiam actu ens; ueruntamen poterant afferre plures mutationum modos, ut congregationem, & secretionem, mutationem in ordine, & situ, quorum modorum unus cum altero collatus posset uocari simpliciter generatio; alter autem alteratio. Omnino enim congregatio, & secretio uidetur intimius quiddam rebus, quàm mutatio ordinis, & situs.

5 *De atomis ex Commentario xij. Philoponi.*

NOtat Philoponus ex Alexandro Epicurum Democriti multis in rebus sectatorem non nihil tamen ab eo in hoc de atomis dogmate dissensisse: Democritus enim, ut audiuistis, corpuscula illa, & multitudine, & figuris infinita statuit; Epicurus autem tantum multitudine: quare infinito maius aliquid facit: unicuiq; enim figuræ putat plures atomos esse subiectas: Quamobrem si figuræ sunt infinitæ, & ipsarum unaquæque plures adhuc atomos occupat, iam infinitum magnam suscipit accessionem Epicurus autem multitudine tantum censet atomos esse infinitas, non figuris: figurarum enim incomprehensibilem quidem esse numerũ, sed non infinitum: uerum non idcirco uitare potest uitium, quo Democritus corruit; nam ipse etiam multiplicet infinitum necesse est, aut multitudinem atomorum esse infinitam neget. Quærimus enim de illo, reperiantur ne singulæ figurarum species in atomis finitis, an potius in infinitis. Si in infinitis; quot figuræ sunt, tot etiam erunt actu infinita. Sin autem singulæ figuræ non quidem in infinitis reperiantur, sed unaquæque certum numerum atomorum formet; profectò tota ex illis certis numeris collecta multitudo finita erit. Ex finitis. n. numeris finitus componitur numerus. An dicet singulas figuras inueniri in atomis finitis; uerum præter atomos figuratas, esse alias infinitas atomos, quæ figura careant? Hoc certè neque ab illo asserebatur; quinetiam omnes figuratas statuebat, neque concipi aliter potest; qui. n. cogitare queas esse aliquod corpus figurâ omni destitutum? An potius figuram aliquam formare finitas atomos, aliquam autem infinitas? nihilo tutius: multitudo enim collecta ex finitis, & infinitis atomis erit maior, quàm sola multitudo infinitarum.

6 *Quomodo apud Anaxagoram ignis, aer, aqua, & terra non essent uniformia.*

INquit Aristoteles Anaxagoram noluisse ignem, aerem, aquam, & terram esse uerè elementa, sed homogenea esse uerè elementa: At enim dices. Ignis, Aer, Aqua, & Terra sunt homogenea: Ecquid igitur causæ est, cur & simplicia, & uerè elementa nequeant censeri? Crediderim ego putatum quidem ab Anaxagora esse ignis etiam, & aeris, & aquæ, & terræ esse corpuscula quædam homogenea, quemadmodum cæterarum rerum; quæ uerè elementa sint; uerum ignem hunc, quem cernimus, terram istam, quam premimus, aerem, quem inspiramus, aquam qua refrigeramur, non esse uerè homogenea, sed esse composita ex partibus homogeneis omnium rerum; eoquòd ex his, quæ uocantur elementa, cæteræ omnes res procreantur; non procrearentur autem nisi antea in ipsis partes homogenæ cuiusque rei generandæ latuissent. Apparere autem nobis uel Ignem, uel terram, eoquòd in re ista, quæ apparet Ignis, maior sit copia homogenearum partium simplicis Ignis, in hac autem, quæ apparet terra, maior copia simplicis terræ. Sic Empedocles hæc elementa, quæ cernimus, simplicia, ac reliquorum homogeneorum principia statuebat. Anaxagoras autem nullo pacto simplicia putabat, sed ex

homogeneis

homogeneis cuiuſque rei partibus conflata; idcircoque heterogenea,& ex homogeneis effecta cenſebat.

7 *Animaduerſio opinionis Anaxagoræ ex com. 16. Philop.*

NOtat Philoponus apud Anaxagoram nihil uerè oriri poſſe,ſed tantum apparere. Nulla .n. exempli cauſa noua caro gignitur, nullumq; nouum os; ſed apparent,atque eminent, cum antea latuiſſent; eoquod multæ carnis,aut oſſis partes ita coirent, vt excellerent, & obſcurarent partes homogeneas reliquarum rerum: ſed qualis qualis generatio apud Anaxagoram eſſet,coitione certè exiſtebat. quare non iniuria Auer. xii. Met. 18. iſtum generationis modum ad motum localem retulit.

8 *Alia eiuſdem animaduerſio & præterea Democriti.*

QVæ ab Ariſtotele aduerſus Empedoclem ſpeciatim afferuntur, in Anaxagoram quoque ſi Philopono credimus,conueniunt, Nam,& illum narrat in hac ſenten[illegible]a fuiſſe, ut homogeneæ illæ partes,quas elementa ſtatuebat,præditæ eſſent iſtis affectio[illegible]bus calore, frigore, humore,ſiccitate,atque aliis huiuſmodi tanquàm propriis, & ſpeciem co[illegible]n[illegible]nt[illegible]bus formis, ex quo iſtas affectiones immutabiles poneret neceſſe erat, quod etiam à Gal[illegible]no primo de elementis habemus. In Democritum autem non conueniunt. Sed tamen is alia quadam ratione alterationem tollebat. Cenſebat enim nullam rem frigidam, nel calidam,uel mollem, uel duram reuera eſſe, ſed tantum apparere pro uariis atomorum,ex quibus conflata eſſet, figuris. Figura enim sphærica in cauſa eſt, ut res calida uideatur,cubica,ut frigida,quod illa facilè mobilis ſit, hæc difficulter. Quod ſi aliquid perpetuò cal[illegible]um uideatur,ut ignis, aliquid per interualla; illud dicebat eſſe in cauſa, quòd licet iiſdem atomis manenti[illegible]us po[illegible]ſit fieri quædam eorum conuerſio in ordine,& ſitu, ſemper tamen quomodocunque conuertantur atomi ignẽ componentes, eandem ad nos habitudinem, eundem [illegible]ſpectum habent,quippè cum globoſæ ſint,globus autem ubique uniformis ſit. Ita ſemper nobis eandem ſpeciem caloris repreſentabunt. Calidum autem per interualla,atomis, puta tu, triquetris conſtat,quæ dum conos ad nos conuertunt,caloris imaginem reddunt,dum baſes, non amplius caloris,ſed frigoris, aut tepores. Democritus igitur alterationem quandam imaginariam ponebat,ueram,& ſolidam tollebat. Habes,autem,& ab eodem Galeno primo de elementis, & à Theophr[illegible]ſto vi. de cauſis plantarum cap. ſecundo eiuſdem Democriti de ſaporibus ſententiam ſing[illegible]los ſapores ad certas figuras referentis dilucide expoſitam,& confutatam.

9 *Ex textu quarto,quænam ſpecies quæſtionis ſit quæſtio quomodo ſe res habeat.*

INquit Ariſtoteles differen[illegible]um e[illegible] de Generatione,& aliis motibus qu[illegible]modo ſint. Dubitari igitur poteſt,[illegible]æſtio iſta,quomodo generat[illegible]o ſit,ad quam ex quat[illegible] quæſtionibus initio ſecundi poſt. propo[illegible] q[illegible]. Ac uidetur ſanè ref[illegible]nda ad quæſtionem illam, quid res ſit. Ad initium enim huius l[illegible] dicitur a[illegible]dum eſſe de gen[illegible]ratione, & altera ione, & accretione,quid unumquod[illegible]m ſit; nunc autem dicit[illegible] agendum [illegible]ſſe, quomodo ſint; quaſi idem iſtis uocibus ſign[illegible]ur,quid ſint,& quomo[illegible]o ſint. Nonnulla tamen ſunt in aliis libris, quæ dubitationem nob[illegible]erre poſſunt. Primo enim libro magnorum moralium cap. primo ſcribitur ſcien[illegible]um neceſſar[illegible] eſſe quid ſit uirtus; [illegible]dem, & ex quibus ſit,& quõ,ſcitu haud [illegible]le eſt,[illegible]nora[illegible] quid ſit;prou[illegible] ſcienti[illegible] ẽt eu[illegible]nire dicitur. Ergo his uerbis perſpicuè oſtenditur aliud longè eſſe ſcire quid ſit virtus,& quo ſit. Item ſecundo libro Eudemiorum cap. tertio ſcribitur ut quid res ſit cognoſcamus,antea cognoſcendum eſſe,quo modo ſit; quæ uerba no[illegible]mnus eas quæſtiones differre oſt[illegible]unt; qu[illegible]àmi[illegible]a ex parte pugnare uideantur cum ſuperioribus; quòd in illis cognitio quid ſit, uidetur [illegible]are cognitionem quomodo ſit; in his autem cognitio quomodo ſit uidetur conſtitu[illegible] a[illegible]e [illegible]gnitionẽ quid ſit. Vt hic nodus diſſoluatur,attendas aliud eſſe co[illegible]oſcere quid res ſit d[illegible]finition[illegible], en noematica, ideſt explicante uim & notionem nominis,ut initio diximus, [illegible] cog[illegible]ſcere quid ſit definitione exprimente cauſam à qua res ita pendet,ut p[illegible] illam cauſam ſit, [illegible] con[illegible]ruetur. Cognoſcere autem quomodo ſit ,ut ex eo primo cap. magnorum [illegible] c[illegible]r,eſt cognoſcere certas & proprias rei cauſas, certamque ex[illegible] ratio[illegible]em. E[illegible]lla ex primo magnorum moralium hoc ſibi uolunt,cognoſcend[illegible]m,*quid uirtus ſit*,[illegible]us uocibus,& notio,antequàm cognoſcatur *ex quibus,& quomodo ſit*,antequam acce[illegible]amus ad cõ

Sedatur quædam controuerſia inter primum cap. primi magnorum moralium,& caput tertium.

tem-

templandum causas ipsius rei, totamq; illius atque obsolutam essentiam. Sic primo Nicomachiorum antea traditur definitio felicitatis ennoematica, quàm ad definitionem, in qua insit causa, inuestigandam accedatur. Itaque etiam hoc libro antea leuiter, & ex communi hominũ intelligentia ponimus quid sit generatio, & alteratio & accretio, deinde illarum integram naturam ex certis causis uenamur. Verba autem ex ii. Eudemiorum allata loquuntur de cognitione quid res sit per integram, & cum causa definitionem; quæ cognitio haberi non potest, nisi cognoscamus quomodo sit, id est quæ nam sit illius rei certa existendi ratio, propriæq; causæ. Integra enim definitio exprimere illas debet: quare habeamus illas oportet, antequàm integram, & absolutam definitionem conflare possimus; prout sciendum est quomodo sit felicitas, id est quam certam existendi rationem habeat, nempè in perfecta actione perfectioris facultatis, antequam integram illius definitionem concinnare ualeamus.

Cap. secundum *Tex. com. 5.* *Plato quidem igitur de generatione duntaxat, atq; interitu considerauit, quomodo rebus inest; ac de generatione non omni, sed ea quæ elementorum est: quomodo autem carnes, uel ossa, vel aliarum huiusmodi rerum aliqua, nihil. Præterea nec de alteratione, nec de accretione, quo pacto insunt rebus. Omnino autem præter vmbram quandam nemo ullam rem, Democrito excepto, sciuit. Hic autem omnia uidetur curasse, & principia statuisse, quæ in omnia quadrare possunt, et ad alios motus: iam uerò differt in eo, quod est quomodo. Neque enim de accretione quisquàm aliquid stabiliuit, quemadmodũ dicimus, nisi, quod cuiuis facilè in mentem ueniret, quòd accedente augentur simili, quomodo autem id, non amplius: neque de mixtione, nec ut ità dixerim de quoque alio ut de facere & pati, quo pacto hoc quidem facit, illud autem patitur naturales effectiones.*

Diximus agendum nobis esse de naturalibus mutationibus, de quibus etiam ueteres non nulla dixerunt. Verum eò diligentius à nobis agendum est, quò illi negligentius egerunt: iis enim, quæ ab aliis dicta sunt, nullo pacto contenti esse possumus. Adeas Platonem principem eo tempore Philosophorum habitum; eum in Timæo de generatione & interitu differentem reperies, uerum mutilatè. Tradit enim rationem, qua ex planis oriantur quatuor elementa, *Quomodo autem carnes, uel ossa, uel aliarum huiusmodi rerum aliqua, nihil.* Non quod istarum etiam rerum generationem non attingat, sed quod ea, quæ affert, nullam firmitatem, nullam ueri similitudinem habeant; oblitusque omnino uideatur suorum principiorum: non enim ista ex planis, aut ex elementis generat, sed alio quodam modo, de quo alibi dicemus. Præterea nec de alteratione; nec de accretione quicquam attulit. Ac ne singulos excutiamus, illud uerè affirmare possumus, neminem paulo subtilius istas res esse contemplatum, pauloque interius penetrasse, sed tenuem tantum illarum umbram uidisse, uno tantum excepto, Democrito, qui intentiore cura de omnibus rebus naturalibus uidetur cogitasse, & principia statuisse. *Quæ in omnia quadrare possunt,* ex quibus scilicet non modo elementorum, sed etiam carnis, ossis, ac reliquarum rerum nascendi ratio afferri queat: *& ad alios motus* apta etiam sunt alterationi, atque accretioni. Mutatione enim ordinis & situs suorum atomorum tueri alterationem poterat, ac noua illorum accessione accretionẽ. Aliter interpretatur Philoponus ista uerba, *& ad alios motus,* sed asperior & durior interpretatio est, quàm eam se qui libeat: *iam uerò differt in eo, quod est quomodo.* Quanquàm Democritus paulò accuratior reliquis fuerit, atque de omnibus motibus non tantum de generatione cogitasse uideatur, tamen plurimum refert hoc, an illo modo afferas generationem, alterationem, accretionem. Non enim satis est modum aliquem afferre, quo ista inter se distingui queant, sed attendere oportet, sit ne modus iste ueritati, & rerum naturæ omni ex parte respondens, an uacillet, & claudicet. Ac sanè de accretione præcipue nihil quisquam uiro philosopho dignum uidetur proloquutus. Quæ enim ab Democrito, & ab aliis dicuntur, facilè cuiuis Idiotæ, & imperito homini in mentem uenirent, augeri

scilicet

scilicet res accessione similis. Vtrum aũt quæ accedunt, meatus vacuos inueniant, an corpus p corpus permeet; quod vt ad istam tractationem maximè necessarium est; ità difficillimum ad explicandum; mirum apud illos silentium: *Neq; de mixtione, nec ut ità dixerim, de quoq; alio, ut de facere uel pati, quo pacto hoc quidem facit, illud autem patitur naturales effectiones.* In ossis, carnis, auri, argenti generatione mixtio quædam requiritur, vt infra abundè intelligetis: nũc varias istius vocis *mixtio* notiones afferre, quod Philoponus facit, necessarium non iudico: itẽ in omni generatione, alteratione, accretione requiritur effectio quædam, & perpessio; ita, vt hoc quidem efficiat, illud autem patiatur nãles effectiones: nam de artificiosis motibus, & effectionibus non est nobis in præsenti sermo institutus: quare mixtionis, efficiendi, & patiendi natura, & conditione non tractata (quemadmodum veteres non tractant) nihil magni momenti ab illis tractatum esse verè possumus dicere. Verum agè Democriti, cuius diligentiam, & curam commendauimus, sententiam copiosius explicemus, vt quantum ab illa nobis recedẽdum sit, intelligatur.

Democritus autem, et Leucippus inducentes figuras, ex his alterationem, & generationem tuentur; diremptione quidem, & congregatione generationem, & interitum, ordine autem, et collocatione alterationem; quoniam autem existimabant ipsum verum in eo, quod apparere dicimus: contraria autem, & infinita, quæ apparent; figuras infinitas inducebant, ita ut mutationibus eius quod componebatur, idem alteri, atq; alteri cõtrarium videretur, et conuerteretur paruo admixto, atq; omnino alterum appareret uno conuerso. Ex ijsdem enim, & Tragœdia, & Comœdia literis fit.

Quomodo Democritus, & Leucippus inducentes figuras, id est corpora indiuidua variis figuris prædita, ipsorum quidem coitionem ac diremptionem generationem, & interitum assererent eorundem verò manentium, in ordine tantum, & situ mutationem alterationem iam dictum est. Nunc autem rationem apponemus, cur illi infinitas esse istorum corporum figuras putarint. Eò vsque sensibus fidem habuerunt, vt crederent, quicquid illis apparet, verè esse. Idem autem sensibus nostris infinitis propemodum modis, ac sæpe contrariis apparet; vt idem collum Columbæ ad solem expositum eidem oculo interdum ceruleum, interdum aureum, interdum nigricans videtur, interdum alius coloris speciem præsefert. Qui igitur ista, quæ infinitis, & contrariis modis apparent, verè etiam sunt? hoc nimirum pacto *mutationibus eius, quod componebatur* translatione scilicet alicuius atomi, quæ simul cum. aliis componebatur, & committebatur; non enim interpreteris *eius quod componebatur* eius, quod resultat ex compositione atomorum; sed eius atomi, & corpusculi indiuidui, quod cum aliis atomis componitur ad quoddam aliud procreandum; Illi, qui è Scoto, solent vocare compositum cum his; atq; ita distinguunt ab eo, quod vocant compositum ex his: Ergo cum infinitæ essent figuræ istarum atomorum componentium collum columbæ, & alia corpora; infinitas etiam quasdam habitudines, infinitos respectus ad ipsos sensus habere poterant: ex quo, vt character iste Z, pro diuersa ad oculum habitudine interdum quidem Z, interdum autem N, apparet: ita res ipsæ naturales pro diuerso respectu ad sensus, interdum albæ, interdum nigræ, aliquando dulces, aliquando amaræ, & videntur, & sunt. Diuersi isti respectus, diuersæ habitudines ob figurarum infinitam multitudinem existebant. Vt enim vnum corpusculum cum altero, vel per conum, vel per basim, vel per plures, aut pauciores angulos componebatur: ita diuersæ habitudines exoriebantur, & ex diuersis habitudinibus varia, & semper tamen verax sensuum perceptio. Vt autem res innumerabilibus, & infinitis quibusdam modis se habere viderentur, sufficiebat etiam vnius alicuius corpusculi, id est atomi admixtio; statim enim tota rei species, & imago conuertebatur; ità vt altera omnino ab ea, quæ prius erat appareret: duplex igitur causa erat, cur res alteratæ inspicerentur; prima erat accessio alicuius corpusculi; sic si isti voci *credibile* addas istam particulam *in* continuò totum sensum variaueris; quæ tamen accessio non tanti ponderis erat, ut nouam rem esse procreatam possemus dicere; nam ad procreationem nouæ rei, non unius, aut alterius atomi aduentus

sed multarum noua coitio requiritur. Altera verò causa erat eorundem manentium conuersio quædam in ordine & situ; quarum duarum causarum vna illis verbis significatur, *& conuerteretur paruo admixto*, id est rei apparens imago conuerteretur, nouaque effigies sese offerret sensibus ob exigui alicuius corpusculi de integro aduenientis admixtionem, quam primam causam statuimus: secunda autem causa istis verbis exponitur, *atq; omnino alterum appareret uno conuerso*, id est noua se ostenderet facies ob conuersionem vel vnius tantum atomi in ordine scilicet & situ. Attendendum autem alterationem ex prima causa non esse tantum apparentem; existebat.n.ob nouæ rei accessionem; Fortè autem istiusmodi alteratio apud Democritum propriè accretio erat; ità vt accretio definiri posset alteratio realis. Aut ita alteratio hæc ab accretione distinguebatur, quòd in accretione fit accessio rei similis, nec variatur habitudo, & respectus rei ad sensum; in alteratione autem variatur. Alex. autem proxime allata verba ita interpretatur, vt iis velit significari, non tantum mutationem ordinis, & situs esse causam, cur res alteratæ videantur, sed etiam varios effluxus à rebus quæ sentiuntur. Censebat.n. Democritus è rebus, quæ sentiuntur, effluere corpuscula quædam, & sensibus nostris occurrere, quæ facultatem sentientem ad actum traducerent. Quælibet igitur parua differentia in mixtione, id est coitione istorum corpusculorum effluentium cum sensibus nostris magnam in percipiendo varietatem parere poterat. Sed prior interpretatio longè verbis aptior, atq; expeditior. Fortè etiam vt meam coniecturam patefaciam, cum inquit Aristoteles, *figuras infinitas inducebant*, intellexit non figuras atomorum, sed figuras corporum, quæ ex illis constituebantur; quæ quidem figuræ infinitæ euadebant pro diuersa atomorum, quæ simul componebantur, collocatione, & ordine; & cum inquit *paruo admixto* intellexit leuissima mutatione in iis, quæ miscentur facta; ita vt sequentia verba, *atque omnino alterum appareret uno conuerso*, non quiddam aliud sibi velint, sed priora verba explicent; nec vlla nouæ accessionis, & incrementi mentio fiat; sed tantum exponatur cur res infinitis modis appareat, & pro causa afferatur infinita multitudo figurarum, quæ in rebus compositis insunt. Existere autem in his infinitas figuras ob mutationem ordinis, & collocationis in atomis componentibus; leuissima.n.mutatione in mixtione atomorum facta, totam figuram rei compositæ ex illis conuerti, longeq; aliam imaginem, & effigiem reddi. Huc optimè conuenient verba illa, *Ex iisdem & Tragœdia & Comœdia literis fit.* Nam quemadmodum ex iisdem literis vtraque componitur, maximè tamen vna ab altera differt ob diuersam literarum constitutionem; ita res naturales ex iisdem atomis constitutæ, diuersæ tamen apparent ob variam atomorum collocationem, & ordinem.

Tex. com. vi. *Quoniam autem omnibus ferè videtur aliud esse generatio atq; alteratio, et generari quidem, et corrumpi dum congregantur, & segregantur, alterari autem mutatis affectionibus, in hæc incumbendum, et considerandum est. Habent enim hæc dubitationes, et multas, & iustas. Nam si generatio sit congregatio, multa sequuntur, quæ fieri nequeunt. Contra autem sunt aliæ rationes uim nobis afferentes, neq; faciles ad refellendum, quod aliter res se habere non possit; et nisi generatio sit congregatio, uel omnino non sit generatio, uel alteratio. An quàmuis hoc sit difficile ad explicandum, aggrediendum tamen.*

Recitatis veterum de rerum generatione opinionibus, facilè potuimus intelligere multos generationem in coitione & congregatione posuisse, interitum in dissolutione & direptu vi Anaxagoram, Empedoclem, Leucippum, Democritum, summæ Philosophos auctoritatis: Democritum præterea satis commodè alterationem à generatione distinxisse, eamque locasse in mutatione quadam affectionum, id est habitudinum, quæ quidem habitudines variabantur variato ordine aut situ componentium. Hæc autem de generatione rerum sententia multis est obstructa difficultatibus: si enim ponamus generationem esse istam congregationem, multa sequuntur absurda, vt intelligetis. Contra multæ nec infimæ rationes nos ad istud ponendum cogunt, ita vt nisi isto res se habeat modo, aut omnino è rerum natura auferatur generatio; *uel alteratio*, id est vel statuatur idem esse, atque alteratio. Sed hæc dif-

ficultas

ficultas & Aristotelis,& nostram,si tanto præceptore dignos spiritus gerimus, incitare, non retardare diligentiam, ac studium debet.

Initium autem horum omnium,utrum,quæ sunt, gignãtur, & alterentur,et augeantur,& patiantur his contraria sic, ut prima magnitudines sint indiuidua,vel nulla potius sit indiuidua magnitudo. Interest enim plurimum; ac rursus si magnitudines indiuidua, vtrum istæ,quemadmodum Democritus, & Leucippus,sint corpora,uel quemadmodũ ĩ Timæo superficies. Text.com.vij.

Suscepta nobis contemplatio est, an generatio sit congregatio. Quod si indiuiduæ, & impatibiles sint magnitudines, ex quibus omnia componuntur, necessariò illarum coitio est generatio: Sin nulla est iudiuidua magnitudo; non necessariò generatio erit congregatio; sed aliquo fortè alio sese habebit modo. Principio igitur sententiam inducentem magnitudines indiuiduas examinemus oportet. Nam si ea vera sit, iam tota quæstio ad exitum perducta fuerit, cogemurq; affirmare generationem esse coitionem istarum indiuiduarum magnitudinum; quando alia ratione cum sint impatibiles, ad procreandum accedere non possunt. Inquit autem Aristoteles interesse plurimum, vtrum res asseras ex indiuiduis magnitudinibus cõstitui, an nullam esse magnitudinem indiuiduam, non tantum ad generationis naturam constituendam, sed etiam alterationis,& accretionis. Nam si sint illæ, alteratio erit apparens quiddam, vt aiebat Democritus,& accretio fiet accessione, decrementum amotione alicuius indiuiduæ magnitudinis. Quod si non sint, alia fortè alterationis,& accretionis natura erit, *& patiantur his contraria*, id est interitum,& decrementum. Plurimum etiam interest, cum indiuiduas magnitudines statueris, vtrum istas ponas corpuscula, vt Democritus, & Leucippus, an superficies, vt Plato in Timæo.

Hoc igitur ipsum,ut & in alijs diximus,absurdum vsq; ad superficies dissoluere. Quamobrem magis rationi consentaneũ est,corpora esse indiuidua; sed, & hæc in multis rationi aduersantur. Verumtamen his pote est alterationem, & generationẽ tueri,pro vt dictum est,uersione,& tactu idem mutando, et figurarum differentiis,quod quidem facit Democritus; quamobrem uel colorem negat esse,uersione enim colorari: ijs autẽ, qui in superficies diuidunt,non amplius;nihil enim fit prater solida compositis secundum latitudinem: Affectionem quidem ex ipsis ullam generare ne aggrediuntur quidem. Causa autem, cur neque ea,quæ omnibus patent,satis uidere queant est paruus usus. Quamobrem,quicunque in Physicis uersati sunt magis,magis etiam possunt eiusmodi principia statuere, quæ plerunq; queant conuenire quicunque autem ex multis rationibus ea, quæ consistunt, non sunt contemplati,ad pauca spectantes facilius enunciant. Ex quo etiam facilè quiuis intelligat quantum intersit inter physicè,et Logicè considerantes. Tex.com.viij.

Quod non bene alterationis, & generationis natura percipi queat, nisi antea statuerimus, sint ne elementa, ex quibus res constituuntur, indiuiduæ magnitudines; idcircò de his non nulla omnino sunt dicenda. Verum cum de iisdem, & alibi sæpè, & præcipuè tertio libro de cœlo accuratè sit disputatum, hac nunc vtemur moderatione dicendi, vt

eam tantum opinionem, quæ longè probabilior est (est autem probabilior Democriti opinio) expendamus: alteram autem multo absurdiorem prætermittamus. Absurdum sanè est *usque ad superficies dissoluere*, id est statuere rerum principia superficies: dissoluere.n. est referre effecta ad suas causas: quare secundo phys. 27. Aristoteles idcirco sibi tractationem de principiis esse susceptam inquit, ut ipsis cognitis, possimus ad ea referre vnamquamque quæstionem, id est omnia effecta, quæ in quæstionem cadunt. Ergo, inquit Aristoteles, aut non erat progrediendum vsque ad superficies, Nam ex planis, quæ indiuidua secundum profunditatem sunt, non potest exoriri corpus, quod vndequaque est diuiduum; ex indiuiduis enim non fit diuiduum aliquod; aut si eò progredi volebant, debebant ad lineas etiam & puncta peruenire. Nihil enim causæ afferri potest, cur si superficies sunt elementa corporum, lineæ etiam non sint superficierum, & puncta linearum. Probabiliorem autem, & rationi magis congruentem esse Democriti sententiam vel inde constare potest, quòd ille generationem ab alteratione potest distinguere; nam congregatione, & diremptione constituit generationem alterationem verò *uersione*, id est, vt ego puto, quàmuis aliter Philoponus mutatione ordinis, & *tactu*, varia collocatione, *& figurarum differentijs*, nam si figuræ vniusmodi fuissent, vt omnes rotundæ; mutatio ordinis, aut situs non magnam alterationem induxisset. Nunc autem, cum figuræ infinitæ sint, pro diuersa collocatione, diuersoque ordine res longè differentes conspiciuntur, & multis, ac miris modis alteratæ. Ostensum autem iam antea est, quòd colorem, & reliquas affectiones Democritus *negat esse*, negat esse solidum, & consistens quiddam, sed tantum res colorari, & aliis qualitatibus affici *uersione*, quatenus ex vario ordine & collocatione atomorum, nobis hac, vel illa qualitate præditæ apparent. Ii autem qui superficies elementa ponunt, quid sit generatio, fortè possunt esplicare, compositis scilicet, & coniunctis planis resultare corpus asserentes; at quomodo ex illorum coniunctione emergant affectiones, & qualitates, ne ipsi quidem aggrediuntur dicere. Est autem quatenus excusari debeant, si de his, *quæ omnibus patent*, id est affectionibus, & qualitatibus nihil cogitauerunt, & quasi clausis oculis illas præterierunt, in disciplinis enim mathematicis diu multumque versati, non tantum temporis, aut studii quantum necesse erat, ad rerum naturalium contemplationem adhibere potuerunt. Res autē ità se habet, vt, qui diutius in physica incubuerunt, magis omnia potuerint attendere, & principia statuere, quæ apta essent multorum effectorum causis afferendis, *quicunque autem ex multis rationibus*, quicunque à Mathematicis disciplinis profecti quæ quidem disciplinæ rationibus potius, quàm rebus constant, *ea, quæ consistunt*, res naturales, quæ suapte vi, non mentis nostræ opera consistunt, *non sunt contemplati, ad pauca spectantes faciliùs enunciant*, non multa effecta obseruantes, cum tamen hæc rerum naturalium infinita propemodum multitudo infinitam etiam in obseruando diligentiam postulet, quicquid illis primo quasi obtutu elementi speciem, atque imaginem habere videbatur, statim elementum censerunt, nec quod censebant, proferre & enunciare dubitarunt. Potest autem vel ex istarum opinionum collatione satis intelligi, quanto meliore conditione illi sint, qui res naturales *Physicè*, id est ex naturalium effectorum obseruatione considerant, quàm qui *Logicè*, id est ex rationibus quibusdam Mathematicis, communibus, & non à re ipsa ductis, vt Simplicius tertio Phys. comm. 18. & 43. & Alex. atque Auuer. 12. Meth. 4. vbi Aristot. eandem sententiam pronunciabat.

Quod enim attinet ad indiuiduas magnitudines ponendas, hi quidem aiunt, quòd τὸ αὐτοτρίγωνον, id est ipsum per se triangulū multa erit. Democritus autem videtur proprijs, & naturalib. rationibus sibi fuisse persuaderi; constabit autē, quod dicimus, progrediendo.

Intelliges quàm logicè Platonici egerunt, si vel hoc illorum argumentum perpendes. Dicebant enim, si τὸ αὐτοτρίγωνον, id est Idea trianguli (Idea enim trianguli apud illos erat ipsum verum triangulum, vt idea hominis verus homo, Idea equi verus equus) ergo si idea trianguli diuidi posset, iam esset *multa*, id est in multas figuras dissolui posset; sed non potest dissolui: reliquæ enim figuræ rectilineæ in triangula dissoluuntur, triangula autem in alias figuras non amplius; ergo ipsum per se triangulum non est diuiduum. Vides profectò totam rationem esse mathematicam, & facilem ad refellendum. Nam quàmuis triangulum in alias figuras diuidi nequeat, diuiditur tamen in lineas, ex quibus componitur. Rationes autem quibus

bus in eam,quam expoſuimus,ſententiam Democritus eſt inductus, phyſicas, & ualidas eſſe procedente diſputatione conſtabit.

Non enim dubitatione res caret,ſi quis corpus aliquod, & magnitudinem poſuerit omniquaq; diuiduam, & hoc poſſibile. Ecquid enim erit,quod diuiſionem effugiat? Si enim uſquequa que diuidua,et hoc poſſibile, & ſi ſimul hæc vſquequaque fuerit diuiſa, & ſi non ſimul hæc diuiſa fuerit,& ſi hoc fiat, nihil vtiq; acciderit,quod nefas ſit:quare et ſecundum medium ſimi liter. Atq; omnino ſi omniquaque apta eſt diuidi, iam ſi diuiſa fuerit,nihil accidet,quod nefas ſit, quoniam neque ſi in infinita infinities diuiſa fuerit,vllum nefas, quàmuis fortaſſe nemo diuiſerit: quando igitur corpus omniquaque tale eſt,diuiſum detur.

His uerbis continetur Democriti argumentatio,quæ probabat neceſſariò ſtatuenda eſse corpota aliqua,& magnitudines indiuiduas:hoc autem loco idem nomine corporis,& magnitudinis ſignificatur: Democritus enim,ut iam diximus, non ſtatuit aliam magnitudinem indiuiduam,quàm corpus. Ac ſanè Alexander referente Simplicio ad initium primi de cœlo uoces iſtas ***corpora,& magnitudines*** idem ſignificare contendit. Verè enim nulla eſt magnitudo naturalis per ſe conſtans præter corpus. Democritus igitur ita argumentabatur: Si falſa eſt iſta uniuerſè affirmans propoſitio, omnem magnitudinem eſſe omniquaque diuiduam, uera certè erit illi contradicens, aliquam magnitudinem non eſſe diuiduam omniquaque,quod connexum ſatis ex natura contradicentium patet: ſed illa uniuerſè affirmans falſa eſt,ut oſtẽdemus: ergo altera,quæ ex parte negat,erit uera. Oſtendemus autem quod polliciti ſumus hoc modo. Si magnitudo eſſet omniquaq; diuidua,poſſet etiam ſimul aliquando tota eſſe diuiſa; ſed hoc nefas; ergo & illud ex quo ſequitur. Connexum patet ex iis, quæ primo libro prior.Analy.cap.decimoquinto ſunt declarata,ſi,quod poſſibile eſt,ponatur traduci ad actũ, nullum fore abſurdum; quare ſi magnitudo eſſet diuidua omniquaque,***& hoc poſſibile***, id eſt obtineret nàm ipſius poſſibilis(ſunt.n.hæc uerba addita ad rẽ ſignificantius exprimendam)***& ſi ſimul hæc fuerit diuiſa,et ſi nõ ſimul diuiſa fuerit***, ſiue actu ſimul omniquaq; fuerit diuiſa,ſiue nõ fuerit; ſatis eſt,***quod & ſi hoc fiat***,ſi à nobis ponatur actu diuidi,nullũ erit nefas, ***quare,& ſecũdum medium ſimiliter***, hæc etiam uerba addita ſunt, ut res ſignificantius exponatur;idem.n. dictu eſt diuidi omniquaque,& ſecundum medium,quoniam ſi omniquaque res diuidi debet, ſemper factis ex diuiſione partibus, rurſus partes iſtæ in medio diuiſionem admittere debebunt:in extremis enim,quæ ſunt puncta,non habet locum diuiſio. Quoniam autem res iſta mira uideri poteſt,ſi magnitudo omniquaque ſit diuidua, poni etiam poſſe omniquaque actu eſſe diuiſam,multus eſt in iſta propoſitione ſtatuenda Ariſtoteles,atque adiungit,***atque omnino ſi omniquaq; eſt apta diuidi,iam ſi diuiſa fuerit,nihil accidet,quod nefas ſit; quoniam neque ſi in infinita infinities diuiſa fuerit,ullum nefas.*** Ita, inquit, aſſero,ſi magnitudinem diuidi poſſe omniquaq;, ſignificaret poſſe diuidi in infinita infinities, quotieſcunq; illud poneretur,poni etiam licere actu eſſe diuiſam in infinita infinities, ***quàmuis fortaſse nemo diuiſerit***,quàmuis nemo euſque poſſit diuidere ob imbecillitatem ſuam; tamen hæc erit natura magnitudinis, ut quantum in ſe eſt,poſſit eſſe actu diuiſa in infinita infinities, poſſimuſque nos tutò ponere quando corpus ***omniquaque tale eſt***, id eſt diuiduum omniquaque,actu etiam eſſe diuiſum omniquaque. Declarauimus connexi ueritatem,ſi magnitudo omniquaque diuidua eſſet, poſſe etiam poni totam ſimul aliquando eſſe actu diuiſam. Nunc iſtud eſſe nefas,quod erat aſſumptum, declarabimus, quod etiam in illis uerbis innueramus, ***ecquid enim erit,quod diuiſionem effugiat?*** ſed nunc in ſequentibus explicabimus.

Quid igitur erit reliquum? magnitudo? ſed minimè licet: eſſet enim aliquid non diuiſum. Erat autem omniquaque diuidua. Quòd ſi nullum erit corpus,neque magnitudo, & diuiſio

tamen

tamen erit; vel ex punctis constabit, & carebunt magnitudine ea, ex quibus componitur, uel nihilum omnino; quamobrem si ex nihilo fiat, et composita sit; et uniuersum sanè nihilum, sed quà apparet.

Vis argumentationis hæc est. Si magnitudo esset aliquando omniquaque diuisa, ***quid erit reliquum?*** id est partes, quæ post istam diuisionem remanerent, aut essent magnitudines, aut puncta, aut nihilum. At neque magnitudines, neque puncta, neque nihilum esse possunt; ergo magnitudo non potest esse tota simul aliquando diuisa: Connexum satis patet: non enim facilè dictu est, quid aliud reliquum esse queat, aut quæ aliæ partes remanere, quàm ea, quæ commemorauimus. Assumptum ita cõfirmamus. Non remanent magnitudines, quoniam magnitudo prima non esset omniquaque diuisa, quod ponebamus factum esse. Nam, & istæ magnitudines in quas est diuisa, adhuc per aduersarium, qui omnem magnitudinem esse diuiduam affirmat, diuidi poterunt; Non possunt etiam puncta esse, quæ remanent. Nam si magnitudo diuideretur in puncta: carerent magnitudine ea, ex quibus ipsa magnitudo constat, & componitur: quod idem dictu est, ac quantum componi ex non quantis. Multo minus, quod ex diuisione remanet, potest esse nihilum; nam si in nihilum diuideretur, ex nihilo etiam constaret: quòd si ex nihilo fiat, & componatur, iam totum ipsum quod componitur, nihil erit uerè, sed tantum ***qua apparet***, id est habebit umbram quandam, & imaginem duntaxat essentiæ.

Similiter autem, & si ex punctis, non erit quantum; quando enim in una sese tangebant magnitudine, & una erat magnitudo, et omnia simul erant, nihilo maius reddebant ipsum uniuersum: diuiso enim in duo uel plura, nihilo minus, aut maius ipsum uniuersum eo, quod ante; quare etsi omnia cõposita fuerint, nullam facient magnitudinem.

Sumpsimus in oratione superiore nõ posse magnitudinem diuidi in puncta, ne cogamur concedere quantum componi ex non quantis. Nunc idem repetitur, & uerò etiam ratione ostenditur nullo pacto id esse concedendum. Ergo si ulla magnitudo, & quantum componeretur ex punctis, & non quantis, puncta essent huius conditionis, ut coniuncta possent reddere ampliorem magnitudinem: sed hoc non præstant; ergo neque illud. Connexum satis per se patet. Assumptum uerò ità explicatur. Accipiatur totum aliquod continuum, quod in duo uel in plura dissecetur: totum hoc, quod componetur ex istis partibus discreta iam puncta habentibus (istarum enim partium extrema sunt puncta actu) nihilo maius, aut minus erit, quàm esset totum illud continuum, antequàm diuideretur, cum puncta non essent discreta, sed se ***tangerent***, id est unita planè essent in una magnitudine, ita ut una tantum magnitudo resultaret, ***& omnia simul essent*** omnia puncta simul essent nullo pacto locis discrepantia. Dixit autem in continuo puncta se tangere, non quòd ipse ita sentiat (nam partes continui non se tangunt, sed copulantur ad communem terminum) sed quòd ita illis dicendum est, qui ponunt ex punctis componi magnitudinem. Quoniam autem cognoscebat non propriè hic locum habere tangendi uocabulum, propterea addidit illa uerba, ***& una erat magnitudo, & omnia simul erant.*** Ergo si metientes nos partes discreta puncta habentes, & totum ipsum antequàm diuidatur, eandem omnino partium discretarum, ac totius, ãtequàm diuidatur, quantitatem esse inuenimus, certè hoc satis argumenti est, ex punctorum coniunctione nihil reddi maius, aut minus.

Quod si diuiso corpore quiddam quasi ramentum fit, et sic ex magnitudine corpus aliquod abit; eadem ratio; illud quo modo diuiduum? sin autem non corpus, sed species aliqua separabilis, vel affectio quod abijt, et est ipsa magnitudo puncta, uel tactus hoc modo se habentes, absurdum ex non magnitudinibus magnitudinem esse.

Quasi

Quasi dicat, euadere fortasse aliquis conabitur uim allatæ argumentationis, dicens cum corpus diuiditur, abire in ramenta quædam, qualia in ligni, & marmoris dissectione apparent: uerum *eadem ratio*, non tamen euadit, sed eadem premitur argumentatione; ramenta enim ista, uel sunt corpuscula, uel puncta, uel fortè species aliquæ separabiles. Si ramentum est corpusculum, *illud quomodo diuiduum?* an non uides aut ponendum esse indiuiduum, quomodo ponebat Democritus, aut certè non omniquaque esse diuisam priorem magnitudinem? Sin autē asseras ramenta illa esse non corpora, sed species aliquas separabiles, & affectiones aut puncta, ita ut magnitudo ipsa ex istis composita nihil aliud sit quàm puncta, *aut tactus hoc modo se habentes*, aut quæuis alia, quæ cum indiuidua sint, fingas se tangere, quales fortasse dixeris tu esse aliquas species *separabiles*, indiuiduas, & per se consistentes, aut affectiones aliquas; eodem tamen laqueo irretieris; sequetur enim ex non magnitudin bus magnitudines esse.

Præterea autem ubi erunt & immobilia, an mobilia puncta?

His verbis duplex ratiō continetur ad idem ostendendum, non scilicet remanere puncta ex magnitudine omniquaque diuisa. Prima ratio est huiusmodi. Si remanerent puncta, aut occuparent locum, aut non occuparent; sed nec occupare, nec non occupare possunt; ergo non remanent. Non possunt sanè occupare locum, quoniam cum nullam dimensionem habeant; ne fingi quidem potest qui locus amplecti illa queat, aut qui illis magis inferus, quàm superus conueniat; contrà non possunt non occupare: Positum enim est magnitudinem nihil aliud esse quàm puncta; quare si tota magnitudo occupat locum, & ipsæ quoque partes illam componentes locum occupent oportet. Secunda ratio est huiusmodi. Si remanerent puncta, uel immobilia essent, uel mobilia; sed neutrum esse potest; ergo non remanent. Non sunt immobilia, alioqui non potuissent ferri, & coire ad magnitudinem componēdam; neque mobilia, quoniam omne mobile corporeum est, ut sexto phy. est demonstratum; & cum loco careant, latione etiam necessario carent; de quo motu nunc intelligimus.

Tactusq; semper unus duorum quorundam: quasi aliquid sit prater tactum, et diuisionem, et pūctum; ac sanè si quis posuerit quodcunque, vel quantuncunque corpus esse omniquaque diuiduum, omnia hac sequuntur.

Alia ratio additur ad ostendendum magnitudines non componi ex punctis. *Tactus*, id est mutua illa adhæsio punctorum, penes quam fit tactus, *Semper unus duorum quorundam*, semper intelligitur esse inter aliqua duo præter ipsa puncta; quasi omnino, & si tactus fiat per puncta, ut cum duæ lineæ se tangunt, itemque diuisio (tunc enim intelligitur linea diuisa, quando ibi sunt facta actu puncta, ubi erant facultate) tamen quæ se tangunt, aut quæ diuidun tur, aliud quiddam sint quàm puncta. Ergo si quæ se tangunt, aut quæ diuiduntur, sunt aliud quiddam præter puncta, sine dubio remanentia ex diuisione magnitudinis non sunt puncta. Sed quæ se tangunt, & quæ diuiduntur sunt aliud quiddam præter puncta: ergo remanentia ex diuisione magnitudinis non sunt puncta. Connexū clarissimum. Assumptum ab Aristotele ponitur quasi ex communi quadam intelligentia sumptum. Omnes enim ita intelligunt, quæ tangunt se, quæque diuiduntur, esse aliud quiddam præter puncta, penes quæ fit tactus, & diuisio.

Potest autem à nobis breuiter hac ratione confirmari. Si puncta essent, quæ se tangerent, aut tota se tota tangerent, aut per partes: non tota se tangunt tota; quoniam si tota se occuparent; iam ex illorum coniunctione nulla magnitudo oriretur, sed omnia eodem loco continerentur, quo unum punctum; si enim totum tangit totum, non excedit locum illius; neque etiam se tangunt per partes, quando puncta partibus carent. Ergo nullo pacto puncta sunt, quæ se tangunt, sed magnitudines; quàmuis fortè aliquando penes puncta fiat tactus. Hæc igitur sunt absurda, quæ sequuntur, Si quis posuerit *corpus quodcunque*, cuiuscunque generis tam scilicet corpora componentia, quàm composita uel *quantuncunque*, tam exiguæ quàm uastæ magnitu dinis, esse diuiduum omniquaque.

Praterea si cum diuisero, composuero lignum uel aliud quid uis, rursus et aquale, et unum. Ergo hoc sanè se habet modo, et si diuisero lignum penes quodcunque signum. Omniquaque igitur diuisum est facultate: ecquid igitur est ex diuisione? Nā

si aliqua

si aliqua affectio est, at quomodo in has dissoluitur, et gignitur ex his, aut quomodo hæ separantur? quamobrem quando nefas est ex tactibus uel punctis esse magnitudines, corpora indiuidua, et magnitudines sint oportet.

Vult nobis in memoria hærere argumentum illud supra allatum in uerbis illis *similiter autem, & si ex punctis, non erit quantũ, &* propterea repetit. Quæ igitur ibi diximus, huc transferri possunt. Non est autem insitatum uocc illa *εἰ* significari quandam repetitionem; quod aliàs notauimus ex secundo de anima xxiii. ubi euidenter repetitur id, quod in superioribus textibus dixerat. Eandem rationem sequuntur oratores, ubi nolunt rem ex animo auditoris effluere, ut M. Tullius in postremis uerbis Ligarianæ. Ergo inquit Arist. cum diuiso ligno, aut alia quauis magnitudine, rursus partes diuisas compono; unum, & æquale lignum illi redditur, quod ante diuisionem erat. Hoc igitur satis argumenti est puncta non reddere maiorẽ, aut breuiorem magnitudinem; ita neque componere Quare etsi diuisero lignum penes quod cunque signum, *hoc sanè se habet modo,* quòd scilicet nullam magnitudinem ipsa puncta efficient. Tuto igitur possumus redire ad caput argumentationis, qua Democritus utebatur, atque ita dicere, Democriti aduersarios cogi ad illud confitendum, corpus omniquaque esse diuisum facultate. Quare si diuisio ad actum traducatur. *E quid igitur est ex diuisione?* sequentur scilicet absurda allata, ut nullo pacto statuere possimus quæ sint illa, quæ remanent ex diuisione *nam si aliqua affectio est,* si tu proposito argumento occurrens illud attuleris, de quo supra etiam mentionem fecimus, nempè illa, in quæ diuiditur magnitudo, esse affectiones quasdam separabiles, ac quantitate carentes; ostendendum tibi erit, quomodo istæ affectiones componant corpus, & in eas corpus dissoluatur, cum ipsæ incorporeæ, & non quantæ sint; quomodo itẽ quantitate carentes possint separatæ consistere; in qua re ostendenda frustra laborabis, neque te explicare poteris. Ergo ut ad initium, atque ad illud, cuius causa omnis hæc oratio suscepta est, reuertamur, si nefas est ex tactibus uel punctis constitui magnitudines, consentaneum est, ut sint aliquæ magnitudines, & aliqua corpuscula indiuidua, ex quibus reliquæ magnitudines, & reliqua corpora componantur; istis autem uocibus *ex tactibus uel punctis,* aut idem significatur, & dictio illa *uel* est nota explicationis, quomodo sæpè ab Aristotele usurpari notarunt Græci interpretes, aut uox tactus communius quiddam sonat, ut scilicet compræhendat etiam affectiones, si quis forte ex illarum tactu assereret componi corpus; addere autem minus cõmunem uocem post communiorem Aristotelicum est, ut initio phy. *quoniam cognoscere, & scire,* & in libro de sensu, & sensili, *pisces & ostreacea.* Hæc igitur ualida nulloque pacto platonicis similia argumenta sunt, quibus Democritus in istam de indiuiduis corporibus sententiam est inductus.

Tex.com.ix. *Verum enimuero et has ponentibus multa accidunt, quæ fieri nequeunt: consideratum autem de his est in alijs. Sed hæc conandum soluere; quare iterum ab initio repetẽda dubitatio est*

Quàmuis ualidis rationibus fulciantur ista corpuscula, ac magnitudines indiuiduæ, tamẽ illis positis multa accidunt, quæ fieri nequeunt; cæterum de his *consideratum est in alijs,* in iii. de cœlo, vi. phy. in lib. de lineis indiuiduis, quem tamen nonnulli Theophrasto ascribunt. Non enim istud hoc tempore agitur, ut ista opinio refutetur: satis erit, si argumentum dissolnamus, quo Democritus isthæc corpuscula induxit, idcircoq; generationem, & interitum nihil aliud quàm congregationem, & diremptionem esse uoluit. Huc enim omnis nostra spectat oratio. Repetemus autem breuiter copiosè iam expositum Democriti argumentum, vt quid à nobis respondendum sit, melius intelligatur. Cæterum suo artificio vsus Arist. simul dubitationem repetit, aditumq; sibi ad illam tollendam munit. Ostendit autem istius propositionis, Omne corpus est omniquaq; diuiduum, duas longè differentes esse sententias, atq; ex altera tantum illarum sequi absurda, quæ à Democrito colligebantur.

Omne igitur corpus, quod sub sensum cadit, esse diuiduum secundum vnumquodq; signum, & indiuiduum, nullum absurdum: alterum enim potestate; alterum verò actu inerit. Esse au

tem:

tem simul omniquaq; diuiduũ potestate, nefas vtiq; uideatur.

Quemadmodum illius propositionis, Homo est cõpos omnium disciplinarum, duplex esse sententia põt, vna quidem, hominem simul omnes scientias posse comprehendere, altera aũt hominem posse non oẽs simul, sed ex omnibus quancunq; primo libuerit, deinde alias successione quadam; & prima quidem sententia falsa est, secunda aũt vera; ita istius nobis nunc propositæ, corpus est diuiduum omniquaq;, duplex sententia est, altera vera, altera non vera: vera est, corpus non in vna quidem parte diuidi posse, in alia aũt minimè, sed æqualiter in quacunq;; ita vt quàmuis diuisione facta in hac parte, in aliis omnibus simul diuisio fieri nequeat; antequam tñ in hac fieret, in aliarum aliqua nihilo difficilius fieri poterat, ac deinde per successionem poterit; quemadmodum dicebamus hominem esse omnium disciplinarum compotem; qm̃, quàmuis dum vnam scientiam apprehendit, alias apprehendere nequeat, tamen ante istam apprehensam nihilo difficilius aliam apprehendere ei licuisset, & deinceps ẽt alias poterit apprehendere. Adde illud, quod ab Auerroe ex verbis Aristo. excerpitur, non esse immediatam istam successionem in diuisione; vt.s.in vno puncto facta diuisione, deinceps in puncto illi hærente fieri diuisio possit; quàmuis antequàm vlla esset facta diuisio, æquè in vno, atq; altero fieri diuisio posset. Nam cum diuisio, inquit Auerroes, cecidit super primum punctum, statim fuit destructa potestas diuisionis in secundo; prout ẽt sæpe ex vnius scientiæ adeptione ad reliquas reddimur inæpti, quàmuis antea æque ad istas, atq; ad illam essemus affecti. Sic igitur intelligemus verè omnem magnitudinem esse omniqnaq; diuiduam.i.æquè vna in parte, atq; in alia cadere posse diuisionem, hancq; in infinitum perdurare posse per successionem, non tamen immediatam vt declarauimus: hæcq; prior istius propositionis sententia, quæ vera est, his verbis significatur, ***Omne igitur corpus, quod sub sensum cadit, esse diuiduum secundum unumquodque signum***, quacunq; parte, atq; in quocunq; puncto, ***& indiuiduum***, indiuisum tñ, quoniam .s.si in vna parte diuisum est, in altera necessario remanet indiuisum; ***nullum absurdum, alterum .n.potestate, alterum uerò actu inerit.*** Ambo ista inquit conuenient corpori, & esse diuiduum in omni puncto, & esse indiuiduum, sed esse diuiduum conueniet potestate, esse autem indiuiduum conueniet actu. Non.n.ista repugnant posse diuidi in quauis parte, & non esse tamen in quauis actu diuisum; quemadmodum & ista non repugnant, hominem esse compotem omnium scientiarum, & actu tamen non omnes simul apprehendisse. Addidit autem Arist. ***sub sensum cadens***, non quòd alterum etiam corpus cogitatione comprehensum, id est Mathematicum, non eodem pacto diuiduum sit (est.n.omnino) sed quoniam de naturali nunc nobis disputatio est suscepta; an autem ità dictum sit ad excludendam materiam, quod putauit Philoponus, in quæstionibus statuemus; illud autem, ***& indiuiduum*** interprætati sumus indiuisum, ita postulante sententia, huiusmodi autem voces ἀδιαίρετον, ἄφθαρτον, interdum significare quod diuidi, quod interire non potest, interdum autem quod adhuc non est diuisum, quod non interiit, ex primo de cœlo, & secundo Eudemiorum didicimus. Secunda autem allatæ propositionis Sententia, & quidem falsa est huiusmodi, Posse corpus simul omniquaq; diuidi, illi respondens, posse hominem vniuersas simul scientias apprehendere, & his verbis significatur. ***Esse autem simul omniquaq; diuiduum potestate, nefas utiq; uideatur***, & quoniam hanc sententiam spectans Democ. eo modo, quo diximus, argumentabatur, idcirco illius nunc argumẽtationem breuiter repetit Arist. vt pollicitus erat.

Si enim possibile fiat vtiq; non vt ambo simul sint actu indiuiduum, et diuisum, sed diuisum secundum vnumquodq; signum; nihil igitur erit reliquum, & in incorporeum corruptum corpus, & si rursus fiat, vel ex punctis, vel ex nihilo; & hoc quo modo possibile?

Si inquit possibile esset corpus diuidi simul omniquaq;, ***fiat utiq;***, diuidatur etiam aliquando simul omniquaque; nam quod possibile est, poni potest esse traductum ad actum, ***non ut ambo simul sint actu indiuiduum, & diuisum, sed diuisum secundum unumquodque signum***, id est nolo ponere idem esse diuisum in omni signo, & remanere actu indiuisum; hoc enim nimis euidentem absurditatem habet, nec sequitur ex propositione illa, sed id quidem sequitur, ponereque per illam licet corpus esse diuisum ***secundum unumquodque signum***, omniquaque in puncta, ***nihil igitur erit reliquum***, igitur allatis iam incommodis vrgebimur, vt nihil ex diuisione præter puncta remanere asseramus, & corpus dissolui in incorporea, ni-

mirum puncta, aut affectiones separabiles, aut fortè in nihilum; quare cum ex iisdem res componantur in quæ dissoluuntur, si rursus fiat corpus, fiet ex punctis, vel ex nihilo.

Verum enimuero diuidi in separabilia, et semper in minores magnitudines & in distantes, ac separatas manifestum est.

Vt inquit, illud, quod ex sententia ponente corpus omniquaq; diuiduum, sequebatur omnino absurdum erat; ita pro Democrito indiuidua corpuscula ponente. videtur ipse sensus quo dammodo testimonium dicere: Videmus.n.corpus diuidi *in separabilia*; id est in ea quæ per se consistere queant, *& semper in minores magnitudines, & distantes, & separatas*; ità vt diuidatur corpus in minores magnitudines, quæ tamen distantes à sese, & separatæ queant consistere *semper*, id est quousq; exiguis illis corpusculis occurras, quæ amplius secari nequeant.

Nec sanè per partes diuidenti erit infinita sectio, nec simul concedetur diuisum esse secundum vnumquodq; signum (nefas enim) sed quadãtenus. Necesse igitur inesse indiuiduas magnitudines non aspectabiles.

Constituto Democriti dogmate omnia videntur vitari absurda: non.n.dissoluetur corpus in puncta, & incorporea, neq; per successionem infinitam diuisionis, neq; simul, hoc.n. diximus esse nefas, *sed quadantenus*, id est tam diu poterit durare diuisio, quoad indiuiduis istis magnitudinibus occurramus: necessariò igitur istæ ponendæ sunt, quàmuis ob exiguitatem suam oculorum sensum lateant; sed rationis lumine comprehendendæ sunt quemadmodum tamen ta per aerem volitantia non cernuntur, nisi radius Solis ea illustrauerit.

Præterea autem si est generatio & interitus; hic quidem secretione, illa autem congregatione. Ratio igitur, quæ cogere videtur ad ponendas indiuiduas magnitudines, est huiusmodi.

Vi eiusdem argumentationis illud præterea sequitur, vt si generatio, & interitus est, quemadmodum certè est, nullo alio existere videatur pacto, quàm per congregationem, & secretionem. Magnitudines enim, & corpuscula indiuidua, atq; impatibilia non aliter ad procreandum accedere poterunt, quàm vna coeundo, neque ad interitum deducent nisi dirempta, ac dissoluta. Fortè etiam Democritus cum clarum, & exploratum putaret, generationem nil aliud esse posse quàm congregationem, & interitum dissolutionem, hinc argumentabatur, Si generatio & interitus sunt congregatio, & diremptio, necessariò inducenda corpuscula indiuidua; ita enim aptissimam fore congregationem, & secretionem; & verba ità melius reddentur: *Præsertim autem si generatio & interitus, hic quidem secretione, illa autem congregatione*. Ratio igitur inducens indiuiduas magnitudines idcircoq; generationem in congregatione, interitum in diremptione ponens, est huiusmodi: nunc ad eam refellendam aggrediamur.

Quòd autem in ea ratiocinatione error latet, & ubi latet, dicamus. Nam quoniam non est punctum puncto hærens, hoc quod dicimus, omniquaq; esse diuiduum, est, quatenus magnitudinibus conueniat, est etiam quatenus minimè. videtur autem cum hoc positum fuerit, & ubiq; & omniquaq; punctum esse; ita ut necessarium sit diuisam esse magnitudinem in nihilum: omniquaque enim esse punctum; quare vel ex tactibus, vel ex punctis esse.

Latet error in Democriti argumentatione, quem nos patefaciemus, fontem etiam ipsius erroris ostendentes. Fons autem erroris est, vnam tantum istius propositionis, Magnitudinem esse omniquaque diuiduam, sententiam, eamque falsam vidisse; cum altera etiam multo verissima illius sententia esset. *Nam quoniam non est punctum puncto hærens*, quoniam se mutuò tangere puncta nequeunt, quemadmodum Democritus verè putabat, idcircò

eò concedimus esse quatenus, omniquaq; esse diuiduum, non conueniat magnitudinibus, videlicet si intelligamus omniquaq; simul esse diuiduum. Nam hanc tantum sententiam animaduertens Democritus verè postea argumentabatur, si fuisset omniquaq; diuidua magnitudo, fore vt vbiq; & omniquaq; actu punctum sumi posset, ita vt magnitudo, aut in púcta, aut in tactus quosdam, vt supra exposuimus, aut certè in nihilum diuisa esset; quamobrem consectarium esse, vt ex iisdem etiam componeretur. Altero autem sensu si accipiatur omniquaque diuiduum, magnitudinibus conueniet: qui alter sensus his verbis exponitur.

Est autem, quatenus illud, omniquaq; conueniat; quòd vnũ vbiq; est, & omnia, vt vnumquodq; plura autẽ uno non sũt: non enim habent continuatam seriem: quare non omniquaq; si enim diuidua esset secundum medium, & secundum hærens punctum diuidua erit. Non enim est hærens signum signo, uel punctum puncto. Hoc autem est diuisio et compositio.

Poterimus, inquit, tutò affirmare magnitudini conuenire ***illud omniquaque***, id est omniquaque esse diuiduam, si hoc sensu accipiamus, ***quod unum ubique est***, quòd in quauis magnitudinis parte est vnum punctum facultate, in quo potest fieri diuisio, ***& omnia unumquodque***, & omnia puncta æqualis conditionis sunt, neque vnum ab altero differt; sed in quauis parte æqualiter accipi punctum potest, atque in eo fieri diuisio; quo etiam sensu dicebamus, hominem esse compotem omnium scientiarum, quòd scilicet tam huius quàm illius, ***plura autem uno non sunt***, at scilicet illi puncto, in quo diuisionem feceris, alterum punctum hærens, & deinde alterum accipere, in quo rursus diuisio fiat, id quidem non licet; ***non enim habent continuatam seriem***, ita vt vnum punctum tangat alterum, atque inter ea cadere diuisio queat, ***quare non omniquaque***, quare isto quidem sensu sumendo istam vocem ***omniquaque*** vt scilicet facta diuisione in vno puncto, in altero illi hærente rursus diuisio fieri queat, ita vt simul tandem tota magnitudo in puncta sit dissoluta; nefas planè est magnitudinem esse omniquaque diuiduam. ***Si enim diuidua esset secundum medium***, si facta magnitudinis diuisione, rursus partes in medio puncto diuidi possent, quousque tandem in puncta dissoluerimus, iam ***& secundum hærens punctum diuidua esset***, id est hoc nihil iam aliud esset, quàm affirmare, hærere sibi mutuo puncta, & in ea diuidi, atque ex iis componi magnitudinem. Hoc autem iam explosimus, ***non enim est hærens signum signo vel punctum puncto***, quasi dicat voces signum an punctum nihil refert; satis est, quod alterum alteri hærere non potest. Eodem etiam pacto initio physicorum dictum puto principia, vel causæ, vel elementa; quod aliâs ostendemus. ***Hoc autem est diuisio, & compositio***, ponere punctum hærere puncto, nil aliud est, quam asserere magnitudinem diuidi in puncta, vel componi ex punctis. Ergo diuidua est magnitudo omniquaque illa notione, quòd tam hoc in puncto, quàm in alio; minimè autem diuidua omniquaq; hac altera notione, quòd in omnibus punctis simul; quam rem in quæstionibus copiosius explicabimus.

Quàmobrem est, & congregatio, & secretio, sed non in indiuidua, neque ex indiuiduis (multa enim absurda) neque sic, ut omniquaque diuisio fiat (nam si hæreret punctum puncto, plane istud eueniret) sed in parua, & minora est & congregatio ex minoribus.

Respondet appendici argumentationis Democriticæ. Cum enim ille putaret exploratum habere congregationem esse generationem, & interitum dissolutionem, aut id aliquo forte argumento probasset; hinc addebat inducendas esse indiuiduas magnitudines; quoniam ita aptissimè congregatio, & dissolutio fieri poterat. Respondet igitur Aristot. posse congregationem, & secretionem consistere, quàmuis res non in indiuidua separentur, neque ex indiuiduis congregentur: multa enim absurda vrgent illa inducentes, vt 6. phys. & 3. de cœlo est ostensum; ***Neque sic, ut omniquaque diuisio fiat***, neque etiam cogemur asserere ita congregationem, & segregationem administrari, vt omniquaque diuisio simul fiat. ***Nam si hæreret punctum puncto, planè istud eueniret***, id est diuisio fieret omniquaque simul; nunc autem

non hæret punctum puncto, *sed in parua, & minora* sed ita secretio locum in natura habere potest, quòd magnum corpus in parua, atque omnino maius in minora dissoluitur, congregatio autem, quòd ex minoribus maius aliquid componitur.

Tex. com. x. *Cæterum non congregatione, & secretione simplex, & perfecta generatio definita est, vt quidam asserunt, eam autem, quæ est in continuo mutationem, alterationem. Sed hoc ipsum est, in quo errant vsquequaque. Est enim simplex generatio, & interitus non congregatione, & secretione, sed cum mutatum fuerit ex hoc in hoc: ij verò opinantur omnem talem mutationem esse alterationem. Hoc autem differt. In subiecto enim hoc quidem est secundum rationem, hoc autem secundum materiam. Cum igitur in his mutatio fuerit, generatio erit, vel interitus: quando autem in affectionibus, & secundum accidens, alteratio.*

Quàmuis, inquit, concedamus habere locum in rerum natura congregationem, & secretionem, illud tamen constanter negamus simplicem, & perfectam generationem, idest in qua res omnino, & integrè fit alia, esse congregationem, aut illi generationi oppositum interitum esse secretionem, quod à Democrito profecti asserebant, addentes ijdem *mutationem eam quæ in continuo*, id est mutationem ordinis, & situs iisdem corpusculis manentibus esse alterationem. Hoc autem est totius erroris caput. Isti. n. putant cum mutatio fuerit facta ex hoc in hoc sine vlla. s. congregatione aut secretione, esse alterationem; Generationem autem, & interitum, ubi congregatio, & secretio adfuerit. Contra autem res se habet, ut simplex generatio, & interitus tunc fit, cum sine ulla persæpe congregatione; & secretione fit mutatio ex hoc in hoc, quemadmodum cum ex aqua fit aer; congregationem autem, & secretionem persæpè nec generatio, nec interitus sequatur; vt si plumbum in minutas partes disseces, & secernas, rursusq; in vnam massam partes istas confles, & congreges; nec generatio, nec interitus extiterit. Ac si iam ad veram generationis, & interitus naturam est accedendum, ita statuere debemus *in subiecto* in substantia composita, *hoc quidem esse secundum rationem* partem vnam esse à qua rei essentia, atq; definitio pendet, nempè formam, *hoc autem secundum materiam*, partem autem adesse alteram, quæ materia est, cumq; *in his mutatio fuerit* videlicet cum materia vnam formã abiecerit, exceperit alteram, esse simplicem generationem, atq; interitum, interitum respectu habito ad formam abiectam, generationem respectu habito ad exceptam. Quod si materia, & forma eadem manente, in affectionibus tantum & accidentibus mutatio fuerit, esse alteratione. Cum inquit, *eam autem quæ in continuo*, videtur continui nomine contiguum significare. Verè enim Democritus ex atomis suis non continuum, sed contiguum tantum corpus conflare poterat. Accipi autem interdum continuum pro contiguo constat ex 5. Metaph. cap. de vno, & cap. de quanto.

Segregata autem, & congregata faciliora vel difficiliora ad intereundum redduntur. Nam, si quidem in minoras aquulas diuisa fuerit, citius aer oritur sin autem congregata, tardius. Magis autem patebit id in his, quæ infra. Nunc istud vnum constitutum sit, non posse generationem esse congregationem, qualem quidam asserunt.

Ingenuus est Aristoteles, eaq; libenter concedit, quæ veritati non repugnant. Quoniam igitur verum est, aquam diuulsam, ac distractam in plures aquulas facilius interire, atq; in aerem conuerti; congregatam autem minus esse interitui, & putredini obnoxiam, quod in aliis & multis rebus euenit, quemadmodum 4. Meteorologicorum 12. ostensum est, & infra & cumulatius dicetur; idcircò istud non grauatè dat secretionem, & congregationem nonnihil ad generationem

rationem & interitum facere. Verum aliud est secretionem facere aliquid ad interitum, congregationem ad generationem, aliud secretionem esse idem, quod interitum, congregationem idē quod generationem, præcipuè congregationem & secretionem talem, atomorum .s., aut partium homogenearum, qualem Democritus, & Anaxagoras ponebant. Illud.n. verissimum est, hoc aūt planè nefas; idq; nobis sit planè fixum, ac stabilitum, tùm ex ijs quæ in physicis, & in libris de cœlo contra eos dicta sunt, tùm etiam ex hoc loco, quo Democriti argumentationem confutauimus. Duobus.n. modis aliqua opinio ex animis hominum euellitur, tùm absurda, quæ illam sequuntur, explicando, tùm argumenta, quæ ad illius confirmationem afferebantur, confutando: Arist. primum illud in alijs libris præstitit, secundum verò in huius libri iam exposito capite.

Quæstiones in Secundum Caput.

1 Cur Mathematicæ uocentur ab Aristotele rationes ex Cōment. Philoponi xxxi.
2 Quomodo continuum sit diuiduum in infinitum ex Commen. Philoponi xxxix.
3 An concedendæ sint minimę magnitudines.
4 De nomine subiecti ex textu decimo, & quomodo forma insit per se materiæ.

1 *Cur Mathematicæ uocentur ab Aristotele rationes ex Com. Philoponi 31.*

Mathematicas disciplinas vocat Arist. rationes, quia, vt inquit hoc loco Philoponus, in mente duntaxat habent suum esse, quod est Auerrois pri. post. Com. magno 80. Consideratur enim in illis disciplinis quantitas tanquàm quiddam per se consistens, cum tamen reuera sit affectio, & accidens quoddam materiæ. Atq; idcirco veris causis vti non potest Mathematicus, quoniam substantiam non considerat; pro vt pulchrè dixit Simplicius in primum de anima tex. primo, & in 3. tex. 36. nosq; in logicis quæstionibus ostendimus rationes Mathematicas plerunq; non continere veram causam, cur res sit; vt in primo problemate probatur super datam rectam lineam licere triangulum æquilaterum constituere per duorū circulorum descriptionem; sine qua tamen descriptione adhuc optimè posset constitui. Probationes igitur Mathematicæ sunt rationes, id est inuenta quædā nostræ mentis potius, quàm veræ rerum causæ, atq; vt dicebat Auer. 3. phy. 60. Fundamenta Geometriæ sunt opinabiles propositiones: vocat aūt Arist. logica argumenta, quæ, vt inquit Simplicius 3. phy. com. 18. & 43. communia sunt, & non à rebus ipsis ducuntur, sed à mente ipsa nostra excogitantur; & solet ea à naturalibus, & propriis, veramq; rei causam continentibus distinguere; vt idem Simplicius notauit eo com. 13. & in primum de anima tex. xi. sed hanc rem cumulatè habes in quæstionibus logicis.

2 *Quomodo continuum sit diuiduum in infinitum ex Com. Philoponi 39.*

De continuo sunt multæ propositiones idem ferè significantes, vt continuum esse diuiduum in infinitum 3. phys. pri. continuum esse diuiduum in semper diuidua, & esse diuiduum omniquaque; de qua nunc propositione multus sermo habitus est: Exponamus igitur quomodo continuum sit diuiduum in infinitum; quo exposito, reliqua facilè intelligentur: omittemus tamen multa, quæ à latinis afferri solent; quòd pleniorem tractationem tertio physi. magis conuenire arbitremur. Tertio igitur phy. 56. ostendit Aristoteles esse in continuo hanc potestatem ad infinitam diuisionem, non quòd tota simul expleri, & perfici queat; quomodo quod potest esse statua, statua fit; sed quòd per successionem quandam ad actum traducatur, quomodo diem, & ludum adesse, actuq; instare dicimus; non quod totus dies simul adsit, sed quod aliqua tantum illius pars, & cæteræ deinceps succedant. Ergo quoniam facta diuisione continui, diuisarum partium quælibet rursus diuidi potest, sicq; deinceps; idcirco dicitur in continuo inesse potestas infinita ad diuidendum, & actu absolui, quoniam p

successionem quandam traducitur ad actum. Non habet autem hanc potestatem, vt simul absoluatur; idcirco nunquàm etiam simul tota ad actum perducetur. Quod si occuratur quantitati, cui ob talis formæ societatem repugnet amplius diuidi, tamen paulo post illa quantitas alteri formæ, aut alteri quantitati coniuncta nouos terminos acquiret; ita diuidi rursus in iis punctis poterit, in quibus antea cum sub priore forma erat, diuidi non potuisset. Credo tamen vlterius distinguendum esse de potestate naturali, & Logica, de qua Zimara Theor. 117. Scotus illam absolutè potentiam, hanc aptitudinem videtur appellasse. Naturalem autem voco, quæ in actum tanquàm in finem, & perfectionem fertur, vt materia in formas, mentes in Deum; Logicam autem per quam non repugnat aliquid actu fieri; sed nulla tamen intima propensio in eum actum est; vt omne animal habet potestatem Logicam videndi, id est animali quà animal non repugnat videre, non tamen in omnibus animalibus adest naturalis facultas, id est intima propensio ad visum; nam in Talpa exempli causa non adest. Hinc naturalis facultas finem consequi debet, ne frustrà tributa sit interna illa propensio ad eum finem; Logicam autem non est necesse expleri; quoniam nulla inest intima propensio, sed tantum non repugnat. Sic dicebat Simplicius secundo de anima tertio materiam suaptè natura infinitam, nō tamen repugnare termino, sed potius illum appetere; vt etiam nos dicere queamus quantitatem continuam licet ipsi non repugnet diuidi in infinitum (quoniam inter duo puncta semper cadit magnitudo media, cuius partes copulantur ad vnum communem terminum, in quo fieri diuisio posset) tamen non appetere illam diuisionem; sed potius ab illa abhorrere; diuisio.n. est via quædam ad non esse; vnio autem ad esse. Id mihi fit verisimile, quod video cœlestem quantitatem non modo in infinitum, sed ne vnquàm quidem vlla in parte diuisum iri. Pulcherrimè id significant verba Aristotelis quæ nono Metaph. xi. leguntur, vbi inquit esse infinitum in potentia magnitudinis, non vt actu aliquando consistens, & separatum futurum sit, sed cognitione & designatione quadam, reuera autem nunquàm diuisionem posse deficere.

Cur cœlestis quantitas nō diuidatur.

Quare puto quantitatis proprium esse, non vt actu dissecetur, sed vt illi nunquam repugnet sectio; quod cœlesti etiam quantitati apprimè conueniet: quod præclarè Simplicius docuit in vltima digressione 8. phys. Ostendit autem Arist. in libro de sensu, & sensili cap. tertio continuum si diuidatur in partes æquales, vt in decem digitos, consumi; non enim potest continuum infinitis digitis (idem de quacunq; alia mensura dicendum) constare; sin in partes inæquales, vt in dimidiam dimidiæ, nunquam consumi; cum quibus ne videantur pugnare, quæ dicuntur tertio phy. 59. memoria teneas oportet duplicem esse æqualitatem (qua de re quinto Ethic. multa habentur) vnam proportionis, alteram quantitatis. Si dematur ex continuo æqualis quantitas inæquali proportione, vt ex decem digitis vnus, deinde rursus ex nouem vnus, tertiò vnus item ex octo (ita.n. semper demitur æqualis quantitas, vnus scilicet digitus, sed continenter augetur proportio; quandoquidem maior est proportio partis nouennionis ad totum nouennionem, quàm partis decadis ad totam decadem) deficiet atq; abolebitur magnitudinis sectio. Sic ablatione finiti consumitur vnumquodq; quod finitum sit primo phys. 38. Sin aūt dematur minor semper quantitas, sed æquali proportione, vt primum totius magnitudinis dimidium; deinde dimidij dimidium (ita.n. semper dupla proportio seruatur, non aūt æqualis demitur quantitas, quoniā dimidium dimidij non est æquale dimidio totius) sicq; deinceps; sic sectio perdurat in infinitum; magnitudini.n., quantulacunq; sit, nunquàm repugnat diuidi in medio; quoniam illius partes copulatæ sunt in vno communi termino. Hinc facilè explicabitur alia propositio, Continuum esse diuiduum in semper diuidua; quæ ex iis, quæ nunc ab Aristotele dicuntur, facilè colligitur. Nam si sectio nunquam potest deficere, profectò necesse est, vt quæcunque pars restet ex diuisa magnitudine, ipsa rursus diuidi queat. Multa aduersus istas propositiones dici solent; quæ tertio phy. magis conueniunt: nos unum tantum eligemus quod alicuius ponderis est; in ordinatis essentialiter non est processus in infinitum secundo Metaph. quinto; totum essentialiter ordinatur in suas partes, & ab illis pendet; ergo continuum hoc pendebit ex suis medietatibus, & medietates illæ ex suis rursus medietatibus; quare si est diuiduum in semper diuidua, & in infinitum; profectò ex infinitis partibus constabit, & in essentialiter ordinatis erit abitio in infinitum. Huic dubitationi ita occurrimus: partes quantæ non figuratæ, essentialiter ordinatæ non sunt; non enim necesse est, ut cum totum aliquid fit, prius partes seriatim fiant. Quinimo singulare à singulari accidentaliter tantum pendet; quàmuis inter ea certus nonnunquam requiratur ordo: Quare cum totum continuum sit quodammodo ex partibus quantis, quasi ex pluribus singularibus coagmentatum, ut infra ostendemus; nihil mirum, si ab illis pendeat duntaxat ordine quodam accidentali. Essentialiter autem pendet à materia, & forma. Postrema propositio à nobis consideranda est ista, Cōtinuum est omniquaque diuiduum; quæ à Philopono duobus exemplis explicatur, uno homi-

Quomodo omne finitum cōsumatur ablatione finiti.

nis

nis,qui omnes ſcientias diſcere poteſt;altero materiæ primæ, quæ omnes formas admittere ; primo in hoc Commentario vtitur,ſecundo in tertio phyſ. Vt igitur materia non ſimul omnes formas admittere,ſed ſuccesſione quadam poteſt, atque homo non ſimul omnes ſcientias,ſed ſucceſſione quadam; ita quantitas non ſimul omniquaque diuidi poteſt, ſed per ſucceſſionem,quòd ſcilicet nulla vnquàm remanet pars,quæ adhuc diuidi nequeat. Pugnarent autem iſta inter ſe,eſſe omniquaque diuiduam,& actu aliquando omniquaque eſſe diuiſam. Nam ſi actu eſſet omniquaque diuiſa,iam partes non amplius diuidi poſſent; ſic non verè omniquaque diuidua fuiſſet.Auerroes,vt diximus,alio pacto iſtam propoſitionem, eodem tamen exemplo ſcientiarum capacitatis vtens,interpretatur. Nam quemadmodum,antequàm vllam ſcientiam adipiſcamur,ad omnes æquè videmur apti;cum primum autem aliquam ſumus adepti,ad alias reddimur multo ineptiores;ſic magnitudo quamuis antequàm diuidatur,omniquaque diuidua ſit, id eſt non magis in hoc ſigno,quàm in illo;tamen facta diuiſione in uno, non poteſt amplius in ſigno illi hærente fieri diuiſio.Quod tamen non ita intelligi velim, ut magnitudinem ex punctis ſibi hærentibus, ac ſeſe contangentibus conſtare velit Auerroes (id enim iam exploſimus) ſed quòd facta diuiſione magnitudinis,& erumpentibus in actum duobus punctis,non poteſt rurſus diuiſio fieri in partibus propinquisſimis,& per intellectum quaſi punctis acceptis,licet anteà in illis æquè,atque in iſtis diuiſio fieri potuiſſet. Quare neque ſecundum extrema continuum diuidi poteſt;neque idcirco tamen non omniquaquè diuiduum.Eſt enim diuiduum omniquaque,vbi non ſit actu diuiſum. At ſecundum extrema iam eſt actu diuiſum;ideò amplius ſecundum illa diuidi non poteſt.

3 *An concedendæ ſint minimæ magnitudines.*

QVòd Ariſtoteles reprehendit Democritum ponentem corpuſcula quædam ità parua, vt amplius diuidi non poſſent; videtur ſignificare non eſſe minimam magnitudinem in rebus naturalibus:nam ſi eſſet minima magnitudo,profectò eſſet indiuidua; ne induceudum eſſet minus minimo;quamobrem quæſtio exoritur, vtrum concedendæ ſint minimæ magnitudines,itemque maximæ;nam oppoſitorum eadem ratio eſt, & coutrariorum ſi vnum reperitur in natura, reperitur & alterum ſecundo cœli xviii.idcircoque nos etiam eam explicabimus,de accidentibus tamen nihil loquendo, ſed tantum de ſubſtantiis,& corporibus,quoniã de his tantum Democritus etiam loquebatur. De accidentibus autem infra dabitur commodior dicendi locus.

Ariſtoteles igitur primo phyſico.xxxvi.inquit dari minimum ſanguinem,minimam carnem, maximum ſanguinem,maximam carnem: ergo euidenter ab ipſo ponitur in rebus naturalibus minimum,& maximum.Præterea quarto de animalium generatione capite quarto inquit perficiendi cuiuſque animalis certam eſſe magnitudinem, tùm ad maius,tùm verò etiam ad minus ; quem terminum non ſupergrediuntur, vt uel maiora uel minora euadant;ſed in medio iſtorum terminorum ſpacio exceſſum, & defectum inter ſe capere,atque ita hominem alium alio auctiorem eſſe,& cæterorum quoduis animalium.Præterea ſecundo de anima xli. ſcribitur aurea illa propoſitio,omnium natura conſtantium eſſe definitum terminum magnitudinis. Quod etiam rationi conſentaneum videtur.Nam corpora naturalia conſtant forma. Forma autem eſt inſtituta ad agendum;ad agendum verò certa requiritur quantitas ; id quod exemplo artis patefit à Philopono; quæ ars inſtrumenta requirit certæ cuiuſdam magnitudinis ; cæteroqui nihil agat.Patefit etiam obſeruatione mutationum naturalium. Nam cum ex aqua generatur aer;quantitas fit maior;cum ex aere,aqua, minor; quod aliunde prouenire non poteſt,quàm quòd formæ certam poſtulant quantitatem. Non accipimus tamen iſtam certam quantitatem,neque iſtos terminos in puncto; ita ut uel uno puncto non poſſit inueniri maior quantitas hominis,exempli cauſa,aut minor.Eſſet iſtud Mathematicè agere. Nobis autem phyſicè hanc rem tractantibus ſatis ſit ità conſtituere,eſſe certos quoſdam terminos,quàmuis in puncto non conſiſtentes,intra quos deinde uariè natura ludere queat.

Argumenta probantia dari minimum et maximum.

Contra multa dici poſſunt,non datur maximum,ergo neque minimum; nam ſi unum contrariorum eſſet in natura,eſſet & alterum,ſecundo de cœlo,xviii. Aſſumptum autem patet ex verbis quæ ſcribuntur ſecundo de anima xli. ignis poteſt creſcere in infinitum;ergo non datur certus terminus magnitudinis eius.Reſpondet Gregorius diſtinctione vii. & Iandunus. xvi.quæſt.pri.phy.atq; illam,vocem in infinitum, interpretatur non abſolutè, ſed reſpectu habito ad animata;ꝙ ſcilicet ignis in multo maiorem molem creſcere queat,ꝗ animata.Sed proprie eſſe iſtam uocem accipiendam,ratione conuinci poteſt.

Argumenta probantia non dari minimũ.

Nam ſtatuatur hoc loco ignis ille,quem maximum ponunt,& apponatur lignum ; quæram

de

de illis, aut comburet, aut non comburet: Si non; ergo habebit formam ociosam; quod est absurdissimum: qui enim tollit actionem, tollit essentiam: ex quo si anima habet opus proprium, separabitur à corpore; si non habet, non separabitur primo de anima xi. Ac si ulla forma agit, vt omnes profectò agunt, ista maximè deberet agere, quæ maximam habet quantitatem; maximasq; idcirco vires ad agendum. Sin autem comburet; certè crescet; ità non erat maximus; nunc enim cum creuit, esset maior maximo. Respondent aliqui non comburere, quia non appetit sui interitum, sed falsò respondent. Appetit enim appetitu naturali insequente formam; quare ubi forma caloris est, ibi, ne sit ociosa, est etiam appetitus agendi, seque ipsam propagandi. Vulgata responsio est, & à Buccaferrea homine mea sententia doctissimo tamquàm vera admissa, fore, si apponatur illi maximo igni lignum vt ea ex parte, qua appositum est, ignis crescat; uerum in altera parte decrescet corruptus à vicino elemento vi naturæ illius communis, & vniuersalis, quæ proportionem tuetur in rebus. Sed hoc nihil est; nam quærimus nos non de natura vniuersali (scimus enim, cum omnia intrà cœlum contineantur, nihil infinitũ esse posse) sed an naturæ propriæ cuiusque rei sit attributa ita certa quantitas, vt, si maiorem aut minorem, quam postulet, habeat, agere nequeat, non tantum ob vim naturæ vniuersalis, sed etiam ob propriam naturam, & conditionem suam; quod in homine, equo, huiusmodique aliis rebus patet. Nam si homo esset ea magnitudine, qua mons; iam non esset homo; ita vasta illa magnitudo non tantum naturæ vniuersali, sed etiam naturæ propriæ ipsius hominis repugnat. Adde ostendendum fuisse, quo instrumento corrumpat natura uniuersalis ignem in altera parte, ut inquiunt, & quomodo semper paratum habeat istud instrumentum. Neque iniuria Philoponus in hoc eodem libro Com. lxxxix. similem quandam opinionem irridebat. Ridiculum enim uidetur, si nobis libuerit apponere lignum, & ignem augere, statim naturam uniuersalem nobis cedentem alia in parte ignem corrumpere. Rursus ex contrario argumentor.

Argumenta, quòd non detur maximum.

Non datur minimum; ergo neque maximum. Assumptum probatur. Illud quod tu ponis minimum est continuum; continuum est diuiduum in infinitum, vt diximus; ergo per diuisionem minus reddi poterit; quàmobrem non erat minimum. Confirmatur ex definitione quanti v. Metaph. xviii. Quantum est diuiduum in partes per se existentes; ergo cum istud, quod tu ponis minimum, sit quantum, diuidi poterit in partes per se existentes; quamobrem si partes sunt minores toto, profectò totum illud non erat minimum. Id autem præcipuè in homogeneis verum videtur. Illa enim habent partes eiusdem naturæ atque ipsum totum est; quàobrem quicquid conuenit toti, conueniet etiam partibus. At toti cõuenit per se consistere posse; ergo partibus etiam conueniet: quare in homogeneis saltem non inuenietur minimum. Confirmatur isthæc ratio, quoniam partes sunt priores natura toto v. Metaph. xvi. ergo multo magis poterũt per se consistere, quàm totum. Confirmatur rursus auctoritate Arist. à nemine animaduersa ĩ libro de sensu & sensili cap. iii. ubi in heterogeneis concedebat inueniri minimum, vt minimũ hominem, minimum equum, ĩ homogeneis negabat, quoniam homogenea omnia rursus in homogenea diuidi queunt.

Explicatio quæstionis. Prima conclusio.

Ad huius quæstionis explicationem accedentes plures Conclusiones afferemus. Prima est; ex parte quantitatis nec minimum nec maximum inuenitur præcipuè si de rectis corporibus, & quantitatibus minimè autem de globosis loquamur. Rationem huius conclusionis reddere facilè possumus. Non inuenitur minimum; quoniam inter extrema cuiuslibet continui pũcta, semper intercedit cõe punctum, ad quod partes continui copulantur, & ubi diuisio fieri posset; Non inuenitur maximum, quoniam nihil ex parte quãtitatis vetat, quo minus priori magnitudini alia magnitudo adhærere, & continuari possit. Secunda conclusio. Ex parte item materiæ nec minimum, nec maximum inuenitur. Ratio conclusionis; quoniam materia est simplex facultas nullum actum habens, per quem coarctetur ad hanc potius, quam ad illam quantitatẽ iii. phy. 65. Tertia conclusio. Ex parte formæ inuenitur quantitas certa, in minore qua non consisteret illa forma. Ratio colligitur ex dictis. Nam omnis forma est instituta ad agendum; ad agendum autem certa exigitur quantitas, quod habes ab Auer. in lib. de substantia orbis cap. 6. Verum duo sunt, quibus homogenea ab heterogeneis differant. Vnum quod in heterogeneis distincta sunt minimum, & maximum; at in homogeneis (nouum hoc erit sed, nisi fallor, multò verissimum) illud idem, quod est minimum, est etiam maximum. Alterum, quod minimum heterogeneum non modo actu, sed etiam facultate minimum est, homogeneum autem actu tantum, non facultate. Quod ad primam differentiam pertinet, in heterogeneis esse distincta minimum, & maximum, nihil est cur dubitemus. Minimus enim homo non est max. homo, nec contra maximus homo est minimus. Quod autem diximus in homogeneis idem esse minimum, & maximum, non mediocrem afferet admirationem: quare diligenter a nobis explicari postulat. Dico igitur id ob eam causam uerum esse; quòd cum homogenea ad eam magnitudinem perue

Secunda conclusio.

Tertia conclusio.

nerunt

nerunt, in qua se conseruare queant, statim perfecta sunt, & suam essentiam habent; quod præclarè nos Gal. admonuit pri.lib.de locis affectis; additamentum autem, quod suscipiunt, vt verè 2. de anima dicebat Simplicius, & nos in quæstione de accretione ostendemus, non in se suscipiunt, sed extra: & fit quasi coniunctio vnius indiuidui cum altero; quod patet ex diuisione: facillimè enim diuidi potest vna pars ab altera, & vtraq; incolumis remanere. Colligitur id ex Aristot.pri.Topic.c.6. vbi dicebat partes aquæ ex eodem fonte manantis esse eiusdem speciei; quod quin de reliquis etiam homogeneis intelligatur, nulla causa est. Vidit id aliqua ex parte acutissimus Caietanus in 2. de anima tex. 41. Ex quo Zimara in tabulis in illis verbis ***materia prima est uno numero*** dicebat cum totum homogeneum diuiditur, duplicem ibi adesse diuisionem, vnam in partes integrales, alteram in partes subiectiuas idest in res numero differentes; idemq; de quantitate ex Heruei sententia theor. 5. censebat. Id autem ab Aristo. & in plantis, & in quibusdam etiam imperfectis animalibus cuiusmodi sunt insecta, conceditur in libr. de iuuentute ad initium: dicebat enim constare quasi ex pluribus animalibus idcircoq; diuisa viuere; quæ autem sunt optimè constituta, esse naturaliter quàm coniunctissima. Item 4.de generatione animalium c.4.vnum ne an plura animalia sint per coagmentationem, iudicandum ducebat principij ratione: quod enim duplex cor haberet, duplex verè, quamuis esset coagmentatum, censendum esse. Ergo prima illa magnitudo in qua homogeneũ se conseruare potest, est non solum minima, sed etiam max. magnitudo; quoniam nouæ accessiones, sunt accessiones nouorum quodammodo indiuiduorum, & non propriè eiusdem indiuidui. Quare homogenea sunt quidem vnum continuatione, minimè autem forma; quod ex 5. met.c.de vno constare potest. Hinc eodem lib. c.de toto, in continuis & homogeneis possumus vsurpare istam vocem ***omne***; quasi in illis multitudo quædam rerum comprehendatur; neq; adsit terminus, vt eo loco inquit Alex. Simplicius autem in vltima digressione 8. phys. dicebat partes continui esse actu disiunctas; qua de re infra dicetur. Ergo si insectum aı̃al Arist. voluit, esse multa numero animalia, quoniam per exiguum temporis spacium illius partes diuisæ viuunt; quanto magis continuum dicetur constare ex pluribus numero rebus; quando illius partes diuisæ diu permanere incolumes queunt? Quà ergo potentia valde propinqua continuum, & homogeneum est plura, eatenus dicetur vnum specie potius quam numero. Itaq; prima illa magnitudo quæ consistere per se potest, & actu indiuidua est. i. in minorem quantitatem si diuidatur, conseruari amplius non poterit; potest paulò verius appellari vnum numero; accessiones autem nouæ, erunt quasi accessiones nouorum indiuiduorum: ex quo si in continuo & homogeneo spectemus id, quod verius est vnum numero, q̃ reliqua; dicemus illud esse simul minimum, & maximum; minimum quoniam in minori quantitate non consisteret; maximum aũt, quoniam, quicquid aduenit, non est pars illius; sed potius est nouum indiuiduum accedens; Quàmuis autem totum ex illis resultans, quà est vnum continuatione, vocari queat quodammodo indiuiduum, tamen imperfectum est; idcircoq; nullum ex se terminum habet 3.phy.60. Quòd si interdum audis continua vocari pri.vnũ intellige respectu habito ad contigua, & alia quæcunq; sunt vnum alterius cuiusdam vinculi ratione, Quod aũt ad 2.differentiam pertinet, idcirco dixi minimum heterogeneum esse minimum non modo actu, sed ẽt facultate; quoniam non solum reuera diuidi non potest, verum neq; cogitatione: minimus.n.homo neq; actu diuidetur in alios homines, neq; ẽt facultate; non.n.componitur ex partibus eiusdem rõnis atq; ipse est; quare neq; diuidi põt. Minimum aũt homogeneum, quàmuis actu si diuidatur, non possit consistere, tñ facultate videtur diuiduum, quatenus cõstat ex partibus eiusdẽ rõnis; vt egregie Iand. dicebat quæst.16.pri.phy. Quare apud Græcos species illa thuris, quæ globosam figuram habet, dicitur indiuidua, quoniam in huiusmodi similes figuras diuidi non potest; reliquæ autẽ species, quæ inordinatam figuram habent, non dicuntur indiuiduæ, q̃m in similes inordinatas figuras diuidi facilè possunt. Dubitari posset de minimis plantarum & aı̃alium insectorum: quoniam illa videntur facultate diuidua esse in sibi similia. Verum hæc ob imperfectionem suam ꝓximè accedunt ad homogenea; nos aũt de perfectis heterogeneis loquimur. Præterea nõ diu partes insectorum viuunt separatæ; quinimo neq; plantarum, nisi aut inserantur, aut cõserãtur.

Quomodo in homogeneis detur minimum actu non pote state, in heterogeneis autẽ utroq; modo.

His explicatis 4. conclusio ponitur. Ex parte formæ in heterogeneis inuenitur maxima moles, in maiore qua essent inæpta ad agendum, atq; abolerentur in homogeneis autem, quatenus vnum continuatione sunt, & non verè vnum numero per vnam indiuiduam formam; non datur maxima moles; sed possunt, quantum in se est, crescere in infinitum. Prima pars conclusionis difficultatem non habet: secunda patet ex dictis. Nam quemadmodum speciei humanæ, quà species est, non repugnat nouorum semper indiuiduorum accessio: ità continua & homogenea, quoniam euadunt vnum quiddam ferè specie, idcirco semꝑ nouam accessionem suscipere possunt, et termino carẽt, vt dicebat Alex. ꝙ si essent verè unum numero

Quarta conclusio.

G per

per vnam indiuiduam formam; terminata profecto essent. Adde vltimam conclusionem, homogenea, quamuis non habeant ex se terminum, habent tamen vel à forma heterogeneorum, in quorum compositionem ingrediuntur, vel à continente, ac tandem à cœlo ipso; quod cũ sit supremum corpus, quod nullo pacto perrumpi potest, omnem inferiorum corporum infinitatem coercet. Quamobrem 3. phys. 60. conceditur infinita additio potestate eodem pacto, quo infinita diuisio, nisi cœlo occurreremus. Omnino forma est terminus, vt Aristot. 3. phys. 65. & alibi millies, & Auer. 3. phys. 6. & 59. quare, vt res habet formam, ita & terminum vbi perfecta forma, ibi perfectus terminus; vbi imperfecta, imperfectus: quoniam in continuis, & homogeneis non est perfectè vna, atq; indiuidua forma, idcirco etiam non inest perfectus ex se terminus, sed aliunde pendet.

Vltima conclusio.

Refelluntur argumenta proposita. Explicatio text. 36. prim. physic.

Hinc dubitationes, quæ nobis negotium facessebant, tollere facilè poterimus. Pro parte affirmante afferebamus autoritatem Arist. pri. phys. 36. vbi scribitur, dari minimum & maximũ sanguinem, minimam & maximam carnem. Respondeo probari eo loco, homogenea non esse infinitæ magnitudinis, quoniam ex his heterogenea constituuntur, quæ finita sint oportet; non essent autem finita, si ex infinitis componerentur. Fauet igitur ille locus sententiæ nostræ. Ostendit enim non ex sese habere terminum, sed ab heterogeneis; quod nos iam concessimus. Secunda auctoritas afferebatur ex quarto de animalium generatione; quæ etiam pro nobis facit; perspicuè enim ibi loquitur de heterogeneis, & animalibus in quibus nos quoq; volumus dari minimam & maximam molem. Tertia auctoritas ex 2. de anima facilè etiam sustinetur. Omnium enim natura constantium est certus terminus, vel ex propria natura, vt in heterogeneis, vel aliunde pendens, vt in homogeneis. Quanquàm siquis locum illum accuratè perpendat, intelliget illa vocari natura constantia, quæ viuunt, quæq; propriè nasci dicimus. Hac enim notione interdum accipi φύσεως nomen notat ipsemet Aristot. 5. Met. ad initium capitis de natura. Ita 2. de Anima 37. cum dixisset omnia naturalia corpora esse instrumenta animæ, hæc verba addebat *sicut animalium ita & plantarum*: quasi nomine corporum naturalium nihil aliud intelligeret, quàm corpora animalium, & plantarum. Hinc igitur in illo tex. 41. distinguit natura constantia ab igne, quod non faceret, cum ignis etiam sit corpus naturale nisi de constantibus integra ac perfecta natura, atq; indiuidua forma qualis est anima, loqueretur. Stoici etiam ut refert Gal. propriè naturam vocabant animam vegetabilem; ex quo ipse libros, vbi de facultatibus animæ vegetabilis agitur, de naturalibus facultatibus inscripsit. Rationi autem allatæ facilè ẽt respondemus; ad agendum certa requiritur quantitas; id nos libenter concedimus; idcircoq; diximus dari ẽt in homogeneis quantitatem quandam, in minore qua non possent consistere; Verum hanc eandem esse maximam, si illud spectetur, nouas accessiones esse quasi nouorum indiuiduorum accessiones, & non eiusdem indiuidui. Ergo in eodem indiuiduo requiritur ad agendum certa quantitas: in coniunctione aũt plurium indiuiduorum, quò plura coniungentur, magis agent; vt quo plures homines ad impellendam nauim accurrẽt; magis impellent. Sic, quæ pro parte affirmante afferebantur, satis sunt dissoluta.

Confutatio argumentorum pro parte negante. Explicatio propositionis Auer. 3. phy. 61.

Dissoluamus nunc, quæ pro parte negante. Docebatur ex eodem loco 2. de anima, ignẽ posse crescere in infinitum. Hoc pro nobis facit, qui istud in 2. parte 4. conclusionis tanquam verissimum posuimus. Est enim ignis continuum, & homogeneum quoddam; quare, quantum in se est, per nouam quasi alterius ignis coniunctionem crescere potest in infinitũ. Ita nihil opus est verba Aristo. peruertere. Quamobrem cautè est accipienda propositio Auer. 3. phy. 60. apud philosophum naturalem non dari accretionem in infinitum, quoniam accretio significat profectionem ad formam, quæ terminus est. Nam si de accretione propriè dicta intelligamus, verè istud dicitur; propriè enim accretio est animatorum quæ perfectam formam habent. sin de qualibet accretione intelligeretur, falsò diceretur; & verè eo loco Auer. à Vicomercato reprehenderetur. Ad aliud de continuo dicimus, non esse propriam affectionẽ continui, quemadmodum antea explicauimus, vt actu diuidatur, sed vt illi non repugnet diuisio. Ergo naturali minimo quà continuum est, non repugnat diuisio, sed repugnat ex parte formæ, idcircoq; nunquàm actu diuidetur, aut si diuidatur, interibit.

Addebas minimum istud, si sit homogeneum, diuidi posse in partes eiusdem rationis; ergo vt totum per se consistit, ita partes poterunt per se consistere. Dico per se constare esse conditionem, quæ non conuenit igni, exempli causa, vt ignis tantum est, sed igni cum certa quantitate; quare licet partes ignis sint eiusdem rationis cum igne absolutè sumpto, non tamen capaces sunt eius conditionis, quæ conuenit igni cum tanta quantitate, & non cum minore: ita portiones ignis corrumpentur, vniuersum autem ignis elementum non corrumpetur, quàmuis sit eiusdem rationis cum suis partibus; quoniam interire conuenit igni sub tanta quantitate, & non sub quantitate totius Sphæræ, quæ est quasi speciei. Non est tãe

verum

verum,partes quantas eſſe priores natura toto: immò quædam ſimul ſunt, quædam autem poſteriores; vt præclarè ab Ariſt.7.Metaph.35.docemur,& à nobis ad aliud inſtitutum oſtendetur. Vltimæ autoritati ex libro de ſenſu, & ſenſili à nobis iam, dum tertiam concluſionem explicaremus ſatisfactum eſt. Oſtendimus enim in heterogeneis eſſe minimum, non tantum actu, ſed poteſtate; in homogeneis autem,quàmuis ſit minimum actu, non tamen eſt poteſtate; ſemper enim conſtat ex ſimilibus partibus. Ergo hoc ſibi volebat Ariſtoteles non inueniri minimum in homogeneis actu,& poteſtate, ſed actu tantum; poteſtate autem diuidi in minora poſſe; quatenus ex ſimilibus conſtant. Atq; hæc, quod ad iſtam quæſtionem pertinet,ſint ſatis.Nam quæ ab aliis de modo,ac tempore, quo iſta minima gignuntur, inculcantur; infrà commodius tractabuntur.

4 *De nomine ſubiecti ex textu decimo,& quomodo forma inſit per ſe materiæ.*

SVbiecti nomine vocari diximus ſubſtantiam compoſitam; quod innuit Philoponus dicens ἐν ἑκάστῳ ineſſe materiam & formam,id eſt in vnaquaq; re compoſita. Ariſt.autem 5.phy. 7.ſubiectum definit,quod affirmatione declaratur. Ex quo vere Alex.pri.quæſtionum naturalium cap.8.& 17.& 2.lib.de anima cap.27. dicebat, illud propriè vocari ſubiectum quod actu eſt,& hoc aliquid.Hinc facilè intelligi poteſt, quomodo forma non ſubeat accidentis definitionem,licet poſſit adeſſe,& abeſſe præter materiæ interitum. Nam accidens eſt,quod poteſt abeſſe,& adeſſe ſine interitu ſubiecti.i.rei actu exiſtentis qualis non eſt materia,cui aduenit forma. Hinc etiam intelligitur formas non comprehendi in diuiſione entium facta in categoriis cap.3.quod notauit ex Alex. Simplicius 2.phy.com.4.Non ſunt.n.in ſubiecto, quemadmodũ nonnullis videri poſſet;quàmuis ſint in materia,& non tanquàm partes materiæ,ac ſine materia nequeant conſiſtere. Illa enim Ariſtotelis loquutio, *quod cum in aliquo ſit*, eodem pacto intelligi debet, ac ſi diceret, quod cum in aliquo actu exiſtente ſit; id autem formæ non conuenit. Quod ſi dubites, quoniam Ariſtotelis 2. phyſ. 5. Naturam inquit eſſe, vel ſubiectum, vel in ſubiecto; itaque materiam vocat ſubiectum; formam autem aſſerit eſſe in ſubiecto; monet Simplicius vocem ſubiecti aliquando communius ſumi,vt ſignificet quicquid alteri rei ſubſternitur. Atque omnino in Logica facultate, vbi res pingui quadam Minerua pertractantur, aliud ſubiectum non cognoſcitur, quàm compoſitum: In philoſophia autem ſcimus etiam materiam primam ſubiici formis. Quamobrem ipſemet Ariſtot.7. Meth.44.notat ſubiectum dupliciter dici, uel tanquàm animal affectionibus,ideſt tanquàm compoſitum accidentibus,uel tanquàm materiam actui: clarius etiam 7. Meth. 7. ſubiectum diuiditur in materiam, formam,compoſitum. Itemq; Auerroes hoc loco uocem ſubiecti communius accipiẽs, diſtinguit ſubiectum generationis è ſubiecto alterationis,atq; illud facultate,hoc actu eſſe inquit. Sic igitur formam eſſe in ſubiecto concedemus.

Quomodo forma non ſubeat accidentis definitionem.

Quomodo forma ſit in ſubiecto.

Idem autem Alex. eodem pri.lib.quæſt.naturalium c.26. quæſtionem non contemnendam proponit,quo forma inſit per ſe materiæ,an pri.an ii.modo. Non.n. videtur ineſſe per ſe primo modo,quoniam eſſet in ſubſtantia materiæ primæ: ſic deſtructa forma deſtrueretur materies,vt deſtructo aïali,aut rõnis compote,deſtruitur homo:quod tamen perſpicue eſt falsũ; materia.n.æterna manet. Et q̃uis videatur corrumpi quodammodo materies corrupta forma, quoniam corrumpitur relatio,& potentia propinqua ad illam formam; tamen id in ſubiecto ẽt accidentium euenit; ac nihilominus dicitur ſubiectum remanere incolume intereuntibus accidentibus. Dices fortè ineſſe formam materiæ,tanq̃ accidens,quod videtur ſenſiſſe Philoponus in tex.59. 3.phy.inquiens,quàmuis materia ſuſcipiat formas,attamen non per ſe,& in ſubſtantia eius ineſſe,ſed vt accidit illius ſubſtantia.Sic ex Ammonio in categoriis cap.de ſubſtantia veteres Philoſophi formas vocabant accidentia materiæ ſubſtantiam autem compoſiti. Verum ita ſentiens errabis. Nam ſi forma eſſet accidens materiæ, ſubſtantia componeretur ex materia & accidente. Subſtantia autem ex ſubſtantiis componitur. Cenſet igitur Alexan.formam ineſſe per ſe materiæ ſecundo modo: quoniam forma materialis per materiam definitur; & quemadmodum in numeris,inquit,non omnis numerus eſt par, aut omnis impar, ſed vel par,vel impar; ita non omnis materia eſt cum hac forma,aut omnis cum illa,ſed omnis tamẽ, vel cum hac,vel cum illa:vtq; numerus mutatione paris in impar non aboletur;aboletur autem par,ſi ex illo fit mutatio,itemq; impar,ſi ex illo mutatio fiat; ità cum materia ex vna forma in aliam mutatur, ipſa remanet incolumis, forma autem illa ex qua fit mutatio, aboletur. Verum aduerſus Alex.multa dici poſſunt: materia & forma ſunt ad aliquid 2. phyſ.26.quæ ſunt ad aliquid, ſunt ſimul natura, vt ipſemet Alex.cap.8. dixerat ſatiſq; patet,omninoq; ſe viciſſim definiunt 6.Top.cap.3. ergo tam in pri.quàm in ii. modo forma ineſſe materiæ videbitur.

Quomodo forma inſit per ſe materia.

Opinio Alex.

Argumenta aduerſus Alexand.

Præterea materia per se ipsa est ignota 7. Metaph. 35. Ergo potius materia definiri per formā, quàm forma per materiam debebit.

Explicatio quæstionis.

Vt hic nodus dissoluatur, notetur primum, quæ sunt ad aliquid, dupliciter esse definita in categoriis cap. proprio: Prima enim definitione illa dicuntur ad aliquid, quæ hoc ipsum quod sunt, aliorum sunt; id est quæ habent essentiam suam aliquam spectantem tamen aliquid aliud: & à nostris vocantur relatiua secundum dici: secunda autem definitione, illa sunt ad aliquid quorum ipsamet essentia, & natura in hoc consistit, vt ad alterum referantur, & à nostris vocantur relatiua secundum esse. Materia, & forma, vt paulo post copiosè ostendemus, potius in priore, quàm in posteriore definitione continentur. Habent enim essentiam suam aliquam propriam; quàmuis, quòd vtriusque essentia imperfecta quodammodo sit, vna spectet alteram, mutuoque auxilio egeant, vt possint consistere. Deinde notetur & illud, dubitatum esse ab Auerroe primo post. Comm. magno 32. ad quem per se inhærendi modum referantur ea, quæ dicuntur ad aliquid, itaque statui ad neutrum referri; quòd ab Aristotele quasi nimis exilia, ac tenuia entia sint despecta. Crediderim tamen ego ad vtrumque posse referri, quatenus vnum per alterum definitur; ita vt simul sint in primo, & in ii. Idcirco enim à M. Tullio vocata sunt sub eandem rationem cadentia. Adde, quæ dicuntur ad aliquid, non esse semper inter se paris conditionis, sed vnum obtinere primas partes. Sic dicebat Aristoteles primo pol. cap. 3. Seruum non modo esse alterius seruum; sed etiam absolutè esse alterius; Dominum autem esse serui dominum, non tamen absolutè esse serui; sic particulam non solum esse totius particulam, sed esse absolutè totius; totum autem esse quidem particulæ totum, sed non esse absolutè particulæ. Id à Contareno in compendio primæ philosophiæ ostenditur in Rege & comite, in Deo, & effectis à Deo. Idem in genere, & specie, patre, & filio, multisque aliis huiusmodi ab Ammonio in Porphyrii voces. cap. de genere euenire, longa oratione ostenditur. Sic Achillinus primo de elementis ad finem octaui dubii docebat, duplex esse relatiuorum genus; quædam enim cognosci cum altero, quædam non tantum cum altero, sed etiam per alterum; quo pacto causa & effectum se habent. Nam simul vnum cum altero cognoscitur; effectum autem non modo cognoscitur simul cum causa, sed etiam cognoscitur per ipsam causam; quod ipse ad materiam & formam transfert. Forma enim cognoscitur simul cum materia, non tamen per materiam; materia autem non solum cognoscitur simul cum forma, verum etiam per formam. Quare cum primus modus inhærendi per se fit, cum prædicatum est causa subiecti, secundus autem cum subiectum est causa prædicati ex Auerroe 2. de anima 67. profectò vbi perfectius relatiuum, ac quod magis instar causæ obtineat, sit prædicatum; inerit primo modo; vbi præstantius relatiuum sit subiectum; huic alterum inerit secundo modo. His ita constitutis dico materiam primam, quà tota est vna numero, vt inquiunt priuatiuè, referri ad formam vniuersè, non autem ad hanc vel illam: omnes enim æquè potest suscipere; & per formam vniuersè acceptam cognoscitur, vt alibi fusius exponemus; materia autem propria cuiusque formæ, vt humanæ, ad propriam formam, humanam scilicet refertur, & per eam cognoscitur. Ita forma est simpliciter prior materia, quàmuis aliquo etiam modo posterior, vt docet Achillinus primo de elementis ad finem dubii xiii. causæ enim sunt sibi vicissim causæ. Cæterum materiæ ipsi primæ non respondet vna tantum forma, quæ illius appetitum expleat; infinita enim est facultas materiæ, cui infinita forma conuenire non potest: actus enim proprium est definire 7. Met. 49. vt pulchrè idem Achil. dubio 6. Quare non vnica forma, sed multæ per successionem illius infinitati quodammodo satisfaciunt. Hac igitur ratione dicemus substantiam materiæ esse priorem nō forma absolutè, sed formis singularibus, & proprias formas inesse substantiæ ipsius materiæ primæ, per se secundo modo; quoniam, licet materia prima non possit sine forma, aut esse, aut cognosci, potest tamen sine hac, vel illa esse & cognosci; hæc autem, vel illa forma non potest cognosci, neque esse sine materia prima. Quare verè dicebat Alex. formas inesse materiæ primæ secundo modo. Quòd si inueniretur forma vna satisfaciens substantiæ ipsius materiæ primæ; profectò potius inesset illi primo, quàm secundo modo: sicuti speciali materiæ specialem formam volumus inesse potius primo, quàm secundo modo. Ergo contrariis argumentis facilè respondebimus. Materia & forma sunt ad aliquid, ergo simul natura; ergo se se vicissim definiunt. Dico materiam primam referri ad formam vniuersè, & per illam definiri; non autem inuenitur hæc forma vna numero, sed plures sunt reuera; quarum quælibet seorsum, si cum materia prima comparetur, est posterior illa vt diximus. Quòd si specialis materia cum speciali forma conferatur, dico ex se se vicissim cognosci, & magis materiam per formam, quàm contra, idcircoque formam inesse isti materiæ potius primo, quàm secundo modo. Non negamus etiam materiam esse per se ignotam, & cognosci per formam. Sed illud

Duplex definitio relatiuorum.

Quo modo dicendi per se cō tineantur relatiua.

Defensio Alexan.

Refutatio argumentorum aduersus Alexan.

illud tenemus per specialem formam non cognosci materiam primam, sed per formam vniuer sè sumptam; Idcircoque constanter affirmamus formam vniuersè sumptam esse priorem mate ria prima; Hanc autem, vel illam formam, quæ inest materiæ per successionem continuatam, esse posteriorem substantia ipsius materiæ. Cæterum rursus dubitabis: secundus enim modus ad accidentia tantum pertinet, ut patet ex Auerr. primo post. com. magno xxxi. ergò si forma inest per se secundo modo materiæ primæ; profectò erit accidens; ita substantia componetur ex materia & accidente. Dico, vt antea ex Philopono monuimus, posse quodammodo formā vocari accidens materiæ, quoniam in illius essentia non inest; quomodo in Categoriis ea de iis, quæ ad aliquid, homo, & bipes, & docile dicuntur esse accidentia domini; & secundo phy. xxxııı. animal, & homo dicuntur accidentia statuarii. Quemadmodum autem homo est verè sub stantia, licet accidat domino, ita forma est substantia, licet accidat materiæ. Quare substantia ni hilhominus ex substantiis componetur. Hæc magis intelligentur ex iis, quæ paulò post de na tura materiæ primæ differemus.

An secundus modus dicendi per se tantum ad accidentia pertineat.

An forma uocari queat accidens materiæ.

His ità constitutis, principio cōsiderandum, utrum aliquid sit quod simpliciter generetur, & intereat; an propriè quidem nihil, semper autem ex aliquo, et aliquid; dico autem vt ex laborante ualens, & laborans ex valente, uel paruum, ex magno, & magnum ex paruo, & reliqua omnia hoc eodem modo.

Cap. tertium. Tex. Com. 11.

Antequàm generationis, & interitus naturam ad viuum resecare possemus, & in profun dum, vbi ueritas demersa est, penetrare; tollendum impedimentum erat, quod nobis aditum quodammodo obstruebat, Democriti inquàm sententia; quæ si mansisset, nihil aliud esse gene rationem, & interitum cogitare poteramus, quàm congregationem, & secretionem; ea autem cogitatio nos à ueritate planè auersos egisset. Nunc autem illa confutata faciliores nos præ bebimus ad ueritatis uocem audiendam; idcircoque ad rem ipsam iam aggrediens Aristoteles dubitationes primum proponit ad generationis, & interitus naturam verè intelligendam ma ximè pertinentes, & illas deinde dissoluit. In rebus enim tractandis à dubitationibus incipien dum esse, pulchrè ad initium iii. Metaph. Aristoteles monebat; quòd, nisi quibus vinculis con stringamur, sciamus; vt ab illis nos vindicemus operam daturi non simus. Prima autem dubita tio ad primam suapte natura quæstionem pertinet, vtrum scilicet sit generatio & interitus sim plex, nec ne; idem enim hoc dictu est, ac si dicas quemadmodum Aristoteles, *Vtrum aliquid sit quod simpliciter generetur; & intereat*, quemadmodum etiam non refert siue quæras, an sit Eclypsis, siue an Luna eclypsim patiatur; qua de re in quæstionibus. Simpliciter autem & pro priè aliquid generari uel interire dicimus, cum absolutè proferimus, hoc oritur, hoc interit. Dicimus autem hoc fieri aliquid, cum subiectum manens admittit aliquod accidens; ut eum dicimus hominem fieri sanum. Notandum tamen est, istam uocem τί, id est aliquid, interdū pro subiecto accipi, interdum pro prædicato. Cum accipitur pro subiecto, commune quid dam est, & intelligi potest etiam de substantia. Sic proponitur quæstio, *utrum aliquid sit, quod simpliciter fiat*. Cum autem accipitur pro prædicato, tunc accidentibus tantum conuenit; ita dicimus, *fieri aliquid ex aliquo* hominem scilicet fieri ex laborante ualidum, ex ualido laboran tem, paruum ex magno, magnum ex paruo. Ita etiam secundo post. analy. dicitur quæstionē an sit simpliciter, esse huiusmodi, An terra, an Luna sit; quæri autem in sit aliquid, cum additur prædicatum, an terra sit in medio, an Luna sit obscurata, *& reliqua omnia hoc eodem modo*, id est omnium cæterarum rerum nulla simpliciter fiat, sed tantum fiat aliquid ex aliquo, id est exuens unum accidens, induat alterum. Proponitur igitur quæstio, utrum sit generatio pro pria; an omnis mutatio sit alteratio quædam; omninoque in accidentibus uersetur, non in sub stantia; cur autem de isto dubitemus, hoc in causa est.

Nam si simpliciter generatio erit, simpliciter vtiq; factum fuerit ex non ente: quamobrem verum esset dicere, inesse qui busdam ipsum non ens; aliqua enim generatio ex non ente ali quo, vt ex non candido, uel non pulchro; simplex verò, ex non ente simpliciter.

Hæc, inquam, ratio est, ex qua non nemo probabiliter afferat, non esse generationem sim- pliciter;

pliciter; nam ſi eſſet generatio ſimpliciter; eſſet ex non ente ſimpliciter; ſed hoc nefas eſt; ergo,& illud,ex quo ſequitur. Connexum explicatur; nam quemadmodum cum res fit aliquid, fit ex non ente aliquo,ut homo cum fit candidus,fit ex non candido,& cum pulcher, fit ex non pulchro; ità cum fit ens ſimpliciter, fiet ex non ente ſimpliciter; ita enim unumquodque ex propria negatione fiet, candidum ex non candido,honeſtum ex non honeſto, ſimpliciter ens ex ſimpliciter non ente: hoc autem nefas eſt: uerè enim dici poſſet *ineſſe quibuſdam ipſum non ens*,id eſt reperiri in aliquibus rebus ipſum non ens ſimpliciter: idem autē dictu eſt, ac non ens ſimpliciter conſiſtere, atque eſſe in rerum natura;quod abſurdius eſt, quàm ut in eo exponendo longior ponatur oratio; verumtamen id quod dicimus,magis patebit procedente diſputatione: idcirco adiunget Ariſtoteles uerba quæ audietis: eloquutioni iſti *ὑπάρχειν τισὶ τὸ μὴ ὄν* eſt ſimilis illa, qua utitur pri.phy. 27. *οὐδὲ συμβιβέβηκεν αὐτῷ ὄντι τὸ ὄν* id eſt non pōt in ipſo reperiri natura entis. Illud etiā animaduerti à vobis uelim, licet in hac tota tractatione uoces iſtas *γένεσίν τις, φθοράν τις*,id eſt generatio quædam,interitus quidam,ità interpretati ſimus,ac uerè ſine dubio,ut non ſimplex, & abſoluta generatio, ſed cum quadam adiunctione generatio,itemque interitus ſignificetur; tamen interdum apud Ariſtotelem iſtam uocem *τὶ* & *τὶς* ſignificare attributionem eſſentialem,ut cūm genus attribuitur ſpeciei; quod obſeruauit Ammonius in librum de interpretatione; ubi agit de notis iſtis, omnis, nullus,quidam,& Euſtratius in vi.Ethic.cap.pri. Solet enim ita dicere Ariſtoteles, prudentiā eſſe uirtutem quandam id eſt eſſe ſpeciem uirtutis. At 4.phy.cviii.de numero loquens iſtas uoces *ἁπλῶς* & *τὶς* eadem notione uſurpat, qua nunc,atque alibi ſæpe.

Ipſum autem, ſimpliciter, vel primum ſignificat ſecundum vnamquamq́ categoriam entis, vel ipſummet vniuerſale, & omnia continens; ſi quidem igitur primum; generatio ſubſtantia erit ex non ſubſtantia; cui autem non ineſt ſubſtantia, neque hoc; manifeſtum, quòd neque aliarum categoriarum vlla; puta tu neque quale, neque quantum, neque illud, quod vbi dicimus; ſeparabiles enim eſſent affectiones à ſubſtantijs; ſin autem non ens omnino; negatio erit omnium vniuerſè; quamobrem ex nihilo neceſſe fieri quod fit.

Accepit hucuſque iſtam dictionem *ſimpliciter*, ut ſignificat idem quod abſolutè; nunc autem pauló communius,& fuſius ſumit,ut dubitatio melius explicetur. Accipiamus igitur uocem iſtam *ſimpliciter*, ut ſignificat uniuersè & generatim: ſunt autem decem ſumma genera; quorum tamen poteſt quodammodo dici genus,aut certè communius quiddam, ipſum Ens; quamobrem iſta etiam uox *ſimpliciter*, aliquando ſignificabit primum & ſummum genus in unaquaque categoria; aliquando autem illud communius atque omnia ambiens, ipſum ſcilicet ens; ſic ſimpliciter non ens,uel ſignificabit id, quod excludit illud ipſum ens uniuersè ſumptum,uel ſignificabit id,quod excludit unum aliquod ex illis decem ſummis generibus.Hoc ſecundo ſenſu ſi candidum fiat ex non candido,non diceretur fieri ex non ente ſimpliciter,quoniam cum dico non candidum,dictione illa *non* minimè excludo ipſum ſummum genus, qualitatem ſcilicet ipſam, ſed certam tantum illius ſpeciem,nempè candorem;quòd ſi dicerem candidum fieri ex non quali, tunc dici poſſet iſto ſecundo ſenſu fieri ex non ente ſimpliciter. Transferamus id ad ſubſtantiam, in qua magis propriè iſta uox *ſimpliciter* uſurpatur. Cum dicimus ſubſtantiam aliquam,puta tu hominem uel equum fieri ex non ente ſimpliciter,intelligi id duobus modis poteſt, uel eſſe factam ex non ſubſtantia (ſic excludo ſummum ipſum genus) uel ex non ente omnino,& ſic excludimus illud ipſum communius ens, & omnia cōtinens. *Si quid eſt igitur primum*,id eſt ſi primo modo intelligatur,ita ut generatio ſubſtantiæ ſit ex non ſubſtantia; ſequetur, aut ſubſtantiam fieri ex nihilo,aut affectiones, & accidentia ſeparari poſſe à ſubſtantia. Quòd alterutrum ſequatur, probo. Nam ſi ponas, quomodo uerè ponendum eſt,*cui non ineſt ſubſtantia*,de quo ſubſtantia prædicari non poteſt, quodq́; ſubſtantia non eſt *neq; hoc*, quodq́; non eſt hoc aliquid *non ineſſe etiam aliarum categoriarum ullam*,id eſt neque etiam quantum,neque quale,neque ad aliquid, neque ubi eſſe; quoniam ſcilicet accidentia ſine ſubiecto,& ſubſtantia conſiſtere nequeunt; certè idem dictu erit fieri ex non ſubſtantia,atque fieri ex nihilo. Quod enim non eſt ſubſtantia, non poteſt ullum a-

liud

Illud accidens habere: quod autem neque ſubſtantia eſt,neque accidens; certè nihil eſt. Sin autem aſſeras illud,quod dicimus eſſe non ſubſtantiam,poſſe contineri in aliqua alia categoria,certè ***affectiones ſeparabiles eſſent à ſubiectis***, accidentia per ſe conſiſtere poſſent, & ſine ſubſtantia; quod naturæ accidentis maximè repugnat, ***Sin autem non ens omnino***. Quod ſi ſimpliciter non ens illud intelligas,quod excludit ens illud omnia continens, & ſubſtantiam & accidentia,& eſt negatio omnium uninersè; profectò non eſt dubitandum; quin neceſſe ſit,quod ſit, fieri ex nihilo; quod quidem omnes Philoſophi refugerunt; ex quo Lugretius in primo libro.

Nam ſi de nihilo fierent,ex omnibus rebus
Omne genus naſci poſſet,nil ſemine egeret:
E mare primum homines,è terra poſſet oriri
Squammigerum genus,et uolucres,erumpere cœlo
Armenta,atque aliæ pecudes,genus omne ferarum
Incerto partu culta,ac deſerta tenerent,
Nec fructus ijdem arboribus conſtare ſolerent,
Sed mutarentur;ferre omnes omnia poſſent.
Quippe ubi non eſſent genitalia corpora cuiq;
Qui poſſet mater rebus conſiſtere certa?
At nunc ſeminibus quia certis quæq; creantur,
Inde enaſcitur,atque oras in luminis exit,
Materies ubi ineſt cuiusq;,& corpora prima.

De his quidem igitur in alijs ſermonibus dubitatum eſt, & copioſius conſtitutum. Breuiter autem nunc etiam dicendum, modo quodam ex non ente ſimpliciter fieri,alio autem modo ex ente ſemper. Neceſſe enim eſt, cum ens dicatur utroq; modo, præexiſtere illud, quod eſt poteſtate quidem ens, actu autem non ens.

In ſuum locum reſtitutis græcæ ſcripturæ interpunctionibns poſtrema hæc uerba, quæ anteà ualde erant obſcura,nunc planiſſima meo quidem iudicio ſunt. Non eſt igitur, inquit Ariſtoteles,cur in propoſita dubitatione tollenda diutius immoremur: acta enim ageremus quandoquidem primo phy. tota res abunde eſt explicata,& conſtitutum,quid ſentiendum nobis ſit. Docuimus enim eo loco dupliciter ex aliquo res fieri; uno quidem modo per ſe, altero autem per accidens: per ſe enim fiunt ex materia prima, quæ eſt ens poteſtate imperfectum & inchoatum,minimè autem integrè,& abſolute ens. Per accidens uerò fiunt ex ente ſimpliciter,& abſolutè; quatenus materia ſemper habet aliquam formam adiunctam;atque ita fit ignis ex aere,aer ex aqua. Quando igitur hæc,unde omnis iſta quæſtio profligatur,copioſe ſunt explicata; ſatis in præſenti erit breuiter explicationis ſummam colligere, atque ita ſtatuere ſubſtantias ***modo quodam ex non ente ſimpliciter fieri***,id eſt per ſe fieri ex materia prima, quæ non eſt ens ſimpliciter, & actu,***alio autem modo ex ente ſemper*** alio autem modo,id eſt per accidens fieri ſemper ex ente,quatenus materia,ex qua res fiunt ſemper actu habet aliquã formam; per quam actu conſiſtit. Verum iſtud clarius non exponitur, ut relinquatur aditus ſequenti dubitationi;ac tantum illud ſtatuitur res fieri ex ente poteſtate,&non actu;quod quidem neceſſariò præexiſtat ante generationem.

Verum, quod conſtitutis etiam his admirabilem dubitationem habet,rurſus retractandum eſt; quomodo ſit ſimplex generatio,

ratio, siue ex ente potestate sit, siue aliter quomodocunque. Dubitauerit enim quispiam, utrum sit generatio substantiæ, et huiusce, sed non talis, & tanti, & illius, quod ubi appellamus. Eodem autem modo, & de interitu; nam si quidpiam fit, manifestum, quòd erit substantia quædam potestate, actu autem minimè, ex qua generatio existet, & in quam necesse est mutari, quod interit. Vtrum igitur huic inerit aliquod ex alijs actu? dico autem hoc modo; utrum quod potestate tantum est hoc, et ens, simpliciter autem neq; hoc neq; ens, erit quantum, uel quale, uel ubi? Nam si nihil, sed omnia potestate; sequetur, & hoc pacto non ens esse separabile, illudq́; præterea, quod ij qui primi philosophiam tractarunt, maximè horruerunt, ex nulla re præexistente fieri: sin autem hoc aliquid quidem esse & substantiã non conueniet, sed tamen aliquid ex ijs, quæ diximus; erunt, ut diximus, affectiones separabiles à substantijs.

Tex. Com. 12.

Posuimus ad priorem dubitationem tollendam, substantias fieri ex ente potestate; cæterum hoc posito non satis adhuc uidetur constitutum, utrum possit esse generatio substantiæ *& huiusce*, id est quæ substantia uerè est hoc aliquid, & per se consistit, ità ut propriè generatio sit substantiæ, *sed non talis & tanti, & illius quod ubi appellamus*, non autem accidentium, quæ in qualitate, & quantitate, & ubi, & aliis categoriis continentur: Itemq́ue utrum interitus propriè sit substantiæ, aliorum autem minimè. Cur autem non satis uideatur istud constitutum, exoriens dubitatio facit, grauissima illa quidem, & admirabilis. Summa argumentationis, qua dubitatio proponitur, est hæc. Si generatio existit ex substantia non actu, sed potestate, id est ex materia prima, quemadmodum antea posuimus; hæc substantia potestate aut habet actu aliquid ex aliis categoriis, ita ut sit actu quantum, uel quale, vel in loco; uel nihil omnino actu habet; si nihil omnino habet actu, & tamen ex ea existit generatio; ergo poterit hoc, quod nihil actu est, consistere, & in rerum natura locum habere; fientq́ue res ex eo, quod antea nihil erat; id quod maximè uitauerunt tanquàm scopulum ueteres philosophi; sin est quidem potestate substantia, actu autem habet aliquod accidens, iam accidentia sine substantia poterunt consistere; illa enim nondum actu est; hæc autem iam actu: sed sumamus in manus verba Aristotelis; *Nam si quidpiam fit*, si quidpiam uerè & propriè generatur; manifestum, quòd fit, ut diximus, ex huiusmodi quadam natura; quæ est *substantia quædam potestate*: potestate tantum, idcircoq́ue planè imperfecta (illa enim uoce *quædam* defectionem, & inopiam quandam significari supra notauimus) ex qua, inquam, substantia imperfecta *existit generatio*, gignitur uera & integra substantia, & in quam abire necesse est, quæcunque intereunt. Vtrum igitur huic naturæ, quæ potestate est *hoc*, id est substantia, & ens, *simpliciter autem*, actu autẽ, & propriè, neque hoc, neque ens *inerit aliquid actu ex aliis*? poterit attribui aliquid ex iis, quæ continentur in categoriis accidentium ita ut ista natura, quæ actu est non substantia, & non ens, sit actu quantum uel quale uel in loco? an potius (hoc enim secundum membrum facilè expletur ex vi dictionis illius *utrum*) nihil etiam ex aliis categoriis illi actu inerit? Si nihil actu, sed omnia potestate; sequetur, *& hoc pacto non ens*, id est nihil actu habens *esse separabile*, posse per se ipsum consistere; illudq́ue præterea sequetur, quod omnes ueteres philosophi maximè horruerunt, *ex re præ existente nulla fieri*, res generari ex eo, quod nihil actu erat. Ita ex nihilo res fient: longe secus interpretatur Philoponus, sed aut errat, aut alia scriptura usus est. *Sin autem neque hoc aliquid, neque substantia, sed inerit tamen aliquid ex ijs, quæ diximus*; Sin autem uerius putes illi, quod neque actu est substantia, neque hoc aliquid (atque hæc istorum uerborum repetitio habet uim, & pondus quoddam) inesse aliquid ex aliis categoriis, ità ut sit uel quantum, uel quale, uel faciens, uel perpetiens, sequetur illud absurdum, de quo ante admonuimus, ut accidentia sine substantia consistere queant: erunt enim accidentia

dentia actu; cùm nondum substantia actu sit, sed tantum potestate.

De his igitur, quantum licet explicandum, et quæ nam causa, cur generatio semper sit, tum simplex, tum quæ secundum partem. Tex.Com.13.

Afferemus, inquit, quæ ad hanc difficultatem explicandam necessaria sunt, superuacua, aut quæ alijs locis sunt pertractata, omittentes. Tenet autem institutum suum Arist., vt propositæ dubitationi aliam annectat, & ex istius dissolutione priorem etiam explicet: quare nunc istam alteram quæstionem proponit, ecquid causæ sit, ***cur generatio semper sit***, cur assiduè aliquid oriatur, & item intereat, ***& simplex***, id est in substantiis; & perpetua item sit generatio, ***quæ secundum partem***, quæ in accidentibus versatur. Quæ .n. mutantur in accidentibus, non fiunt simpliciter, sed fiunt secundum partem. Cum enim homo ex candore in nigredinem mutatur, non dicimus homo fit, sed homo fit candidus. *Ita* 2. post.cap.2. istiusmodi quæstiones dicuntur secundum partem, An Luna sit obscurata, an Terra sit in medio; illæ autem simpliciter, an Luna sit, an Terra sit. Habent ista verba, ***simplex, & quæ secundum partem*** aliam forte interpretationem, de qua infra commodius dicemus.

Cum autem una quidem causa sit, unde dicimus esse principium motus, una autem materies; de hac ipsa causa agendum est. De illa enim dictum est antea in sermonibus de motu; quòd hoc quidem est immobile in omne tempus, illud autem semper motum. Horum uerò, de immobili quidē principio prosequi tractationē, primæ philosophiæ est; de altero uero, quod reliqua mouet, propterea quòd ipsum continenter mouetur, posterius statuendum; quæ nam huiusmodi eorum, quæ singulatim dicuntur, causa sit. Nunc autem eam, quæ in specie materiæ ponitur, causam prosequamur, ob quam generatio, & interitus nunquàm deserunt naturam. Forte enim si hoc perspicuum fiat, illud quoque simul explicabitur, de quo modò dubitabamus; quid de simplici generatione, & interitu sit asserendum. Tex.Com.14. Tex.Com.15.

Propositæ postremo loco quæstionis, ecquid causæ sit, cur generatio nunquàm deficiat, duplex explicatio afferri potest; vna ducta à causa effectrice; altera autem à materia. Nos hoc tempore secunda tantum vtemur. Nam de illa altera alibi aut est actum, aut agendum. Cum enim effectrix causa, quam solemus definire principium vnde motus, rursus duplex sit; altera quidem omnis motionis ipsa quidem expers, verum cæteris rebus omnibus motum, & vitam præbens, mens scilicet ab omni concretione materiæ liberata; altera verò, quæ perpetuò mota mouet reliqua, nimirum cœlum; duplex hæc causa ***in sermonibus de motu***, id est in 8. libro physic. (ex illis enim octo, tres postremi speciatim motui sunt destinati) aut tacta, aut exposita est. Prima quidem tacta, secunda autem satis cumulatè exposita. Agetur autem plenè, & fusè de illa perfectissima in prima philosophia, quæ nihil aliud, quàm Theologia est; atque hoc sanè nomine nunc Philoponus vtitur. Quod autem in alterius causæ expositione desiderari poterat, ad finem horum librorum reponetur, explicando scilicet, quomodo cœlum sit causa ***eorum quæ singulatim dicuntur***, id est continuatæ successionis singularium per se caducorum; qua successione species rerum inuiolatæ conseruantur. Nunc igitur quemadmodum dicebamus, satis sit eam afferre causam, ***quæ in specie materiæ ponitur***, id est in genere materiæ, nomen enim speciei loco generis vult positum Philoponus; quo etiam pacto voluit Alex. positum esse in libro de sensu & sensili cap. de odore. Continet .n. materia tanquàm genus sub se tùm eam, quæ subiicitur substantiæ, tùm quodcunque illud est, quod accidentibus substernitur: hanc quidem esse causam videbimus, cur interitus, & generatio ***nunquàm deserat naturam***, id est assiduè locum habeat in rerum natura.

Hac igitur quæstione explicata ad generationis perpetuitatem attinente, explicabitur etiam prius proposita quæstio; quo pacto simplex interitus, & generatio existat ex eo, quod est ens potestate.

Tex.Com.16. *Non caret autem iusta dubitatione, Ecquid causæ sit, cur continuetur generatio; si quidem, quod interit, abit in non ens; non ens autem nihil est; neque enim quid, neque quale, neque quantum, neque ubi ipsum non ens: ergo si semper aliquod entium recedit; cur non iampridem consumptum est, & inane ipsum uniuersum? Si quidem finitum est id, ex quo fit unumquodq; eorum, quæ fiunt; non enim, quòd infinitum sit id, ex quo fit, non deficit: hoc enim nefas; actu enim nullum est infinitum; potestate autem ad ipsam diuisionem; quamobrẽ oportebat hãc solam esse, quæ minimè deficeret; eò quòd semper aliquid fieret minus; nunc autem istud non cernimus.*

Proposuit quæstionem, deindè ostendit, qua ratione esset explicanda, vt reliquarum etiam quæstionum explicationi inseruiret, afferendo nimirum causam ex genere materiei: nunc ea de re disserere incipiens, quæstio inquit à nobis postremo loco proposita non leuis est, sed planè digna, quæ à nobis pertractetur: adest enim validum argumentum, quo quis probare posset debuisse iam deficere ipsam generationem, tantum abesse vt perpetua esse queat: est autem argumentum huiusmodi. Si totum ipsum ens corruptum esse debet, certè generatio defecerit oportet; sed vniuersum ipsum ens iam pridem corruptum esse debet; ergo iam generatio defecerit oportet: connexum satis patet ex illo communi omnium philosophorum dogmate; ex nihilo nihil fieri, sed semper ex aliquo ente: quare si iàm vniuersum ens est consumptũ, certè non remanet aliquid, ex quo generatio possit existere. Assumptum explicatur. Si ex vniuerso ente quotidie aliquid decessit; certe iam consumptum, & inane redditum sit oportet; sed quotidie ex vniuerso ente aliquid decessit; ergo iam consumptum, & inane redditum sit oportet. Connexum postea declarabitur; assumptum autem ex eò verum esse intelligitur, quòd aliquid quotidie interit; quod autem interit, abit in non ens (interitus enim nihil aliud est, quàm mutatio ex ente ad non ens) non ens autem est nihil, quare cum loco entis succedat nihil; certè quotidie de ipso ente aliquid detractum est, & redditum minus; quod autem non ens sit nihilum, ità probamus; quod non est quid, id est substantia (ita enim solere ab Aristotele vocari substantiam clarissimum est) neque quale, neque quantum, neq; vbi, neque, supple tu, vllius alterius categoriæ accidens; illud certè est nihil; quod non est ens, certè neque est substantia, neque quale, neque quantum, neque aliud accidens; ergo nihil est. Connexum autem, quod hucusque explicandum distulimus, videlicet, si ex vniuerso ente quotidie aliquid decessit, iam consumptum esse debere, & inane redditum, indè verum esse intelligitur; quòd vniuersum est actu finitum: omne autem actu finitum consumitur, si de illo quotidie aliquid detrahas pri. physi. 37. Non enim ita respondeas, eòquòd infinitum sit illud ens, ex quo reliqua fiant, generationem non deficere, sed perpetuam esse, siquidem iam à nobis & 3. physic. & primo de cœlo abundè ostensum est, nullum esse actu infinitum, sed tantum *potestate ad diuisionem*, id est continuum quod in infinitum diuidi queat: quamobrem *hanc solam*, id est potestatem ad diuisionem fortasse nunquàm deficere mirandum non erat; cum semper ipsum continuum fieret minus, ***nunc autem hoc non cernimus*** non videmus interire res eòquòd diuidantur in minores, omninoque vniuersum decrescere. Ergo vix apparet, qui propositæ dubitationi occurri possit: huic autem argumentationi similis illa fuit, qua Plato in Phædone cõfici putauit animantes ex mortuis rursus ad vitam reuocari. Petrus Gherardus, quem ego iuuenem ob excellens ingenium, summam eruditionem, modestissimos mores vnicè diligo, putat legendum *τουτὶ ἄνω μόνον* atquè ex hac lectione pulcherrimam sententiam elicit, quam ipse alibi explicabit.

Nunquid

Nunquid igitur, eò quòd unius interitus, sit alterius generatio, & generatio unius, interitus alterius, nūquàm deficere mutationem necesse est? quòd igitur generatio et interitus similiter sit in entium unoquoque, hanc putandum est omnibus esse veram causam.

Quamuis inquit allata argumentatio valde nos dubitare, atq; hæsitare cogat; tamen non difficulter fortasse illam refellemus, si ità statuamus, vnius generationem esse alterius interitū, & vnius interitum alterius generationem; quod verissimum esse cernimus. Cum.n. aqua interit, fit aer; cum interit aer, fit aqua, aut ignis. Ita non quæ corrumpuntur, abeunt in non ens, & nihilum; quæ totius dubitationis origo erat, sed abeunt in aliud ens; Forma scilicet aeris succedit aquæ, & forma aquæ rursus aeri: Ex quo prior etiam dubitatio sedatur, quomodo, inquam, res ex ente potestate fieri possent; quod enim erat potestate ens, nullo pacto consistere posse videbatur; Sedatur autem isto iam probè fixo, ac stabilito; quod materia semper aliquam formam gerit, & per illam actu est; gerit autem semper aliquam, quoniam vnius interitus est generatio alterius. Ita enim quod fit, fit quidem per se ex ente potestate, scilicet materia prima, in qua inerat potestate; sed per accidens fit ex ente actu; quatenus materies semper habet adiunctam formam. Prior autem forma non quidem causa est, cur oriatur succedens forma; sed tantum fulcit, atq; continet materiam; ita vt illa in rerum vniuersitate consistere queat. ***Quod igitur generatio & interitus similiter sit in entium unoquoq;*** , quòd generatio, & interitus eodem pacto perpetua sint, ac nunquam deficiant in singulis rerum inferiorum, caducarumq; speciebus, ***hanc putandum est esse omnibus ueram causam*** hanc perennem successionem generationis, & interitus, vt generatio vnius sit interitus alterius, & contra vnius interitus generatio alterius, existimare debemus esse veram causam omnibus rerum caducarum speciebus, tam earum, quæ simpliciter, quàm earum, quæ secundum partem gignuntur, & intereunt; ad quam differentiam exponendam iam accedimus.

Ecquid autem causa sit, cur hæc quidem simpliciter fieri dicantur, & interire, illa autem non simpliciter, rursus considerā dum; si quidem pariter est generatio quidem huius, interitus autem illius, et interitus quidem huius, generatio autem illius. Explicari autem hoc aliqua ratione postulat: dicimus. n. quòd interit nunc simpliciter, & non solum hoc; & hæc quidem generatio simpliciter, hic autem interitus; hoc autem fit quidem aliquid, minimè autem simpliciter fit. Dicimus enim addiscentē fieri quidem scientem, fieri autem simpliciter minimè. Tex.Com.18.

Explicanda, inquit, isthæc varietas est, cur aliqua dicantur fieri, & interire simpliciter; aliqua autem non simpliciter. Nam ex præcedentis quæstionis dissolutione facilè nobis in mentem venire posset, isti varietati locum non esse: nam si omnium rerum parem esse conditionem statuimus, vt generatio vnius sit interitus alterius, & contrà; certè aut omnia simpliciter fieri, & interire, aut omnia non simpliciter statuendum etiam fuit. ***Nam si pariter est generatio quidem huius, interitus uerò illius, & interitus quidem huius, generatio autem illius***, si eodem pacto ignis, exempli causa, generatio, est interitus aquæ, & generatio aquæ, est interitus ignis; eodem etiam pacto vtraque mutatio simplex generatio, & interitus, aut vtraque non simplex dicenda est. Explicari igitur hoc ***aliqua ratione postulat***, id est distinctione, & animaduersione quadam: communi enim loquendi consuetudini plurimum tribuendum est: communis autem loquendi consuetudo hanc differentiam induxit: quædam enim dicimus interire simpliciter, ***& non solum hoc***, non solum hoc desinere esse hoc, & corrumpi aliqua ex parte, vt cum dicimus, hominem desinere esse musicum, (tunc enim corrumpitur non simpliciter, sed tantum ***hoc***, id est ex parte musicæ) sed etiam simpliciter desinere esse, & corrumpi, ***& hæc quidem generatio simpliciter; hic autem interitus*** in iis rebus quæ isto modo simpliciter, & non tantum hoc fiunt, generationis simpliciter nomine vti-

 mur,

mur,& in iis,quæ absolutè intereunt,nomine interitus simpliciter, *hoc autem fit quidem aliquid,sed minimè simpliciter fit,* contra autem dicimus, *hoc,* id est substantiam aliquam fieri nō simpliciter; *sed aliquid,* id est per mutationem adipisci aliquid; atq; omnino addimus prædicatum, dicentes hoc fit hoc; quod in accidentibus perspicue patet; dicimus enim eum qui discit, id est hominem fieri scientem, non autem dicimus, hominem cum discit, simpliciter fieri; verum & in substantiis locum habet. Nam cum aqua abit in aerem; dicere solemus aquam interire,nulla sæpe geniti aeris mentione facta;aut si eius mentionem facimus,non dicimus absolutè aerem gigni,sed hoc fieri hoc, id est aquam fieri aerem. Contra autem, cum aer vertitur in aquam,& pluit; dicimus absolutè oriri aquam , nulla intereuntis aeris mentionē facta: aut si facimus; non dicimus absolutè aerem interire, sed hoc abire in hoc,id est aerem conuerti in aquam: ergo istius in loquendo varietatis quæ omnino ratione carere non potest,aliqua ratio est afferenda; ad quod in sequentibus verbis aggredietur. Animaduertendum illud est, quemadmodum supra notauimus vocem illam τό interdum pro subiecto accipi,& tunc substantiis præcipuè conuenire,interdum loco prædicati sumi,& significare accidentia,ita vocem istā τοδί nōnunquàm tanquam subiectum proferri, & significare substantiam;quo sensu,& antea accepta est,& nunc in illis verbis accipitur, *hoc autem quidem aliquid* ; nonnunquam verò loco prædicati accipi, vt in istis verbis à nobis proximè explanatis, *quòd interit nunc simpliciter, & non solum hoc.*

Quemadmodum igitur sæpe distinguimus,dicimusq́,hæc quidem significare hoc aliquid,illa autem minimè ; hinc euenit id, de quo quæritur. Interest enim in qua mutetur,quod mutatur; quemadmodum fortè ipsa quidem ad ignem uia generatio simplex, interitus autem alicuius , vt terræ; generatio autem terræ, generatio quædam, minimè autem simpliciter generatio, interitus autem simpliciter, vt ignis; quemadmodum Parmenides ait, duo esse affirmans, vnum ens, alterum non ens, ignem & terram.

Triplicem istius propositæ in loquendo varietatis rationem est allaturus Aristoteles ; atq; omnes tres in iis rebus locum habent,quæ vicissim in se conuertuntur, & quarum vnius generatio est interitus alterius; hæ enim nobis dubitandi occasionem præbuerunt; omnesque istius varietatis rationes pendent ab vno principio , non tamen ab omnibus bene intellecto. Principium est illud; Nonnulla significare hoc aliquid,& absolutè esse entia;Nonnulla autem minimè significare hoc aliquid,neq; esse simpliciter entia; quomodo substantias ab accidentibus differre in Metaphysicis docuimus. Quare si in iis etiam rebus, quæ in se vicissim mutantur,isthæc differentia locum habebit;vt aliquæ quidem sint verè hoc aliquid, aliquæ autem, si cum illis conferantur, propter suam vtilitatem vix videātur esse hoc aliquid,aut ne vix quidem; profectò nobiliores illæ,vt verè,& simpliciter sunt entia; ità cum orientur, simplex generatio erit; cum interibunt,simplex interitus;viliores autem hæ,& ignobiliores, vt vix entia sunt;ità in ipsis erit generatio & interitus non simplex,& absolutus,sed alicuius. Parmenides igitur putans ignem esse ens,terram non ens,facilè generationem simplicem, & interitum à non simplici distinguebat.Nam cum ignis, id est ens ex terra,id est ex non ente oriebatur; erat generatio simplex,interitus autem alicuius idest terræ. Contrà, si ex igne terra oriretur;erat interitus simplex,generatio autem alicuius,id est terræ : atq; hic primus modus distinguendi , est penes ens,& non ens,non tamen verus,quoniam nulla substantia est non ens, terraq; perspicuè est substantia. Secundus modus Arist.est,qui collatione quadam putat perfectiorem substantiam posse vocari magis speciem,& ens;ac minus perfectam posse vocari priuationem quodammodo,& non ens : atq; ità verè & commodissime distinguit generationem & interitum simplicem à non simplici. vulgus autem,qui tertius modus est, putat, quod sentitur, esse ens; quod non sentitur, non ens;& ex eodem principio distinguit ; *quemadmodum igitur sæpè distinguimus dicimusq́;* , & 7. metaphy.& alibi sæpe ostensum est, *hæc quidem significare hoc aliquid* per se consistere,suapteq́; vi contineri,esseq́; simpliciter entia; *illa autem minimè,* illa aūt minimè significare, hoc aliquid; ac minimè per se consistere; *hinc euenit id de quo quæritur,* ex

ista

ista distinctione rationem reddere poterimus; cur aliqua dicantur oriri, & interire simpliciter, aliqua autem minimè; ***interest enim in qua mutetur, quod mutatur***, Mutatio omnis intra duo extrema continetur; quorum vnum vocatur terminus à quo: alterum autem terminus ad quem; vt cum dicimus ex aere fieri aquam, illa vox ***ex aere*** significat nobis terminum à quo fit discessio; illa autem ***aquam*** significat nobis terminum ad quem mutatio desinit: nominatur autem mutatio à termino ad quem 2.phy.14.vt mutatio ex frigore in calorem appellatur calefactio; non autem frigefactio. Ergo ***interest in qua mutetur, quod mutatur***, plurimum refert, hunc ne, an illum terminum ad quem, accipiamus. Nam si terminus ad quem fuerit aliquid per se, & simpliciter ens: erit simplex generatio; cum autem terminus ad quem erit aliquid non simpliciter ens: erit generatio non simplex, & absoluta, sed alicuius. Hoc ità constituto ponit primũ modum, qui apud Parmenidem locum habere potuisset; nam cum ille duo rerum initia in iis libris, quos accommodatè ad hominum opinionem scripsit statueret; quorum vnum ens, & ignem; alterum non ens, & terram appellabat; sequebatur, vt cum fiebat ignis ex terra, generatio quidem simplex esset; quoniam gignebatur ens, ***interitus autem alicuius***, id est non simplex, & absolutus, sed talis rei, vt terræ. Contrà autem, cum ex igne fiebat terra, minimè generatio simplex esset, quoniam gignebatur non ens; sed ***generatio quædam***, id est talis rei, terræ scilicet: interitus autem simpliciter, quoniam interiebat ens, id est ignis. Res ipsa minimè vera est; idcirco Aristoteles & initio dixit, ***fortè***, id est si Parmenidis sententiam sequamur, & nunc isthæc verba addit.

Nihil autẽ refert siue hoc, siue alia huiusmodi subijciamus: modum enim quærimus, non subiectum. via igitur ad non ens simpliciter, interitus simplex; quæ autem ad ens simpliciter, generatio simplex. Quibus igitur constitutum sit siue igni, & terræ, siue alijs quibusdam, horum erit alterum quidem ens, alterum autem non ens. Hic igitur vnus modus est, quo aliquid simpliciter fieri, & interire differt ab eo, quod non simpliciter.

Ne me, inquit, reprehendas, si exemplum minus verum fuit: nam nullo pacto terra debet appellari non ens: quinimò est solida, & consistens substantia; sed nunc quæritur modus, quo differat simpliciter fieri, & interire ab eo, quod est non simpliciter; modus autem vnus est differentia entis, & non entis, Nam simpliciter ens simpliciter oriri, & interire debet; quod aũt non est ens simpliciter, non debet simpliciter aut oriri vel interire, sed tantũ secundũ quid: siue modo in terram, & ignem ponas ens & non ens, quemadmodum Parmenides posuit: siue alia quædam, parum ad istum modum intelligendum intererit. Nam quodcunq; simpliciter ens statueris, uiam, quæ ad illud ducit, generationem simplicem statues, quæ autem ducit ad non ens simpliciter, interitum simplicem: supple autem tu, quod omittit Aristoteles, uiam, quæ ducit ad non ens ex ente; ut est interitus simplex: ità esse generationem alicuius, id est non entis, & uiam, quæ ducit ex non ente ad ens, ut est generatio simplex: ità esse interitum alicuius, id est non entis. Illa igitur uerba ***modum enim quærimus non subiectum***, ità sunt intelligenda; percipere uolumus distinctionem istam entis à non ente: quæcunq; aũt isti distinctioni subiecta ponantur, id est siue ignem dicas esse ens, & terram non ens, siue aerem, & aquam, siue aliud quippiam; nihil nunc ad nostrum institutum facit: quare ad idem clarius exprimendum, addit illa etiam uerba, ***quibus igitur constitutum est, siue igni, & terræ, siue alijs quibusdam; horum erit hoc quidem ens, illud autem non ens***, quasi dicat in nostra potestate situm est, constituere, quid nam uocari uelimus ens, & non ens. Nam ut primo prior.3.secto cap.pri. scribitur, in exemplis non requiritur ueritas, sed rei propositæ explicatio.

Alius autem ex materia ipsa, qualis illa fuerit: cuius enim differentiæ magis hoc aliquid significant; magis substantia; cuius autem priuationem; non ens; quemadmodum ipsum quidem calidum prædicamentum quoddam, & species; frigus aũt priuatio; differunt autem terra, & ignis talibus ẽt differentijs.

Secundus hic modus est, in quo non aliquid simpliciter ens, & aliquid simpliciter non ens accipitur; sed magis ens,& minus ens, magis substantia,& minus substantia: magis aūt ens est id,quod nobilioribus differentiis est præditum; minus autem ens,quod differentiis ignobilioribus & priuationis naturam quodammodo reddentibus est præditum. Ergo ***cuius differentiæ magis hoc aliquid significant*** nobiliorem,constantioremq; naturam obtinent, illa materia est magis substantia; ***cuius autem priuationem***, illa autem materia, ac res cuius differentiæ magis significant priuationem ***non ens***, id est magis,ac potius quodammodo vocari debet non ens,quàm ens,si cum perfectiore scilicet,ac præstantiore conferatur. Addenda autem vbique est particula illa ***magis*** ex superiore membro. Quamobrem cum ex perfectiore forma fiet minus perfecta; erit interitus simpliciter,& generatio secundum quid; cum autem ex minus perfecta perfectior,erit interitus secundum quid,& generatio simplex. Ità 4. physi.49. aqua dicitur materia aeris; aer potius species,& forma. Est igitur ductus hic distinguendi modus ***ex materia ipsa,qualis illa fuerit*** idest ex diuersis differentiis,& formis,quibus afficitur materies: nomine.n.qualitatis intelligi formam satis patet. Affert autem in exemplum Arist. calorem & frigus; quas inquit esse differentias constituentes ignem,& terram,quarum differentiarum calor longè perfectior,& efficacior forma sit;& idcirco ***prædicamentum quoddam & species***,id est habitum significet,& positiuum quoddam,frigus autem longè ignauior forma;idcircoq; quasi priuatio. ***Differunt autem terra,& ignis talibus etiam differentijs***,quasi dicat in eo nobiscum cū Parmenide facilè conueniret; quòd generatio ignis sit planè absoluta; generatio aūt terræ sit potius generatio quædam,& cum adiunctione. Discrepamus autem ab illo in causa afferenda. Nam ille ignem ens,terram non ens statuit. Nos autem ignem viuidiore, & perfectiore forma præditum dicimus,terram ignauiore,ac deteriore.

Tex.Com.19. *Multitudini autem magis videtur differre sensili, & non sensili. Nam cum in sensilem materiam mutatum fuerit,oriri aiunt; cum autem in eam,quæ non appareat, interire. Ipsum enim ens, ipsumq; non ens,eò quòd sentiatur,& non sentiatur, definiunt; quemadmodum ipsum quidem scibile ens; ipsum aūt incomprehensibile non ens: sensus enim scientiæ facultatem habet. Quemadmodum igitur ipsi sese viuere,& esse idcirco putant,quòd sentiunt,vel possunt,ita & res, veritatem quodam modo dispicientes; quatenus autem idem statuunt,aberrātes.*

Duo expositi modi satis philosophici sunt: primus locum habebat in Parmenidis sententia asserentis ignem esse ens, terram verò non ens. Nam certè si res isto se haberet modo;facilè cum alterum ex altero gignitur,quæ esset generatio,& interitus simplex,& quæ non simplex, statuere possemus. Secundus autem veritati ipsi maximè respondet,ac de Aristotelis sententia prolatus est. Restat tertius,qui multitudinis,& vulgi est (nam τοῦς πολλοῦς multitudinē apud Aristotelem significare,quemadmodum nos vertimus,primo Ethic.& alibi patet) aut eorum Philosophorum, qui haud multo plus peruident, quàm vulgus faciat. Isti igitur putant id esse ens,quod est sensile, illud non ens,quod non sensile: quamobrem cum aliquid in ***sensilem materiam mutatum fuerit***, cum mutatum fuerit in rem,ac naturam sensilem aut cum materia ipsa sensilem formam acceperit,simpliciter oriri aiunt ***cum autem in eam,quæ non appareat,*** at cum facta erit substantia non sensilis ex sensili, simpliciter dicunt interire. Hæc sententia ex eo fundamento pendet,quòd quemadmodum nos verè dicimus, omne ens esse scibile, quod autem est incomprehensibile, esse etiam non ens; ità isti ***ens,& non ens eò quòd sentiatur, & non sentiatur, definiunt***, illud esse ens,quod sentitur,illud non ens, quod non sentitur, existimant; sensus enim apud ipsos ***scientiæ facultatem habet***, id est alium ipsi modum sciendi, q̄ per sensum non cognoscunt; & putant, si omne ens sciri debet, debere etiam sentiri; quando nihil aliud sit scire,quàm sentire. Quamobrem, vt ipsi se idcirco viuere, & esse putant, quòd sensu vel vtuntur vel saltem vti possunt, ***ita & res***, id est ita in eo putant consistere rerum naturam, vt sentiri queant ***dispicientes quodammodo ueritatem*** quatenus scilicet putant, quod est ens,comprehensibile esse debere, ***quatenus autem idem dicunt***, at quatenus putant idem esse sensu,& mente comprehendi, longè errantes. Nomine materiæ interdum significare solet

Aristot.

Aristot. rem ipsam, vt in superioribus verbis, *ex materia ipsa, qualis illa fuerit*, & nunc in istis *cùm in sensilem materiam mutatum fuerit*, & 5. Met. cap. de vno, vbi ea dicuntur esse vnum numero, quorum vna est materia, id est vt ego ex Alexan. videor mihi commodissimè interpretari, vtq; ipsemet Arist. primo Top. cap. 6. exponit, quæ re sunt eadem, nomine diuersa: huiusq; interpretationis vmbram vidit fortasse Zimara Theor. 99. vbi explanat text. 92. pri. de cœlo: vetères certè, ac deinde etiam Medici omnem substantiam nomine materiæ videntur intelligere. Aut nomine materiæ potest significari elementum; vt idem dictu sit *in sensilem materiam*, atq; in elementum sensile. Nam, & apud Emped. & interdum apud Parmenidem elementa statuebantur subiecta materies omnium rerum, & à nobis conceduntur rerum mixtarum.

Ac fit, vt aliter ad opinionem, aliter ad veritatem oriatur aliquid simpliciter, & intereat: spiritus enim, & aer ad sensum quidem minus est; quamobrem, quæ intereunt, quòd in hæc ipsa mutentur; interire simpliciter dicunt; oriri autem cum in tangibile, atq; in terram fuerint mutata: ad veritatem autem hæc magis hoc aliquid, & species, quàm terra. Cur igitur generatio quidem simplex sit interitus alicuius, interitus autem simplex, alicuius generatio, causa est exposita; quòd materies differt, vel quòd substantia est; vel quòd non est; vel quòd illa quidem magis, hæc autem minus; vel quòd materies ex qua, et in quam, hæc quidem magis sensilis, illa autem minus. Tex. Com. xx.

..Pugnant, inquit, nonnunquàm inter se secundus, & tertius modus. Nam cum ex terra fit aer, si secundum modum sequamur qui veritatem ipsam spectat; dicemus generationem esse simplicem; quoniam aer est magis *hoc aliquid, atq; species*, nobilior, ac perfectior substantia, quàm terra, interitum autem dicemus non simplicem, sed alicuius; quoniam scilicet terra interit, quæ deterior, & ignobilior substantia est. Sin autem ad vulgi opinionem abeamus; dicemus esse interitum simplicem, quoniam terra interit, quæ magis sensilis substantia est, & tactu percipitur; generationem autem non simplicem, sed alicuius, quoniam genitus est aer & spiritus, qui longè minus sensilis: spiritus, & aer sæpè ab Arist. coniunguntur, & M. Tullius aerem vocare solet flabilem, spirabilemq; naturam. Vulgus igitur tunc aliquid simpliciter interiisse dicit, cum *in hæc ipsa*, id est in aerem & flatum mutatum aliquid est. Nam cum aqua abiit in vaporem, tunc absolutè dicunt corrumpi, & euanescere aquam, nulla geniti aeris mentione facta; cum autem fit mutatio aeris *in tangibile* id est in solidum quiddam, vt aquam, & terram; simpliciter oriri dicunt: quare cum pluit; non dicimus aerem interire, sed tantum genitæ aquæ mentionem facimus. Nihil mirum autem, si docti homines à vulgo sæpè dissentiant. Anaxagoram refert Arist. pri. Eud. cap. 2. cum à plebeio quodam homine interrogatus esset, quem beatissimum hominem iudicaret, illum respondisse, qui tibi à felicitate remotissimus videatur. Exposita igitur causa est tùm ad veritatem, tùm ad opinionem hominum cur aliquo simpliciter genito, sequatur interitus cuiusdam, & contra aliquo simpliciter intereunte sequatur generatio cuiusdam, *quòd enim materia differt*, quòd non eadem res generetur, & intereat; hinc sequitur, supple tu, ista in generatione, & interitu differentia. Differt autem res à re, vel quòd vna sit substantia, altera non sit, qui Parmenidis modus fuit; vel quòd illa quidem *magis*, id est perfectior substantia, illa autem minus, qui secundus, & veritati consentaneus modus fuit; vel quod *materia ex qua, & inquam*, quòd natura illa, quæ interit, & quæ gignitur; *hæc quidem sit magis sensilis, illa autem minus*, qui tertius erat modus; ita breui quodam epilogo omnes tres causas iam copiosè explositas complexi sumus.

Cur autem hæc quidem simpliciter oriri dicantur, illa autē quiddam duntaxat; non ea generatione, quæ vicissim fit, quo nunc diximus modo: Nam nunc eatenus quidem constitutum est, cur, cum omnis generatio sit interitus alterius, & omnis

interitus ſit generatio alterius cuiuſdam, non ſimiliter tamen in ijs, quæ in ſe viciſim mutantur, vtamur iſtis nominibus, gigni, & interire. Quod autem poſterius dictum eſt, non hoc anquirit; ſed cur diſcens quidem non dicitur ſimpliciter fieri, ſed fieri ſciens: quod verò ſatum eſt, fieri? hæc autem definita categorijs ſunt: alia enim hoc aliquid ſignificant, alia tale, alia quantum. Quæcunque igitur ſubſtantiam non ſignificant, non dicuntur ſimpliciter fieri, ſed quiddam; ac nihilominus tamen in omnibus ſimiliter generatio dicitur ſecundum ea, quæ in altera coniugatione; vt in ſubſtantia quidem ſi ignis, ſed non ſi terra, in quali autem ſi ſciens, ſed non quando inſciens.

Expoſuimus cur, ſi omnis generatio eſt interitus alterius, & omnis interitus, alterius generatio; non tamen eodem modo vtamur iſtis nominibus gigni, & interire; ſed cum oritur, exempli cauſa, aqua ex aere, generationem ſimpliciter aſſeramus, interitum autem cuiuſdam: at cum aer ex aqua, dicamus eſſe generationem cuiuſdam, interitum autem ſimpliciter. Cæterum quoniam principium iſtud, entium nonnulla ſignificare hoc aliquid, nonnulla minimè, iis tantum rebus accommodauimus, quæ in ſeſe viciſſim mutantur (eæ enim nobis erant propoſitæ ad contemplandum) & tamen primo locum habet in ſubſtantiis, & accidentibus; Agè iam, quamuis illa in ſe viciſſim non mutentur (non enim ex accidente fit ſubſtantia, neq; ex ſubſtantia accidens) iſtò tamen tanquàm ad fontem, & caput orationem noſtram redigentes explicemus, cur aliquid dicatur oriri ſimpliciter nulla mutatione in alterum conſiderata, aliquid autem non ſimpliciter. Nam qui diſcit, non dicitur ſimpliciter oriri, ſed fieri talis, id eſt ſciens, ***quod autem ſatum eſt***, vt ordeum, & triticum ***fieri*** ſimpliciter, & abſolutè oriri dicitur; dicimus enim ortum eſſe triticum, ortum eſſe ordeum; notandum autem eſt, poſt illa verba ***cur autem alia quidem ſimpliciter oriri dicantur, alia autem quiddam duntaxat, non ea generatione, quæ viciſſim fit, quo nunc diximus modo*** ſupplenda eſt iſta ***cauſa afferenda eſt***, perſpicuè enim deſiderantur: Eſtquè, vt aliàs diximus iſthæc negligentia Ariſtoteli familiaris, & grauitatem præſeferens; breuiter autem, quod poſtremò propoſuit, explicat Ariſtoteles, inquit enim pro diſtinctione categoriarum diſtingui etiam generationem ſimplicem à non ſimplici. Nam quæcunq; hoc aliquid ſignificant (ſignificant autem, quæcunq; in categoria ſubſtantiæ continentur) hæc cum fient, ſimpliciter oriri dicentur; quæcunq; autem non hoc aliquid, ſed aut quale, aut quantum ſignificant, aut ad aliam accidentium categoriam referuntur; non ſimpliciter dicentur oriri, ſed fieri quiddam. Cæterum in ſingulis categoriis, ſunt diuerſæ coniugationes rerum, & quaſi gradus. Nam vt Pythagorici duas rerum coniugationes, & ordines ſtatuebant, in quarum altera collocabant nobiliora, & perfectiora, in altera autem viliora, & minus perfecta;ità nos etiam dicimus in ſingulis categoriis eſſe naturas perfectiores, quæ verè ſpecies, & habitus ſint; eſſe item minus perfectas, quæ priuationis inſtar obtineant, & talium quorundam coniugationum fecit etiam mentionem Ariſt. 12. Metaph. 36. Quamobrem cum in ſingulis quibuſq; categoriis ſint diuerſæ rerum coniugationes; erit quatenus in omnibus categoriis interdum generatio potius, quàm interitus; interdum verò interitus potius, quàm generatio ſpectari queat: generatio .n. erit ***ſecundum ea, quæ in altera coniugatione*** generationis nomen tunc præcipuè vſurpabimus, cum orietur aliquid locatum in coniugatione rerum nobiliorum, vt in ſubſtantia, ſi genitus fuerit ignis, & non terra, in qualitate, ſi ſciens, & non ſi fiat inſciens. Nam in ſubſtantia ex perfectiore coniugatione eſt ignis, quam terra; in qualitate ſciens, quàm inſciens; còntrà autem tunc dicemus conſequutum eſſe interitum, cum interibunt ea, quæ in iſta eadem coniugatione locantur; & orientur, quæ in coniugatione rerum deteriorum. Generationem igitur, atque interitum ſimplicem, & non ſimplicem tripliciter ſpectauimus: Primo in iis rebus, quæ in ſe viciſſim mutantur conferendo nobiliorem eſſentiam cum ignobiliore: huiuſmodi autem ſunt potiſſimum ſubſtantiæ, deinde vniuersè in genere entium conferendo ſubſtantiam cum accidentibus; poſtremò quaſi appendiculam quandam addidimus oſtendentes, quo, et in categoriis accidentium habere locū iſta diuerſitas queat, rurſus conferendo nobilius accidens cum viliore.

Cum

Cur igitur alia quidem simpliciter oriantur, alia autem minimè, & vniuersè & in substantijs ipsis, dictū est; & cur, quòd generatio assiduè perduret, causa sit, tanquàm materies, ipsū subiectum, quoniam mutari potest in contraria; & in substantijs generatio huius est semper illius interitus, & huius interitus illius generatio.

Epilogum eorum, quæ dicta sunt, suo more apponit Arist. & inquit, abundè esse exposi tam causam; cur alia dicantur oriri simpliciter, alia minimè; estq; expositum, *& vniuersè* quatenus distinctionem ipsius entis in substantiam, & accidens considerauimus, *& in substantijs ipsis*, & præcipuè in substantiis, quoniam de iis præcipuè sermo erat (nam quod de categoriis accidentium dictum est, fuit appendix quædam) quatenus ostendimus perfectiores substātias simpliciter interire, deteriores autem minus simpliciter; additq; satis etiam allatam causam per petuitatis ipsius generationis, *tanquàm materiam* acceptam ex illo causæ genere, quod ad materiam refertur; poterat.n. eiusdem rei afferri ratio ex causa efficiente, verum id aliò distulimus; nunc satis sit intelligere assiduè perdurare generationem in rerum natura quoniam *subiectum* illud potentia ens, ex quo diximus res generari, *mutari potest in contraria*, vicissim potest contraria excipere; ita vt huius generatio, sit interitus illius, & huius interitus, illius generatio; id autem præcipuè in substantiis locum habet, de qua re in quæstionibus; ex quo patet verbum illud *in contraria* intelligi debere de illis omnibus, quæ opponuntur tanquàm perfectiora, & minus perfecta.

At verò nec dubitandum est, quam ob causam oriatur semper aliquid destructis. Nam quemadmodum iuterire simpliciter vsurpant, cum venerit ad insensile, & non ens: ita & oriri ex non ente aiunt, cum ex insensili. Siue igitur subiectum adsit aliquod, siue minimè; ex non ente fit. Quamobrem similiter fit ex non ente, & corrumpitur in non ens. Iure igitur non deficit: generatio enim ipsa interitus non entis, interitus autem ipse generatio non entis. Tex.Com.21.

Explicata causa perpetuitatis generationis & interitus, ostendit nunc Aristoteles facilè dubitationi occurri posse, quæ nos torquebat. Verisimile enim videbatur, si interitus ducebat ad non esse, & quotidie perdurat interitus, fore, vt aliquando vniuersum ipsum consumeretur. Respondet igitur in præsenti, dubitationem istam nullam esse, quoniam, quàmuis interitus ducat ad non esse, tamen eodem tempore oritur etiam aliquid aliud: sic per istam reparationem non consumitur vniuersum. Inquit autem dubitandum non esse, *quam ob causam oritur semper aliquid destructis*, id est cur intereuntibus aliquibus rebus semper aliqua alia generentur; Id autem mirandum non esse, vel ex iis, quæ vulgò creduntur, ostendit: solet autem libenter Aristo. cum potest, reliquorum etiam sententias ad suam quodammodo aggregare. Sic primo Ethic. cum felicitatis vim accuratè, & subtiliter euoluisset viij. cap. ostendit, cæteras etiam opiniones à sua non vsquequaque discrepare. Idem igitur institutum nunc seruans demonstrat conuenire sibi quodammodo etiam cum multitudine, quod ad rationem seruandæ perpetuitatis in generatione, & interitu pertinet, quàmuis in rebus ipsis non conueniat. Nam *quemadmodum interire simpliciter vsurpant, cum uenerit ad insensile, & non ens; ita & oriri ex non ente aiunt, cum ex insensili*; quasi dicat, eodem ferè pacto reddemus nos rationem continuatæ generationis, & interitus, quo pacto reddere vulgares ipsi possent. Illi quidem interitus nomen tunc simpliciter vsurpant, cum subiectum ex sensili abit ad insensile, quod putant non ens, vt cum ex aqua fit aer; quamobrem cum ex insensili fit aliquod sensile, vt ex aere aqua, ex non ente ens oriri aiunt, *siue igitur subiectum adsit aliquod, siue minimè, ex non ente fit*, id est siue in hac mutatione entis in non ens, & non entis in ens, vt aquæ in aerem, & aeris in aquam, adsit intus aliud subiectum istius mutationis (ita ad sequentem dubitationem iter patefacit, non enim hoc loco Philoponi expla-

nationem probamus) quemadmodum nos censemus, qui aeri, & aquæ ponimus cōem materiā primam; siue minimè adsit aliquid aliud subiectum; sed ipsemet aer exempli causa, cum mutatur in aquam, sit subiectum istius mutationis, quod non modo vulgus putat, sed multi ēt præstantissimi Philosophi statuerunt non peruenientes ad naturam materiæ primæ; sed existimantes vel aerem vel aquam, vel intermedium corpus, vel ignem esse primum subiectum; vtrouis, inquam, modo se res habeat, *ex non ente fit*, id est nihilominus rōnem reddere possumus, quo pacto seruetur incolumis rerum vniuersitas; nam ex non ente fit ens, quod clarius exprimit sequentibus verbis, *quamobrem similiter fit ex non ente, & corrumpitur in non ens*, id est quo pacto res corrumpuntur in non ens, eodem pacto fiunt ex non ente; ita quicquid ex vniuerso consumitur per abitionem ex ente in non ens, reparatur per mutationē ex non ente in ens, *iure igitur non deficit*, igitur si ita res habeat, vt isti ponunt, meritò non deficit vniuersum, & perpetuo durat generatio & interitus, *generatio.n.ipsa interitus non entis: interitus autem ipse generatio non entis*, id est nunquàm potest oriri ens, & sensile, quin intereat non ens, & insensile: ac vicissim nunquàm potest interire ens, & sensile, quin oriatur non ens, & insensile. Ita generatio ipsa idest generatio entis, quæ absolutè nunc dicitur γένεσις, est interitus non entis, & interitus ipse, id est absolutus, qui est interitus entis, est generatio non entis; ergo quemadmodum ipsi vulgares (hæc enim omnia ab accurato Lectore addenda sunt) possunt rationem reddere, cur aliquibus rebus intereuntibus alia oriantur, quòd.s.vt abeunt in nō ens; ita pariter ex non ente generari possunt; ita nihilo difficilius à nobis ratio reddi potest. Nam vt res abeunt in materiam primam; ita ex eadem materia prima generantur; itemq; vt ex ignobiliore forma in præstantiorem mutatio fit; ita ex nobiliore in ignobiliorem. Itaq. generatio, & interitus assiduè perdurat.

Tex.Com.22. *Verùm hoc quidem non ens simpliciter, dubitauerit quispiā, vtrum alterum contrarium sit, vt terra, et graue non ens, ignis autem, & leue ipsum ens; an secus; verùm terra etiam sit ens, quod autem est non ens, sit materia terræ, & ignis similiter.*

Antea dubium, atq. incertum reliquit, vtrum istud, quod vulgus uocat non ens simpliciter, ex quo fit mutatio in ens, esset ipsummet subiectū mutationis, ita ut aer, exēpli causa, qui à vulgo non ens, ꝙ uix sentiatur, censetur, sit uerè illud non ens simpliciter, ex quo debet fieri ens tanꝙ ex materia: an istud nō ens simpliciter verè sit non aer, non terra, non aliud cōtrariis figuratū, sed aliqd aliud omni forma, & qualitate ꝑ se carēs, quod in ista mutatione subijciatur. Id.n.nō modo vulgus, sed ne veteres qđ lē philosophi distinxerunt; Statuit igitur id Arist. & inqt *istud non ens simpliciter* materiā ipsam, ex qua entia fieri debent, non esse alterum contrariorū; vt Parmenidi fortasse videretur, qui terram tanquàm non ens posuit, vt ignem ens, aut Anaximeni, aut Anaximandro, aut aliis huiusmodi philosophis vnum ex istis quatuor corporibus ꝓ subiecto ponentibus; sed esse materiam quandam informem terræ, & igni æquè subiectam.

Et num quid diuersa vtriusque materies? An minime ex se vicissim fierent, neq; ex contrarijs? his.n.contraria insunt, igni, terræ, aquæ, aeri. An est quidem, quatenus eadem, est autē quatenus altera. Ipsum.n.aliquando ens subijcitur idem, ipsū aūt esse, non idē. Ac de his quidem hactenus sit dictum.

Quoniam proximè dixerat eandem esse materiam ignis, & terræ similiter, idque alicui mirum videri poterat; idcirco nouam istam dubitationem affert, *& nunquid diuersa utriusque materies*, id est dubitauerit quispiam (quæ verba ex proximè allata quæstione sunt repetenda) utrum sit propria materies ignis, atque item propria terræ, an communis omnium; respondetque non esse diuersam materiem, & id probat, *an minime ex se uicissim fierent, neque ex contrarijs?* si non esset eadem materies, non fierent ex se mutuò, neque ex contrariis: sed fiunt ex se mutuo, & ex contrariis (nam igni, terræ, aquæ, aeri contraria insunt, & tamen unum in alterum uicissim conuertitur) ergo materia est eadem. Connexum, ex quo tota uis argumentationis pendet, satis initio huius libri est explicatum; cum doceremus contraria idcirco pugnare, ac sese mutuo expellere; quoniam eiusdem subiecti possessionem utraque adire uellent: uerùm adhuc accuratiorem responsionem afferens, addit, *An est quidem*

quatenus

quatenus eadem, est autem quatenus altera? partim est eadem omnium materia, partim altera, & diuersa. Nam ipsum *aliquando ens* natura, & substantia materiæ imperfecta (nam voce illa *ποτὲ*, id est aliqñ, imperfectum quiddam significari, notat Philoponus pri. post. c. 5.) eadem subiicitur, ac manet eadem sub igne, atq; terra, *ipsum autem esse, non idem*, id est quatenus verè & actu consistit per aliquam formam, non eadem subiicitur terræ & igni. Nam cum mutatur in ignem, habet formam terræ per quam consistit, & priuationem ignis; cum verò mutatur in terram, habet priuationem terræ, & formam ignis, per quam consistit. Possumus aũt illas voces *ipsum autem esse* interpretari propriam rationem, per quam materia tùm ignis, tùm terræ formã accipit. Nam materia secundum substantiam quidem suam omnibus eadem subiicitur, verùm singulis formis per proprias quasdam rationes; ex quo 3. phys. x. dictum est, posse valere, & posse ægrotare non esse idem. Verùm hac de re in quæstionibus.

Quæstiones in Tertium Caput.

1 *Vtrum ens sit analogum, uel synonymum ex tex. xi.*

ENs vocat Arist. vniuersale, & omnia comprehendens; Multæ aũt semper lites fuerunt, esset ne ens vniuocum, an æquiuocum, an potius analogum quoddam. Alex. ex Arist. 7. Metaph. com. 9. inquit, parum interesse siue vniuocum, siue æquiuocum, siue ad vnum, & ab vno statuatur. Quod ità est intelligendum, vt verè ens sit ad vnum; omnia. n. sunt entia, vel quia sunt substantiæ, vel quòd ad substantiam referuntur; ea aũt, quæ suntad vnum, sunt quoddammodo in seriecta intermedia inter vniuoca, & æquiuoca Logicus. n. pingui Minerua res tractans hoc vnum spectat, habeant ne res, quæ in vno nomine conueniunt, eandem rõnem secundum idem nomen, an non habeant. Si habent eandem omnino rationem, vniuocas vocat, atq; illud commune nomen vniuocum statuit; sin minus, res æquiuocas, & nomen illud æquiuocum sancit; quod à Philopono habebitis in com. 104. Philosophus autem haud paulo diligentius agens, spectat res, quæ in vno nomine conueniunt, appellentur ne illo nomine secundum eandem naturam, an ad eandem naturam, atq; ab eadem natura; an neq; secundum eandem naturam, neque ad eandem, aut ab eadem; quod ex quarto metaphysicorum text. secundo, & quarto colligitur: si secundum vnam naturam dicuntur (vt homo, atque equus vocantur animalia secundum eandem naturam, id est vim sentientem) appellat vniuocas: Scio à Marco Tullio vocari cognomines, sed à consuetudine quasi ab æstu me abripi sino; sin autem dicuntur ad eandem naturam (vt pharmacum & vrina dicuntur sana, quoniam referuntur ad corpus sanum) vocat ad unum, & ab uno: quòd si neque secundum eandem naturam, neque ad eandem natura relata, aliquo communi nomine appellantur, nomen illud vocat æquiuocum, & res illi subiectas æquiuocas. Ergo cum ea, quæ ad vnum, & ab vno dicuntur, & à nostris analoga attributionis nominantur, medium quendam locum teneant inter æquiuocum, & vniuocum; media autem si cum vno extremo conferantur, alterius extremi instar obtineant: ideò, si ista conferantur cum omnino vniuocis, æquiuoca censeri poterunt; si cum omnino æquiuocis, vniuoca. Ita parum refert, hoc ne, an illo nomine appelles. Ens autem istud,

Quæ sit prima entis diuisio. Ens rōnis con siderari à pri. philosopho.

quod ab vno, & ad vnum dicimus, prima diuisione diuidi debet, vt alias fusius ostendam, in ens reale, & ens rationis. Nam & ens rationis habet attributionem ad verum ens; & idcirco sub entis affectionibus reponitur 4 metaph. 3. & alibi: multoq; melius illius naturam primus philosophus noscit, quàm logicus; licet logicus illud fabricetur. Sic philosophus melius percipit naturam sanitatis, quàm Medicus; licet medicus eam postea efficiat: & ita ens rationis diuersè consideratum ad primam Philosophiam, & Logicam pertinet; ad illam, vt quodammodo ens; ad hanc, vt efficiendum à nobis.

Diuisio entis realis. Diuisio entis realis per se.

Ens reale rursus diuiditur in ens per se, & ens per accidens; de quo etiam ente per accidens aget primus philosophus, quatenus ad verè, & per se ens refertur, idcircoq; multa de illo, & etiam de ente rationis vi. Metaphy. dicuntur. Ens autem reale per se diuiditur in decem categorias 5. Metaphy. 14. Verùm hac de re alibi plura. Nunc illud teneatur, ens hoc vniuersale, & omnia continens, cuius mentionem facit Arist. vel posse à nobis intelligi illud ens maximè commune, quod entia rationis, & entia per accidens etiam comprehendit, vel ens tantum reale per se, quod decem categorias continet. Hoc enim præcipuè à Philosopho consideratur; idcircoq; vi. metaphy. cum nonnulla dicantur de ente per accidens, & de ente rationis, omittuntur illa postea, & ad ens per se tota se conuertit oratio. Notetur etiam istam vocem *uniuersale* significare id, quod ad vnum; vt significat primo de anima 8. *animal uniuersale*, id est ab vno, & ad vnum, vt alias ex Simplicio ostendam.

2 *Quomodo finis causa sit, utrum cum est, an cum non est ex com. 57. Philoponi.*

Rationem reddens Philoponus cur Arist. duarum tantùm causarum mentionem faciat, efficientis, & materiæ; formam autem, & finem omittat; inquit formam, & finem post generationem accedere; idcircoq; non esse causas generationis. Id, quod de fine asserit, videtur Arist. plenissimè repugnare 2. de anima 35. & 2. de animalium generatione cap. primo huius ipsius quæstionis, quæ nunc proponitur, continuatæ. s. generationis, & æternæ causam eam, quæ ad finem pertinet, afferenti. Ostendit. n. præstare esse, quàm non esse; quare, cum hæc inferiora idem numero semper esse non possent, prouidisse naturam, vt per continuatam æterno tempore generōnem in specie saltem essent, & continuarentur: ergo si alibi Arist. huius rei causam à fine ductam affert, poterat hic quoq; afferre. Præterea finis est causa causarum 2. phy. 31. & 2. metaph. 8. ergo non posterius accedit, vt inquit Philoponus, sed prior omnibus aliis est. Omnino quæstio hæc de efficientia, siue, vt vocant, de causalitate finis, est apud me satis ardua, nec benè ab aliis tractata: Idcirco exponam ego sententiam meam; si prius, quæ dubitationē, & scrupulum iniiciunt, proposuero. Quòd igitur finis non sit causa, ita videtur ostendi posse. Si finis causat, aut causat quando est, aut quando nō est; sed neutro modo causare potest: ergo nullo. Connexum euidens. Assumptum probatur, & primo quo ad primam partem, quòd. s. non causet qñ est: habitibus præsentibus in materia cessat, & finitur motus hoc lib. t. 55. ergo cum adest finis, & cessatio à motu, habitusq; sunt præsentes; efficiens et ociosum manet; ita non mouetur à fine: quare finis non mouet. Præterea idem non pōt esse causa, & effectum eiusdem: finis est effectum efficientis; est. n. idem numero atq; forma 2. phy. lxx. & primo de aīalium generatione cap. 1. forma aūt sine dubio est effectum, atq; opus efficientis: quare eiusdem opus erit ipse ēt finis; quamobrem illius causa esse non poterit. Postremò finis mouet, qua amatur, & desideratur 12. metaph. 36. qua amatur quidem, beatas mentes; qua verò desideratur, hæc inferiora. Desideratur; ergo non est; desiderium. n. est rei absentis, & qua careamus, vt pulchrè ostendit Plato in Symposio in Socratis oratione; & Arist. ad finem pri. phys. Quod aūt ad secundam partem assumpti attinet, probo finem non posse causare, cum non est. Finis debet mouere efficiens; at quod non est, non mouet; ergo non pōt causare, cum non est. Præterea finis est bonum, vt millies ab Arist. dicitur; ac nisi esset bonum, non desideraretur; at qđ non est, non est bonum: ergo finis, cum non est, non est bonum; ita non desiderabitur, neq; mouebit. Res igitur, vt vides, magnis est obstructa difficultatibus. Quòd aūt ab aliis non integrè sit explicata, ea, quæ ab illis afferuntur, perpendenti facilè patebit. Nam cum res duobus modis spectari queant, vno quatenus sunt in anima, altero, quatenus sunt extra animā (vt puellæ possessio tùm in mente est, idq; sæpè, tùm re ipsa, atq; id non sæpè) multi existimarunt finē mouere, vt est in anima, quod perspicuè, nisi egregie fallor, falsum est. Nam si medici finis esset id, quod est in anima; profectò illum semper sine medicamentis, aut missione sanguinis cō sequeretur: sanitatem. n. semper habere pōt in mente. Præterea, vt diximus, forma & finis sunt idem numero: at sanitas, quæ est in anima, non est idem numero, vt satis constat, cum forma sanitatis in corpore procreanda. Quamobrem Auerr. 12. Metaph. 36. clarè pronuntiat, balneū

Argumenta quòd finis non sit causa.

Quæstionem hanc hucusq; non esse satis explicatam.

in anima esse efficiens, extra aĩam esse finem. Zimara verò insignis sanè philosophus hac in re nimìs se torquet. Inquit.n. in tabulis super illa propositione *causæ sunt notiores quo ad naturam*, finem esse causam, vt habet rationem in intentione agentis cum tendentia tantùm ad talem bonitatem, quæ bonitas habet esse reale, ac desiderabile; additq; istud à valdè paucis esse intellectum. Ego aũt à paucioribus ẽt, quàm ipse putarit, puto; Nam ne ab ipso quidem bene perceptum existimo; Inquit.n. esse causam, vt habet rõnem in intentione agentis cum tali tñ tendentia; Verùm neq; intentio agentis, neq; tendentia est finis ipse, sed potius propensio in finem. Patet id in iis, quæ appetitu nãli ad finem feruntur. Scitis.n. appetitum triplicem esse; vnum, qui rõnem, & mentem insequitur, qui voluntas appellatur; alterum, qui sensum, qui propriè cupiditas nominatur; tertium, qui formam ipsam naturalem, & vocatur nãlis appetitus, qui etiam pendet à cognitione mentis illius non errantis; de qua Auerr. 12. Metaph. 18.

Opinio Zimaræ.

Ergo cum ignis intendit, ac sibi proponit tanquàm finem locum superum, & ad illum tẽdit; ista certè intentio, ac tendentia, vt illius verbis vtar, nihil aliud est, quàm ꝑpensio ipsius formæ nãlis; locus aũt superus est finis; Ita tendentia, & intentio agentis longè abest à natura finis. Iandunus quidem 2. phy. & v. Metaph. in quæst. peculiari putauit finem esse causam, vt est extra aĩam; verum concessit finem ortu, & origine esse posteriorem aliis causis, licet ꝑfectione esset prior, qđ maximè falsum est. Nã si finis mouet reliquas, nec mouere põt, nisi sit, ꝑfecto non tñ perfectione prior, sed ẽt origine sit oportet; aut certè simul tempore; vt in beatis mentibus; oĩno veram naturam finis non attingit; quod ex iis, quæ à nobis dicentur, constabit.

Opinio Iand.

In finis efficientia sunt conditiones quædam pugnantes, quæ nisi diligenter explicentur, nihil sit actum. Finis.n. est principium qua est causa causarum; itemque est terminus, qua parto fini cessat, ac terminatur motus. Mirum igitur, qui ab eadem natura hæc duo tam dissentientia proficisci queant, incipere motum, ac terminare, cum tñ ab vno non proueniat nisi vnum 12. Metaph. com. 44. & colligi põt ex Arist. 2. de generõne & interitu 56. Præterea in fine hæ duæ aliæ non minus secum ipsæ pugnantes conditiones concurrunt, bonitas, & absentia: nam si debet appeti, vt certè debet, & bonum, & absens sit oportet, qñ desiderium est rei bonæ & absentis, id est nondum existentis: pugnant aũt ista inter se; quippe cum quod est bonũ, necessariò sit; quod aũt est absens, non dum existat. Hæc igitur explicari postulant, quod nos facere iam aggredimur. Finis duplex est, cui, & cuius 2. physi. 25. & 2. de anima 35. & 37. Nos aũt hoc tempore loquimur de fine, cuius acquirẽdi causa efficiens agit; quiq; non differt à scopo, vt constat ex Arist. 7. pol. c. 13. Vocatur aũt hic finis persæpe causa finalis. Cum aũt duplex efficiens sit, quod finem propositum sibi habeat, alterum consilio vtens, alterum sine consilio 2. phy. 49. dico, vt primum de efficiente cum consilio loquamur, finem vel causam finalem ipsius esse bonum actu, re partim præsens, partim absens, sed ipsi facultati deliberanti totum præsens. Quòd finis sit bonum actu, vix dubitari potest. Nam si de Medico quæras, quem sibi in curando ægroto finem proponat, sanitatem actu in eo, qui nunc ægrotat, respondebit; Itemq; oẽs alii artifices. Omninoq; finis est optimum quiddam 2. phy. 31. quod aũt optimum est, actu est. Non est aũt totum istud bonum actu re præsens; non.n. appeteretur, neq; Medicus in eo consequendo laboraret; sed habet partem præsentem, partemq; item absentem. In ægrotante, exempli causa, adest facultas recipiendæ sanitatis, quæ facultas, vt rectè dicebat Contarenus lib. 3. primæ philosophiæ est inchoatio quædam actus; aut, vt ego soleo dicere, quasi dimidiatus quiddam actus, ex quo ex facultate, & actu verè fit vnum 8. Metaph. 15. & 2. de anima 7. vbi dicebatur: quod verè est, actum esse: quasi significaret, facultatem esse inchoationẽ ipsius esse: ista aũt facultas recipiendæ sanitatis habet ẽt aliquid actu, vt robur naturæ in præcipuis partibus; facultas.n. ꝓpinqua semper aliquid actu desiderat, quò ad certam formam dirigatur. Abest tñ ꝑfectio, & absolutio huius facultatis: cuius absentis perfectionis rõne exoritur in medico appetitus, ac desiderium illius; ac nihilo minus pars ista re absens, ipsius tñ Medici intelligentiæ præsens est; eam.n. cogitando anticipiat: quoniam mens plus põt, q̃ natura. Nec tñ dico cogitationem istam, & anticipationem esse finem, aut speciem sanitatis in cogitatione impressam, sed sanitatem actu, & re effulgentem tñ, in illa specie. Sic puella mouet vos, vt finis, effulgens tñ in specie in oculis, atq; animis vestris impressa; Ita conditiones illæ concurrere non incommodè poterunt. Finis.n. est principium, quà nondum totus actu reipsa est; est terminus, quà iam totus actu re ipsa est; est bonum, & optimum quiddam, atq; est ens, quatenus habet partem iam existentem & altera ab intellectu anticipatur quasi existens. Desideratur, & appetitur, quatenus illam partem, quæ in intellectu tantum adest, re ipsa aũt abest, nitimur actu re ipsa existentem reddere. At rursus dubitabis. In animo Medici finis imprimit speciem suam integrã, & perfectam, ergo totus actu est; nam si imprimere est opus rei actu existentis, vt certè est, ꝑfectò quæ se totam põt imprimere, tota ẽt actu erit. Dico ob naturam ipsius mentis istud nõ

Propria opinio.

Explicatio sẽtentiæ 2. de anima 7.

Dubitatio ardua.

esse

esse necessarium: quæ quidem mens rem absentem ex alia, quæ præsens fuerit, pôt colligere, atq. explere. Id cuiuis facilè fiet credibile. Videtis.n.vos formosam puellam, eiusq. possessionē, tanq̃ summum bonum, vobis finem proponitis. Certè impressa est in animis vestris huius summi boni species; & tñ non adhuc actu est possessio hæc iucundissima; quô pacto igitur sui speciem impressit? mirum ni per partem præsentem actu, id est pulchritudinem; quæ pulchritudo statim vobis in memoriam reuocat, quantam ex alterius pulchritudinis possessione voluptatem cæperitis, atq; ita cogitatione vobis præsens facitis istud summum bonum, possessionem .s. huius formosæ puellæ. Id in oĩbus consilio agentibus, si attentè aĩaduertatis euenire intelligetis, vt finis eorum sit bonum actu, partim re præsens, partim absens: intelligentiæ tñ totum præsens. Ita non dico finem, vt habet esse in anima, mouere, sed finem in re, qui tñ in mente ef fulgeat oportet. In ijs aũt, quæ sine consilio agunt, & instinctu naturæ impelluntur, præstò est intelligentia non errans, cuius sapientissimo numine illa reguntur; cui multò perfectius, q̃ nostræ, præsens est finis, & bonum, quod sit rebus nãlibus accommodatum. Ergo cum ignis in locum superum, tanquàm in finem fertur, & bonum suum, possessio istius loci re absens, est præsens tamen intelligentiæ; quæ idcircò ignem eò dirigit.

Diluuntur argumenta opposita. His ità constitutis facilè dubitationes initio adductæ tollentur. Probabatur primùm; finē non causare cum est, quoniam est terminus motus, & effectum efficientis; dico accipi in ista argumentatione finem non eum, qui ex parte tantum actu re ipsa existat; qui reuera principiũ, & causa finalis est; sed qui totus iam actu re ipsa existat: hunc aũt non causam, sed terminum esse iam statuimus. Ad illud de desiderio, quod est rei absentis, iam diximus non esse totum actu re ipsa præsentem; idcircoq. desiderio locum relinqui, Idq. innuebat Alexan. 9. Metaph. com. 6. Rationibus ẽt probantibus finem non causare, cum non est, nihilo difficilius satisfiet. Mouet.n.finis, & sui speciem imprimit per partem præsentem; pars aũt absens vi, & efficacitate mentis nostræ, aut superioris expletur ex alia quadam simili re, quæ iam actu fuerit, & sui speciem in memoria reliquerit. Itaq. finis est bonum, & optimum quiddam, atq. idcircò actu est, verum nòndum adhuc totus in re, sed ex parte quadam ab intelligentia anticipatus. Quod igitur est extra animam, monet vt finis, non tñ sine sui specie impressa in animo. Conferantur cum his, quæ à Ianduno dicuntur, & à Leone Hæbræo ad initium primi Dialogi, aut ab alijs probatis philosophis: apparebit, nisi quid fallor, quàm nostra sint veriora, & explicatiora. Theologus aũt, cuius mentionem Iand. facit, qui censuit finem mouere pro sua, vt inquit, realitate, voluit fortasse significare finem mouere pro essentia, quam habet: quæ essentia, vt alibi declarabimus, abstrahit ab actu, & potentia: essetq; ista opinio longè probabilior, quàm ipse Iand. putet, nisi nos vsu docti planè intelligeremus bonum perfectum, & actu existens esse illud, quod à nobis tanq̃ finis appetitur. Bonum igitur actu, re futurum ex parte, & ex parte præsens, cogitatione autem totum præsens; sit finis.

Quamobrem; vt ad initium reuertamur, quod à Philopono de fine affertur, falsum est; quem imitatus Zimara in prima contradictione huius libri ipse ẽt fallitur; q̃q̃ quæ de forma dicit, ac de conseruatione entium successiuorum ab efficiente ex Auerr. t. 2. Met. 41. vera & pulchra sint. Omnino forma est causa rei iam factæ, efficiens rei dum fit, materia vtroq. modo.

Quomodo efficiẽs, materia, forma sint causæ rerum. Nos igitur aliam causam reddentes, cur materiæ tantum & efficientis mentio fiat, dicimus in efficiente includi finem, quoniam omne efficiens efficit fine sibi proposito (vt patet 2. phy. à 75. vsq. ad 87.) & in fine contineri, & significari efficiens; quoniam finis significat agens significatione necessaria lib. de substantia orbis c. 2 Ex quo Arist. interdum in generõnis causa reddenda materiæ duntaxat, & finis mentionem facit, vt primo de partibus animalium c. 1. quoniam finis, vt diximus, significat quoq; efficiens; interdum materiæ, tantum, & efficientis, vt pri. de generatione aĩalium c. 1. & 2. capite secundo; quinimo pri. lib. c. 1. asseritur idem esse agere de generõne, atq. de causa efficiente; quoniam .s. in efficiente includitur notio finis; quodq; proximè tangit effectum, est ipsa efficiens causa; finis. n. potius tangit efficientem, quàm effectum. Atten de aũt ex 2. de aĩalium generatione c. 1. finem huius continuatæ generõnis ex cœlo duci: quare cum cœlum quoq. statuatur causa efficiens, iure in eo comprehenditur ẽt finis 2. aũt phy. t.

Cur tantũ materia, & efficientis, mentio fiat.

Explicatio t. 72. 1. phy. 72. trium causarum mentio præcipuè fit, materiæ, formæ, mouentis; quoniam, vt diximus, in mouente semper inclusa est notio finis; & per has tres causas dicitur considerari solere causas de generatione, id est in rerum, quæ generantur, natura consideranda tres potissimum illas causas afferri, quis sit terminus generationis, id est forma, quid primum fecit, id est quid sit efficiens, quid passum est, id est, quæ sit materies. Quod si hinc colligas, formam quoq; esse causam generationis, scito esse quodammodo causam; quoniam est terminus, sine quo generatio non perficeretur. Auerroes autem in com. illius 72. tex. materiæ tantum, & efficientis mentionem faciebat. Quod si concederemus etiam formam verè esse causam generationis, tamen non est vllo

Expeditissima ratio, cur materia tantum, & efficientis, minimè autem forma mentio fiat.

pacto

pacto causa æternæ generationis, cum ipsa æterna non sit; quare cum hic causas afferre velimus continuatæ æterno tempore generationis, merito efficientis duntaxat æterni, & materiæ, quæ ipsa quoq; æterna est mentionem fecimus.

3 *An Philosophus etiam naturalis de actu, & potestate loqui possit.*

IN quæstionem cadit, cur nam materiæ, & generationis naturam patefaciat nunc nobis Arist. per actum & potestatem; cum voces istæ perspicuè sint primi philosophi, & ob hanc causam repudiatæ ab Arist. pri. phy. 78. Ibi. n. cum hanc eandem quæst. tractaret, fierent ne, quæ fiũt, ex ente, an ex non ente; respondebat fieri ex ente per accidens, & ex non ente per accidens; explicationem aũt istius quæst. ab actu, & potentia ductam aliò relegabat. i. ad primam philosophiam. Dico, vt in proximè sequente quæst. copiosius dicam, maximam esse nãlis, & pri. philosophiæ inter se coniunctionem; nec fieri posse, vt nãlia sine aliquibus vocibus metaphysicis tractentur, ac præsertim istis actu, & potestate. Constat ex definitione motus, vbi oẽs voces metaphysicæ sunt; Motus est actus entis potestate, quà potestate est; constat ex definitione animæ; Anima est actus; & ex aliis sexcentis locis. Cæterum hoc inter nãlem, & primum philosophum interest, quòd nãlis isthæc nomina ex cõi quadam hominum intelligentia accipit; primus aũt accuratè perpendit; resq; illis vocibus significatas ad viuum resecat. Hinc Arist. 6. metaph. dicebat, solam primam philosophiam cognoscere, an res sint, & quid sint. Ipsa. n. est, quæ integrè, & perfectè rerum naturam comprehendit. Reliquæ verò scientiæ leuiter attingunt, atq. à sensu, & inductione accipiunt. Ita prima philosophia confirmat principia reliquarum scientiarum; ac merito ab Arist. in proemio sapientia appellatur; id est summum scientiæ fastigium: & scientia omnino indemostrabilis ab Ammonio in categoria qualitatis: qua de re alibi. Ergo diligentius de ista distinctione inter actum, & potestatem in prima philosophia est agẽdum; idq; sibi voluit Arist. pri. phy. 78. sed tamen nonnulla etiam hic attingere & libare possumus, quæ satis sint ad propositarum quæstionum explicationem. *Quomodo sola pri. philosophia cognoscat an res sit, & quid sit.*

4 *An de primo mouente agat Philosophus naturalis ex textu. 14.*

DVbitari solet, an de primo mouente agat philosophus nãlis. Auerroes quidem non dubitat in proemio phy. & 3. metaphy. 3. & 2. phy. 72. & alibi sæpè. Sed dicitur contrà; Primum mouens est solutum, & abstractum à materia: quæ aũt à societate materiæ sunt libera, non pertinent ad philosophum nãlem primo de partibus animalium c. 1. hæc. n. auctoritas cõiter affertur & quis nihil ad propositum (loquitur. n. ibi Aristo. de iis, quæ sunt soluta ἐξ ἀφαιρέσεως, id est per remotionem materiæ, qualia sunt mathematica) tum ex 6. metaphy. & ex aliis sexcentis locis satis constat ad nãlem philosophum ea tantum pertinere, quæ materiæ sunt immersa. Respondet Auer. 2. phys. 26. & alibi sæpè, quòd sint aliqua entia abstracta, à nãli philosopho nos doceri, quid aũt sint, à primo Philosopho. Contra eiusdem mentis est, considerare an res sit, & quid sit 6. metaphy. primo. Responsio cõis est, quæ Præceptori ẽt meo probabatur, ad eandem scientiam pertinere, an res sit, & quid sit, si hæ quæstiones in iisdem terminis versentur; vt ad philosophum naturalem pertinet inuestigare, an sit primum mouens, & quid sit primum mouens; ad primum philosophum, An sit Deus, & quid sit Deus. Contra multa possunt afferri. Primum mouens, quà primum mouens, mouet vt amatum, ac desideratum 12. Metaph. 36. Hoc aũt nil aliud est, quàm esse vltimum finem: ex quo si philosophus nãlis cognoscit quid sit primum mouens, cognoscet ẽt, quis sit vltimus finis; quod tñ nemo dubitat falsum esse. Hinc Auetroes 2. phy. 73. inquit, nãlem non agere de quiditate istius motoris, sed tantùm probare ipsum esse. Præterea esse primum mouens, est affectio quædam Dei insequens naturam ipsam diuinam; ergo per naturam diuinam cognosci debebit: omne. n. posterius debet cognosci per prius, à quo pendet. Alio pacto respondet Zimara in 3. contrad. 6. Metaphys. veram esse sententiam Arist., cum quæstio, an sit, explicatur à priori, minimè aũt, cum à posteriori. A priori. n. cognosci non põt rem esse, nisi per essentiam, & naturam suam: quæ quidem definitione patefit; idcircoq; eiusdem mentis est cognoscere rem esse à priori, & quid sit. Hæc aũt accipere se inquit ab Arist. & Auer. 2. post. 8. Ergo si naturalis demonstraret à priori abstracta esse, certè ẽt tractare deberet, quid illa essent; sic nihil primo philosopho relinqueretur. Nunc aũt à posteriori demonstrat. Verùm quæro ego de Zimara, cur ista quæstio, an abstractum sit, appellari nãlis quæstio debeat; non. n. aut ex parte subiecti, aut ex parte attributi (à quo verè propositiones, & quæstiones diiudicantur) quicquàm video; quod non potius ad primum, quàm ad nãlem philosophum pertineat. Arist. sanè illo pri. tex. 6. Metaphy. idcirco docebat in specialibus scientiis non tractari, an res sit, quoniam tractari non potest quid sit; eiusdem aũt mentis est tractare quid sit, & an sit. Ergo si quæstio, quid abstracta sint, est quæ

Opinio Auer.

Argumenta contra Auerroem.

Responsio Zimaræ refutata.

stio

stio primi philosophi, erit ēt eiusdem altera, an abstracta sint, Quamobrem tametsi concederemus quæstionem, an abstracta sint, à nāli philosopho explicari à posteriori, illud tñ teneremus à primo philosopho tractari à priori; idcircoq; propriam huius esse appellandam. Constabit id magis, si illud tenueris, quod ab Eustratio 2. post. com. 13 t. & alibi sæpe, atq. adeo ab Arist. ipso doceris, in affectionibus eandem esse quæstionem, an res sit, & quale quid sit. Idem. n. significat, an sit Eclypsis, & an Luna pati queat eclypsim. Affectiones. n. nō sunt sine subiecto; idcircoq; non possumus verè scire illas esse, nisi subiectum quoq; cognoscamus. Quamobrem idem ēt dictu est, primum mouens est, & Deus est primum mouens. Quamobrem cum Deū esse primum mouens, sit propositio diuina, pendet. n., vt dixi, ex intima essentia ipsius Dei; certè primum mouens esse, erit propositio diuina. Hinc Arist. 2. phy. 71. absolutè dicebat, quæcunq; non mota mouent, ad philosophum nālem non pertinere, sed tantùm illa, quæ mouent mota. Quòd si Auerroes in hoc lib. com. 14. inquit à pri. philosopho explicari substantiam vtriusque mouentis æterni; mouentis. s. immobilis; & mouentis perpetuò moti, cuiusmodi cœlum est; multo totius videbitur colligi posse de mouente immobili, neq; ēt, an sit, à nāli esse disputandum: 2. n. phy. 71. & 73. quæcunq; mouent non mota, excluduntur à nāli philosophia; minimè aūt quæ mota mouent. Ergo si magis illa, quàm hæc, sunt aliena à naturali; & tñ de his quoq; disputare tantum potest, An sint (nam substantiam inquit nunc Auerroes à diuino cōsiderari) profecto de illis, quæ tantò magis sunt aliena: ne istud quidem, An sint, tractare poterit. Hac tñ Auerrois auctoritate non multum nitimur; quoniam fortè significare voluit animam, & mentem cœli, quæ substantia cœli quodammodo est, quæ à diuino consideratur, non autem substantiam ipsius Globi, quæ à naturali. Non admittimus aūt, vt videtis responsum, quod affertur à Zimara in 2. contradictione huius libri. Inquit. n. ille, considerari cœlum à pri. philosopho quatenus substantia est, & ex principiis substantiæ compositum: verùm hoc pacto ēt res caducæ à diuino considerantur; sed hoc alias. Amauit. n. se Zimara in his rebus ad rōnem considerandi nālem, ac theologicam pertinentibus, vt patet quarta contr. pri. phy. & 32. eiusdē, & 13. contrad. 3. mihi tñ nunq̄ expleuit animum; atq; alio tempore illius errores patefaciam.

Explicatio 14 com. Auer. ubi scribit substantiam utriusq. mouentis, id est Dei, & cæli à pri. Philosopho explicari.

Aduersus Zimare explicationem.

Propria opinio.

Statuerim igitur ego illud primum, nālem, & primam philosophiam arctissimo inter se vinculo contineri ex Simplicio in prologo 8. phy. vnde ducta est ratio inscriptionis librorum primæ philosophiæ; sunt. n. vocati τὰ μετὰ τὰ φυσικά. Deinde illud quoq; verissimum crediderim, eodem pacto in omnibus scientiis explicari vtranq; quæstionem, an res sit, & quid sit. Nā si vna integrè explicatur in aliqua scientia; & altera ēt integrè explicatur; sin vna non integrè, neq; etiam altera. Quamobrem cum prima tantum philosophia perfectè atq; integrè, quantum homini fas est, essentiam rerum abstractarum, & ipsius primi mouentis cognoscat, sola ēt illas esse perfectè cognoscet: quod, vt diximus, ex initio 6. Metaph. clarissimè colligitur; quēadmodum ēt demonstratio afferens causam, demonstrat simul rem esse. Atqui, cum esse primum mouens sit, vt diximus, affectio quædam diuinæ naturæ, aut certè à nobis concipiatur, quasi posterius quiddam, profectò nunquàm integrè scietur esse, nisi quod prius, & superius est, id est diuinam ipsam naturam cognoscamus. Imperfectè aūt atq; inchoatè vtraq; quæstio à philosopho nāli tractatur ob coniunctionem, quam habet cum primo philosopho. Cognoscit. n. nālis per motum dari aliquid primum mouens; verùm non cognoscit integrè; quoniam non cognoscit, cui naturæ insit ista affectio. Cognoscit ēt imperfectè quid sit. Explicabit. n. illud tenui, & leui definitione dicens, primum mouens esse id, quod à nullo motum mouet primum corpus: non aūt sciet, mouere tanquàm amatum, & desideratum; istud. n. esset perfectè cognoscere; quod à primo philosopho est expectandum. Hinc Arist. 3. de cœlo 2. inquit, esse quædam ingenita, & immobilia magis ad alteram, & priorem philosophiam, quàm ad nālem pertinere, Inquit *magis*, qm̄, vt diximus, primi perfectè cognoscit esse; nālis inchoat tantum istam cognitionem. Ex istis autem verbis perspicuè colligitur, quæstionem, an abstracta sint, propriè esse quæstionem Theologicam. Ad illam. n. scientiam aliqua quæstio propriè pertinet, in qua scientia pōt illa perfectè explicari. Atqui dum naturalis cognoscit, & probat abstracta esse ob coniunctionem, quam cum prima philosophia habet, supra se quodammodo ascendit; ex quo dixit Olimpiod. initio 4. Meteor. & Simplicius 8. phys. & Philop. pri. de anima & 3. Arist. illo 8. Theologi quodammodo personam induisse, rerum serie, & connexione illum quodammodo inuitante. Sic in libro de aīalium motione disseruit de motu cœli, re à proposito satis aliena; Sic 6. Eth. de sapientia, & scientia, & x. de felicitate in contemplatione sita, rebus ad moralem philosophiam nullo pacto ptinentibus. Atqui dum ille octauo libr. probat abstracta esse, vtitur fortè aliquibus principiis Metaphy. vt illo, non dari progressum in infinitū. Quàmuis. n. hoc axioma videatur de illorum numero esse, quæ sunt cōia pluribus scientijs; de quibus Themistius, & Philoponus 2. capite primi. postñ cum valde cōe sit, magis Metaphy.

Prima philosophia integrè tractat, ā sint abstracta, & quid sint.

Imperfectè utraq. quæstio à naturali ēt tractatur.

Explicatio 2. tex. 3. de cælo.

Quæstionem, an abstracta sint, propriè esse Theologicam.

nuncupari

nuncupari debet, q̃ nãle. Vti aũt cogitur naturalis multis propositionibus Metaphysicis, ex cõi tñ quadam intelligentia acceptis; vt proximo superiore theoremate ostendi; quemadmodum etiam Theologus, dum eadem probat esse, vti cogitur nonnullis principiis naturalibus: quàmquam adhibet etiam propria, vt illud, substantiam esse priorem accidente.

Vt igitur ad rem redeamus, verissimum est, quod ex Eustratio attulimus, idem esse cognoscere eclypsim esse, atq. Lunam pati eclypsim; si perfectè cognoscere debeamus eclypsim esse: imperfectè tñ posse cognosci aliquam affectionem esse in rerum natura, ignorato proprio subiecto; & sic à naturali cognosci primum mouens esse, quàmuis non cognoscatur, quænam natura sit, primum mouens. At inquiunt, primum mouens includit rationem motus; ergo à nali integrè tractari debet. Respondet ipsemet Arist. 2. phy. 71. & 73. illa tantùm mouentia pertinere ad naturalem, quæ mota mouent, omninoq. sunt mouentia naturalia, id est in se continentia principium, cur moueantur, & quiescant: Natura enim est principium, vt res moueantur 8. phy. 32. Ergo non quicquid habet aliquem respectum ad motum, naturalis contemplationis est; sed quicquid moueri potest; aut in eo infixum, & inclusum est, quod potest moueri. Nã sanetur homo principio ducto à Medico, & sanatione absoluta à natura; profectò quàmuis ars fuerit principium, vnde iste motus nãlis, sanatio inquam, prouenerit; non tamen artis istius cognitio ad naturalem philosophiam pertinebit: Sic non omnis causa, vndè motus, ad philosophum naturalem pertinet. Ac sanè, vel vltimus finis habet aliquem respectum ad motum (is enim intelligitur postremus finis, quò & mobilia, & immobilia referuntur) nec tamen sub naturalem contemplationem cadit. Quòd si Aristoteles 2. phys. 73. dicebat mouens illud immobile esse mouens physicè: vel illa vox *physicè* intelligenda est, vt significat ex intima essentia, atque natura, quomodo omnes ferè interpretantur; aut quatenus mouens illud est initium motus physici: nam mouens non physicum potest esse initium motus physici; vt Sol, qui non est calidus, potest esse principium caloris; quæ est Philoponi interpretatio, & longe, nisi fallor, cæteris præstantior.

Quomodo naturalis conside ret primũ mouens.

Refutatio rationum probãtium à natura li considerari primum mouens.

Explicatio t. 73. 2. physicorum.

5 *An materia sit actu, ac de essentia materiæ.*

NOtat philoponus com. 50. & 54. materiam, tam & si potestate sit respectu habito ad ea, quæ existunt, & per se consistunt, hæc. n. omnia põt euadere, tamen esse actũ materiam: nam si materia esset potestate materia, non esset subiectum generationis; sed ipsa quoq. necesse esset, vt per mutationem euaderet actu materia. Themist. etiam pri. phy. in tex. 61. digressiõne, q̃ auream vocant, materiam aliquid esse actu statuit. Id multis mirum videri poterit; qui audierunt actum semper vocari formam; & quod est actu, esse per formam: ex quo Auerroes hoc loco formam inquit esse, quod est actu. Scotus induxit actum quendam entitatiuum; cuius participem statuit materiam pri. idcircoq. illam posse à forma separatam consistere; aduersus quem multis argumentis pugnant D. Thomæ sectatores. Nos oblatam occasionem cupidè arripientes naturam materiæ, quantum omni studio consequi poterimus, vobis patefacere aggrediemur. Res enim vt difficilem explicationem habet; ita magnæ est vtilitatis.

Natura materiæ primæ, vt scitis, pri. physi. est inuestigata per similitudinem quandam mutationis artificiosæ. Nam quemadmodum, cum ars molitur aliquid, vt statuam, vel lectum; semper aliquod subiectum adest, vt marmor, vel lignum; ita cum substantiæ à natura generantur, subiectum aliquod adsit oportet; quod nouam formam accipiens maneat, illamq; substentet; atque omnino ex quo omnia fiant, & in quod omnia abeant: hoc autem est materia prima. Ac veluti si quis semper personatus incederet, siue eandem siue varias personas gereret, sciremus quidem aliquod esse illis personis subiectum; quale tamen istud esset, quamque formam haberet, ignoraremus; ità cum semper materia prima formis prædita, & quasi personata, dicebat Simplicius, appareat; scimus quidem illam esse formarum subiectum; sed qualis nam, cuiusq; naturæ sit, difficillimè, ac nonnisi accerrima mentis agitatione possumus intelligere. Explanemus autem primùm illam Themistii digressionem; deinde cætera afferemus. Dubitat Themistius, qui nam materia æterna esse queat, si sua substantia potestas est; potestas autem priuationem adiunctam habet (non enim materia potest recipere formam, quam iam habet; sed illam, qua caret) priuatio autem aduentante forma aboletur. Dissoluit hunc nodum statuens, dupliciter aliquid alicui inesse posse, absolutè, & respectu ad aliquid aliud habito: ligno, exempli causa, esse bipedale absolutè conuenit; esse autem duplum vel simplum, conuenit quà cum alia magnitudine confertur. Ita materiæ primæ duplex notio est, vna absoluta, altera ex collatione. Si materia per se spectetur, conueniunt illi hæc attributa, esse ens, & substantiam actu; sin ad formas referatur, esse potestate; quod idem hoc loco ex Philopono notauimus. Cùm autem hæc natura tùm materies, tùm subiectum nominari soleat, censet

De natura materiæ.

Explicatio digressionis Themistii.

De nomine materia, & subiecti.

subiecti nomen propius ad illam accedere absolutè consideratam, nomen aût materiæ significare potius respectum ad formas. Subiectum.n. dicitur, quà formam iam habet. Cum aût adest forma, adest èt absoluta illa essentia materiæ, quàmuis corrupta sit potestas ad hanc formam recipiendam. Materia aût dicitur, quà potest recipere aliquam formam: sic respectus ad formã isto nomine significatur; qui respectus priuationem includit, & aduentante forma delebitur: cæterum neutrum ex istis nominibus naturam istam omnino absolutè consideratam exprimit: de quibus nominibus aliàs à nobis copiosius differetur. Addit, vocem illam, ex quale, quam solemus materiæ attribuere, esse potius negationem quandam, quàm veram priuationem, neq; in ea consistere essentiam materiæ: quod diligenter ab Alex. explicatur 2. quæst. nat. c. 7. & ostenditur materiam suaptè natura, nec esse qualem, nec ex qualem, aut non qualem, sed potius dicendum non esse qualem. i. non habere in sua natura inclusam qualitatem, aut absentiam, & negationem qualitatis: ac licet quale, & non quale sint contradicentia, tñ hoc loco non efficiunt enunciationes contradicentes, idcircoq; ambo de materia falsò afferuntur. Adest.n. modus iste *suaptè natura*, à quo modo diiudicantur enunciationes, sint ne contradicentes, an secus. Quamobrem, sicuti ambæ hæ falsæ sunt, Pompeius necessariò est iustus Pompeius necessariò est non iustus; ita hæ ambæ sunt falsæ, materia suaptè natura est qualis, materia suaptè natura est non qualis. Idcirco Arist. 7. Metaph. 8. inquit materiam secundum se nullum esse ex prædicamentis, neq; etiam esse negationem illorum. Contradicentes autem erunt, si ita proferantur. Materia suaptè natura est qualis, materia non suaptè natura est qualis; atq; ita vt prior falsa, sic posterior vera erit; quod etiam vidit quadantenus Zimara in tabulis in illis verbis, *materia secundum se non est quid*, & in illis *materia prima est una numero*.

De voce illa ex quale.

Interdum contradicentia nõ diuidere uerũ à falsò.

Idem aût Theore. 15. & in 23. contradict. pri. phy. & in tabulis in illis verbis *materia substentatur per posse*, hunc locum de natura materiæ pertractans, reprehendit eos, qui putant in materia duplicem spectari debere potestatem, alteram remotam, p quam nullam certam respicit formam; alteram propinquam, per q̃ ad certam formam respectum habet, atq. in prima notione materiæ includi remotam illam potestatem, ꝓpinquam aût minimè, sed in secunda notione illius. Reprehendit aût eo nomine, ꝙ materia in prima notione tanq̃ absolutum quiddam vt Themistius dicebat, concipi debet; at omnis potestas relationem significat: atq. omnino ista materiæ remota potestas est potestas patiendi (aliam.n. speciem potestatis esse non posse ostendit) potestas autem patiendi, vt satis constat ex illius definitione 5. Metaph. tradita, refertur ad aliud, à quo pati, & immutari res potest. Affert igitur ipse tres notiones materiæ) quamuis verbo duas ponat, sed re ponit tres) in quarum prima materiam vult esse absolutè ens, & substantiã; sicq; pertinere ad primum philosophum, congruenter iis, quæ ab Auerroe dicuntur 2. phys. 4. & 21. & 7. Metaph. 9. & 8. Metaph. 4. In 2. autem, cum iam accipiat relationem & respectum quendam ad formas, euadere ens, & substantiam potestate, sed transcendenter tantum (vt illius verbis vtar) considerari; quatenus scilicet illi conueniunt ista attributa transcendentia, ens, substantia, potestas; quod Auerroi etiam placet eodem 7. Metaph. com. 9. Ex quo ab Aristot. 8. Metaph. disputatum est, quomodo ex materia tanquàm potestate, & forma, tanquàm actu fiat verè vnum. Tertia autem notio ipsius erit, si tanquàm potestas limitatè consideretur. i. quà per motum, & mutationem variis formis subijcitur; atq. isthæc notio philosophi naturalis est. Ergo in prima illa notione materia est absolutum quiddam; nec substentatur per posse primo phys. 70. at in secunda, ac tertia notione substentatur per posse primo capite de substantia orbis: quare paulò post addit Auerroes, *posse, quo substantiatur hoc subiectum, differre à natura subiecti, quod substantiatur per hoc posse*, propterea quòd *posse* significat respectũ ad formam; hoc autem subiectum est vnum entium existentium per se. Ita omnes Auerrois sententiæ mirificè inter se consentient.

An in materia duplex spectetur potestas.

Variæ notiones materiæ à Zimara traditæ.

Sed aduersus hanc Zimaræ sanctionem multa dici possunt. Primum adsunt aliæ Auerrois sententiæ, quæ à Zimara non expenduntur. Nam in Epistola de connexione intellectus abstracti inquit entitatem materiæ esse in potentia, & ad finem libelli de animæ beatitudine materiam esse ens, & in se ipsa, & in sui natura propter formam. Ergo in se ipsa non est absolutũ quippiam, sed semper potestas est, ac refertur ad formam. Ex quo Aristot. 7. Metaphy. 8. *materia secundum se non est quid, nec quantum, nec quale, sed potestate hæc omnia.* Ergo *secundum se* idest in natura sua est potestate. Deinde non videt Zimara, si materia in prima notione sit tantum ens, & substantia, fore, vt illius essentia absoluta sit notio tantum quædam, non autẽ res. Ista enim attributa, ens & substantia, sunt communia æternis, & caducis rebus; quibus rebus nulla natura communis esse potest, sed tantum notio quædam; vt infra ostendemus: quare si materia in prima notione esset tantum ens, & substantia, profectò esset notio quædam, non aût natura realis. Præterea Zimara in eo theoremate 15. inquit Deum in sua essentia esse

Aduersus Zimaram.

actum

actum purissimum; ergo materia in sua essentia erit purissima potestas; cum sit alterū extremū latitudinis entium. Praeterea 8. Metaph. 15. ex materia & forma fit verè vnum, q illa est potestas, hæc actus; in cōposito aūt manet non tantum respectus, sed ēt essentia ipsa materiæ, & formæ; nec volumus nos scire, qui ex illarum mutuo respectu fiat verè vnū, sed qui ex vtraq; illa essentia; quare essentia vera materiæ, potestas: formæ actus sit oportet, quod eò magis Zimarā condemnat, q ille reprehendit eo in loco ponentes actum entitatiuum in materia, reprehenditq; ob eam causam, quòd causa vnitatis ab Aristotele allata nulla esset. Eadem igitur aduersus ipsum ratio valet.

Quod etiam inquit Zimara, materiam in prima & secunda notione ad primum philosophum pertinere, in tertia tantum ad naturalem, mihi non satis probatur; præsertim si sequar, quæ ab illo dicta alio loco sunt. Nam putat ille in annotationibus in Iandunum, hominem, vt est absolutè animal rationis compos seclusa ratione motus, pertinere tamen ad philosophū naturalem, quoniam ex illa essentia absoluta sequitur deinde motus: cur igitur non ego absolutam materiæ essentiam ad philosophum naturalem pertinere putem, cum ex illa absoluta essentia pendeat, & sequatur habilitas, & propensio ad motum? præsertim cum idem fateatur, à pri. philosopho essentias rerum speciatim non cognosci, sed tantum vniuersè; essentia autem materiæ absoluta speciale quiddam sit oportet, non alijs rebus commune. Profectò absoluta ista, & peculiaris essentia materiæ non est abstractum per essentiam, neq. per indifferentiam, ergo ad primum philosophum profectò non pertinet. *Quod absoluta materiæ cognitio ad naturalem pertineat.*

Acriter mihi in hanc rem considerationem intendenti, visa est hac similitudine posse aperiri. Accipiatur cera ita mollis, ac flexibilis, vt in omnes species formari queat. Mollicies ista & flexibilitas, licet instituta ab effectore sit ad formas accipiendas, tamen est absoluta quædam qualitas; ad quam qualitatem sequitur habilitas ad formas accipiendas. Talem ego putarim esse naturam materiæ primæ, infinitam, vt ita dixerim, molliciem, ac flexibilitatem; quare absolutum quiddam esse: verum ad istam talem naturam absolutam sequi potestatem formarū accipiendarum. Quamobrem si materia vt absolutum quiddam spectetur, non erit tantum ens, & substantia, atq; ita mera quædam notio, vt Zimaræ confitendum erat; sed erit substantia, & ens, tale, id est ens quiddam tenuissimum vt aiebat Simp. 2. de anima. 2. mollissimum, ac maximè flexibile; ita habebit certam & specialem naturam. Quemadmodum autem molle, & durum, licet absolutæ quædam qualitates sint, tamen à nobis per respectum quendam definiuntur, tanquàm nobis notiorem (molle enim definitur tanquàm quod facilè in se ipsum cedit, durum quod difficulter 4. Meteor. 29. cedere autem significat respectum, & habitudinē ad comprimens) ita isthæc natura materiæ absoluta, quam ego non absurdè, nisi fallor, infinitam quandam molliciem voco, à nobis per respectum ad formas, & per potestatem illarum excipiendarum intelligitur; idcircoq; ab Aristotele materia secundum se dicitur esse potestate. Auerroes autem sedulo anquirens, quo commodiore vocabulo istam absolutam naturam materiæ posset exprimere, in libro de animæ beatitudine capite secundo possibilitatem vocabat, docebatq; possibilitatem differre à potentia, quoniam possibilitatis nomen indicat ipsam naturam rei, potentia autem refertur ad recipiendum; vt in ferro est possibilitas, qua in ensem conuerti potest; est etiam potentia. Sed possibilitas ipsam naturam ferri magis significat, estq; vt inquit, magis substantialis, & generalis, & præcedit in intelligentia, quia est præparatio fixa & stabilis in substantia talis rei, per quam etiam habet potentiam, vt efficiatur hoc, vel illud. Volebat scilicet Auerroes nomen aliquod inuenire, quod minus significaret respectum, quàm potestatis nomen (in hoc enim statim elucet respectus ad actum) vt nos flexibilitatis, & molliciei nomina vsurpauimus; quàmuis neq. hæc satis propria, sed nonnihil absolutam illam naturam significantia. Quemadmodum igitur (res enim est sæpius repetenda) ex duricie ferri sequitur habilitas ad formam ensis accipiendam, ita ex hac molli & flexibili natura materiæ, quam possibilitatem Auerroes vocauit, sequitur potestas omnium naturalium formarum excipiendarum. Quàmuis autem re ipsa videatur posterior isthæc potestas; quàm essentia illa absoluta; tamen, quòd ad naturæ consilium pertinet, prior est. A fine enim materia suas accipit conditiones; quemadmodum ferrum idcirco durum est, quoniam est factum ad incidendum. Ita materia prima est flexibilis, ac mollis, vt formam possit accipere. Forma enim est finis materiæ. Quamobrem dicebat Aristoteles 9. Metaphys. 15. & alibi sæpè, quæ sunt posteriora generatione, esse priora natura, vt infra diligentius ostendemus. Si igitur Naturæ ac Dei consilium spectes, prima notio materiæ est hæc, vt sic instituta, ac referatur ad formam; eamque accipere, & substentare queat, idque sibi volebat Auerroes in verbis à me allatis ex fine libelli de animæ beatitudine. Secunda autem notio est, vt talem molliciem, ac flexibilitatem habeat, per quam istum finem consequi queat. Ita respectus

Propria opin.

Explicatio sētentiæ Auerr. in lib. de anima beatitudine.

Vtrū sit prior absoluta materiæ natura an potestas.

erit prior, quàm absolutum. Re ipsa aût, & origine primo materia est istiusmodi natura; deinde ad talem naturam sequitur potestas formæ accipiendæ. Ita origine prius est absolutum quàm respectus, illudq; ad primam materiæ notionem, hoc ad secundam pertinebit. Est igitur essentia quædam absoluta materiæ, quæ à forma non pendet, nisi tanquàm à fine; atq; ista absoluta materiæ essentia, quoniam caremus nominibus commodioribus, exprimitur à nobis quidem infinitæ cuiusdam molliciei, & flexibilitatis voce (quàmuis isthæc nomina esse tralata probe sciamus) ab Auerroe autem possibilitatis, ab Arist. potestatis, vt 9. Metaph. 8. & primi subiecti, vt primo phys. 82. Potestatis autem nomen accipiendum est de remota illa, quæ formam generatim minimè autem speciatim, & hanc potius, quàm illam spectat. Idcirco quàmuis diuersæ notiones sint materiæ, vt est absolutum quiddam, atq; vt est potestas vniuersè spectans formam; tamen quasi eadem accipiuntur; quoniam absoluta illa essentia non nisi ista voce potestatis, aut simili quapiam exprimi potest.

In notione autem ista, cum potestas ista remota sit tam accipiendæ, quam substentandæ formæ; & nobis ēt indicet quodammodo absolutam naturam materiæ; materia non consideratur vt priuata. Nam ista absoluta essentia, istaq; potestas remanet ēt sub forma; idcircoq; dicebat Arist. 5. Metaph. 9. materiam ex sua potestate esse immutabilem, & Alex. 2. quæstionum naturalium c. 7. aptitudinem. i. vt Auerroes loqueretur, possibilitatem materiæ docebat remanere suscepta ēt forma. Ac præterea, quemadmodum in materia non possunt recipi omnes formæ simul, ita non pôt verè dici omnibus priuata. Potius igitur materia in ista notione non habet formam, quàm sit priuata formis; quemadmodum Arist. 6. Top. loco 32. concedit genus non habere differentiam. At si materia spectetur, vt iam suscepta aliqua forma, reliquas eodem tempore substinere non potest; sic priuata illis dicitur, & ad illas tamen potestatem habere; quæ potestas est potestas recipiendi; non posset aût recipere, nisi priuata esset. Hæc igitur illa potestas est, quæ à Themistio accidens vocatur materiæ, & caduca ponitur, quoniam includit priuationem, qua deleta ob aduentum formæ, ipsa quoq; abolетur. Est aût nihil aliud quam absoluta illa & remota potestas materiæ arctata iam, & quasi specialis reddita ad aliquam formam recipiendam per priuationem illius. Atqui, vt absoluta essentia materiæ non pendet à forma, nisi tanquam à fine, ita potestas ipsa pendet quodammodo formaliter à forma. Habet. n. potestas suam essentiam in hoc, vt referatur ad formam, & actum. Ita materia absolutè spectata, & forma sunt relatiua tantum secundum dici, potestas autem, & actus relatiua secundum esse, nō tantum secundum dici; ita. n. nostri loquuntur; neq. vnum sine alterius distincta cognitione distinctè cognosci pôt. His ita constitutis age iam videamus, qui materia per se spectata sit actu.

Quid sit specialis potētia materia.

Esse actu plerunq; significat per se, suisq; viribus posse in rerum natura consistere, & esse hoc aliquid, vt Arist. loqui solitus est; quod formis à materia solutis conuenit; quæ sunt & actus, & actu; ac præterea cœlo, & corporibus inferioribus, ex materia, & forma constantib9. Nam neq. materia, neq. forma, cum minimè sint integra quodammodo entia, sed dimidiata, possunt per se consistere; sed vna alterius auxilio eget. Coniunctæ. n. integrum quiddam ens constituerunt, quod per se ipsum constare valet. Hoc igitur actu, qui à nostris vocatur Demonstratus, non cohæret materia per se, si congruenter initiis Aristotelicis loquamur; in quo decepti sunt Scotus, & qui è Scoto. Quod si congruenter sanctæ fidei loquamur, puto diuinæ voluntatis vi materiam per se cohærere posse; atq. ita Scotum potius, quàm Thomam sequor. Arbitror. n. magis pendere accidentia à subiecto, quàm materiam à forma, & tñ in Sacrosancta Eucharistia accidentia sine subiecto consistunt. Sed ad philosophos reuertamur: vidimus, quid significet esse actu vna notione; verùm est & altera. Esse. n. actu interdum nil aliud significat, quàm habere essentiam suam extra facultatem efficientem mouentis causæ, & patiētem materiæ; quemadmodum illud dicimus potestate esse, quod adhuc latet intra vim efficientem mouentis, & facultatem patientem materiæ. Significauit hunc duplicem modum existendi actu Alex. 5. Metaph. com. 9. dicebat. n. materiam, quàmuis naturam & essentiam suam semper retineat, per se tñ nihil esse actu, vt hoc aliquid; quasi esset tñ actu non vt hoc aliquid, sed alio quodammodo; qui nunc à nobis est patefactus. Materiæ. n. essentia non latet inclusa in vi efficiente Dei, aut in facultate patiente alterius materiæ; cæteroqui gignenda adhuc esset; sed actu existit, quod sibi Themist. & Philoponus, & cæteri præstantissimi Philosophi voluerunt.

Quomodo materia per se spectata sit actu.

Hæc sunt quæ mihi de natura materiæ dicenda visa sunt; quibus constitutis non magno negocio, quæ nobis negocium facessebant, tollentur. Dicebat Zunara absolutam essentiam materiæ non esse potestatem patientem, quoniam hæc, vt ex definitione liquet, refertur ad aliud. Concedimus nos istud nomen potestatis non vsquequaq; aptum esse; veruntamen vt molle, & durum, quàmuis absolutæ quædam res sint, tamen per respectum, qui notior est, à nobis definiuntur; ita absoluta illa mollicies materiæ significatur à nobis isto nomine potestatis, quis respectum

Responsio ad argumenta cōtraria.

respectum quendam significante; quoniam iste respectus nobis notior est, & naturæ consilio ēt prior. Ita dicimus Deum suapte natura esse purissimum actum,& materiam purissimam facultatem;quoniam istis nominibus absolutæ illorum essentiæ à nobis significantur. Non erit autem materia conceptus,& notio mera, quod Zimaræ valdè timendum erat ; quoniam non dicimus nos absolutam essentiam materiæ esse tantum ens,& substantiam,sed dicimus substantiam talem.i.tenuissimam,mollissimam,maximè flexibilem. Fit autem vnum quiddam ex materia,& forma; quoniam illa est potestas, hæc actus.i.tales naturæ sunt, ita non integræ, atque perfectæ, vt vna egeat alterius ad consistendum, vnaque alteri subiiciatur, tanquàm facultas actui. Quòd enim tales naturæ sunt, idcirco vna est potestas, altera actus; ita non tantum ex respectibus, sed ex illarum essentiis fit verè vnum corpus.

6 *Vtrum materia recipiat quà formata est, an quà non formata.*

Videtur materia recipere quatenus formata;recipit enim per motum;nihil autem mouetur, quod non sit actu 8. phys.com.30.Videtur ēt recipere quatenus non formata; nam si haberet formam,nihil causæ esset, cur ad illam recipiendam moueretur.At hæc inter se videntur pugnare,recipere quatenus formatam,& quatenus non formatam.Dicimus ista optimè inter se conuenire,formam præsentem,& priuationem formæ venturæ:atq; vtrunq; est præparatio quædam materiæ ad formam venturam; forma quidem præsens, quoniam per illam materia moueri pōt; priuatio aūt,quoniam per illam materia appetit formam venturam. Ex quo forma præsens,& priuatio venturæ formæ;si conferantur cū materia,formæ sunt;nam & priuatio est forma quædam 2.phy.xv.sin conferantur cum forma ventura;sunt præparōnes quædam materiæ, ac dispositiones vt vocant,mâles.Cum igitur dicimus, materiam quatenus formatam, & quatenus non formatam recipere; vtrunq; verè dicimus,formata.n.s.aliqua præsenti forma, priuatā ventura;atq; ista vox,*quatenus*,pertinet ad eum modum inhærendi per se (nam per se & quà ipsum idem valent,vt ex 4. cap.primi post.patet)quem innuit Arist. 5.Metaph.tex.23.explicauit Themistius 2.de anima 66.quo quidem modo dicimus superficiem esse per se visilem,quo niam est per se colorata; Nam,vt superficies quatenus colorata cernitur;ita materia,quatenus formata forma præsente,& priuata forma ventura recipit. *Quæ sit vis istius vocis quatenus.*

7 *An materia sit causa æterna generationis, & interitus. ex tex.15.*

ATtulit Arist. naturam materiæ tanquàm causam æternæ generationis,& interitus.Ex altera parte multi dubitant.Contrariorum sunt contrariæ causæ 4.Meteor.42.& 2.de generatione 56.Generatio & interitus sunt contraria: ergo contrarias non aūt eandem causam habere debent. Respondent omnes,materiam per se esse causam generationis, per accidens autem interitus, neq; absurdum esse,ab eadem causa duo contraria effecta prouenire ; quomodocunq; vnum per se,alterum per accidens proueniat.Ego aūt dico materiam nunc afferri causam vnius effecti,non aūt contrariorum.Quæstio.n.proponitur,cur perpetuò duret generatio, & interitus. Perpetuò durare est vnicum quiddam effectum;quàmuis commune sit rebus contrarijs. Contraria.n.semper aliqua in re conueniunt,vt auaritia,& asotia sunt vitia contraria: ambo tñ immoderata sunt:candor,& nigredo sunt contraria:ac tñ eodem modo cernuntur,per impressionem.s.suarum formarum in oculo. Ita generatio,& interitus sunt contraria:sed hoc cōe habent,quòd perpetuò durant.Istud cōe effectum à communi causa proficiscitur,nimirum à materia prima.Non tñ satis esset materia: nisi adesset ēt efficiens.i.cœlum. Valet tñ hæc ratio.Adest in rebus inferioribus materia ob suam infinitatem nouas semper formas appetens , atq; dum vnam exuit,alteram induens,dum vnam induit, alteram exuens ; ergo perpetuò durabit generatio,& interitus; eam.s.ob causam,quòd facultati isti patienti, cum frustra esse non possit,respondeat facultas efficiens oportet; quo ēt pacto intelligenda est ratio illa Arist.de motus cœlestis æternitate,quam ponderat Auerr.in primum de cœlo com. 100.

8 *An generatio unius sit alterius interitus ex tex.18.*

ADuersus istam propositionem,generatio vnius est interitus alterius,& vicissim vnius interitus est alterius generatio,multa afferri possunt.Primum,si istæ propositiones veræ essēt, sequeretur generōnem esse interitum;quod est absurdissimum. Deinde oritur aliquid sine interitu,vt formæ carentes contrario, quemadmodum lumen,scientia,sensus. Præterea interit aliquid sine vllius rei generatione: vt cum mixtum dissoluitur in elementa. Interit.n.forma mixti; nec tñ vlla noua forma generatur,Postremo esset semper æqualis earum rerum,quæ in hac vniuersitate continentur, numerus;quod tamen falsum videtur.Nam grassante pestilentia,maliq; vigente anni constitutione,minor,quàm antea esset, euadit rerum multitudo. Non ergo

vna

vna re intereunte semper oritur altera. Respondeo, multas propositiones non esse intelligendas formaliter, vt aiunt; dicimus.n. quadraturam circuli esse inuentionem mediæ 2. de anima 12. putredinem esse interitum caloris 4. Meteor. 6. & eclypsim esse interiectionem terræ; quæ oẽs attributiones alio quodam pacto sunt intelligendæ, quàm formaliter. Quis.n. putet, vt de postrema tantum loquar, eclypsim.i. priuationem formaliter esse interiectionem, quod est positiuum quoddam. Eleganti igitur quodam iudicio opus est, & æquitate quadam ad propositiones intelligendas. Præsens quidem ita à nobis exponatur, Generationem vnius esse interitum alterius, & vicissim.i. generõnem vnius rei semper habere adiunctum interitum alterius, & vnius interitum semper habere adiunctam generationem alterius; ac præterea præparõnes, quæ ad vnam generandam faciunt, ad aliam corrumpendam facere, & contra. Hinc primum argumẽtum satis est confutatum; ut omittam, ubi sunt termini distrahentes, non ualere consequutionem à coniunctis ad diuisa; quod scribitur ad finem 3. secti libri de interpretatione. Isti autem termini *unius*, & *alterius* euidenter distrahunt. Quamobrem ut non sequitur pater Chærephõtis est filius Sophronisci, ergo pater est filius; ita ẽt non sequitur, generatio unius est interitus alterius; ergo generatio est interitus. Secundum argumentum aduersus nos nihil facit, qui loquimur de substantiarum ortu, & interitu. Hæ.n. sunt, quæ in sese uicissim mutantur. Ex quo in Epilogo literatè addebat Arist. *& in substantijs generatio unius est interitus alterius*. Istæ aũt formæ, lumen, scientia, species sensilis, sunt perspicuè accidentia. Tertio ita in præsenti occurrimus (nam infra res copiosius, & accuratius tractanda est) in dissolutione, & interitu mixti generari, & oriri elementa, quæ per se possunt consistere: nam cum in mixto erant, uix substantiæ uocari poterant; quòd ita remissa, ac fracta erant, ut per se, suisq; uiribus consistere non possẽt. Quod postremò afferebatur, hoc modo dissoluimus. Ferè æqualis est semper rerum numerus; quoniam, tametsi grassante pestilentia decrescat hominum numerus, crescit contra ex copia cadauerum terra; ac põt ẽt ex multis fieri unum, quod tantundem possit, & multò ẽt plus, quàm illa multa; ut cum ex multis lignis fit unus ignis. Nihil aũt causæ uideo, cur omnino æqualẽ semper esse rerum singularium numerum fateri necessariò debeamus.

9 *Vtrum sit prior natura generatio, an interitus.*

CVm omnis generatio habeat adiunctum interitum, & omnis interitus generationem dubitari solet, quid nam prius natura sit, generatio, an interitus. Ne in re non ualdè difficili lõgiorem ponamus orõnem, omittentes, quæ ab aliis afferuntur, ità dicamus. Ista uox φύσις interdum significat procreationem, & originem, & vt Græci dicunt φύεσθαι, vt 2. phy. & v. Metaph. docet Arist. & ea notione ipse vsurpat 7. Metaph. (vt notat Alex. comm. 17.) & 3. de anima 17. quod alio tempore ostendemus. Interdum aũt eadem vox significat vim, & essentiam, & perfectionem rei; quod satis notum est. Si priore igitur notione ista vox sumatur; interitus est prior natura quam generatio; non potest.n. induci noua forma, nisi vetus antea labefactetur; quare cum interitus vnius sit quasi præparatio ad alterius generationem (non sic autem diceres generationem vnius esse præparationem ad interitum alterius) idcirco prior origine est. Sic prior natura est potestas, quàm actus. Sin eadem vox 2. notione accipiatur; nemo dubitat, quin generatio prior sit natura; cum via sit ad veram essentiam, & perfectionem rei. Ob hanc homonymiam aliqñ animal dicitur prius natura homine, aliquando posterius 2. de partibus animalium cap. 1. & 9. Metaph. t. 5. Nam origine prius est animal; essentia, & perfectione posterius; quàmuis, vt animal causa est hominis, sic possit etiam quodammodo vocari prius essentia; quod ex pri. de cœlo 17. satis constare potest.

10 *Quomodo in substantia sit magis & minus ex tex. 18.*

QVòd Arist. concedit inueniri aliquam substantiam magis substantiam altera; dubitat D. Thomas, qui istud non pugnet cum eo, quod in categoriis cap. proprio dicitur in substantia non habere locum magis, & minus; præsertim cum hic substantiæ accipiantur in eadem latitudine, vt ignis, terra, aqua, aer. Scitis.n. profunditatem categoriæ constitui ex superioribus, & inferioribus, latitudinem autem ex differentiis, aut speciebus æqualiter sub eodem genere, aut indiuiduis æqualiter sub eadem specie collocatis. Et quàmuis Arist. concedat in profunditate substantiæ habere locum magis, & minus (nam primæ substantiæ sunt magis substantiæ, quàm secundæ, & species, quàm genera) tñ in latitudine nullo pacto concedit. Pugnat igitur ipse secum. Rursus ex diligenti vocum notatione dissoluetur hic nodus. Vox ista οὐσία, id est substantia interdum significat id, quod substat, & suis viribus consistit; interdum significat essentiam, & naturam rerum; vt Græci & Auerroes sæpissimè animaduerterunt, quinimò Aristo. ipse 5. Met. cap. de substantia. Si priore notione sumatur, in latitudine substantiæ non est magis, &

gis,& minus ;quoniam æquè substat terra suis accidentibus,atq. ignis suis, atq. vtrunq. suis viribus consistit. Sin posteriore;non esse dubitandum vnam essentiam esse perfectiorem altera: quoniam,vt in sequente quæstione dicam,non possunt esse plures essentiæ æque perfectæ.Inuenitur igitur magis,& minus substantia, id est essentia perfectior,& ignobilior. Hac distinctione ostendit Alex.8.Met.com.2.materiam esse magis substantiam, & minus substantiam, quàm formam. Hac eadem possumus sedare controuersiam inter Græcos asserentes compositum esse maximè substantiam (quod præcipuè habes ab Alex.7. Metaph.com.17.)& Auerroē affirmantem formam esse magis substantiam quàm compositum. Nam priore notione solum compositum verissimè substantia est,materia aût paulò verius,quàm forma,quod est Alex.1.de anima c.2.Posteriores notione,forma vocari potest magis substantia,quàm possit non modo materia,sed ēt compositum;quoniam ipsa est tota,ac sincera rerum essentia,atq. perfectio.

An forma sit magis substantia quàm compositum.

11 *An primæ qualitates sint formæ elementorum ex eodem tex.*

QVòd exempla ab Aristo.allata perspicuè viderentur significare primas qualitates esse formas elementorum;idcircò de hac re dubitauit hoc loco D.Thomas;quam occasionē nos non dimittentes,tractabimus istam quæstionem accuratissimè ; vt melius postea, quæ de mixtione dicturi sumus,percipiantur. Non modò Alex., de quo scribit Auerr., sed ēt reliqui ferè Græci videntur existimare primas qualitates esse formas elementorum. Ammonius in capite de substantia tradit de omnium philosophorum sententia primum esse materiam,deindè q̄titatem,posteà primas qualitates, quæ constituunt,& formant elementa; idemq; repetit in capite de quantitate; quo nihil clarius. Nam quæ materiei quantæ primo aduenit, & illam format;sine dubio forma substantialis est.Item explicans quomodo substantiæ nihil sit contrariū, & ignis tamen aduersetur aquæ per calorem & frigus,non negat qualitates illas esse formas, quæ promptissima responsio erat; sed tantum inquit non aduersari,& esse omnino contrariū ignem aquæ,quoniam in materia saltem, & corpore conueniunt: Præterea neq; ēt omnino simul qualitates pugnare.Contraria.n.circa idem subiectum fieri apta sunt; modò calor ignis in aqua esse non potest; nec frigus aquæ in igne. Item,vbi explicat quomodo substantia non suscipiat magis & minus,qualitates istas considerat & vt formas,& vt accidentia, quà formæ,nō intenduntur, nec remittuntur; qua accidentia,& intenduntur,& remittuntur.Idem & Porphyrius,& Dexippus (quamuis hic paululum hæsitauit,vt postea dicemus)& Simplicius in eorundem locorum explicatione dixerunt.Idem Simplicius 2.phy.com.11.& 5.phy.com.11. eandē dubitationem de contrarietate substantiæ ita dissoluit; vt dicat elementa secundum subiectum non esse contraria; ita neq. omnino contraria.Addebat aût præterea formam ignis constare ex his differentiis,calore,siccitate,leuitate,claritate simul;quæ quidem simul sumptæ nulli alterius elementi formæ reperientur contrariæ. Nam & si forma ignis pugnat cum forma aquæ per calorem,siccitatem,& leuitatem;tñ per clantatem non omnino pugnat cum aqua,sed magis cum terra.Idem 7.phy.com.23.vocabat mutationem in his qualitatibus non alterationem, sed generationem. At generatio ad formas substantiales videtur pertinere. Idem primo cœli com. 36.eam dubitationem de contrarietate substantiæ eodem modo dissoluebat ; ac dicebat leuitatem in igne esse idem cum calore. Clare idem affertur à Philopono de primis qualitatibus, & perspicuitate primo de genetōne com.72.Idem 2.lib.com.10.& com.30.Item Alex.in lib. de sensu cap.de sapore ad eandem dubitationem de contrarietate substantiæ eandem solutionem accommodat,dicens elementa non omnino pugnare; quoniam in materia,& corpore cō ueniunt: quod ēt repetitum est 4.quæst.nālium c.4.Idem primo de anima c.2.de primis qualitatibus & grauitate,& leuitate; vbi ēt inquit leuitatem non moueri;qm̄ substantia est.Idemq; rursus de leuitate cap.3.ad finem: Ac 3. de cœlo,vbi inquit Aristo. differentias non esse accipiendas à figura,sed maximè proprias differentias esse illas,quæ secundum affectiones,& opera & virtutes; ita interpretatur referente Simplicio, & approbante, vt significari putet primas qualitates;quæ virtutes sunt,quatenus possunt agere: affectiones,qua ex his corpora commutātur; nec sanè videntur verba illa aliter posse exponi,vt patet 2. de generatione 59. Ex quo si hæ sunt maximè propriè differentiæ, iam Arist.quoq; sententiam possumus agnoscere. Idem clarè 2.de generatione 6. tex.& 8. vbi rationem ēt videtur reddere,quàm Alex.& pri.Meteororum com.2.& initio 4. animaduertit. In quo.n.prima nālia corpora à Mathematicis distinguuntur,& per quod agunt & patiuntur in eo debent essentiam suam obtinere; at per primas qualitates istud fit; ergo in iis essentiam suam obtinebunt. Fuerunt hæ autoritates tanti ponderis;vt Auerroes,cum videret has primas qualitates vocari maximè proprias differentias,principia agendi, initia elementorum,in principio pri.Meteo. in principio 4. 2. de partibus animalium c.2. 2.de generōne à 6. vsq. ad x.coactus fuerit 4.cæli 40. affirmare,non esse absurdum accidentia

Opinio Ammonij de formis elementorum.

Porphyrij, & Simplicij opinio.

Opinio Philoponi,& Alexandri.

Auctoritas Aristot.

accidentia esse causas substantiarum; quo in mihi nihil videtur absurdius. Nihil.n. agit vltra gradum proprium; quo igitur accidens, tantò imperfectioris naturæ cum sit, efficiet substantiam? Ex quo idem Auerroes 4. Metaph. primo videtur Alex. adhærére. Soluit Zimara in solutionibus contradictionum 4. de cœlo dicens, physicè primas qualitates esse causas elementorum, metaphysicè autem minimè; sed ipse secum iterum pugnat. Confitetur.n. vt necessariò confitendum est (cæteroqui sublatis primis substantijs Physica non esset adhuc prima philosophia) philosopho naturali agendum esse de corpore, vt constat ex materia & forma; verùm illud addit, quod ad elementa attinet, esse tractatum in lib. Physic. ibiq. de eorum materia, & forma actum esse; quo apud me nihil absurdius. Nam in illis libris, qui communes sunt, agitur cõiter de materia, & forma, non aũt de propria forma elementorum. Præterea in lib. de generatione 6. vbi inquit elementa constare ex materia & contrarietatibus, quæ sunt differentiæ, dicit id tractatum esse in physicis. At in physicis actum est de constitutione rerum ex materia & forma: ergo perspicuè significat contrarietates illas esse formas. Præterea vult Zimara, & omnes ferè ex Iunioribus elementa moueri ad locum per qualitates mouentes, id est grauitatem, & leuitatem per patibiles aũt alterari tanq̃ per causas; ergo accidentia erunt principia motus, & naturæ nominari debebunt: formæ aũt minimè debebunt naturæ nomine dignæ censeri, quandoquidem, vt isti volunt, formæ non sunt principia motus primo, & per se, sed ociosissimæ manent. Verùm pro Græcorum opinione alias affero rationes. Mixtio fit secundum formas elementorum; & mixtio fit secundum qualitates, & virtutes, vt omnes concedunt; & clarè asserit Arist. initio secundi de partibus animalium; ergo qualitates sunt formæ; quæ ẽt videtur ratio Gal. primo de elementis. Maior propositio est omnium Græcorum: Alioqui, nisi remanerent formæ elementorum, mixtio non esset corporum miscibilium alteratorum vnio, sed corruptorum; & Latini multa quidem dicunt, vt hanc rationem dissoluant, sed nihil proficiunt; quod diligenter illorum scripta perpendenti patebit; & nos infra accuratè ostendemus. Præterea ex illis verbis, quæ in libro de sensu scribuntur, *Ignis agit, non quà ignis sed qua calidus*, argumentor ego hoc pacto; ignis agendo qua calidus generat ignem; ergo in calor est accidens; accidens erit causa efficiens substantiæ. Respondent ibi D. Thomas, & Leonicus, calorem esse instrumentũ formæ, Formam autem esse principium efficiens. Sed contra, si id ita se habet; ergo ignis primò agit qua ignis non aũt qua calidus: actio.n. absolutè tribuenda est causæ efficienti, minimè aũt instrumento; cæteroqui injustè reprehenderetur Empedocles secundo de anima quarto, & secundo de generatione 44. Dicebat Lucatellus clarus philosophus, quocum de hac re disserebam, accidens aliquando per se, & primò agere, vt candor disgregat radios oculorum per se, non aũt tanq̃ instrumentum formæ; idq. ego concedebam; sed addebam, non posse id de calore dici, dum ignem efficit; ne accidens generet substantiam. Omnino mirum videtur, Arist. cum sæpè significet quibus rebus non sint posita nomina (vt initio quarti de cœlo de actu grauitatis & leuitatis, & alibi sæpè) de elementis tñ disputantem, nunquam dixisse formas carere nomine; sed semper primis qualitatibus, & grauitate & leuitate tanquàm formis vsum esse. Quare Græcorum videtur sententia fuisse, vnam quandam elementi formam gigni ex multis qualitatibus coniunctis, quasi differentiis; vt formam ignis ex calore, siccitate, & leuitate sũma (quemadmodum homo componitur ex ratione & mortalitate) quæ tñ simplex forma dicatur; quoniam priorem formam simpliciorem non habet; esseq. substantiã, & accidens, vt in dissolutione argumentorum apparebit: Non me fugit esse iuniores nonnullos, qui multis ex auctoritatibus à nobis allatis vtantur ad ostendendum longè aliam fuisse Græcorum sententiam, atq. eam quæ à nobis est exposita: sed isti ita oscitanter lectos à se præclaros libros præseferunt, vt à nobis non sint refellendi. Verùm contra Græcos disputat Auerroes 8. Metaph. v. illud inquiens absurdi sequi; vt quod est in elementis substantia, mixtis sit accidens, contra Arist. primo phy. 27. & 30. Addit 5. phy. x. qui ponit substantias secundum formam esse contrarias, euertere totam Arist. demonstrationem; quàmuis de hoc alio se reiiciat. Nam certè alibi, & ipse statuit formas elementorum esse contrarias. Respondet ẽt eo loco cuidam argumento, quod ex Alex. adducit: qui probabat calorem esse formam ignis quoniam illud, quo ablato destruitur ignis, est forma ignis: At calor est illud, quo ablato destruitur ignis; ergo calor est forma ignis. Dicebat Auerroes interitum ignis primò prouenire non ex absentia caloris; sed ex absentiã formæ, cum qua tñ vna abest calor. Ita si ridendi facultatem de medio tollas, interibit homo; non tñ quasi ob primam causam; sed quoniam facultas ista non perit, nisi intelligentia vna pereat, per quam homo est homo. Illud igitur duntaxat est forma rei, ex cuius absentia primo sequitur interitus rei. Cæterùm fortasse homo sine ridendi facultate concipi põt; ignis aũt sine calore minimè. Sed quicquid de hac rõne sit, putauit Auerr. quantum ex 3. de cœlo 67. & alijs locis colligi põt (tametsi alibi, & præsertim secundo de anima 108. videtur gra-

An accidens queat esse causa substantiæ aduer. Auerr.

Aduersus Zimaram.

Rationes pro Græcorum opinione.

Quid uideatur ex Græcis colligi.

Auerrois opinio.

uitatem,& leuitatem ponere formas veras;quod sequutus est Achillinus)putauit inquã nomi ne carere formas elementorum,& admittere magis & minus,idcircoq. esse contrarias. Aristo. aũt auctoritati respondet,has esse medias inter substantiam,& accidens,corrumpiq. secundum medietatem in generatione mixti; in quo cum Græcis omnibus sentit.

Argumenta D.Thomæ aduersus Græcos.

Latini aũt,& eorum princeps.D.Thomas contra Græcos speciatim,& cõiter contra Græcos,& Auerroem argumentatur.Contra Græcos,quidem primo de generatione lectione octaua, hunc in modum. Forma substantialis non est comprehensibilis sensu, (Nam ipsum quid est ad intellectum pertinet tertio de anima) primæ qualitates sunt comprehensibiles sensu; ex quo dicuntur patibiles in categoriis cap.de qualitate; ergo non sunt formæ substantiales. Cõiter autem contra Græcos,& Auerroem argumentatur lec.24.Illa.n.absurda collegit,fore, vt substantia admittat magis,& minus; vnaq. alteri sit contraria. Præterea accidens est in subiecto; substantia non est in subiecto;ergo sunt contradicentia; ergo inter illa nihil est interiectum intermedium. Præterea ridiculum est ponere medium inter ea, quæ non sunt eiusdem generis x. metaph.22.vt inter calorem,& saporem.Accidens aũt & substantia non sunt vnius generis;ergo inter illa nihil potest esse interiectum intermedium.Præterea omnis forma admittens magis,& minus est diuidua per accidens; quatenus subiectum vel magis, vel minus particeps illius fieri potest; at secundum id per quod res est diuidua per se, vel per accidens, licet esse motum continuum vt 6. phy. patet; ergo si forma elementi admittit magis & minus, in substantia erit motus continuus; qui tamen tribus tantùm categoriis attribuitur,qualitati,quantitati, vbi. Nec desunt alii doctissimi viri, qui aduersus Græcorum opinionem argumententur. Forma inquiunt essentialis nunquàm est proximum principium actionis, sed vtitur instrumento; vt anima vtitur spiritu; idq. inductione patere inquiunt:At istæ qualitates agunt sine instrumento;ergo formæ naturam minimè redolent.Præterea,cum in vno quoq. elemento sint duæ qualitates,vt in igne calor,& siccitas: aut erunt duæ formæ; aut saltem composita,non simplex erit cuiusq. elementi forma: neq. verò vna substantialis,vt calor,altera accidentalis, vt siccitas statui potest.Nam tunc siccitas non posset esse substantialis terræ; quod tñ Græci ponunt. Communiter aũt contra Græcos,& Auerroem illud sequeretur, categorias esse permixtas & confusas si idem & substantia,& qualitas esset. Præterea cum istæ sint formæ corporeæ, & ex illorum sententia omnes misceantur,& remaneant in mixto; certè corpora sese penetrabunt, atq. eundem occupabunt locum;quo nihil absurdius.

Argumenta eiusdē aduer. Græcos & Auerroem.

Alia argumēta aliorum ad uersus eosdem

Idcirco Latini eum Auicenna existimarunt formas elementorum carere nomine,non esse contrarias, non admittere magis,& minus; sed qualitates esse, quæ sint contrariæ,& admittant magis,& minus. Quæ videtur fuisse sententia Dexippi & Simplicii (si modo Simpl. fuit; mihi enim non fit verisimile) in secundo de anima 46. & 106. Discrepant ea in re,quòd Auicenna elementa tñ remanere secundum formam in mixto voluit, Latini tantum secundum qualitates: contra Auicennam argumentatur Auer.3.de cœlo 67. & D. Thomas lect. 24. de qua re infra. Latini aũt nunquàm tuebuntur mixtionem; sed erit planissimè nisi nobis ipsis assentemur, interitus elementorum;& semper torquere Aristo.verba necessarium erit; quod suo loco planum faciemus.

Opinio Auicēna & Latinorum.

Aduersus Auicennam & Latinos.

Ego quidem ita crediderim aut Auerr. aut Græcorum opinionem veram esse; verùm de illis etiam conciliandis cogito. Quærens Ammo. cap. de quantitate, cur corpus, quod substantia est, per quantitatem definiatur,& inter species quantitatis reponatur,ita constituit, inueniri quantum substantiale, vt dimensionem materiei, & quale substantiale, vt calidum ignis; ex quibus verbis videor mihi rectè conijcere, ptout ob imperfectam naturam materiei, vt actu diuidi, & recipere formas posset,necesse fuit in ea ponere dimensionem,quæ & ipsa principium patiendi dicitur (ex quo interdum dimensio loco materiæ censetur, quod ex Philopono elici potest primo de generatione commentario 111.) sic una eum formis elementorum,quæ nomine carent, esse à natura coniunctas qualitates istas: quæ & ipsa principia, causæque sint efficiendi; quod idem significat Dexippus in categoriis cap. 30. quàmuis ipse ad omnes formas protendat, & à reliquis Græcis, & à se ipso desciscens videatur cum Auicenna statuere formas veras elementorum neque magis, neque minus accipere; sed hoc infra, & supra tamen nostram sententiam satis exposuimus. Ergo quemadmodum materia cum dimensione vnum quoddam censeri potest (ex quo Plato materiam vocabat magnum,& paruum primum physicorum 59. & Philoponus in hunc librum commentario 100. dicebat magnitudinem substerni tanquàm materiam formis) vtque ex materia, & dimensione vnicum constituitur patiendi principium (ex quo eadem ferè corporis naturalis, & mathematici est definitio, possunt enim ambo recipere, & pati diuisionem omnem) ita formæ elementorum, quæ primæ formæ sunt, vnà cum primis qualitatibus adiunctis, vna quædam

Opinio propria.

Conciliatur Auerr. cum Græcis.

natura censeri queunt;quòd ex ambobus simul iunctis conflетur vnicum efficiendi principiũ. Sicq. etiam qualitates erunt initia elementorum,quatenus ipsa reddunt efficientia.Nec tñ formæ erunt ociosæ; qñ & ipsæ vim efficientem adhibent,& sustentant qualitates. Nec sequitur quod prius in Auerroe timebamus,accidentia procreare substantiam. Nam nec dimensio procreat materiam, quàmuis ipsam disponat ad patiendum ; nec qualitates procreant omnino elementa; sed illorum quasi sociæ sunt ad efficiendum. Iure aũt hanc nos opinionem Græcis ascribere ij fortasse credent; qui considerabunt iisdem locis quibus qualitates primas differentias formatrices elementorum vocant,vocari etiam dulcedinem formatricem mellis,cando rem niuis,conuersionem cœli;cum tamen in melle,niue, cœlo aliæ quædam ab istis accidentibus formæ ponendæ sint.Non laborarunt autem exquisitius distinguere ; quoniam videbant ex formis,&primis qualitatibus constitui vnicum efficiendi principium,istudq. principium posse à notiori parte idest à primis qualitatibus appellari præsertim cum formæ & qualitates obtineant vim,& conditionem simillimam. Quamobrem cum dubitarent, qui substantiæ non esset contraria substantia, si calor igneus aduersabatur frigori aqueo, ac præterea qui substantia non admitteret magis & minus; haud poterant ita respondere,qualitates istas non esse formas, quandoquidem istarum qualitatum,& formarum par conditio erat;& si qualitates contrariæ, ipsæ quoque formæ necessariò contrariæ futuræ erant,& magis,& minus admissuræ.Idem Aristotelis puto fuisse consilium; cum qualitates loco formarum censeret. Dixit ergo *ignem non qua ignem*, id est non secundum se totum, suamque materiam, & quantitatem, vt stoici, sed *qua calidum*, id est secundum formam agere; sic secundo de partibus animalium dixit ex virtutibus.i.formis,& qualitatibus elementorum fieri mixtionem;vt excluderet materiam & quantitatem. Sic easdem qualitates vocauit maximè proprias differentias;quia in illis vera intelligebatur adesse forma:& ex ambabus vnicum constituebatur efficiendi principium. Atque hoc illud est, in quo mihi cum cæteris Latinis non conuenit. Omnes enim putant qualitates ab Aristotele accipi, tanquàm diuersas à formis: Ego autem tanquàm easdem ; idq. mihi videor satis probasse.

Explicatio illius sententiæ Ignis agit, nõ qua ignis, sed qua calidus.

Sed argumenta, quæ aduersus Græcos afferebantur; refutemus oportet. Primum ex illa propositione ducebatur, substantia nulli est accidens. Nos autem simpliciter accipiendo qualitates pro formis, respondere possemus, vt Ammonius innuit capite de substantia, substantiam idest essentiam ignis esse calorem in tanto gradu; qui nulli accidens esse potest; vt omittam elementa esse substantias imperfectas; quare non maximum fortasse absurdum fore, si alteri rei accidere statuantur. Sed nos facilius respondentes dicemus, istas qualitates esse quale formale,&substantiale, sed non simpliciter formam,& substantiam ; Ac præterea propositionem illam Aristotelicam de substantia composita esse intelligendam: nam nomine substantiæ,& verè entis illud ibi perspicuè significabatur ; quod per se, suisq; viribus constare poterat. Ad secundum argumentum, quod eo fundamento nitebatur, formam substantialem non percipi sensu,concedimus intimam formam,q̃ nos ponimus,non percipi sensu.Præterea,vt qualitates essent simpliciter formæ, diceremus à sensu non percipi qua substantias.i.essentiam puram,& vniuersè,sed admixtam accidentibus,& conditionibus singularibus.i. cum hic & nunc, vt inquiunt.Ad tertium vbi timent,ne substantia habeat contrarium,multis modis respondent Græci.Interdum.n.vt supra notauimus, inquiunt calorem ignis & frigus aquæ non pugnare, quoniam in eodem subiecto fieri non possunt (cum.n.dicimus subiectum, dicimus quiddam actu existens; at si primæ qualitates sint veræ formæ, puram tantum materiam quæ potestate est,substratam habent) contraria autem in eodem subiecto vicissim recipiantur oportet. Sed istud fortè ad rationem Aristotelis 5. physic. allatam non multum facit ; omninoq; in categoriis cap. de oppositis species quædam contrariorum recensetur, quorum alterutrum duntaxat habere locum potest in suo subiecto;vt calor in igne,candor in niue. Interdum autem, atque adeo plerunque respondent, totam substantiam non esse contrariam toti substantiæ; quàmuis formæ contrariæ sint. Idem dicedat Madius præceptor meus in causa esse, cur quantitati nihil esset contrarium, quoniam quantitas suam materiam habet; at in qualitate erit contrarium;quoniam in illa non apparet materia. Dubitaui ego diu, an istud verè diceretur quando quidem omnes categoriæ; ex actu,& potestate, ex materia & forma componuntur,vt ex 7. metaph.& 12. constat,& ex Auerroe 4.de cœlo 35. Sed diligentius rem perpendens video in substantia,& quantitate illam imitante reponi composita tanquàm notiora, cum formæ occultæ sint;at in qualitatis categoria reponi potius formam,quàm concretum:concretum enim videtur significare accidentalem & denominatiuam prædicationem, vt rectè Achillinus secundo de elementis obseruabat ex Aristotele secundo Top.c.3. Verùm ab eodem Ammonio & Simplic.1.de cœlo com. 36. aliud etiam responsum excerpo. Inquiunt enim si formæ

Refutatio argumentorum, aduersus Græcos allatorum

An in omnibus categoriis sint composita.

considerentur

considerentur vt tribuunt ipsum subsistere, non esse contrarias (subsistens.n. non est contrarium subsistenti) sin vt initia efficiendi, sic esse contrarias, q̃uis etiam non omnino; q̃n in forma ignis intelligitur vis ad locum supremum, & ad summum calorem, secundum quam duplicem vim nulli omnino repugnat, sed secundum priorem terræ, secundum posteriorem aquæ. Non admittit ẽt magis & minus vt substantia formatrix ignis: requirit.n. certum quendam, & indiuiduum gradum; sed vt accidens, admittit; pro vt declarat Ammonius cap. de substantia. Id vero bonam in partem accipi volumus. Scimus.n. non dari vltimum esse rerum permanentiũ: sed hoc alias. Quòd verò addunt, nihil posse interiici intermedium inter substantiam, & accidens, quoniã sunt contradicentia, & categoriæ non sunt simul permistæ, & confusæ; dicimus idem diuersis rationibus in pluribus contineri categoriis necessarium esse, vt alibi diximus de differentia; & istas formas esse substantias, sed ita imperfectas, vt ad accidentium naturam videantur accedere, vt Zeophyta, quàmuis sint animalia, dicimus tamen esse interiecta inter animalia, & plantas. An vero sit futurus motus in substantia? Respondebat Simplicius quinto physic. 11. quẽ sequebatur Zimara in contradictionibus, verè non esse motum, quoniam subiectum non est actu; & si dicas; cum iam est genita aliqua pars formæ ignis, tunc, dum reliquæ partes adiunguntur, accessionem istam fieri per motum; dico, neque tunc subiectum esse actu; quoniam, nisi ad suam integritatem perueniret, non consisteret. Non est etiam motus ratione termini, qui substantia est; vt idem Simplicius 7. physic. com. 23. ostendit. Cæterum subtilius, & verius puto posse responderi, non esse motum in generatione elementorum; quoniam formæ, vt formæ sunt, habent suum esse in quodam indiuiduo; quàmuis ad hoc indiuiduum per motum aliquem perueniant. Patet id in statua, & globo ex Alexan. 7. Metaphy. comm. 17. quare ab his etiam rebus, quæ sunt in quarta specie qualitatis, remouit motum Aristot. 7. physic. 14. atque hæc sanè imitantur substantiam; vt ex eodem 7. physic. 14. & Alexandro 9. Metaphy. com. 12. patet; quare simpliciter dicuntur oriri pri. physi. 63. Ergo, vt statuæ forma per motum acquiritur; sed quoniam indiuiduum illud, in quo consistit, puncto, & momento temporis erumpit in actum, dicitur simpliciter fieri; ita etiam formæ elementorum, quàmuis per motum quendam acquirantur; intenduntur enim, & remittuntur; tamen, cum ad indiuiduum illud suum, in quo tanquàm formæ consistunt, momento perueniunt; simpliciter dicuntur oriri, & non moueri. Illud autem, quod in altero argumento afferunt, nullam formam, quæ substantia sit, proximè agere; equidem non satis queo intelligere, qua ratione adducti afferant: non enim forma esset natura, nisi esset proximum principium agendi. Anima, inquiunt, mouet intercedente spiritu tanquàm instrumento; sed spiritum, addo ego, quo intercedente mouet? Mihi quidem hac in re Scoti potius, quàm D. Thomæ sententia probatur: Sed tamen ad omnes difficultates euitandas, nos formæ adiunximus comites istas qualitates efficientes. Sequebatur aliud argumentum, formam elementorum non fore simplicem. Nam in igne erit calor, siccitas, leuitas. Responderi posset, esse simplicem respectu habito ad reliquas formas, quæ sunt magis compositæ vel eandem formam esse calorem cum siccitate, ac leuitate, itemq; in aliis elementis; sed quoniam verè differentiæ sunt tanquàm numeri, & vna alteram debet ingredi; quod in calore, siccitate, leuitate, & aliis huiusmodi non euenit; & qualitas symbola in mutua elementorum conuersione remanet, tanquàm diuersa ab ea, quæ non est symbola; tutius existimo ponere formam carentem nomine præter istas qualitates, quod nos fecimus. Vltimum fuit de penetratione corporum; quod in sermone de mixtione fusius explicabitur. Nunc illud teneatis, corpora minimè posse se penetrare, id est plura eundem locum occupare, non ratione substantiæ, sed ratione quantitatis. Ex quo Aristot. 4. physic. 47. inquit, si corpus cubum ponatur in aqua, facit distare partes: tertio autem libro de cœlo laborauit, vt ostenderet elementa non habere quantitatem, & figuram propriam: Nam tũc sese penetrare non potuissent. Quare ostendemus nos formas elementorum posse se penetrare, & misceri; quoniam substantiæ sunt; quantitates autem non misceri, sed ex eadem materia cum eadem quantitate plures educi formas. Ex quo rectè dixit Aristo. mixtionem potius esse virtutum, quàm elementorum, intelligas tu cum sua mole, quemadmodum veteres ponebant. Verùm infra hanc de mixtione vtilissimam quæstionem copiosius tractabimus. In præsenti hæc satis erunt.

An in substãtia sit motus.

An forma substantialis immediata agat.

De generatione autem, & alteratione dicamus, qua nam re differant; asserimus enim mutationes has inter se diuersas esse. Quoniam igitur quiddam est, quod subiectum est, & alterum *Cap. 4. Tex. Com. 23.*

ipsa affectio quæ de subiecto apta est dici, et vtriusq. horum mutatio est; alteratio igitur est, cum ipso subiecto, quod sensile sit, manente mutatum fuerit in suis ipsius affectionibus; quæ vel contrariæ sint, vel intermediæ; veluti corpus valet, & paulo post laborat, idem planè manens; & æs rotundum; aliquando autem angulare, idem remanens; Cum autem totum mutatum fuerit nullo sensili manente eodem, vt subiecto; sed veluti ex omni genitura sanguis, vel ex aqua aer, vel ex omni aere aqua;

Tex.Com.24. *generatio iam hoc, illius autem interitus. Præcipuè autem si mutatio facta fuerit ex insensili ad illud, quod sensile sit vel tactu, vel omnibus sensibus, veluti cum aqua facta est, vel corrupta in aerem; aer enim ferè insensile.*

Satis hucusq. fecimus quæstioni illi, quæ prima semper proponi solet, An simplex generatio, & interitus sit, non tam probantes argumentis generationem, & interitum simplicem esse, nam vel sensibus ipsis patebat, quàm ea propulsando, quæ officere poterant, tollendoq. & antiquorum dogmata, & nonnullas alias dubitationes, quibus non sublatis generationi & interitui simplici locus esse non poterat. Ita primo cap.pri.post.satisfit quæstioni illi, An demonstratio, & scientia sint; refellendo scilicet argumenta Memnonis, & sophistarum, quæ scientiã omnem è medio tollere videbantur. Cæpimus etiam explicare sequentem quæstionem, quidnam sit generatio, & interitus simplex, & quo ab alteratione differat, leuiter indicauimus. Nũc aũt eam iam ad exitum perducere aggreditur Arist. totamq. istius vtriusq. mutationis naturam accurata definitione euoluit. Quemadmodum aũt sententiæ ipsæ, quas affert, grauissimæ sunt, & in quæstionibus diligentissime perpendentur; ita verba sanè facilia; quasi. s. rerum obscuritas orationis perspicuitate compensetur. Inquit igitur quiddam esse, ***quod subiectum est***, id est per se, suisq. viribus constat, nempè substantiam compositam, & concretam ex materia & forma; esse ẽt alterum quiddam, quod est affectio, & qualitas, ***quæ de subiecto dici apta est***, quæ in subiecto isto versatur, & consistit. Nam hoc loco *dici de subiecto*; non significat superius prædicari de inferiore; quemadmodum in categorijs; sed adhærere, & niti ipso subiecto, & sine eo nec dici, nec concipi posse; quemadmodum primo poster. in tertio modo dicendi per se. Hæc aũt istius locutionis varietas notatur persæpe à Græcis, & præcipuè à Simplicio secundo phy. com. tertio, & ab Alex. primo Metaph. com. 63. & ab Ammonio in libr. de enunciatione cap. de verbo. Hoc ita constituto, definit alterationem, & generationem ac primò illam, quoniã alteratio multò nobis generatione notior est. Manet igitur interdum in mutatione subiectũ, ***quod sensile sit***, id est actu sit, & proximè sensum ferire queat, quatenus proximum est subiectum accidentium, quæ sentiuntur; tale aũt est compositum ex materia, & forma, & propterea quòd sensile est, differt à materia prima, quæ licet vocari subiectum quodammodo possit, non tñ est sensile; prius.n. quàm sentiri queat, forma & accidentibus exornetur oportet: ergo cum tota hac ipsa substantia manente mutatum ipsum subiectum fuerit ***in suis ipsius affectionibus***, id est ex vna affectione in alteram, quæ priori aut contraria sit, aut inter contrarias sit constituta; vt cum corpus manens idem substantia, mutatur ex colore candido in nigrum, aut in rubrũ, tunc isthæc mutatio erit alteratio. Idem 5. phy. 9. Adduntur autem illa verba, *in suis ipsius*, vel vt significet, quæ ipsius propriæ affectiones sunt: quod in sequentibus verbis intelligetur; vel vt excludat illa, quæ mutantur, non tamen ob mutationem facta in ipsis; vt cum oratio ex vera redditur falsa; qua de re in categoriis cap. de substantia actum est. Definità est alteratio; nunc generatio definietur. Interdum.n. subiectum non manet, sed ipsum totum mutatur: Non intelligas aũt mutari totum, quasi ẽt materia ipsa mutetur; sed eo modo, quo totum ipsum mutatur mutata forma; nempè quòd amittitur forma, à qua totum illud habebat nomen, & definitionem. Igitur, cum totum ipsum mutatum fuerit ***nullo sensili manente eodem ut subiecto***, id est non remanente eadem substantia sensili, & composita, vt cum sanguis fit ex tota genitura, ita vt non manserit amplius tota ipsa genitura, sed loco istius substantiæ successerit substantia, sanguinis; tunc existit generatio, & interitus simplex; generatio quidem illius substantiæ, in quam

facta

facta est mutatio; interitus autem substantiæ illius, ex qua mutatio facta est. Verissimè autē & maximè propriè tunc existet generatio, cùm mutatio facta fuerit in substantiam sensilem, vel tactu, quo vulgares homines maximè vtuntur (istud.n.dictum ab Arist. videtur ad explendum vulgaribus animum) aut omnibus sensibus; quemadmodum cum ex aere fit aqua; aer.n. propemodum est insensile quoddam, aqua autem maximè sensilis. Illa autem verba, *ex omni genitura* exposuimus, ex tota genitura, quoniā istam vocem πα̃ν, πα̃ν, id est omnis, & omne, significare interdum idem, quod totum, & vniuersum præsertim in continuis, & homogeneis, præcipueq. humidis, patet ex 5. Metaph. cap. de toto; & ex Simplicio ad initium pri. de cœlo; item apud Latinos, cum dicimus, omni mente in hanc rem incumbere, idem significare, atque vniuersa, & tota mente, satis notum est.

Quòd si qua in his ex contrarietate affectio eadem manserit in genito, & corrupto, veluti cum ex aere aqua, si ambo per spicua vel frigida; nihil opus est huius alterum affectionem esse, in quod mutatur: cæterò quin erit alteratio; veluti cum Musicus homo corruptus est, factus autem expers musicæ, ipse aūt homo manet illud idem.

Vidit Aristoteles exorientem ex dictis dubitationem, illique statim occurrit. Dicet enim aliquis, si in generatione simplici nullum sensile manere debet; cum in mutatione aeris in aquam maneat perspicuum, & frigidum, non uidebitur esse generatio uerè, & propriè. Occurrit autem huic quæstioni Aristot. hoc pacto. Est contrarietas inter qualitates earum rerum, quæ generātur, & corrumpuntur; ut inter calorem, & frigus, humorem, & siccitatem, perspicuitatem, & opacitatem, grauitatem, & leuitatem. Manet autem interdum ingenito, & corrupto eadem qualitas *ex contrarietate*, quæ scilicet qualitas est una pars unius contrarietatis, ut cum mutatur aer in aquam, manet perspicuitas, atque etiam de multorum sententia frigus; quarum qualitatum utraque uocatur contrarium, non quòd inter se pugnent, sed quòd occupent unum latus unius contrarietatis. Perspicuitas enim est una pars, atque unum latus contrarietatis, quæ uersatur inter perspicuitatem, & opacitatem: similiter frigus occupat alterum latus contrarietatis, quæ est inter frigus, & calorem. Vno igitur aliquo contrario manente fit mutatio in alia contrarietate; quemadmodum, cum mutatur aer in aquam, manente perspicuitate fit conuersio leuitatis in grauitatem: Attamen *nihil opus est huius alterum esse affectionem, in quod mutatur* minimè, inquam, propterea sequitur aduenientem grauitatem, in quam facta est conuersio, esse affectionē manentis perspicuitatis tanquàm subiecti. Nam si esset affectio perspicuitatis, ut subiecti; certè isthæc mutatio aeris in aquam, alterationis, non generationis nomine appellanda esset (quemadmodum alterationem esse dicimus, cum homo ex Musico fit expers Musicæ) neque argumento, quod dubitationem faciebat, possemus occurrere; quod in sequentibus verbis exponitur; quæ cum describentium uitio mirificè essent perturbata, nos ex Philopono ita in suum locum restituimus.

Si quidem igitur huius non erat affectio per se musica, & priuatio musicæ; huius quidem generatio erat, illius autem interitus. Nunc autem affectio hæc manentis: quamobrem hæ hominis quidem affectiones; hominis autem musici, & hominis immusici generatio & interitus: quare alteratio talia.

Finge, inquit Arist. (diximus enim huiusmodi fictiones esse illi familiares) Musicam, & priuationem musicæ non esse affectionem *huius*, id est ipsius hominis *per se* naturaliter illi, tanquàm aptissimo subiecto hærentem; nam & frigidum aliquando dicitur inesse humido, uerum non per se, id est minimè naturaliter, sed quatenus ambo cuidam tertio insunt. Ergo si musica non esset affectio hominis tanquam subiecti, certè cum musicus homo interijt, & factus est homo immusicus; quàmuis remaneret aliquid sensile, homo scilicet; tamen quoniam non remaneret tanquàm subiectum; uerè, & simpliciter dici posset immusici generationem extitisse, & musici interitum. *Nunc autem affectio hæc manentis*, omissa fictione, musica, & musicæ priuatio sūt affectiones manentis hominis, illique ut aptissimo subiecto hærent, semperque tu hominis affectiones

fectiones

fectiones appellaueris; quàmuis liceat dicere hominem musicum corruptum esse, & hominem immusicum esse ortum; constituimus enim ante, alterationem etiam esse generationem, & interitum quendam, uerùm non simpliciter; *quare alteratio talia*, quare cum talia, id est musica, & priuatio musicæ, & cætera huiusmodi sint uerè affectiones, & in mutatione unius in alterum maneat subiectum, mutatio isthæc alteratio propriè dicetur, non generatio. Ita, non in quacunque mutatione manet aliquid sensile, debet uocari alteratio, sed in quacunque manet sensile, ut subiectum: Est autem ista uox *nunc*, quasi nota sanctionis, & decreti interpositi ante uitatæ absurditatis, ac ueritatis in suum locum restitutæ; quem dicendi modum Victorius apud M. Tullium, & Lucretium obseruauit in castigationibus in secundum ad Atticum. Vocem autem illã καθ' αὑτὸ interpretati sumus naturaliter: habere enim istam uocem duplicem notionẽ, atq; interdum significare, quod est secundum naturam, interdum, quod secundum essentiam, notat ex Aristotele Ammonius in librum de enunciatione ad finem tertii secti. Sic secundo Eudem. cap. secundo dicitur, uirtutem inesse non per accidens, id est naturaliter, & per se. Habes, & Themistium pri. post. tex. 35. idem obseruantem. Philoponus etiam hoc loco notat illud per se inesse, quod sit in ipso corpore, ut color, non extrinsecus, ac per habitudinem ad aliud, ut si quid ex dextro sinistrum fiat; quomodo uidetur Arist. in lib. de sensu, & iis, quæ cadunt sub sensum definiuisse lumen colorem perspicui per accidens. Notetur etiam illud, exempli causa ab Aristotele positum esse in mutatione aeris in aquam manere perspicuum & frigidum de illorum scilicet sententia, qui aerem frigidum statuerunt: aut alteram coniugationem aquæ, & terræ spectauit; quorum uno in alterum mutato remanet tamen frigus; ità ut hoc pacto uerba illa *uel frigida* sint interpretanda, uel si in mutatione aquæ in terram ambo sint frigida, ita ut frigus maneat, fiat autem mutatio in alia contrarietate, ut ex tenuitate in densitatem.

Cum igitur secundum quantum mutatio contrarietatis fuerit, accretio, & diminutio; cum secundum locum, latio; cum secundum affectionem, & quale, alteratio; cum verò nihil manserit, cuius alterum sit affectio, vel accidens omnino, generatio, illud autem interitus. Est autem materies maximè quidem, & propriè subiectum, quod est generationis, & interitus capax, quodam autẽ modo, & quod aliis mutationibus substernitur; eoquòd omnia subiecta capacia sunt contrarietatum quarundam. De generatione igitur, & interitu, vtrum sit nec ne, & quomodo sit, & de alteratione, hoc pacto sit constitutum.

Ex dictis aliquis suspicari potuisset, omnem mutationem factam in subiecto manente esse alterationem; huius enim duntaxat est facta mentio: quare ad hanc pellendam suspicionem simulq; ad proximè sequentem de accretione disputationem quasi gradum faciens ità sancit Arist. quandoquidem omnis mutatio sit inter contraria saltem communiter, ut in quæstionib. intelliges, cum mutatio facta erit in quanto, esse uel accretionem, si ex paruo in magnum, uel diminutionem si ex magno in paruum; cum in loco, esse lationem; cum in affectione, & quali id est in tertia specie, quæ affectio, & patibilis qualitas dicitur, esse alterationem. Affectionis nomen communiter sumptum continere in se patibilem qualitatem, quomodo dispositio continet habitum, sæpè notauimus, addit autem, *& quale*, ut ostendat accipi affectionem propriè, quæ in categoria qualitatis continetur. Omnino enim, ut se habet uox affectionis, ita alterationis nomen; quare quantitas etiam potest uocari affectio communiter, ut motus in quantitate alteratio. Quocirca ut intelligatur propriè nunc accipi uocem affectionis, rectè adiunctum est, *& quale*. Ita igitur sunt constitutæ mutationes in accidentibus. Generationem autem, & interitum uel hac una conditione docet posse ab omnibus istis mutationibus distingui; quod in hac nihil manet idem, cuius illud, quod aduenit, sit affectio, uel aliquo modo accidens: quod additum est ad excludendam mutationem in quanto, & in loco, in qua subiecto manenti eidem aduenit nouum accidens, quàmuis non propriè affectio. In generatione igitur non manet idem tanquàm subiectum accidentis aduenientis; sed substantia ex qua fit mutatio, interit, &

illa in quam fit mutatio, oritur; materia tantum prima, ut subiectum manet. Hanc enim maximè dignam esse, quæ materies nominetur, sequentia uerba ostendunt, in quibus docet materiam propriè dici subiectum, in quo fit generatio, & interitus, subiecta uerò reliquarum mutationum dici non absolutè, sed quoquomodo materiam. Nam quæ uicissim excipiunt contraria illorum contrariorum dici quodammodo materia queunt; omnia subiecta reliquarum mutationum uicisim suscipiunt contraria quædam, vt subiecta lationis interdum inferum locum, interdum superum, subiectum alterationis interdum frigus, interdum calorem, ergo istorum contrariorum dici quodammodo materia queunt. Ita constitutum est, an sit generatio (quæ prima nobis quæstio proponebatur) & *quomodo sit* non enim est per congregationem, sed per mutationem substantiæ, constitutum etiam est de alteratione, quæ nam illius natura sit (nam utrū esset alteratio uix quisquàm dubitauerat) & ostensum est, esse mutationem contrarietatis in quali.

Quæstiones in Quartum Caput.

1 Quæstio de formarum multitudine ex definitione generationis Text. xxiij.

2 Vtrum in interitu fiat dissolutio vsque ad materiam primam ex com. Philoponi lxxij.

1 *Quæstio de formarum multitudine ex definitione generationis. tex. xxiij.*

MVltæ ex definitione generationis, quæ hoc capite allata est, quæstiones exoriuntur, quas benè explicare nullo modo possumus, nisi illud antea constituerimus; sit ne unius corporis naturalis una tantum forma, an plures aliquando necessariò sint. Quæ quidem tractatio non tantum ad propositi capitis explicationem mirabiliter facit; verum etiam ipsa per se magnæ utilitatis est, multasque tollere tū in naturali, tùm in prima philosophia dubitationes potest. Maximæ autem utilitati maxima etiam est adiuncta tractandi difficultas. Verùm ea intēdere, non remittere nostrum studium debet. Primum igitur aliorum opiniones, quæ multos amatores repererint (nam omnium rationem haberę putidum esset) expendemus. Deinde nostram in medium afferemus. Duæ autem quasi extremæ & planè aduersæ sunt ista de re opiniones, una Ianduni, altera D. Thomæ; multæ autem ab extremis aliquo modo declinantes, ut Scoti, & Achillini.

Iandunus sanè, ut ab illo potissimum ordiamur, quæstione octaua vii. physi. & x. quæstione secundi metaph. pronunciauit tot esse formas in composito essentialiter, & realiter distinctas, quot sunt attributa, quæ per se primo modo attribuuntur. Sic quoniam in quæstione ista, qua quæritur quid sit homo, respondere possumus esse substantiam, esse corpus, esse uiuens, esse animal, esse rationis compos; omnia ista attributa varias, & reapse diuersas formas indicabūt; ut per aliam formam homo sit corpus, per aliam uiuens, per aliam rationis compos. Confirmat sententiam suam multis rationibus, & autoritatibus. Nos potiora afferemus. Si per eandem formam homo esset homo .i. rationis compos, & per eandem esset animal; certè quicquid inest homini, quà homo est, inesset etiam homini quà animal est: at homini quà homo inest docilitas, facultas ridendi; ergo eidem inesset, quà animal. Quod autem inest alicui quà animal, omni planè animali conuenit; quod nemo in controuersiam vocarit; ergo docilitas, & ridendi facultas omni animali conueniet; quo nihil absurdius. Respondebis ab eadem forma sumi genus, & speciem, siue postremam differentiam, uario tamen modo. Nam illa forma habet modū existendi communiorem, habet etiam specialem: ex modo communiore ducitur genus; ex speciali postrema differentia. Vrgebit rursus Iandunus. Modi isti aut sunt substantiæ, aut accidentia. Si substantiæ; aut materia, aut compositum, aut forma. Nihil uerisimilius quàm formas esse (quis enim aut materiam, aut compositum posuerit?) ergo plures formæ; sin accidentia sunt; modo accidentis inerit animal, & rationis compos homini; quod non ferendum. Neque est, quòd eò confugias, genus & speciem distingui cogitatione, non re; quoniam ante omnem cogitationem, & notionem homo est animal, & homo; & quà animal, & quà homo, habet suas reales affectiones. Nam quà animal, exempli causa, est aptus ad lætandum & dolendum, quà homo, est aptus ad ratiocinandum. Quinimo docebit Arist. quarto de animalium generatione cap. 3. Socratem generare, ut animal, ut hominem, ut Socratem; hincque non eodem modo semper parentibus esse similes filios.

Præterea illæ formæ reapse diuersæ sunt, quarum una manet alterà euanescente aut abeun

Ianduni opin

Rationes pro opinione Ianduni.

eunte: sed abeunte forma hominis, alia necessariò manet; ergo plures in illo formæ ac diuersæ sunt. Assumptio declaratur. Sic cicatrix in homine: ea in cadauere manet eadem; nam mutari fictitium planè est; ergo forma etiam aliqua maneat oportet, cui inhæreat, & innitatur. Accidens enim materiam formatam postulat, in qua consistat. Præterea homo est mistum corpus, & tamen interit, licet mixtum corpus non intereat, ut ostendemus; ergo alia forma facit mixtū corpus, alia hominem. Ostendemus autem, quod polliciti sumus, hoc pacto. Mixtum corpus in terire non potest sine putredine; quandoquidem putredo est proprius interitus mixti corporis quarto meteor. cap. primo at cum interit homo, non continuò putrescit; ergo intereunte homine non statim interiit mixtum corpus. Adde quartam rationem, In homine duæ sunt perspicuè diuersæ formæ (uelit nolit D. Thomas) una æterna, altera mortalis; ergo plures etiam in cæteris rebus naturalibus esse nihil uetat. Adsunt etiam Aristot. & Auerrois testimonia. Aristoteles enim pri. phy. 28. aduersus Parmenidem, & Melissum disputans hoc argumento utebatur, multa esse entia, quoniam homo, & animal est, & bipes; quod explicans Auerroes asserebat genus, & differentiam esse partes reales, ac duci à principiis, quæ reapse sint; quod & habemus primo de anima, com. 7. Occurrit huic loco Zimara in xii. contradictione pri. phy. atque ita inquit genus sumi à materia, ac differentiam à forma; materiam autem, & formam esse partes essentia, & reapse diuersas. Verùm non audiit ipse Aristotelem, & Auerroem ubique clamantes tùm genus, tùm differentiam significare formam; quàmuis genus, si comparetur cū differentia, materia intelligibilis appelletur. Omnino & genus, & differentia formam significāt, adsignificant autem materiam. Animal enim significat animam sentientem non solutam, sed materiæ coniunctam, itemque rationis compos rationem ipsam materiæ coniunctam: quare si diuersæ reapse partes sunt genus & differentia, in materia autem communicant, certè diuersas formas significent oportet. Quare Theophra. referente Philopono initio primi phy. probabat formas naturales esse compositas, quoniam constarent genere, & differentia. Præterea ii. de generatione animalium cap. 3. scribitur Embrionem prius uiuere uitam plantæ, quàm animalis, prius animalis, quàm hominis: quæ autem diuersis temporibus generantur, eadem esse non possunt. Cui sententiæ congruenter scribebat Auer. primo Metaph. com. 17. materiam primo accipere formas generales, deinde his intercedentibus speciales. Respondent interire priorem formam adueniente posteriore: sed responsio nulla. Natura enim non corrumpit, quod sibi prodesse potest, sed perficit, & absoluit: imperfecta enim tanquam solum, & fundamentum perfectioribus subiicit, ut egregiè docebat Themistius tertio de anima cap. xxvii. Quamobrem si animæ uegetabili optimè conuenit cum sentiente, & sentienti cum ratione; cur uegetabilem corrumpat inducens, sentientem? cur sentientem inducens rationem? Sed hæc infra melius intelligentur; multaque alia Aristotelis testimonia afferentur. His igitur rationibus, & auctoritatibus nixus Iandunus existimauit hominem formæ illi, per quam est substantia, acceptum referre, quòd consistit, & ut inquiunt, substat; formæ, per quam corpus, quòd subiicitur triplici dimensioni; formæ, per quam uiuens, quòd nutritur, & crescit; formæ per quam animal, quòd sentit; formæ, per quam homo, quòd ratiocinatur.

Explicatio sententiæ Arist. & Auer. pri. phy. 28.

Aduersus Zimaram

Confutatio Ianduni.

Aduersus hanc opinionem multa afferri possunt, quæ aduersus nonnullas alias etiam ualent, multa, quæ propriè in istam conueniunt. Hæc nunc exponemus; illa commodiore loco. Si igitur ita se res haberet, quemadmodum ipse putat; primum corpora simplicia i ignis, aer, aqua, terra, non essent simplicia, sed, & ipsa pluribus prædita formis: nam unam formam habebunt, per quam sint substantiæ, alteram, per quam corpora, tertiam, per quam elementa. Arist. autem secundo horum librorum sexto perspicuè dicebat componi elementa ex materia prima, & contrarietate; aliam formam ne nutu quidem significabat. Hanc elementorum simplicitatem inculcat nobis Auerroes quarto de cœlo xxii. quarto phy. lxxi. quinto Metaph. 15. & albi millies. Præterea materia prima, etiam per se concepta formam habebit; Est enim substantia; est infinita quædam facultas. Isthæc sunt attributa per se primo modo. Quare nullā ratio uidetur afferri posse, quamobrem, si corpora naturalia sunt substantiæ pèr peculiarem aliquam formam, ipsa quoque materies, non sit futura substantia per similem formam. Cœlum item, atque adeò princeps ille Deus à nobis coagmentatus, non simplex intelligetur. Nam Deus, & substātia est, & actus purissimus. Quare si diuersa attributa à diuersis formis duci debent; in Deo quoque diuersa attributa cum sint, diuersarum id ipso formarum coagmentationem significabunt. Omnino Iandunus tùm aliis nominibus est reprehendendus, tùm isto præcipuè, quod genus analogum ab uniuoco non distinxit. Præterea mihi quidem non satis constat, utrum formæ sequentes formam illam primam, quam formam substantiæ dicunt, sint & ipsæ futuræ substantiæ, nec ne. Nam accidentia nemo, nisi insaniat. appellauerit: sed rursus, qui statui substantiæ queant, non uideo; quippè cum prima illa tantum à Ianduno substantia censeatur. Adde mixtum

tum inaium, vt aurum, fore bis mixrum, semel per formam generis (est.n.corpus mixtum) iterũ ꝑ formã speciei; Est.n.mixtũ tale, qđ exẽpli causa hoĩs aĩum, exhilarare mirabiliter põt. Postremo illud ab ipso sũmopere desiderassem, vt qñ genus per oppositas differentias distribuitur (dicimus enim substantiam esse uel corpoream, vel incorpoream, corpus vel animatum, uel inanimum, viuens vel sentiens, vel non sentiens, animal uel rationis compos, vel expers) illud declarasset, differentiæ illæ, quæ priuatione, aut negatione quadam proferuntur, significarent ne formam diuersam à genere, an eandem. Nam aut priuationes, aut negationes reuera sunt; ita speciem non constituent; quod habetis ab Aristotele primo de partibus animalium cap. iii. aut si propriam formam significant, inducendæ erunt, vt alia nunc absurda omittam, plures animæ, quàm uegetabilis, sentiens, intelligens. Nam viuens significat animam vegetabilem: ergo si differentia illa *expers sensus* propriam & ipsa formam indicat, hæc vegetabilis esse non põt; non.n. diuersa esset à genere, non sentiens; nam hæc planè excluditur, & ab opposita differentia significatur; & tñ aliqua aĩa sit oportet: differentiæ.n. præstantiorem formam indicant, q̃ genera (posteriora.n. generatione sunt priora natura & perfectione secundo de partibus animalium c. 1. 9. Meta. 15.) & animatum præstantius inanimo primo de generatione animal. c. 1. ergo inducenda erit alia quædam anima inter vegetabilem, & sentientem interiecta intermedia. Idem necessariò dicemus, si differentia illa *rationis expers*, qua diuiditur animal, propriam indicet formã; nam hæc forma alia erit species animæ inter sentientem, & intelligentem sita. Arist. sanè ad finem primi de animalium generatione afferens animal differre sensu à viuentibus tantum, id est à plantis, hoc sibi videtur velle differentiam illam *expers sensus*, nullam speciem & formam significare, sed exclusionem perfectioris formæ. Viuentia.n. expertia sensus vocat viuentia *tantum*: dictio autem ista *tantum*, sine dubio præsefert exclusionem, & priuationem. Auerroes hoc magis 8. Metaph. x. expressit, vbi hæc verba leguntur, ***Cum dixerimus in definitione animalis, quòd est corpus nutribile, sensibile, si diminuerimus ultimam differentiam, remanebit definitio uegetabilium, & si additur alia differentia. i. rationale, fiet definitio hominis.*** Ergo si corpus nutribile est integra definitio vegetabilium, profectò differentia illa *expers sensus* nullam peculiarẽ formam præseferet. Hæc autem, quæ ab Auerroe dicuntur, maximè videntur illi sententiæ consentanea esse, species rerum esse veluti numeros. Quòd si Iandunus fateretur ex differentiis oppositis unam tantum, eam.s. quæ vlteriorem perfectionem significat, à peculiari forma duci; oppositam autem, quæ priuatione profertur, nullam peculiarem indicare formam; videat quid sequatur. Sequitur.n. vnam, exempli causa, plantarum, vnam animalium brutorum duntaxat fore speciem. Quo.n. pacto distinguantur inter se species plantarum, cum in anima vegetabili communicent, neq. vlteriorem formam habeant, vnde propriæ differentiæ duci queant? quo pacto etiam distinguentur bruta animalia, cum in sentiente anima communicent, neq. aliam animam gerant, unde propriæ differentiæ summi queant? Hæc de Ianduno.

De differẽtijs, quæ priuatione, & negatione quadã proferuntur ut in animatum, & irrationale.

Explicatio sententiæ Auerr. 8. Metaph. x.

D. Thomas ab isto tota planè, vt inquiunt, diametro dissidens, multis locis, præcipuè autem in opusculo 45. huic quæstioni dicto, iam formarum multitudinem oppugnat, quantum potest; vnicamq; vnius corporis naturalis esse formam statuit; & cur ita statuat, multas affert causas. Prima est. Species rerum sunt veluti numeri 8. Metaph. x. & veluti figuræ 2. de anima 31. ergo vt posterior numerus, & figura continet priorem numerum & figuram, ita forma perfectior continet in se, atq; cohibet vim omnem formæ deterioris. Ergo superuacua esset forma deterior præsente perfectiore, quæ illius vim repræsentare, illiusq. opera præstare potest. At in rerum natura nihil superuacui. Rationem hanc Ludouicus Buccaferrea demonstrationem putauit. Verùm cum ipse postea in eam partem propendere potius visus est, vt animam intelligentem formam hominis informantem poneret, ac tamen cogitantem retineret; profectò indicauit non semper deteriorem contineri potestate in perfectiore. Secunda causa est huiusmodi. Fieri non potest, vt duæ formæ eiusdem generis physici simul idem subiectum perficiant. Omnes formæ, quæ sunt substantiæ, sunt eiusdem generis physici; ergo plures formæ ad substantiam pertinentes idem simul perficere subiectum non possunt. Confirmatur primum minor propositio. Inter formas ad substantiam pertinentes est mutatio per se tanquam inter terminos à quo, & ad quem; ergo sunt eiusdem generis physici. Constat enim ex 5. Meta. illa ad idem genus physicum referri, quæ in sese vicissim mutari queunt: cõicant.n. in materia. Esse autem mutationem per se inter istas formas, quod assumpseramus, sic ostendimus. Vnius ortus est alterius interitus, vt iam audiuistis; nec accidens potest esse terminus generationis quæ ad substantiã pertinet, sed necessariò est forma vera. Ergo vna forma oriente altera interit; Itaq; inter ipsas est per se mutatio. Accipe formam illam corporis, q̃ qdam in homine præter animam ponunt. Vides corpus putrescere, & in elementa dissolui; quare si

Opinio D. Th.

adesset ista forma corporis, nihilominus per se mutaretur in formas elementorum. Ita oẽs formas, si attente consideraueris, huiusmodi reperies, quæ in se vicissim mutentur, idcircoq. eiusdem generis physici sint. Id aliunde ẽt confirmari potest; Nam quemadmodum diuersa genere dicuntur 5. Meta. c. de diuerso, quæ non habent idem recipiens, ita oẽs formæ, quæ idem recipiens habent, in eodem genere censendæ sunt. At oẽs formæ ad substantiam pertinentes habent idem recipiens proximum, nempè materiam, quæ ad oẽs recipiendas æquè est instituta; ergo in eodem genere cẽsendæ sunt. Adde illud, vnam ab alia contineri, vt antea diximus; quæ re ordine quodam recedere à pri. illo, quod in eodem genere continetur; idcircoq. oẽs ad idẽ genus referri. Satis confirmauimus minorem propositionem allatæ argumentationis. Nunc ad maiorem confirmandam aggredimur. Quæ sese habent tanq̃ terminus à quo, & terminus ad quem, ea pugnant inter se: non. n. inter quæcunq., & fortuito mutatio fit, sed inter contraria, & secum aliquo pugnantia ex pri. phy. At quæ simul idem subiectum perficiunt, inter se pugnare non possunt; pugnantia. n. se non substiuent, sed interimunt; ergo non possunt se habere tanquam terminus à quo, & terminus ad quem; igitur in se vicissim non mutabuntur, nec eiusdem generis physici erunt. Præterea oẽs formæ naturales habent idem recipiens proximum, materiam primam: Idem autem nõ potest duo simul proximè recipere; quemadmodum neq. idem corpus potest totum à diuersis corporibus simul tangi, neq. idem locus duo corpora excipere: præterea una quæq; forma proprias & peculiares dispositiones postulat; quòd si duæ formæ simul essent, dispositiones utriusq. essent, iam non propriæ, sed communes; utræq; enim utrique inseruirent. Præterea, ut idem simul non est calidum, & frigidum, neque angulis præditum, & globosum; ita etiam materia diuersas formas simul accipere, & ferre non potest. Postremò forma deterior distinguitur à perfectiore non specie, & ut aiunt, positiuo aliquo, sed priuationem: anima enim sentiens est priuata perfectione illa, quæ in intelligente inest: quare si idem simul haberet animam sentientem, & intelligentem, simul haberet priuationem, & habitum; quod nefas planè est. Ratio hæc Achillino etiam firmissima uisa est. Tertia causa. Omnis forma ad substantiam pertinens est natura: ergo principium motus; quare quicquid aliquam formam ad substantiam pertinentem habebit, moueri poterit; idcircoq; actu consistet, & erit hoc aliquid. Quicquid. n. moueri debet, actu consistat oportet, & si hoc aliquid: omninoq. formæ istæ sunt causæ ut res sit substantia; idcircoq. sunt causæ ut res consistat, & sit hoc aliquid; quod etiam perspicuè est Arist. secundo de anima secundo. Ac si formæ elementorum, quæ omnium sunt ignobilissimæ, in causa sunt, cur res possit consistere, & sit hoc aliquid, quantò magis omnes aliæ? Ergo si rei habenti iam vnam formam, idcircoq. actu consistenti adueniret alia forma; hæc rursus illi rei tribueret actu consistere: quare eadem res bis actu consisteret, & esset bis substantia; nec posterior forma pertinet ad essentiam prioris substantiæ, & vt vocant, suppositi; quoniam illud iam est per priorem formam: esse autem est effectum totius, atq. integræ essentiæ. Quare vulgata & verissima propositio est, quicquid aduenit consistenti actu accidens esse: itaq. generatio posterioris formæ esset alteratio. Addit multa Arist. testimonia, quæ infrà expendentur.

Confutatio D. Thomæ. Aduersus hanc sententiam sunt argumenta, quæ Iandunus ad suam confirmandam attulit, quæ à D. Tho. non refelluntur, nec facilia sunt ad refellendum. Adde tu illa. In mixto corpore sunt formæ elementorum; ergo plures in eadem re formas reperiri non est absurdũ. At assumptum ab oĩb⁹ Latinis negatur. Negent sanè, ac peruertant verba Arist. suo arbitratu; nobis quidem vim non afferent; vt quæ planè, & apertè ab eo dicuntur, negemus. Quæ. n. miscentur, sũt corpora ex lib. de sensu & sensili c. 3. & quæ miscentur, sunt non corrupta, sed alterata; ergo corpora ad mixtionem accedentia alterantur, non autem corrumpuntur & intereunt. Præterea ex 2. de generatione 49. in mixtis corporibus adest aqua, ne terra decidat: si non adesset terra, non decideret, neq; puluerasceret; qualitates enim solæ remanentes non possunt decidere; quandoquidem decidere corporum est, non qualitatum. Sed hæc infra copiosius. Præterea in animalibus necessarium planè est plures formas ponere. Se ipsa enim mouent: non mouerentur autem, nisi distinguerentur in partem mouentem & partem motam, pars autem mota non potest esse materia sola; quoniam quod est potestate tantum, non mouetur 5. phy. 8. & 8. phy. 3. sed formata sit oportet; ita aliam formam geret præter animam mouentem. Respondet ad hoc argumentum D. Thomas in quæstionibus disputatis de anima quæstione nona animã tribuere materiæ esse corpoream, & præterea habere facultatem comprehendendi, & appetendi. Per has facultates mouet; materia aũt quà per eandem animam corporea est, est pars mota. Difficilius percipitur, quàm oppugnatur isthæc responsio. Quæro. n. ecquid causæ sit, quamobrem idem de elementis dici non queat, diuidi, inquam, in partem mouentẽm, & partem motã: qñ forma ipsorum, vt vim leuitatis, & grauitatis habet, pars mouens statui potest, vt autem mate

ria

ria per eandem formam est corporea, pars mota. Omnino quod mouetur, substantia est actu. Substantia item est actu, quod mouet 5.phy.3. Et hæ necessariò inter se reapse distincta sunt 8. phy.43. Nam si distinctio rõnis satis esset; vniuersa philosophia euerteretur. Quare si materia vt corporea mouetur, est autem corporea per animam, certè in sua substantia inclusam animam habet; quare alia, quàm anima debet esse substantia mouens. Hinc in elementorum motu labor non interuenit, in motu animatorum interuenit; quoniam in horum corpore est contrarium quiddam motui animæ 2. de cœlo com. 3. Præterea animæ definitio ab Arist. allata satis indicat corpus esse substantiam formatam, ac distinctam ab anima. Inquit.n. anima est actus corporis phy. organici: ergo ante animam est physicum, idcircoq. mobile & organicum.

Interpretatur D. Thomas istam definitionem in eodem opusculo 45. & alibi; vt animam esse actum corporis organici intelligamus; quo calor est actus rei calfactæ, odor rei odoratæ, omninoq. quo forma est actus non materiæ, sed totius concreti: sed hæc interpretatio tam aliena ab Arist. mente, quàm quæ maximè. Ostendit.n. ex anima, & corpore illo fieri vnum, tanquàm ex cera & figura, omninoq. ex materia, & forma. Ergo corporis organici nomine totum animatum intelligi minimè potuit. Ex quo initio librorum de cœlo rectissime ex Arist. & Simplicio dicebat Auerroes viuentia potius habere corpora, quàm esse corpora. Idem Auerroes 12. Metaph. 39. declarabat non eundem motum esse attributorum in rebus solutis à materia, atq. in rebus cum illa concretis. Nam in illis subiectum, & attributum reapse sunt idem; in rebus cum materia concretis significant aliquam etiam varietatem in re: Quare cum dicimus hominem esse viuens, esse animal; diuersæ essentiæ istis nominibus significabuntur. Animaduertit hunc locum Zimara in annotationibus in Iandunum super quæstione x. secundi libri Metaph. atq. inquit istam varietatem prouenire ex materia: quod nihil est. Nam & subiectum, & attributum æquè adsignificant: nomine.n. hominis indicatur forma in materia; itemq; animalis nomine indicatur forma in materia; quare si materia communis est vtriq., vt certè est, ab illa diuersitas ipsorum proficisci non põt; ergo à forma proueniat oportet; ita plures formæ in eadem re erunt. Sed alia testimonia haud multo post afferemus. Postremò illud sine dubio D. Thomam conuincit, quòd apud Aristotelem anima intelligens à sentiente reapse differat necesse est; quandoquidem hæc numeratur ad indiuiduorum multitudinem, illa vero minime, ne aut ifinitium actu admittamus, quod etiam à D. Thoma in pri. parte summæ quæstione 7. rectissimè exploditur, aut cum Platonicis animam quoq. sentientem æternam statuamus. Hæc de D. Thoma. Nunc inter memoratas extremè dissidentes opiniones quasi interiectas intermedias non nullas exponamus.

Explicatio sententiæ Arist. ex pri. text. pri. de cœlo.

Explicatio sententiæ Auerr. ex 12. Metaphy. 39.

Auicenna, quem Lynconiensis, Albertus, multique alii clarissimi viri sequuti sunt, posuit non formam quidem aliquam in materia per quam substantia tantum esset, vt Iandunus, sed per quam subiiceretur quantitati, & dimensionibus; cæteroquin istæ in materia esse non possent, propterea quòd accidens postulat subiectum actu. Hanc autem formam vocant formam corporeitatis, æternamque sociam materiæ statuunt, vt nunquàm planè ab illa diuellatur, aut intereat. Ita enim vitatum iri, ne corpus fiat ex non corpore; quod maximum semper est habitum absurdum. Aduersus hanc opinionem Zimara multis in locis, præcipuè in castigationibus in eandem quæstionem nonam Ianduni multis argumentis disputat: sed accipit omnia ab Achillino 2. lib. de elementis hanc rem copiosissimè tractante. Quoniam autem complura ex illis sunt, quæ dissolui putamus posse, & à nobis pro nostræ sententiæ defensione dissoluenda erunt; idcirco illa tantum, quæ firma credimus, recensebimus. Isthæc forma aut agit, aut non agit. Si non agit; frustra est; nulla enim forma ociosa. Sin autem aliquam actionem obit, erit natura, & mouebit secundum locum; hæc enim prima rerum naturalium actio est. At si ista forma nondum grauitatem, aut leuitatem habet; qui mouere secundum locum poterit? Quod ẽt fuit in causa, quàmobrem Aristot. 3. de cœlo 55. negaret vllum corpus naturale prius elementis esse; atque eodem 3. lib. tex. 48. tanquàm absurdum afferet esse aliquam partem ignis, quæ non esset ignis. Omne enim corpus aut elementum esse, aut ex elementis. Quam argumentationem, qui interitus inspexerit, intelliget maximam aduersus istos vim habere. Atque omnino dum putant se hac in re sequi autoritatem Arist. ferendi nullo pacto sunt. Audietis ipsum in sequenti capite, dum loquitur de conuersione aquæ in aerem, eamque esse accretionem negat, corpus istud reiicientem, ac statuentem à quantitate terminari ipsam materiam. Ac certissimum illud est, si in materia prima sit ista forma æterna, non potuisse ab Aristotele naturam materiæ primæ inueniri: Ea enim per mutationem inuestigatur pri. phys. 51. & 8. Met. com. 12. & in lib. de substantia orbis cap. pri. quod.n. vicissim suscipit diuersas formas, materia pri. est, & ex qua pri. res fiunt, & constant. Mutatio autem nos duceret ad istud compositum ex materia, & forma ista (quam vix audeo corporeitatem no-

Opinio Auic.

Confutatio Auicennæ.

minare; sed necessitas pudorem vincit) quod esse compositum ex materia nullo pacto cognoscere possemus; quandoquidem non mutatur; sed simplex quiddam arbitraremur.

Quare verisimilius loquuti sunt Stoici, & Pericles Lydus, qui vt narrat Simplicius primo physic. 65. putarunt apud Arist. & Platonem materiam ipsammet esse corpus; reuera .n. mutatio vlterius nos, q̃ ad istud corpus non duceret; ac tñ ad materiam debet ducere; quamobrem sequitur materiam suapte natura fore corpus. Vidit id quodamodo Auicenna, dum duplicem materiam statuit, pri. primam, & secundo primam; priorem illã esse puram facultatem, & potestatẽ, spectareq. ad primum philosophum; posteriorem esse corpus; & cadere sub nãlem scientiam. Verùm neq. primus ẽt philosophus rõne vlla ad materiam illam primo primam peruenire posset via mutationis destitutus. Albertus aũt formam istam videtur caducam ponere; quod tñ à ratione abhorret; qñ isti formæ nihil est contrarium, & ista intereunte si alia eiusdem naturæ oriretur; profectò prior illa frustra interiisset; ac nihilominus corpus fieret ex non corpore. Corpus enim nouum fit tantum ex materia pri. cum noua forma corporis aduentante vetus forma minimè remaneat, sed intereat. Arist. sanè & Auerr. verba formam istam perspicuè respuunt. Semper .n. asserunt elementa esse corpora simplicia, & componi ex materia, & contrarietatibus, tanquàm primis partibus, nulla istius formæ factâ mentione. Adde, quæ dicuntur ab Auerroe 2. de generatione, 3. & 4. de cœlo, 22. & sexcentis aliis locis, quæ ab Achillino, & Zimara habes. Quod autem isti dicunt Auicennam induxisse istam formam speciei efficientem, minimè autem generalem, quemadmodum reuera inducenda sit; idcircoq; reprehendi ab Auerr. pri. physi. vlti. & alibi: nihil est. Nam, vt constat ex Auerr. in paraphrasi pri. philosophiæ tract. 2. c. vlt. Auicen. ponebat formam istam genus summum in categoria substantiæ. Omnino rationi consentaneum fuit primas formas, quæ insunt materiæ, esse contrarias, vt generatio & interitus cæterarum omnium formarum posset existere. Nam vt rectè ex primo de cœlo tex. 20. dicebat Auerroes, nihil vim suam efficientem exercet in simile, sed in contrariũ. Forma ignis agit in formam aquæ; ergo illi contraria est. Verba hæc de ore Arist. eo loco sanè mittuntur, in contrariis esse generationem & interitum. Generatio aũt ad substantiam pertinet, non ad accidens; vt scitis; quare in substantia ẽt erit contrarium. Atqui vt contrariorum sunt contrarii motus, ita rursus contrarii motus à contrariis naturis proficiscuntur: quis dubitet? Loqui aũt Arist. de contrariis ponentibus, non de priuantibus inde patet, q̃ priuationem nullus sequitur motus. Ergo si elementorum motiones ad locum contrariæ sunt, si contrariæ ẽt patibiles qualitates, si ipsa inter se assiduè bellum gerunt; cur non contrariis formis prædita existimes? Attulerunt nonnulli distinctionem quãdam contrarietatis: nam vnam internam, alteram externam statuerunt; elementaq. extrinsecus esse contraria concesserunt, intrinsecus negarunt. Sed distinctio nulla. Externa .n. qualitatum contrarietas non aliunde pendet, quàm ex intima ipsorum natura; idcircoq; ipsa ẽt natura contrarietate prædita sit oportet. An tu si videas duos homines gladiis sibi mutuos ictus infligentes, dicas gladios esse contrarios, an homines? Hinc Aristoteles, vt diximus, formas elementorum contrarietates vocat. Hinc Alex. pri. libro quæstionum cap. vlt. præcipuè dicebat formas esse contrarias; & Auerroes millies, vt in eodem cap. tract. secundi, & in lib. de substantia orbis cap. pri. quo loco sententiam istam ratione ẽt confirmat. Formæ .n. se debent vicissim corrumpere; quare sibi mutuò aduersentur necesse est. Hine Ammonius in categoriis cap. de Quanto opinionem hanc tanquàm omnium Philosophorum cõem recenset, materiæ informi primum inesse quantitatem, vt dicemus, deinde primas qualitates; quarum nomine formas ipsas elementorum significari antea docuimus. Idẽ perspicuè habetis à Simplicio in primum de cœlo com. 36. qualitates inquam, & motus esse contrarios, quoniam ipsæ formæ & naturæ contrariæ sunt.

Quòd Auicenna induxit formam corporeitatis genericã & non specificam.

Quod primæ formæ .i. formæ elemẽtorũ sint cõtrariæ.

Cæterum quoniam corporeitas ista potest ẽt tanquàm quantitas, & terna dimensio intelligi, atq. hoc pacto si accipiatur, verè materiæ esse sociam perpetuam credimus; idcirco diligenter de ea agendum est. Simplicius, & Auerroes dimensiones, quas materiæ tribuunt, vocant interminatas; nec tamen nisi fallor, idem significant. Simplicius .n. eodem pri. phy. com. 65. ipsammet naturam materiæ primæ videtur quantitatem, ac dimensionem interminatam nominare; quoniam, vt est materia substantiæ; ita etiam est materia quantitatis; & quoniam aliæ formæ aliam exigunt quantitatem, idcirco materiæ naturam esse idoneam ad crescendum, ac descrescendum, id est ad maiorem, & minorem molem accipiendam; hancq. facultatem esse dimensionem interminatam; quæ quidem omnia verissimè dicuntur, & congruenter Aristoteli, ac Platoni; vt ipsemet ostendit.

De trina dimẽsione.

Simplicii Opinio.

Auerroes autem in lib. de substantia orbis cap. primo, & in paraphrasi primæ philosophiæ capite antea memorato inducit istas dimensiones, tanq̃ quantitatem distinctam à natura materiæ primæ, æternam illam quidem totam, sed caducam, atq. orientem, & intereuntem rõne terminorum:

Auerrois opinio.

minorum: quare dicuntur istæ dimensiones esse potestate ante formam, non actu: expectant .n. terminum à forma (atq. hoc quod dicimus, expectare aliundè terminum, est quoddam genus potestatis, de quo infra ẽt loquemur) quandoquidem actus est qui terminat, ac distinguit septimo Metaph. 49. Illud tñ ne vos fugiat eandem quantitatem in materia esse terminatam, & interminatam; verùm terminatam respectu habito ad formam præsentem; interminatam ad formam venturam. Probat ponendam esse istam in materia quantitatem, ne ex non quanto fiat quantum, & corpus ex incorporeo. Constat etiam id ex obseruatione effectorum nãium. Videmus.n.cum dimensio tanta fit, quantam aliqua forma postulat, statim istam formam in actum erumpere, pristina aũt interire; vt cum aqua ad raritatem aeris accedit, aquæ formam interire, aeris oriri. Nec putandum est quantitatem priorem amitti adueniente noua forma; sed remanet, quemadmodum alia accidentia communia genito & corrupto, vt perspicuitas in aeris in ignem mutatione. Videndum aũt diligenter est; quantum ratio illa Auerrois valeat, nisi ponatur ista quantitas, fore, vt ex incorporeo corpus generetur. Eam.n.considerauit Alex. pri.libr. de anima cap.2.& Ioan.Gram.in hunc librum com.35. Inquit Alex. mirandum non esse, si corpus fiat ex materia & forma incorporeis; nam quicquid fit, fit ex eo, quod tale minimè est, quale futurum est; calidum.n.fit ex non calido, frigidum ex non frigido. Addit tñ non simpliciter generari corpus; quoniam corpus semper est; quasi, & ipse fateatur remanere semper eandem quantitatem in materia. Idem habetis à Philopono. Negauit 2.cap.Aristo. & alibi millies ex incorporeis componi magnitudinem, & corpus, vt expunctis; concedit tñ componi ex materia & forma incorporeis; qua ratione? quoniam puncta actu præessent, si ex eorum cumulatione magnitudo construenda esset; actuq. etiam consisterent, si in ea rursus esset magnitudo dissoluenda. Nunc materia nunquàm per se soluta à forma consistit, & à quantitate. Idcirco corpora fiunt quidẽ ex incorporeo, id est ex materia non tñ per se consistente, sed coniuncta corpori, & magnitudini. Vt omittam puncta non eius naturæ esse, & conditionis, vt subiecta formarum possint euadere. Sed hoc aliàs. Philoponus sanè com.90.& 99. perspicue ponit triplicem istam ternam dimensionem tanquàm sociam æternam ipsius materiæ. Quinimo, quantum intelligitur ex iis, quæ à Simplicio in primum de cœlo com. 30. & alibi sæpè referuntur, hoc ipsum materiam nominauit, nimirum puram illam facultatem coniunctam tñ cum ista quãtitate interminata. Quamobrem putarim Græcorum, & Auerrois eandem esse sententiam; itaq. sanciemus non componi corpus ex partibus incorporeis, tanquàm sese mutuò tangentibus, & integram quantitatem constituentibus. Nam si se tangerent aut, tota tangerent tota, aut pars partem; atq. neutro modo fieri potest; vt superius ostendimus. At ex partibus incorporeis tanquàm partibus essentiam constituentibus ex materia, inquam, & forma componi corpus naturale intercedente tñ ipsa quoq. quantitate, nihil absurdi est. Intercedere quidem ipsam quantitatem oportet. Efficiens.n. tangere materiam nõ posset, nisi ea quantitatem haberet; effectio aũt omnis, vt non multo post audietis, tangendo administratur. Præterea forma per se indiuidua est 8.Metaph.x.nec digereretur in partes, nisi antecederet quantitas: quàmuis D. Thomas in opusculo 32. asserat formam secum ferre dispositionẽ partium: cæterum id non vsque quaq; verum. Requirit.n.forma certam partium dispositionem; verùm ea non acquiritur nisi p quantitatem antecedentem (nam si per se indiuidua est, non potest secum ferre quantitatem) qũo ẽt acquiri non põt, nisi antecedentibus qualitatibus, & affectionibus. Nam calfiat & exficcetur lignum oportet, anteq̃ forma ignis educatur. Hoc tamen interest inter qualitates, & quantitatem; quod qualitates aliquando intereant oportet à contrariis qualitatibus euersæ; quantitas aũt aduersario carens, interitu quoq. caret. Efficiens enim non interimit, quod se potius iuuat quàm impedit.

Quæ autem à D.Thoma in eo opusculo aduersus Auerroem afferuntur, non difficillimè refellemus. Primum inquit, Si isthæc quantitas fit in materia prima, quoniam est accidẽs, fore, vt accidens sit in subiecto, quod minimè actu est. Id aũt à natura accidentis multò alienissimum videtur. Vidit istud probè Auerr.3. de cœlo 7. & ob hanc causam dixit superficies non posse existere in materia, nisi intercedente forma. Quid igitur nunc dicemus? Hoc nimirum. Omnia accidentia insunt subiecto actu consistenti; verumtamen quædam sequuntur naturam materiæ, & illius quasi propriæ affectiones sunt; quædam naturam formæ; quam distinctionem ab Arist. in sequenti capite habebimus, eamq. nos copiosè explicabimus. Ergo quantitas est veluti propria affectio ipsius materiæ, inest tamen materiæ, vt actu consistit: materia actu consistit per formam; quare si destitueretur vnquàm omni forma, destitueretur ẽt quantitate; quinimo ipsa periret. Nunc quàmuis vnam atq. alteram formam amittat, semper aliquam habet; per quam actu consistat, idcircoq. semper quantitate sit comitata. Ergo quantitatis fundamentum est materia actu consistens; minimè aũt necesse est, vt per eandem formã

semper

An ex incorporeo corpus generetur.

Argumenta D.Thomæ adver. Auer. confutantur.

semper actu consistat, si tueri quantitatem debet; sed satis est vt vna forma ab eunte, altera eodem momento succedat. Addit aliud argumentum D. Thomas, si materia sit cum quantitate antequàm forma adueniat, fore, vt compositio per accidens sit prior compositione per se. Compositio.n. ex materia, & quantitate est compositio per accidens; compositio aût ex materia & forma est compositio per se. Respondemus, si res præsens spectetur, absurdum profectò esse, si antea compositio sit, quæ per se, quam quæ per accidens; sin aût res futura spectetur, non est absurdum. Nam quemadmodum prius est materia cum priuatione, q̃ cum forma, quæ fieri debet, itemq; prius affectionibus formæ præparatur, q̃ formam accipiat; ita prius et cum quantitate esse necessarium est. Quantitas ergo prius inest materiæ si tempus consideres, quæ forma generanda: forma ipsa tñ cum erit genita, magis intima erit materiæ, quàm quantitas; quoniam.s. ex illius visceribus eruitur, & illi tribuit esse, & succedit formæ priori, quæ item tribuebat esse: sicuti antiquo seruo præfertur filius recenter natus; vt præclarè docebat Achillinus pri. lib. de elementis dubio 17. Est igitur quantitas quasi serua & ministra materiæ ad accipiendam formam; forma aût illi prorsus coniungitur; atq. vnum quiddam cum ea fit; ita vt ad accipiendam formam aliquid intercedat, vt priuatio, vt quantitas, vt illæ, quas vocant prævias dispositiones; ad substinendam aût nihil intercedat intermediû. Quod si dubites extundatur ne quantitas ista ex materia; responderit extundi; idcircoq; generari, & interire ratione terminorum. Ego tñ dicerem esse propriam affectionem materiæ, nec habere materiam ex qua, vt nec cæteræ propriæ affectiones habent (quod ego alias ex octauo Metaph. 14. collegi) sed tñ tum materiam in qua substinentur, vt lux non efficitur ex materia solis, sed eam sequitur atq. in ea nititur. Omnino Arist. 7. met. 8. affirmat ablatis dimensionibus remanere tantum materiã primam, & in sequenti capite ipsum audietis, cum vocabit quantitatem terminum materiæ; vt mihi Auerrois sententia dogmatis Arist. maximè consentanea videatur. Ea igitur, quæ ad interminatas dimensiones pertinent, ita sint constituta, in materia esse quantitatem æternam, quæ terminos semper accipiat ab adueniente forma; ita esse actu respectu habito ad formam præsentem; esse autem potestate respectu habito ad nouos terminos, quos potest accipere; quod ab Auerroe ad finem secundi tractatus Metaphysici perspicuè est expositum. Nunc ad propositam quæstionem reuertamur.

Opinio Achillini. Achillinus multò, nisi fallor, propius ad veritatem accedens secundo lib. de elementis hãc sententiam protulit: Corpus ex materia constans, aliud esse simplex, aliud mixtum: mixtû aliud animatum, aliud inanimum: animatum aliud sentiens, aliud non sentiens, aliud rõnis compos, aliud expers: Simplex vnicam formam habere; mixtum inanimum formas elementorum fractas, ac debilitatas, ac præterea formam mixtionis: mixtum animatum non sentiens formas elementorum, & animam vegetabilem, quæ formæ mixtionis officium et præstat, & ipsius facultatem repræsentat; idcircoq. forma mixtionis aduentante anima vegetabili interit; eoquòd ipsa frangi nequeat (id.n. proprium elementorum, quasi imperfectas formas habentium est) cum tñ remaneant elementa certo quodam gradu collocata, & certam proportionem habentia, tanquàm præparantia materiam ad animam substinendam: Animal aût habere easdem elementorum formas, & animam sentientem; quæ vicem expleat formæ mixtionis, & animæ vegetabilis; idcircoq. istæ abeunt, & intereunt aduentante anima sentiente: hinc forma spermatis corrumpitur, dum homo fit pri. phy. 62. cæteroqui idem esset inanimum, & animatum, planta, & animal, vt antea pro D. Thoma argumentabamur. Postremò hominem habere formas elementorum, animam cogitantem; & postremò intelligentem; de qua tñ nihil est, cur in præsentia disputemus. Putat item distingui formam generalem à speciali, non tñ in eodem supposito, vt inquiunt, sed in diuersis: prius.n. embrio viuit vitam aïalis: q̃ hominis; quod et est Auer. 1. Met. 17. ita prius habet formam generalem, q̃ specialem; non idem tñ suppositum est, cum est animal; atq. cû est homo: quia generalis forma abit adueniente speciali, quoniam tota facultas illius generalis in speciali continetur. Considerans aût diuersitatem partium vniformium, & multiformium, quæ in animali præcipuè sunt, illud addit differre istas secundum substantiam, non tñ forma substãtiam constituente. Omnium.n. vnica forma est, nimirum anima, sed habent varias elementorum temperationes, quæ elementa sunt substantiæ, idcircoq. partes variis temperamentis præditæ differentes secundum substantiam dici queunt. Hæc Achillinus.

Aduersus Achill. Ego illud primum non verè dici arbitror formam generalem esse semper distinctam à speciali, & ante specialem acquiri; quod in nostræ sententiæ expositione magis patebit. Nam cum Embrio est animal; est speciale animal, non generale: alioqui prædicaretur de speciebus animalium. Genus.n. de speciebus prædicatur. Nunquàm igitur adest forma generalis, quin aliqua speciali contineatur. Præterea quod ad partes attinet, vix animo concipi pôt, tantum partium varietatem, longeq. diuersam temperationem eadem tñ forma, id est, anima proximè contineri; præsertim

præsertim cum hac ob violentam ac subitam mortem recedente, maneant tñ diuersæ partes, atq. iisdem præditæ accidentibus, vt ossa, vt cartilagines, vt venæ, vt nerui: quo ēt pacto planta exsiccata suam vnitatem seruat ad longissimum tempus; easdemq facultates, eundem saporem, odorem, colorem retinet. Ergo cum istæ partes, abeunte momento anima, suam tueantur vnitatem, suaq. accidentia, subiectum formatum postulant. Nec verò eodem puncto temporis, quo anima recessit, potuit forma mixtionis exoriri, quæ animæ vicem expleret. Nam & ipsa mixtionis forma certas, propriasq. in materia affectiones peculiaremq. præparationem postulat, quæ præparatio temporis spacio absoluatur oportet: nos autem subitam mortem accipiebamus. Hæc ferè fuit argumentatio Socratis in eo Dialogo, qui Phœdo inscribitur; vbi aduersus Ceben disputat. Nonnulla præterea eorum, quæ aduersus D. Thomam diximus, contra Achillinum etiam valent.

Scoti opinio.

Reliqua est digna, q̃ à nobis recitetur, opinio Scoti, exposita ab ipso 11. distinctione 4. quæst. 3. & à Trombetta fusè explicata quæst. 2. in 8. Metaphy. Putant isti duas formas speciem postremam constituentes, vt formam equi & formam hominis, simul constare, societatemq. coire non posse. Vtraq. .n. tribuit esse integrè, & absolutè: quare si idem ambas haberet; bis esset absolutè; & vna amissa, adhuc tamen per reliquam integrè esset.

Non posse ēt inquiunt simul constare illas, quarum vna vicem alterius supplere illiusq. opera præstare pōt; superuacua .n. esset illa, cuius muneribus altera fungi potest. Quarè cum forma mixtionis repræsentet quicquid formæ elementorum præstare possent, omnemq. illarum facultatem in sese contineat, in mixto inanimo vnica forma erit, nimirum mixtionis forma: item, q̃ anima intelligens secum affert omnia, quæcunq. ab anima vegetabili, aut sentiente proficisci queunt, & sentiens quæcunq. à vegetabili, idcirco in homine vnica erit anima; nempè intelligens; in Brutis item vnica, ipsa .s. sentiens. In omni tñ mixto animato præter animam putant adesse mixtionis formam; quoniam huius opera ab anima præstari non possunt; quippè cum forma mixtionis per se quanta sit, & grauitatem corpori præbeat, ac mortalitatem; anima aūt repugnet potius extensioni, & grauitati; humanaq. immortalis præterea sit. Hanc autem mixtionis formam vocant formam organizationis; quinetiam cum in animalis corpore multæ partes organicæ inter se dispertitæ cernantur, his ēt suas proprias, & partiales mixtionis formas tribuūt. Argumentis aūt vtuntur non contemnendis, atq. illo in primis, si canis de turri decidat, & in medio itinere præfocetur, atq; intereat, fore vnum motum; nullam .n. in eo varietatem deprehendi; quare vnum etiam manere subiectum motus; vnitas .n. motus vnitatem subiecti postulat; nihil aūt aliud pro subiecto statui pōt, quàm corpus formatum ista mixtionis forma. Illa aūt, quæ afferunt ex diuersitate generis, ac differentiæ; eo minus firma sunt; quòd si pro hac forma valerent, valerent etiam ad distinguendas animas; ità vt in homine tres animæ essent; quandoquidem si genus indicat naturam diuersam à differentia, cum hominis remotius genus sit viuens, propinquius animal, differentia rōnis compos; attributa hæc diuersas reapse animas indicare debebunt. Cæterùm istorum sententia aliis etiam modis refellitur. Isthæc mixtionis forma tribuit esse ipsi cadaueri, tanquàm forma speciem postremam constituens, & absoluens quod fatentur: ergo antea simul cum anima cohærere non poterat. Negant .n. duas formas speciem constituentes, & absoluentes posse societatem coire. Ac sanè ex hoc laqueo explicare se Scotus nesciuit. Voluit .n. corpus animalis sine anima consideratum esse non substantiam, sed partem substantiæ, & introire categoriam substantiæ non rectà, sed reductiuè, vt inquiunt; ac tamen cum per se in morte animalis consistat; tota, atq. integra substantia sit oportet. Præterea ponit vnam mixtionis formam, quæ tribuit esse toti corpori, ac præterea singulis partibus organicis propriam mixtionis formam assignat; ergo istæ partes duplicem mixtionis formam habebunt, vnam communem; alteram peculiarem; sic erunt bis mixtæ, ac bis organicæ; quod eò absurdius videtur, quòd peculiaris videtur idem præstare posse, quod communis; idcirco q; communia superuacua erit.

Opinio propria.

Verùm tempus est iam eam, quam veram credimus, sententiam exponere; quod nunc facere aggredimur. Monet nos Arist. pri. de cœlo 100. & Auerr. 7. meta. 36. quæst. multiplicem non esse proponendam, ac si vna esset; sed statim adhibendam distinctionem. Quare cum alii confusè de formarum multitudine, ac de generis & differentiæ diuersitate loquantur; quasi si multæ formæ sunt, genus, ac differentia diuersas naturas indicent; sin vnica tantum, forma, genere, ac differentia notiones tantum, non naturæ diuersæ significentur; nos vtranq. rem seorsum tractabimus. Primum .n. vtrum plures formæ in vnico corpore nāli esse queant, disputabimus; deinde, vnde ducatur genus, & differentia, ostendemus. Quod ad primam quæst. pertinet, primum enunciationes quasdam affirmantes ponemus, deinde negantes. Prima enunciatio affirmans sit huiusmodi. Elementa quatuor singula vnicam, eamq. simplicem formā habent; quæ

Prima conclusio affirmans.

forma,

forma, vt suo loco ostendimus, nomine sociæ qualitatis significatur. Constat id ex Arist. 2. de generatione 6. & 8. & alibi asserente pri. corpora componi ex materia, & contrarietate. Constat ēt ex Ammonio in categoriis in cap. de quanto sanciente de communi philosophorum senten tia materiæ quantæ aduenire continuò primas qualitates, & constituere elementa. Secunda enunciatio. In cæteris corporibus, quæ quidem ex simplicibus conflata sunt, vnica quidem forma est, quæ totam corporis essentiam complet (cæteroqui non esset vnum corpus; vnum. n. per vnam formam fit oportet) cæterum non simplex, sed ex partibus composita, ordinem tamen quendam inter se habentibus; ita vt priores partes, & minus perfectæ (quemadmodum inquit Lynconiensis in primum poster. cap. de iis, quæ dicuntur per se) sint quasi materia formalis; aut forma materialis. Comparatæ. n. cum materia prima, formæ instar obtinent; comparatæ autē cum parte postrema, & perfectiore, materiæ instar sunt. Constat autem ex Auer. 3. de cœlo 67. & sexcentis aliis locis, fore vt simplex corpus non differat à non simplici; si non simplex ēt simplicem formam habeat. Ergo in corporibus mixtis inanimis tota illorum forma, & essentia componitur ex quatuor formis elementorum fractis, & quasi dimidiatis, & perfectiore præterea forma exoriente ex mixtione illa: ac formæ quidem elementorum, si cum materia prima conferantur, formæ; sin cum postrema illa parte. i. forma mixtionis conferantur, materiæ instar obtinent. Remanere aūt elementorum formas in mixtione sæpè iam significauimus: infra aūt perspicuè demonstrabimus. Quòd si de mixtis animatis non sentientibus cuiusmodi sunt plātæ, loquamur; in iis quidem non iam elementorum duntaxat formæ plures: sed ēt plures mixtionis formæ pro varietate membrorum distinctæ, ac postremò anima vegetabilis reperitur. Illud tñ teneatur varias illas mixtionis formas intra certum quoddam, neq; ità longum spacium contineri, nec longè esse disparatas. Ex eodem. n. semine extunduntur: & eiusdem participes sunt vitæ. Varias aūt esse, & satis primo de anima 58. significauit Arist. & mihi omnino fit verisimile; cum maximè diuersa, & contraria membrorum accidentia, quæ ad finem 4. meteor. recensetur, considero. Quòd si nostri putant in omnibus membris eandem formam esse, quis membra accidentibus, & affectionibus maximè differre concedant, non video cur non possit ēt eadem omnium anima esse; licet à nobis forma mixtionis differre ipsæ partes statuantur. Nā vt apud illos diuersæ accidentium complexiones ad eandem tñ animam præparant materiam; ita apud nos diuersæ formæ mixtionis præparant materiam, & quasi gradum faciunt ad eandē animam. Ergo plantarum essentia constabit formis elementorum, varijs mixtionis formis (quarū uis ex his vna sit præcipua, & proportione respondens cordi in animalibus, ex qua totum temperamentum appellatur) & anima vegetabili; quæ quasi caput & fastigium essentiæ erit; antecedentes aūt formæ instar materiæ obtinebunt. Quamobrem præclarè Auerr. 3. de anima 6. docebat, formarum, quæ sunt in mixtis corporibus, alias attribui complexioni primarum qualitatū; quales sunt metallorum; quasdam aūt inhærere formis his, quæ complexioni attribuuntur; cuiusmodi est anima. Sed satis de viuentibus tantùm. Viuentium, & sentientium forma & essentia componitur ex iisdem rebus, ex quibus plantæ, ac præterea ex anima sentiente; quæ est postrema, & perfectior pars, & caput, vti diximus, formæ. Homo tandem nobilissima omnium inferiorum species, mentem habet cæteris iam memoratis formis, quasi fastigium, & summam absolutionem additam. Illud aūt attendas remotiores essentiæ partes facilius inter se distingui, q̄ propinquas; quod multis in rebus euenire, sequenti capite ex Arist. ostendemus. Quare in mixtis inanimis formam mixtionis à forma elementi dominantis vix aut ne vix quidem distinguas, quoniam huic illa proximè hæret; at in mixtis animatis faciliter elementa ab anima, difficulter formam mixtionis: ex quo vel Galenus qui medicus? qui Philosophus? animam interdum vocare temperamentum non est veritus: Sed tñ si diligenter attendas; quò ad perfectiorem formā deueneris; eò magis illam à materia seiunctam, ac dispertitam inuenies, ac distinctiorem; quod in sequenti capite ab Arist. habebitis. Ne miremini aūt, quid sit, q̄ perfectior forma sit magis composita, & concreta q̄ ignobilior, cum tñ simplex videatur nobilius concreto. Nam maiore ista, magisq. elaborata compositione propius accedit ad verè simplices formas. Sic quis figura angulis prædita sit ignobilior globo; tñ quò plures angulos habet, eò ad globi figuram ppius accedit. Verùm id ex 2. lib. de cœlo 63. & 63. aliàs explicauimus. Quòd si quæras, ecquid causæ sit, quàmobrem forma, & essentia tot partibus constans vna tñ sit; idem respōdebo, quod Arist. simili in re respondit 7. Metaph. 56. Nam quemadmodū ipse statuebat ex diuersis partibus animalis fieri vnumquiddam, qm̄ natura coniunguntur, non vi, aut copulatu aliquo externo; ita cum partes istæ maximam inter se habeant affinitatem, & prior sit fundamentum posterioris, posterior sit absolutio prioris; optimè vnam quandam essentiam conflabunt. Ex iis, quæ diximus constare pōt enunciationem illam 8. meta. platam species rerum esse sicuti numeros, nō esse tanq̄ vniuersalem audiendam; sed distinctione opus esse. Sunt. n. quædam species æquali

Secunda Conclu.

De formis mixtorum inanimorum.

De formis mixtorum animatorum.

De formis animalium.

De formis hominis.

An semp simplex sit nobilius cōposito.

Explicatio illius propositionis species rerum esse sicuti numeros.

loco

loco ex aduerso collocatæ, quarum vna non ingreditur in alteram, vt species elementorum inter se; species mixtorum inanimorum inter se; item plantarum; item multorum brutorum animantium inter se. Non. n. species aquæ ingreditur in speciem ignis; non species auri in speciē plumbi; non species lactucæ in speciem absynthij; non species equi in speciem canis. Quod si species non pari loco constitutas attendas, & compares inter se, vt species elementorum cū speciebus mixtorum inanimorum, has cum plantis, plantas cum brutis animantibus, bruta animantia cum homine; ita species rerum sese habere sicuti numeros non erit cunctandum fateri. Nam prior, & ignobilior in posteriorem, ac perfectiorem ingreditur, vt ternio in quaternionem. His probè fixis ac stabilitis sequuntur negantes enunciationes. Non in omnibus corporibus nalibus est vnica, & simplex forma, quod D. Thom. voluit. Nam, qui in animali exempli causa afferat simplicem esse formam, is sensui planè repugnat, neq; habet, qui corpora simplicia à non simplicibus distinguat. Secunda enunciatio: non est introducenda forma illa, quā formam corporeitatis vocant: nullum. n. corpus prius est corpore graui, & leui 3. de cœlo 55. Tertia enunciatio: Non tot formæ in vnoquoq; corpore statuendæ sunt, quot sunt ea, quæ per se pri. modo attribuūtur; quemadmodum sensit Iandunus. Nam igni aeri, aquæ & terræ attribuitur corpus per se primo modo, itemq; elementum; nec tñ per aliam formam sunt corpora, per aliam elementa. Iam enim non essent simplicia, si pluribus formis prædita incederent. Item nobilissimum illud, & preciosissimum metallum est mixtum, & aurum; nec tñ per aliam formam est mixtum, per aliam aurum; ne bis esse mixtum cogamur fateri. Item arbor hæc est planta, & ficus; non tñ per diuersas formas, etiam si per diuersas, duplicem vegetabilem animam haberet. Item equus est animal, & brutum, & per eandem quidem formam: cæteroqui duabus animabus sentientibus præditus esset. Sunt igitur tot formæ; aut potius tot partes formæ in aliquo corpore; quot per se in aliis corporibus sine posteriore constare queunt; vt in homine sunt formæ elementorum, formæ mixtionis, anima vegetabilis, anima sentiens, intelligentia; quoniam formæ elementorum sine formis mixtionis in elementis constant; formæ mixtionis sine anima vegetabili in metallis; anima vegetabilis sine sentiente in plantis; anima sentiens sine intelligentia in brutis animantibus. Omnino distinctio formarum non ex distinctione attributorum petenda est; nimis. n. multitudo formarum excresceret; sed ex aliis regulis, ac præcipuè illis; quas ad finem 4. Meteor. ab Arist. docemur. Quarta enunciatio. Non inducenda est in corpore organico forma aliqua, quæ substantia sit, & totum corpus formet, & ab anima quidē distincta, & à formis partium, quod putauit Scotus; sed ex formis partium, vt capitis, thoracis, ventris, artuum simul iunctis exoritur integra, & suis numeris absoluta animantis figura. Totum .n. apud nos nihil aliud est, quàm suæ partes simul iunctæ. Atq. hæc de prima quæstione ponantur. Nunc ad ii. pergamus, eamq. explicemus; vt deinde, quæ primæ etiam quæstionis explicationi officiunt, diluere queamus.

Prima conclusio negans.

Secunda conclusio.

Tertia conclusio.

Vnde diiudicētur partes formæ.

Quarta conclusio.

Ostendendum est, vnde ducantur genera, & differentiæ. Patefaciemus autem sententiam nostrā quibusdam, ut in priore fecimus, enunciationibus negantibus, & affirmantibus. Negantes tñ nunc principio ponemus, vt quæ nunc dicemus, superius dictis sint coniunctiora. Prima enunciatio negans sit huiusmodi. Genus analogum non significat aliam formam à differentia. Patet in beatis mentibus; quæ sunt entia, substantiæ, actus puri; nec tñ per aliam formam sunt entia per aliam substantiæ, per aliam actus puri; ne Deum etiam coagmentatam quandam, & concretam naturam fingere cogamur. Patet etiam in materia prima, & in cœlo; iactet se quantum velit Iandunus. Secunda enunciatio. Non omne genus synonymum significat aliam formam, atq. differentia; quod superius etiam ostendimus; sed nunc etiam est repetendum. Auerroes in Epit. Metaph. ad finem ii. tractatus docet corpus caducum esse summum genus in categoria substantiæ: nec tñ significare potest peculiarem aliquam formam. Nam cum ignis, aer, aqua, & terra sint corpora, & elementa; si per aliam formam essent corpora, per aliam elementa; iam non simplicia, sed concreta & coagmentata essent; neq. ipsorum formæ primæ formæ essent, quemadmodum sunt. Præterea mixtum corpus est genus omnium mixtorum: nec tñ significare potest formam peculiarem. Nam cum aurum sit mixtum corpus, & metallum nobilissimum, si per aliam formam esset corpus mixtū, per aliam metallum, per aliam metallū nobilissimū; iam tres haberet formas mixtionis: non. n. in auro alia forma adesse potest quàm forma mixtionis: non. n. viuit. Patet idem in plantis & brutis animantibus, prout antea diximus.

Vnde ducantur genera, & differen.

Prima conclusio negans.

De genere analogo.

Secunda conclusio.

Sequitur nunc affirmans enunciatio maximè attendenda. Licet genus non significet formā diuersam à specialibus formis; tñ quoniam ad aliquam sibi subiectam specialem formam alia perfectior forma, & quidem diuersa accedit; hinc fit, vt in perfectiore specie, genus aliam, atq; differentia formam significet; cuius veritatis vmbram vidit etiam Scotus 2. sententiarum dist. 3. quæst. 6. Illustremus exemplis. Animal non significat naturam diuersam à naturis specialibus

Conclusio affirmans.

An genus synonymum indicet naturam diuersā à suis differentiis

ſentientibus ne idem bis ſentiens ſit; ſed tamen inter cæteras ſpeciales naturas ſibi ſubiectas vnam habet perfectiorem; quemadmodum eam ſpecialem animam ſentientem, quæ eſt in homine; ad quam accedit alia quædam nobilior forma, id eſt mens, & intelligentia; atq. ita omnibus numeris abſoluta animalis ſpecies conſtituitur, id eſt homo. In hac abſolutiſſima ſpecie, cum animal ducatur ab anima ſentiente, rationis compos à mente, iſtæ aũt diuerſæ formæ ſint; ſequitur hoc quidem loco genus à differentia diuerſam formam ſignificare. Item viuens non indicat formam diuerſam à ſpecialibus naturis viuentibus: ſed inter has vna eſt cæteris perfectior, ad quam accedit ſenſus; & fit animal brutum: quare bruta per aliam formam erunt uiuentia, ꝑ aliam ſentient. Item corpus mixtum non ſignificat naturam diuerſam à ſpecialibus naturis mixtis; ſed inter ſpeciales mixtionis formas vna eſt cæteris nobilior, ad quam accedit anima vegetabilis; & fit planta: ex quo planta per aliam formam eſt corpus mixtum, per aliam viuit. Non poſſumus idem omnino de corpore ſimplici afferre, vt ad perfectiorem .ſ. elementi ſpeciem ſequatur nobilior forma .i. mixtionis forma. Nam ad verè diſtinctam ſpeciem procreandam non vnum, aut alterum elementum ob ſuam imbecillitatem ſatis eſt, ſed omnia concurrant oportet; ſed ità dices, Simplex aut ꝑ ſe conſtare, aut alijs eſſe admixtum certa quadam rõne, & proportione; ac ſi rectè admixtum ſit, illi accedere formam mixtionis; ita vt mixtum per aliam formam ſit corpus .ſ. per formam elementorum, præcipueque dominantis, per aliam mixtum: ex quo ad initium 3. de cœlo mixta, & præcipuè animata vocantur ab Ariſto., interpretibus Simplicio & Auerroe, habentia corpus potius, quàm corpora. Ergo in vnoquoq; ferè genere ſynonymo reperitur vna cæteris abſolutior ſpecies, in quam reliquæ ipſius ſpecies, quaſi vt antea diximus priores numeri in poſteriorem numerum ingrediuntur. In hac genus à differentia reapſe diſtinguitur; at in ſpeciebus minus perfectis cogitatione tantum: non enim Equus, & Canis per aliam animam ſentientem ſunt animantia, per aliam Equus, & Canis, ſed vnica in vtroque anima ſentiens eſt: ſed qua ſimilitudinem quandam inter ſe gerunt, eatenus ab illis genus ducitur; quà autem in ſimilitudine quædam etiam ineſt diſſimilitudo; ab iiſdem ducitur differentia. Differunt autem inter ſe animæ vegetabilis ſpecies ob varios nutriendi, & generandi modos; ſpecies animæ ſentientis varia appetendi, ac voluptatem doloremq; capiendi ratione; formæ autem mixtionis varia elementorum temperatione varijſque facultatibus. Sed hoc alias. Ex his quæ diximus, ſatis intelligi poteſt, cur ab Auerroe 8. Metaphy. 10. dictum ſit definitionem animalis hanc eſſe; corpus viuens ſentiens: Si ex hac oratione dematur vox illa ſentiens, reſtare definitionem plantarum; ſi addatur rationis compos, euadere hominis definitionem. Nam plantæ non habent differentiam reuera diſtinctam ab anima vegetabili, vnde ducitur viuens, at animalia habent: rurſuſque quæ ſunt animalia tantum, id eſt bruta, non habent differentiam reuera diſtinctam ab anima ſentiente, vnde ducitur animal; at homo habet. Hinc Gale. pri. lib. de temperamentis docebat ſupra animal eſſe ſtirpis genus; itemq; lapidem, ferrum, æs ſuperioris eſſe generis, quàm ſtirpem; quoniam ſcilicet ſequens ſpecies ab antecedente diſtinguitur per acceſſionem quandam; quare antecedens natura ſuperioris generis eſt; quando ex illa ſequens conflatur; vt rerum ſpecies ſeſe habeant, ſicuti numeri. Hinc optimè intelligetis propoſitionem illam Ariſtotelicam 7. Metaph. 43. prolatam, Genus aut non eſt præter ſpecies, aut tanquàm poteſtas, & materia. Vtrunque verè dicitur. In ſpeciebus enim minus perfectis ab illarum ſpecialibus differentiis non diſtinguitur; in perfectiore autem formam ſignificat, quæ ſeſe habet tanquàm poteſtas, & materia ad abſolutiorem actum excipiendum. Hinc etiam rationem afferre poſſumus, cur interdum Ariſtoteles ex longinquo genere, ac poſtrema differentia, interdum autem ex propinquo genere conficiendam definitionem doceat; quod magnis viris magnam moleſtiam exhibuit. Nam vbi genus propinquum diuerſum à differentia ſit (quod euenit in ſpecie perfectiore) iure optimo ex propinquo definitionem conficies: at vbi idem reapſe ſit (quod euenit in ſpeciebus imperfectioribus) ſi genus propinquum vna cum differentia accipias; videaris nugari; quandoquidem in differentia tota vis generis exprimitur. Fruſtra enim dicas hominem eſſe pedibus præditum, ſi continuò additurus es hominem eſſe bipedem. Quare hoc quidem tempore ad genus remotius confugiendum eſt, quod ſemper eſt diuerſum. Nam inter genus remotius, & poſteriores differentias aliqua ſemper eſſentia interceſſit. Hinc etiam conſtat diuiſionem non rectè confici ꝑ priuantia, quoniam priuatio ſpecies non habet; neq; in duas tantum partes, vt vulgò ſolent, ſatis commodè plerunq; diſtribui. Genus .n. complures habere poteſt ſpeciales exiſtendi modos; atq. adeò habet. Simplex .n. corpus habet quatuor elementa æquali gradu collocata, corpus mixtum innumerabiles mixtionis formas, viuens multas æquè propinquas plantarum ſpecies, animal multas naturas ſentientes. Verùm de hac re tota in primum librum de partibus animalium copioſè diſſeremus. Sit igitur hoc conſtitutum genus ſynonymum minimè diuerſum eſſe

Explicatio propoſitionis 7. Met. 43.

Vtrum in definiendo adhibēdum ſit proximum genus.

De bimembri diuiſione.

à ſpe-

à ſpecialibus rõnibus,vt animal ab anima ſentiente tali;niſi quatenus in perfectiore ſpecie generi proximè ſubiectam ſpecialem naturam abſolutior forma conſequitur,vt in homine animã ſentientem talem,quæ proximè ſubiicitur animali,& ab illo diuerſa non eſt, conſequitur mens reapſe diuerſa;ita vt ratione huius poſterius accedentis formæ differat genus a differentia. Hoc igitur ſibi volebat Auerr.12.Metaphy.39.dum inter ſolutas mentes,& formas cum materia cõcretas hoc intereſſe docebat, quòd in illis nunquàm attributum re diuerſum eſt à ſubiecto,in his autem eſt. Multa.n.attributa in his diuerſam formam indicant à ſubiecto,vt omnia genera paulò remotiora; quod in ſolutis mentibus nunquàm euenit. Idem ſibi volebat Ariſtot. pri. phy. 28. ex multitudine attributorum in definitione multitudinem entium aduerſus Parmenidem conficiens.

Explicatio cõ. 39. 12. Met.

Explicatio te. 28. pri. phy.

Verùm dubitabis qui diſtinguatur genus analogum (ita.n.vocant, Ariſt. nunquam genus dixit,ſed tantum aliqñ vniuerſale) à ſynonymo. Reſpondeo multis modis diſtingui. Primò analogum vnam ſemper ſpeciem habet præcipuam,vt in præfatione huius libri diximus, ad quam cæteræ ità adnituntur,vt ad genus ipſum referri non queant, niſi ad iſtam ſpeciem antea referantur: quare iſta ſpecies,non modo cæteris ſpeciebus, verùm etiam genere ipſo prior natura eſt.Sic Deus non tantum reliquis ſpeciebus entis,verùm ipſomet ente longè prior eſt.At genus ſynonymum multas ſpecies æquali gradu collocatas continet;quarum vna, ꝙ particeps ſit generis,alteri acceptum non refert: non enim equus idcirco eſt animal,quia canis ſit.Idcirco ſpecies generis analogi dicuntur ad vnam naturam;ſpecies ſynonymi dicuntur ſecundum vnam naturam 4. metaph 3.Præterea genus ſynonymum ſemper indicat naturam aliquam eandem; quàmuis.n.præcipuè formam ſignificet, tñ vna quoq. indicat materiam primam; quæ eiuſdem naturæ in omnibus eſt. Corpus.n.caducum, quod ponimus in categoria ſubſtantiæ ſummum genus ſynonymum,ſignificat formam,vt in materia pri. eſt: vndè mortalitas exiſtit;corpus mixtum ſignificat formam,vt non modo in materia prima ſed etiam in elementis tanquàm in materia reſidet; viuens formam vt in nobiliore adhuc materia eſt, atq. ita deinceps. Ergo genus ſynonymum certam aliquam naturam indicat,nempè materiam;idcircoq̃. à formis ducitur,quæ propinquiores ſpeciei ſunt,illiq̃. interius hærent. At analogum ducitur à conditione exiſtendi multò ampliore, ac communiore; quippè quæ ſolutis ẽt mentibus communis eſſe poteſt; neq; intra terminos alicuius naturæ coercetur (quemadmodum genus ſynonymum intra terminos & cancellos materiæ primæ) idcircoq̃. minus declarat eſſentiam ſpeciei; quod ſignificabat Ariſt.7.Met.57. exprimebat Auerr. in Epitomate 8. Metaphy.his verbis. *Id quod repreſentatur per genus uniuorum inuenitur in ſpecie habente illud genus multò perfectius, quàm id quod repreſentatur per genus analogum.* Hinc ſubſtantia,ſi non tanquàm categoria, id eſt ſynonymum genus accipiatur, ſed tanquàm analogum; non tantum formam in materia ſignificat, verùm & materiæ ſeorſum,& formæ ſeorſum attribui poteſt. Triplex enim ſubſtantia eſt 2. de anima 2. materia, forma, concretum ex his. Poſtremò genus ſynonymum ſaltem remotius indicat etiam formam aliam, atque differentia: at analogum neque remotius, neque propinquum. Nam ens, vnum, ſubſtantia neque à corpore, neque à viuente,neque ab animali,neque ab homine reapſe diſtinguuntur; quare in definitionibus non ponuntur viij. Metaph.16. 10. Metaph. 8. & alibi ſæpe.

Quomodo diſtinguatur genus analogum à ſynonymo.

Hinc etiam ratio intelligi poteſt,quamobrem genus ſynonymum ſuis differentiis attribui nequeat 4. Topico. capite ſecundo loco decimo octauo, ens autem ſuis differentiis commodiſſimè attribuatur 3. Metaph. 10. quod planiſſimè exponit Leui Gerſonis in Auerroem de quinque vocibus cap. de ſpecie; quamuis Alexandr. de hac re in explanatione illius loci dubitarit; cuius dubitationem aliàs planiſſimè ſuſtuli. Ratio autem hæc eſt; quòd genus ſynonymum ſignificat concretum quiddam ex forma, & materia; quod in differentia, quæ ſimplicior eſt, recipi non poteſt tanquàm in ſubiecto: præterea differentia, & genere remotiore diuerſæ naturæ indicantur; quare non benè genus differentiæ attribuas. At ens, & vnum, non ſignificant concretum quiddam ex materia & forma,ſed tenuem notionem, quæ & concreto, & materiæ & formæ ſigillatim conuenit; quare omnibus differentiis attribui poteſt, eoque verius, quò illæ minus vniuerſale erunt. Quæ enim poſteriore ortu ſunt generata, & minus communia ſunt, priora tamen ſunt natura, & eſſentiæ perfectione. Ergo, vt hæc omnia in ſummam quandam redigantur, in categoria ſubſtantiæ genus à ſuis ſpeciebus non diſtinguitur;niſi quòd genere,communior eiuſdem formæ,& alias formas imitans exiſtendi modus,differentia autem minus communis & proprius ſignificatur. Attamen, quoniam vni ex ſpeciebus ipſius generis (illi ſcilicet in quam reliquæ eiuſdem generis, tanquàm in poſteriorem numerum confluere debent) alia perfectior forma aduenit; idcirco in hac omnibus ſuis numeris abſolutiſſima ſpecie, genus etiam re à differentia hac quà perfectior illa

An genus de differẽtiis prædicetur.

Summa noſtræ opinionis

forma exprimitur, differt. In categoriis autem accidentium non solum genus à speciebus reapse non differt; verùm etiam non inuenitur perfectior illa species, in quam cæteræ, tanquam in maiorem numerum confluant. Accidens enim accidenti non aduenit, nisi quoniam vtrunque eidem aduenit quarto metaph. 14. Excipio tamen quantitatem, quòd ista, vt ex Auerr. docebamus, ad substantiæ naturam proximè accedit, ac presertim numerus.

An in categoriys accidentium genus sit diuersum à differentiys.

Nã licet magnitudinis tres species sint, linea, superficies, corpus, & prior in posteriorẽ ingrediatur; tamen lineam à superficie, superficiem à corpore nunquàm solutã, & liberam inuenies; at numerum priorem à posteriore segregatum facilè inuenias. Adde lineam, & superficiem terminare potius corpus, q̃ ad illud conflandum, & componendum concurrere; quod numerus prior in posteriore sine dubio præstat. Hæc nostra de formarum multitudine, deq; vi generis, ac differentiæ sententia est; quam vobis probatum iri confidimus; si aduersariorum argumenta refellerimus, ad quod nunc aggredimur.

Confutatio argumentorum Ianduni.

Veniant primò in medium Ianduni argumenta. Ea quidẽ, quatenus illud vult efficere, quot sunt attributa per se primo modo, tot esse formas in corpore, perspicuè falsa sunt. Nam, vt rectè notat Gregorius Ariminensis in secundum lib. sententiarum, dist. xxvii. quæstione ii. si vera essent; etiam in beatis mentibus, atque adeo in Deo ipso multitudo, & coagmentatio formarũ inducenda esset; quam qui inducat, is non sit ferendus. Primum igitur argumentum ipsius ita refellitur. Inquit si per eandem formam homo sit rationis compos, & animal, fore, ut quicquid inest homini, vt homo est, insit etiam animali, vt animal est. Id nos negamus. Nam eadem forma habet communiorem, & minus communem existendi conditionem. i. habet aliquid proprii, aliquid communis; & multa effecta consequuntur communem, multa propriam, & peculiarem existendi conditionem: quare non quicquid homini, vt homo est, id est vt habet peculiarem modum existendi conuenit; conueniet etiam eidem vt animal est, id est vt habet communiorẽ existendi modum, & conditionem; quod perspicuè docemur ab Arist. xiii. met. summa pri. ca. ii. Verùm vrget rursus Iandunus quærens, ecquid isti modi sint. Si accidentia, genus, & differentiæ modo accidentis inerunt in specie; sin substantiæ, quot modi, & cõditiones existendi sunt, tot substantiæ erunt, & formæ. Respondeo modos istos in substantia nil aliud esse, quàm substantiam cum relatione, & comparatione quadam; itemq; in accidentibus nil aliud, quàm accidens cum eadem relatione & comparatione. Nam illamet substantia, atque illudmet accidens, vt pluribus aut paucioribus rebus, aut nulli simile est, varios dicitur induere existendi modos; vnde genus ac differentiæ ducuntur: neque idcircò efficitur genus inesse in specie modo accidẽtis; quoniam præcipuè indicat substantiam & essentiam rei, ac relatio illa nihil ipsi in re addit, aut demit. Quare Auicenna v. Metaph. quæstionem proponens, quomodo partibus definitionis responderent partes rei, inquit multitudinem partium definitionis re non constare, sed cogitatione, excipiendo tamen definitionem perfectioris speciei, in qua, vt diximus, re differt postrema differentia à genere. Res enim eadem tùm concipitur, vt non terminata, in communi notione generis (ex quo genus dicimus esse quasi partem) tum, vt terminata in notione postremæ differentiæ speciem constituentis: quare cum dicimus equum esse animal aptum ad cursum, non illud significamus equum componi ex animali, & apto ad cursum, sed equum esse animal illud, quod est aptum ad cursum; ita vt primo significetur natura equi, ut quoddam commune non terminatum; deinde per differentiam quasi terminetur. Reliqua autem Ianduni argumenta, quibus conficit in corpore aliquo naturali plures esse formas, ad nostræ sententiæ confirmationem faciunt: quare sint illa quidem firmissima per nos licet.

Refutantur argumenta D. Tho.

Sequuntur D. Tho. argumenta, quibus dum ille suam sententiam confirmat, nostram sine dubio oppugnat. Ea igitur confutemus oportet. Inquit primum D. Tho. in forma perfectiore contineri minus perfectam, vt in quadrangulo triangulum; quare si illa aduentante hæc remaneat, hanc certè superuacuam forẽ. Respondeo contineri priorem in posteriore non pura quadam, & simplici facultate, vt formæ in materia prima, sed tanquàm partem in toto. Sic ternio continetur in quaternione: non .n. quarta vnitate accedente abeunt ternæ illæ vnitates; sed remanent, atq. ex illis, & quarta exoritur noua numeri species. Sic triangulus fit pars quadranguli; non. n. abeunt tres priores lineæ accedente quarta. Sic aduentante octauo caloris gradu, qui summus est; non recedunt septem priores gradus: sed ab octauo perficiuntur, & fit ignis forma. Ita anima vegetabilis quasi amplificata & aucta fit sentiens, neq; ipsa abolетur, & sola facultas ipsius continetur in sentiente; sed manet incolumis, & incrementum potius suscipit. Et quàmuis vulgò ita dicatur formas rerum esse indiuiduas; tñ vt procedente disputatione patebit, id æquè in accidentibus atq. in substantiis verum est, quatenus sine materia spectantur; vt autem in materia sunt, sunt planè diuiduæ. Quare asserebat Arist. octauo Metaphy. decimo formas rerum esse indiuiduas, nisi quæ in materia sunt.

Ergo

Ergo quæ sunt in materia, diuiduntur. Atq; omnino partibus constare animam non negat Arist. 2. Eudemio c. 2. istudq. optimè exponitur ab Eustratio in 6. Nichomachiorum c. 1. & ad finem 2. capitis. Tenendum igitur illud est animam sentientem constare anima vegetabili, & præterea sensu, intelligentem anima uegetabil, sensu, intelligentia. Vocatur anima animalium sentiens à sensu, tanquàm à postrema parte, & quæ cæterarum finis, & absolutio est; à fine autem res nominari maiorem partem solent. Itemque anima hominum nuncupatur intelligens à summo, & nobilissimo gradu. Quare si nomine animæ sentientis sensum ipsum duntaxat significares, aut nomine animæ intelligentis solam mentem, & intelligentiam; profectò nec anima uegetabilis in sensu, nec sensus in intelligentia continetur; sed sunt dispertiti gradus, ac partes; quemadmodum gradus ignis dispertiti sunt, nec primus est octauus, neque octauus primus, sed omnes simul ad ignem conflandum coeunt, & manent incolumes; nec in quaternione prima vnitas est quarta, nec quarta est prima, sed omnes manent incolumes, & quaternionem componunt; idcircoque aiebat Arist. ii. de anima iii. animas ordinem quendam, & seriem inter se habere. Ordo autem in iis locum, habet, quæ manent, & diuersa sunt. Nunc autem, quoniam nomine animæ sentientis totam animalium animam significas, intelligentis nomine totam animam hominis: idcirco vegetabilis in sentiente, sentiens in intelligente contineri dicitur, tanquàm triangulum in quadrangulo, & numerus prior in posteriore. Quemadmodum igitur in quaternione ternio non frustra manet, sed est columen quartæ unitatis, ac simul cum illa quaternionem conficit; ità anima uegetabilis non frustra manet in anima sentiente: est enim columen, & fundamentum aduenientis perfectioris gradus, nempè sensus ipsius; ut ambo deinceps manent ad excipiendam intelligentiam; qui summus omnium inferiorum formarum gradus est. Sed excutiamus iam secundum D. Thomæ argumentum, quod à nullo hactenus fuit satis animaduersum. Inquit duas formas eodem genere physico contentas non posse simul idem subiectum perficere, omnes autem formas, quæ in categoria substantiæ comprehendantur, esse eiusdem generis physici, quòd in sese uicissim conuertuntur. Respondeo omnes ad idem genus physicum referri, ueruntamen esse in iis ordinem quendam, & uarietatem: ut quædam æquali loco sint collocatæ, quædam autem dispari loco, & conditione sint; ita ut una sit amplior, & altior alterà. Ergo quæ æquali loco sunt collocatæ, ut formæ elementorum, ut mixtionis formæ, eæ in sese uicissim ita conuertuntur, vt una accedente altera recedat, ut cum ex aqua fit ignis, aut ex sanguine fit caro: Idque sibi uoluit Arist. ii. de generatione xxx. scribens si aer esset materia cæterorum elementorum; fore generationem omnem non generationem, sed alterationem. At quæ dispari conditione sunt, non ita in se se uicissim mutantur, ut una abeat altera adueniente; sed ità mutantur, ut prior cum antea esset totum, euadat pars; quemadmodum cum ex ternione fit quaternio; ternio, qui antea erat totum per se consistens, euadit pars quaternionis. Quare cum argumentaris: societatem istæ formæ coeunt, & simul degunt; ergo non sunt oppositæ; ergo una non poterit esse terminus à quo, altera terminus ad quem, itaque in sese uicissim non mutabuntur: animaduertas, moneo, in his, quæ dispari conditione, & gradu sunt, minus perfectam (quod tuum etiam in quarta maioris propositionis confirmatione est) distingui à perfectiore non specie, & quemadmodum tu inquis, positiuo quodam, sed tantum priuatione: anima enim plantarum nihil positiui habet pter animam animalium, sed tantum priuationem & absentiam sensus. Opponuntur igitur istæ formæ priuatione, & habitu, atque eò mutari in sese uicissim queunt. Nec tamen illud efficitur quod tu times, & Achillinus etiam nulla de causa timuit, opposita fore simul; nam priuatio abit, quàmuis id, quod est subiectum priuationi, maneat. Mutatur, exempli causa, calor septem graduum in calorem octo graduum; quam ob causam? quoniam in calore septem graduū inest priuatio octaui gradus; adueniente octauo gradu intereunt ne priores illi septem gradus? minimè; sed tantum priuatio octaui abit, & priuationi isti decedenti octauus gradus tanquàm forma succedit. Sic quod uiuit anima uegetabili, ut fœtus, est priuatum sensu; idcirco conuerti potest in naturam sentientem: accedente sensu, sibi opposita priuatio abit; sed anima uegetabilis, quæ huic priuationi substernebatur, incolumis manet. Eodem pacto numerus in numerum mutatur. Sæpè enim ad hanc similitudinem confugimus; sæpè etiam confugiemus. Quod autem à D. Thoma additur, omnes formas habere idem subiectum proximum, cautè est accipiendum. Nam in formis æquali loco constitutis verè dicitur, in formis autem, quarum una in alteram ingreditur, non uere; quod clarè ostendit Auerroes primo Metaph. xvii. pri. phy. pri. iii. de cœlo lxvii. nullibi autem id clarius habemus, quàm ab Aristotele pri. de generatione animalium cap. primo, & ab Auerroe in Epitomate Metaphy. in tractatu primo in uoce *Materia*. Ibi enim distinguebat materiam primam à materia habente formam; hancque in duo genera secabat, unum quod formis elementorum fractis, & ad mediocritatem quandam redactis præditum

tum esset, alterũ, quod integram formam haberet, cuiusmodi sunt aliqua corpora homogenea, quæ animam accipiunt; atque his uerbis utitur de isto ii. genere loquens. *Secundum est illud genus, in quo remanet forma materiæ, adueniente alia forma.* Quare si hoc secundum genus à priore distinguitur, quòd in hoc forma manet; profectò integra maneat oportet; cæteroqui non distingueretur à primo genere, in quo manent formæ elementorum, sed non integræ, Omnino, qui omnium rerum unicam, eamq́ue simplicem esse formam nolunt; nimis apertè Aristoteli, & Auerroi aduersantur. Dicitur tamen materia prima subiectum proximum omnium mortalium formarum; quoniam omnes eruuntur ex potestate materiæ primæ, illamq́; intrinsecus formant. Non enim mixtionis forma eruitur, atque extunditur ex forma elementi, aut ex forma mixtionis anima uegetabilis; sed omnes ex materia prima quàmuis forma mixtionis eam postulet formis elementorum antea iam exornatam, & anima uegetabilis exornatam forma mixtionis. Idem de dimensione interminata, & forma notauimus superius ex Achillino secun. de elementis ad finem ii. articuli. Quod autem inculcat D. Thomas unamquãq; formam proprias flagitare affectiones, & dispositiones; quòd si simul duæ formæ cohærerent, fore etiam ut simul propriæ illarum affectiones cohærerent; itaque non amplius proprias, sed communes fore; utrasque enim utrique formæ simul inseruire; non difficulter dissoluitur. Dicuntur enim propriæ; quoniam certam formam semper sequuntur, neque idcirco tamen si forma communicatur, non possint etiam propriæ illius affectiones communicari. An non propria rationis affectio est docilitas; attamen communicetur ratio Platoni, & Cæsari; continuo iisdem propria etiam illa affectio communicabitur. Sed pergamus ad alterum D. Thomæ firmamentum, quod maximi semper ponderis est habitum. Quicquid aduenit rei iam actu existenti, est accidens; at quancunque formam habeat res, per illam semper est actu; quare si illi noua forma adueniat, hæc sine dubio accidens erit. Hoc dissoluetur, si illud tenuerimus, de quo antea uos admonui, coniungi posteriorem formam cum priore tam arcto uinculo, naturali. s. cognatione, & affinitate, ut ex illis unum quiddam totum conficiatur: quod in substantia & accidente non euenit; quoniam diuersi generis sunt, dissimilisq́ue naturæ: quinimò per formam substantialem consistit ipsum totum; neq; in notione totius includuntur accidentia: ex quo millies ab Arist. dictũ est totum esse formam, & formam esse totum. Idcirco Alex. (si modo Alex. fuit, sed certè quisquis fuit, magnus uir fuit) in septimo Metaph. com. xvii. ostendebat formam non gigni; quoniam forma esset quædam, ut ita dixerim, totalitas, atque uniuersitas: quæ puncto temporis erumpit in actum. Id. n. significat ratio ab ipso allata, si accuratè expendatur; de qua re infra copiosius. Diligenter etiam notandus est modus ille potestatis, quo dicuntur partes esse potestate in toto vii. metaph. lvi. & unitates in numero eodem vii. 49. neque enim eo modo sunt potestate, quo forma ignis in materia aquæ. Nam si partes distinguantur, non essentiam nouam acquirunt, sed nouos terminos. Sunt autem multæ notiones istarum uocum, potestas, & actus; quàmuis non omnes sint expressæ, neq. exprimi definitione queant ix. meta. xi. si tñ hic modus potestatis à nobis definiendus sit, ita definietur, ut illud dicatur potestate esse, quod non ex se, sed aliunde terminum habet. Sic ab Auerroe in Epitomate metaph. ad finem secundi tractatus statuitur dimensiones esse potestate in materia; quoniam. s. ex sese terminum non habent; sed expectant à forma accedente. Hoc igitur eodem pacto dicimus dimidia esse potestate in toto, qm̃ non p̃ se terminata consistunt; sed terminãtur termino totius; itemq́. unitates in numero; eoque dum coniunguntur, aliam quandam unitatem, aliumq́ue terminum adipiscuntur. Sex enim semel sunt sex; ac substantia cuiusque est, quod semel v. met. xix. Non est igitur ista pura quædam, & absoluta facultas, sed interiecta intermedia inter actum, & potestatem, quod de genere docet Auerr. in eodem ii. tractatu in octauum met. xv. & xvi. Sed reuertamur ad argumẽti confutationem. Ex formis antecedentibus & postrema non ob externum aliquod uinculum, sed ob naturæ coniunctionem, & affinitatem efficitur, ut diximus, unum quiddam; quod præclarè ostendebat Philoponus ad finem primi de anima; sicuti etiam quælibet forma sumpte nutu, suapteque natura cum materia coniungitur quoniam forma est actus; materia potestas 8. met. 15. Quare, sicuti ex materia, & forma efficitur unum, quia materia est potestas, forma est actus; ita cum priores formæ sint quasi materia posterioris, & potestatem adhuc habeant acquirendi perfectiorem formam, ita ut posterior forma sit actus prioris; nihil mirum si ex priore quæ est potestate; & posteriore, quæ est actus, unum quiddam efficiatur. Quare forma posterior non aduenit rei existenti actu, sed in unum congregata con aliis inhæret materiæ primæ eamque format. Nec sequitur, quod pertimescunt, rem illam bis aut sæpius fore substantiam; quàmuis pluribus formis prædita sit, quarum quælibet substantiam, & hoc aliquid possit constituere, quandoquidem in specie perfectiore prior forma cum posteriore ità connexa est, ut in unam formam integram coierint; idcircoque unam tantum substantiam constituunt. Constat id in

Quomodo partes sint potestate in toto.

Quomodo ex pluribus formis fiat una.

id in numeris. Nam in quaternione, exempli causa, postrema unitas accedens ternioni unicam tantum numeri speciem conficit; nec quaternio bis numerus est. Videtis argumentum, quo illi maximè nituntur, à nobis facillimè reprehendi. Ferri etiam potest reprehensio, quæ à Scoto, & Ianduno, & aliis affertur dicentibus quicquid aduenit rei existenti actu, ut actu existit, esse accidens, formas autem posteriores aduenire materiæ formatæ quidem, & actu existenti, uerumtamen quatenus adhuc potestate est & perfectiorem formam, atque actum expectat: distingui autem à nobis non incommodè posse posterius aduenientem formam ab accidente, eòquòd forma posterius adueniens, sit nobilior & perfectior priore; accidens autem minimè. Verè ista hæc dicuntur; sed tamen mea mihi responsio uidetur tutior, optimis, ut audiuistis, auctoribus nixa. Hæc erant, quæ Diuo Thomæ respondenda putabamus.

Ex iis, quæ diximus, satis constare potest, quomodo etiam Alberti argumentis queamus occurrere; quæ ille pri. & iii. de anima attulit. Inter quæ unum tamen est, quod propriè confutari postulat. Cuius explicandi occasione, illa simul explicabimus, an omnes formæ simul generentur, an generatio interdum sit motus, & fiat in tempore, an generatio terminetur ad relationem, quomodo generatio sit mutatio totius in totum, atque unius interitus sit alterius ortus; & utrum intereunte anima omnes priores formæ deleantur: scimus enim harum quæstionum explicationem uehementer desiderari. Quærit igitur Albertus, utrum anima uegetabilis sit postrema præparatio, & cultura materiæ ad sentientem accipiendam, an minimè. Si postremus apparatus est, cum benè affecta, & præparata satis materia repentè forma erumpat in actum; profectò quotiescunque in materia aderit uegetabilis anima, continuò etiam adfuerit simul sentiens; ita omnes plantæ, quoniam materiam habent anima uegetabili præditam, necessariò sensum quoque accipient. Sin postremus apparatus non est, profectò inter animam uegetabilem, & sentientem aliqua alia forma, & anima intercedet, quæ materiam ad sentientem accipiendam tandem reddat optimè affectam, & quantum satis sit præparatam. Respondeo aliam quandam mixtionis formam requiri in materia, aliamque partium distinctionem, & conformationem, ubi anima tantum uegetabilis est extundenda, aliam, ubi præterea sentiens. Quare tunc anima uegetabilis erit postremus apparatus ad sentientem accipiẽdam, cum talem elementorum mixtionem sortita fuerit, ut ex ea non solum ipsa, uerumetiam sentiens queat emergere; quòd si mixtionem nacta fuerit ad se tantum accipiendam idoneam, minimè autem ad sentientem, tunc se ipsa contenta erit, neque aliam formam expectans plantam constituet. Nec uerò negãdum est priorem formam esse apparatum materiæ & culturam pro posteriore forma accipienda, quàmuis Albertus omnem istiusmodi apparatum uelit genere accidentium contineri. Nam ad nobiliorem formam accipiendam ignobilior tanquam fundamentum necessariò requiritur; quod Themistii est 3. de anima cap. xxvii. Quare non tantum cultura materiæ, uerumetiam pars totius, & fundamentum est. Ad conflandum enim totum partes antea existant oportet, atque id circò præparationes rectè uocari queunt.

An prior anima sit apparatus ad accipiendam posteriorem.

Quæres fortasse, an istæ animæ eodem puncto temporis in animali exoriantur. Dubitauit hac de re Iandunus; uerumtamen in eam partem propendere uisus est, ut existimaret diuersis temporibus generari; quod ego multo uerissimum, & Aristoteli maxime consentaneum puto; qui fœtum inquit primum uiuere uitam plantæ, deinde animalis; atque ante animæ aduentum antecessisse formam mixtionis uerisimile est. Sed argumentaberis. Si dum fœtus fit animal, iam aliquam formam habet, ergo isthæc animalis generatio motus est, & quod generatur, erit: adest enim forma, per quam subiectum est actu: Aristoteles autem v. Phy. 8. perspicuis uerbis dicebat: quod generatur, non esse. Præterea animalis generatio, quando tot formis constat, quæ non eodem puncto temporis exoriuntur, aut erit continuata, aut certè multis motibus cõstans; quod utrunque naturæ generationis uidetur aduersari, quam omnes asserunt momento obiri, & absolui. Ad hanc quæstionem explicandam ualde mihi opus est benignitate, & æquitate uestra. Scio enim quæ dicam, inaudita his temporibus esse. sed uerba Aristotelis, & ueterum peripateticorum sententias expendatis, uehementer uos oro. Ita enim maiorem fortasse mihi fidem habebitis. Alexander vii. metaph. com. 17. quem locum superius etiam obseruandũ proposuimus, hac ratione probabat formam non generari, sed compositum corpus; quoniam quod generatur, partium est compos, ac diuiditur in partem prius genitam, & in partem posterius generandam; formam autem tunc existere, & exoriri asserebat, cum res undique absoluta, & perfecta esset, quòd .s. esset, uti diximus, uniuersitas, & totalitas quædam indiuidua non quidem simpliciter, sed quòd in similes uniuersitates non diuiditur; quomodo etiam aliàs uocauimus ab Aristotele in libro de sensu & sensili cap. iii. multiformia, & heterogenea uocari indiuidua. Ergo uniuersitas ista, quoniam indiuidua est, puncto temporis erumpit in actum; acquiritur tamen per partes, quatenus ad istius uniuersitatis ortum necessario requiruntur partes; licet

An omnes formæ simul generentur.

Vtrum generatio animalis sit motus, & fiat in tempore.

cet non sint partes ipsius uniuersitatis, quæ indiuiduum quiddam est, sed ipsius totius, atque uniuersi compositi corporis. Sic domus fit per partes, & tempore, quàmuis tota ipsa figura domus, quæ ex compositione partium existit, momento erumpat in actum. Atque omnino idem semper iudicium ab Aristotele fit mutationis in substantia, atque mutationis in quarta specie qualitatis. Quare ab Aristotele pri. phy. lxiii. æque simpliciter dicuntur oriri, quæ fiunt per compositionem, aut additionem, aut diminutionem, atque illa, quæ fiunt alterata, & affecta materia. Atq; Alexander nono metaph. com. xii. ex Aristotele notabat plurimum interesse ea, quæ formæ alicuius subiecti sunt, ab iis, quæ affectiones. Nam ex affectionibus subiecta nominantur (dicimus enim hominem esse album, minimè autem album esse humanum, aut hominem) contra formæ non de subiecto dicuntur, sed potius ex subiecto ipsæ nominantur; non enim dicimus æs esse statuam, aut elementa esse hominem, sed statuam esse æream, hominem constare ex elementis. Quod apertè est Arist. 7. phy. à xv. textu usque ad 18. Quare idem Alexan. cum 7. metaph. loco iam notato, de generatione loqueretur, globi, & domus exemplum afferebat. Ergo ut globus tempore fit, diuersæque partes ipsius diuersis temporibus, ipsa autem uniuersitas, id est globi integra, suisque numeris absoluta figura momento prodit, ità intelligendum corpora naturalia tempore generari, ac diuersis temporibus formam mixtionis, animam uegetabilem, sensum; integritatem autem illam existentem ex compositione omnium partium, & præcipuè ex præsentia postremæ esse finem mutationis, & momento exoriri. Mutationem verò omnem tempore obiri, & absolui, Aristo. est, & Auer. vi. physic. à 32. usque ad xl. quamobrem rectè dicebat Auer. pri. physic. lxii. non cessare partes spermatis (id est sanguinis menstrui) recedere & fieri partes hominis quousque forma humana perficiatur. Atque idem vi. phy. 59. egregiè ex Arist. declarabat generationem rerum compositarum, ut domus, ut hominis, ut aliorum corporum organicorum non solum egere tempore, nerùm etiam obiri, & confici ex rebus mutatis, quæ diuersæ speciei sunt, ut fundamentum, & paries, ut cor & cerebrum; quàmuis mutatio tota statuatur eadem specie, quoniam ad eundem terminum, tanquàm ad finem tendit. Galenus etiam pri. de locis affectis aureis planè uerbis docebat in rebus homogeneis unà cum generatione adesse essentiam, at in heterogeneis, & multiformibus essentiam esse posteriorem generatione; quandoquidem generatur primò cor, cerebrum, iecur, deindè partibus omnibus constitutis tota ipsa essentia prodit in lucem. Hæc igitur essentia, hæc forma est terminus mutationis, & momento existit; quàmuis ut ad eam perueniatur, tempore sit opus, non solum pro immutanda, & alteranda materia, verùm etiam pro diuersis ipsius concreti corporis partibus procreandis. Hoc enim est, quod generatur, ut ex Alexandro diximus. Multò tamen minori tempore in suis operibus moliendis eget natura, quàm ars; quod à Theophrasto pri. lib. de causis plantarum docemur. *In prima plantarum generatione prouenit quidem prius radix, quàm germina, sed non adeò, ut spacium quiddam tẽporis amplum praecedat, sed ità ut breue admodum intelligi posit, quemadmodum in animalium generatione cor, quæque circa cor ipsum consistunt. Natura enim, ut ita loquar, nullam penitus rem particulatim, ut ars, facere solet, sed omnia uniuersim simulque procreat, quàmuis alia prius, quàm alia conficiat.*

Vtrum accidẽtia tempore, uel momento generentur.

Verùm dubitabis. Ex accidente etiam & subiecto fit totum quiddam, & ista uniuersitas puncto temporis videtur existere. Item ex pluribus gradibus caloris fit totus quidam calor; quare hæc etiam caloris uniuersitas momento existet; ergo nihil causæ erat, cur substantiam potius, quàm accidentia, & patibiles qualitates momento existere statueremus. Alexander sanè in viii. metaph. com. xi. idem asserit de albo, ac de forma substantiam constituente, album scilicet momento indiuiduo ingenerari, quàmuis lignum tempore albescat; nimirum spectans ille ad postremam candoris absolutionem, quæ & ipsa indiuiduo momento existit; est enim finis. Verumtamen hoc inter formas, & patibiles qualitates interest, quòd in patibilibus qualitatibus subiectum ex ipsis nominatur: quare cum ipsum subiectum dicamus illas accipere, ut lignum fieri candidum, uel frigidum, idque tempore fiat, idcirco accidentia tempore asserimus generari; Formæ autem ut antea ostendimus, non sunt huiusmodi ex quibus subiectum nominetur (non enim dicimus, æs esse statuam) eoque in generatione formæ non extat tempus, quomodo in affectionum generatione. Præterea plures illi gradus caloris eiusdem naturæ sũt, ut infra ostendemus, idcircoque uno gradu adepto statim est calor; non autem facto fundamẽto, aut iecore continuò est domus, vel animal. Mitto formas (præter illas elementorum, de quibus infrà) tempore generari ob accidentia, quæ inter se pugnant; accidentia autem non ob formas, sed ob suam ipsorum contentionem, & pugnam. Illud etiam attendas uelim, illa uerè esse totum, quæ sunt uerè unum; tanquàm uniuersitas sit unitas v. metaphy. 31. quare cum ex subiecto, & accidente non fiat uere unum, quòd diuersi generis sunt; neque uere etiam totum quiddam ex illis exoritur; quare materia formata statim est totum ante omnia accidentia.

Dubitabis adhuc: ista uniuersitas, ac totalitas uidetur sanè esse comparatio, & relatio quædam; quare si generatio ad istam, tanquàm ad finem peruenit; certè relatio finis generationis erit, quod multò absurdissimum. Dico, totum mea sententia nihil aliud esse, ut aliàs ostendi, quàm partes simul iunctas, ueramq; rei formam esse unicam, ex pluribus tamen persæpè formis, tanquàm partibus arctissimo inter se naturæ uinculo coniunctis coagmentatam, & cópositam, ut in plantis, & animalibus; generationisq. terminum, & finem esse postremam partem cæteris tamen antecedentibus partibus connexam; ex qua coniunctione exoritur uniuersitas illa. Idcireo dicebat Arist. 3. de cœlo 24. ordinem esse propriam naturam sensilium. Sic gene ratio non desinit in relatione, sed in re, quam relatio comitatur; ut patris effectio desinit in filio, id est in effecto, quod comitatur relatio illa.

An generatio sit ad relationem.

His ita fixis, & stabilitis iam ostendere possumus, cur ab Arist. 5. phy. 8. dictum sit quod generatur, non esse. Interpretatio quidem Scoti nullo pacto contemnenda, omnem formam, q substantia sit, tribuere esse simpliciter, eoq;, quod generatur non esse, id est non habere illud esse simpliciter, quod habebit ab adueniente forma. Videtur istud ex ore Auerrois mitti 3. de cœlo 67. Dubitans eo loco, qui materia formis elementorum iam prædita, aliam præterea in mixtione accipere formam queat, cum tamen recipiens expers esse debet naturæ recipiendæ; respondet, si subiectum omnium formarum capax esse debeat, carendum illi omnibus formis esse, cuiusmodi quidem sit materia prima. Sin aliquarum tantum capax esse debeat, istis illi esse carendum, minimè autem omnibus; quemadmodum oculus, qui capax colorum est, illis careat oportet, minimè autem primis qualitatibus. Ita materiæ secundæ possunt habere aliquam formam, dummodo eius sint expertia, quam recepturæ sunt. Sed uerè propemodum reprehenderet Auerroem D. Tho. in opusculo, ostendens id subiecto ēt accidentium conuenire (nam subiectum accidentium non est illud, quod debet euadere per motum; ex quo possemus eodem sensu dicere, quod mouetur non esse; ita quod generatur ab eo, quod mouetur, non interesset) nisi iam ex Scoto quasi Auerrois mentem explicante audiuissemus, cum ita diceret, quod generatur non habere illud esse simpliciter, quod habiturum est. At subiectum motus habet idem esse simpliciter initio, atq. in fine motus. Possumus tamen nos tutius, nisi fallor, respondere, cùm ex formis antecedentibus, & postrema fiat quædam unica forma, & quod istam uni cam, atq. integram formam sustinet, sit materia prima; idcirco quod generatur non esse: nam materia prima, quæ totam istam formam per generationem debet inducere, non est actu; qua ēt in explanatione à Simplicio non uidemur discedere. Vt omittam eo loco de generatione uniuersè pertractari. Quare cum in elementorum ortu dum materia unam formam induit, alteram exuat, nullamq; retineat; ita in elementis, quod generatur non sit; hac ratione potuit generatio à motu distingui, quòd in motu semper subiectum existat. in generatione aūt non semper, sed persæpè quod generatur, non sit, ut in elementis. Indefinitæ. n. propositiones, qualis illa est, minimè raro particularium instar obtinent.

Quomodo, qđ generatur, non sit ex 5. phy. 6. 1.

Explicatio sententiæ Auer. 3. de cœlo. 67.

Non multo secus illa altera propositio est interpretanda, quod generatur, non esse in loco. In loco. n. certo, ac definito illud tantum est, quod simpliciter existit: quare cum quod generatur, eatenus generetur, quatenus simpliciter non est, idcircò neq; in loco ēt reponitur. Quæ aūt mouentur, mouentur ut actu sunt; ita in certo quodam iam loco existere intelligun tur. Nec tñ mihi maximè displicent quæ ab aliis, & à Scoto præcipuè de ista propositione afferuntur; de qua re infra dabitur commodior disserendi locus.

Quomodo, qđ generatur non sit in loco.

Sed iam occurrendum est difficultati; quæ ex definitione generōnis hoc capite nobis tradita existit. Ita ad hoc caput rectè explanandum necessariam fuisse huius quæstionis explicatio nem cognosceris. Generatio igitur est mutatio totius in totum nullo sensili manente ut subiecto, inquit Arist. Ergo si statuamus, dum anima sentiens generatur, aliam iam adesse formam in materia, profectò aduersabimur Arist. Iam. n. manserit aliquod sensile ut subiectum, id est mate ria, à priore forma iam expolita; neq; fuerit mutati o totius in totum. Zimara theoremate xx. contemnit eos, qui hoc argumentum attulerunt, & inquit homonymia esse deceptos.

Quomodo generatio sit mutatio totius in totum.

Alia enim generatio est, quæ hic definitur, alia, quæ 4. Meteor. quam reapse putat esse idem, atq. mixtionem ad finem huius libri definitam, ratione duntaxat diuersam; alia postremò, quæ in libro de uita, & morte; ubi scribitur generationem esse primam communicationem animæ calori naturali, & uitam esse eiusdem animæ in eodem calore permansionem. Hic igitur definitur generatio elementorum (quando hi libri elementis præcipuè dicati sunt) in qua fit mutatio totius in totum, solaque materia prima non sensilis manet ut subiectum. Cæterum D. Thomas haud paulò accuratius uerba Aristo. perpendens inquit hanc generationis definitionem nunc traditam omnibus rebus naturalibus debere conuenire. In primis enim proœmii uerbis scribit Arist. de generatione in uniuersum esse agendum, & paulò post repre-

O hendit

hendit Platonem, qui elementorum duntaxat generationem tradiderit; ac definierit, cum vniuersè omnium rerum afferenda esset. Quare puto ego oẽm generationem corporum naturalium esse mutationem totius in totum; quoniam mutatur ipsa vniuersitas,& totalitas; quemadmodum cum ex ternione fit quaternio, est mutatio totius in totum: aliud .n. totum ternio est, aliud quaternio. Sic cum ex vegetabili fit sentiens, mutatur totum in totum; quòd semper vnica forma adest, quæ quidem integra, ac tota essentia sit: quare nullum etiam sensile manet tanquàm subiectum. Nam cum ex omnibus formis materiæ inhærentibus vnica forma fiat, istiq. vnicæ, atq; integræ formæ sola materia prima substernatur; meritò sola tantum materia, quæ suapte natura non est sensilis, dicitur in omni generatione tanquàm subiectum manere. Simile quiddam habetis à Philopono com.72. vbi ostendit frigidum non esse affectionem humidi, sed ambo materiæ. Ex substantia autem,& accidente non fit simpliciter vnum; ac propterea dicimus manere idem totum; id est eandem substantiam concretam. Hæc.n.vt diximus, sine accidentibus totum est. Sic etiam in animalis interitu, cum restat cadauer, quàmuis nulla noua forma prodeat in lucem, tamen fit mutatio totius in totum; quandoquidem alia emergit vniuersitas, alia integra, atq. absoluta essentia;& quod erat potestate, fit actu.i.forma illa mixtionis, quæ antea à forma animalis terminabatur, post animalis interitum euadit ipsa terminus materiei; quemadmodum cum ex quaternione fit ternio, tertia vnitas, quæ in quaternione à quarta terminabatur, in ternione ipsa euadit terminus; idcircoq. actu dicitur existere, cum antea fuisset potestate. Atq. hoc modo facillimè nos dissoluimus, quod & Scoto, & iis, qui è Scoto, magnam attulit dubitationem, quomodo vnius interitus sit alterius ortus. Semper .n. vel postrema duntaxat forma intereunte interit totum ipsum;& fit aliud totum ex formis remanentibus. Ita ortus semper comitatur interitum. Ita corpus, quod antea erat pars animalis, anima abeunte euadit totum, qua in re diximus errasse Scotum.

Quomodo semper vnius interitus sit alterius ortus.

Verùm hoc loco alia difficultas est tollenda. Dubitauerit enim facilè quispiam hanc ob causam. Animæ nihil est aduersarium; quare per se non interit; quin si senex acciperet oculum iuuenis, videret, vt iuuenis pri. de anima 65. ergo eatenus interit, quatenus aliqua prior forma abit, quàm tanquàm columen,& fundamentum suum anima requirebat. Talis erat forma mixtionis, vel etiam formæ ipsæ elementorum; quare abeunte anima, necesse est omnes priores formas iam interiisse; sic nunquàm remanere poterit idem corpus. Non malè respondet Scotus sociatam esse mixtionis formam suis quibusdam qualitatibus quæ tamen absolutiores, & perfectiores sint oportet, cum anima accipienda est; quàm cum ipsamet mixtionis forma integrè formare debet: propterea deprauatis istis qualitatibus interire quidem animam, quæ perfectiorem ipsarum gradum,& conditionem postulabat; manere autem posse mixtionis formam, quæ inferiore quodam gradu contenta esse queat; non tamen manere diu, quandoquidem cum istæ qualitates semel fœdus fregerint, impositumq. ab anima ordinem præterierint, non faciunt seditionis finem, quò ad mixtum in simplicia fuerit dissolutum. Sed veriùs ità puto dici (nam apud nos, qui sine dubio censemus elementa manere in mixto, non fit verisimile est, immutari, ac uariari primas qualitates, & nihilominus formas elementorum, aut mixtionis formam eandem manere) animam, vt ex Aristotele audiuimus, communicari calori naturali tanquàm præcipuo subiecto, & in viuentibus perfectioribus calori naturali præcipuæ, ac certæ partis, cuiusmodi est cor; interire autem hunc calorem aut natura aut vi; prout ab Aristotele in libro de spiratione,& alibi sæpè est ostensum,& intereunte ipso animam interire; quare potest forma mixtionis cordis, aut spiritus interiisse,& manere tamen peculiaris aliarum partium forma, vt musculorum, neruorum, ossium; quàmuis in his etiam partibus calore, à corde influente destitutis, forma etiam insita, quæ ab illo fouebatur, citius euanescit; quod à Galen. habes in extremo pri. lib. de locis affectis; præterquà in partibus valdè siccis, cuiusmodi sunt ossa. Animaduertendum etiam est corpus cadaueris non ita esse vnum, vt viuens erat: viuens enim erat vnum, non tantum opera vinculorum & compage mutua, sed etiam ui animæ, quæ in omnes partes sese fundebat, omnesq. amplectebatur, & fouebat. Cadauer autem est unũ, eòquod compagem priorem seruat.

An intereunte anima oẽs priores formæ deleantur.

Hinc ratio reddi potest, cur sæpenumero dicat Aristot. manum mortuam esse homonymè manum, itemq. carnem, quamuis non ità euidenter homogeneas partes, quemadmodum heterogeneas, de qua re in sequenti capite. Manus enim uiua nuncupatur manus ex postrema forma, id est anima, per quam potest suum munus obire; mortua autem dicitur manus ex figura, quæ remansit. Omnino, quemadmodum iam statuimus, in omni ortu,& interitu uariatur forma, ac totum; idcircoque si maneat idem nomen significans totum, homonymum sine dubio erit. Hæc quantum ad formarum multitudinem attinet, satis esse duximus ad omnes tollendas dubitationes, quæ ex uerbis Aristot. possent exoriri. De Auerroe

Quomodo manus mortua sit equiuocè manus.

autem

aut nihil dicemus; quoniam iisdem modis sententias ab illo prolatas interpretari possumus; illud tñ admonentes non omnia semper argumenta, quæ ipse aduersus Auicennam, & alios, aut odio, aut ambitione ductus attulit, firmissimis niti fundamentis; sed satis esse si aliquo loco necessaria afferantur, interdum verò probabiliter tantum agatur.

Quòd verò ad genus à differentia distinguendum pertinet, vt nihil in hac quæstione, q̃tum in nobis est, possitis amplius desiderare; nonnullæ aliæ Arist. sententiæ sunt expendendæ; primaq. nobis se offert illa, quæ Zimaræ obscura fuit, ex 7. metaph. 20. In his quæ per se dicuntur, non esse diuersum subiectum ab attributo; sic.n. illam affert Zimara. Primùm non verissima interpretatio est. Loquitur enim Arist. non de subiecto, & attributo, sed de essentia, atq. eo, cuius est essentia; ac docet in substantiis idem esse. Deinde, vt vera sit: dicimus semper in substantiis aut totum attributum esse idem cum toto subiecto, aut idem cum parte subiecti. Nam cum hominem asserimus esse animal rationis compos, totum attributum idem est, atq. totum subiectum; at cum dicimus, hominem esse animal, vel hominem esse rationis compotem, attributum idem est, atque pars illa subiecti, vnde ducitur; animal enim idem est, atq. natura illa sentiens, quæ est in homine, & rationis compos idem, atq. intelligentia; & mens, quæ in eodem homine. Quod de accidentibus minimè affirmari potest, quoniam accidentia non sunt partes, sed consequentia subiecti. Sequitur alia sententia ex eodem 7. 43. in postrema differentia omnes superiores contineri, cæteroqui definitionem futuram vnam coniunctione; quippe cum vna differentia futura sit extra essentiam alterius; prout etiam docemur primo de partibus animalium cap. tertio, qua præcipuè auctoritate nititur D. Thomas. Contra sexto Topicorum loco vigesimoseptimo, id præcepti definientibus datur, vt aut proximum genus speciei definiendæ afferant; quandoquidem in eo superiora omnia continentur; aut si remotius genus accipiant, adiungant illi omnes differentias, per quas proximum definitur. Ergo in postrema differentia superiores non continentur; cæteroqui superuacuæ illæ forent in definitione.

Quomodo genus à differentia distinguatur.

Explicatio sententia Aristo. 7. meth. xx.

Explicatio sententia Arist. 7. met. 43.

Primùm diligenter notanda sunt quædam Auerr. verba in illud 3. cap. 1. de partibus. Inquit .n. differentias essentiales non se mutuo continere; sed tantum accidentales, vt bipes continet habens pedes; idq. verissimè puto dici; quoniam, vt ostendimus, in accidentibus non est multitudo formarum; eoq. differentia inferior indidem ducitur, vnde superior; at substantiæ perfectiores pluribus sunt præditæ formis; à quarum vna superior, ab altera inferior differentia ducitur. Arist. autem eo loco considerare etiam diuisionem per accidentia opus habebat; quandoquidem multæ animalium species accidentibus potius, quàm internis formis distingui à nobis possunt. Deinde, vt omnes scrupuli tollantur, dico postremam differentiam in substantiis dupliciter spectari posse; aut.n. consideratur, vt significat totam, atq. integram rei formam; quæ semper, vt diximus, in vnico corpore vnica est; nominatur tamen ex postrema, & nobilissima parte (sic anima intelligens totam hominis essentiam significare potest, sic anima sentiens totam animalis) atq. ita superiores omnes differentias, tanquàm partes continet, cuius veritatis vmbrã vidit Scotus in post. analyt. quæst. 24. & idcirco sola cum summo genere sufficit ad definiendum; ac fortè nihil etiam opus esset addere genus (definitio.n. est ratio ex differentiis eodem 7. met. 43.) nisi q̃ res tanquàm consistentes concipiantur, acceptum referant generi; differentia.n. modo qualitatis profertur. Aut eadem postrema differentia spectari põt vt non totam formam, sed postremam tantum, & nobilissimam formæ partem significat; quemadmodum sentiens sensum tantum, rationis compos tantum mentem; atq. ita superiores non continet sed perficit; quare aut proximo generi socianda est, aut certè omnes differentiæ exprimendæ. Huc addas, quæ superius hac de re diximus. Tũc igitur rectè sese habere diuisio intelligetur recteq. differentiis uti, ex quibus uerè, & non tantum coniunctione unum efficiatur; cum posterior erit perfectio, & absolutio prioris, & posterior quasi forma, prior quasi materia; quod non fit in reprehensis illis ab Arist. diuisionibus; animal aliud implume, aliud plumiferum, plumiferum aliud urbanum, aliud syluestre, urbanum aliud album, aliud nigrum.

An in postrema differentia priores contineantur.

Declaremus postremò illud, quod D. Thomæ, & Achillino maximam exhibuit molestiam; quomodo.s. genus speciei attribui queat. Genus.n. ut exempli causa animal, sumitur à parte homini idest ab anima sentiente; pars autem toti non uerè attribuitur: nam si dixerimus hominem esse manum, falsò dixerimus. Res igitur satis obscura. Dicimus nos genus, dum attribuitur speciei, concipi quasi totum quoddam, licet præcipuè unam partem significet. Animal enim idem significat, atque habens animam sentientem: habens autem animam est totum quoddam: adsignificat enim subiectum quoque animæ sentientis. Quamobrem, ut hominem esse manum falsò dixeris, at hominem esse præditum manu, non falsò; ita hominem esse animam sentientem minimè uerum est, at esse præditum anima sentiente.i. animal, multò uerissimum.

Quomodo genus de specie prædicari queat.

simum. Explicata à nobis ista obscurissima quæstio est longè quidem secus atq; ab aliis sit factum, sed Arist. & veritati, nisi fallor, congruenter, multæq; eiusdem autoris sententiæ illustratæ. Hos isthæc sæpè animo, & cogitatione versate. Ita.n. fortasse, & quæ nunc videntur difficilia, facillima videbuntur, & multas alias vbiq; exorientes expedient difficultates.

2 Vtrum in interitu fiat dissolutio usq. ad materiam primam ex com. Philoponi. 72.

PRoponitur quæstio à Latinis, quam etiam tractauit Philoponus, vtrum in omni generatione, & interitu fiat resolutio vsq; ad materiam primam (ita.n. loquuntur) tam ex parte formarum ad substantiam attinentium, quàm ex parte accidentium; quod tãtundem est, ac si quæras, vtrum in aduentu nouæ formæ materia prima exuat omnes formas omnino, tùm quæ categoria substantiæ, tùm quæ aliis nouem continentur D. Thomas (à quo etiam non multum videtur dissentire Philoponus) se ipse audiens, suorumq; principiorum non oblitus, non dubitat, quin omnis forma substantiam constituens intereat; quandoquidem vnius rei vnica est, & simplex forma; & nisi hæc interiret, neque res ipsa etiam interiret, neque alia posset generari; neque etiam dubitat, quin simul omnia accidentia dispereant quandoquidem omnia substantiæ compositæ necessariò adhærent; illaque intereunte manere ipsa non queunt. Sed hæc nimiũ pugnant cum sensu. Nam cum elementa fiunt mixtum corpus, manent illorum formæ; cum fœtus fit animal, manent formæ partium organicarum. Ac de accidentibus quidem, quis non videt manere eandem figuram in cadauere primo de partibus animalium cap. primo, eandem quantitatem, eandem cicatricem? quinimo vires manent in plantis, etiam cum exaruerũt. Dicere autem priorem cicatricem abire, & aliam similem, quæque sensum fallere queat, in locum prioris succedere, nihil aliud est, quàm totam Aristotelis philosophiam euertere. Rescinditur enim iudicium sensus; accidentium generationem momento absolui, ac multa alia absurda demus oportet.

Alii putarunt manere in genito, & corrupto eandem formam corporeitatis: quam satis explosimus; Scotus in animalibus formam illam organizationis; quam nos sine anima substantiam esse nolumus, sed ad quartam speciem qualitatis esse referendam. Totum enim, vt iam constituimus, nihil aliud est, quàm partes simul iunctæ; & fiunt vnum naturæ coniunctione, minimè autem ob aliquam formam ex illis exorientem 7. Metaph. 56. Nos igitur congruenter iis, quæ fixa, & stabilita sunt, dicimus in mutatione elementorum nullam formam manere, quæ substantia sit; quoniam illa vnicam, & simplicem formam habent. Cum ex elementis fit mixtum, manent illorum formæ fractæ & remissæ; cum ex mixto elementa; aliquod vnum ex ipsis interit, aliqua autem maiores vires accipiunt (quod infra ostendemus) ita, vt per se constare queant. In corporibus animatis formæ priores manent, & accipiunt nouam, ac perfectiorem formam; hac aũt abeunte, saltem in principe parte, vt in corde forma mixtionis interit; quamuis in aliquibus, vt in cute, in neruis, in ossibus, manere aliquandiu possit. De accidentibus autem putamus, quæ aut materiam primò sequuntur, aut formas istas manentes, & ipsa manere; quæ autem sequuntur formam abeuntem, & ipsa abire, nisi à simili quadam forma adueniente conseruentur; vt in mutatione aeris in ignem perspicuitas manet, quòd à forma ignis idem accidens postulante conseruetur. Quomodo autem generatio sit mutatio totius in totum, iam diximus. Semper enim mutatur vniuersitas, ac tota ipsa forma; quod in causa fuit, vt quæstionem de formarum multitudine explicandam duceremus. Videbamus enim hæc, quæ à nobis hoc loco proponuntur, inde omnia pendere.

Quomodo ablatis speciebus auferatur genus.

Idem ẽt constare illud potest, ablatis speciebus auferri quoq; genus proximum, non tñ remotum. Cadauer enim amissa speciali anima, neq; etiam amplius genere animalis continetur; retinet tñ categoriam substantiæ; quoniam non amisit illud, vnde ad genus substantiæ referri queat; nam & antecedentes formæ, substantiæ erant. Quomodo autem dicatur manere eadem perspicuitas, aut calor in mutatione aeris in ignem, si intenduntur (quod Philoponus nõ satis potuit concoquere) in 2. lib. disputabimus. Non.n. sunt omnia vnum in locum conducenda; eoq; ẽt distulimus quæstionem illam à Latinis nunc nulla occasione tractatam; an idẽ effectum à diuersis numero causis, ac diuersis temporibus procreari queat.

Cap. 5. Tex. Com. 25.

Reliquum autem de accretione dicere; & qua nam re differat à generatione, & alteratione; & quomodo crescat crescentium vnumquodq;, ac decrescat decrescentiũ quodcunq;. Principiò sanè considerandum, utrum differentia, qua ipsis inter se

ipsa

ipsa est, consistat duntaxat in eo quod est circa quod, ueluti, quòd hæc quidem ex hoc in hoc mutatio, ut ex substantia potestate in substantiam actu generatio sit; quæ autem circa magnitudinem, accretio, ac diminutio; quæ uero circa affectionem, alteratio: Vtraq; autem dictarum ex potestate entibus in actum mutatio est; an et modus mutationis differat. Nam illud quidē, quod alteratur, non uidetur necessario mutari secundum locū, neque quod generatur; sed quod crescit, & decrescit; alio tamē modo, quàm id, quod fertur. Quod enim fertur, totum mutat locum; quod autem augetur, sicuti quod extenditur. Hoc enim manente partes mutantur loco, nō quemadmodum, quæ globi. Nā hæ in æquali loco mutantur, manente toto; quæ autem eius, quod crescit, semper in ampliorem locum; in angustiorē autem eius, quod decrescit. Quòd igitur mutatio differt non solum eo circa quod, sed etiam modo, eius quod oritur, & alteratur, & augetur, manifestum. Tex. Com. 26.

Iis, quæ ad generationem, & alterationem pertinebāt, satis constitutis, aggredimur iam ad accretionis naturam explicandam, quæ sine generatione, & alteratione intelligi nequit, ut audietis, & animantium propria est; quare de generatione, & alteratione tanquàm de simplicioribus, & communioribus mutationibus est antea disputatum. Non proponimus autem anquirendum, Vtrum accretio sit; quoniam nullus unquàm, ut notauit Philoponus, illam è rerum natura sustulit: Sed naturam tantum illius sedulò inuestigamus: quam probè percipiemus, si ipsius differentiam à reliquis mutationibus nouerimus, id autem tunc propè erimus assequuti; cum modum ipsum, & rationem crescendi, & decrescendi intellexerimus; quæ scilicet materies, quæ forma, quæ efficiens causa. Aliquo enim horum, aut omnibus etiam aliquando res inter se differre solent. Sed de efficiente causa posterius. In præsenti consideremus, an materia tantum, & categoria in qua uersetur, diuersa sit; an etiam modus id est forma, & faciens ipsa, ut ita dixerim, mutationis. Materies quidem, & categoria sine dubio diuersa est. Generatio.n. in categoria substantiæ uersatur, & à substantia potestate ad actu substantiam it: accretio uerò, & diminutio in quantitate, & magnitudine; alteratio in affectione, & patibili qualitate, *& utraque dictarum*, id est mutatio in magnitudine, & mutatio in affectione (nam de generatione iā diximus; & uidetur istas duas nunc coniungere, quoniam ambæ in accidentibus sunt) *ex potestate entibus*, ex quanto, & quali potestate *in actum mutatio est*, id est in actu quantum, in actu quale. Videntur autem isthæc uerba, *utraque autem dictarum ex potestate entibus in actum mutatio est*, idem valere, ac si diceret, propterea dubitamus; quoniam forma ambarum mutationum, quæ in accidentibus & ipsius generationis eadem uidetur. Verùm ne erres, addit Aristoteles, si attentius consideraueris, modum etiam, & formam harum mutationum differre tibi uisum iri. Quod enim alteratur, alterari potest non mutato loco; ut aqua calfieri in eodem loco manens. Item quod oritur, oriri non mutato loco, vt ex sanguine fieri eodem loco lac; *sed quod crescit, ac decrescit*, supple tu, necessariò mutat locum. At, ne fortè putes, quoniam in accretione & diminutione mutatur locus, ideo mutationem istam à latione non differre; idcircò Aristoteles istarum inter se differentiam notat; cæteroqui nihil opus erat, ut de latione sermo haberetur; de qua in physicis, & in libris de cœlo cumulate est actum. Ergò quod fertur, totum mutat locum; ita ut nulla illius pars sit amplius in eadem loci parte, in qua prius erat. Quod autē crescit, quasi quod extenditur (nam omnino in accretione extensio quædam requiritur, ut audietis) hoc pacto mutat locum; ut totum ipsum id est maiores, & plures ipsius partes in eodem loco maneant; quædam autem particulæ alium occupent locum. At ne rursus putes idem mutationis genus esse accretionem, & lationem, quæ in orbem, quoniam in hac etiam totum manet mutatis partibus; aliis differentiis in aliud tempus dilatis, hoc nunc notasse satis

sit;

sit; quòd partes globi in æquali loco uoluuntur; ità ut tantum spacii occupetur post motum, quantum ante motum occupabatur; At partes eius rei, quæ crescit, semper ampliorem crescendo occupant locum; sicut illius quæ decrescit, semper angustiorem. Quare mutatio eius, quod oritur, & eius, quod alteratur, & eius quod augetur, perspicue differunt; non tantum *eo circa quod* subiecto, & categoriâ, *sed etiam modo*, modo ipso, & forma quadam, quamuis differentiam istam procedente disputatione multò subtilius exponemus.

Illud autem circa quod est mutatio, quæ ad accretionem, & diminutionem pertinet (circa magnitudinem autem uidetur esse id, quod crescere et decrescere dicimus) utro modo sumendũ est? Utrum ex potestate quidem magnitudine, & corpore, actu autem incorporeo & magnitudinis experte fieri corpus, et magnitudinem; et cum hoc dupliciter accipi queat, utromodo accretio fit? utrum ex ipsa soluta per se materia, an inhærente alteri corpori? an utroque modo nefas? soluta enim si existat; uel nullum occupabit locum (nam ueluti punctum quoddam) uel uacuum erit, & corpus non sensile. Horum autem partim quidem nõ potest, partim autem necessariò in aliquo inest; semper enim alicubi erit, quod gignitur ex ipso; quamobrem, & illud uel per se, uel per accidens.

Tex. Com. 27.

Libauimus quasi differentiam propositæ nunc mutationis ab aliis antea expositis leuiterq; attigimus. In præsenti autem diligentius agendum. Nam hoc ferè perpetuum est Aristotelis institutum, ut initio quasi leuiter res informet, deinde optimè exprimat: Veniant igitur primo in medium dubitationis; ut quò, si rei naturam assequi uelimus, perueniendum sit, intelligamus. Vt autem allata nunc quæstio à uobis benè percipiatur; notetur oportet, duplicem in accretione materiam esse; alteram, cui fit accretio, eamque magnitudinem esse diximus, Aristoteles autem uocat *circa quod*; alteram, unde, & per quam fit accretio; cuiusmodi est alimentũ; quam nunc propriè materiam uocat. Sumendum igitur est, utro modo se habeat id *circa quod*, id est quomodo magnitudini adueniat materia, per quam crescat; quoniam enim duplex uidetur statui ista materies posse, nimirum corporea, & incorporea; idcirco dixit *utromodo*, idque clarius explicans addit, utrum corpus & magnitudo fiat ex potestate quidem magnitudine, & corpore, actu autem incorporeo, & magnitudinis experte, an supple tu, ex actu corporeo, & magnitudine; quod secundum membrum partim tanquam ex vi sermonis facilè supplendum, omisit Aristoteles, partim eam ob causam, quòd in priore tantum membro nunc disputationem prouecturi sumus, ut scilicet eo euerso, secundum necessariò concedendum fit. Cum igitur prius membrum dupliciter adhuc intelligi queat, rectè à nobis est distinguendum; idcircoque his uerbis à nobis quæstio proponetur. Vtromodo fiat accretio ex actu incorporeo, & magnitudinis experte, Vtrum inquam ex ista incorporea materia per se constante, solutaque ac separata, an minimè seorsum consistente, sed inhærente alteri corporeo; *an utro modo nefas?* Incipit profligare quæstionem, atque inquit, utrocunque modo intelligatur ex incorporeo fieri accretionem, nefas esse: ac primum ostendit, non posse fieri ex materia soluta, & separata, argumento illo usitato, quod Græci vocant dilemma, M. Tullius complexionem, quæ utrumuis concesseris, debet tollere. Ità argumentatur, Materia ista soluta, *& separata si existat; uel nullũ occupabit locum (nam ueluti punctum quoddam) uel uacuum erit, & corpus non sensile*; sed neutrum est concedendum; ergo materia ista incorporea per se, & separata cõsistere non potest, Scripturam hãc quam nos sequuti sumus, testatur Philoponus in nonnullis codicibus reperiri; elicimus tamen nos ex ea aliam, atque Philoponus, sententiam. Ea autem est huiusmodi. Varias enim quæ afferri possent, interpretationes, omittendas iudicauimus. Si materia ista incorporea seorsum consisteret; profectò uel nullum occuparet locum, esset enim ueluti punctum quoddam, uel si aliquem occuparet locum, induceretur uacuum, in quo esset corpus non sensile. Didicimus enim 4. phy. 51. & 52. Vacuum à ueteribus fuisse conceptum locum priuatum

corpore

corpore ſenſili. Quare ſi iſta materia ſit expers quantitatis, & idcirco corpus non ſenſile, qualem proponimus materiam primam informẽ; profectò ſi alicubi ſit; uacuus erit ille locus; quod idem aſſerebatur iii. de cœlo 29. & 54. quos contextus ſi quis diligenter attenderit probabit opinor, noſtram interpretationem. *Horum autem partim quidem non poteſt, partim autem neceſſariò in aliquo in eſt*, eſt aſſumptio argumentationis, in qua utraque pars conſequentis tollitur; ſed tamen, niſi fallor, permixtè. Ea igitur, quæ in connexo illo aſſerebantur, partim eſſe non poſſunt, quod de puncto & uacuo intelligi putarim (nam neque uacuum ullum eſt ut quarto phy. oſtendimus, neque ex punctis poteſt generari, aut augeri aliquid) partim in aliquo neceſſariò ſunt; quod de corpore inſenſili, id eſt de materia informi præcipuè intelligi uelim. Nam ea quidem eſt in rerum natura, & ex ea omnia generantur, & augentur, non tamen per ſe conſtat, *ſed neceſſariò in aliquo ineſt*, id eſt pars alicuius corporis eſt, idcircoque locum aliquem ſemper occupat; illa enim uoce *in aliquo* utrunque ſignificari puto, eſſe inquam materiã in corpore aliquo, & idcirco in loco: oſtenditur materiam eſſe in aliquo uerbis ſequentibus. *Semper enim alicubi erit quod gignitur ex ipſo; quamobrem & illud uel per ſe, uel per accidens* loquitur de generatione Ariſtoteles, quaſi argumentetur à maiori ad minus. Nam ſi in generatione, ubi non quantitas, ſed ſubſtantia procreanda eſt; materia corporis expers eſſe non poteſt; quantò minus in accretione, in qua ipſa etiam generatio continetur, & debet noua quantitas fieri; oſtendit igitur in generatione materiam neceſſariò eſſe in aliquo id eſt corpoream; & idcirco in loco (quod enim loco continetur, corpus eſt) hoc argumento. Si quod gignitur *ex ipſo* ex ipſa materia *eſt alicubi* corporeum eſt, & in loco, certè, *& illud*, id eſt materia ex qua gignitur, *uel per ſe uel per accidens*, uel per ſe corporea erit, & in loco; uel ſaltem continebitur in loco per accidens, & opera alterius; id eſt quod ſit pars ipſius corporis. Sed conſequens uerisſimum eſt (ſatis eſt enim ad illius ueritatem ſecundam partem eſſe ueram, materiã inquam eſſe in loco ſaltem interuentu alterius; ucmpè compoſiti corporis) ergo & antecedens. Connexum ex eo perſpicuum eſt; quoniam ſi aliquid, quod in loco fit, fieret ex eo, quod non eſſet in loco, certè locus ille antea fuiſſet uacuus, ut iii. de cœlo xxix. dicebatur: uacuum autem nullum.

Quod ſi in aliquo inerit; ſi ſolutum quidem ſic, ut illius neque per ſe neque per accidens quippiam ſit; multa ſequetur, quæ fieri nequeunt; dico autem hoc pacto, ut ſi fiat aer ex aqua, non aqua mutata erit, ſed quòd materia ipſius in aqua, ſit tanquã in uaſe. Infinitas enim nihil prohibet materias eſſe; quare, et fieri actu. Præterea autem neque ſic uidetur fieri aer ex aqua, tã quàm exiens ex manente. Tex. Com. 28.

Vlterius promouet dubitationem. Sit iam effectum, accretionem fieri ex materia, quæ in aliquo ſit. Rurſus de hac re ità ambigimus. Si materia iſta in aliquo ineſt; aut in illo, inerit ita ſeparata, ut neque *illius aliquid per ſe*, id eſt neque pars eſſentiam conſtituens, *neque per accidens*, id eſt neque affectio, & accidens ſit; ſed in eo contineatur, quo pacto aqua in uaſe; aut (ſupple tu) erit aliquid illius, id eſt pars aliqua uel eſſentiam conſtituens, uel certè non nihil illi conducens: omittit rurſus hoc membrum Ariſtoteles, tanquàm ex alterò ſupplendum, & tanquàm illud, quod ueritatem obtinet. Concurrit enim cum ſuperiore membro, quod eandẽ ob cauſam diximus prætermitti; Siquidem parum intereſt, fiat ne mutatio ex materia quanta, & corporea, an ex materia non quanta, quæ tamen corporis, & magnitudinis pars ſit. Sed hæc infra melius intelligentur. Expendamus nunc, poſſit ne materia hæc contineri in aliquo corpore ſeparata ſic, ut illius, in quo continetur, nullo modo ſit pars. Ac ſanè ſi ita ponatur contineri; multa uidentur ſequi, quæ fieri nequeaut. Simile enim illud eſt, ac ſi dicas, cum ex aqua fit aer, nihil mutatam eſſe aquam, ſed materiam quandam, quæ in aqua, quaſi in uaſe continebatur, foras egreſſam proſiliiſſe, & factam eſſe aerem. Quòd ſi materia in aqua continebatur tàm ampla, quæ aeri procreando ſufficeret; certè, & alteram contineri nihil prohibet, & item alteram: nulla enim ratio afferri poteſt, cur hæc contineri queat, illa non queat; cum materiæ iſtæ ſine non quantæ, & locum non occupent; quo pacto etiam quarto phy. probatur, poſita corporum penetratione in grano milii contineri montem poſſe: quare res abibit in infinitum. Quòd ſi infinitæ materiæ ſunt in aqua, ex egreſſione iſtarum materierum infinita actu fient. Sequerentur autem iſtam opinionem multa alia abſurda; ipſamque probantes repugnaremus ſenſui. Ex

quo

quo addit Aristo. non ita uideri fieri aerem ex aqua tanquàm exeuntem ex manente: sensu.n. ipso deprehenditur non exire ex aqua manente aerem, cum ex aqua aer fit: sed aquam planè interire. Item cum ex pane fit sanguis, euidenter mutatur forma panis, non autem ex manente pane prodit sanguis. Mementote, quod antea monuimus, licet exemplum mutationis aquæ in aerem pertineat ad generationem & interitum, tamen accretioni etiam accommodari posse, ea nimirum ratione, quòd si generatio existere non potest ex materia ita soluta ac separata; multo minus existere accretio poterit; quod sequentia uerba indicant.

Tex.Com.29. *Satius igitur est omnibus materiam ponere inseparabilem esse; quasi eadem, et una numero sit, ratione autem non una.*

Quasi dicat; quod de generatione docuimus, ualet etiam in cæteris mutationibus. Satius enim est *omnibus*, omnibus mutationibus tam generationi, quàm accretioni, & alterationi subiicere materiam *inseparabilem*, ita annexam rebus, ut illarum sit pars, eamq; reipsa eandem & unam numero, ratione autem non unam; quatenus generationi subiicitur, ut potestate substantia est; alterationi ut potestate qualitas; accretioni ut potestate quantitas. Ita enim diuersas quasdam rationes, diuersosque existendi modos induit. Hæc, nisi fallor, uera est huius loci interpretatio; quamuis eam Philoponus non uiderit.

Tex.Com.30. *At verò corporis materiam neque ponendum puncta, neque lineas ob easdem causas. Illud autem, cuius hæc extrema, ipsa materies, quæ nũquam affectionis, & formæ expers esse potest. Generatur quidem igitur simpliciter alterum ex altero; vt in alijs est constitutum.*

Occurrit, nisi fallor, dubitationi cuidam. Nam quispiam fortasse audiens connexum illud supra positum, si materia incorporea per se consistat, uel nullum locum occupaturam, (fore.n. ueluti punctum) aut fore corpus insensile in uacuo; dubitare potuisset; num aliquid sit omissum. Posset enim fortè materia ista esse non tanquàm punctum, sed tanquàm linea, aut superficies. Notat igitur Aristoteles, easdem rationes, quibus probari potest puncta non esse materiam per se consistentem corporum, ualere etiam ad probandum lineas non esse istam materiam; ne quis forte in hanc opinionem imprudenter ueniret; nam & ipsæ lineæ, quoniam indiuiduæ secundum latitudinem, & profunditatem sunt, in loco (si ponantur seorsum) neque per se, neque per accidens esse queunt; quàmuis cum in corpore spectantur, per accidens sint in loco. Non est igitur materia rerum, quæ oriuntur & augentur (nam ad utranque semper spectare Aristotelem crediderim, præfatum iam omnibus mutationibus eandem subiici materiam) aut punctum, aut linea; sed bene illud, *Cuius hæc extrema*, id est essentia materiæ primæ; quæ quoniam nunquàm affectionum, & formæ expers est, idcirco semper actu corpus est, terminaturque à punctis, & lineis, & superficiebus; & ob hanc causam, quod materia nunquàm priuatur formà; & antea in hoc libro, & pri. phy. & iii. de cœlo statuimus generari simpliciter, & uniuersè, *alterum ex altero*; id est ens actu, ex ente actu, quàm uis per accidens; per se enim oritur ex materia prima, cui accidit forma prior.

Et verò ab aliquo, quod actu sit, aut eiusdem speciei, ut ignis ab igne; vel homo ab homine, aut ab actu; Durum enim non fit à duro.

Constituta materia omnium mutationum, quæ una suapte natura est, uerùm diuersas rationes, diuersosque existendi modos subit, paucis uerbis indicare uoluit Arist. & alteram causam, id est efficientem, quam in omnibus mutationibus esse aliquid actu ens necesse est, atque ita actu ens, ut eam speciem actu gerat; quam res gignenda habere debet, ut cum ignis ab igne, homo ab homine fit; aut saltem aliquo alio modo sit actu; gerat .s. eandem formam si nõ specie, saltem genere; si non genere, saltem analogià, & vi quadam. Nam durum fit à non duro, ut à frigido; quod quidem frigidum non est eiusdem speciei, neque forte generis, proximis saltem, cum duro, & tamen efficit durum, quoniam actu est, & uim quandam habet similem duriciei gignendæ. Ergo utràque illarum causarum, quas in omni generatione spectari antea diximus, materia, & efficiens actu consistit.

Tex.Com.31. *Quoniam autem et substantia materia est corporea, corpo*

ris

ris autem iam huiusce, corpus enim commune nullum; eadem, et magnitudinis, & affectionis est, ratiõe quidem ipsa separabilis, loco autem minimè, nisi, & ipsæ affectiones separabiles. Perspicuum sanè ex dubitatis, accretionem non esse mutationem ex potestate magnitudine, actu autem nullam habente magnitudinem. Nam separabile sanè esset commune ipsum. Hoc autem esse nefas, dictum est antea.

Interposita mentione de causa efficiente, vt similitudinem ipsius cum altera causa, quæ materia est, ostenderet, nam vtraq; actu consistat oportet, redit Arist. ad naturam ipsius materiæ magis constituendam, & explicandam; ac demonstrat nullo pacto esse incorpoream. Vtitur aũt duplici argumento; quorum primum ex antea dictis repetitur, & est quædam, ut solẽt Græci dicere, *ἔνστασις*, id est integra quædã sentẽtiæ alicuius explosio; alterũ aũt *ἀντιπαράστασις*, in quo pars exploditur, pars conceditur; quare à Latinis rethoribus concessio nominari consueuit. Primo igitur argumento nullo pacto materiam unquam esse quantitatis expertem demonstrat; Secundo, ẽt si concedamus aliquando materiam expertem magnitudinis, uincemus tamen in accretione talem esse non posse. Primi argumenti fundamentum est hoc, quoniam substantiæ corporeæ materia est, ex qua generetur, & in qua cohæreat *corporis autem iam huiusce*, id est substantiæ corporeæ singularis, ne fortè erres, *corpus enim commune nullum*, quod scilicet oriri, aut interire queat (scribit.n. Arist. in proemio pri. philosophiæ, rerum singulariũ esse ortus & effectiones) hæc inquam eadem materia, quæ generationi subest, est quoq; materia, *& magnitudinis* idcircoq; accretioni subiicitur; *& affectionis* idcircoq; etiam alterationi, ratione quidem, & cogitatione separabilis, ut antea diximus, quoniam alia ratione subiicitur materies generationi, & alia accretioni, & alterationi *loco autem minimè*, non enim uno loco sita est materia substantiæ, alio materia quantitatis. Hoc minimè fieri potest; *nisi & ipsæ affectiones separabiles*, quasi ità argumentetur. Si materia substantiæ esset loco seiuncta à materia quantitatis, & affectionis; affectiones, & accidentia ipsa essentia separabilia à substantia. Id fieri non posse, perspicuè patet; ergo neq; illud etiam, ex quo sequitur. Connẽxum facilè declarari potest. Nam si alio loco contineretur materia substantiæ, alio materia affectionum; eſſent affectiones consisterent minimè substantiæ, tanquàm fundamento innixæ. Cum hæc ita se habeant *perspicuum sanè ex dubitatis* constat ex argumentis iam conclusis, accretionem non existere ex materia, quæ potestate tantum magnitudo sit; sed flagitare materiam quantam; cæteroqui separabile esset *commune ipsum* materia, quam communiter omnibus mutationibus subiici diximus, per se soluta consisteret, ut antea ostendimus; idq. nefas esse diximus. Quòd si magis placeat, quod in nonnullis codicibus reperitur *uacuum ipsum* (uerba enim Græca *κενὸν*, & *κοινὸν* ita similia sunt, ut unum pro altero facilè accipi potuerit) idem nihilominus absurdum significatur; nam spacium, ubi erit ista materia incorporea, uacuum fore diximus: est enim locus priuatus corpore. Ergo esset uacuum *separabile* reperiretur uacuum aliquod, & spacium separatum à corpore; nam spacium quidem uacuum reperitur cogitatione ipsa; ut si superficiem corporis continentis consideres tanquàm superficiem, minimè autem tanquàm locum; at reapse spacium separatum à corpore, in quo spacio tamen queat excipi corpus, nunquàm inuenias. At si statuas materiam incorpoream per se consistentem; erit istud spacium, in quo continetur, uacuum, non tantum cogitatione, sed reapse separabile, ita ut locus esse queat sine corpore.

Præterea huiusmodi sanè mutatio non accretionis propria, sed generationis omnino. Accretio enim est pristinæ magnitudini facta additio. Diminutio autem detractio. Quare quod crescit, magnitudinem aliquam habeat oportet; quo circa non ex magnitudinis experte materia decet accretionem esse ad magnitudinis actum: generatio enim potius esset corporis, nõ accretio.

Vtitur argumento per concessionem; de quo diximus. Vos autem istam argumentandi

rationem, quam nostri concessionem nominant, ab Ammonio in categoriis cap. de quanto, & ab Hermogene animaduersam inuenietis. Esto igitur; ex materia incorporea per se consistente possit aliquid fieri; adhuc tñ mutatio illa, quæ ex huiusmodi materia fieret, esset generatio *omnino*, simplex, & absoluta, quæ ad substantiam pertinet; minimè autem accretio. Nam veluti in notione substantiæ generandæ non est inclusa quantitas; Forma.n. sine quantitate concipi potest; ita et materia, vnde fit, videtur posse concipi sine quantitate. At quod primò acquiri per accretionem intelligimus, est quantitas, quæ priori quantitati additur, vt in diminutione intelligimus quantitatis decrementum; omninoq; quod crescit *magnitudinem aliquam habeat oportet* cum magnitudine fit, nec sine magnitudine vllo pacto concipi queat; quare materia etiam, vnde fit, cum magnitudine erit, & intelligetur: minimè autem ex magnitudinis experte materia fiet mutatio ad magnitudinis actum. *Generatio enim potius fuerit corporis, non accretio*, id est si vllo modo reperiretur materia per se consistens non quanta, ex ea corpora generarentur, non crescerent. Sed reuera neq; generatio existit ex materia non quanta; licet in illius notione non ita includatur quantitas, vt in notione accretionis; idcirco inquit *potius*, quasi dicat, in generatione id ferri magis posset, quoniam saltem concipi sine quantitate commodius potest; quod in accretione nullo pacto licet. Dicimus tamen interdum in accretione illud circa quod esse, potestate magnitudinem, non absolutè intelligendo, sed magnitudinem tantam ad quantam est perueniendum.

Tex. Com. 32. *Magis autem accipiendum est, quasi ab initio ad quæstionē aggredientibus, cuiusmodi nam cum sit crescere, & decrescere, causas anquirimus. Apparet igitur eius quod crescit, quamlibet creuisse partem; itemq; in decrescendo minorem esse factam: præterea accedente aliquo crescere, ac decedente decrescere. At qui necessarium est uel incorporeo crescere, uel corpore. Siquidē igitur incorporeo; erit separabile ipsum commune: nefas autem magnitudinis materiam esse separabilem, ut antea diximus; sin corpore; duo in eodem loco corpora erunt; quod accretionem accipit, et quod præbet: uerùm hoc etiam nefas*

Magna nobis ad explicandum quæstio est proposita; quare sæpius easdem dubitationes, quasi in manus sumere, diligenterq; tractare, atque expendere debemus: sæpius enim contrectando, & versando extundetur tandem veritas, nostrisq; oculis illucescet. Benè autem dubitationum tùm difficultatem, tùm explicationem percipiemus; si antea constituerimus, quæ conditiones ab omnibus ferè hominibus in accretione concipiantur; quasque illius, cuius nunc causas inuestigamus, prænotiones & anticipatas intelligentias habeamus. Nam si istis prænotionibus causæ, quæ à nobis afferentur, conuenient: veras attulerimus; sin minus; falsas. Ita ad loci naturam inuestigandam his communibus notionibus, quasi ducibus quarto physi. idem Aristotelea est vsus. Scimus autem non ex analyticis, accidentium duplicem esse definitionem, alteram nominis vim, & notionem explicantem, quam Galen. ὅρον ἐννοηματικὸν vocauit, vt cum dicimus, eclypsim esse priuationem luminis; alteram autem afferentem præterea causam, à qua res illa pendet tanquam efficiente, & conseruante. Prior autem, & leuior à nobis antea constituenda est (id autem assequemur consideratis iis, quæ vna omnium voce illi attribuuntur) quàm ad alteram multo grauiorem & perfectiorem accedamus; quod verba illa apertè indicant *accipiendum est, cuiusmodi nam cum sit crescere, & decrescere, causas anquirimus*. Censet.n. constituendam primum notionem ipsius vocis; & hac constituta indagandas causas. Tres autem conditiones sunt, quæ in accretione, & diminutione ab omnibus ferè agnoscuntur; quarum duas nunc recenset Aristoteles; tertiam procedente sermone addet. Prima est, quæ *apparet*, id est ab omnibus agnoscitur; eius, quod crescit, quamlibet partem creuisse, ac item decrescentis quamlibet decreuisse; (ponit autem *creuisse* pro crescere more Græcis vsitato, aut significat in motu semper aliquid esse acquisitum, & aliquid acquirendum) secunda conditio est; accedente aliquo fieri accretionem; decedente diminutionem; Tertia, de qua mox dicemus; rei quæ augetur, seruari pristinam formam, atque speciem. Ergo ex secunda conditione statim cuiuis dubitare in mentem veniet (quæ dubitatio iam à nobis tacta

cta est, sed nunc inspicietur interius) quod nam sit istud, quod in accretione accedit, vtrum incorporeum, an corpus; vtrunque enim suas habet difficultates; si incorporeum *separabile erit ipsum commune* hoc inquam, sequetur, materiam, quam iam diximus esse communem omnibus mutationibus per se posse consistere, At nefas est magnitudinis materiam esse separabilem,& posse per se consistere, vt iam ostendimus: ergo nefas etiam est illud ex quo sequitur; sequebatur autem ex illo, quòd incorporeum esset quod in accretione accedebat.

Ergo probauimus, si in accretione incorporeum aliquod adueniat, sequi id, quod absurdũ sit. Sin afferas corpus aduenire; certè duo corpora erunt in eodem loco, quod 4. physic. est repudiatum. Nam si omnis pars crescit, quam primam conditionem posuimus; certè aut quod crescit, totum nihil aliud, quàm vacuus meatus erit; aut per omnes partes adueniens corpus penetrauerit. Itaque in eodem loco, vbi sunt partes crescentis, erit etiam corpus accedens, & præbens incrementum. Rursus loco illius vocis *κοινὸν* in aliquibus codicibus legitur *κενὸν*, quæ scriptura si probaretur, duæ in allatis verbis argumentationes continerentur; vna, quòd si accedens in accretione esset incorporeum, sequeretur inueniri vacuum per se consistens, altera, quod sequeretur materiam magnitudinis per se consistere; vtrunq. autem nefas est. Sed mihi illa vox *κ* videtur significare verba illa *nefas autem magnitudinis materiam* minimè nouã argumentationem continere, sed obtinere locum assumpti; in quo consequens euertitur; omninoq. vt superius etiam dicebat Philoponus, videntur omnia magis conuenire, si legamus *commune*: Itaq. puto legendum.

Cæterum neque sic licet dicere, accretionem fieri, & diminutionem, quemadmodum cum ex aqua aer: tunc enim maior moles est facta. Hoc enim minimè accretio; sed illius quidem, in quod mutatum fuerit, generatio erit; cõtrarii autem interitus, neutrius autem accretio; sed uel nullius, vel si quid vtriq. commune est, et genito, et corrupto; veluti si corpus; minimè autem aqua, aut aer creuit: Sed hoc quidem destructum est; illud autẽ factum; corpus autem, siquidem creuit. Verùm, & hoc nefas. tueri enim ratione oportet, quæ crescenti, & decrescenti insunt. Hæc autem tria sunt; vnum quidem, quamlibet crescentis magnitudinis partem fieri maiorem, ut caro carnis; alterum, accedente aliquo; tertium uerò, seruato, et manente eo, quod crescit. Nam cum aliquid simpliciter oritur, & interit; non manet: at cum alteratur, uel crescit, uel decrescit; manet idem, quod crescit, & quod alteratur. Sed hìc quidem affectio, ibi verò magnitudo eadem non manet. Quòd si ea, quæ dicta est, esset accretio; liceret sanè nullo accedente, neque manente crescere, & nullo decedente, decrescere, et non manere crescens. Verùm hoc tueri oportet. Posuimus enim accretionem esse huiusmodi quiddã. Tex.Com.33.

Depellit Aristoteles errorem, qui facilè in animos nostros irrepere potuisset, vt propositas dubitationes facilius dissolueremus. Putare enim fortè possemus, quemadmodum cum ex aqua fit aer, maior quædam moles fit, nec tamen vlla sequitur penetratio corporum, nec fit noui corporis accessio; ita etiam in accretione rem se habere. Occasione autem huius erroris depellendi ponit Aristoteles tertiam conditionem, quam supra omissam diximus, incolumen scilicet manere formam eius, quod crescit. Inquit igitur mutationem aquæ in aerem non esse accretionem, quàmuis maior moles sit facta; sed esse generationem, & interitum; generationem quidem aeris, interitum autem aquæ; *neutrius autem accretio*, neque aquæ, ex

qua est facta mutatio, neq; aeris, in qua est facta mutatio. Quamobrem sequitur, vel nullius in mutatione ista esse accretionem, vel esse alicuius alterius, quod remaneat idem in genito, & corrupto; vt si poneremus formam corporis eandem remanere in aere genito, quæ prius erat in aqua corrupta; forte probabiliter ipsi corpori accretionem tribuere possemus. Aqua quidē, aut aerem non creuisse perspicuum est. Quod enim interiit, aut quod ortum est, dum oritur, nemo vnquàm dixerit accretionem suscipere (ita significat tertiam conditionem, quam deinceps apertè explicat) in ista mutatione aqua interiit, aer ortus est; ergo neutrum suscæpit incrementum. Restaret ergo corpus creuisse *siquidem* supple tu ponatur remanere idem corpus in genito, & corrupto, & si quicquàm creuisse dicendum est. Verùm, & hoc nefas creuisse. Vbi desunt conditiones in accretione necessariæ, ibi accretio sequi non potest; sed in ista mutatione aquæ in aerem desunt conditiones in accretione necessariæ, siue formam aquæ, & aeris, siue formam corporis spectes; ergo in ista mutatione accretio vlla sequi non potest. Maior per se clara. Minor explicatur narrandis conditionibus, quæ ab omnibus in accretione desiderantur, quæq; in illius natura planè videntur insitæ. Sunt autem tres; vna, quamlibet partem crescentis magnitudinis maiorem fieri; vt si caro creuit, quælibet carnis particula creuisse debuerit; nam nisi omnes partes crescerent, esset additio quædam, & appositio rebus etiam inanimis conueniens; non autem accretio; quam rebus tantùm animatis tribuere solemus. Altera conditio, accedente aliquo crescere. Nam cum aliquid rarius factum in maiorem molem tumescit; non dicimus tamen suscepisse accretionem; nisi aliquid extrinsecus accesserit, & pars euaserit eius rei, quæ crescit. Tertia conditio, quod crescit, incolume permanere; veluti etiam, quod alteratur. Hoc enim differt generatio ab alteratione, & accretione; quòd in generatione non seruatur eadem substantia actu (seruatur enim sola materies, quæ minimè per se actu consistit) in accretione autem, & alteratione seruatur eadem substantia actu, eademque rei forma. Variatur tantum in accretione magnitudo; nam ex minore maior fit; in alteratione affectio; nam ex calore fit frigus; aut ex frigore calor. Si igitur hæ conditiones nō adsunt in mutatione illa nobis proposita, certè nulla ibi fuerit accretio: sed non adsunt, ergo nulla accretio. Non adest enim secunda quoniam in mutatione aquæ in aerem nihil aptum ad augendum extrinsecus aduenit, nullum est appositum alimentum; non adest etiàm tertia quoniam non reperitur corpus istud commune, quod idem remaneat; sed ex corpore densiore corrupto gignitur aliud corpus rarius. Ergo si dicta mutatio aquæ in aerem esset accretio; non essent necessariæ istæ omnes conditiones; sed necessarias esse communis omnium intelligentia, & assensus satis indicat: ergò mutatio illa longè abest à natura accretionis. Notetur mutilata illa loquutio, *siquidem*; multa enim verba sunt addenda. Id autem apud Aristotelem insitatum non est: primo enim post. ad finem quinti cap. ita legitur, *quo igitur primo? siquidem triangulo*, id est siquidem triangulus ita statuatur se habere, vt ipso ablato quàm primùm auferatur affectio illa, habere tres angulos æquales duobus rectis; ipsi triangulo primò inerit isthæc affectio; Ita nunc ista verba, *corpus siquidem creuit*, ita expleamus, corpus, siquidem manet idem corpus in mutatione aquæ in aerem, erit illud, quod crescet; minimè autem aqua, vel aer.

Tex. Com. 24. *Dubitauerit autem quispiam, ecquid est, quod crescit, vtrũ cui apponitur aliquid; vt si crus crescit, ipsum maius, alimentũ autem quo crescit, minimè. Cur igitur nō creuit utrunque? maius enim est, et quod, et quo; veluti cum vinum aquæ miscueris; vtrunq; enim similiter amplius. An, quòd vnius quidem substantia manet, minimè autem alterius, vt quæ alimēti? Nã & ibi quod excellit, nominatur ĩ mixtione, ut quòd vinum: uniuersa enim illa mixtura non aquæ, sed uini opus præstat.*

Dubitauimus hucusque de materia accretionis, illa scilicet vnde fit accretio, esset ne quāta, an quantitatis expers: quantamque esse affirmauimus. Ex quo dubitari etiam poterat, an isthæc materia, vnde fit accretio; esset etiam simul materia circa quam; & in qua fieret accretio, quandoquidem, & hanc initio diximus esse magnitudinem; ita vt non duplex, sed vnica in accretione materia esset. Idcirco nunc quæstionem hanc proponit (ita quæcunque in controuersiam vocari poterant, ab Aristotele non dissimulantur, sed in medium proferuntur) quid

quid nam sit statuendum subiectum accretionis utrum;id cui fit accessio;an id,quod accessionem facit; ut si crus alimento crescit,utrum ipsum quidem crus dicatur maius factum esse,& creuisse,alimentum autem minimè; an potius (nam hæc membra facilè ex priore supplentur) alimentum quidem creuisse,crus uerò minimè; an forte utrunque.Et quoniam prima tantum pars huius problematis perspicuè continere ueritatem uidetur, secunda perspicuè falsa erat: tertia falsa quidem,sed paulò uerisimilior: Idcirco Aristoteles primam statim ponit, & secundam ne dignam quidem arbitratus,cuius mentionem faceret,causam aperit, cur tertia minimè uera sit,id est cur utrunque minimè creuisse diei queat; quàmuis , ut cum uinum aquæ misceatur,& aqua,& uinum uidentur maiora esse facta; ita fortè alicui probabile uideri queat,alimẽto admixto cruri utrunque creuisse.In causa autem,cur istud minimè uerum sit,illud est, quod in tertia conditione recensuimus,eius quod crescit,incolumem,& inuiolatam substantiam conseruari debere. Quare cum cruris substantia conseruetur,alimenti minimè; cruri quidem,id est illi cui fit accesio,accretionem conuenire affirmabimus; minimè autem alimento,id est ei qđ accessionem facit . Id uel ex allato uini &aquæ exemplo (quàmuis ibi uera accretio non adsit,sed temperamentum quoddam,ut infra audietis) intelligi potest.Vniuersa enim illa mixtura maior facta,si in ea uinum excellat,nominabitur uinum; ita dicetur uinum creuisse ; sin excellat aqua,nominabitur aqua;eaque dicetur creuisse;quasi semper illud crescat,& amplius fiat, quod remanet.Remanere autem illud uidetur,quod cætera in mixtione longè excellit, & nominatur,cuiusque opera præcipuè apparent.Nam si uini opera ex ea mixtura proficiscantur, ui num remansisse dicetur; sin aquæ,aqua; substantiæ enim rerum non aliunde,quàm ex actionibus cognoscenntur.

Similiter autem,et in alteratiõe,si adhuc perseuerat esse caro,et ipsum quid est,affectio autem inest aliqua earum,quæ per se,quæ ante non inerat,hoc alteratum est. Quo autem alteratum est,interdum quidem nihil perpessum est;interdum autem & illud. Sed alterans,& principium motus in eo quod crescit, & quod alteratur. In his enim mouens;quãdo,et illud; quod ingressum est,maius aliquando fieri potest;& quod illo iam potitum est corpus;ueluti si quod ingressum est,fiat spiritus; sed interijt,quod talem subijt perpessionem,& mouens non in hoc.

Diximus crescere,quod saluum remanet,id est illud,cui fit accessio , minimè autem,qđ interit,id est illud,quod accessionem facit.Nunc istud exemplo alterationis confirmamus . Nam tunc caro alterari dicetur,*si caro perseuerat esse caro,& ipsum quid est*, id est si formam, & essentiam suam seruat inuiolatam *affectio autem aliqua inest earum,quæ per se quæ ante non inerat*,nouam aliquam induit affectionem de numero earum , quæ per se id est naturaliter insunt subiecto; quo sensu istam uocem antea etiam, cum generationis definitionem explicaret,accepit,idque nunc etiam Philoponus notat: alteratio igitur, & accretio hac in re conueniunt; quòd utriusque subiectum formam,& essentiam suam incolumem conseruet oportet. Differunt autem,quòd illud,quo fit accretio.i. cibus,&potus,ita semper patitur: ut corrumpatur,atque in aliam mutetur formam; illud uerò,quo fit alteratio,non semper ; quinimò interdũ aut nihil,aut leuissimè patitur,ut cũ ab igne calfimus,ignis,quo alterati sumus,aut nihil,aut ita parũ patitur; ut illius perpessio sensu non deprehendatur.Interdum tñ,& illud,quo alteramur,patitur,& corrumpitur; ut idem met alimentum;nam ab hoc non solum augemur , uerũ etiam,antequàm in nostram substantiam conuersum sit,alteramur ; hocque pacto unum atq; idem numero & subiecto sunt alterans,& augens.Verumtamen quàmuis cibus sit alterans,& augens, dicimus tamen *alterans,& principium motus esse in eo,quod crescit,& quod alteratur*, propriè tribuimus uim efficientem corpori,quod crescit,& alteratur; quoniam hoc superat efficientiam cibi.Alterant enim sese mutuo corpus,& cibus; sed corpus manet; cibus suam amittit formam.Ita alterans est in eo,quod alteratur,id est in eo quod alteratur quidem à cibo,sed multo magis alterat ipsum cibum,quàm alteretur.Loquitur enim de eo alterato , quod idem subiecto est cum eo,quod crescit: atque hanc uerissimam interpretationem Philoponus non uidit,significauit Auer.D.Thomas ferè expressit.Igitur *in his*,in eo quod crescit ,& in eo qđ alteratur est *mouens*,adest uis mouens efficacior in corpore,quod crescit, & alteratur à cibo;

per

p q̃ illud, quo alteratur,& crescit,.i.cib⁹ ipse,ĩ illi⁹ qđ alteratur,& crescit,cõuertetur formã,qñ *& illud qđ ingressũ est,maius aliqñ fieri põt & qđ illo iã potitũ ẽ corp⁹,ueluti si qđ ingressum est, fiat spiritus*; sed *corrumptum est,quod talem subiit perpessionem;& mouens non in hoc*,tenendũ istud à nobis constanter est; ut illud augeri dicamus; quod,dum crescit,& alteratur, non solum maius fit,sed etiam incolume manet: nam cæteroqui *quod ingressum est*, id est alimentũ; potest in maiorem molem intumescere,augerique item corpus,quod illo potitum est;ut si cibus in spiritum & uaporem conuertatur; nec idcirco creuisse alimentum dicere debebimus, *quoniam corruptum est,quod talem subiit perpessionem*,cibus iste in uaporem conuersus corruptus est,suamque formam amisit,*& mouens non in hoc*,uis illa,quæ uictoriam obtinere debet, non est in cibo conuerso,sed in corpore conuertente: quare huic potissimum uis alterans,& augens tribuenda est; alimentum autem hoc modo appellandum,quo alteratur,quo augetur. In quibusdam autem codicibus post illa uerba,*& nihil perpessum est* leguntur ista, *nec substantia alterata est*,quod idem ualet,ac si diceremus,nec substantia per alterationem deletur:alteratio enim si insignis sit,est quasi dux ad præsentis formæ interitum,& ad ortum absentis; aut significat quandam etiam substantiam alterari, ut formas elementorum,quæ intenduntur,& remittuntur.

Tex.Com.35. *Quoniam autem de his dubitauimus satis,faciendum necessariò est,ut dubitationis dissolutionem inuenire aggrediamur, tenentes illud,manente eo,quod crescit,et accedente aliquo crescere,decedente autem decrescere: Præterea autem, quodlibet signum sensile aut maius,aut minus factum esse; ac neque uacuum esse corpus,neque duas in eodem loco magnitudines,neque incorporeo crescere. Afferenda autem causa;si hac ante cõstituerimus;primum quidem,crescere heterogenea,eòquod homogenea crescant;unumquodq́ enim ex his componitur; deindè carnem,& os,et huiusmodi quasq́ partes dupliciter esse, quomodo & alia,quæ in materia speciem habent;nam & materies dicitur,et species caro,uel os.Illud igitur,quamlibet partẽ crescere,& accedente aliquo,secundum formam quidem licet, secundum materiam verò minimè.*

Vidimus quot conditiones in accretione requirantur; quæ istius mutationis notionem, & speciem constituunt; Vidimus etiam quot,quantæque dubitationes occurrant.Restat igitur, ut tenentes conditiones illas,neque ab illis ullo pacto discedentes,fugientes autem tanquàm scopulos absurda illa,quæ argumentando colligebamus,fore.s. corpus uacuum, si partes illius omnes accessione alterius corporis crescunt;aut plura corpora eundem locum occupatura, seque penetratura; aut certè incorporeum esse,quod accedit ad augendum; quæ omnia longissimè à ueritate abesse ostendimus; restat inquam, ut his incommodis euitatis ueram & certam causam accretionis,id est definitionem cum causa afferamus , quæ omnes dubitationum nubeculas disiicere semper consueuit; idq́ue maximum est bonæ definitionis argumentum,cũ ex ea quæstiones omnes commodè explicantur . Ad inueniendam autem definitionem hæc nobis constituenda sunt;primum quidem , conuenire primo accretionem homogeneis partibus,nam heterogeneæ:crescunt crescentibus illis,ex quibus quidem componuntur; deinde,& homogeneas partes,& heterogeneas,omninoq́. res omnes,quæ speciem,& formam non solutam ac liberam,sed materiæ coniunctam habẽt,dupliciter esse,tùm.s.ob materiam, tùm ob formam:Idem ferè habetis pri.de cœlo.92.de qua re in quæstionibus:*nam,& materies: & species dicitur caro,uel os*,nomine carnis uel ossis interdum significatur materia,interdum forma; qđ idem ualet,ac si diceret,tùm ratione materiæ aliquid attribui carni, uel ossi; ut cum dicimus carnem,uel os alterari(alteratur enim ratione materiæ) tùm ratione speciei,& formæ;ut cum dicimus carnem esse optimo sensu præditam. His ita constitutis sancit Aristoteles, si accretionem ponamus fieri secundum formam,ut uerè ponendum est,seruari illas conditiones omnes,

ut

ut scilicet quælibet pars crescat,&accedente aliquo,& supple tu manentè eo,quod crescit; sin secundum materiam,non seruari.Id quale sit,similitudine quadam ostendetur,

Attendendum est,dum conditiones accretionis in memoriam nobis reuocat Arist. ita dicere *quodlibet signum sensile,aut maius,aut minus factum esse*,idque iure optimo.Nam quemadmodum non putamus ex punctis componi corpora,ita neque etiam uolumus cuiq; puncto faciendam esse accessionem,sed satis est si omne *signum sensile*,id est omnia pars sensilem magnitudinem habens crescat.

Cogitare enim oportet eo modo se rem habere,ac si quis eadē Tex.Com36.
mensura aquam demetiatur: semper enim alia, atq; alia,qua
fit;sic,& carnis materia crescit,& non cuiq; omnino fit acces-
sio;sed partim quidem defluit,partim uerò affluit.Figura uerò, Tex.Com.37.
& speciei cuilibet parti. In heterogeneis autem perspicuum id magis est,ut in manu,proportione ipsam crescere. Hic enim longè euidentius cernimus materiam esse alteram à forma, quàm in carne,& homogeneis.Quàmobrem,& mortui magis uidebitur esse adhuc caro,& os quàm manus,& brachium. Quocirca est quatenus quæcunque carnis pars creuisse dici queat, est autem quatenus minimè:secundum enim formam cuiq; accessit,secundum materiam autem minimè.

Finge mensura aliqua,ut utre,contineri aquam,uerùm assidue effluentem; uides mensuram manere eandem,aquam autem,quæ mensurā continetur,assidue mutari; & si quidem maior copia influat, quàm effluat, intelligis extendi magis mensuram illam; sin autem minor,sese retrahere,& coarctare.Idem in accretione euenit, Forma carnis(quæ quidem forma materiei est mensura,& terminus) eadem manet; materia assidue labitur;atque interdum maior copia influit,quàm effluat(significat id Aristoteles cum inquit *sic,& carnis materia crescit*, non enim propriè materia crescit,sed maior ipsius copia influit,quàm effluat) ita fit incrementum carnis.Nam licet non cuique materiæ parti fiat accessio,sed potius sit appositio, & conduplicatio quædam, ut etiam in transitu aquæ per utrem accedens aqua non peruenit ad omnes iam in utre contentæ aquæ particulas,sed illi apponitur; tamen omnibus formæ partibus fit accessio; quando tota forma carnis,ut ibi utris,fit magnis extensa; atq; hunc in modum omnes illius formæ partes ampliores redduntur. Contra autem si minor copia materiei influat, quàm effluat,Sequetur decrementum. Dixit autem Aristoteles *figuræ, & speciei* uel nomine figuræ accidens illud in quarta specie qualitatis collocatam intelligens, nomine autem speciei ueram formam,per quam res ad certam speciem refertur,quasi accretio sit in accidente illo,& in forma;uel fortè alterum ab altero non distinxit; qua de re in quæstionibus. Quòd autem omnes ipsius formæ partes proportione quadam crescant,maior scilicet magis, minor minus, inquit Aristoteles magis patere in heterogeneis,quàm in homogeneis;& rationem, cur ita sit, affert.Vbi euidentius distinguitur materies à forma;ibi facilius attendi possunt,quæ formæ,& quæ materiæ accidant. Sed in heterogeneis multo euidentius distinguitur materies à forma; ergo in heterogeneis multo facilius attendi poterunt,quæ formæ,& quæ materiæ accidant. Maior per se clara est.Res enim distinctæ distinctius percipiuntur; confusæ longè deterius, ut etiam ad finem libri de sensu,& sensili scribitur. Minor autem eo argumento confirmatur, quòd mortuorum eandem ferè carnem,eadem ossa censemus, minimè autem eandem manum, idem brachium; quod scilicet remanente materia carnis,ut profectò remanet, forma etiam ipsa suæ materiæ planè infixa,& uix ab illa distincta (ex quo non perspicuas actiones habet)remanere uideatur;minime autem forma manus,tamet si materia manus remaneat; quoniam forma illa à sua materia euidenter distincta est,& euidenter etiam interiisse intelligitur, quoniam nullam amplius ex suis actionibus præstat,quæ actiones erant maxime perspicuæ: Videmus igitur aperte,cum in flore pubertatis sumus,crescere quamlibet formæ manus, brachii, faciei partem proportione,quadam,ut in manu digitum,in digito nodos,non ita autem aperte partes formæ carnis uel ossis,uerumtamen eundem esse modum existimare debemus. Sic dum literæ

magnis

magnis caracteribus expreſſæ nobis pueris oſtenduntur, minutos etiam illarum caracteres cognoſcere aſſueſcimus. Sic Plato ex utilitate iuſtitiæ in repub. putauit cognoſci poſſe vtilitatē iuſtitiæ priuatim. Sic ad initium quinti Eth. ubi ꝓpinqua eſt homonymia, latet, nec ſicut in iis quæ longè diſtant, perſpicua eſt.

Tex.Com.38. *Atqui maius factum eſt totum ipſum adueniente quidem aliquo, quod alimentum dicitur; et contrarium, mutato autem*
Tex.Com.39. *in eandem ſpeciem, veluti ſi ſicco adueniat humidum, aduenies autem mutetur, & fiat ſiccum; eſt enim profectò, quatenus ſimile ſimili creſcat; eſt etiam quatenus diſſimili. Dubitauerit autem quiſpiam, cuiuſmodi nam illud eſſe oportet, quo creſcit. Perſpicuum ſanè, quod poteſtate illud; vt ſi caro, poteſtate carnem: actu igitur alterum; corruptum autem hoc caro euaſit: igitur non ipſum per ſe ipſum: generatio enim eſſet, non accretio; ſed quod creſcit hoc ipſo.*

Diximus influxu materiæ fieri accretionem; nunc quomodo fiat iſte influxus, oſtendamus. Dicimus igitur totum ipſum fieri maius (nam creſcente forma creſcit totum, quoniam forma non ſoluta eſt, ſed inhærens materiæ; tantam autem vim habet, ut ipſa perſæpe totum dicatur, ut v. metaphy. cap. de toto) fit igitur totum maius influxu materiæ; influit autem materia ob aduentum alimenti; quod quidem initio cum per os, aut per radices ſumitur; eſt contrarium, aut ſaltem diſſimile partibus nutriendis, & augendis; paulòpoſt autem coctum à calore partium innato in illarum formam conuertitur, illiſque redditur ſimillimum. Ergo eſt, quatenus ſimile ſimili creſcat; cum ſcilicet iam alimentum probe coctum eſt; eſt etiam, qua diſſimili; ſi primum illud tempus, quo alimentum ſumitur, ſpectes. Iſtud autem temere a nobis adiectum non eſt. **Dubitauerit enim aliquis** (pulchre enim notat Philoponus, illud δὲ pro γὰρ eſſe poſitum, quod etiam habes ab Euſtratio in ſecundum poſt.) **cuiuſmodi nam**, an ſimile, an diſſimile debeat eſſe alimentum. **Clarum autem** attente .ſ. conſideranti, alimentum initio poteſtate eſſe debere **illud** in cuius .ſ. ſubſtantiam conuerti debet, **ut ſi caro, poteſtate carnem** ſi caro fieri debet; alimentum poteſtate caro ſit oportet. Quod autem poteſtate eſt caro, actu aliquid aliud eſt, quod quidem a carne eſt alterum, longeque diuerſum; ut panis eſt poteſtate caro; actu autem panis formam habet, quæ à forma carnis multum diſtat. Quare corrumpatur forma panis tandem oportet, cum per coctionem forma carnis aduenire debet; ita ut, quod initio caro poteſtate erat, actu poſtremò euadat caro. Cæterum quoniam dubitare quiſpiam meritò poſſet, ſi ex poteſtate carne fit actu caro, generationem eſſe, non accretionem, ſi quidem caro eſt ſubſtantia; cum autem ex poteſtate ſubſtantia fit ſubſtantia actu generatio eſt; idcirco ad accretionem a generatione diſtinguendam addit **non ipſum per ſe ipſum**, non alimentum, quod poteſtate caro erat per ſe, & ſeorſum euaſit actu caro (ſine dubio enim eſſet generatio non accretio) **ſed quod creſcit hoc ipſo**, ſed quod alitur, eſt illud, cui manenti, & actu iam exiſtenti carni nouæ actu carnis fit acceſſio; idcircoque non ſimpliciter generatio eſt; quandoquidem iam eſt actu illud, cui fit acceſſio. Id aũt quoniam magni momenti eſt, ſequentib. ẽt uerbis explicatur.

Quid igitur patiens ab hoc creuit? An mixtũ? veluti ſi quis vino infuderit aquam; hoc autem poſſit, quod admixtum eſt, vinum reddere; ac veluti ſi ignis attigerit id, quod cõburi queat; ita in eo quod creſcit, & actu exiſtit caro, inſita vis augens aduenientem poteſtate carnem effecit actu carnem: ergo, quòd ſimul ſit; nam ſi ſeorſum, generatio: licet enim ita facere ignem ei, qui iam exiſtit, apponendo ligna; atque hoc quidem accretio. Cum verò ipſa per ſe combuſta ligna fuerint, generatio.

Omnino

Omnino ita se res habet,ut quod creuit,patiatur aliquo pacto *ab hoc* ab alimento: quomodo igitur patitur, *an mixtum*? an.f.eo creuit pacto,quo mixta maiora fiunt,ipsorum elementis facta appositione? eoq; ẽt patitur,quo mixta ipsa? nam facta appositione elementis, uariatur proportio,& ipsa quodammodo forma mixti, de qua re infra. Quod igitur crescere debet, mixtum cum alimento, cæterum uiribus longè præstans,ipsum tandem in se conuertet. Ac ueluti si quis dolium uini generosi habeat,& aquam infundat, statim aqua euadet uinum, uiniq. moles aucta erit; Itemq. si magnus ignis attingat materiam,quæ comburatur, idoneam, ut ligna, statim illa in sese conuertet; ita putandum est uim augentem animæ uegetabilis, quam iã diximus esse insitam in eo,quod crescit,iis uiribus pollere,ut oblatum alimentum,quod potestate caro est,carnem actu reddat; *Ergo quòd simul fit*, quoniam hæc noua caro simul est cum illa, quæ ante iam actu erat, neq; seorsum gignitur, sed illi coniuncta, idcirco est accretio, nõ generatio, *nam si seorsum, generatio*, si noua illa caro seorsum gigneretur,non autem coiuncta priori; sine dubio generatio esset, non accretio. Id exemplo ignis facilè possumus intelligere. Si igni iam existenti apponantur ligna,non dicimus simpliciter ignem ortum esse, sed ampliorem factum,& creuisse; non omnino quidem propriè tunc crescendi nomen usurpantes; sed tamen incrementum ignis proximè ad ueram accretionem accedit,ut in quæstionibus: Sin aũt, cum nullus adesset ignis, ex aliquibus lignis ignem elicuerimus, ita ut illa comburantur; dicimus simpliciter ortum esse ignem,non autem creuisse. Ita si carni existenti noua adueniat materies,quæ & ipsa caro euadat; non simpliciter orta est caro,sed creuit; sin noua caro per se, & seorsum fiat, alteri non adueniens; orta est, non creuit.

Quantum autem,quod quidem vniuersale,non fit,quemadmodum neque animal,quod neq. homo,neq. aliquid ex ijs,quæ singularia;verum ut hic uniuersale,ita ibi quantum. Tex,Com.40.

Repellit dubitationem,quæ facilè posset oriri. Nam si per accretionem quantitas acquiritur certè prius,quàm acquireretur, existere quantitatem non oportebat. At nos cernimus carnem, cui quantitatis fit accessio, antea etiam fuisse quantam. Dissoluit hunc nodum Aristoteles inquiens, si quantum vniuersè fieret, certè antequam fieret, nullum quantum fuisse oportere. Verùm non fit vniuersè quantum,sed quantum hoc; nihil autem impedit huic quãtitati istam quantitatem aduenire; vt si uniuersè totus ignis fieret; certè ex non igne fieret; nullusq; antea fuisset ignis. Nunc autem quoniam fit hic ignis,& iste; nihil vetat existenti iã igni noui ignis fieri accessionem. Omnino non fit animal segregatum à suis speciebus, & singularibus,neq; planta,neq; aliud quippiam. *uerùm ut hic uniuersale, ita ibi quantum*, id est vt fit vniuersale animal, quatenus fit Socrates,vel Pompeius;ita fit quantum vniuersè, quatenus fit hæc, vel illa quantitas.

Caro igitur,et os,uel manus,uel nerui,& horum homogenea adueniente sanè quanto aliquo,sed non carne quanta. Quà igitur potestate simul vtrunq; veluti quanta caro;ita quidem auget(nam,& carnem factam esse quantam oportet) quà autẽ caro solùm,nutrit. Sic enim ratione differunt nutritio,& accretio. Ex quo,eo usq; dum aliquid seruatur, atq; etiam cum decrescit,nutritur quidem illud,sed semper tamen non crescit; ac nutritio eadem quidem cum accretione res est;ipsum autem esse diuersum. Quà enim quod accedit, est potestate quanta caro;ita quidem augens carnis est: quà aũt solum potestate caro alimentum. Tex.Com.41.

Ita annexa est nutritio accretioni(quod ex dictis patere potest,semper enim in accretionis natura tractanda alimenti mentionem fecimus) vt perito, atque intelligente homine, atq; adeo Aristotele ipso ad illa inter se distinguenda sit opus. Notat igitur primum carnem, & os, vel etiam manum, & brachium, horumque homogenea crescere adueniente *quanto*

Q aliquo

aliquo nimirum cibo, qui suam affert quantitatem, *sed non carne quanta*, non enim fit seorsum quanta caro, ac postmodum carni animalis apponitur; sed antea apponitur, & miscetur cum materia animalis; & tunc caro, & caro quanta euadit. Accipit autem nunc neruum Arist. tanquam heterogeneum quoddam, de exemplis. s. parum sollicitus: mentionem aũt facit homogeneorũ, & heterogeneorum, ita tamen, vt facilè pateat, heterogenea intercedente homogeneorum accretione augeri; idcirco. n. adduntur verba illa, *& horum homogenea*. Hoc ita notato ad nutritionem ab accretione distinguendam aggrediens, inquit quatenus id, quod apponitur *est potestate simul utrunque*, quatenus est simul potestate caro & potestate caro quanta, simul etiam augere, & nutrire; verùm ut potestate caro quanta est *nam & carnem factam esse quantam oportet*, id est si in accretione carnis nouam esse acquisitam quantitatem oportet, vt certè oportet; protectò ex potestate quanta carne fieri debet; Calidum. n. actu ex potestate calido; actu frigidum ex potestate frigido; actu quantum ex potestate quanto fiat oportet: Qua autem, quod apponitur, potestate solùm caro est, nutrit. Hac. n. ratione nutritio ab accretione differt. Quàmuis. n. subiecto sint idem nam illud idem, quod auget, etiam nutrit; ipsum tamen *esse* ratio, & forma utriusq; est diuersa. Idem. n. cibus, qui auget carnem, ut exempli gratia panis, nutrit ẽt; sed auget, quà caro potestate quanta; nutrit, quà solum potestate caro. In nutritione enim nulla nouæ quantitatis adæptio expectatur, sed tantum custodia formæ & speciei. Quo etiam fit, ut quoad uiuimus, atq; etiam cum decrescimus, nutriamur (forma enim sine nutritione conseruari non potest; conseruari autem ipsam, dum uiuimus, oportet non autem crescamus semper, quinimò, & aliquando decrescamus. Possumus enim uiuere non solum sine nouæ quantitatis acquisitione; uerùm etiam cum aliqua prioris quantitatis iactura. Attendatur uocem illam τροφὴν interdum significare nutritionem, interdum uerò alimentum; quemadmodum αἴσθησιν nonnunquam facultatem, & instrumentum sentiendi, nonnunquàm actionem.

Hoc autem species sine materia, quasi facultas quædam materia expers in materia ẽ. Quòd si aliqua accesserit materies, cum sit potestate expers materia, habeatq; quantum etiam potestate, hæc erunt maiora expertia materia.

Oedipo opus est, & fortè uerba mutilata, ac deprauata sunt. Nos à Græcis non discedentes (nam Latinorum interpretationem in quæstionibus refellemus) ita interpretamur. *Hoc* qđ diximus nutrire tantum non autem augere, est *species sine materia*, id est censeri potest quasi forma sine materia; quoniam. s. formam rei, quam nutrit, conseruat, nulla tamen materiæ, & quãtitatis additione facta: materiæ autem nomine sine dubio quantitatem etiam comprehendit, quandoquidem uerè quantitas est quasi socia materiæ ad patiendum, & illius naturæ maximè affinis est, & id hoc loco notat Philoponus, sicuti nomine quantitatis significatur materia 4. Met. 22. ex Alex. Quamuis aũt res illa nutriens nutriat tantum ea ratione, quà similem formam gerit rei nutriendæ, non spectata materia, & quantitate; tamen reapsè à materia soluta non est: quo ẽt pacto, quamuis res oẽs fiant ex materia, qua ens potestate est; tamen illa semper aliqd est actu. Par igitur quodammodo est conditio materiæ; & formæ caducæ: materia ad patiendũ adhibet uim propriam, non accipit à forma. Verùm quoniam pati non potest, nisi in rerum natura consistat, neq. consistere, nisi formam habeat; ideo formæ est indiga. Contra, forma ad agendum non eget materia, nisi quatenus sine ea non consisteret. Meritò igitur addit Arist., esse quasi facultatem quandam materiæ expertem, in materia tamen. *Quòd si aliqua accesserit materies*, si aduenerit alimentum; quod nouæ materiæ, & quantitatis accessionem facere queat, *cum sit potestate expers materia, habeatque quantum etiam potestate*, cum in eo alimento adsit forma ipsa, cuius ratio est alia à ratione materiæ, & quantitatis, & intelligatur adesse etiam potestate quantum ipsum, quod augere debet; *Hæc erunt maiora expertia materia*, id est partes formæ cui apponitur alimentum potestate quantum (quas iam materiæ expertes, quasi aliam à materia, & quantitate rationem habentes uocamus) euadent maiores; quatenus. s. in ampliorem materiam, & quantitatem diffusæ, & extensæ sunt. Formæ. n. per se indiuiduæ ratione materiæ redduntur diuiduæ 8. Metaphy. x. quibus quidem uerbis tota accretionis natura uidetur contineri; quod aperire in quæstionum explicatione conabimur; sequentibus autem uerbis diminutionis conditionem exponit; tùm ut ex contrario melius accretionis uis percipiatur, tùm quia diminutio est motus quidam naturalis quodammodo omnium uiuentium. Omnia enim orta occidunt, & aucta tabescunt.

Quòd

Quòd si facere amplius non possit, sed quemadmodum aqua vino semper magis mixta tandem aquosum facit, & aquam; tunc diminutionem facit quanti; species autem manet.

Pendent hæc uerba ex illis paulò superius expositis; in quibus dicebatur, inesse in eo, qđ crescit, uim insitam augentem, quæ alimentum in eius, quod crescit, substantiam conuertat; quomodo in multo, & generoso uino adest uis in sese aliquantulum aquæ, si infundatur, con uertendi. Quòd si hæc uis insita *facere amplius non possit* non queat amplius alterare alimentum, & sibi simile reddere, quantum oporteret; quomodo etiam uinum per assiduam aquæ admixtionem uim amittit aquam in se conuertendi, quinimò ipsum paulatim aqua fit; *tunc diminutionem facit quanti*, aliquam quantitatis iacturam facit, quamuis species, & forma maneat; quoniam non bene ualente ui insita, nunquàm potest fieri tantus influxus materiæ, quantus est effluxus; maiorq́. alimenti pars abit in excrementa; cum à ui illa imbecilla corpori nutrien do simile reddi non queat. Exemplum autem illud de aqua, & uino ualet ad ostendendum, quomodo uis insita assidue pugnando cum alimento sibi apposito (quod, ut diximus, initio dissimile, & contrarium est rei nutriendæ) in dies non nihil roboris amittat. Idem enim uino euenit, cui assiduè noua admisceatur aqua. Non ualet autem in eam partem, ut, quemadmodū miscendo aquam uino, licet uini forma corrumpatur, quantitas tamen, & moles fit maior, ita in uiuentibus intelligatur euenire. Quinimo contra se res habet. Nam forma uiuentium, dum illa decrescunt, manet; quantitas fit minor; quoniam. s. pars alimenti, quæ in illorum substantiam conuerti nequiuit, abit in excrementa; & partes solidæ sicciores factæ minorem occupāt locum. Hæc de accretione habemus ab Aristotele; quot autem & quanta sint, quæ nos ex uer bis Aristo. excerpamus, in quæstionibus audietis.

Quaestiones in Quintum Caput.

1. Quomodo artes differant ex com. Philoponi lxxvii.
2. An in omni motu requiratur latio ex tex. xxv.
3. Vtrum materia sit in loco ex tex. xxvii.
4. An conuersio aquæ in aerem sit accretio ex tex. xxxiii.
5. An aqua conuerti queat in uinum ex tex. xxxiiii.
6. Patiens interdum uocari efficiens, ex com. Philoponi. xcii.
7. Cur idem se ipsum augeat, & loco moueat; minimè autem alteret, aut generet ex eodem com.
8. An materia sit pars essentiæ, & quomodo ex tex. xxxi.
9. Quomodo alimentū initio sit dissimile, ac tandē simile ex 38.
10. Tota per se de accretione, & nutritione quæstio explicata.

1 Quomodo artes differant ex com. Philoponi. lxxvii.

NOtat Philoponus, artes differre aut forma tantum, ut cesiorum effectrix, & effectrix nauium (utraq; .n. ligno æquè tanquàm materia utitur, sed illa cesii, hæc nauis formam exprimit) aut materia tantum; ut ea, quæ æs elaborat, & quæ aurum fundit (easdem enim formas ex diuersa materia extundunt) aut forma, & materia simul; ut medicina, & pictura. Aristoteles tamen 8. Metaphysic. 12. & Alexand. comm. 10. statuunt, si forma eadem sit, quàmuis materia sit diuersa, eandem tamen artem esse: ars enim species est 7. Metaphysi. 3 o. Videtur Alexander ibidem hunc nodum dissoluere, inquiens, quæ ex diuersa materia eandem formam extundunt, esse quidem diuersas artes, non tamen omnino diuersas. Idem ad initium pri. Topic. docebat, artes, ut artes sunt, inter se non differre, sed aut ex forma, aut ex materia, aut ex ipso usu, & modo proficisci diuersitatem; quo etiam pacto syllogismi differant; nā ex uaria forma fiunt categorici, & hypothetici; ex uario modo perfecti, & imperfecti, negantes, & affirmantes; ex uaria materia, necessariò demonstrantes, aut probabiles, aut sophistici. Omnino, quantum ego possum iudicare, si formam iam factam spectes in uaria materia; eadem tibi planè uidebitur ars; sin dum fit, quoniam uarietas materiæ in causa est, ut uariis etiā modis,

longeq. aliis instrumentis forma extundatur, diuersæ materiæ expoliendæ diuersam quoq; artem tribues; quod Eustratii videtur esse in 6. Ethic. cap. 8.

2 *An in omni motu requiratur latio ex tex. xxv.*

QVod nunc dicitur, quod oritur & interit, non necessariò mutare locum, non pugnat cum ijs, quæ 8. physi. scribuntur, motum secundum locum præire omnes motus, nihilq; moueri sine latione posse. Nam, vt rectè inquit Philoponus, in omnibus motibus latio requiritur, sed non latio eiusdem corporis, quod alio cietur motu. Nam, quod alteratur, non ipsum mouetur loco; nec item, quod oritur, & interit; verumtamen alterius corporis latio flagitatur, nimirum Solis, & cœlestium corporum, sine qua nihil vllo agitari motu posset.

3 *Vtrum materia sit in loco ex tex. xxvii.*

QVod dicitur, materiam esse in loco, non pugnat cum eo, quòd 5. physi. 8. scribitur, quod generatur, non esse in loco. Nam respectu habito ad formam generandam materia prima non est in certo loco, neq; per se, neq. per accidens (vt in quæst. de formarum multitudine ostendimus) idq. sibi volebat Arist. 5. phy. At respectu habito ad formam præsentem (nũquàm. n. materia non aliquam formam habet) semper loco continetur, idq; in præsenti significatur. Zimaræ autem explicatio in 2. contrad. 5. physic. planè nulla. Inquit. n. materiam non esse in loco per se, sed per accidens ratione totius. Ita autem, quod generatur, non distingueretur ab eo, quod alteratur. Nam, & hoc per accidens est in loco; non. n. alteratio in sui notione gerit inclusum locum; quare nunc dicit Arist., quod alteratur, non mutare locum. Nos igitur intelligamus materiam primam respectu habito ad formam generandam nec per se, nec per accidens esse in certo loco; cum subiecta reliquorum motuum certo semper loco contineantur.

4 *An conuersio aquæ in aerem sit accretio ex tex. xxxiii.*

IN controuersiam vocari solet, an conuersio aquæ in aerem sit accretio. Ea. n. mutatio in qua acquiritur noua quantitas, est accretio; mutatio aquæ in aerem est huiusmodi; ergo est accretio. Maior propositio ex eo confirmari potest; quòd nisi ita se res habeat, præter generationem, & interitum, alterationem, lationem, accretionem, aliam mutationis speciem introducamus oportet; in qua fiat variatio quantitatis, nec tamen sit accretio. Respondeo, in conuersione ista aquæ in aerem mutari quantitatem non primò, sed per consequutionem quandam. Quod. n. dat formam, dat consequentia ad formam, eoq; variata forma variantur qualitates illã consequentes: ergo primum mutatur forma, atq. ex huius mutatione inducitur qualitas illa, quæ raritas dicitur; atq; ex hac sequitur mutatio quantitatis. At accretio est, vt intelligetis, cum præcipuè quantitas mutatur: nec tamen aliam mutationis speciem inducamus oportet. Species. n. mutationis ab iis rebus duci debent, quæ præcipuè mutantur, & non per consequutionem. Rarum autem, ac densum esse qualitates, constat ex secundo de partibus animal c. 1. vt notat Zimara in octaua contrad. 4. physi. quàmuis per consequutionem quandam varietur quantitas & situs (quod hoc loco habet et à D. Thoma) & existat latio. Notauit et Ammonius in categoriis in cap. de qualitate, rarum, & densum artificiosum esse illud, quod ab Arist. ad categoriam situs refertur. Scotus autem in quæst. 36. in categoriis inquit, rarum, & densum, vt significant extensionem partium quantarum, esse in situ; vt partium materiæ, esse qualitates. Verùm de hac re in secundo libro.

Quomodo ex mutatione aquæ in aerem non inducatur uacuum.

Dubitat Philoponus, an, cum aqua conuertitur in aerem, & maior moles existit aeris, quàm antea fuisset aquæ, locus ille, qui ab hac maiore mole occupatur, & à minore antea non occupabatur, fuerit uacuus, nec ne. Occasio dubitandi, quam ipse ex verbis Aristotelis arripit, nulla apud nos est, qui aliam attulimus interpretationem. Putat enim Philoponus cum inquit Aristoteles, si incorporeo fiat accretio, induci vacuum; id significari, futurum fuisse, ut locus ille, qui nunc ab aucto corpore occupatur, esset uacuus, si incorporeo fiat accretio; incorporeum enim non potest locum implere. Nos autem putamus idcirco induci uacuum, quòd spacium, ubi sita sit materia incorporea, & à corpore soluta, uacuum necessariò sit: uacuum enim nihil aliud intelligitur, quàm locus priuatus corpore. Sed, quàmuis occasio dubitandi nulla sit; magnæ tamen, & arduæ cognitionis per se ipsa isthæc quæstio indiget: nec uidit Iandunus in quartum physic. quæstione x. qui illam commodè profligaret. Benè autem, nisi fallor, explicatur nunc à Philopono. Inquit enim non ita asserendum, ut nonnulli, cum hic aqua conuertitur in aerem, in opposita regione aerem conuerti in aquam, & ab aere, qui hic fit, impelli intermedias aeris partes ad oppositam regionem. Primùm, nimis ridiculum est putare, si cui hic libuit ex aqua facere aerem, quæ ignem admouendo,

uendo, statim naturam quasi illi obsecundantem in opposita regione ex aere facere aquam. Deinde illud quoque parum uerisimile est, tempore uix comprehensibili moueri tantam aeris intermedii partem ab hac ad oppositam regionem. Quare satius est, ut talem concipiamus aeris naturam, quæ facillimè agitari, & uariari queat; ità ut non tantum à frigore, uerùm etiam ex impulsu frangatur, & remittatur illius essentia, & fractâ formâ minor existat raritas, aerque densior euadat; undè pluuias in Arabia exoriri autor est Arist. in primo Meteor. Quare ità mihi fit uerisimile, ut ex aere per motum rarefacientem generatur ignis, ità eundem aerem ex impulsu non rarefaciente, sed condensante paulatim accedere ad naturam aquæ.

5 *An aqua conuerti queat in uinum ex tex.xxxiii.*

QVod ità statuit Aristoteles aquam conuerti in uinum, mirum id Latinis ferè omnibus uisum est. Nam ità argumẽtantur: si aqua in uinum, id est simplex in mixtum conuerti posset; profectò nihil impediret, quominus aqua in sanguinem, & carnem conuerti posset: eadem enim esset conuersio simplicis in mixtum: atque ità aqua nutriret, & augeret: quod tamen maximè absurdum censetur. Nam aqua non crassescit iiii. meteor. xxi. idcircoque coqui non potest; si non coquitur, certè non alit. Præterea ex uino, ubi fuerit aqua infusa, segregatur aqua per pannum lineum succo mentæ, ut aiunt madefactum, ac per alia etiam instrumenta. At si fuisset conuersa in uinum, ab eo certè segregari nulla ratione posset. Quamobrem omnes ferè latini suo more difficultati manus dantes inquiunt aquam non conuerti in uinum, sed cum illo confundi; Aristotelem autem loqui congruenter sensui, & intelligentiæ uulgarium hominum, non ueritati. In exemplis enim non requiri ueritatem primo Prior, cap. xv. Equidem puto ignorari ab istis omnem mixtionis naturam; quod infra ostendemus. Nunc illud uobiscum cogitate, fieri nullo pacto posse, ut magna copia uini generosi & quantitate, & qualitate pollens, paruam aquæ copiam admixtam non in sui naturam conuertat; cum sese tangant, & unum ad efficiendum, altera ad patiendum sit maximè idonea; neque aqua in aerem abeat; quando ui ni moles aucta cernitur. Quamobrem Olympiodori sententiam maximè probo, qui in quartũ meteor. cap. 4 inquit, Aristoteli ubique docenti non solum elementa in se uicissim mutari, sed & simplicia in mixtum, mixtumque rursus in simplicia, ut aquam in uinum, & uinum in aquam, illud maximè consentaneum esse, ut aquam de illius sententia ad nutriendum non nihil posse afferamus, & eo qui atque erascescere; sed ita difficulter, ut inæpta ad coctionem uocari queat; quomodo etiam impossibile illud dicitur, quod non facilè fit, neque citò, aut benè: pri. de cœlo cxi. Arist. sanè pri. de historia animalium cap. pri. & viii. cap. ii. & alibi sæpè, uidetur concedere aquam nutrire, Theophrastus autem secundo de causis plantarum cap. 8. aerem etiam fatetur. Aduersarii locum afferunt illum ex iiii. meteor. cap. 4. & ex libro de sensu, & sensili cap. de sapore, ubi scribitur, aquam non crassescere, idcircoque inæptam ad nutriendum esse; & quamuis nonnulli respondeant, aquam, quæ nutrit, non omnino simplicem esse; nullum enim ex elementis, quæ sentiuntur, inquit Galenus, pri. de simpl. med. cap. v. simplex est, responsum tamen nullius momenti est. Nam aqua hæc puteorum, aut fluuiorum, quam concedunt nutrire, quantumuis sit non simplex; tamen non crassescit; quare nihilominus non erit alendis corporibus. Ac uerè dicebat Priscianus in Theophrastum de anima cap. 44. aquam hanc, qua aspergimur, terram, quam premimus, aerem, quem haurimus, uocari simplicia, & non mixta, quoniam licet sint aliquantulum alterata, tamen adhuc essentiam non mutarunt. Afferunt iidem aduersarii multa Galeni testimonia, ut ex libro de tabe, ubi scribit aquam non nutrire, sed madefacere; Afferunt postremò testimonium Aristotelis ex ii. horum librorum 5 o. ubi docet, constare nos quatuor elementis, quòd quatuor elementis nutrimur; hinc agricolas ad nutriendas plantas ad miscere aquæ stercus. Mihi autem testimonium istud pro nobis uidetur facere. Nam quemadmodum aqua ad mixtum corpus conflandum accedens pars illius fit, ita ad nutriendum accedens pars fiet membri, quod nutritur.

An aqua crassescat, & nutriat.

Quinimò dum stercori admiscetur; aut uerè mixtum corpus ex illis fit: aut confunduntur duntaxat. Si uerè mixtum corpus; ergo in uentriculo item nostro ex aqua hausta, & aliis cibis ingestis poterit fieri mixtum corpus, quod nos poterit alere. Ita ad nutritionem pro sua parte concurret. Præterea si ex aqua, & stercore factum est uerè mixtum corpus; profectò simplex in mixtũ est cõuersũ, qđ isti negant. Sin cõfusa dũtaxat sunt ac tñ nutriunt, ut certè nutriunt, pfectò tã aqua, quam stercus suum in nutritione locum habebit. Ergo ex quatuor elemẽtis coniunctis constamus, & quatuor item elementis coniunctis nutrimur. Quare aquam nutrire non dubito; an autem aqua sola nutriat; id paulò difficilius ad statuendum est. Sed mihi tamen rerum naturam consulenti uerisimile fit cum in mixtione, ut audietis, ex uno quoque elemento debeant reliqua omnia extundi, similiter etiam accedente aqua, ab elementis, quæ in membro

An aqua sola nutrire

membro sunt, educi similem sibi speciem ex aqua; ita ut in corpore nostro, aut piscium, aut plantarum prius aqua euadat mixta quàm nutriendo sit. Hinc difficillimè, ut Olympiodorus asserebat, nutrit. Nam antea à temperamento corporis reliqua omnia elementa ex aqua extundantur oportet, quàm alendo fit; quòd si cibus mixtus offeratur, cum in eo iam quatuor elementa adsint, nihil aliud temperamento rei nutriendæ efficiendum restat, quàm elementa cibi ad suam temperationem redigere; quod multo facilius fit, quam noua elementa generare. Erit autem aqua sola minus inepta ad anguillas, aut huiusmodi quædam quasi aquea animalia nutrienda (quod Rondeletius pri. de piscibus cap. xii. & xiii. istam quæstionem tractans praeclarè admonebat) quam ad terrestria, ac multo solidiora animalia: multo enim maius opus est, rem omnino dissimilem quam suæ naturæ aliqua iam ex parte congruentem omnino similem reddere. Quare cum Galenus negat aquam nutrire, solidiora animalia fortasse spectabat. Ideo pueri dura non concoquunt, iuuenes concoquunt ex Auicenna pri. Fen pri. doct. vi. summa de uirt. cap. iii. Argumentum igitur, quod nos torquebat, nunc non difficillimè refellemus; aqua non crassescit, inquiunt, ergo non nutrit; dicimus ab igne quidem, & flamma crassitiem non posse accipere; sed à temperamento corporis animati posse; quoniam similibus qualitatibus, & formis ab eo antea insignitur. Sic Hippocrates iii. de ratione uictus in morbis acutis cap. de aqua dixit, aquam bilescere; si bilescit; certè crassitiem quandam accipit. Hinc ea, quæ initio afferebantur, dissoluemus. Si aqua in uinum conuertitur, etiam in sanguinem, & carnem conuertetur. Concedimus, sed multo tamen difficilius; Nam aqua similior est uino, quàm carni, & sanguini. At aqua rursus segregatur à uino; ergo in illius naturam conuersa non erat. Fae segregari; nos .n. libentissime fatemur. Nonne audiemus nos ex Aristotele in cap. de mixtione; cum ità dicat, illa uere misceri, quæ rursus à se ipsis segregari queunt? Sed isti mixtionis naturam ne attigerunt quidem. Alexander sanè in libello de mixtione optimè docebat, aquam seiungi rursus à uino idcirco posse, quòd eum in mixtione non omnino interiisset, facta nunc aliqua accessione, rursus suam integram naturam recuperet, & ab aliis elementis segregetur, Sed hæc infra copiosius.

6 Patiens interdum uocari efficiens ex com. Philo. xcii.

Dubitat Philoponus, qui dicat Aristoteles principium mouens esse in eo, quod alteratur. Nobis nulla dubitatio est, qui aliam interpretationem afferentes, rem ita se habere, quo pacto inquit Arist. clarissime demonstrauimus; sed responsum tamen ipsius attendendum est, cum inquit ex Alexandro; principium mouens uocari apparationem, ac dispositionem patientis; quando, & ea quoque necessaria ad mouendum est; quod etiam Simplicii est in secundum phy. com. xii. Alex. autem 4. quæstionum naturalium cap. xii. ex definitione uiolenti iii. Nichomachiorum tradita, notauit illum etiam agere, qui patitur; & hoc sensu accipit uocem agendi in 9. metaph. com. xi. Verumtamen, quamuis interdum ista notione uocem istam usurpari concedamus; tamen hoc loco, cum alterans, & alteratum, efficiens, & patiens inter se comparantur, mouentis nomine patiens intelligere, nimis alienum esset. Quare Auerrois & D. Thomæ interpretatio, quam nos sequuti sumus, tenenda.

7 Cur idem se ipsum augeat, & loco moueat, minimè autem alteret, aut generet ex eod. com.

Notat idem Philoponus, corpora naturalia posse quidem se ipsa augere, & mouere loco, minime autem generare, aut alterare: quamuis enim secundo de anima non longe ab initio inanimis etiam uideatur tribuere uim se ipsa alterandi; æquo animo est interpretandus. Huius uarietatis illud in causa est, quòd augere se, & ad suum naturalem locum ferre, nihil aliud est, quàm suam perfectionem, & absolutionem comparare; idcircoque istis facultatibus corpora naturalia sunt prædita. Generare autem se non possunt; quoniam si generanda essent, adhuc nō essēt; qđ aūt nō est, minime potest generare. Nō possunt ēt se alterare, quoniā aut similē, aut contrariam qualitatem ex alteratione lucrarentur; si similem, bis eandem qualitatem haberent; si contrariam, suum ipsorum interitum molirentur; quod maximè cauit natura. Quod autem inquit Auerroes ii. phy. pri. Simplex non se alterare, simplicis nomine, quicquid homogeneum est, intelligere debemus; qua etiam notione à Medicis usurpatur. Heterogenea autem se uicissim alterant, id est pars diuersam partem; vt cerebrum refrigerat cor, & cor calfacit cerebrum. Præterea eadem propositio in qualitatibus tantùm altè fixis audienda est. Est enim qualitas aliqua altè fixa, ut calor in membris hectica febre laborantibus, aliqua leuius quodammodo hærens, ut calor in aqua: quòd enim aqua internum adhuc, & alte fixum frigus custodiat, ex eo perspicuum est quòd retinet pristinam grauitatem; ea autem sequitur non solum humorem, sed multo magis frigus 4. de cœlo com. 39. Hanc qualitatis diuisionem habes à Simplicio in 7. phy com. xi. Ergo cum qualitas altè fixa est, & iam dominatur subiecto; profectò quod

est

est homo geneum,illam exuere non potest; at cum leuiter est impressa; tunc homogeneum etiam potent se alterare.i.istam qualitatem expellere,quomodo aqua calfacta vi suæ naturæ sui que interni frigoris calorem exuit.Nam calor iste nondum dominans subiecto,neque illud be ne affectum,& præparatum ad se substinendum habens,si,quod calfacit,amoueas, debilitatur; &tandem interit.Hoc modo putamus nos quæstionem illam,qui aqua calfacta pristinum frigus recuperet,à Latinis multùm tractatam,planius,&uerius explicari,quàm quo modo ab illis explicatur. *Quomodo aqua calfacta refrigeretur*

8 *An materia sit pars essentiæ,& quomodo ex tex.xxxi.*

Propositio illa,& materia,& forma dicitur caro uel os,si Græcè intelligas,perspicuè habet pro subiecto uoces illas,materia,&forma: Constat enim ex articulo . Quare ità sum ex Philopono interpretatus,nomine carnis,uel ossis interdum significari materiam, interdum formam.Concretum enim corpus dupliciter spectari potest;uno modo,ut est absolutè,atque locum habet in hac rerum aspectabili uniuersitate; alio modo,ut in certa specie continetur , certamque habet essentiæ conditionem. Primo quidem modo substantia est,quoniam per se consistit,& constat ex materia & forma tanquam partibus,quæ & ipsæ substantiæ sunt ex catego riis ca.de substantia; quare hoc quidem modo materia est pars τῆς οὐσίας,id est substantiæ: altero autem modo,quoniam forma est,à qua ducitur certa species,& existendi conditio,actus.n. est,qui secernit 7.metaph.49.idcirco forma est tota οὐσία, id est essentia rei,& ipsum quid est; materia autem accipitur tanquàm substinens ipsam essentiam; homonymia autem istius uocis, οὐσία, multos decæpit.Nam cum significat id,quod substātiam dicimus,id est per se,suisque uiribus constans,primò conuenit concreto corpori,deindæ materiæ,postremò formæ ; at cum significat id,quod nos essentiam dicimus,& ipsum quid est; tunc primo conuenit formæ;dein de concreto,quà formam habet: materia autem fert,& substinet ipsam essentiam,&ipsum quid est. Quòd si Zimara in 16.contrad.7.metaph. essentiam à quiditate segregauit ; id apud Arabas potius quo pacto sunt in Latinam linguam conuersi; quàm apud Græcos locum habet. Nomina autem rebus concretis tanquàm notioribus imponuntur,atque ut substantiæ sunt,certa tamen forma, certaque existendi conditione insignitæ; quare in iis materia etiam includitur duplici nomine; primùm,ut pars substantiæ,deinde,ut stratum, & columen ipsius essentiæ. Quare illis interdum aliquid attribuemus ratione formæ; ut cum hominem dicimus esse docilem,uel ad ridendum idoneum ; interdum aliquid ratione materiæ ; ut cum dicimus hominē esse obnoxium interitui,ac senectuti; aliquid etiam ratione utriusque,ut somnum ; quod sæpe ab Auicenna,nunc à Philopono habetis; quàmuis semper prius unius ratione , quàm alterius attribuatur:&hac de causa Arist.inquit materiam,& formam dici carnem,uel os.i.carni,uel ossi interdum attribui aliquid,ratione materiæ,interdum uerò aliquid ratione formæ;nec tertium membrum expressit.i.interdum ratione utriusque.Non .n. putes tu materiam solam posse appellari carnem; totum enim non prædicatur de parte; sed hoc sibi uult Arist. aliquando nomine carnis significari materiam,id est aliquid attribui carni ratione materiæ. Sic in libris de cœlo agitur de cœlo secundum materiam; non quòd consideretur cœlum inanimum ; sed quod consideretur non considerata anima . Sic in libris de partibus anim. agitur de capite & corde secundum materiam; non quòd isthæc anima destituta considerentur; sed quod præcipuè materia ipsorum spectetur.Verùm hunc de partibus substantiæ, & essentiæ,ac nominum significatione satis obscurum locum alibi illustrauimus.

9 *Quomodo alimentum initio sit dissimile ac tandem simile ex tex.38.*

Diximus ex Aristotele,alimentum initio quidem esse dissimile , & quodammodo contrarium rei,quæ alitur,tandem autem per coctionem euadere simillimum. Id ut bene percipiatur, scire licet,tria in nutritione, quemadmodum Gal.pri.lib.de facul. Naturalibus nos monet,opera extare,appositionem,quam Græci πρόσθεσιν , agglutinationem,quam πρόσφυσιν, assimilationem,quam ὁμοίωσιν. Postquàm enim succus is,qui omnes animalis particulas nutriturus est,è uenis excidit,in eas dispersus primùm apponitur,deinde agglutinatur,& inseritur,postremò idem cum illis euadit. Cæterum, antequàm è uenis excidat, ore primum non quidem coquitur secun. de partibus animal.cap.iii. sed præparatur deinde in uentre coqui incipit; de inde in Iecore,& uenis magis elaboratur; in ipsis postremò partibus coctio absoluitur. Omnem autem naturæ operam in alimento adhibitam Gal. iii. libro de facultatibus naturalibus in tria tempora cogitatione partitur. In primo alimentum manet in uentriculo,& coquitur;apponiturque interea ipsi ventriculo ad saturitatem.In secundo transit ad intestina,iisque,& iecino ri ad saturitatem apponitur; interea quod uentriculo in pri.tempore appositum erat, nunc magis coctum agglutinatur.In tertio ventriculus agglutinatum iam simile reddit; iecur,& intestina

appositum

appositum agglutinant; reliquæ autem corporis partes alimentum sibi apponunt; tandemque dum uenter nouo eget cibo; ipsæ sibi appositum alimentum agglutinant, simileque reddunt. Hippocrates in libro de alimento, si modo Hippocratis est, nutrimentum proprie uocat, quod iam simile euasit partibus; quasi nutrimentum, quod adhuc appositum duntaxat, uel agglutinatum est; quod autem nutriturum est, id quod ore inciditur, neque adhuc appositum est partibus. Aristoteles tamen id uocat alimentum, quod nondum euasit idem cũ partibus, idcircoq; sanguinem ultimum alimentum statuit. Aliud monet nos idem Gal. iii. lib. de temperamen. q nobis non mediocriter conducit eorum, quæ per os sumuntur, duplex genus esse. Nam uel pos sunt corpori nutriendo similia reddi, aut non possunt. Si non possunt; medicamenta sunt; ea autem uel alterant tantum, uel etiam corrumpunt; sin possunt reddi similia; cibi, & alimenta. Verùm hæc non omnia parem sunt sortita conditionem. Nam quædam facillime redduntur similia, ut uinum; quædam difficillime ut castoreum, & piper; quædam interiecta intermedia inter ista sunt. Omnes autem cibi, dum coquuntur, sunt aliquo pacto dissimiles, eoque quasi medicamenta nostrum corpus immutant, similes autem facti euadunt partes nostri corporis, & augent substantiam caloris, quasi igne igni addito. Omne igitur alimentum est dissimile, & contrarium, quà habet priuationem adiunctam substantiæ, in quam conuerti debet; sed tamen illa uerius alimenta sunt, quæ aliquam etiam gerunt cum illa similitudinem, ut facile in eam conuerti queant. Ita secundo de partibus animal. cap. ii. non omne similiter potestate calidum est; sed quod facile uerti potest in ignem, ut pinguia.

10 *Tota per se de accretione, & nutritione quæstio explicata.*

VT perobscura hæc de accretione quæstio plane, ac dilucide, quantum in nobis est, expli cetur; primùm de materia accretionis loquemur; deinceps de modo, & quasi forma ipsius. Materiam autem duplicem statuimus, unam, quæ substinet istam mutationem; alteram, unde fit accretio. In controuersiam primùm uocatur ecquid nam sit illud, quod substineat istam mutationem, & subiectum accretionis sit. Adsunt enim quatuor, quæ quasi de possessione cõ tendunt, materia prima, quantitas, forma, figura. Materia quidem idcirco uidetur statui debere subiectum istius mutationis; quòd eadem materia omnibus mutationibus subiicitur, tex. xxii. sed illud uidetur obstare, quòd crescens debet manere, & crescere secundum omnes partes, at materia continenter diffluit, ac dilabitur, nec habet ullam partium distinctionem; quarum accretio animaduerti possit. Actus enim est qui distinguit. Quantitatis causam illud bonam facit, q ut in substantia generatio, in qualitate alteratio, in loco latio, ita in quantitate uersari accretionem tex. 26. diximus. Officit illud quòd neque ipsa distinctas partes habet, nec potest secundum omnes partes crescere, nisi dimensiones sese penetrent; & continenter fluit. Formæ illud hanc quasi possessionem adiudicat, quòd ipsa distinctionem partium secum fert (elaborata. n. atque affabrè facta instrumenta postulat) atque ut inquit Aristoteles, manet eadem; quare Alexand. in viii. metaph. com. ii. & Auer. in paraphrasi in hunc librum cap. ii. dixerunt, formam esse subiectum accretionis. Contra illud arcet, quòd forma est substantia; at mutatio in substantia est generatio, non accretio; præterea cum ex materia sit eruta, in ipsius quoque medullis, & uisceribus hæreat oportet; quare materia diffluente ipsa quoque dilabatur necesse est. Quæ pro forma faciunt, uidentur etiam pro figura facere, cuius meminit Aristo. tex. xxxvi. nam, & ipsa uidetur manere, ac distinctas habere partes. Contra eadem, quæ formam, ipsam quoque figuram oppugnant; Nam in iiii. specie qualitatis, ad quam figura refertur, nõ est motus vii. phy. 15. ac si esset, esset alteratio potius, quàm accretio; præterea subiecto diffluente ipsa etiam nõ diffluere minime potest.

De subiecto accretionis.

De materia, unde fit accretio, in quæstionem cadit, utrum anima ex subiecto, quod antea formabat, migret in istam nouam sibi oblatam materiam; an ex ista potius extundatur. Si migrat; certè formæ non educentur ex materia, sed agglutinabuntur; quod totam Aristotelis philosophiam euertit. Sin extunditur; certè cum materia oblata, sit homogeneum quoddam; ex re homogenea erumpet anima; itaque anima actus erit corporis non organici, ut ii. de anima scribitur, sed homogenei. Præterea cibus grauis est; qui ergo sursum, antè, retro, dextrorsũ, sinistrorsum ad alendas singulas partes feretur? suapte quidem natura minimè, quoniam grauis est; sequitur, ut vi; quare motus naturalis vi administrabitur.

Dubitationes de materia, unde fit accretio

De modo ipso, & specie istius motus, nõ facilè apparet, qui uerè motus nuncupari queat. Materia enim unde fit accretio, quemadmodum panis, uel momento conuertitur in naturam membri, quod crescit; uel tempore. Si tempore; cum sit idem quod auget, & quod nutrit tex. 41. tempore etiam generatio obibitur (nutritio enim generatio est) quod maximum absurdũ censetur. Forma enim, quæ substantia est, momento erumpit in actum vi. phy. com. 59. Sin momento

De modo, & specie istius motus.

mento accretio fit; certè continuata esse non potest. Non.n.aut puncta in magnitudine, aut momenta in tempore continuari queunt. Si non est continuata; profectò motus esse non potest. In motu.n.continuatio extat 3.phy.1.& per vniuersum 6. librum; vbi demonstrat Aristo. omnem motum esse diuiduum. Praeterea causa est afferenda, cur accretio statuatur motus pro prius animatorum corporum. Nam si homogenea crescunt tex. 35. non video, cur vinum et infusa aqua creuisse verè affirmare nequeamus.

Explicat. quaestionis de materia, cui fit accretio.

Haec, si modo possumus, sunt dissoluenda, ac primo quidem primo loco propositam quaestionem profligemus. Motus dupliciter considerari potest vno modo vt forma fluens, altero vt fluxus formae, quae est omnium philosophorum sermone trita distinctio. Ergo si quantitas vt forma fluens consideretur, id est quantitas fluens; dicimus subiectum accretionis esse materiam primam: atque id sibi voluit Aristoteles, cum diceret omnibus mutationibus eandem numero subiici materiam; quantitas enim, si quid aliud, adhaeret materiae. Sin autem consideretur tanquam fluxus formae; paulò verbosius subiectum istius fluxus est explicandum. Puto ego formam, quae substantia est, quà tamen figuram & quantitatem adiunctam habet, esse subiectum accretionis. Sic omnibus, quae de possessione contendebant, aliquid tribuemus. Quemadmodum igitur, quod auget, est potestate caro quanta tex.41. ita quod augetur, est actu caro quanta, & adde tu, figurata. Id sibi voluerunt Alex. & Auerr. cum diceret, formam esse subiectum accretionis; rursusque Auerr. in comm. 38. ad initium digressionis, vbi sententiam suam exponens docebat, quod augetur, id est subiectum accretionis esse quantum habens formam; idemque docuit Philoponus comm. 94. Addo autem ego figuram; quoniam illius mentionem video fieri ab Aristotele, & profectò maximè facit ad partium distinctionem; ita ut heterogenea potius, quàm homogenea, vt audietis, verè dicantur crescere; cum tamen eandem formam, id est animam habeant. Subiectum igitur accretionis sit forma figurata quanta. Id autem, vndè praecipuè motus pendet, est quantitas. Nam forma & figura, vt in quaestione de formarum multitudine disputauimus, concipiuntur, quasi vniuersitates quaedam, quamuis ex partibus constent, indiuiduam tamen essentiam habentes; idcirco dicebat Aristoteles obscurè, sed diuinitus, formam esse quasi speciem sine materia idest concipi sine maioris, aut minoris quantitatis consideratione; idemque planè, vt antea monuimus, figurae iudicium est. Quare reliquum erat, vt quantitas esset illud, vnde penderet iste motus; idcircoq; dicimus accretionem esse circa quantitatem, vt physiologiam dicimus esse circa naturam; quoniam per hanc physiologia à caeteris scientiis distinguitur. Quomodo autem quantitas crescat, intelligemus; cum quaestiones de materia, vnde fit accretio, exorientes ad exitum perduxerimus; quod facere nunc aggredimur, exponentes simul, quomodo materiae fiat accessio, sed forma crescat tex.37. Nomine ego materiae quatuor elementa significari puto; praecipuè autem humorem tùm aqueum, tùm aereum qui praecipuè subiectum est in conflatione mixtorum corporum; quod ex hoc 2. & ex primis capitibus 4. Meteororum constabit. Nomine autem formae intelligo, vt Scoti in 4. sententiarum, & Latinorum sententiam non referam, primum mixtionis formam, quae est prima homogenearum partium forma; deinde animam, quae corporis organici, & heterogenei praecipuè, vt audietis, est actus; ità vt fiat quidem accessio materiae, id est elementa ipsa quasi ex cibo duplicentur, forma autem pri. mixtionis, deinde anima excrescat, & ex minore quantitate maiorem sibi adiungat. Adueniente igitur cibo, in quo similiter quatuor elementa continentur, sed aliter tamen temperata; carnis forma, exempli causa, illa elementa in cibo contenta paulatim ad suam temperationem redigit, sibique similia, & consentanea reddit; sic elementa, quae in carne sunt, sociantur cum elementis, quae erant in cibo, iam sibi similibus redditis; & forma mixtionis maiorem quantitatem acquirit, itemque illius comes anima, & figura. Accedit autem cibus quantitatem secum ferens; verum haec quantitas non est quantitas carnis; fit autem paulatim quantitas carnis, dum elementa cibi ad carnis temperationem reuocantur; idcircò praeclarè dicebat Aristo. tex.40. augeri carnem, & os adueniente quidem quanto aliquo, minimè autem carne quanta. Quoniam autem elementorum formae tales sunt, quae intendi, & remitti possint, vt ostendemus, eoque per continuatam mutationem acquiruntur; idcirco per continuatam quoque mutationem quantitas cibi euadet quantitas carnis: ex quo accretio continuata erit, & speciebus motus rectè adnumerabitur.

Cur accretio attribuatur praecipuè quātitati.

Quomodo fiat accessio materiae & forma crescat.

Quomodo accretio fit continuata & uere fit motus.

Explicatio dubitationum.

Mea haec explicatio est, quae mihi implet aīum; vos aūt, q̄ reliquorum claudicent, audietis. Sumamus igitur in manus argumenta, quae nobis negotium facessebant; attendamusq;, facilius ne à nobis, q̄ à reliquis confutentur. Materia igitur in hoc negotium non se amplius intrudet: est.n. subiectum formae fluentis, minimè autem ipsius fluxus, de quo nunc loquimus. Quantitas est subiectū istius fluxus; sed habet partes, & manet, quà formā, & figuram adiunctā habet.

R At

An tota materia dilabatur. At; n. dices, istud vix animo concipi pōt, formam s. manere, si materia assidue dilabitur, atq. in excrementa abit. Res profectò obscurissima est. Auer. initio digressionis Alex. inquit ita existimasse, nunquàm totam materiam dilabi, cæteroqui tota ēt forma dilaberetur; hanc aūt materiæ partem manentem esse illam, quæ crescit; aduersus quem multis argumentis pugnat Auer. Sed Auer. fortasse, & Philopo. Alex. sectatorem viderit esse in hac sententia; propterea Alex. quoq. fuisse existimauit. Omnino Alex. pri. lib. quæst. naturalium ca. 5. totam diffluere materiam fatetur: qui. n. secus fieri queat? Ex tantulo semine procerissimæ arbores procreantur. Num existimare possumus, portionem materiæ, quæ in semine continebatur, manentem eandem distribui, ac diffundi in tantam molem potuisse? nihil minus. Philoponi autem argumentum quo suam sententiam confirmat, non difficulter refellitur. *Aduersus Philoponum.* Inquit, si tota materia fluat, & assidue renouetur, fore, vt corpora æterna esse queant, quasi materia ex hieme ver excipiente, & rursus pubescente. Respondemus, calorem naturalem, qui nouam reparat materiam, paulatim vires amittere, vt aliud sibi simile procreare amplius non queat, atque ita concidat necessariò; quod in quæstione de calore naturali ostendimus. Illud aūt præterea à Philopono habemus, quemadmodum vmbra ab aliquo corpore immissa in fluuium, ipsa quidem manet eadem numero, licet partes fluuii assiduè varientur (quod exemplum etiam Auerroes attulit in paraphrasi huius capitis, ibi tamen rem negligentius tractans; diligenter enim in digressione tractauerat) ita formam manere incolumem, atque eandem numero, quàmuis materia continenter dilabatur, ac varietur. *Aduersus D. Tho. Pomponatium Contarenum.* Philoponum imitatus D. Thomas, & quod magis mirandum sit, Pomponatius, & Contarenus præceptoris Pomponatii autoritatem sequutus, existimarunt animæ hanc propriam, peculiaremque conditionem esse (quòd à materia prima longius absit, eoque libera & soluta magis quodammodo sit) vt subiecto quidem egeat: verum non ita certum subiectum postulet; vt illo discedente, & alio succedente non queat in hoc se fundere atque hoc ipso, tanquàm fundamento niti; quinimò, dum aliud priori simile succedat, manebit incolumis, & inuiolata. Cæterum id, vt diximus, vniuersam Aristo. philosophiam euertit. Nam anima sentiens, & vegetabilis (mitto intelligentem, de qua quidem verè istud affirmare potuissent, quippe cum è materia non sit educta, sed hæc non crescit) ita è visceribus materiæ eruuntur, vt in aliam materiæ portionem migrare non queant; cæteroqui huic nouæ materiæ essent agglutinatæ, & non ita coniunctæ, vt ex materia, & anima fieret verè vnum, quemadmodum ex figura & cera. Præterea animam quasi testudinem fingeremus, quæ maiori oblata materia magis sese extenderet, longiusq. caput produceret suum, minori autem minus. Omnino sententia hæc absurda, quàm quæ maximè. Exemplum autem, quod afferunt, nullū. Vmbra enim est priuatio, non forma; nec tamen manet eadem, sed nouæ partes aquæ nouam secum ferunt priuationem luminis; quæ tamen priuatio ita videtur eadem, vt aqua etiam videtur manere eadem.

Quomodo forma & nō materia maneat. Quid igitur dicemus nos? est ne par conditio formæ & materiæ, vt vtraque continenter fluat, ac dilabatur? Est sanè: Cur igitur hoc loco dixit Aristot. accretionem fieri secundum formam, non secundum materiam, quòd ipsa maner, materia non manet; & quarto metaph. 22. Cratyli argumentum confutans asserebat, res variari quidem secundum quantitatem, id est, vt interpretatur Alex. secundum materiam, manere autem incolumes secundum qualitatem, & formam? hoc commodè dissoluetur, si illud memoria tenuerimus, quod 2. physic. 31. & 5. metaph. 3. & alibi sæpè ab Aristotele docemur, partes esse materiam, totum autem esse formam: quoniam igitur partes sunt illæ, quæ dilabuntur (non enim totum simul diffluit, sed aliqua ipsius pars; & partes materiæ instar obtinent) idcircò dicimus materiam non manere, formam autem manere, id est partes dilabi, ac mutari, totum autem per continuatam partium successionem manere idem; quod in digressione ità apertè significat Auerroes, vt facilè intelligere queamus. Quare 2. lib. de cœlo comm. 27. simili loquutione vsus, dixit fluuii partes mutari eadem forma remanente; vbi partibus formam opponens satis indicat formæ nomine à se totum intelligi.

An idem numero maneat à principio accretionis vsq; ad finem. Sed paulò clarius explicandum est, an idem numero maneat ab initio accretionis vsque ad finem. Tempus accretionis, si spectetur magnitudo, ad quam viuens peruenire potest, est decem, exempli causa, annorum; verum hæc absoluta, atque integra accretio componitur ex pluribus partialibus accretionibus, & multiplici quiete inter istas accretiones intercedente. Crescit enim animal per horam, exempli causa, ad paulò maiorem magnitudinem; deinde per aliam horam quiescit; omninoq; alternatim crescit, & quiescit 3. physic. com. 6. Ergo si particularem accretionem, quæ verè eadem numero est, & continuata, sumas; profectò idē manet subiectum ab initio istius mutationis vsq; ad finem. Hoc enim proprium motus est: hoc que à generatione distinguitur; quòd in motu subiectum manet, in generatione non manet;

non

non.n. in illo temporis spacio tanta portio materiæ, aut formæ dilapsa est, vt subiectum, & totum ipsum sit mutatum, idq; sibi voluit Arist. 4. Metaph. 22. cum diceret, id quod abiicit, habere semper aliquid illius, quod abiicit; idemq; sibi voluit Alex. illo 5. cap. sin totam accretionem sumas, quæ ex pluribus numero accretionibus conflata est; illa quidem, sicuti continuata non est, neq; unus numero motus; ita neq; idem etiam numero mobile requirit. Ac sanè si extrema consideres. i. initium istius integræ accretionis, & finem; non est idem numero subiectum; tota.n. materia paulatim variata est, totaq; item forma. Quòd si non extrema per se, sed totum tempus contempleris; non potes ipsius partem ullam sumere; in qua non sit idem subiectum, quod erat in proximè superiore temporis parte; non enim simul totum uariatur sed per partes; quod in Naui etiam illa Thesei usu uenit; quam inquit Plutarchus in Theseo sophistas eius temporis exercuisse. Ergo quoniam forma præcipuè totum significat, & totum ipsum in particularibus motionibus non variatur; at partes, quæ materiæ instar obtinent, variantur; forma manere dicitur, minimè autem materia. Theophrastus autem quarto libr. de historia plantarum c. 13. ex caudice potissimum diiudicari voluit, idem ne maneret totum in plantis, nec ne; qua de re alibi dicemus.

Quod aût ad materiam vnde fit accretio, pertinet, in illam quidem, vt iam statuimus, non migrat anima, sed ex ea benè temperata prodit, & erumpit, & formatur quidem ab anima caro; sed cum caro ista non soluta consistat, sed adiuncta priori carni, atq. vna cum illa statim euadat organica, & heterogenea; idcirco dicimus animam esse actum corporis organici. Hoc.n. proprium est, & precipuum animæ subiectum. Quo loco illud obseruandum est, qui verè ab Arist. dicatur tex. 37. distinctionem formæ à materia magis patere in heterogeneis, quàm in homogeneis; & mortui magis esse carnem, & os, quàm aut manum, aut brachium. Intelligendum .n. est formam propriam homogeneorum, quà homogenea sunt, esse temperamentum, & mixtionis formam; at heterogeneorum esse animam. Cum.n. vnumquodq. ex operibus diiudicetur, & actiones animæ in rebus homogeneis obscuræ sint, in heterogeneis perspicuæ, atq; euidentes; idcirco partium heterogenearum propria forma censetur anima, eoq; vocantur organicæ, quòd sunt animæ instrumenta. Animæ aût instrumentum certam, atq; affabre factam figuram postulat, vt ex Auerroe in tertium de cœlo com. 67. diximus: quare non tantum forma, quæ est actus corporis organici, distinctior est à materia, quàm temperamentum, & forma mixtionis; verum & figura animæ socia multò distinctior, magisq. soluta à materia est, quàm figura temperamenti socia; quinetiam homogeneum vix certam figuram habet, aut ne vix quidem. Quare nihil mirum, si conditio illa, quamlibet rei crescentis partem debere crescere, multo euidentius extat in heterogeneis; quandoquidem in his verè, & euidenter distinctæ partes formæ, & figuræ sunt. Idem autem in causa est, cur mortui caro, & os potius seruent suum nomen, quàm brachium, & manus. Nam heterogeneorum, dum viuunt, apparent actiones, ex quibus cognoscitur forma: quàmobrem ablatis actionibus formam ipsorum periisse non dubitamus; at homogeneorum dum mors adest, non euidenter aboletur; actio quandoquidem ne dum viuebant quidem, perspicuè extabat; quare homogenea distingui, ac definiri potius affectionibus quàm actionibus docuit Arist. ad finem quarti meteor. Hæc, quæ nos de istarum partium differentia attulimus, magna ex parte deprompta sunt ex Achillino in 2. libro de elementis in extremo quarto articulo.

Explicatio du bitationum de materia, unde fit accretio .i. de alimento.

Quomodo distinctio formæ à materia in heterogeneis clarius pareat.

Iam verò illud explicemus, quo pacto cibus, qui grauis est, naturaliter in tot oppositas regiones feratur. Aristot. in libro de sensu, & sensili, cap. de sapore, statuebat calorem insitum digerendo, & concoquendo cibos conficere, suisq; applicare locis, quasi naturalem architectum; hinc iuuenes crescere, senes decrescere. Illi enim calore abundant; cuius proprium est rarefacere, ac diffundere, & quasi à centro ad ambitum ducere; hi autem frigore languescunt; cuius peculiare est arctare, & adstringere, & quasi ab ambitu ad centrum colligere. Hinc etiam afferebat dulci ad nutriendum, & augendum opus esse. Quod enim facile suis locis applicari, atque attrahi à calore debet, id leue sit oportet; huiusmodi est, quod dulce est; salsum autem, & amarum graue; ergo iure optimo dulce quidem nutritioni dicabitur, quod autem salsum, & amarum est, excernetur. Hinc animalium excrementa grauia sunt, amara, salsa. Confirmabat id similitudine quadam. Nam quemadmodum calor solis ex aqua id, quod leue, ac dulce est, attrahit ad se, quod autem amarum & salsum, relinquit (quamobrem aquæ pluuiæ etiam ex mari eductæ, quod graue, & salsum est, leues tamen sunt ac dulces) ita etiam rationi consentaneum est, internum animalium, & plantarum calorem ex cibo oblato partem leuiorem, ac dulciorem ad se vocare; grauiorem autem, atque amariorem deponere. Verumtamen, & id suam habet difficultatem. Nam si dulce nutriret, quà leue, amarum autem ob grauitatem excerneretur, idem omnibus animantibus esset dulce, &

Quomodo cibus in tot oppositas partes feratur.

Quomodo dulci nutriamur.

amarum; quemadmodum idem omnibus graue & leue est; idemq. cibus esset omnibus æquè accommodatus, aut noxius. Nunc aūt contra euenit. Non. n. idem omnibus est dulce, & ad aliē dum accommodatum, sed persæpe quod uni naturæ optimum alimentum est, alteri est uenenum; quod uni uenenum, alteri optimum alimentum. Cum aūt dulce dicimus, illud dicimus, quod cuiusq; naturæ est accommodatum, quod ab Aristotele 8. de historia animalium cap. 1. & à Gal. 4. de simpl. med. facultatibus cap. 9. docemur: quòd igitur diuersæ naturæ sunt, diuersaq. temperamenta, idcirco diuersa quoq. sunt dulcia. Ita ferè Theophrastus libr. sexto de causis plantarum cap. 2. aduersus Democritum causas saporum in figuras referentem argumentabatur. Figuras enim omnibus easdem esse dicebat, minimè autem sapores. Quæstionem hanc ita explicandam puto.

Quemadmodum ferrum alteratum à magnete longè aliam à sua motionem obit; ità cibus alteratus à membro, & specie innati caloris insignitus aliis fertur motibus, quàm illo, quē præstat grauitas, vt monebat Auerr. 7. phy. com. x. ac præterea uillorum etiam opera intercedente, quos medici animaduerterunt; istiq. motus non sunt absolutè naturales cibo, nisi quà in substantiam nutriti conuertendus est, & ad illam paulatim accedit. Sic vapori naturalis quodammodo motus est sursum ferri; quoniam à calore insignitè alteratus aliam à priore naturā incipit induere. Quemadmodum autem temperamenta omnium animantium quàmuis specie diuersa sint, hac tamen re conueniunt, quòd sunt calida, & humida; ita cibi, & alimenta, quàmuis pro varietate naturarum varia sint, hac tamen re conueniunt, quòd moderatè calida ac dulcia, & leuia esse debent, quo facilius suis locis applicentur (nam nimis grauia, nimis resisterent calori naturali attrahenti) atq. in substantiam partium conuertantur; quamuis huius, quod huic speciei conuenit, maior sit dulcedo, & leuitas, quam illius, quod alteri speciei. Idcirco dicebat Gal. eodem libr. cap. 14. omnium, quæ nutriunt, communem esse dulcedinem; nam quicquid nutrit, aut minus, aut plus esse dulce. In omnibus igitur omnium animantium alimētis est pars leuior, ac dulcior; est item pars grauior, & amarior, atque illa attrahitur ad nutriendum, hæc excernitur. Hinc Gal. eod. lib. c. 19. memorabat lacum esse in Syria Palestina, in quo nullum animal, nulla planta viuere queat; ꝙ. sita amarus est, ita grauis, ut nulla ex eo satis leuis, & dulcis, nulla satis apta ad nutriendum pars excerpi queat. Nos igitur plures dulcedinis species, intra certos tñ terminos, & cancellos quosdam possumus constituere. Democritus aūt utebatur figuris, ex quibus nulla uariæ dulcedinis causa afferri poterat; præsertim cum subiecti id est caloris nālis cuiusq; membri uarietatem ille non consideratet; cuius à nobis maxima ratio habetur; eoq. præcipuè nomine à Theophrasto reprehendebatur.

Explicatio dubitationum de specie istius motus.

Opinio Pomponatii, & Zimaræ.

Opinio Burlei, & Ianduni.

Cōfutatio prima opinionis.

His ità constitutis non difficulter etiam, quod cæteris difficillimum fuit, speciem, & modum istius motus poterimus constituere. Nam alii quidem aut, ut Pomponatius, & Zimara in contrad. x. 5. physi. putauerunt accretionem non esse motum continuum, & perennem, nam inter vnam nutritionem, & alteram necessariò intercedere quietem; ac nutritionem momēto obiri; uideri aūt continuatum motum, eoquod quies illa sensum fugiat ob exiguitatem: aut, ut Burleus, & Iandunus, existimarunt per nutritionem fieri carnem, deinde factam carnem extendi, istamq. extensionem esse formaliter, ut aiunt, accretionem. Mihi autem neutra opinio ꝓbatur. Prima quidem naturam motus euertit; in cuius notione necessariò includitur continuatio; est enim actus imperfectus, qui paulatim absoluitur; & hac de causa distinguitur ab energia; quod habemus in textu illo pulcherrimo 9. Metaph. non ita pridem animaduerso ab homine doctissimo Chiriaco Strozza. Neq. ita possumus dicere, ut Zimara in contrad. illa, accretioni, qua motus est, non repugnare continuationem (ut ēt Talpæ, qua animal, non repugnat uidere) sed qua talis motus est, non esse continuationis compotem. Exemplum. n. ualdè dissimile est. In animalis essentia, & notione non necessariò includitur uisus: at essentia, & notio motus conficitur ex ista continuatione; quare, ut nulla species animalis est, quæ non sentiat; ita nulla species motus, in qua non sit continuatio, & perennitas. Quare idem Zimara in Tabulis in dictione illa *motus definitio est ambigua* mutauit sententiam, & accretionem esse continuatam putauit, idcircoq. secundæ sententiæ adhæsit. Omnino, qui dicunt uideri continuatam, sed non esse, tantundem est, ac si dicerent, uideri motum, sed non esse. Ita impropriè semper, & metaphoricè loquutus fuerit Arist. & ad uulgi opinionem, non acroamaticè de rebus disseruerit. Sed secundam sententiam expendamus. Eam quidem ualidis argumentis conuellit Pomponatius c. 9. Nam si accretio esset formaliter extensio, cum hæc etiam inanimis conueniat, iis ēt accretio conueniret; præterea existeret accretio sine nouæ materiæ accessione; quæ tamen necessaria conditio in accretione est. Nam cum fit ista extensio, nulla accedit materia. Ac mutilate sanè rem tractasses Aristo. nunquàm istud afferens, accretionem esse extensionem. Quòd si testimonium afferas Aristotelis ex 25. text. ubi scribitur, quod augetur, mutare locum, ueluti

Confutatio secundæ opinionis.

luti

luti quod extenditur: id tantum abest,ut pro te faciat,ut potius mirabiliter officiat. Nam nihil ad sui ipsius exemplum sumitur.Non enim dixeris,M.Tullium esse optimum Oratorem ueluti Ciceronem.Ita si idem esset accretio,atque extensio, inæptè diceremus, quod augetur, se habere ueluti quod extenditur.

Quæ autem à Zimara in Tabulis Pomponatio respondentur,nullius ponderis sunt. Censet enim extensionem in uiuentibus terminari præcipuè ad quantitatem , per quandam uerò consequutionem ad qualitatem,contra in inanimis præcipuè ad qualitatem, ad quantitatem uerò per consequutionem quandam.Sed intelligendum est , quis hoc illi arcanum commiserit. Mihi quidem uidetur optare istud esse,non disputare ; tam enim in animatis, quàm in inanimis noua acquiritur quantitas, & noua qualitas; quarè non uideo,cur non etiam utrobiq; aut ad qualitatem,aut ad quantitatem præcipuè terminari debeat.Omnino extensio fit per naturā communem animato,&inanimo,ut per communem perspicuitatis naturam aer, & aqua illuminantur.Præterea cum cibus fit caro,semper illi hæret quantitas; non enim,ut diximus, fit caro non quanta;ergo cum primum facta est caro,facta etiam est quanta.Quod enim dat formam, dat consequentia formam; terminus autem quantitatis consequitur formam ; eoque præsente forma suus etiam adest terminus quantitatis; quare ut noua caro est aggenerata priori, ità quātitas quantitati . Igitur ante extensionem iam membra incrementum susceperunt ob nouam quantitatis accessionem: Ita accretio formaliter esse nequit extensio.Satius igitur est tenere illud,quod à me animaduersum omnes nodos dissoluit;paulatim acquiri quantitatem , quoniā paulatim cibus fit caro; fit enim per continuatam temperationem ipsorum elementorum . Licet enim acquiratur etiam substantia per nutritionem, quæ est,ut uerè solent dicere, aggeneratio quædam; tamen nos quantitatis præcipuè rationem habemus ; quoniam substantia, quā substantia est,poterat sine noua accessione consistere.Non negamus tamen extendi ac rarefieri membra à caloris copia,nouosque meatus gigni ad cibum denuo oblatum promptius excipiendum;quod ab Auerroe in digressione habetis.Satis est ueram accretionem, uerumque motum esse continuatam illam,& perennem acquisitionem quantitatis,per continuatam temperationem elementorum, quæ cum materia ciborum essent, nunc materia membrorum debent euadere; euadunt autem per continuatam mutationem.

Restat postrema quæstio explicanda , ecquid causæ sit; quamobrem accretio peculiaris animantium motus statuatur.Accretionis nomen multiplicem sensum habet . Interdum enim id crescere dicimus,quod per tumorem fit maius,ut aquam in lebete feruentem; interdum id, quod quasi duplicatum,& cumulatum est,ut cumulum tritici alterius cumuli accessione . Sed hæ istius uocis notiones minus propriæ sunt , ac rebus etiam inanimis perspicuè conueniunt. Tertia est maximè propria,&uiuentium peculiaris, quam ita possumus definione omnes causas comprehendente euoluere & explicare.Accretio est motus quantitatis factus ab eo,quod crescit per animam , & calorem naturalem,manente quidem eodem secūdum formam illo, quod crescit,facta autem accessione cuiuspiam rei externæ,id est cibi ad materiam; ita ut quæuis pars rei crescentis pro rata portione crescat ; quousque illa ad decentem magnitudinem perueneri.Hæc enim postrema pars,quæ ad finem pertinet,licet nunc ab Aristotele omittatur,tamen ex libris de animalibus facile colligi potest : uix enim hoc loco commode explicari poterat, nisi longius digredi uoluissemus. Tota fere hæc definitio uidetur conuenire incremento uini, cum aqua infunditur,& in illius substantiam conuertitur,illiusque molem auget. Nam fit accretio rei externæ ad materiam.i.ad elementa,quæ in uino sunt;ac tota mixtionis forma,&quælibet illius pars fit maior manens eadem ; ergo accretio inanimis etiam conuenit.Certe homogenea etiam crescunt,& ob illorum incrementum crescunt heterogenea. Veruntamen quoniā minus distinctas partes habent; quinimò uniusmodi sunt; nec ratio ulla partes inter se discernendi adest; idcircò non facile deprehendere possumus,creuerit ne quælibet pars, an potius totum sit cumulatum & confusum . Ergo cum propria accretionis conditio sit , ut quælibet pars crescat;ibi proprie locum habebit,ubi extat,atque animaduerti potest partium distinctio. In heterogeneis tantùm,& animatis animaduerti potest,minime autem in homogeneis,aut in corporibus inanimis; ergo in illis tantum,minime autem in his locum habebit.Atqui illud attendas,non, si prius crescunt homogenea,quàm heterogenea tex.35. idcirco uerius, & magis proprie crescere: quinimò pugnant quodammodo inter se prius ortu,& origine, ac prius naturā,& essentia,ut superius ex Aristotele docuimus.Quare tunc uere accretio suam essentiam obtinebit,cum heterogeneorum creuerit forma,&figura.

Cur accretio sit peculiaris animatorum motus.

Definitio accretionis.

Vtrum uinum ex aqua infusa uerò crescat.

Hæc sunt,quæ in hoc loco tractando ingenia philosophorum torquere solent ; reliquæ quæstiones faciliorem habent explicatum; quales illæ sunt;an animal ab initio ad extremum uitæ terminum nutriatur;an nutritio,& accretio cogitatiòne tantum, & ratione, anne etiam re di-

Aliæ quædā leuiores dubitationes sublatæ.

discrepent; quas non breuiter profligemus. Laborant sanè nonnulli in ambabus; in prima quidem, quòd initio uitæ non potest adesse nutritio; quandoquidem antecesserit alteratio oportet; neque in extremo, aut propè mortem; quippè cum facultas imbecilla coquere alimentū non ualeat, sæpeque etiam, ut Medici docent, corpus laboret ex atrophia; quæ nihil aliud est, quàm priuatio nutritionis. In altera uerò, quòd idem re non possunt esse accretio, & nutritio, si una sine altera esse potest; contra nunquam uidentur seiungi, quòd cum semper noua caro generetur per nutritionem, caro autem ista accedens expers esse quantitatis nequeat, ut restauratur substantia, ita etiam restaurari uidetur quantitas, & ad quantitatem fieri motus; hic autē accretio est. Nos primam duplici modo ad exitum perducimus; primò dicentes nutritionem bifariam accipi; aut enim isto nomine significari integram conuersionem alimenti in substantiam eius, quod alitur (ita initio uitæ, & prope mortem non fit nutritio, hocque affirmant argumenta allata) aut qualemcunque alterationem alimenti; atque hæc nutritio, & initio uitæ statim incipit, & in atrophia perdurat, & usque ad mortem animantia prosequitur. Deinde illud quoque tenere nobis satis est, physice, non Mathematice esse ista intelligenda; satisque nutritionem in toto uitæ tempore locum habere; licet primum illud uitæ initium, ac mortis terminum excludamus. De secunda autem quæstione statuimus barbare quidem, sed uere, atque ingeniose; & congruenter Græcis, (quod ex Alexandro in præfatione in priora analytica colligi potest) à quibusdam Latinis dictum esse, duplicem esse realitatem, unam essentiæ, alteram existentiæ. Realitate essentiæ differt in lacte dulcedo à candore, & in alimento quantitas à substantia; quàmuis simul existant, idcircoque dicatur idem esse subiecto, id est, ut nostri dicunt, eandem habere realitatem existentiæ; si tamen de integra existentia intelligamus; cæteroqui omnis essentia extra causas egressa suam habet comitem adiunctam existentiam; quem locum alibi tractauimus. Ergo differunt essentià, & re nutritio, & accretio, quantum differunt substantia, & quantitas. Dicuntur autem idem esse subiecto; quoniam accidens, cuiusmodi est quantitas, sine subiecto existere, suisque uiribus constare non potest. Idem fere habes à Zimara in Tabulis, quàmuis leuius expressum. Quàmuis autem in omni nutritione fiat etiam motus in quantitate; tamen quandocunque non fit maior quantitatis moles, sed æqualis conseruatur, aut etiam decrescit, tunc ita obscurus est iste in quantitate motus, ut accretionis nomine dignum non censeamus. Verùm de diminutione etiam dubitabis; quam inde significauimus proficisci, quòd per alimentum minor substantia, & quantitas reponatur, quàm effluxerit; id autem euenit ob caloris imbecillitatem ad multum cibum coquendum minimè idoneam. Dubitabis: quemadmodum calor ob imbecillitatem non multum potest reponere, ità parum etiam potest exoluere, atque dissipare; quare æqualis semper erit restauratio effluxui. Tolletur hæc dubitatio, si animaduerteris, prius calorem exoluere, & consumere, ac deinde postulare alimentum, illudque coquere. Dum exoluit, & absumit, assiduè fit imbecillior; quare cum se postea ad coquendum parat, iam factus infirmior minus restaurat, quàm antea absumpserit.

An animal assidue nutriatur

An nutritio sit re distincta ab accretione.

Vnde proficiscatur diminutio.

Cap. x. Tex. Com. 43.

Quoniam autem de materia primùm, et ijs, quæ uocantur elementa, dicendum est, sint, nec ne sint, & vtrū vnumquodq; æternum, an generentur quodammodo; & si generentur, vtrū ex se vicissim omnia generentur eodem modo, an unū aliquod ipsorum primum sit; de ijs sanè prius verba faciamus oportet; de quibus adhuc nihil certi dictum est. Omnes enim, et qui elementa gignunt, et qui ea, quæ ex elementis; diremptione, & congregatione vtuntur, & illo, quod facere, et pati dicimus. Cōgregatio autem est mixtio. At quomodo misceri asseramus, non est perspicuè constitutum.

Diximus in præfatione consilium Aristotelis in his libris eò spectare, ut tractationem quatuor elementorum in libris de cœlo inchoatam ad exitum paulatim perducat. Quoniam autem elementorum natura bene percipi non poterat, nisi generationis, & alterationis naturā intelligeremus; idcircò de istis antea mutationibus necessariò nobis agendum fuit. Isti autem necessario de generatione, & alteratione sermoni ea ratione accretionis etiam explicationem adiunximus, quòd ista quoque sit communis mutatio est, & quasi dimidiata quædam generatio,

tio,itemq; alterationi satis coniuncta.Ergo , ne seorsum de ista mutatione disputandum postea esset,atque ita locus hic,qui ad mutationes pertinet,disperse quodammodo tractatus uideretur,iure optimo de accretione quoque uerba fecimus.Nunc,& ad ea,quæ hactenus sunt exposita,probe intelligenda,& ad uniuersam elementorum naturam cognoscendam plurimum prodesse,quid sit tactus,quid facere,&pati,quid mixtio,nouisse.Ideo isthæc tractanda suscipit Aristoteles. Ità autem argumentatur. Hæc à nobis de quatuor elementis consideranda sunt *sint nec ne sint*,id est sint ne uerè omnium rerum elementa,&initia,an secus (nam esse simpliciter, non est obscurum,quod notat Philoponus) *& utrum unumquodque æternum*, utrum immorta le,atq; omnino impatibile,*an generetur quodammodo* , an saltem per partes oriatur,&intereat, quàmuis uniuersitates ipse maneant incolumes,*& si generentur, utrum ex se uicissim omnia generentur eodem modo,an unum aliquod ipsorum primum sit*, utrum sit par omnium istorum cor porum conditio,sintq. inter se mutuo elementa, & effecta, an unum ipsorum uere elementū sit,reliqua autem effecta,sicut apud Thaletem aqua erat unicum elementum; apud Heraclitū ignis;Hæc inquam nos tractanda suscepimus.At qui hæc pro dignitate tractare uult , is de tactu,de facere,&pati, de mixtione de quibus nihil à ueteribus est constitutum , agat oportet. Ergo de his antea nobis agendum est. De minore,quam nos priore loco posuimus, nihil est, quod dubitemus.Inchoata enim in libris de cœlo elementorum tractatio suum terminum habere non poterit,nisi ista omnia quæ nunc attulimus,exponantur; pertinent enim ad uim, & naturam ipsorum intimam.Maior autem facile explicatur: *omnes enim,& qui elementa gignunt*, ut Anaxagoras,qui illa ex homogeneis infinitis componi uoluit,ac Democritus , qui ex Atomis,*& qui ea,quæ ex elementis*,ut Empedocles,qui elementa posuit immutabilia, cætera autem ex ipsis procreari,itemque Thales,& Anaximander,& reliqui, qui unum aliquod elementum omnium rerum initium putauerunt,*utuntur diremptione,&congregatione*, quod de iis,qui plura initia statuunt,est intelligendum,nisi fallor; eos enim iam diximus congregationem putauisse generationem; secretionem,atque diremptum putauisse interitum,*& eo,quod facere,& pati dicimus*,omninoque omnes, siue unicum initium,siue plura statuunt,effectione,& perpessione utuntur.Nam coire quidem,aut dirimi pati quiddam est;quòd si adest patiens; efficiens etiam,id est colligens,&dirimens adsit oportet.Rarefieri autem,&condensari(quo quidem pro creationis modo utebantur unicum principium statuentes) sine dubio pati quoddam est. Ergo omnes aut congregationem,& diremptionem introduxerunt, quod pati quoddam est, & exigit quiddam efficiens; aut omnino aliquo alio patiendi,& efficiendi modo sunt usi, ut rarefactione,& condensatione.Ergo hoc satis argumenti est , nobis quoque faciendum esse, ut de perpessione;& effectione disseramus; eoque accuratius,quò illi negligentius se gesserūt, ut intelligetis.*Congregatio autem est mixtio*,si congregatione res oriuntur, congregatio autem mixtio quædam uidetur esse; profectò nunquàm iste procreationis modus benè intelligetur; nisi,quid mixtio sit,quæque miscendi ratio, antea intellexerimus.Veteres autem nihil de ista re constituerunt.Plurimum autem interest,statuamus ne diuisis elementis in minimas portiones, quæ sensum lateant,atque sibi mutuò appositis,aut totis elementis per tota penetrantibus mix tio fiat.Verùm hæc suo loco.Interim illud attendatur,cum inquit Aristoteles, *de materia,& iis, quæ uocantur elementa*, idem significare; quatuor enim illa prima corpora non sunt prima ma teries,non sunt uerè elementa (materia enim prima,&forma sunt uere elementa, sed sunt secunda materia,& secunda elementa.Vocantur autem absolutè elementa,quoniam pauci priora illa inspexerunt; ita & initio meteor. *de iis quæ uocantur elementa*,alibi autem corporea elementa uocare solet.

At verò neque alterari pote est,neque coire,& dirimi,nullo patiente,neq; efficiente. Nam et qui plura elementa inducunt,gignunt eo,quod facere,& pati dicimus à se vicissim ; & qui ex uno,affectionem inducant oportet.Atq; id rectè sinè à Diogene dicitur,nisi ex vno omnia,tolli mutuam effectionē, & perpessionē,veluti calidum refrigerari,& hoc uicissim calfieri.Non enim calor,& frigus in se mutuò mutantur;sed manifestum,quòd subiectum.Quamobrem quibus cōuenit facere, & pati,horum vnam esse subiectam naturam necesse est.At-

qui

qui omnia dicere esse huiusmodi, non verum, sed quibuscunque id, quod à se uicissim dicitur, accommodatur.

Clarius ostendit, quomodo, & ueteribus necessariò hic locus de effectione, & perpessione perpurgandus erat, & a nobis, quod illi omiserunt, nunc supplendum. Nam ***neque alterari pote est***, id est rarefieri, & condensari, ut Thales, & cæteri huiusmodi uolebant, ***neque coire, & dirimi***, ut Anaxagoras, Democritus, Empedocles; nisi aliquid patiatur, quod scilicet rarefit, & condensatur, aut coit, & dirimitur; itemque nisi aliquid efficiat, rarefaciens scilicet, & condensans, aut colligens, & dirimens. Duriusculè autem uidetur dictum eos, qui plura elementa inducunt, gignere ea, quæ gignenda sunt, intercedente mutua ipsorum elementorum perpessione, & effectione. Apud Democritum enim non uidebantur atomi à se mutuo pati, quòd essent corpora impatibilia; eademque ratione neque homogenea apud Anaxagoram; neque quatuor elementa apud Empedoclem. Puto autem, ut etiam putat Philoponus, perpessionis, & effectionis nomen paulò fusius sumptum esse, ita ut sese uicissim quasi amplexari, effectio quædam mutua sit; uicissim à se diuelli, ac dirimi, sit mutua quædam perpessio. Quamobrem addit postea ueram, & propriam notionem perpessionis, & effectionis ab iis tantùm seruari posse, qui unicū principium statuunt; laudatq; Diogenem asserentem, *nisi ex uno omnia*, nisi ex unico principio omnia procreentur, tolli mutuam effectionem, & perpessionem; ut scilicet calidum refrigerari, ac refrigeratum uicissim calfieri minimè queat. Non enim calor, & frigus in se mutuo mutantur, ut pri. phy. ab Aristotele, & à Platone in Phœdone est ostensum; sed subiectum est, quod ex calore in frigus, ex frigore in calorem mutatur. Ergo idem subiectum, atque elementum sit oportet, in quo istæ mutatione fiant; atque ea, quibus conuenit facere, & pati, unam tantum subiectam naturam habere debent. Cæterùm quoniam nonnulla sunt efficientia, quæ eandem, atque patientia, materiam non habent, ut cœlum, quod materiam longè præstantiorē habet, quàm elementa, quæ ab illo agitantur, & patiuntur; ne quis erret, addit, ***omnia dicere huiusmodi non uerum***, si dixeris, quæcunque efficiunt, eandem habere materiam atque patientia, non uerè dixeris. Nam illis tantùm eandem habere materiam conuenit, quibuscunque conuenit ***id quod à se uicissim dicitur***, id est quæ non solum efficiunt, nunquàm patientia, aut solum patiuntur nunquàm efficientia, quomodo cœlum, & elementa se habebant (illud enim semper hæc efficit, & agitat, nunquàm agitatur; hæc ab illo patiuntur, nunquàm illud agitantia) sed inuicem efficiunt, & patiuntur, ut elementa inter se. Vidimus necessariò de effectione, & perpessione nobis agendum esse, tùm quia res per se ipsa digna est, quæ tractetur; tùm quia ueteres etiam eam attigerunt, licet primoribus labris: uidimus item agendum de mixtione esse; quoniam congregatio, quæ à plurimis ueterum inducebatur, mixtio quædam est; atque ut illorum opinio uera non sit, nobis tamen præclara quædam, & ad elementorum naturam cognoscendam necessaria afferendi occasionem præbebit. Restat de tribus in maiore illa propositione initio huius capitis propositis, actione, & perpessione, mixtione, tactu, ut necessitatem de tactu disputandi ostendamus; quod nunc faciemus.

Quòd si de eo, quod facere, et pati dicimus, ac de mixtione cōsiderandum est, necessariò, & de tactu. Nō enim ea propriè aut facere, aut pati possunt, quæ se mutuò tetigisse nequeunt; neq;, nisi se aliquo modo tetigerint, licet mixta esse primùm. Quare de his tribus constituendū; quid tactus, & quid mixtio, & quid effectio. Hoc autem principium sumamus. Omnia enim, quibuscunque mixtio conuenit, ea sese mutuò tangere possint oportet; & si quid efficiat, aliud autem patiatur propriè; eodem etiam modo, atq; illa. Quare primum de tactu dicendum est.

Vulgata propositio est ex ii. Metaph. 4. unumquodque quem locum habet in rerum natura, eundem habere in cognitione. Ergo quoniam de mixtione, ac de effectione & perpessione nobis disserendum est; mixtionis autem, atque effectionis ea natura est, ut sine tactu locum habere nequeat, ergo neque etiam cognosci sine tactus cognitione poterit; Itaque non tantū de tactu necessario disputandum; sed antea etiam, quàm de reliquis disputandum. Inquit aūt,

quæ ſe non tetigerint, ea non poſſe *propriè aut facere, aut pati*, quoniam aliqua ſunt, quæ impropriè faciunt, & patiuntur; in quibus fortè non ſit neceſſarius contactus, vt patimur aliqñ à pulchritudine, quamuis longe abſimus; verum de hac re in queſtionibus. Dictio aũt illa *primum* quamuis ſecundo membro appoſita videatur, referenda tamen eſt ad prius membrum; vt ita dicamus, *neq; niſi ſe aliquo modo primum tetigerint, ea licet eſſe mixta.* Huiuſmodi aũt verborum tranſgreſſione Ariſt. familiares eſſe ſæpè Græci interpretes notarunt. Proponit aũt de tactu, mixtione, effectione (ex quo perfectiore contrario alterum ẽt, id eſt perpeſſio intelligitur) & primo loco ponit id, à quo principium ẽt ſumendum inquit; deinde aũt mixtionem, quam poſtremò tractabit; tum effectionem, quam ſecundo loco, minutam in proponendo diligentiam, atq; ordinis obſeruantiam negligens; quando in tractando ſummum ordinem eſt adhibiturus. Ita initio libri de enunciatione nullo ordine videtur proponere, cum tñ in rebus propoſitis tractandis ab ordine diſcedat nunquàm. Tunc ſolum in proponendo accuratus eſt, cum id agit, vt ordinem ipſum tractandi conſtituat; quemadmodum initio meteororum. Abſurdum.n. profectò eſſet, in ordine, qui ſeruandus ſit conſtituendo, ordinem non ſeruare. Inquit igitur. *Hoc autem principium ſumamus*, id eſt quamuis reliqua duo, quæ propoſuimus poſt primum, alio ordine tractaturi ſimus, quàm propoſuerimus, ſumemus tamen primo loco tractandum, quod primo propoſuimus.i. tactum. Nam & quibuſcunq; conuenit mixtio, ſeſe tangant oportet, & ſi quid propriè *efficiat, aliud autem patiatur, eodem etiam modo, atque illa*, ſeſe mutuo tangant oportet, quemadmodum, quæ miſcentur.

Ferè igitur, quemadmodum, et aliorum nominum vnumquodq́; multipliciter vſurpatur, & hæc quidem homonymè, illa verò altera ab alteris, & prioribus, ita ſe habet, & de tactu. Attamen cum propriè uſurpatur, attribuitur ijs, quæ ſitum habent; ſitus autem, quibus et locus. Nam, et Mathematicis ſimiliter tactum, atque locum attribuere debemus; ſiue ipſorum vnumquodq́; ſeparatum ſit, ſiue alio modo. Ergo ſi antea verè conſtituimus, tangere nihil aliud eſſe quàm extrema habere ſimul; ea profectò ſeſe mutuò tangent, quæcunque diſtincta cum ſint magnitudines, & ſitum habentes, ſimul habent extrema. Tex.Com.44.

Sæpè docuit Ariſtoteles, in quæſtionibus explicandis à nominum diſtinctione initium ſumendum eſſe; ſæpè etiam re præſtitit, vt primo phyſi. aduerſus Parmenidem, & Meliſſum diſputans, tertio phyſi. de infinito, & alibi millies. Idem nunc tenet inſtitutum. Nam, quoniam vt in Elenchis dicitur, plures ſunt res, quàm nomina, idcirco omnia ferè nomina multiplicem ſenſum, atq; notionem habuerunt; *& hæc quidem homonymè*; quibus ſcilicet ſignificatæ res nullam ſubſtantiæ communionem, quantum ad illa nomina pertinet, habent, *illa verò altera ab alteris, & prioribus*, quædam nomina ita comparata ſunt, vt plures res ſignificent, quarum tñ rerum vni prius, & magis propriè attribuantur, aliis autem minus propriè, & quà pendent à prioribus. Hæcq; in Metaph. dicuntur ab vno, & ad vnum. Hanc igitur communem nominum conditionem, vt multiplicem notionem habeant, neq; tactus nomen valuit effugere. Non eſt autem omnino homonymum; ſed vnam propriam notionem habet, reliquas improprias, & à propria illa quodammodo deriuatas. Aperiamus igitur propriam notionem, & quaſi rectam; nam ea percæpta improprias, & quaſi obliquas facilè intelligemus. Ergo quibus tactus nomen propriè conuenire debet, hæc conditio adſit oportet, vt ſitum habeant. Satis autem perſpicuum eſt, ea tantum ſitum habere poſſe, quæ in loco ſint. Situs enim nihil aliud eſt, quàm collocatio. Ac ſanè Mathematicis etiam eatenus tactus conuenit, quatenus ſitus, & locus. Nam quadratum in circulo locari dicitur; & circulus in quadrato; quare dicere etiam poterimus quadratum, & circulum ſeſe tangere. Cæterum res à Mathematicis conſideratæ, vel ſeparatæ, & ſolutæ ab omni materia concipi queunt, vel materiei inhærentes. Si ſeparatæ concipiantur, cogitatione tantùm, non re ipſa conſtant; quare cogitatione etiam locum, & ſitum, & tactum habent; ſin materiæ inhærentes, iam naturales etiam ſunt, & verè conſtant; quare propriè etiam locabuntur, & verè ſeſe tangent. Ergo rerum Mathematicarum quæuis, ſiue ſaparata ſpectetur, *ſiue alio modo*, id eſt concreta materiei, tactum ſemper

habebit, sed separata habebit cogitatione; concreta autem re ipsa. Verùm ne vagemur lōgius, quod quinto physic. posuimus, hoc etiam loco ratum esse volumus, tangere nihil aliud esse, quàm extrema habere simul, ita vt illa sese mutuò tangant, *quæcunque distinctæ magnitudines cum sint, & situm habentes, simul habent extrema*. Requirit igitur primum, vt magnitudines illæ, quæ se tangere debent, sint inter se distinctæ; alioqui non se tangerent, sed vnam continuam magnitudinem facerent: quoniam autem distinctæ sunt, distinctum etiam situm habebunt: ac præterea illud requiritur, vt istarum magnitudinum extrema sint simul, sibique mutuo adhæreant.

Quoniam autem situs ijs omnibus conuenit, quibuscunque etiam locus; prima autem loci differentia est sursum, et deorsū, & talia quædam ex ijs, quæ opponuntur; omnia, quæcunque sese mutuo tangunt, grauitatem vel leuitatem habeant oportet, vel vtrunque, uel alterutrum. Huiusmodi autem quæ sunt, sūt patibilia, et efficiētia. Quamobrem perspicuum est, hæc esse idonea, quæ se tangāt mutuo; quorum, cum distinctæ magnitudines fuerint, moueriq́, et mouere se vicissim potuerint, simul extrema erunt.

Notio istius vocis *tactus*, quam, & quinto physic. & hoc loco exposuimus, satis quidem propria est; verùm si magis adhuc propriam requiris; eam afferemus, quæ rebus tantùm caducis, non autem corporibus cœlestibus conueniat; quippè cum de rebus tantum caducis sit nobis in præsenti sermo institutus, & illa vulgò se tangere dicamus: globos autem cœlestes vulgò incerti vtrum continuum quoddam corpus, an in plura dispertitum ponamus, non sæpissimè solemus tactus nomen in illis vsurpare. Ergo quoniam ea situm habent, quæ locum; prima autem loci differentia est sursum & deorsum, supera autem regio leuitate acquiritur, infera grauitate (nam quemadmodum diximus, de cœlo nunc non loquimur) certè quæ se mutuo tangere debent, vel grauitatem, vel leuitatem habeant oportet, *uel utrunque*, id est quadam ex parte leuitatem, quadam etiam ex parte grauitatem, vt aer, & aqua, quæ partim grauia, partim leuia sunt, *uel alterutrum*, id est vel leuitatem tantum, vt ignis, qui nullo pacto grauis, uel grauitatem tantum, vt terra, quæ nullo pacto leuis.

Quare dictum etiam est primam loci differentiam esse sursum, & deorsum, *& talia quædam ex ijs, quæ opponuntur*, id est sursum non simpliciter, qui est locus aeris, & deorsum non simpliciter, qui est locus aquæ. Itaq; benè longam argumentationem multis prosyllogismis constantem, quæque sorites appellari potest, hunc in modum construere licet. Quæ se mutuò tangunt, situm habent; quæ habent situm, in loco sunt; quæ sunt in loco, aut sursum sūt, aut deorsum; quæ sursum aut deorsum sunt (de caducis semper loquendo) aut leuia, aut grauia sunt, vel simpliciter, vel quodammodo; ergo quæ se mutuò tangunt, aut leuia sunt, aut hrauia, uel simpliciter, uel quodammodo. Hæc autem omnia sunt patibilia, & efficientia; habent enim eandem materiam, de cuius possessione pugnant, & contrarias qualitates, quibus pugnant; nam leuitati est adiunctus calor, grauitati frigus, ergo quæ se tangunt mutuò, erunt huius naturæ, vt alterum alterius mouendi, itemq́. ab illo patiendi facultatem habeat. Ita fiet, ut maximè propriè illa se tangant, quæ cum sint distinctæ magnitudines, aptæque ad mutuo efficiendum, & patiendum, habent simul extrema. Ita in libro de interpretatione post allatam nominis, & uerbi definitionem, nonnullas conditiones addit, quibus adhuc magis propria illarum uocum notio constituatur.

Tex. Com. 45. *Quoniam autem mouens non eodem pacto mouet id quod mouetur; sed hoc quidem necesse est, cū mouetur & ipsum, mouere; illud autem manens immobile; manifestum est, quòd & in efficiente eodem pacto dicemus. Nam, et quod mouet, efficere quiddam dicunt; et quod efficit, mouere; verumtamen differūt*

quidem,

quidem,idq́ constituere oportet;non enim pote est omne, quodcunque mouet,efficere;siquidē id quod efficit,illi quod patitur, opposuerimus;hoc autem,quibus motus affectio; affectio autem solum,quatenus alterantur,vt album,et calidum. Sed mouere latius patet,quàm efficere. Constat igitur illud,mouentium partim tangere,quæ mouentur,partim autem minimè.

Occurrit errori cuidam,qui facilè potuisset obrepere. Quidam.n.ita putabant, idem esse mouere,& efficere; ac quicquid mouet,efficere,quicquid efficit, mouere. Id si ita sese haberet; quemadmodum efficientia & patientia semper maximè propriè se tangunt; semper etiam maximè propriè sese tangerent mouentia & mota; quod minimè verum est. Nam mouens immobile,cuiusmodi finis est,non tangit id,quod mouetur;sed illud tantum mouens quod ita mouet,vt simul etiam moueatur,dicitur tangere quod mouetur. Ergo diligentèr constituendum est,quomodo mouere,& efficere differant. Inquit igitur Arist.,quòd mouentium non eadem in mouendo conditio est; sed hoc quidem,cum mouetur,mouet; vt res corporatæ, quæ infra Lunam sunt; illud autem mouet manens immobile; cuiusmodi sunt beatæ mentes,& id quod appetitur. Perspicuum igitur est,si mouere,& efficere idem essent, vt nonnulli existimarunt, idem de efficientibus etiam dici debere; vt efficientium aliud efficeret nullo modo, nullaq́; ratione ab eo,quod efficit, patiens; aliud autem efficeret,cum ipsum pateretur. Verùm falsa istorum opinio est; & latius patet mouere quàm efficere; quod constat ex opposito; pati .n. conuenit, *quibus motus affectio*, id est quibus ipse motus causa est accipiendæ alicuius affectionis; affectio autem accipitur vt album,vt calidum; quatenus illa specie motus, quæ alteratio dicitur, res agitatur; quamobrem pati vna quædam species motus est,idemq́; significat, q̃d alterari; moueri autem ad ea etiam pertinet, quæ feruntur,quæ crescunt,ac decrescunt. Ergo, cum opposita eiusdem ferè ambitus esse soleant (ex quo existit regula illa Topica, quot modis vnum oppositorum dicitur, totidem & alterum) quoniam moueri communius quiddā est, quàm pati; mouere ēt latius patebit,quàm efficere. Quamobrem de mouentibus sanè verum erit dictu *mouentium partim tangere, quæ mouentur*, illa scilicet,quæ in materia communicāt, quorumq́; motio effectio quædam est *partim autem minimè* illa nimirum mouentia,quæ non per effectionem, & alterationem mouent,sed excelsiore quodam modo (de quo in quæstionibus) neq. vicissim mouentur.

Cæterum notio illius vocis tangere vniuersè quidem statuatur in ijs,quæ situm habent; quorum hoc quidem mouens est, hoc autem motum;mutuo autem,atq́ vicissim mouens, et motum,quibus conuenit efficere,& pati. Plerunque igitur tangēs à tactis tangitur;omnia enim ferè,quæ in conspectu sunt, mota mouent;in quibus necesse est,& constat tangens à tacto tangi. Est autem,vt interdum dicimus,cùm mouēs tangit duntaxat, quod mouetur;minimè autem tangens à tacto tāgitur. Sed quoniam quæ eiusdem generis sunt,mota mouent;necessariò videtur à tacto tangi. Quamobrem si quid moueat manens ipsum immobile,ipsum quidem tanget id,quod mouetur, ab illo autē minimè. Dicimus enim interdum tangi nos ab illo, qui dolorē infert,minimè autem illum à nobis. De tactu igitur, qui in naturalibus est,hoc modo sit constitutum.

Concludit,quid sit vniuersè tangere; vniuersè inquam, quatenus omnibus efficientibus & vicissim patientibus conuenit. (Nam posset multo communior notio afferri; de qua in 5.

physic. & supra diximus; verùm ea nostro instituto non multùm accommodata est) ac tribus conditionibus tactum contineri asserit. Requiritur enim primo, vt quæ se tangunt, situm, & collocationem habeant; ac supple tu, simul iungantur extrema; deinde vt hoc sit mouens, illud motũ; postremò vt sint vicissim mouens & motum; quæ propriè diximus vocari efficiens, & patiens. Prima tantùm conditione seruata res etiam mathematicæ se tangerent, & cœlestia item corpora sese vicissim tangerent; prima, & secunda tantùm seruatis cœlestia corpora tangerent inferiora; tertia aũt adiuncta inferiora tantum ortui, & interitui obnoxia sese tangere queunt. Quamobrem Arist. maximè propriam istius vocis notionem explicando, duarum reliquarum notionum nos ẽt admonet; quarum vna maximè communis est, & mathematicis etiã conuenit; altera autem quæ cœlestibus inferiora mouentibus conuenit, paulò magis propria est. Omissa igitur prima illa tanquam nimis communi notione, quid inter secundam, quæ paulò magis propria est, & tertiam quam maximè propriam statuimus (pro vt etiam quarto phy. 48.) intersit, accuratè docet.

Nam quæ mouent non vicissim mota, tangunt, sed non tanguntur; quæcunq; autem mouent vicissim mota, tangunt, & tanguntur; ita vt voce tangendi, si physicè vsurpetur, significetur vis quædam alterandi; quare quod alterat tantum, & non alteratur, tangit & non tangitur; & quod alterat, & simul alteratur, simul etiam tangit, & tangitur. Talia sunt ea ferè omnia, quæ *in conspectu sunt*, quæ nobis ob os, atq; oculos versantur, & ortui, & interitui obnoxia sunt; cumq; hæc assiduè versemus, ac tractemus, nihil mirum, si plerunq. tangens à tactis tangi asseramus; sunt autem, *quæ eiusdem sunt generis*, id est quæ in eadem materia communicant; Genus enim persæpè apud Aristotelem, vt notat Philoponus, pro materia sumitur; omninoq; in generibus & categoriis res tantum caducas contineri alibi notauimus. Talia igitur quoniam mouent mota, *necessario uidentur tangi*, necessario iudicamus non modo tangere, sed ẽt tangi. Hoc in loco verba illa φαίνεται, & δοκεῖ, minimè fallacem opinionem designant, sed hoc significant, vt verè se res habent, ita etiam à nobis se habere iudicari. Sic sæpè istas voces esse intelligendas, docuit Ammonius in Porphirium in cap. de genere. Ergo quoniam inferiora ista nobis notiora sunt, tanguntq; se mutuò, & tanguntur; idcirco in istis maximè propriè tangendi vocem vsurpamus. Attamen, si quid sit, quod manens ipsum immobile cætera moueat, vt certè est, hoc quidem tanget alia, minimè autem tangetur ab illis. Confirmat id ex eadem voce, cum tralatè accipitur, & planè impropriè; in rebus scilicet incorpoream quandam, vt ita dixerim, motionem habentibus; vt cum dicimus tangi nos ab illo, qui dolorem infert, minimè autem illum à nobis. Ita igitur in rebus verum motum habentibus, quod efficit tantum, dicetur tangere, & non tangi. Atque hoc modo sit constitutum de tactu, *qui in naturalibus*, qui rebus hisce caducis conuenit. Nam res caducæ propriè naturales vocantur, quoniam ab iis, tanquàm antea cognitis ad res cœlestes indagandas profecti sumus; & nomen naturæ, quod primo rebus caducis imposueramus, ad cœlestes etiam transtulimus, quamuis etiã *in naturalibus* possumus interpretari vniuersè in omnibus rebus naturalibus: Ostendimus .n. quomodo etiam in cœlo sit tactus.

Quæstiones in sextum Caput.

1 Cur de tactu necessariò agatur ex tex. xliii.

2 Vtrum omnia, quæ efficiunt, tangendo efficiant ex eodem, & de calore Solis ex primo Meteor. digresſio.

3 Vtrum incorporea tangant; utrumque Deus posſit uocari effector ex eodem.

4 Vtrum punctum habeat situm, & locum ex tex. xliiii.

5 Vtrum Mathematica sint in loco ex com. Auerr. xliiii.

6 De multiplici notione istius uocis tactus.

7 Vtrum omnia se uicisſim tangentia habeant grauitatem, & leuitatem ex com: Philoponi cvi.

8 Vtrum mouere se latius fundat, quàm efficere ex tex. xlv.

9 Vtrum cœlum contineatur in eodem genere, atque cætera corpora ex com. Philoponi cviii.

1 *Cur de tactu necessariò agatur ex tex.xliii.*

DIxit Aristoteles,quoniam effectio,& perpessio,itemque mixtio constare nequit sine tactu,idcirco de tactu necessariò agendum:Dubitabit aliquis:Quid? effectio,& perpessio, itemq; mixtio sine motu cœli, sine Deo locum suum tutari non potest; ergo eadem ratione de cœlo nunc,& Deo agendum erit?Facile tollitur dubitatio. Quæ de cœlo,ac Deo dicenda sunt,suis locis afferuntur;ac tamen multo propius hæret tactus effectioni,& perpessioni, itéq; mixtioni,quàm Deus,aut cœlum.Nam hæc longius absunt;tactus verò est planè infixus in essentia,& notione istarum rerum.Quæ autem de iis,quæ dicuntur à Philopono, minus probemus;facilè nostram explanationem attente legentibus constabit.

2 *Vtrum omnia,quæ efficiunt,tangendo efficiant ex eodem;& de calore Solis ex primo Meteororum digressio.*

QVòd inquit Aristoteles,ea propriè facere,aut pati non posse,quæ se mutuò non tangãt; multas dubitationes leues habet,ut de torpedine,quæ manum afficit non tangens de magnete mouente ferrum, &non tangente; de medicamento humores purgante fine tactu.Facile enim isthæc dissoluuntur ex Aristotele 7.phy.xi.Vera enim propositio est in efficiente,& patiente proximo,non autem in iis,quæ efficiunt, & patiuntur aliquo interiecto intermedio.Ideo torpedo prius uim impertit quandam occultam reti; rete autem alteratum qualitate illa obstupefacit piscatoris manum,quàm tangit.Itá magnes alterat aerem tangens; aer alteratus,ac tangens ferrum, illud quoque alterat & mouet.Itá medicamentum communicat, & impertit qualitatem,&uim suam partibus intermediis,quousq; uis ista per tactum communicetur humori, atque eum trahat ; uel excitet naturam ad expellendum, quemadmodum putauit Aristoteles.Leuia igitur isthæc sunt,aut certè non grauissima.Illa est ad explicandum difficillima quæstio; quomodo Sol calfacit aerem minimè tangens, ac tot corporibus impatibilibus interiectis intermediis . Et quoniam res digna est,quæ diligenter tractetur, libuit huc conducere,quæ aliis in quartum caput primi Meteororum notauimus,quod bonam in partem à lectoribus accæptum iri confidimus.

Digressio in quartum Caput primi Meteor. de calore facto à Sole.

PRoponit inuestigandum Aristoteles de communi interprætum sententia in quarto cap. primi libri Meteororum,quomodo Sol,cum non sit igneus,&calidus,calorem tamen pariat; quem perspicue sentimus:Præfatur tamen, exquisitius de eo calore in iis , quæ de sensu, disserendum esse; quoniam calor est sensus affectio .i.affectio sub sensum cadens . Explicat autem quæstionem,statuens id,uel à solo motu Solis posse proficisci.Itá autem argumentatur Motus incitatus,propinquus,solidi corporis est aptus calefacere,& ignire, quàmuis non sit ipse calidus.Motus Solis est incitatus,propinquus , solidi corporis ; ergo motus Solis est aptus calfacere & ignire,quàmuis non sit ipse calidus.Maior propositio exemplo saggitarum patefit; quarum plumbum,si incitatius ferantur,liquescit.Minor tanquàm perspicua ponitur. Hinc autem causa redditur,cur motus sydcrum inerrantium,& motus Lunæ non ita calfaciat. Nam ille non est propinquus,hic non est incitatus, Addit obiter Aristoteles aliam causam , cur inferus locus sit calidus; quoniam à conuersione cœli truditur deorsum aliqua ignis portio , qui sub cœlo positus erat.Verùm hic sese offert sylua maximarum quæstionum . Dubitatur primum cur de calore exquisitius agere ad librum de sensu pertineat ; quando calor ante omnem sensum est;& amoto sensu adhuc tamen remaneret incolumis ; ut scribitur in categoriis cap. de iis,quæ ad aliquid.Præterea decipit nos Aristoteles.Nam in illis uerbis *Restat autem , ut dubitantes dicamus*,agendum proposuerat de calore in locis circa terram facto . Nunc autem de calore supremæ regionis aeris uidetur disserere; ea enim est,quæ motu cœli ignescit. Præterea idem frustra repetit,nam hoc antea in illis uerbis *lato autem primo elemento in orbem* tractarat; cum tamen nouum quoddam initium sumere uelle uideatur,dicens.*De facta autem caliditate,quam exhibet.Sol.* Præterea motus Solis non peruenit ad hæc inferiora ; ergo illa non segregat,non atterit,non calfacit. Respondet Alexander transire affectionem quandam à Sole prodeuntem per Lunam; quæ Lunam quidem non afficiat ob eius impatibilem naturam ; sed aerem tamen afficiat; ut torpedo non obstupefaciens funem manum tamen obstupefacit:Aut inquit posse etiam concedi Lunam affici; quando illa externas affectiones recipere potest,ut illuminationem; iis tamen exceptis,quæ ad interitum ducunt.Sed inanis responsio; ut hic Philoponus,&Olimpiodorus; secundo cœli 42.Simplicius,Auerroes, & referente Auerroe Themixtius animaduerterunt.Nam;ut alia nunc mittam, ista à Sole per Lunam transiens affectio, aut est motus secundum locum ipsius Solis,aut quippiam aliud.Si motus secundum locum,nihil

Dubitationes.

Responsio Alexandri confutata.

hil

hil absurdius. Migrabit enim accidens, cuiusmodi motus secundum locum est, de subiecto in subiectum. Sin quippiam aliud est; ergo non erit causa caloris motus ipse segregans, & atterens; sed ista alia affectio. Quòd si dicas idcirco Solem motu calfacere, quoniam Lunæ motum communicat, qui postea proximè atterit, & calfacit, quæro an suum communicet, an diurnum; non suum, ut Auerroes secundo cœli 42. inquit, & omnes Astrologi fatentur; proprius enim Solis motus Lunæ non communicatur: non etiam diurnum; quoniam ille à primo, & extimo globo, & Soli, & Lunæ, & reliquis planetis communicatur. At dices; Sol tamen est quasi instrumentum; quo intercedente motus diurnus à primo globo Lunæ communicatur. Dico primùm, fortasse Solem non esse instrumentum; sed intelligentia Lunæ Deo formata, illius etiam motum imitatur; deinde, ut esset instrumentum, non ipsi erat ista actio tribuenda uel uni, uel maxime Non enim actio ad instrumentum, sed ad id, quod primo efficit, referri debet; quod Aristotelis est secundo de anima xl. & secundo de generatione liiii. utrobique Empedoclem repræhendentis. Præterea magis essent instrumenta communicantia istum motum reliqui superiores planetæ, quàm ipse Sol. Nec Solis uelocitas, aut soliditas quicquàm prodesset ad istud munus obeundum, communicandi scilicet motus diurni. Nulla enim maior uelocitas requiritur, quàm sit uelocitas Lunæ; cum Luna tandem sit, quæ atterat, non globi superiores. soliditatem autē nihil prodesse ad istum motum communicandum, satis constat. Omnia enim corpora cœlestia, ut Philoponus notauit, solida sunt, & idcirco apta ad resistendum tactui. Quòd si solidum interpræteris densum, impropriè loqueris; & adhuc Sol ità bene communicaret motum diurnum, si paulò rarior esset; atque omnino quid illa corporis procul positi soliditas; & densitas ad atterendum ualeat, difficile est assequi cogitatione. Nam relicta sola Luna, dūmodo tā uelociter moueretur, ut mouetur, nihilominus aerem attereret, æque ac nunc atterat. Præterea tā nocte, quàm die, tam locis opacis, quàm lucidis calorem sentiremus. Respondet Alexander, tenebras disiungere partes aeris, quas intercipiunt, à reliquis partibus; idcircò impedire, quominus ab his ad illas, quas intercipiunt, perueniat motus, & calor; sed uana responsio. Nam tenebræ cum sint pura priuatio, non possunt disiungere partes aeris; & sine tenebris huc tamē motus non perueniret; nam altissimi montes sunt, qui istud præstant; ut aer hic inferior non moueatur à cœli conuersione. Quare ad totam quæstionem alio pacto respondet Auerroes secundo cœli 42. statuens cœlum agere non modo secundum superficiem, sed etiam secundum crassitiē, & densitatem: profundius enim, & densius esse etiam ualidius in agendo. Quamobrem cum stella sit densior pars orbis, & Sol maxima stellarum, nil mirum, si ab ea maximè dicatur prouenire actio. Verùm eædem occurrunt difficultates. Nā si est aliqua alia actio, non erit motus secundum locum; de quo uolunt loqui Aristotelem. Sin autem actionis nomine intelligat motum secundum locum, falsum est, quod dicit. Nam densissimus, & profundissimus est primus globus, & ab ipso sine ullo comite prouenit motus ille diurnus aerem atterens, nō autem a Sole. Præterea relicta sola Luna, ut dicebamus, modo tam cito moueretur, ut mouetur, eadem esset uis ipsius motus. Nihil enim ad hanc rem uidetur prodesse densitas, & profunditas corporis naturà à se distincti, ut est Sol à Luna. Nullus fortasse hactenus fuit, qui ualidius aduersus Aristotelem fuerit argumentatus; nec tamen quisquam pro illo ad usitatas etiam dubitationes satis respondit. Philoponus deserit penè impudenter Aristotelem. D. Thomas, & Auerroes se nesciunt explicare. Ludouicus Buccaferrea summus philosophus inquit desiderari à se præceptorem. Vicomercatus homo doctissimus, qui postremus hunc librum interpretandum suscepit, pollicetur aliàs se opinionem suam expositurum. Ego autem nunc meam exponam; non tàm studio rerum nouarum, aut arrogantiā, à quibus rebus naturà longissimè absum, quàm pietate erga Aristotelem unum omnium præceptorem adductus. Perpendamus igitur primum illa uerba. *De facta autem caliditate, quam præbet Sol, magis quidem per se, & accuratè in iis, quæ de sensu.* De qua, obsecro, caliditate à Sole exhibita loquitur Aristoteles in iis, quæ de sensu, nisi de lumine? Ergo facta caliditas nihil aliud erit, quàm lumen. Sic secundo cœli xlii. *Calor, & lumen generatur attrito ob eorum latione aere*, quasi calor, & lumen idem sint, ut à me paulò post intelligetis. Huius igitur capitis hæc, nisi fallor, sententia est; Quamuis de luminis natura differendum accuratius, inquit Arist. nobis sit in iis, quæ de sensu; afferamus tamen, & in præsenti non nihil, quod ualeat ad ostendendum, quo pacto Sol, tametsi non sit calidus, possit tamen calfacere; satis autem ad hanc rem ualebit peruagata mathematicorum opinio; idcirco ea tanquàm uera utetur. Sic agens de Iride posuit emissione radiorum uidendi munus à nobis obiri. Sic aliis etiam in rebus consueuit uti priscorum dogmatis; quousque ad proprium illa expendendi locum peruenisset. Putabant autem mathematici, quantum ex Alexandro in libro de sensu, & Philopono secundo de anima in disputatione de lumine intelligi potest, radios esse corpora tenuia, solida, & sphærica, quæ incitatissimo motu interceptum aerem attererent,

Responsio Auer. confutata

Explicatio propria

attereret,sic calfaceret,& illustraret.Dicimus igitur motũ nõ syderis,sed radiorũ habere uĩ atterendi,& calfaciendi.Quare Solis latio unica satis erit ad calorem afferendum. *Solis latio*, id est Sol ipse dum fertur; quo autem instrumento? coniectione radiorum ; qui citissimè mouẽdo aerem in causa sunt,ut calescat.Sic motus radiorum est qui calfacit.Iste autem pendet à latione Solis.i.à Sole dum fertur.Nam cum incitatissimè feratur , & sit satis propinquus , radii ab illo exeuntes illius naturam imitati,incitatissimè ferentur,& vibrabuntur.Sidera autem tarda,cuiusmodi est Luna,aut remotissima,cuiusmodi astra inerrantia,non ità incitatè, nec usque ad hanc remotam ab ipsis regionem efficaciter uibrare radios possunt.Id tibi uerius uidebitur, si illud attenderis,quod à Philopono in secundum de anima in digressione de modo uidendi dicitur,radium ex ueterum sententia sequi tanquàm corpus spiritale fontem suum; ideo quanto celerius fons mouetur,tanto etiam radius; quare magis atterit . Quocirca addit Aristoteles, posse à nobis accipi similitudinem ab iis,quæ apud nos fiunt.*Nam etiam hic, si quadam ui ferantur,uicinus aer maximè incalescit*,hoc significans, requiri uicinitatem ; quoniam longius lata uim amittunt.Ità cum Sol satis propinquus sit,maximo impetu uibrare radios potest; qui à remotiore,aut tardiore latione non ita efficaces acciderent.Addit etiam,*& hoc rationi congruenter euenit*,significans illud etiam multũ facere ad calfaciendi uim,quòd radii solidissima corpora sunt; qualia etiam apud nos sunt,quæ aerem debent accendere. Ergo hunc in modum argumentabimur.Motus incitatus corporis solidi est aptus ad calfaciendum,quàmuis ipsum corpus non sit calidum; motus radiorum est motus incitatus,&solidi corporis; ergo motus radiorum est aptus ad calfaciendum,quàmuis ipsi non sint calidi,nec Sol,unde proficiscuntur. Maior propositio exemplis eorum,quæ apud nos ferũtur,id est quorum nos ipsi in causa sumus, patet.Minor partim ponitur tanquàm à Mathematicis sumpta; partim explicatur ; quoniam radii cum ab incitato,& satis propinquo corpore proficiscantur,incitati & ipsi sint,& maximè potentes huc perueniant oportet.Quod autem interpretati sumus *Solis lationem* , Solem dum fertur; mirum id uideri non debet. Est enim usitatus , & frequens apud Aristotelem dicendi modus.Sic in disputatione de Cometis inquit,causam , cur intra Tropicos non gignantur, esse lationem Solis,&siderum,id est stellas ipsas,quæ ibi feruntur;& in sermone de lacte clarius,ubi dicebat,omnem superam lationem .i. omnia sidera lata uim calfaciendi, & attrahendi habere: Clarissimè autem ubi incipit de mediæ regionis impressionibus agere , inquit principium mouens esse orbem,in quo orbe est Solis latio segregans,&congregans.Sic uerba , quæ in proximè sequenti capite sunt *Primum enim sub latione in orbem est ipsum calidum* , explanat Alexan. id est sub corporibus latis in orbem.Epilogum autem faciens inquit Aristot. *ob hanc igitur sanè causam peruenit ad hunc usque locum calor*.Ergo egit de calore huius regionis, non supremæ; cuius calor huc peruenire non potest ob interuentum mediæ regionis ; nisi ob extrusionem alicuius portionis ignis,quam postea tanquàm diuersam causam infert dicens, *& propterea quòd ignis aerem ambiens sæpe motione segregatur,& ui deorsum fertur*. Hanc interpretationem facillimè accommodabimus textui xlii.secundi de cælo, quam Auerr. & D. Tho. procul aspiciebant; propius autem Simplicius (&cum ego non habens in memoria,quæ ibi à Simplicio dicebantur, per me hanc interpretationem inuenissem , illam postea à Simplicio tactam inueniens mirificè sum lætatus) & facillimè illa uerba exponemus *calor & lumen generatur*. Explicatio xlii. tex.ii.de cœlo.

Ponebant enim Mathematici aerem accendi,& illustrari attritu radiorum . Sic simul generatur calor in aere,quòd attritu illo accendatur,&lumen,quòd eodem attritu aer undiq; illustretur, &colluceat.Aliorum autem interpretationes nullæ.Auerroes non habuit illud uerbum, *& lumen*.Alexander quantum ex Simplicio suspicari licet,non satis certus fuit. D. Thomas inquit gigni ignem, qui est calidus & lucidus.Sed quæstio fuerat de calore,qui in terra sentitur, non de igne.Præterea motus cœli ita rarefacit ignem,ut destruat lumen,non efficiat; ex quo Auerroes initio libri de sensu,& secundo de anima 92.dicebat,ignem in sua Sphæra non lucere,sed alteri corpori admixtum.Omnes igitur hoc pacto facillimè dubitationes tolluntur . Quòd si cui uideatur obscurus loqui Aristoteles,memoria teneat,celebrem,& uulgatam tunc fuisse mathematicorum sententiam;quare poterat eam negligentius exponere ; aut fortasse sunt aliqua uerba deprauata.Corrosis.n.Aristotelicis lib. ut Strabo refert,à tineis , pro aureis ænea interdum à Tyrannione sunt reposita.Quod autem ad ueram Arist.de lumine sententiam attinet, eam sequenti anno exponemus in libris de sensu,& sensili. Quod enim mathematici ponebãt attritu radiorum effici,id ponit Arist.vi atque efficacia luminis:Habere enim lumen uim insitam calfaciendi,& attenuandi; quippe cum instrumentum sit primæ alterantis causæ ; idcircoque primam etiam qualitatem, cuiusmodi calor est , parere debeat; in quam sententiam multa hìc habes ab Olimpiodoro,à Simplicio primo cœli com.xx.à Philopono in secundo de anima in disputatione de lumine: ex quo mirum uideatur pium eo loco Philoponum aduersus Ari-

stotelem

stotelem repente nunc quasi Circeo poculo immutatum, impium esse factum, & impudentem.

3 *Vtrum incorporea tangant, atque utrum Deus possit uocari effector ex eodem.*

ADdidit Aristoteles illam uocem *propriè*, cum dixit, quæ propriè faciunt, & patiuntur, necessariò se tangere; quod fortè alicui dubitandi occasionem præbebit. Nam ea, quæ propriè faciunt, & patiuntur (sunt autem res corporeæ) propriè etiam sese tangunt; quæ autem impropriè faciunt, & patiuntur, ut sensus, & sensilia, ut appetitus, & expetibile, ut Deus, & Mundus, impropriè etiam se tangunt, quam tactus speciem nostri Theologi uirtualem nuncupant. An non septimò physicorum xi. & xii. planè ostenditur, inter mouens proximum, & motum, & inter sensum, & id, quod sub sensum cadit, nihil posse intercedere intermedium, sed necessariò sese tangere? Non ne inquit M. Tullius, Minæ, quæ mihi proponuntur, mediocriter me tangunt? idemque apud Græcos in uoce ἅπτεσθαι notat Philoponus euenire. Deus autem, quàmuis nullibi sit, tanquàm loco circunscriptus, tamen vi, & efficacitate sua ubique adest; unde illud Heracliti, Ne huic etiam loco desunt Dii immortales. Ergò, si quam latè sese fundit nomen effectionis, & perpessionis, tam latè etiam se fundit nomen tactus; absolutè dicendum erat, quæ faciunt, & patiuntur, sese tangere; aut si uox illa, *proprie*, priori membro addenda erat, secundo quoque ad iungi debebat. Puto istud spectasse Aristotelem, effectionis, & perpessionis nomen, quàmuis minus propriè, frequenter tamen usurpari solere in rebus etiam non corporatis, ut in sensu, in appetitu, in Deo; in iisdem autem usurpari etiam interdum nomen tactus, sed minus frequenter; quarè particulam illam *propriè* efficientibus, & patientibus potissimùm adiungendam censuit. Quod autem diximus Deum efficere, sed minus propriè, ita intelligi uelim, efficientis nomen in iis propriè rebus, ut audietis, & ut notat Philoponus, locum habere, quæ alterando agunt; quod quidem proprium rerum corporearum est, quæ qualitatibus sunt præditæ, & quidem contrariis. Hæc autem in Deum nullo pacto cadunt. Esse autem Cōditorem, & Autorem, non tantum moderatorem, & conseruatorem huius uniuersitatis, equidē non dubito. Quæram enim de Alexandro, conseruet ne Deus secundam mentem; fatebitur conseruare; at quo pacto conseruat? an propulsando, quæ illi possint officere? an cibum, & potionem suppeditando? nulla profectò alia ratione conseruare potest, quàm quòd essentia illius pendet, & proficiscitur ab essentiā Dei, ut lux à Sole. Quare non semel tantum hic mundus à Deo conditus est, sed assiduè procreatur. Conseruari .n. mea quidem sententia nihil aliud significat, quàm assiduè ab illo emanare: quare proximè sequenti capite solutis etiam formis perspicuè effectio tribuitur. Sed huiusmodi efficiens nullo pacto est contrarium patienti. Verùm de his alio loco diligenter exposuimus.

Quomodo Deus sit efficiens.

4 *Vtrum punctum habeat situm, & locum ex tex. xliiii.*

INquit Aristoteles, ubi est situs, ibi etiam esse locum. Dubitabis de puncto, quod situm quidem habet (quod ex Aristotele in categoriis cap. de quanto colligi potest, asserente lineam constare ex partibus situm habentibus) ac tamen caret loco. Quòd si neges, puncta esse partes lineæ, illud saltem tenebimus, lineam & partes lineæ situm habere; quæ tamen loco non continētur. Quod enim locatur, æquale loco sit oportet; locus autem est superficies; qui ergo illi linea æquabitur? Item extimus globus erit in loco à superficie etiam connexa; quandoquidē eius partes situm habent. Dicimus alia notione hic usurpari uocabulum situs, atque in categoriis. Nam ibi partes illæ situm habere intelliguntur, quæ simul constant, & permanent; sicuti illæ situ carent, quæ non simul constant, sed una præsente altera, aut effluxit, aut nondum aduenit. Ita etiam puncta, & lineæ partes, & extimus globus situm habent. Hic autem nomine situs nihil aliud significamus, quàm dimensum partium, ut locari possunt. Ita, quæ carent loco, carent etiam situ; quamuis puncta, & lineæ ea etiam ratione locentur, quà aut partes, aut termini sunt corporis, quod locatur.

5 *Vtrum Mathematica sint in loco ex com. Auerr. xliiii.*

AVerroes in com. xliiii. audiens Aristotelem affirmantem Mathematicis æquè tactum ac locum esse tribuendum, inquit locum minimè segregari posse à Mathematicis corporibus; qđ etiam consentaneum uidetur iis, quæ scribuntur quarto phy. xlvii. & lxvi. Contra idem Aristoteles pri. de cœlo lxix. scribit, quicquid est in loco, esse corpus sub sensum cadens; ergo corpus Mathematicum si sit in loco, sub sensum cadet, & erit naturale. Respondere eo loco uidetur Auerroes tacitè ab Aristotele indicari, propositionem illam esse translatis terminis intelligendam. i. omne corpus sub sensum cadens esse in loco. Sed rursus tertio de cœlo lv. perspicue negat Aristoteles, corpus mathematicum esse in loco. Soluit hunc nodum Zimara in

quinta

quinta contrad. tertii de cœlo, & in octaua huius libri, statuens ex Auerroe 4. physi. com. 47. quod tñ Auerroes hic à Philopono discere potuit, vt corpora mathematica cogitatione, non reapse constant, ita cogitatione locum habere, minimè autem re. Quicquid autem reapse est in loco; profectò sub sensum cadit, & est naturalibus qualitatibus præditum. Illud aût præterea teneamus, Mathematica non esse in loco certo, ac constituto, nâlia autem certam, ac definitam habere sedem; nam leuium superus, grauium inferus est proprius, ac certus locus.

6 De multiplici notione istius vocis tactus.

AFferuntur tres notiones istius vocis, tactus; prima est, ea se tangere, quorum extrema sunt simul; quemadmodum quinto etiam phy. est constitutum; secunda, ea se tangere, quorum extrema sunt simul; quorumq; præterea vnum est mouens, alterum mobile; tertia, ea se tangere, quorum extrema sunt simul; ac præterea vnum mouens est, & alterum mobile; postremo sese vicissim mouent, & mouentur, vicissimq; efficiunt, & patiuntur. Prima autem cogitatione duntaxat à cæteris duabus distinguitur. Nam reuera, quorum extrema sunt simul, ea sunt corpora, & quidem qualitatibus nâlibus prædita; quare aut mouebunt, aut mouebuntur. Sed cogitatione, vt diximus, distinguitur; quoniam, vt Mathematica à qualitatibus sub sensum cadentibus cogitatione abducimus, ita & in illorum tactu nullum motum concipimus; quàmuis eorû extrema simul esse intelligamus. Ita notio illa 5. phy. exposita magis quodammodo soluta, & libera, & vt inquiunt, abstractior est. Nec mirum, si eam ibi attulerit, vbi res communiter, & generatim considerabat; ac vel motum ipsum quodammodo mathematice contemplabatur. Licet enim naturali Philosopho interdum morem Mathematicorum in rebus à sensu abducendis imitari; quod pulchrè docemur ab Alexandro in præfatione in priora Analytica. Nec certè in physicis tractandis possumus omnino Mathematica despicere; quando hæ illorum termini, & accidentia sunt. Ergo si prima illa notio rebus naturalibus accommodetur (nam quæ scribuntur, pro subiecta materia esse intelligenda, docuit nos Ammonius in Categoriis, cap. de substantia) à secunda, & tertia non differt: secunda igitur & tertia propriæ philosophi naturalis sunt, multò autem magis propria, & familiarior tertia. Nam quemadmodum propriè res naturales sunt, quæ non tantum mouent, sed etiam mouentur; ita etiam magis propria videntur philosophi naturalis, quæcunq; non solum tangunt, sed etiam tanguntur. In voce. n. tangere, si physicè vsurpetur, inest vis quædam, & notio mouendi, atq; alterandi; vt voce tangi significatur moueri, & alterari; quare, quæ alterant tantum, non alterantur; tangunt, & nô tanguntur; quæ alterant, simulq. alterantur; simul etiam tangunt, & tanguntur. Hæc igitur propriæ physica sunt ob rationem à nobis allatam; nam quæ à Philopono affertur, nulla est. Inquit. n. tangens, & quod tangitur, esse ad aliquid, & vt M. Tullius vocat, sub eandem rationem cadentia: Quæ autem sunt huiusmodi, reciprocari debere, &, vt vulgò aiunt, ad conuertentiam dici; quare si tangens tangit, quod tangitur; certè, & quod tangitur, debet tangere tangens. Istud nihil est, neq. rectè terminos reciprocat. Ità enim dicendum est, tangens est eius quod tangitur tangens; & quod tangitur à tangente tangitur. Non. n. ea natura est rerum sub eandem rationem cadentium, vt, quod ex ipsis efficiens est, debeat euadere patiens; non enim dominus euadit seruus, aut pater filius. Illud autem valdè obseruandum est, secundam notionê, & magis & minus propriè vsurpari posse. In rebus corporatis magis propriè vsurpatur, vt cû dicimus, cœlum tangere inferiora; in rebus incorporeis planè impropriè, vt cum dicimus, tangi nos minis, aut conuiciis.

7 Vtrum oĩa se uicissim tangentia habeant grauitatem & leuitatem ex com. Philop. 106.

DIxit Arist. quæ sese mutuò tangunt, aut grauitatem habere, aut leuitatem. Dubitat Philop. de sphæris, quæ se tangunt, nec tamen, aut grauitatem, aut leuitatem habent. Dubitationem tollit inquiens, cœlum nunc ab Aristo. sumi tanquàm vnum corpus; est. n. quasi vnum magnum animal ex sphæris quasi partibus constans; partea aût, vt in explanatione verborum notauimus, non dicuntur sese tangere. Vel de rebus, inquit, caducis solum Aristot. loquitur; quòd tamen illi non vsquequaq; placet; sed nos verissimum credimus; quòd in voce tangendi uim quandam alterandi intelligimus, quæ magis propriè caducis, quàm cœlestibus inter se rebus conuenit. Aut non absurdè & diceremus, sphæræ, vt sphæra est, accidere esse in loco, & tangi: adest. n. octaua sphæra, quæ non est in loco, neq. tangitur. At corporum, quæ recta feruntur, perpetuus comes est locus, & tactus, quare illa, quibus perpetuò, & per se inest locus & tactus, aut grauitatem, aut leuitatem habent.

8 *Vtrum mouere se latius fundat, quàm efficere ex text.45.*

INquit Arist., mouere latius se fundere, quàm efficere; quod non caret difficultate. Efficere.n.est vna ex categoriis,& summum genus,ac motum continet;si motus accipiatur tanquàm fluxus formæ ex Auerroe primo phy.com.4. Ac sanè The. secundo de anima cap. 19. ostendit efficere latius patere,quàm mouere,idque significat Philoponus com.49. Obseruandum est,cum efficere vna ex categoriis statuitur,omnem actum comprehendere , vt ex exemplis,quæ Aristo.in proprio cap.affert, constare potest, tùm perfectum,& absolutum,qui energia,& functio muneris nuncupatur,tùm inchoatum,& imperfectum, qui dicitur motus;quare latius multò patet,quàm mouere.At verò in præsenti accipitur efficiendi vox,vt significat mutare secundum qualitatem . Mutatio autem secundum qualitatem non genus, sed species est motus; idcircoq; ad pauciores res pertinet.Themistius autem vtitur voce ἐνεργεῖν, quæ,& ipsa interdum latissimè patet, vt ex nono Metaphysi. constat; quare nihil cum iis , quæ nunc dicuntur, pugnat.

9 *Vtrum cœlum contineatur in eodem genere atq; cætera corpora ex com.Philop.108.*

VErba illa *eiusdem generis*, dupliciter interpretatur Philoponus; vno modo, quæcunque ex eadem materia constant; altero,quæcunq; sunt corpora; quasi omnium corporum vnum genus sit,quoniam omnia mouentur. Cæterum dubitabis: cœlum est corpus,& mouetur;ergo in eodem genere,ac reliqua corpora continebitur;quare sempiterna etiam in categoriis includentur; quod tamen non fit. Possemus interpretari cœlum contineri in eodem genere scientiæ naturali subiecto non autem in eadem categoria;quæ vera esset interpretatio. Sed afferam ego locum, vbi videtur Aristo. cœlum etiam in categoria ponere. Est autem locus tertio phys. tertio & quarto. Ibi enim asserit motum non esse præter categorias ; quare cuicunq; conuenit motus, illud erit in categoria. Sed cœlo perspicuè conuenit motus; ergo cœlum erit in categoria. Diximus in quæstionibus logicis,cum ostenderemus categorias ad Logicum pertinere, in rebus perpetuis verè non esse neq; genus, neq; speciem ; præterea etiam non satis vulgò notas esse; quare à categoriis esse exclusas. Cœlum tamen, quoniam multò maiorem rerũ caducarum similitudinem gerit,quàm beatæ mentes (est.n.quodammodo potestate , & quodammodo mortale , quod habetis ab Alexandro in nonum Metaphysicorum commentario 18.) & multo etiam notius est, tanquàm,& ipsum sensibus expositum; idcirco interdum ad categoriam refertur. Sic demonstrationes ab effectis,quòd syllogismis dialecticis similes sunt, illis interdum solent adnumerari.

Cap. Septi. Tex.Com.46. *Sequitur, vt quid sit efficere, et pati, dicamus. Accepimus autem à veteribus pugnantes quodammodo inter se sententias. Plerique enim in eo consenserunt; vt simile à simili nihil quicquam esse aptum ad patiendum dicerent, eoquòd nihilo plus alterum altero efficiens vel patibile sit. Eadem enim omnia similiter similibus conuenire. Dissimilia autem, ac differẽtia ad efficiendum, ac patiẽdum vicissim sunt idonea. Nam & cùm exiguus ignis à copiosiore corrumpitur, pati id ob contrarietatem*

Tex.Com.47. *aiunt. Contrarium enim esse exiguum copioso. Democritus autem solus præter cæteros nonnihil proprij attulit. Dixit enim efficiens, & patiens idem, & simile esse; neque enim concedit diuersa, ac differentia pati à se mutuo; quin, si diuersa quæ sunt, aliquid in se vicissim efficiant, id illis non quà diuersa, sed quà aliquid idem habent, euenire. Quæ igitur dicuntur, sunt huius-*

Tex.Com.48. *modi. Qui autem ita dicunt, uidentur quodammodo pugnantia perspicuè dicere.*

Diximus

Diximus post disputationem de tactu explicandum esse, quid sit efficere, & pati. Quare vt promissa appareant, ad istud præstandum iam aggredimur. Retinet autem consuetudinem suam Arist., vt veterum hac de re sententias expendat: quàmuis enim illæ veritatem non sint assequutæ; occasionem tamen assequendi præbuerunt, vt audietis. Quòd veritatem non assequerentur, vel inde patet, quòd pugnantes quodammodo erant; verum autem cum vero non pugnat, quinimò mirifice consentit. Pleriq. igitur, nimirum omnes ferè præter Democritum, cuius tamen auctoritatem semper plurimi fecit Arist. putarunt simile non adhibere effectionem suam aduersus simile, neq; simile pati à simili, *eoquòd nihilo plus altero efficiens, uel patibile sit.* Quamuis.n. efficientia inferiora patiantur etiam non nihil, & patientia efficiant; tamen efficientia plus efficiunt, quàm patiantur, patientia autem plus patiuntur, quàm efficiant. At si simile esset efficiens patienti, certe *eadem omnia similiter similibus conuenirent*, id est eadem vtriusq; vis esset in efficiendo, & in patiendo; idcirco neutrum esset potius efficiens, quàm patiens. Ergo ita possumus argumentari. Efficiens debet plus efficere quàm patiatur; patiens magis pati quàm efficiat: simile qua simile non potest magis efficere, quàm pati, neq. magis pati, quàm efficere; ergo simile, quà simile neq; efficiens, neq; patiens statui debet. Restat vt dissimilia, ac differentia in sese mutuo agant, & à se vicissim patiantur. Nam si effectio, & perpessio est, vt certe est; aut inter similia versari debet, aut inter dissimilia. Non versatur inter similia, vt ostendimus: sequitur ergo, vt inter dissimilia. Quòd si cernis copiosum ignem agere in exiguum, illumq; absumere; scito in effectione illa inesse contrarietatem. Exiguum.n. contrarium est copioso; copiosusq. ignis consumit alimentum exigui. Contra Democritus censuit efficiẽs, & patiens, *idem, & simile esse*, id est esse idem per similitudinem; omnino enim idem non potuisset: sæpe autem apud Aristot., vt alias notauimus, sequens vox explicat præcedentẽ, quæ dicitur *iratiyoos* apud Asconium in 2. in Verrem. Cur autem Democritus ita censeret, rationem afferebat. Effectio, & perpessio aut in similibus versatur, aut in dissimilibus; non in dissimilibus; ergò in similibus. In connexo cæteris etiam cum Democrito conueniebat. Assumptum inde probabimus, quòd si omnino res dissimiles sint, vt linea, & color, alterum ab altero non patietur; quòd si dissimilia videntur in se agere, & à se pati; idcirco euenit, quòd aliquid idem habent, quo quidem effectio nititur. At si dissimile quà dissimile ageret, & pateretur; certe linea, & color, superficies, & sapor, quoniam res dissimiles sunt in se mutuò agerẽt, & paterentur; quod tamen non fit. Ergo, quæ à Democrito afferuntur, pugnant quodammodo cum iis, quæ afferuntur à reliquis. Dicimus autem pugnare non omnino, sed *quodammodo* quoniam utraq; sententia aliquid veri, aliquid item falsi continet; ambæq., si recte intelligantur, defendi queunt, quemadmodum secundo de anima obiter est ostensum; nunc autem ex proposito ostendetur.

*Pugnæ istius causam illud sustinet; quòd, cum vniuersum
quiddam deberent inspicere, vtrique partem aliquam attigerunt. Simile enim, et vsquequaq; indifferens à simili nihil quicquàm pati, verum est. Cur enim alterum sit magis efficiens al
tero? Ac si aliquid à simili pati posset; & idem à se ipso; ac sa-
nè his ità se habentibus nihil interitus expers, neque immobile* Tex.Com.49.
*erit, si quidem simile quà simile, efficiens. Idem enim se ipsum
mouebit omne. Atque omnino diuersum & nullo pacto idem, similiter. Nihil enim patiatur candor à linea, aut linea à candore, nisi interdum ex accidente; vt si accidat albam, vel atram
esse lineam. Non enim se illa è natura sua deijciunt; quæ neque
contraria sunt, neque ex contrarijs constant.*

Est quatenus simile patiatur à simili; est quatenus dissimile à dissimili. Oportet.n. efficiens, & patiens conuenire, atq. idem esse in materia; differre autem forma, & qualitate. Hoc modo tota res verissime exponitur. Veteres autem partem tantùm spectabant; nam uel materiam, quæ in utroq. eadem esse debet, ut Democritus, vel formam, & qualitatem, quæ diuersa sit oportet, ut cæteri omnes. Concedit igitur Aristoteles ambas sententias quadam ex parte

veras esse; fateturq; primum ab illis, qui Democrito non assenserunt, verè dictum esse, simile ab omnino simili pati non posse; quoniam neutrum maiorem in efficiendo vim obtinere potest, quàm alterum, vt antea declarauimus; quinimò aliud pro ipsis argumentum affert. Si simile qua simile ageret in omnino simile, idem etiam ageret in se ipsum idem.n. sibi ipsi est simillimum. Quòd si idem agit in se ipsum, se ipsum etiam mouebit; effectio enim, & actio est motus quidam, id est alteratio; quæ cum sit via ad interitum; idem etiam interimet seipsum. Quã obrem *his ita se habentibus*, si quemadmodum ipse postea explicat, simile, qua simile esset efficiens, nihil esset immobile, nihil interitus expers; quæ si à veritate abhorrent, ut certè abhorrent, concedamus non ab omnino simili pati simile. Deinde Democrito fauens inquit, *atque omnino diuersum, & nullo pacto idem similiter*, supple tu ex superiori membro, verum est pati non posse. Candor.n. non patitur à linea, neq; linea à candore, nisi ex accidente, Linea.n. candida aget fortè in atram, verùm non qua linea, sed qua candida. Exempli aũt causa ponit lineã, nam verè color inest superficiei, non lineæ. Commune autem præceptum tradit, nunquam illa se è natura sua deiicere, quæ aut non sint contraria, aut non constent ex contrariis, interiecta. s. intermedia inter contraria, vt flauum, & viride inter album, & nigrum. Nam ista ẽt cum vno extremo comparata alterius instar obtinent. Quare cum pati nihil aliud sit, quàm è sua natura quodammodo dimoueri, & efficere nihil aliud, quàm id, quod patitur, è sua natura dimouere: Dimouere aũt è sua natura ad contraria, aut intermedia pertineat; profectò ad eadem quoq; effectio, & perpessio pertinebit. Hoc ita constituto, facilè constabit, quomodo partim simile, partim dissimile sit efficiens patienti.

Tex. Com. 50. *Verùm quoniam non quoduis est idoneum pati, & efficere, sed quæcunque aut contraria sunt, aut cõtrarietatem habent, necessariò efficiens patienti genere quidem simile est, & idem, specie autem dissimile, & contrarium. Idoneum enim est, corpus quidem à corpore, sapor autem à sapore, color autem à colore pati; vniuersè autem quod eiusdem generis ab eo, quod eiusdem generis.*

Tex. Com. 51. *Huius autem rei in causa illud est, quod omnia contraria in eodem genere. Efficiunt autem, & patiuntur a se vicissim contraria. Quamobrem necesse est, eadem quoquomodo esse efficiens, & patiens; quoquomodo autem diuersa inter se, ac dissimilia.*

Hæc verba talem quandam argumentationem continent. Contraria continentur in eodẽ genere, specie aũt, supple tu, diuersa sunt, quod satis ex definitione patet, contraria.n. sunt, quæ sub eodem collocata genere maximè inter se distant: efficiens, & patiens vel contraria sunt .i. extrema quædam, vt atrum, & album, vel saltem quoquomodo *contrarietatem habent*, vt intermedii colores, qui cum vno extremo collati alterius instar obtinent; ergo efficiens, & patiens in eodem quidem genere contineantur, specie autem diuersa sint oportet. Minor quidẽ propositio pri. phy. longa oratione est explicata; ostensumq; non quoduis agere in quoduis, aut à quouis pati, sed contrarium in contrarium, & à contrario; nunc autem tanquàm perspicua videtur poni. Conclusio autem simul inductione quadam uera esse ostenditur; quantum .s. ad illam partem pertinet, efficiens, & patiens genere eadem esse debere; nam corpus patitur à corpore, sapor à sapore, à colore color; simulq; ex causa demonstratur; quoniam .s. efficiens, & patiens sunt contraria. Contraria autem in eodem genere continentur. Non ita autem multus est in ostendendo efficiens, & patiens esse diuersa specie, & forma; quoniam id clarissimum videtur; sed asseueranter constituit, efficiens, & patiens esse, *quodammodo eadem*, id est genere, *quoquomodo autem diuersa*, id est specie, & forma. Quomodo autem corpus à corpore patiatur, habebitis in quæstionibus.

Quoniam autem efficiens, et patiens genere quidem eadem & similia, specie autem dissimilia, contraria autem sunt huiusmodi; manifestum est, quòd contraria, & intermedia sunt pa-

tientia,& vicissim efficientia. Vniuersè enim interitus, & generatio in his. Quamobrem, & rationi consentaneum iam est, ignem calfacere, & frigidum refrigerare, atque vniuersè efficiens sibi ipsi simile, quod patitur, reddere. Efficiens enim, et patiens contraria sunt; & generatio in cõtrarium. Quamobrem necessariò patiens in efficiens mutatur. Ita enim generatio in contrarium erit.

Probatum est, eò quod efficiens, & patiens sint contraria, idcirco esse genere quidem similia, specie autem dissimilia. Nunc uicissim, eo quòd efficiens, & patiens sint genere quidem similia, specie autem dissimilia, probamus efficiens, & patiens esse contraria. Ita enim argumentamur. Genere similia, specie autem dissimilia sunt contraria (quæ propositio illis uerbis significatur *contraria autem sunt huiusmodi*) efficiens, & patiens genere quidem sunt similia, specie autem dissimilia; ergo efficiens, & patiens sunt contraria, uel saltem intermedia. Ita enim disponi propositiones debent, quàmuis, eo quòd terminis ad reciprocandum accommodatis constent, uideatur apud Aristotelem uariatus ordo subiecti, & prædicati. Vides igitur in istis argumentis circulum quendam; de quo in quæstionibus. Nunc alteram rationem consideremus, quæ ad idem affirmandum affertur, & illis uerbis significatur, *uniuersè enim interitus, & generatio in his.* Omnis generatio & interitus versatur in contrariis ut primo phy. est ostẽn. sum; effectio, & perpessio est generatio, & interitus quidam (accipimus enim nomen generationis, & interitus cõmuniter, vt omni mutationi conuenit) ergo effectio, & perpessio in contrariis uersetur oportet. Hinc colligit, ignem rationi congruenter calfacere, & frigidum refrigerare, atq. uniuersè efficiẽs reddere sibi ipsi simile qđ patitur Colligit aũt hũc in modũ, qđ patitur ab efficiẽte, tãdẽ generatur, & fit aliquid; qđ generatur, cõuertitur in cõtrariũ eius, qđ ante erat (generatio. n. i cõtrariũ fertur, ut iam diximus, & qđ est calidũ, quà calidũ, non calefit, sed qđ est frigidum) ergo quod patitur ab efficiente, tandem conuertitur in contrarium eius, quod ante erat. Ante erat dissimile, ut posuimus; ego si debet conuerti in contrarium, conuertetur in simile. *Ita. n. generatio in contrarium erit,* id est si quod patitur initio quidem dissimile, tandem uerò simile efficienti euadat; genitum erit aliquid contrarium illi, quod antea erat.

Nec verò absurdum est, vtrosq́; quamuis non eadem dicãt, similiter tamen naturam attingere. Dicimus enim pati interdum quidem subiectum, vt hominem sanari, & calfieri, & refrigerari, et alia eodem modo; interdum autem calfieri quidem frigidum, sanari autem, quod ægrotat; atque utrunque verum est. Idem de efficiente quoque intelligendum est. Nam interdũ quidem hominem dicimus calfacere, interdum autem calidũ. Fit enim ut partim materia patiatur, partim cõtrarium. Qui igitur ad illud spectauerunt; efficiens, & patiens aliquid idem habere putarunt oportere; qui autem ad altera, contrarium. Tex.Com.52.

Effectionis & perpessionis naturà integre exposita iam non difficile est uidere, quomodo Democritus, & cæteri, qui ab ipso dissenserunt, quàmuis pugnantia quodammodo dicant, utrique tamen naturam istam attingant *similiter*, id est utrique quadam ex parte; neutrique à consuetudine loquendi discedant; ut primo etiam phy. notatum est. Nam cum quod patitur, ex duabus partibus concretum sit, materià ipsà, & forma, siue qualitate (nomen enim formæ in præsenti communiter sumimus) per quam qualitatem cum efficiente pugnat; itemque quod efficit, concretum sit; fit, ut interdum materiam ipsam pati dicamus, quoniam ex una qualitate in aliam mutatur; ut cum dicimus, hominem calfieri, vel refrigerari uel sanum reddi. patitur .n., & mutatur homo ex cõtrariis in cõtrarias qualitates; interdũ autem dicamus contrariũ ipsũ pati; quoniam altero contrario aduentante ipsum abire cogitur; ut calidum refrigerari, frigidum

dum calfieri, ualidum in morbum incidere, ægrotantem in pristinam uindicari ualetudinem, eodemque pacto de efficiente intelligendum est. Nam cum & ipsum duabus partibus constet, materia, & forma, siue qualitate, interdum materiæ, & subiecti mentionem facimus, ut cum dicimus hominem, uel ignem calfacere, interdum formæ, & qualitatis, ut cum dicimus calidum calfacere. Attendendum tamen hunc duplicem loquendi modum in materia potius esse intelligendum Aristoteli placere ob causam, quam in quæstionibus audietis. Idcirco enim postquam de efficiente quasi obiter dixit, statim ad patiens redit, & inquit. *Fit enim ut partim materia patiatur, partim contrarium*, id est forma ipsa, quæ formæ aduenienti contraria est. Cum igitur tum efficiens, tum patiens duabus partibus constent, materia, & forma, materiaque in ambobus eadem sit, formæ dispares, & contrariæ, *qui ad illud spectauerunt*, qui ad materiam, & subiectum aciem animi intenderunt, cuiusmodi fuit Democritus, putarunt efficiens, & patiens habere aliquid idem oportere, idcircoque similia quodammodo esse; *qui autem ad altera*, qui attenderunt (ut reliqui omnes præter eos, qui à Democrito) formas, & qualitates illas, per quas efficiens à patiente diuersum est, *contrarium*, statuerunt efficiens, & patiens aliquid contrarii habere debere.

Tex. Com. 53. *Eodem autem modo se habet, ut nostra fert opinio, efficere, et pati, quo mouere, & moueri. Nam mouens quoq; dupliciter dicitur. Nam & id, in quo principium motus est, uidetur mouere (prima.n. causarum principium est) & illud præterea, quod è postremum ad id, quod mouetur, et ad generationem. Similiter autem de efficiente. Nam medicum sanare dicimus, & uinū.*

Explicauimus ferè naturam efficientium, & patientium. Verùm exoriri adhuc possunt nonnullæ dubitationum nubeculæ, quæ nisi discutiatur, mirificè nos perturbaturæ sint. Ergo, ut illis obuiam eamus, intelligendum est, cum mouere, & moueri sint quasi genera, efficere autem, & pati quasi species (idem autem dictu est, ac si dicas mouens, & motum, efficiens, & patiens) idcirco, quod illis conuenit, in hæc quoque transferri commodè posse. Firmissimum.n. est præceptum illud sæpe ab Aristotele traditum, ut quarto Top. ut initio categoriarum, quicquid generi conuenit, conuenire etiam speciei. Conuenit autem mouenti, ut dupliciter dicatur, primum scilicet, & secundum, aut etiam tertium, quartū, ac deinceps: Multa enim persæpe mouentia in aliqua re mouenda adsunt, ut in commouenda aqua adesse potest Pompeius, qui baculo utatur ad mouendum lapidem, qui tandem aquam commoueat. Ergo in commouenda aqua plura adsunt mouentia, Pompeius, baculus, lapis. Pompeius dicitur illud, in quo principiū motus quē quidē mouere nullo pacto est dubitandū; non modo enim causa est, sed etiam causarum prima, ut paulo post audietis. Ita primo Meteororum cap. ii. dicebat Aristoteles *unde motus principium omnibus inest illam causam putandum primam*; lapis autem dicitur *ultimum ad id, quod mouetur* ultimum mouentium (si ab eo, quod est principium motus, numeratc inceperis) quodque proximum est rei, quæ mouetur, omninoque *ad generationem*, id est, quod cōiunctum est rei, quæ gignitur. Sæpè enim notauimus generationem, & rem genitam idem significare. Eodem igitur modo in efficiente se habet. Medicus ad efficiendam ualetudinem utitur uino. Medicus est efficiens primum; uinum autem efficiens postremum, & proximè hærens rei efficiendæ. Animaduersio hæc quam afferat utilitatem, procedente disputatione intelligetis.

Quod igitur primum mouet, nihil impedit, quominus in motu sit immobile; in quibusdam autem necessarium quoq; est: Vltimum autem semper mouere motum. In effectione autem primum quidem impatibile, ultimum autem ipsum quoque patitur. Quæcunque enim eandem materiam non habent, efficiūt manentia impatibilia, ut ars medendi. Ipsa enim restituendo valetudinem nihil patitur ab eo, cui restituitur. Cibus autem, & ipse efficiens, patitur tamen aliquid; vel enim calefit, uel re

frigeratur,

frigeratur, uel aliud quiddam patitur, cum simul efficit. Est autem medendi quidem ars ueluti principium, cibus autem ultimum, ac tangens. Quæcunque igitur non in materia formam habent, illa quidem de efficientium numero sunt impatibilia; quæcunque autem in materia, patibilia. Materiem enim asserimus similiter, ut ita dixerim, eandem utriusque oppositorum esse, tanquam genus sit. Quod autem calidum esse potest, si calfaciens adsit, atque illi incubet, planè calfieri necesse est. Quamobrem, prout dictum est, efficientium hæc quidem impatibilia, illa autem patibilia; & quò pacto in motu, eodem etiam in efficientibus se habet. Illhic enim primò mouens immobile, et in efficientibus primò efficiens, impatibile. tex.Com.54

Ex conuenientia illa, quam in efficientibus, & mouentibus reperimus, hæc altera sequitur, ut quemadmodum primò mouens ferè est immobile, ita primum efficiens sit impatibile; & quemadmodum ultimum, ac proximum mouens mouendo mouetur, ità ultimum, ac proximum efficiens efficiendo etiam patiatur. Nolumus tamen intelligi perpetuò, primum mouens esse immobile; dicimus enim medicum esse primam causam in restituenda ualetudine, (non enim nunc illud simpliciter primum mouens intelligimus, qui est unus, & Princeps ille Deus, sed quod est primum propriè respectu talis motionis) ac tamen dum corpus ad ualetudinem mouet, potest & ipse moueri, aut chirugia utens, aut aliquo alio modo ex accidente commotus. Satis est, si ita dicamus, primum mouens in his caducis rebus nihil impedire quominus mouendo non moueatur; minimè enim necesse est medicum in mouendo moueri; *in quibusdam autem*, ut in rebus æternis, & globis ipsis cœlestibus prima mouentia, quæ sunt beatæ mentes, necessariò sunt immobilia. Idem de primis efficientibus intelligatur, aut esse omnino impatibilia, aut non necessariò pati. Affert autem Aristoteles præceptum ad istam rem plenius percipiendam, quod septimo etiam metaph. attulit; quæ non communicant in materia cum patiente, efficere non patientia, ut medendi artem. Nam illa quidem efficit sanitatem, nec tamen à sanitate patitur; contrà autem cibus, quo medicus ad ualetudinem restituendam utitur, dum efficit & immutat corpus ægroti, ab illo etiam uicissim immutatur: aut enim calfit, aut refrigeratur, aut expellitur, aut in suam naturam conuertitur. In causa illud est, quòd ars medendi non communicat in materia cum sanitate; ars enim uersatur in mente, sanitas in corpore; cibus autem eandem, quam sanitas, materiam habet, quatuor .s. elementa. *Est autem medendi ars ueluti principium*, id est in hac effectione locum obtinet primi efficientis, in quo diximus esse principium motus, *cibus autem ultimum, ac tangens*, id est efficiens proximum. Ergo possumus ex his exemplis duos exponentes, quos uocant, syllogismos constituere. Medendi ars non patitur ab eo, quod ipsa efficit. Medendi ars est primum efficiens; ergò primum efficiens non patitur ab eo, quòd efficit. Contra cibus patitur ab eo, in quod ipse agit; cibus est efficiens proximum; ergo efficiens proximum patitur ab eo, in quod agit. Ita igitur statuamus, *quæcunque non in materia formam habent*, id est non in eadem materia (nam, & artis aliqua est materia, ut anima, & tamen ars non patitur à sanitate, quoniam .s. satis est, non eandem esse materiam) hæc, inquã, sunt impatibilia, *quæcunque autem in materia* supple tu, eadem communicant, efficiendo etiam patiuntur. Quod indicant sequentia uerba, ubi inquit materiam esse eandem utriusque oppositorum quasi dicat, proximè efficientia, ut cibum, esse opposita rei, quæ patitur (si enim ille calidior, hæc frigidior; aut contra hæc calidior, ille frigidior) opposita autem communem materiã habent; quare nihil mirum, si efficiendo uicissim patiantur. Sed cautè inquit *similiter, ut ita dixerim*. Nam quamuis substantia materiæ eadem sit, quæ tanquam solum, & fundamentum substernitur oppositis, aliter tamen ad unius, atque ad alterius ex oppositis susceptionem præparatur. Est ergo, quo ad substantiam pertinet, eadem, minimè autem usquequaque eadem; quoniam uariè qualitatibus afficitur. Addit etiam *tanquam genus sit*, ut magis quodammodo naturam istius communis materiæ exprimat. Nam ut genus oppositis differentiis subiicitur; ita materies oppositis formis. Quid autem inter genus, & materiam intersit; ex Alexandro suo loco docebimus

docebimus. Quoniam autem eadem est oppositorum materia, fit, ut, *quod calidum esse potest* nimirum frigidum ipsum, in quo est materia apta etiam ad calorem accipiendum, cum primum illi calfaciens admotum erit, caloris formam induat. Audistis igitur alteram ex priore emanantem inter mouentia, & efficientia similitudinem; ut quemadmodum primum mouens est immobile, proximum autem mouendo mouetur; ita primum efficiens sit impatibile, proximum autem efficiendo patiatur.

Est autem efficiens causa, tanquam vnde principium motus. Illud autem cuius causa, non efficiens; quare sanitas minimè efficiens, nisi tralatè. Quousque enim efficiens adfuerit; quod patitur, fit aliquid: habitibus autem præsentibus non amplius fit, sed iam est. Species autem, & fines habitus quidam; materia autem quà materia, patibile. Ignis igitur in materia calorem habet. Quòd si aliquis esset solutus calor, ille nihil profectò pateretur. Verùm hunc quidem solutum esse, fortè nefas est; alia autem aliqua si sint eiusmodi; in ijs, quòd diximus, verum erit. Quid igitur sit efficere, & pati, & quibus conueniat, & quam ob causam, & quomodo, hoc pacto sit constitutum.

Quoniam diximus, primum efficiens nihil patiendo efficere; quod fini quoque conuenire uidetur; nam quod amatur, uariè afficit amantem, cum ipsum tamen nullo pacto afficiatur; idcircò nequis labatur, atque efficientem causam cum fine confundat; illa diligenter distinguit Aristoteles; docetque efficientem causam esse illam; unde motus uerus & naturalis, non autē tralatè dictus originem habet. ***Illud autem cuius causa,*** at finis non est id, unde uerus, & naturalis motus incipiat; sed tralate tantum mouet; quare minimè est efficiens causa, nisi tralatè, & impropriè. Impropriè enim, quicquid causa est, efficere dici potest, ut simplicius secundo phy. & Alex. tertio quæstionum notarunt. Proprie autem minime est efficiens. Ac nisi iam allata ratio satis tibi persuadeat, quamuis firmissima illa quidem est; sequentem audias. Cum efficiens adest & efficit; patiens fit aliquid; cum finis adest, non amplius fit aliquid, sed iam est: ergo finis non est efficiens. Maior clara est; si de efficiente actu intelligas, quomodo intelligi debet. Eatenus enim dicitur ignis efficere formam suam in ligno; quatenus lignum non euasit perfecte ignis. Cum primum autem euasit perfecte ignis; primus ille ignis, qui efficiebat, nihil efficit amplius. Minor autem ut bene percipiatur; scire licet (quamuis hac de re cumulatius in quæstionibus) formam, & finem esse idem numero, ut secundo phy. secundo de animalium ortu, octauo Metaph. est ostensum. Eadem enim sanitas, quæ nunc format illum, qui antea ægrotabat, erat finis medici. Quare, & finis & forma uocantur habitus, quòd maneant in re ipsa, illamque exornent; sicuti ***materia, quà materia*** nam secunda materia, ut formam aliquam habet, posset aliquid efficere) ***est patibile,*** istis habitibus subiicitur. ***Præsentibus igitur habitibus*** genita iā forma, quæ simul etiam finis est, quod antea ad istam formam conducebatur; non amplius cō ducitur, non fit, sed factum iam est. Hoc probe fixo, suumque finem iam spectante disputatione repetit illud Aristoteles ***ignem in materia calorem habere,*** idcircoque, supple tu, pati dum efficit; quod de uno igne dictum ualet etiam in reliqua, quæ eandem materiam habent. ***Quòd si esset aliquis solutus calor,*** id est à materia segregatus, & liber, & quasi idea quædam (obiter. n. repellit Ideas illas platonicas) nihil profectò pateretur dum efficit. ***Verum hunc quidem solutum esse, fortè nefas est,*** fieri non potest, quemadmodum septimo Metaph. docuimus, ut naturales, caducæque formæ, cuiusmodi ignis est, sint solutæ, & segregatæ à materia; idcircoque efficiendo etiam patiuntur, ***alia autem aliqua si sint eiusmodi,*** ut beatæ mentes (ita solutus etiam formis uidetur effectionem tribuere) ***in iis, quod diximus uerum erit*** ista inquam efficiendo nō patientur. Epilogum deinde suo more inducit Aristoteles, atque inquit, satis fere esse constitutum, ***quid sit efficere, & pati*** non quòd definitiones sint allatæ, sed quoniam facile ex dictis excerpi queunt; intelligo autem definitionem explicantem notionem; efficere enim est mouere ad qualitatem patibilem; pati autem moueri ad qualitatem patibilem; ***& quibus conueniant*** nimirum rebus in eadem materia communicantibus, ***& quam ob causam*** quod scilicet una sit

materies,& eadem,formæ autem diuersæ,ac pugnantes,*& quomodo*,quòd opposita forma,oppositam expellendo patiens sibi simile reddat ; ita vt concinnari integra definitio hoc pacto queat. Efficere est mouere ad patibilem qualitatem ; ita vt patiens efficienti simile reddatur (quibus verbis forma ipsa effectionis significatur) in ijs,quæ eandem materiam habent (quibus verbis exponitur subiectum) ob hanc ipsam causam,quod materia vna,atq; eadem sit, formæ autem diuersæ ac pugnantes. Pati autem eodem modo definietur,loco tamen illius vocis *mouere* ponendo *moueri*. De quibus definitionibus plura in quæstionibus.

Quæstiones in VII. Caput.

1 Argumentorum, quibus Aristoteles probat simile non pati à simili, consideratio ex textu 48.
2 Quomodo causa receptionis sit genus, actionis autem species ex com. Auer. 50.
3 An demostratio in orbem ducta fidem faciat ex com. 50. Auerr.
4 Quomodo contraria constent eadem materia ex com. Phil. 111.
5 De causis glaciei ex eodem com.
6 Quo pacto subiectum, vt homo, calefaciat ex tex. 52.
7 Ad quod causæ genus instrumentum referatur ex tex. 53.
8 Non omni ex parte similia esse mouentia efficientibus ex com: Philoponi. 112.
9 De similitudine ac dissimilitudine materię,& generis ex tex. 54.
10 An forma, & finis sint idem ex tex. 55.
11 Quæstio de mutua effectione,&perpessione,siue vt nostri dicūt, de reactione, ex latinis.
12 Vtrum idem à semetipso pati queat, ex iisdem.
13 An simile patiatur à simili.

1. Argumentorum quibus Arist. probat simile non pati à simili,consideratio ex tex. 48.

INquit Arist., simile non posse pati ab omnino simili; quoniam nihilo magis erit vnum efficiens,q̃ alterum; atq. addit,si simile pateretur à simili, fore ēt, vt idem patiatur à se ipso; quare se ipsum ēt moueat,& interimat. Vtraq; ratio dubitationem habet. Nam quod ad primā attinet,quàmuis vtrunq; æquè sit efficiens; non tn̄ tollitur effectio,sed mutua effectio,& mutua perpessio est. Quod autem ad secundam, videtur Aristo. confundere simile cum eodem. Nam idem sibi ipsi est idem; minimè aūt simile;quandoquidem similia ex qualitate dicuntur; ex quo simile, vel dissimile nuncupari, proprium qualitatis statuitur. Primam dubitationem hoc pacto tollimus. Effectio inanis,& superuacua esse non debet; Erit aūt superuacua,nisi efficiens vincat patiens. Nam si ambo æquè efficiant,& æquè patiantur; quam vtilitatem afferet isthæc effectio? quod ex illa effectum prodibit? Ergo illud uerè efficiens est, quod, quàmuis vicissim à patiente patiatur,plus tn̄ efficit,q̃ patitur; at simile si poneres,sequeretur,quòd nihilo plus efficeret,quàm pateretur. Quo tn̄ pacto doceat Galen. morbo æqualia, & similia in gradu medicamenta esse adhibenda, infra intelligetis. Secundæ autem difficultati ita occurrimus: primum dicimus, quasi argumentari Aristotelem à minori ad maius. Nam si simile, qua simile promoueret effectionem suam in simile; profectò multò magis idem in se met ipsum inueheretur,seq; alteraret; quòd si hoc nefas est,ne illud quidem fas vnquàm fuerit. Deinde vt non argumentetur,dicimus simile interdum generatim sumi, vt etiam continet illud, quod est idem; qua etiam notione inquiunt Latini nostri, *superioris Africani filius non potuit tam patris similis esse, quàm ille fuit sui*; multaque huiusmodi. Dici autem simile non tantum ex qualitate, verùm etiam ex forma, & specie, notat Alex. quinto Metaphy. comm. xvii. quo etiam loco existimat Aristotelem, cum inquit, similia esse, quæ idem perpessa sunt

illa significare, quæ eadem forma specieque sint prædita: videtur tamen Alex. eam formam intelligere, quæ quarta species qualitatis est. Indicat dioscurorum exemplum ab eo allatum. Tamen vniuersè de substantia etiam verum est, quæ substantia conueniunt, similia posse nuncupari. Ideo primo Top. cap. 13. comparatio pertinet etiam ad substantias.

2 *Quomodo causa receptionis sit genus, actionis autem species ex com. Auerr. 50.*

QVod inquit Auerroes, causam recæptionis esse genus, actionis autem speciem, ita accipiendum est; quàmnis effectio, & perpessio sit vnus idemq; motus, ratione tantum dissidens, vt tertio phy. 21. ostenditur; multum tamen interesse inter efficiens, & patiens. Efficere.n. est opus formæ, pati autem est conditio materiæ; ac formæ quidem sunt dissimiles, & contrariæ; materia autem eadem. Idcirco in perpessione communio generis, & materiæ; in effectione autem dissimilis vis formarum spectatur. Nec tamen ista communio generis, & materiæ fusissimè patet; vt quæcunq; genere, & materia communicant, continuò à sese vicissim pati queant; non.n. calor à linea, linea à sapore, nec equus ab homine, aut homo ab aue patitur; sed certi cuiusdam, ac propinqui generis, vt primo physi. docemur, communio requiritur. Neque verò omnis contrarietas est ad efficiendum instituta, sed potissimum ea, quæ in primis qualitatibus est; qua de re secundo libro copiosius agemus. Quòd si cœlum efficit, & nulli tamen rei contrarium est, cogitare debebis, Cœlum esse efficiens homonymum; at in synonymo duntaxat contrarietas postulatur. Rursus si æquè ex calido, atq; ex frigido lutũ, quod erat molle, duratur, nec tamen vtrunq; molliciei contrarium esse pôt, istud quidem per accidens euenit: nam calidum aquam dissipat, & exsiccat, quæ molliciem faciebat; eandem aquam frigidũ cogendo exprimit; ita terræ propria duricies manet. Igitur à contrariis causis idem effectum proficiscitur, at non per se. Nos autem cum dicimus in effectione contrarietatem requiri, inter causas, & effecta, quæ per se sunt, illam consideramus.

Quomodo effectio à cõtrario proficiscatur.

3 *An demonstratio in orbem ducta fidem faciat ex eodem commentario.*

AVerroes animaduertens Aristot. vti demonstratione quadam in orbem ducta (nam in tex. 50. ex eo, quòd efficiens, & patiens sunt contraria, illud vult sequi, genere esse eadẽ, specie autem dissimilia; rursus autem in 51. ex eo, quòd faciens, & patiens sunt similia genere, specie dissimilia, illud conficit, esse contraria) inquit huiusmodi argumentationem non quidem fidem per se plenam facere, quòd in se quodammodo commeet, & reciprocetur, sed tamẽ vel Alex. testimonio nonnihil ad suadendum valere. Reuera circulus, qua circulus est, ineptissimus est ad demonstrandum. Nihil enim aliud efficitur, quàm si est A, esse A, pro vt ab Aristotele primo post. cap. 3. ostenditur. Quid ergo ex circulo adipiscimur? illud primum, quòd terminos inter se pares esse, seq; mutuo consequi intelligimus. Nam cum, eòquod homo est docilis, demonstraui esse rationis compotem, & rursus ex eo quòd est rationis compos, demonstraui esse docilem, statim intelligo docilitatem, & rationem, & hominem eam societatem inter se coiisse, vt vnum ab altero nunquam diuelli queat. Idem in causa nostra eueniet. Ex isto enim ab Aristotele adhibito circulo probè cognosco, quæ sunt efficientia & patientia, quæ sunt similia genere, ac dissimilia specie, quæ sunt contraria, pares terminos esse, & vicissim reciprocari. Circulus enim alibi, quàm in terminis paribus locum habere non potest. Præterea illud quoq; boni nobis affert circulus, quòd conuersione illa terminos excutientes, & perpendente, roborata quodammodo mente, & attritu illo quasi illustrata, noscimus, quis ex illis veram causam significet, quis effectum. Quamobrem persæpè cum ex effecto demonstrauimus causam, paulò post rationem totã conuertentes, ac naturam imitantes ex causa demonstramus effectum, quod etiam nunc fit. Nam quoniam quæ efficiunt, & patiuntur, similia sunt genere, dissimilia specie; ideo aut contraria, aut intermedia sunt, quæ tamen intermedia cum alterutro extremo comparata contrariorum instar obtinent. Contraria.n. ita 5. met. definiuntur, quæ sub eodem genere posita à se maximè distant; definitio autem accipit ea, quæ suapte natura priora sunt definito. Hoc igitur sibi voluerunt Alexan. & Auerroes circulum per se non demonstrare, sed iis de causis, quas attulimus, esse idoneum ad rerum vim, & naturam, mutuamq; consequutionem cognoscendam. Cæterum in hac Aristo. ratiocinatione illud mihi non mediocrem molestiam exhibet; quòd efficientia, & patientia ideo censet esse contraria, quoniam sunt similia genere, dissimilia specie. Ergo homo, & equus, quoniam genere similes, specie aut dissimiles, contrarii erunt, & se vicissim alterabunt. Id verò de substantiis adeò perfectis asserere, valde absurdum videatur. Attendas velim ex quinto metaph. cap. x. diuersa specie nuncupari interdum, quæ sub eodem genere collocata ita se habent, vt vnum in altero non contineatur, (hac communi notione homo, & equus diuersi, dissimilesq; spe-

Quæ dissimilia sint contraria.

cie sunt) interdum quæ sub eodem genere collocata, pugnandi vim in substantia habent. Id autem non omnium specierum, quinimò primarum tantum, elementorum. s. est. Elementa enim hoc pacto diuersa, dissimiliaq; sunt, vt inter se pugnent, vicissimq; agitent, & agitentur; quod ab Alex. in illius loci explicatione habes; nuneq; Philoponus ad finem commentarii 111. inquit, generationem esse ex contrario in contrarium. Nam tam & si dicamus ex priuatione fieri quæ fiunt, tamen in priuatione intelligitur inclusa contraria forma. Non. n., inquit, esset mutatio, nisi adesset contrarietas. Pugnant. n. formæ de possessione subiecti, atq; ex hac pugna existit mutatio: priuatio aūt, & non ens vim pugnandi habere non potest. Ergo eum dicimus similia genere, ac dissimilia specie esse contraria, non quacunq; dissimilitudine contenti sumus; sed eam intelligimus, in qua pugnandi vis insit. Hæc autem primis tantùm substantiæ speciebus, id est elementis concessa est; idcircoq; ista appellantur initia motus, & vitæ.

4 Quomodo contraria constent ex eadem materia ex com. Philop. 111.

DVbitat Philoponus, quomodo quæ efficiunt, & patiuntur, & ipsa contraria constent eadē materia. Eandem. n. proximam materiam habere non possunt, cum vtrunq; propriam in materia temperationem, & præparationem requirat. Quòd si dicas constare eadem materia prima, idcircoq; facere, & pati vicissim posse; iam album, quod est in lacte, poterit efficiendo, & patiendo mutari in nigrum, quod est in ebeno, atq; hoc in illud; quod tamen minimè cernimus, licet habeant eandem materiam primam. Dubitationem tollit inquiens, contraria, quæ in se vicissim mutari debeant, materiam communem postulare medio quodammodo se habentem, inter primam illam remotissimam, & hanc maximè propinquam. Id exemplis explicat. In elementis materia prima nullis adhuc differentiis prædita, sed tantum trifariam dimensa potest statui medio isto modo se habere; æquè enim comparata est ad cuiusuis elementi formam excipiendam. In carne autem, osse, atq; aliis huiusmodi rebus sunt quædam certa temperamenti spacia; quæ quidem materiæ communes contrariorum sunt. In ea enim latitudine, prout magis, minusuè intenduntur qualitates, ita vel candor, vel nigredo recipitur. Non mutatur igitur candidum, quod est in lacte, in nigrum, quod est in ebeno; quoniam intra certum quoddam temperamenti spacium non continentur, in quo vtrique contrario locus sit; quàmuis materiam primam communem habeant. Præterea nigrum, & album non sunt huiusmodi, quæ propriè à se vicissim patiantur; sed vis hæc immutandi primis tantum contrariis conuenit. Qua de re in secundo libro. Mutatio tamen in album fit ex nigro, aut ex medio colore, qui cum albo col latus nigri instar obtinet; itemq. contra ex albo in nigrum; ita vt quàmuis ista contraria vim efficientem in se minimè exerceant, mutatio tamen propriè inter ipsa fiat, tanquàm terminū à quo, & terminum ad quem; idq. sibi voluit Aristot. primo physi. & Philoponus in præsenti. Cur igitur ex candido, quod est in lacte, non fit nigrum, quod est in hebeno? quoniam colores temperamentum consequuntur. Ebeni autem temperamentum huiusmodi est, vt candorem nequeat procreare, aut pati; itemq. lactis huiusmodi, vt nigredini locum non relinquat. Satis autem est, vbicunque fiat in coloribus mutatio, ibi semper ex contrario, aut contrarii instar obtinente fieri in contrarium.

5. De causis glaciei ex eodem commentario.

MVltas videtur afferre causas Philoponus, vnde glacies fiat, extinctionem caloris, expirationem humoris, qui in aqua inerat, aut verius intentionem frigoris. Cæterum in controuersiam meritò cadit, vnde frigus aquæ intendatur. Frigoris enim aquei summus est gradus. Inuenietur ergo altius, & maius quiddam summo, ac maximo, si frigus aqueum interdi adhuc potest. Extincto enim tantùm calore aqua remanet, non glacies; expirante humore aqua videtur euadere terra; terra autem non magis; sed minus frigida est, quàm aqua. Res semper difficillima fuit habita. Puto ego, vt aliorum nunc opiniones non referam, frigus aqueum nullo pacto posse intendi, sed tantum condensata materia maiorem vim efficiendi acquirere; quo pacto ferrum ignitum magis vrit, quàm flamma; licet flammæ calor sit maximè intensus. Condensatur autem aqua admixtione portionis terreæ ab aeris frigore; quæ quidem portio, licet per se minus frigida sit, quam aqua, in causa tamen est, cur magis densentur partes aquæ, ac maiorem vim efficiendi acquirant; quo etiam pacto aqua admixta terræ in plumbo maiorem impetum facit, quàm terra sola, licet summè grauis.

6 Quo pacto subiectum, ut homo, calefaciat ex text. 52.

VErùm dubitari de efficiente etiam potest, cur interdum dicamus hominem calfacere interdum verò calidum calfacere. Nam hominis nomine vel continetur etiam calidum

& vis efficiens, vel solum subiectum significatur. Si continetur et vis efficiens; iam homo dissimilis est rei efficiendae; quare qui hoc spectasset, non potuisset tn statuere simili agere in simile, quomodo scribit Arist. Sin autem solum subiectum significatur; profectò subiectum solum efficiendi vim obtinebit; quod tamen negat Aristo. Ignem.n.censet agere non qua ignē, sed qua calidum. Respondeo hominis, & ignis nomine præcipuè concretam ipsam substantiā, ac per se constantem significari. Quamobrem licet in ipsa adsit et coniuncta qualitas illa efficiens, non tn ita perspicuè exprimitur; quare cum ista nomina proferuntur; non extat contrarietas, sed potius similitudo; quando substantiæ eodem modo constant, & cohærent. At cum dicimus calidum calfacere; tunc qualitatem ipsam, & vim efficientem clarissimè exprimimus subiectum duntaxat innuentes; idcircoq; efficientis, & patientis dissimilitudinem, ac pugnam quàm primum cernimus.

Ad quod causæ genus instrumentum referatur ex tex. 53.

VIdetur Aristo., dum inquit, efficiens aliud esse remotius, aliud propinquius (nam & Medicus sanat, & vinum) instrumentum ad efficientem causam referre; vinum .n. à Medico tanquàm instrumentum adhibetur ad sanandum. At secundo physi.29. qua de causis, videtur planè instrumenta à conditione causæ efficientis secludere. Definiuit .n., qđ notauit Philoponus, efficientem causam, id vnde primum initium motus vel quietis. Instrumentum verò non est id, vnde primum initium; quinimò & opera, quæ à Medico ad sanitatem efficiendam præstantur, & instrumenta, quæ adhibentur, videntur eo loco ad finem referri, præsertim si Auerrois interpretationem sequamur. Rursus cum ibidem propositiones materia conclusionis statuantur, sint autem instrumenta nostræ mentis ad conclusionem conficiendam, profectò vi debitur instrumentum ad materiam esse referendum; quod ibi Philopono placuit; vt secundo horum librorum com.43. Puto ego (vt illud mittam, vinum minimè esse instrumentum tantū, sed propriam efficiendi vim obtinere) in arte quidem persæpè instrumentum potius tanquàm efficientis conditionem accipi, quàm ad aliam causam referri; at in rebus naturalibus; quoniā instrumenta euadunt et partes rei, quæ fit partes autem ad materiam referuntur, idcircò instrumentum ad materiam pertinere. Sic elementa sunt, & instrumenta cœli ad procreanda mixta corpora, & simul istorum corporum materies. Confectio autem syllogismi imitatur rerum naturalium procreationem: Nam propositiones quibus mens nostra tanq̄ instrumento vtitur, euadunt et materia conclusionis, omisso tn medio termino. Notabat aūt Aristo. in libr. de spiritu cap.3. artem vt igne tanquàm instrumento tantum; natura autem tùm vt instrumento, tùm vt parte: quo etiam fortè pacto eadem natura, quæ verus Medicus est, vino, cuius modo mentionem fecimus, ad sanitatem inducendam vtitur. Ergo in rebus naturalibus instrumentum commodissimè ad materiam refertur; in arte autem, quoniam plerunq; est à re procreanda segregatum, non ad materiam, sed ad efficientem. Nec tamen idcircò negandum est, etiam in rebus naturalibus, instrumentum accipi tanquàm efficientis conditionem posse, idcircoq; ad illud referri, quàmuis non sit primum initium motus, quomodo perspicuè refertur secundo de generatione animalium cap.4. Aliud.n. est esse efficiens propriè, & absolutè. (Hoc.n. est primū initium motus) aliud referri quodammodo ad efficiens tanquam illius conditionem. Nec probo ego Auerrois interpretationem, de qua supra dicebamus, opera & instrumenta ad finem referentis. Verius.n. Simplicius com.26. ex Alex. ita interpretatur, vt doceat, isthæc aut efficienti causæ, aut materiæ esse adnumeranda.

8 *Non omni ex parte similia esse mouentia efficientibus ex com. Philoponi* 112.

NOtat Philoponus non omni ex parte similia esse mouentia efficientibus. Mouentia .n., quæ proximè mouent, mouentur quidem, & ipsa, vt baculus mouens lapidem mouetur, & ipse à brachio, non tamen à lapide mouetur. At efficientia ab eodem pati debent, in quod agunt. Verè autem inquit, nihil opus esse, vt comparationes omnia habeant paria. Satis illud est; vt mouentium quædam mouendo mouentur, quædam mouent immota, ita efficientium quædam efficere non patientia, quædam autem vicissim pati. Quomodo autem mouens corporeum dum mouet, moueatur, habetis à Zimara theorema nonagesimum quartum non contemnendum.

9 *De similitudine, ac dissimilitudine materiæ, & generis ex tex.* 54.

INquit Aristo. materiam esse quasi genus; atq; omnino materiæ cum genere magna intercedit similitudo; in qua tamen similitudine magna etiam inest dissimilitudo; quod accuratè ostenditur ab Alexandro secundo quæstionum cap. vltimo, illum etiam laudante sæpè Auerroe.

Similia

Similia quidem materiæ,& generi hæc adsunt,esse communia pluribus,&priora natura,i.ortu, & origine iis,quæ sub ipsis continentur, & adiunctione alicuius formæ ad certam aliquam,& constantem naturam referri. Verumtamen pluribus etiam differentiis distinguuntur. Prima differentia est hæc. Materia est omnino subiectum,neque prædicatur de re composita; non enim dicimus ignem esse materiam suam; at genus ità est subiectum suis differentiis, ut de speciebus tamen prædicetur. Secunda differentia. Tota materia est communis omnibus formis,sed&quælibet materiæ particula est omnibus formis communis. Nam eadem materiæ portio, quæ nunc gerit formam ignis,potest uicissim gerere formam aeris,aquæ , terræ . At genus quàmuis totum sit commune omnibus speciebus non tamen portio illa generis , quæ certæ speciei fuit coniuncta,ut animal,quod est in homine,potest aliam formam sustinere; non enim conuertetur in equum,aut leonem. Tertia differentia. Materia est res quædam, & confert ad efficiendum hoc aliquid(quare supra diximus , materiam esse partem substantiæ) genus autem cum sumitur tanquàm genus,potius opera mentis nostræ,quàm reapse est. Nam à sibi proximè subiectis differentiis cogitatione tantum differt . Quarta differentia,quæ tamen ex superioribus deriuatur; materia numero,eadem immortalis est: at genus per continuatam singularium successionem conseruatur; sigillatim autem interit ut animal,quod est in Socrate,&quod in Bucephalo. Quamobrem,si omnia animalia singularia interirent,ipsum quoque genus aboleretur; quod de materia,inquit Alexander,non eueniret, quippè cum ipsa nullam sui partem interitu formarum amiserit; licet alia quadam ratione incolumis remanere minimè posset, quòd habet imperfectam essentiam,quæquæ actu per se constare non ualet. Quinta differentia. Formæ generantur in materia,cum in ipsa antea non essent. Differentiæ aduenïunt generi , quod tamen reapse erat illud idem,ac differentiæ ; communius duntaxat conceptum; ideoque àduentu differentiæ non totam formam dicitur recipere,sed partem,id est actum distinctiorem explicatioremque. Omnino materia est ante omnem formam,& totam formam recipit. Genus autem ex cogitatione conficitur ex ipsis formis,quæ iam per materiam constant,& sunt hoc aliquid . Ex qua Alexandri sententia colligi illud potest,materiam esse causam uel præcipuam, cur substantia sit hoc aliquid.

10 *An forma,& finis sint idem ex tex.lv.*

Ostendit Aristoteles formam,&finem esse idem, quod multò uerissimum est. Forma.n. integra rerum essentia est;& si quid præterea accedat; est accidens, non substantia. Actiones sunt quidem fines formæ iam factæ; sed tamen actio nil aliud est, quàm ipsamet forma sese promens,& patefaciens, quare forma tandem uerus est finis. Intelligi tamen istud præcipuè uelim de forma totius concreti,ut hominis,& equi Nam formæ partium,ut dentis,carnis,nerui, habent actionem aliquam,quæ ad totum perspicuè refertur; unde non sunt sibimet fines. Dentes enim spectant ad incisionem ciborum; quæ ad totius incolumitatem . Formæ igitur partium habent finem à se distinctum: referuntur enim per actionem suam ad totum . Quod in causa fuisse crediderim,cur Alexander octauo Metaph.com.x. formam dixerit à fine in rebus naturalibus minimè differre,at in rebus artificiosis differre. Res enim artificiosæ referuntur per officium suum ad hominis comoditatem,idcircoque finem à forma propria diuersum habent; totus autem homo,totus equus in se ipsis suum finem præcipuè continent; quàmuis ex additamento quodam aliò etiam referantur.

11 *Quæstio de mutua effectione,&perpessione,siue,ut nostri dicunt,de reactione ex latinis.*

Caeterum iam tempus est,ut quæstionem illam de mutua effectione,&perpessione atque, ut nostri dicunt,de reactione tractemus; quam quidem mutuam effectionem,& perpessionem in rebus caducis,atque contrarietatem per primas potissimum qualitates habentibus sine dubio Arist.statuit,atque ipsa rerum natura confirmat . Manus frigida admota sinui calido calefit,& sinus refrigeratur; item ferramentum candens iniectum in aquam frigefit,& aqua euadit calida; quinimò,ut in quæstionibus de mixtione infra audietis, mixtio in rerum natura locum habere non posset; nisi quæ miscentur,uicissim inter se agerent, & paterentur. Attamen quàmuis res ipsa uerissima sit,non tamen desunt argumenta quædam ; quæ illam quasi incertam reddant. Primum argumentum est Burlei in tertium phy.ubi Aristot.istam sententiam profert, mouens persæpè dum mouetur, mouere; Inquit igitur;si A,exempli gratia,agat in B,& uicissim patiatur à B; aut A,& B æquales,aut inæquales facultates habebunt . Si æquales;neutrum aget in alterum ; nam actio non prouenit, nisi ex uictoria motoris supra motum quarto phy.com.lxxi.eandemque sententiam pronunciat Aristoteles in libro de motu animalium. Sin facultatibus inæqualibus prædita fuerint; ualidius aget quidem in debilius; at minimè uicissim *prim.arg.tollēs reactionem*

patietur:

patietur uincet.n.debilius;quare multò magis conseruabit se ipsũ: facilius est.n.tueri se, quàm alterum uincere. Secundum argumentum est illius acutissimi hominis, quem calculatorem uocarunt. Si concederemus, inquit, istam mutuam effectionem, & perpessionem; sequeretur, ut ostendemus, in eodem subiecto, eodem tempore contraria intendi, ut simul calorem, & frigus augeri; quod tamen nefas planè uidetur: ita enim rerum natura fert ut cum in aliquo subiecto frigus intenditur, calor remittatur; cum calor intenditur, remittatur frigus; Ostendemus autem quod polliciti sumus, hoc modo. Sit A calidum exempli gratia, quod ad B frigidum habeat quadruplam proportionem; ita ut totum A agat in totum B; totum autem ipsum B non agat nisi in quartam partem ipsius A, quæ sanè pars uocetur D; cæteræ autem tres partes, quæ uicissim passæ non sunt, uocentur C. Accipiamus igitur ipsum D. Hoc à B. refrigeratur, ut po suimus, simulque calefit ab ipso C; ergo simul calefit, & refrigeratur. Quòd autem ipsum D. calefiat à C, non est difficile confirmare; ipsum enim C. ponimus summè & sincerè calidum; quæ e illi quilibet gradus frigoris repugnat. Quare cum inter C. omnino calidum, & D. aliquantisper frigidum adsit contrarietas, & pugna, proximeque sibi hæreant, & continuata sint, & ipsum C, longè excellat, ac ualidius sit ipso D (nam quadruplam proportionem habebat A ad ipsum B) ergo nihil causæ afferri potest, quamobrem D. non calefiat à C; quinimo cum C. agat in B. intercedente D, quod tangit ipsum B. profectò in D. antea agat oportet. Non enim, ut superius ostendimus prouenit actio ad id, quod distat, nisi per id, quod propè adsit. Addiderunt Iuniores tertium quoddam argumentum, isti tamen secundo ualdè simile; Nam si, inquiunt, ignis, & aqua, quæ interiectum intermedium habent aerem, in sese uicissim agant; profectò aer ille simul ab igne calfiet, & ab aqua refrigerabitur; quare simul contrariis motibus agitabitur. Quartùm argumentum nihilo istis explicatu facilius est huiusmodi. Si omne efficiens dum efficit, uicissim patitur; nunquàm profectò sibi usquequaque simile tedder, quod patitur; ut nunquàm ignis ex aqua, aut aere efficiet sincerum ignem, qualis ipse erat. Nam in fine effectionis iam ob mutuam perpessionem nonnihil roboris amisit, ità ut non sit amplius sincerus ignis; quare cum nihil agat ultra gradum proprium, sincerum ignem non generabit. Hæc ferè sunt, quæ molestiam omnibus exhibuerunt; quæque si rectè dissoluantur, rata futura sit mutua ista effectio, & perpessio. Neque uerò quã multi isthæc argumenta falsò reprehẽderint, in præsenti demonstrandum duximus: id enim abunde mihi uidetur Pomponatius præstitisse; tantum sententiam nostram explicabimus; in qua explicanda, quid nobiscum cum Pomponatio non conueniat, intelligetis.

Secun. arg.

tertium arg.

Quartum arg.

Illud igitur, quod Pomponatius ex Auerroe in xii. Metaph. 18. statuit, nobis uehementer probatur, generationem non esse rerum latentium patefactionem, ut Anaxagoræ placuit; non congregationem, ut Empedocli, & Democrito; apud quos omnis generatio nihil uidetur aliud esse, quàm latio; non creationem, quemadmodum uocant, id est effectionem rerum ex nihilo, sed perfectionem quandam illius, quod erat inchoatum; idcircoq; in omni generatione necessariò requiri effectorem, & materiam. Materia enim est quasi inchoatio omnium formarum: idcircoque illas potestate continet. Præsente autem effectore, & uim suam adhibente, quod potestate erat in materia, erumpit in actum; id autem tùm in substantiis, tùm in accidentibus intelligi uelim; quod cum ex multis alis locis colligi potest, tùm ex quarto phy. 84. atque eodem modò colorem, & lumen fieri in aere, & species alias, quas spirituales uocant, alibi ostendimus. Ergo cum dicimus calidum agere in frigidum, ac uicissim à frigido pati; illud significamus, calidum sua præsentia ex materia quæ nunc frigori subiecta est, educere formam sibi similem, id est calorem; itemque altera ex parte frigidum sua præsentia, & ui ex materia, quæ nũc calori subiecta est, educere formam sibi similem i. frigus. Hoc igitur fundamentum primum nobis cum Pomponatio commune sit. Sequitur altera animaduersio, ut statuamus, quid sit resistere; sæpè enim huius uocis in hac quæstione mentio fit; cumque efficiens, & patiens sint contraria, sibi inuicem resistant oportet. Pomponatius igitur postquam ostendit, neque ad effectionem, neque ad perpessionem esse referendum id quod resistere dicimus, ita definit, resistere nihil aliud esse, quàm impedire simpliciter, uel secundum quid agens quod est aptum agere in tale impedimentum à suo intento. Videt Pomponatius repræhendi se facilè posse, quòd ex ignotis definiat, seq; tuetur quantum potest, sed planè non potest. Nam resistere est uox propria etiam in rebus inanimis, aut certe magis propria; impedire autem in animalibus uere locum habet, in inanimis plane tralata est, quod ex etymologia constat. Dicitur enim impedire quasi in pedes ire. Prætetea aut magis, aut æque significat actionem uox illa impedire, atque resistere. Certe Pomponatius ea, quæ hæc in re dicit, uidetur potius optare, quàm aut ratione, aut magni alicuius hominis auctoritate constituere; Neque ostendit, quod illi tamen maxime faciendum erat, ad quam categoriam resistere illo suo modo definitũ pertineat.

quid sit resistere.

Aduersus Pomponatium.

Opinio propria.

Nos

Nos igitur alio pacto dicamus. Resistere aut in animalibus usurpatur, aut in cæteris rebus; si in animalibus; significat nixum,& conatum quendam, qui fit intentione neruorum,& musculorum; quamobrem cum intendere neruos,& musculos sit effectio quædam, potest sane ad categoriam, quæ inscribitur facere, referri. Sin autem cæteris in rebus sensu carentibus proferatur; profectò si uim istius uocis diligenter attendas, nihil aliud est, quàm potestas, aut impotentia ad patiendum; itaque ad secundam qualitatis speciem referri debet. Nam cum dicimus, ferrũ maxime resistere effectioni ignis, hoc significamus, ferrum non facile pati ab igne; cum dicimus paleam non resistere igni; significamus in palea esse euidentem facultatem, ut facillime ab igne patiatur. Resistere igitur erit quædam impotentia patiendi. i. facultas per quam res non statim admittit ictum,& impressionem efficientis contrarii. In materia igitur (mitto cœlum, & beatas mentes, in quibus hoc pacto acceptum, resistere, locum plane habere non potest;) si per se spectetur, nihil est, quod resistat; est enim purissima quædam facultas ad accipiendum, summaque mollicies; per quam omnibus modis cieri,& agitari facillime potest. Sed forma est, quæ resistit, partim certam qualitatum temperationem postulans, per quam ita cohibet,& quasi armat ipsam materiam, ut non facile alteri sese prebeat efficiendam,& quasi feriendam, partim debilitando & frangendo uim contrarii efficientis; fracta enim illius ui facilius resistet illi. Quod igitur res patiantur, habent à materia: quòd magis uel minus resistant, id est difficilius uel minus difficulter patiantur, habent à forma,& à certa temperatione qualitatum. Sic etiam elementa, quòd moueantur, acceptum referunt materiæ; quod moueantur ad superum uel inferum locum, formæ referunt acceptum, sed hoc alias. Illud nunc teneatur; quamuis forma uim præstet ad resistendum, non tamen tantam unquam uim præstare potest, ut materia suam patiendi facultatem amittat; quinimo cum materiæ uis sit quodammodo ad patiendum infinita, formæ autem ad efficiendum,& resistendum finita, nihil mirum, si res ratione materiæ semper magis exposita erit ad patiendum; quàm ratione formæ ad resistendum sit apta: ita Aiax potuit Vlissem clypeo protegere, non tamen ita ut ille adhuc non esset expositus ictibus. Hinc mutua effectio,& perpessio inter contraria; etiam si unum altero longe ualidius fuerit; dummodo inter ea aliqua sit proportio. Nam si alterum maximum esset, maximeq. uiribus excellens, alterum autem perpusillum, ac tenuissimis uiribus; uix illud pateretur ab hoc; quandoquidem physice cõtemplanti exiguum, ut scribebat Auerroes octauo phy. nihili instar obtinet; inter ens autem,& nihilum nulla adest proportio. At si aliquam proportionem tueantur, res contrariæ semper agent,& patientur,& resistent. Agent quidem,& resistent ratione formæ; patientur ratione materiæ.

His ita constitutis uitia reprehensorum diluere, illorumque argumenta confutare difficillimum non erit. Quod igitur primo loco proponebatur, neq; inter æqualia, neq; inter inæqualia locum habere mutuam effectionem,& perpessionem posse; ita a nobis dissoluitur. Locum habere inter æqualia potest; quoniam patiuntur per materiam, agunt per formam, nec facilius est se conseruare, quàm in alterum agere; quinimo maior est facultas materiæ ad patiendum, quàm formæ ad conseruandum; licet, quoniam æqualia sunt, unum non uincat alterum, sed potius ambo remittantur,& frangantur. Adest ergo uictoria motoris supra motum: omnis enim forma est apta ad uincendam materiam; quàmuis Auerroes cum dicebat, Actionem prodire ex uictoria motoris supra motum, illam potissime actionem intelligebat, quæ plane uincit,& rem ex priori natura immutat; quo pacto etiam Aristoteles uocauit efficiens absolute, quod tandem uincit. Eadem uero causa est, cur etiam inæqualia, dummodo aliquam proportionem tueantur, possunt mutuo efficere,& pati. Nam forma rei imbecillioris est tamen idonea ad agendum in materiam rei ualidioris, licet fracta deinde à ualidiore illa tandem succumbat. *Argumentorum refutatio* Atque in huius quidem argumenti confutatione non longe discedimus à Pomponatio, licet ipse,& multo uerbosius,& multò, nisi fallor, obscurius respondeat; neque ad articulum fortasse ipsum, & caput, ac fontem perueniat. *Aduersus Pomponantium.* In duobus autem sequentibus argumentis ab ipso omnino dissentimus: nihil enim uere affert, quod illa tollat, sed confugit ad quasdam obscuras elocutiones, ut potius occultare se, quam pugnare uideatur. Inquit enim aerem non refrigerari a B frigido, sed ipsius frigus confortari, neque ab A calido calfieri, sed ipsius calorem confortari. Quæ quidem ineptissimè sunt dicta; atque ista tamen confortatio, uelit, nolit, nihil aliud est quam intentio præsentis qualitatis, præsertim si aer intermedius debeat impertire qualitatem oppositorum efficientium ipsis oppositis; ut calorem ipsius A, ipsi B,& frigus ipsius B, ipsi A.

Quare dicamus nos, ut idem aer candorem,& nigredinem simul suscipit,& ad oculum transfert quoniam isti colores sunt in aere, tanquàm in aliena materia, neque eam sibi subiectam faciunt, nec se ipsius dominos constituunt; ita calor,& frigus possunt initio in eodem aere, a

que

que in eodem D, de quo in secundo argumento loquebamur, recipi; quoniam adhuc non si bi illius materiæ principatum uindicare conantur, sed sunt quasi hospites, & aduenæ, ut recte Themistius dicebat; pugna enim fit inter contraria ob subiecti possessionem; ubi nondum illud subiicere sibi aggrediuntur, non pugnant, neque non simul queunt consistere. At ubi diutius commorantes illud sibi parare tanquam propriam materiam tentant, tunc contraria sunt; id est inter se pugnant; neque integra in eodem manere queunt, sed necessariò, aut unũ tm̃ remanet altero profligato; aut ambo remittuntur: atque omnino inter colorem aut qualitatem aliam spiritalem, & realem, ut uocant, nihil aliud interest, quàm quòd realis habet materiam ꝓpriam, cui dominatur, illique nomen imponit; dicitur enim paries coloratus, uel frigidus; spiritalis autem nondum insidet materiæ tanquam propriæ, sed tanquàm alienæ quasi hospes & aduena; unde illi nomen non imponit; non enim dicitur aer coloratus aut frigidus, si frigus eo usq; duret, quoad est res efficiens frigoris. Primæ tamen qualitates in aere diutius insidentes ex spiritalibus euadunt reales, quòd in illo subiecto altè infigi aptæ sunt; minimè autem colores, aut soni, aut odores, quoniã aer suapte natura nõ est huiusmodi, in quo tanquã ĩ propria materia uersari istæ affectiones queant, sed solum tanquàm in aliena. Ergo idem D, simul calefit a C, & refrigeratur à B; itemque aer interiectus intermedius; sed tamen frigus, quod est in D, est spiritale, ut uoce istorum utar, idcircoque facillimè euanescit. Item frigus & calor, qui à contrariis efficientibus in aere imprimitur. Non est autem absurdum, idem recipere contraria spiritalia, ut in quæstione de speciebus aliàs copiose disputauimus. Nunc quartum etiam argumentum refellitur. Nam efficiens, quod ualidius est, patitur quidem nonnihil ab imbecilliore; uerùm si longè excellat, patitur potius spiritaliter, id est quasi in superficie, & leuiter, quàm realiter, & altè; idcirco, ut de aqua calefacta superius diximus, non amittit uim suam; ac tandem tum aduentitiam istam qualitatem expellet, tum uincet patiens sibique simile reddet. Hæc sunt, quæ, si teneantur, facilè dissolui quæcunque in hac quæstione negocium facessunt, opinor posse.

quid sit qualitas spiritalis.

11 *Utrum idem à semetipso pati queat, ex iisdem.*

SEquitur quæstio illa, utrum idem à semetipso pati queat; id enim tanquàm perspicuè absurdum ab Aristotele allatum est octauo phy. 30. ac tamen multis necessario potius ad affirmandum uidebitur. Primum ix. Metaph. xvi. duplex actio uidetur statui, alia, quæ in ipsomet agente maneat, ut actio mentis, uoluntatis, sensus; alia, quæ in rem externam procedat, ut ædificatio, calefactio, refrigeratio. Ergo quicquid primam illam actionem obit, quæ immanens à nostris nuncupatur, eandem in sese recipit. Recipere autem suammet actionem, nihil aliud est, quàm à se ipso pati. Ac sanè mens uarias in se cognitiones, ac scientias gignit. Præterea in elementis, ut aperte docebat Auerr. tertio de cœlo 28. & quarto de cœlo 22. forma est quæ mouet, & forma item, quæ mouetur: materia enim non potest esse pars mota; quandoquidem, quod potestate est, neque mouetur, neque mouet octauo phy. cõm. 30. & v. phy. octauo Ergo eadem forma à se ipsa mouebitur, & patietur. Postremò aqua, cum æstate calore circundatur, suam met frigiditatem intendit, & auget; ergo idem à semetipso patitur. Hæc igitur in præsenti sunt dissoluenda. Quod primo loco afferebatur, ita à multis dissoluitur, ut putent etiam in actione mentis, & sensus, & uoluntatis, longè diuersum esse efficiens à patiente. Nam res obiatæ sunt efficientes, facultates autem animæ nostræ sunt; quæ patiuntur. Qua quidem sententia nihil absurdius, ac peripateticis dogmatis minus consentaneum cogitari potest. Nam quod ad effectionem speciei attinet, res quidem obiecta efficit, & animæ facultas patitur; idcircoque sentire, & intelligere consistunt in perpessione quadam. At ubi species recepta est, tune facultas fruitur quodammodo, & utitur specie illa, iudiciumq; promit rei obiectæ: promit autem hoc iudicium ipsamet; non enim res obiecta hanc uim habet. Quamobrem scitè Auerroes secundo de anima xlix. recipere est aliud quiddam, quàm iudicare; eandemque sententiam clarius exprimit Themistius tertio de anima cap. lv. & in libro de memoria cap. xi. Atque Alexander, & in quæstionibus, & in libris de anima. Verùm de his aliàs fusius disputabimus. Dicimus igitur nos Aristotelem euidenter, si illius uerba accurate perpendantur, de effectione, & perpessione illa loqui, quæ ad mutationem naturæ ducit. Nam si idem, inquit, à se ipso pateretur, nihil esset immortale, & immobile; quod argumentum in ea perpessione ualet, per quam mutatur natura. At in illis actionibus immanentibus non mutatur natura, sed potius perficitur: Quamobrem præclarè Themistius secundo de anima cap. uigesimo auctorem sequutus Aristotelem docebat, cum aliquis ex ignoratione ad scientiam peruenit, adesse quandam perpessionem, & alterationem; uideri enim amitti aliquid, scilicet inscitiam, & ignorationem. At cum quis scientia præditus ex ocio ad contemplationem traducitur, nullam adesse iacturam; sed esse perfectionem

An intellectus, & sensus sint uirtutes efficientes.

ctionem,& accessionem,quo et vocabulo ipsemet Aristo.vtitur.Ergo, vt idem potest se ipsū augere,quāuis sese alterare,& generare non queat,quoniam augere se nihil aliud est, quàm se perficere; ità idem poterit agere actionemq; suam recipere in iis actionibus, quæ accessiones,& absolutiones sunt. Huiusmodi enim actio non est motus,sed perfectio agentis, aut verius ipsamet natura agentis non impedita. An non Deus seipsum intelligit, & amat, atq; in se ipso suam recipit actionem? non est dubitandum. Cur autem nihil mouere se ipsum queat, quis in se ipso queat agere,habes à Themistio pri.de anima cap.19.optimè hanc totam quæstionem iam in 17.& 18.cap.institutam explicante.

Quod autem de motu elementorum dicebatur, ita pro re nata explicasse sufficiat. Elementa verius habent principium patiens motus,quàm efficiens 8.physi.32.Non enim distinctam partem mouentem à mota, neque internum principium habent; ex quo possint se suo arbitratu mouere,& sistere: id enim proprium animalium est. Verumtamen quàmuis non per se moueantur, id est suo arbitratu se moueant,& sistant, habent tamen à generante actionem suæ formæ sociam, ita vt ad proprium locum ferantur. Latio igitur hæc est actio sequens formam; recipitur autem in medio,veluti in aere; quamobrem in vacuo non fieret motus. Dum enim grauia & leuia nixu,& conatu suo impellunt aerem, loco ipsa mouentur;neq; tamen idcirco per accidens omnino mouentur; non enim mouentur alteri infixa, veluti is, qui curru, aut nauigio vehitur,qui propriè motus per accidens est; sed acquirunt nullo interiecto intermedio partem post partem ipsius loci. *Quomodo elementa à se ipsis moueantur.*

Quod autem ad crescentem aquarum æstiuo tempore frigiditatem attinet, Hippocrates in libro de natura fœtus,inquit,terram hieme præ pluuia madidam comprimi in se ipsam,ac densari,nec perspiratum liberum habere,nec ventis præbere aditum, ita calidiorem esse quomodo lutum,& alia huiusmodi compressa,& compacta; itaq; aquas magis calefacere; æstate autem rariorem,idcircoq; ad perspirandum habiliorem minus esse calidam,minusq; aquas calefacere. Lucretius eiusdem rei causam in eamdem terræ densitatem,ac raritatem retulit, sed eam densitatem non ex copia humoris,& pluuiæ,vt Hippo.sed ex vi frigoris orin vult; quod magis Aristotelicum est. Gal.autem de simpl.medicament.facultatibus cap. 7. putauit tactum hac in re falli;quod.n.minus,quàm ipsa manus,calidum sentit pro refrigerante habet; quod autem magis calidum,pro calefaciente; quare cum hieme manus frigore rigeat,nihil mirum, si aquā censebit paulò calidiorem,æstate autem magnopere calefacta quàmuis tepidam aquam frigidissimam iudicet. Arist. autem pri.lib.mete.vbi de rore agit,causam refert ad antiperistasin. Ac sanè si vera Gal. sententia esset,non tantum deciperetur tactus, sed et aspectus. Cernimus .n. plures vapores ex aqua hieme prodire,quàm estate,vapor autem calorem indicat; præterea absurdum videtur,manum hieme esse frigidiorem aqua, cuius summum esse frigus censetur.Hippocr.autem ac Lucretii potissimum sententia ad Aristotelicam atq; ad veritatem propius accedit: est.n.in terræ visceribus calor quidam,qui ob densitatem à frigore inductam minus perspirans,magis potest aquas calfacere; ac tamen hic idem calidus halitus magis roboratur compulsus à circumiacente frigore,& congregatus, sicuti æstate à circumiacente calore ob naturæ affinitatem euocatur,ac diffunditur: Non igitur aqua suammet insitam frigiditatem æstate auget, sed minus habet aduentitii caloris admixtum. *Cur æque æstate sint frigidiores.*

13 *An simile patiatur à simili.*

Restat,vt vltimam quæstionem explicemus,an simile patiatur à simili. Intelligimus autem simile non solùm forma,sed et gradu formæ, atq; æquale etiam quantitate; quod rectè addebat Zimara theoremate 79.ex Auicenna. Nam alioqui,quod est calidum,vt octo, aget in calidum,vt quatuor,illudq; delebit (quoniam inter illa contrarietas quædam est, vt dicebat Aristo.tex.46.& id, quod ualidius est,suum facit alimentum imbecillioris) aut certè ad suum gradum, suamque naturam adducet. Idem etiam iudicium est de similiter calidis; quorum unum mole longe uincat alterum, ut magnus ignis paruum. Crescente enim mole crescit facultas agendi; quod ratio,& sensus planè dictat; quàmuis Philoponus in primum librum meteororum non longè ab initio istud impudentissimè neget. Nihil enim affert, atq; aduersus Arist. iacit,quod non aduersus ipsum retorqueri queat. Quæstio igitur de rebus planè atque omnino similibus proponatur. Argumentatur igitur Latini simile posse pati à simili. Duo lumina planè similia,atq; æqualia sese uicissim in eodem aere inteudunt; quod ex eo intelligi pôt, quòd aer ille multò magis illuminatus est,quàm si unicum lumen adesset;ergo simile agit in simile. Præterea si duæ phialæ omnino æquales, ac similes sese uicissim percutiant,ambæ franguntur;ergo simile sine dubio patitur à simili. Hæc sunt,quæ nonnihil dubitationis afferunt, & à nobis sunt dissoluenda; quod facere nunc aggredimur.Aristoteles propositionem suam in

iis rebus intelligi voluit, in quibus vera effectio, & perpessio locum habet, id est in iis, quæ per primas qualitates efficiunt, & patiuntur. Certè in his simile per se à simili non patitur, sed potius conseruatur. Res. n. naturales idcircò agunt, vt se propagent, resq; sibi similes generent. Vbi iam similis est, frustra agerent. Natura autem nihil frustra. Idcircò vbi in gradu tantum, & quantitate similitudo esset, & non in forma, qualis est inter calidum, vt octo bipedales, & frigidum, vt octo bipedale, posset tamen existere actio; quoniam ista non frustra agerent; niterentur enim formam suæ similem procreare. Quamobrem Medici contraria remedia contrariis morbis adhibent, sed in gradu similia; quod habes à Galeno in extremo tertio libro de temperamentis, & alibi sæpè: quinimò ea verissime contraria sunt, quæ forma maximè dissidentia similem tamen, & æqualem gradum habent.

An remedia debeant morbo esse similia in gradu.

Non caret tamen istud Medicorum effatum suis difficultatibus quas hoc loco expendere, inutile non fuerit. Primum. n. illud obiici potest, si Medicus similia in gradu remedia adhibeat, nunquàm morbum victum iri. Similia. n. non ita sunt comparata, vt vnum queat alterum vincere. Deinde illud ēt affert dubitationem, quòd tantum abesse videtur, vt homo per contraria sanitatem recuperet, vt potius in contrarium morbum recidat; ac si prius ex febri, exempli causa, laborabat, nunc frigidis adhibitis ex sopore, ac stupore laboret. Respondeamus breuiter, si similia in gradu adhibeantur, morbum idcircò victum iri, quoniam morbus est qualitas excedens (nam de eo potissimum morbo in præsenti verba facimus) in qua tamen continetur ēt qualitas naturalis, & moderata. Febris enim exempli causa est calor naturalis auctus, ac mutatus in igneum ob illam accessionem, ita vt euaserit calor, vt octo (parum. n. refert si exempli gratia, vel octo, vel quatuor statuas) in quo continetur, etiam calor naturalis, qui est vt quatuor; ita vt si ex calore illo febrili demantur quatuor gradus, moderatus, ac naturalis rursus euadat. Id autem præstabitur à frigido, vt octo. Nam calidum, vt octo, & frigidum, vt octo, licet sese vincere omnino nequeant, possunt tamen, vt antea constituimus, sese vicissim remittere. Remissa igitur qualitas excedens, quæ morbum faciebat, iam naturalis euasit; idcircoq; morbus est victus. Nam, vt morbus vinceretur, non totam tollere qualitatem, sed illius tantum excessum oportebat. Quare crediderim etiam, si paulò imbeccillius, quod sæpè solent, remedium Medici adhibeant, sed sæpius repetant, quod cupiunt posse consequi. Nam imbecillius etiam potest remittere uim, & efficaciam ualidioris. Quod autem secundo loco afferebatur, ita dissoluimus; calor vt quatuor in mixtis corporibus peruenit ad octauum gradum demptis sibi gradibus frigoris, quibus antea coniungebatur; quare si ad suam priorem conditionem iterum reditutus est, iterum illi adiungantur pristini frigoris gradus oportet. Id fit ex contrario in forma, & simili in gradu remedio. Nam frigidum, ut octo quemadmodum à calido, ut octo recipit aliquam caloris partem, ita uicissim illi partem sui frigoris communicat. Quare si cum tantum remissum est caloris, & inductum frigoris quantum oportet, remoueantur contraria remedia, quod intelligentes Medici faciunt; non contrarius morbus procreatur, sed restituta sanitas est. Sed eò, unde digressi sumus, redeamus; dissoluamusque ea, quæ nobis negocium facessebant. Primum erat de duobus luminibus, quæ se uicissim augebant, & intendebant.

An duo lumina se uicissim augeant.

Disputatum autem diu est, essent ne ista duo lumina à diuersa luce propagata uerè diuersa numero, an potius euaderent idem numero. Colligi enim putant Latini, quod etiam existimat Zimara in Theoremate 5. ex uerbis Arist. 5. Metaph. in cap. de differentiibus, accidentia solo numero differentia in eodem subiecto esse non posse; quare neq. in eodem aere duo lumina numero differentia inesse poterunt. Contra apud opticos satis compertum est, ob uarietatem umbrarum, quæ ab illis luminibus procreantur, minimè confundi, sed distincta permanere; ac tamen aer magis illuminatur. Respondent aliqui, esse quidem maiorem luminis extensionem; ubi enim sunt duo lumina, plus luminis est, quàm ubi unicum; non tamen intentius lumen. Verùm aut in eodē planè aere secundum lumen recipitur, aut in diuerso. Si in diuerso, id uix animo concipi potest. Nam propè positæ duæ lucernæ in eodem aere cernuntur lumen suum propagare; & aer interiectus intermedius fit magis illuminatus; quod non eueniret, si una pars unius lumine, alia alterius illustraretur. Sin autem in eodem aere secundum lumen recipitur, atque primum; iam non erit maior extensio luminis. Respondent alii, ut Zimara, in accidentibus spiritalibus nihil absurdi esse, si in eodem subiecto duo accidentia sint, solo numero differentia: sed non ostendit, qui unum non intendat alterum. Dicimus nos propositionem illam, quæ putatur Aristot. esse, nullo pacto ab Arist. eo loco esse significatam. Inquit enim differentia esse, quæcunq; in substantia diuersitatem habent; cuiusmodi dicebat Alex. esse terram, & aquā; in substantia enim terræ siccum est, in substantia aquæ humidum; ita diuersam habent substantiam, & essentiam. Minimè autem illud inquit, quæcunq;

ſunt in eadem ſubſtantia, diuerſitatem neceſſariò habere, quod Latini credunt. Verùm de hac re in ſecundo libro, vbi de remisſione, & intentione formarum diſputabimus, copioſius loquemur. Nunc illud ſatis ſit, verſari lumina in aere tanquàm hoſpites, qua aptiſſima tralatione vtitur Themiſtius tertio de anima cap. 17. idcircò locum dari pluribus luminibus, quæ ratione efficientis, & conſeruantis, à quo pendent, diuerſa numero dici queunt; nam quemadmodum in eadem materia poſſunt verſari contraria, vt hoſpites, ita & ſimilia. Ita vnum non auget alterum; diſtincta. n. manent: ſed vnum additum alteri efficacius agit, & magis illuminat aerem. Quod autem afferebatur de phialis, non difficilem explicatum habet. Nam vel tota phiala agit in partem alterius (agere. n. eſt formæ, & totius; pati autem materiæ & partium) atq; ita viciſſim ſeſe vincunt, & frangunt; vel plus roboris habet impetus rei ſolidæ ad frangendum, quàm materiæ ad reſiſtendum; idcirco ambæ ex impetu æquali franguntur.

Quomodo autem hoc liceat euenire, rurſus dicamus. Videtur igitur quibuſdam, pati vnumquodq́, per meatus quoſdã ingrediente efficiente vltimo, & maximè proprio; atq́ hoc modo nos cernere, & audire inquiunt, & reliquos ſenſus omnes ſentire; adduntq́ idcircò cerni per aerem, & aquam, & perſpicua; quòd meatus quidam adſint, minimè quidem ob paruitatẽ aſpectabiles conferti autem, & ordine collocati; magiſq́ adſint in perſpicuis. Qui igitur ſic de quibuſdam ſtatuerunt, quemadmodum, & Empedocles, non ſolùm in efficientibus, & patientibus, verumetiam miſceri illa inquiunt, quoruncunque meatus inter ſe conuenientiam mutuam, & conſenſum ſeruẽt. Cap. 8. Tex. com. 56.

Modum efficiendi, & patiendi adhuc tantum attigimus; quantum. ſ. ſatis erat ad effectionis, & perpeſſionis prima quodammodo lineamenta ducenda. Verùm multò melius, ac plenius totam rem intelligemus, ſi opiniones veterum expenderimus; idcircò inquit Ariſt. *rurſus dicamus*, id eſt quod ſtrictim attigimus, nunc fuſius, & copioſius explicemus, ea, quæ à veteribus accepimus, perpendentes. Veniat igitur primò in medium Empedoclis opinio, quæ non paucos amatores reperit, eſſe. ſ. in corporibus meatus quoſdam, licet ob paruitatem minimè aſpectabiles, vnumquodq́. autem corpus tunc pati, cum in ſuos meatus ingrederetur efficiens non quidem remotum, vt ars medicinæ; ſed *ultimum & maximè proprium*, proximum efficiens, quod illi maximè propriè efficiens eſſe opinabantur, vt pharmacum, & vinum. Hoc autem inter perſpicuum, & non perſpicuũ corpus intereſſe dicebant, quòd in perſpicuo meatus ſunt conſertiores, & frequentiores, magiſq; *ordine collocati*, id eſt ſeſe mutuo conſequentes, eundemq́; ſeruantes ductum; at in non perſpicuo minus frequentes ſunt, minuſq́; ordinati, neq; ex ſeſe inuicem pendentes. Quamobrem cum actionem ſenſuum, vt cernere, vt audire, vt olfacere, ipſi etiam in perpeſſione quadam ponerent, ita ſtatuebant, ingrediente in meatus oculi re aſpectabili, nos cernere; ingrediente in meatus aurium re, quæ auditu percipi debet, nos audire; eodemq́; pacto reliquis nos fungi ſenſuum muneribus; cernere autem nos per aerem, & aquam, atq; omnino corpora perſpicua, quoniam cum hæc plures, & meliore ordine conſtructos meatus habeant, facilius ingredientibus corpuſculis aditum præbent, ac patent. *Qui igitur ſic de quibuſdam ſtatuerunt*, qui in nonnullarum rerum natura, & cauſis explicandis his meatibus, atq; hoc corporum ingreſſu vſi ſunt, qualis vel ipſe in primis Empedocles fuit *non ſolùm in efficientibus, & patientibus*, non ſolùm meatus illos, & corporum ingreſſum effectioni, atq; perpeſſioni accommodarunt; verùm etiam ad mixtionem tranſtulerunt. Ea. n. miſceri tradiderunt; quorum meatus hanc conuenientiam, & conſenſum inter ſe haberent, vt in vnius meatũ alterius pars ſolida poſſet ingredi, ac viciſſim in huius meatum illius ſolida. Dixit tamen *de quibuſdam*, quoniam licet per iſtos meatus effectionis, & mixtionis rationem traderent; non tamen quicquàm de accretione ſtatuebant; neq; alterationem, & generationem omnium rerum naturalium tueri poterant, vt paulò poſt audietis.

Tex.Com.57. *Præcipuè autem Leucippus, ac Democritus via progressi sunt; atq; vnam, eandemq; in omnibus rationem tenuerunt, principium secundum naturam constituentes, quod quidem verè est. Quibusdam enim ex veteribus visum est, ens necessariò vnum esse, & immobile. Vacuum enim non ens; quando-*
Tex.Com.58. *quidem solùm plenum ens: Moueri autem minimè posse; nisi separatum sit vacuum; nec item multa esse, nisi adsit separans. Quòd si quis existimet vniuersum minimè esse continuum, sed diuisim se tangere, nihil interest, ac si dicat, multa; & non vnũ esse vacuum. Nam si omniquaq; diuiduum, nihil esse vnum; quare neq; multa, sed vniuersum vacuum: sin partim quidẽ diuiduum, partim autem minimè, rem à figmento non longè abesse. Quatenus enim, & quàm ob causam pars quidem vniuersi ita se habet, & plena est; pars autem diuisa? Præterea autem similiter motum tollere necessarium est. His igitur freti rationibus omittentes, ac despicientes sensum, quasi vnam sequi rationem oporteat, vniuersum inquiunt aliqui vnum esse, & immobile, & infinitum. Finem enim peruenire ad vacuum. Itaq; hunc in modum isti, hisq; causis adducti de veritate suam sententiam protulerunt. Verumenimuero in ratiocinationi-*
Tex.Com.59. *bus quidem hæc videantur consequi; res ipsas autem si spectes; furoris propemodum cuiusdam sit ita opinari. Nemo enim furiosus eousq; à se ipse discedat, vt glaciem, & ignem idem putet esse. Honesta tantùm, et quæ speciem honesti ob vsum habent, quibusdam ob insaniam nihil videntur differre.*

Ab Empedoclis opinione non longissimè discesserunt Leucippus, & Democritus; verũtamen ***magis uia profecti sunt***, omnia tradiderunt explicatiora, mirabiliq; serie inter se connexa, ***eandemq; rationem in omnibus tenuerunt*** principia ea induxerunt, quibus in omnium quæstionum explicatione vti commodè possent: ***principium secundum naturam constituentes, quòd quidem uere est***, ex tali etiam principio, & assumptione argumentati, quæ assumptio palàm, ac perspicuè vera est. Ita enim argumentabantur. Reperitur in rebus diuisio, & multitudo & motus; ergo vacuum est. Vides, quod assumitur, multò verissimum esse. Quò circa longè etiam magis probandi, & laudandi sunt, quàm Parmenides, & Melissus; qui ita argumentantur, vt incertis quibusdam assumptis ea tollant, quæ certissima sunt, & apertissima. Quam sanè argumentationem præstat antè perpendere, quàm ad Democriti, ac Leucippi sententiam accedamus. Ita.n., quàm isti maiore commendatione digni sint, facilè apparebit. Parmenides igitur, & Melissus cum existimarent vniuersum esse vnum, & immobile, ad hanc suam sententiam affirmandam ita argumentabantur: statuebant primùm, tanquàm principium & fundamentum ***uacuum non ens***, vacuũ nullo pacto habere locum in rerũ vniuersitate. Ita.n. ipsi intelligebant: Democritus aũt vacuum, & ipse appellans non ens, quasi si cũ pleno conferatur, essentiam non haberet, putabat tñ habere locum in rerum natura: Illo igitur iacto fundamento Parm. & Meliss. hũc in modũ pergebant. ***Si non est uacuũ separatum***, si non seorsum à pleno cõsistit ipsum vacuũ; motus esse non põt; sed vacuum minimè põt vllo pacto consistere, vt iam posuimus;

posuimus; ergo neque motus potest esse. Præterea cum illud etiam ponerent, corporum diuisionem alia ratione fieri non posse, quàm per uacuum ita argumentabantur; *si non adest separans*, nisi prestò est ipsum uacuum separans inter se entia, certè diuisio locum habere non potest; idcircoque nec multa entia erunt; sed uacuum nullo pacto habet locum in rerum natura; ergo neque diuisio habere potest, neque multa esse entia. *quòd si quis existimet uniuersum minimè esse continuum, sed diuisim inter se tangere.* Quòd si quis existimet, ut uere existimandum est, uniuersum ipsum minime esse continuum, sed res diuisas inter se tangere, quare plures fore, illi rursus urgebant, dicebantque nihil interesse, ac si diceres *multa, & non unum esse uacuum* id est non unum tantum esse uacuum sed multarum, aut etiam omnium rerum locum occupare. Hoc enim uniuersum, quod tu constare dicis ex pluribus diuisis, & se tangentibus, uel omniquaque diuiduum est, uel non omniquaque; atque hoc loco diuiduum uidetur significare illud idem, quod actu diuisum; *Si omniquaque diuiduum, nihil erit unum*; nam ex ista diuisione omniquaque facta nihil remanet, quod sit unum, ac per se constare queat; si enim remaneret aliquod unum; non esset omniquaque diuisum *neque multa*, neque erunt multa, quoniam multitudo componitur ex monadibus; quare nisi sit unum, neque multa esse possunt, *sed uniuersum uacuum*; sed uacuum omnium rerum locum occupabit. *Sin partim quidem diuiduum, partim autem minimè, à figmento non longè abesse*, fingendum atque optandum est, quæ, & quanta pars uniuersi sit indiuidua, & plena; quæ item, & quanta sit diuisa, & uacua; nullam autem istarũ partium discriminis posse probabilem causam afferri. Sublata autem rerum multitudine; motus quoq; eadem ratione auferebatur. Si non est uacuum, non est motus; sed non est uacuum, quod pro certo ponebant; ergo neque motus. His igitur freti rationibus omittentes, ac despicientes sensum, qui clamabat multas esse res, & moueri, *quasi unam sequi rationem oporteat*, quasi rationi tantum fides habenda sit, nulla autem sensibus: inquiunt uniuersum esse unum, & immobile; quinimò, & Melissus addit, etiam infinitum. *Finem enim peruenire ad uacuum.* Si esset finitum, finiretur, ac terminaretur ipso uacuo; sed uacuo terminari non potest, quoniam uacuum non est; ergo nullo pacto est finitum. Itaque hunc in modum isti, hisq; causis adducti suam sententiam protulerunt *de ueritate*, de rerum natura, quo pacto eam uerè se habere putarent: nam iidem aliis in libris accomodatè ad opiniones hominum sunt loquuti; Ignemque, & terram initia rerum posuerunt. *Verum enimuerò in ratiocinationibus quidem hæc uideantur consequi*, plurimum, inquit Aristoteles, distant uerba à rebus. Possumus enim multa uerba fundere, ac nonnullas speciem quandam probabilitatis habentes rationes afferre, & mira quædam colligere; sed nostra oratione res non mutantur, neque, de statu suo dimouentur, quinimò, si quæ uerbis colligimus, reipsa etiam ita habere putemus, furiosos ipsos insania uincamus. Nam si uniuersum esset unum; certè glacies idem esset, atque ignis. Id autem ne furiosus quidem senserit. Fallitur enim furiosus in diiudicandis tantùm bonis. Nam quæ illi ob usum & consuetudinem speciem boni, & honesti habebunt, à uerè bonis, & honestis non uidebuntur differre; quàmuis deterrima, atque ex itialia sint.

Leucippus autem tenere se putauit rationes quasdam, quæ iis, quæ sensui patent, nixæ, neq; generationem, neq; interitum, neq; motum, aut rerum multitudinem sublaturæ sint: Fidem autem habuit partim quidem iis, quæ patent, partim uerò unum statuentibus, ità, ut neq; motum sine uacuo esse, uacuum autem non ens, et nullam entis partem inquiat esse non ens; proprie enim esse ens quod omniquaq; est plenum. Verùm hoc ipsum esse non unum, sed multitudine infinita, & minimè aspectabilia ob molium paruitatem. Hæc autem in uacuo ferri, (uacuum enim esse) et concreta quidem generationem efficere, dissoluta autem interitum. Efficere autem, et pati, quà se tangunt, et eatenus esse non unum, composita autem sanè, atq; circumplicata generare. Ex eo autem, quod uerè unum est, non tex.Com.60. tex.com.61.

esse genitam multitudinem, neq; unum ex iis, quæ uerè sunt multa, sed esse hoc planè nefas, uerùm, quemadmodum Empedocles et nonnulli alii pati per meatus inquiunt, ita omnem alterationem, atq; omne id quod pati dicimus, hunc in modum administrari, facta per uacuum dissolutione, et interitu, similiter autem, et accretione, aliis subinde ingredientibus.

Audistis ineptam sanè Parmenidis, & Melissi argumentationem: quæ erat huiusmodi: si non est uacuum; neque motus est, neque multitudo; sed non est uacuum; ergo neque motus, neque multitudo. Ac, ut de connexo nihil in præsenti dicamus, assumptum certè in controuersiam facilè uocari poterat; omninoque diligenter examinari postulabat. Ex hoc igitur ita incerto, cuiusque nulla esset allata confirmatio, collegerunt id, quod omnium sensibus repugnat, cuiusque contrarium multò certissimum est, scilicet neque motum, neque multitudinem esse. Recta autem argumentandi ratio postulat, ut ex certis, atque perspicuis incerta, & obscura colligamus; quod cum magis præstiterit Leucippus; iure etiam à nobis magis laudatur. Is hunc in modum argumentabatur; si non est uacuum, non erit diuisio, & multitudo rerum, neque motus; sed est diuisio, multitudoque rerum, ac motus; ergo uacuum est. Vides ex assumpto certo, atque perspicuo colligi id, quod incertum, & obscurum erat. Ergo in connexo illi cum Parmenide, & Melisso conueniebat. Assumptum autem multo melius apud ipsum se habet. Assumitur enim, quod patet omnibus, multas nimirum res esse, & moueri. Cæterùm, ut ad connexum reuertamur, consentiebat Parmenidi, & Melisso Leucippus, eiusque sectator Democritus, motum sine uacuo esse non posse, ***uacuum autem non ens***, non esse substantiam aliquam, & corpus, & ***nullam entis partem*** nullam ipsius pleni, & corporis partem ***esse non ens*** ẽẽ uacuũ, & non corpus, quod ponimus non ens. Quòd igitur uacuum esset, inde satis ostendi putabat, quòd motus, & diuisio sine dubio esset; hæc autem sine uacuo existere non possent. Quod autem necessarium etiam esset atoma, & indiuidua corpuscula inducere, hac ratione affirmabat. ***Propriè ens, est omni quaque plenum*** propriè ens nullam partem non entis, & uacui habet, ut antea diximus.

Dixit autem ***propriè***, quoniam impropriè etiam uacuum uocari poterat ens; quandoquidem locum habet in rerum natura; putandum autem est in rerum natura esse aliquid propriè ens; ergo putandum etiam est in rerum natura esse aliquid omniquaque plenum, nullamque uacui partem habere. Si uacuo caret, omnis autem diuisio fit intercedente uacuo; certe diuisione etiam carebit; quare erit indiuiduum. Addebat autem hoc ipsum esse non unum, sed numero infinita, ac sub oculorum sensum non cadere ob molis paruitatem, ac per uacuum ferri hisque coeuntibus pro diuersa coeundi ratione uarias res generari, dissolutis autem, ac diremptis interire; efficere autem, & pati, ***quà se tangunt***: quà propinqua sunt, non enim putabat ita se tangere, ut non aliquid uacui interiiceretur intermedium, ***& eatenus esse non unum*** quoniã scilicet ita se tangebant, ut non omnino unum aliquid ex iis fieret, sed semper inter ipsa inter cederet uacuum, uerumtamen ***composita atque cimplicata generare***, quàmuis non fieret ex ipsis omnino unum, tamen pro uarietate situs, & ordinis diuersas affectiones gignere, ut initio huius libri diximus. Intelligi autem omnino uolebat, ***ex eo, quod uerè unum est, non esse genitam multitudinem***, ex uno corpusculo atomo, quod uere unum est, minime posse fieri multa corpuscula quippe cum multitudo à diuisione proficiscatur; & diuisio à uacuo, corpuscula autem ista sint indiuidua, & uacuo careant, ***neque unum ex ijs, quæ uerè sunt multa***, neque ex pluribus atomis fieri omnino unum, cum semper inter illa corpuscula atoma inferat sese, atque intrudat uacuum. Quamobrem sequebatur, quemadmodum Empedocli etiam, & nonnullis aliis placuit, alterationem, & perpessionem existere intercedentibus meatibus quibusdam, ita de Leucippi, ac Democriti sententiâ existere intercedente uacuo; cuius quidem operâ fieri posset dissolutio, ac diremptio atomorum, idcircoque res interirent, possent etiam noua quædam corpuscula introire, atque ita res incrementum susciperent. Notat Philoponus non idem omnino esse meatus, & uacuum ponere. Nam Empedocles meatus ponebat plenos tenuis cuiusdam corporis ut aeris, aut alterius cuiusdam similis; uacuum autem omnino corporis expers est. Atque his meatibus Empedocles tueri fortasse effectionem, & perpessionem, ac mixtionem poterat, ut initio docuimus; accretionis autem causam minimè poterat afferre. Nam si noua corpora ingrediantur meatus, replebunt quidem illos, & corpus ipsum fiet densius, at non maius,

Leucippi

Leucippi autèm principia etiam ad accretionis cauſam afferendam ualebant. Nam ingredientibus nouis corpuſculis per uacuum, cum ſemper aliquid uacui neceſſe ſit interiici, & remanere, totum ipſum ſine dubio fiet amplius, & maius. Hæc Philoponus. Ego autem puto, ut ab Ariſtotele paulò poſt audietis, Empedocli non fuiſſe conſtitutum, eſſent ne pleni, an inanes meatus. Cur autem Leucippus, & Democritus nobis magis probentur, nunc dicemus; tanta enim eſt opinionis Leucippi, ac Democriti probabilitas, tantaq́ne earum rerum quæ ab illis dicuntur, conſenſio; ut Empedocles quoque, uelit nolit, in eandem uenire ſententiam quodammodo cogatur, quod in ſequentibus uerbis oſtendet Ariſtoteles.

Ac ferè, quod Leucippus aſſerit, Empedocles quoq́ concedat oportet, eſſe enim ſolida quadam, ſed indiuidua, niſi meatus undequaq́ ſint continui, hoc autem nefas. Nihil enim aliud erit ſolidum præterquàm meatus, ſed uniuerſum uacuum. Quæ igitur ſe tangunt, indiuidua quidem ſint oportet, quæ autem inter illa interiecta ſunt intermedia, uacua, quos quidē ille meatus uocat. Hoc autem eſt, quod à Leucippo etiam de effectione, et perpesſione aſſerebatur. Modi igitur, quibus hæc quidem efficiunt, illa uerò patiuntur, hi ferè ſunt, qui proponuntur. Tex.Com.62.

Statuens Empedocles effectionem, & perpeſſionem obiri per meatus, ſolida corpora, atque indiuidua, & impatibilia non minus quàm Leucippus, ſtatuat oportet. Nam corpora illa, quæ continent meatus, aut ſunt indiuidua, & impatibilia, aut diuidua, & patibilia. Si indiuidua, iam conſentit Leucippo. Sin diuidua, & patibilia, alios intra ſe meatus continebunt, quorum quidem operà pati queant (omnis enim perpeſſio fit operà meatuum). Iſti autem meatus uel ſunt continui, uel non ſunt. Continuos quidem eſſe nefas eſt. ***Solidum enim nihil aliud erit præterquàm meatus, & uniuerſum uacuum,*** ſi eſſent meatus continui; iam corpus, quod ſolidum à nobis proponebatur, nihil aliud eſſet, quàm meatus, & uacuum: atque hic patet etiam apud Empedoclem meatus uacuos fuiſſe. Quòd ſi non ſunt continui; corpus certè, quod inter meatus interiicitur, meatibus careat oportet, idcircoq́ue ſit indiuiduum, & impatibile. Sequetur igitur, ***quæ ſe tangunt***, ipſa ſcilicet corpora indiuidua eſſe, quod autem inter illa interualli intercipitur, eſſe uacuum, & meatum. Hæc uerò omnino cum iis, quæ à Leucippo dicuntur, conſentiunt. ***Modi igitur, quibus hæc quidem efficiunt, illa uero patiuntur, hi ferè ſunt, qui proponuntur.*** Diximus ferè, quoniam à uili aliquo, & ignoto philoſopho potuit forte alius modus proponi; ſed qui à uiris illuſtribus proponuntur, ſunt à nobis commemorati; Vnus quidem Empedoclis ponentis illa efficere, quæ in alterius corporis meatus ingrederentur, illa autem pati, quæ in ſuis meatibus aliena corpora exciperent; alter autem Leucippi, & Democriti ſtatuentium corpora indiuidua, & uacuum; quos idcircò magis laudauimus, quòd maximè inter ſe connexa principia habeant, & uno poſito, alterum ponatur; Poſito enim uacuo, tanquàm ad effectionē, & perpeſſionem, & omnem motum neceſſario; indiuidua quoq; & impatibilia corpora ponantur oportet; quod Empedocles non uidit. Id autem procedente ſermone magis patebit.

Ac de his quidem, & quem modum tradant, manifeſtum. Videntur aūt quæ ſequuntur, conſētire ferè cum principijs illis, quibus ipſi utuntur; cum reliquis autem minus; ut apud Empedoclem, quo pacto interitus, & alteratio exiſtere queat, non conſtat. Nam his quidem prima corpora ſunt indiuidua, figurà ſolum differentia, ex quibus primis reliqua componuntur, & in quæ ultima diſſoluuntur. Apud Empedoclem autem, quòd reliqua uſq́ ad elementa generationem, & interitū Tex.Com.63.

habent,

habent, manifestum est, At horum ipsorum, quomodo coaceruata magnitudo generetur, & intereat, nec manifestum, nec illi fas dictu, cum ignis etiam esse elementum non dicat, itemq; reliquorum omnium, prout Plato in Timæo scriptum reliquit. Hoc enim à Leuccipi modo discrepat, cæteroqui consentiens; quòd ille quidem solida, hic autem superficies ponit indiuidua atq; ille quidem solidorum indiuiduorum unumquodq; infinitis figuris terminatum esse; hic autem finitis; cum tamen indiuidua utriq; ponant, & terminata figuris. Ex his autem generationes, et diremptiones.

Tex.Com.63.

Manifestum, inquit, est de his.i. de Democrito, & Leucippo, quid de effectione & perpessione sentiant, *& quemadmodum tradant* planè, inquit, se explicant; ac modum inducunt, per quem omnes mutationes tueantur, & *quæ sequuntur*, quæ euenire in rebus ipsis continenter cernimus, uidentur conuenire cum principiis, quæ ab illis ponuntur; multo autem minus, cum iis, quæ ab aliis. Nam Empedocles, ut de eo potissimum loquamur, quem alterius opinionis auctorem diximus, statuere non potest, qui sit locus alterationi, cum elementa ponat impatibilia, atque affectiones formas ipsorum, quemadmodum initio huius libri docuimus. *Nec quo pacto interitus existere queat*, ipsorum.s.elementorum; nam, nisi se alterent, ueque etiam corrumpent; ac tamen ista etiam cernimus assidue generari, & interire; idcircoque diximus principia Empedoclis non satis respondere iis, quæ in rebus ipsis cernuntur euenire. *Nam his quidem* Democrito, & Leucippo, cum ponant prima corpora indiuidua, figuris tantum differentia, ex quibus primis res componuntur, & in quæ ultima dissoluuntur, facile est tum generationem, & interitum, tum alterationem tueri; Generationem quidem, & interitum, ut diximus, coitione, & diremptione atomorum; alterationem uerò uariato situ, & ordine. At Empedocles, qui reliqua, præter elementa generentur, fortè queat nonnihil afferre; generari enim poterunt ex coitione elementorum; *at horum ipsorum, quomodo coaceruata magnitudo generetur, nec manifestum, nec illi fas dictu*, at quomodo primorum corporum copiosa quædam moles generetur, ut aeris ex multo uapore ab aquis educto, aut ignis ex magna lignorum sylua; quod quidem sæpè cernimus; nec nos docet, nec docere sanè potest; nisi ignis, & aliorum elementorum aliud elementum ponat, quòd quidem ipse non facit. Nec dici potest, elementum istud esse sphærum; Nam cum aer oritur ex aqua, non censuit Empedocles adesse sphærum; sed tantum, cum omnia elementa in unum confunduntur, uel omnia ex uno secernuntur. Hanc autem in Empedoclis opinione inexplicabilem difficultatem Plato etiam in Timæo uidit. Quarè multis in rebus Leucippum, & Democritum sequutus est, quàmuis in nonnullis discrepet. Discrepat in eo, *quod ille* idest Leucippus, ponit principia indiuidua, quæ sint *solida* & corpora; *hic autem* .i. Plato, superficies, *atque ille solidorum indiuiduorum unumquodque infinitis figuris terminatum esse*. Leucippus ità unumquodque corpus indiuiduum habere suam, & propriam figuram, qua terminaretur, & circũscriberetur, afferebat, ut uniuersus tandem ex illis resultans figurarum numerus esset infinitus. *Hic autem finitis*, Plato autem finitum inducebat figurarum numerum, quoniam unam tantum figuram pro primo elemento ponebat, nimirum triquetram; prima.n. elementa esse triangula. Quæ autem ex his primo orirentur, esse quinque, pyramidem, cubum, figuram octo laterum, duodecim, uiginti. In his igitur discrepabat à Leucippo. Consentiebat autem illi, principia ponens indiuidua, eaque figuris terminata, id est descripta; atque ex his existere, *generationes, & diremptiones*, non potuit breuius significare generationem, & interitũ, & rationem oriendi, & intereundi ab illis positam; Generatio enim erat elementorum coitio, interitus autem eorundem diremptio. Ergo unius contrarii nomen posuit, alterius quasi definitionem: ex quo utriusque nomen & naturam, quantum ab illis tradebatur, cognoscimus. Hæc autem coitio, & diremptio apud Leucippum duobus modis fit, apud Platonem uno tantum: quapropter addit Aristoteles hæc.

Apud

Apud Leucippum quidem duo modi fuerint, per vacuum, & per tactum; eatenus enim esse diuiduũ vnum quodq́; apud Platonem autem per tactum solum. Vacuum enim non concedit esse. Ac de indiuiduis quidem superficiebus diximus in superioribus sermonibus. De solidis autem indiuiduis diutius quidem considerare, quæ sequantur, in præsenti omittamus.

Apud Leucippum, inquit, coitio isthæc, & diremptio fit *duobus modis*, nolumus intelligi duos ita diuersos modos, vt coitio, & generatio interdum vno fiat, interdum altero; sed sit *duobus modis* idest duarum rerum opera, nimirum vacui, & tactus, qui tamen tactus, vt antea notauimus, erat potius propinquitas quædam; quàm uerè tactus; *eatenus enim esse diuiduum vnumquodque*, id est istarum duarum rerum, vacui, & tactus opera diuidi concreta corpora posse; quare qua diuisa quidem vacuo, verùm se tangentia, id est propè sunt collocata corpuscula indiuidua; fit concretum corpus; quà autem longiore interuallo disiungi possunt; sequitur diremptio, & interitus. *Apud Platonem autem per tactum solum.* Plato negans vacuum esse, vnicam tantum, & solitariam causam generationis, & interitus tactum ponit. Ex superficiebus enim se tangentibus nullo intercedente vacuo fieri corpus; cum autem se amplius non tetigerint, dissolui corpus. *Ac de indiuiduis quidem superficiebus diximus in superioribus sermonibus*, nihil, inquit, est, quòd Platonis opinionem nunc reprehendamus, satis enim cam tertio libro de cœlo explosimus. *De solidis autem indiuiduis*, quæ à Leucippo, & Democrito ponuntur, omittamus quidem diutius considerare, *quæ sequantur*, quæ illis positis sequantur absurda; quoniam in iisdem libris de cœlo tertio, & quarto, atque seorsum in libro de indiuiduis magnitudinibus abunde id consideratum est. Cæterum quamquàm diutius illa considerare ob istam causam, quòd alibi tractata sunt, nolumus, quoniam tamen firmis rationibus nitebantur, vt initio diximus, idcircoq́; magnam habebant probabilitatem, hoc etiam loco nonnulla breuiter perstringere non erit inutile.

Vt autem paululum digrediamur, indiuiduorum vnumquodq́, & impatibile esse asserant oportet (non enim licet aliter pati ac per vacuum) & nullius efficiens affectionis. Nam neq́; durum, neq́; frigidum licet esse. Atqui illud etiam absurdum est globosæ tantum figuræ calorem tribuere: necesse enim etiam est contrarium & frigus alicui alteri figuræ conuenire. Tex. Com. 64. Tex. Com. 65.

Prima aduersus Leucippum argumentatio est huiusmodi. Si essent corpora indiuidua, nulla esset effectio, & perpessio; sed effectio, atque perpessio perspicue in rebus locum habet; ergo non sunt corpora illa indiuidua ponenda. Declaratur connexum. Si sunt indiuidua, & vacuo carent, vt ille inquit; certè erunt impatibilia; putabat enim nulla alia ratione posse res pati, nisi per vacuum: si impatibilia, nullius etiam erunt affectionis, & perpessionis causæ. Nã quæ ipsa non patiuntur, non possunt esse in causa, cur alia patiantur; præsertim cum apud Leucippum effectio, & perpessio fiat inter similia. Quare si corpora indiuidua agerent, agerent in sibi similia; si similia sunt, profectò cum corpora indiuidua sint impatibilia, ista quoq; impatibilia erunt. Ergo neq; hæc patientur, neq; habebunt, quid efficiant, quare nullæ exorientur qualitates, & affectiones; nihil durum, nihil frigidum euadet, aut erit. Rursus autem (& est secunda argumentatio) peccant isti globosæ tantum figuræ calorem tribuentes. Nam si ita se res haberet profectò *contrarium, & frigus* (vides illud, *&* poni ad prioris vocis interpretationem) *necessario conueniret alicui alteri figuræ*, id est conueniret tantum alicui alteri certæ figuræ, quæ contraria esset globosæ. Contraria enim contrariorum sunt consequentia. At globosæ figuræ nulla contraria est; neq; ab istis alicui certæ figuræ tribuebatur frigus; ergo neq; calor propriam, & peculiarem figuram sibi arrogare debebat.

Absurdum autem illud etiam est, si hæc quidem insint, calor inquàm, & frigus, grauitatem, & leuitatem, duriciem, &

molliciem minimè inesse .

Tertia argumentatio. Si calor in atomis reperitur, quod isti videntur concedere, qui globosæ figuræ calorem tribuunt, itemq; frigus, quod concedant oportet, quandoquidem si vnû ex contrariis in rerum vniuersitate locum habet, & alterum habere debet; si inquàm, in atomis reperitur calor, & frigus; certè & grauitas, & leuitas, duricies, & mollicies debebant inesse in ipsis atomis: sed inest calor & frigus, vt partim ipsi suo marte concedunt, partim nostris argumentis concedere coguntur; ergo grauitas etiam, & leuitas, duricies, & mollicies iisdem atomis inerunt. Connexum inde patet, quòd grauitas, & leuitas, duricies, & mollicies, quantum sensus ipse testatur, caloris & frigoris naturam sequuntur; nec calor, & frigus ociosæ qualitates sunt; quare necessariò aliquam aliam qualitatem consequentem habent.

Quin indiuiduorum vnumquodq; grauius esse per excessum Democritus inquit; quàmobrem manifestum, quòd etiam calidius. Talia autem cum sint, quin à se vicissim patiantur, nefas; quemadmodum à calido, quod longè excellit, remissè calidum .

Quarta argumentatio ex verbis ipsiusmet Democriti ducta . Concedebat enim ille corpuscula quædam aliis quibusdam esse maiora , idcircoque etiam grauiora ; ex quo sequebatur etiam corpuscula globosa, quò maiora essent, eò etiam esse calidiora. Ecquid enim causæ afferri queat, cur aucta mole crescat grauitas, & non calor? Maiora igitur sunt calidiora; minora minus calida. ***Talia autem cum sint***, cum ex atomis alia sint calidiora, alia minus calida, ***quin à se uicissim patiantur nefas***, necesse est, vt à se vicissim patiantur, quoniam à calidiore minus calidum omnino pati necessarium est; quod assiduè experimur; ergo atoma ita sunt comparata, vt vnum ab altero pati debeat; quod tamen illi negabant.

Tex. Com. 67. *Præterea verò, si durum est; etiam molle; molle autem iam idcirco dicitur, quòd aliquid patiatur. Cedens.n.est molle.*

Quinta argumentatio. Si durum conuenit atomis, quod illi non negant; profectò mollicies etiam conueniat oportet. Nam quemadmodum diximus, si vnum ex contrariis in rerum natura locum habet, & alterum habere debet: in eodem autem genere contraria continentur. Ergo si atomum aliquod est molle; molle autem patitur; sequitur, vt aliquod etiam atomum patiatur. Minor iam confirmata est. Maior ex definitione mollis patet, dicitur enim molle, quod facilè cedit; Cedere autem est pati aliquid .

Tex. com. 68. *Atqui absurdum etiam est, si præter solam figuram nihil quicquam conueniat; aut si conueniat, vnum duntaxat; veluti hoc quidem durum , illud autem calidum; non enim vna quædam fuerit ipsorum natura .*

Sexta argumentatio. Figura est species quædam qualitatis; quarta enim censetur. Quòd si illi atomis tribuunt quartam speciem qualitatis, cur non, & reliquas tribuunt multò priores? Cui enim inest posterius, eidem inesse prius rationi consentaneum est, præsertim in iis, quæ principia sunt, qualia illi atoma ponebant; sed atomis apud illos conuenit posterius, id est quarta species qualitatis; ergo & priores conuenire debebant. Verùm isti concedunt aliquam etiã ex prioribus speciebus conuenire; nam hoc quidem esse calidum, illud autem durum ; sed & hoc absurdum, ***si conueniat unum duntaxat***, si aliquid præter figuram concedatur atomis, vnũ tantum ex contrariis concedi, ita, vt hoc quidem definitè sit tantùm calidum , illud autem definitè durum duntaxat. Nam si ita se res habeat , ***non una quædam fuerit ipsorum natura*** , non eadem atomorum natura, & substantia erit; quod tamen ipsi plerunq; affirmabant; ergo res illo pacto se habere non potest. Connexi veritas facilè apparet . Nam si hoc corpusculum potest suscipere vnam affectionem, quam illud non potest; certè diuersæ ipsorum facultates , ac naturæ sunt. Sic dicimus materiam cœlestem, esse alterius naturæ à materia rerum inferiorũ, quoniam hæc multas affectiones excipit, quas illa excipere non potest.

Similiter

Similiter quoq; nefas, si plura vni. Indiuiduum enim cum sit, in eodem affectiones habebit. Quamobrem si patiatur, vt si refrigeretur, eadem etiam ratione aliud quiddam efficiet, aut etiam patietur. Quod idem de reliquis etiam affectionibus intelligi volumus. In idem enim æquè sese induunt, & qui solida, & qui plana indiuidua ponunt; neq; enim rariora, neque densiora fieri licet; cum in indiuiduis non adsit vacuum. Tex.Com.69.

Septima argumentatio. Si illi ponant, quod aliquando cogebantur, uni atomo plures in esse posse affectiones; non minus urgebuntur. ***Indiuiduum enim cum sit, in eodem affectiones habebit***, quoniam est indiuiduum, atq; omnino uniforme ***in eodem***, id est eadem planè ratione, atq; facultate omnes illas plures affectiones excipiet.

Quamobrem si eadem ratione, atq; facultate, qua calorem habet; habet et humorem & molliciem, & frigus; eadem et ratione, qua per vnam qualitatem patitur, vt cum refrigeratur, eadem inquam planè ratione, & facultate etiam per aliam qualitatem efficiet, vt exempli causa simul calfaciet, ***aut etiam patietur***, aut eadem ratione, qua refrigeratur, humefiet etiam, & exsiccabitur. At eandem rem per eandem facultatem refrigerari, & calfacere, & humectari, nefas est euidentius; quàm vt confutationem desideret. Quod autem de refrigeratione diximus, inquit Aristoteles; ad alias affectiones transferri potest. Omnino enim si corpus atomum ponatur vniforme, ac pluribus tamen præditum qualitatibus, ex quibus effectio, & perpessio prodeat; absurditas ista consequatur oportet. Quare in eandem etiam sese induit Plato ponens superficies indiuiduas; concedere enim cogitur, per eandem facultatem efficere, & pati. Nam si atomi possent fieri rariores, & densiores, dicere fortasse possent atomum ipsam non esse vniformem; quare vna quidem parte, vt exempli causa, rariore excipere calorem, altera autem densiore frigus. Nunc cum id neq; à Leucippo dici queat, qui rarius id inquit, quod plus vacui obtinet, densius, quod minus (in atomis autem nullum adest vacuum) & multò minus, suppleto, à Platone, qui superficiebus illis non tribuebat raritatem, aut densitatem; fateantur necesse est, idem eadem ratione plura efficere, & simul plura pati. Verùm, vt ad Leucippum, & Democritum reuertamur, iactantur illi quidem mirabiliter: nam neq; carere affectionibus ista indiuidua possunt ob rationes à nobis initio allatas, neq; vnam tantum habere, neque plures. Quare credendum est falsam omnino esse illorum opinionem. Verùm si adhuc dubitas, audi sequentia argumenta.

Præterea illud quoq; absurdum, parua quidem esse indiuidua; magna autem minimè. Nunc enim rationi congruenter maiora franguntur magis, quàm parua; hæc enim, magna inquam, dissoluuntur facilius, quia in multis offendunt. Indiuidua autem omnino esse, cur paruis potius, quàm magnis conuenit? Tex.Com.70.

Octaua argumentatio. Dicunt isti corpora indiuidua esse parua. Nos autem quærimus, ecquid sit, quod non item magna esse queant. Si aliquã istius rei rationem afferunt, audiamus; sin minus, iam satis constare pôt, commentitiam esse opinionem, non autem ex ipsa rerum natura ductã. ***Nunc.n.***, quasi dicat: si nos interrogemur, qui nullum suapte natura indiuiduum corpus ponimus, cur maiora franguntur magis, quàm parua; rõni congruenter istud euenire ostẽdemus. Magna enim ***in multis offendunt*** in multa diuidentia incurrunt; parua autem facilè effugiunt, ac præterlabuntur. At apud istos, qui non propter paruitatem, sed suapte natura omnino indiuidua corpora statuunt, ***cur istud paruis magis, quàm magnis conuenit***, cur esse indiuidua, parua magis possunt, quàm magna?

Præterea vtrum omnium illorum solidorũ vna natura est; an differunt altera ab alteris; quemadmodum, si hæc quidem Tex.Com.71.

sint ignea, illa autem mole terrea? Nam si vna omnium natu
ra; quid fuit secernens? vel quam ob causam sese tangentia
non fiunt vnum, vt cum aqua aquam tetigerit? Nihil enim
Tex.Com.72. *differt posterius à priore. Sin altera; qualia hæc, ac perspicuũ*
sanè est, hæc potius ponenda esse principia, & causas eorũ, quæ
eueniunt, quàm figuras; Præterea autem cum natura differẽte
sese mutuo tangentia efficient sanè, & patientur.

Nona hæc argumentatio est. Statuant, inquit, aliquando vtrum velint vnam, atq; eandem omnium atomorum esse naturam, an vnum ab altero differre; ita vt hoc quidem exempli causa sit igneum, illud autem terreum *mole*, id est totum ipsum terreum, & illud totum igneum. Vtrouis enim modo asseruerint; non deerit, quid illis obiiciamus.

Nam si vna omnium natura est, ita vt planè sint vniformia, atq; vniusmodi, ***quid fuit secernens?*** quasi dicat, quæ eiusdem naturæ sunt, libenter coniuncta manent. Ostendendum igitur erat, quid illa discreuisset, & separasset, ***uel quam ob causam sese tangentia non fiunt unum, ut cum aqua aquam tetigerit?*** Quæ sunt eiusdem naturæ, si se tangant, ita fiunt vnum? ut ***posterius nihil differat à priore***, id est omnes partes simillimæ sint, & totum ipsum uniforme appareat; quemadmodum cum aqua additur aquæ, & ignis igni. Ergo si atoma corpora sunt unius naturæ; si coniungantur, uniforme quiddam, & uniusmodi corpus prodeat oportet. Vnde igitur tanta rerum uarietas, quantam cernimus? ***sin altera, qualia hæc.*** Si asserant atoma differre inter se, ita argumentabimus: ***hæc***, idest quæ differunt, & altera sunt; sunt qualia. i. opera qualitatum differunt. Atoma per uos differunt, ergo sunt qualia. Si autem sunt qualia; rationi cõsentaneum est, esse initia, & causas rerum, quæ fiunt potius qua sunt qualia, quàm qua sunt figuris prædita: Figura .n. nullam efficientiam habet, qualitates autem habent. ***Præterea autem cum natura differant, sese mutuò tangentia efficient, & patientur*** si qualitatibus differant, fiet, ut se tangentia in sese uicissim agant, & patiantur, atq; ita minimè sint impatibilia. Quæ enim differunt qualitatibus; subiecto sunt unum, formis autem, & qualitatibus opposita. Quæ autem subiecto sunt unum, qualitatibus autem opposita; aptissima sunt ad effectionem, & perpessionem mutuam, cum se tetigerint, ut anteà docuimus; ergò quæ differunt qualitatibus, cuiusmodi iam statuimus esse atoma, erunt aptissima ad mutuam effectionem, & perpessionem, cum se tetigerint. Minor quidem, illa quæ differunt qualitatibus esse unum subiecto, ita clara est, ita sensui patet, ut nihil sit opus confirmatione.

Tex.Com.73. *Præterea, quid nam illud, quod mouet? Nam si alterum pa*
tibilia; sin vnumquodq; seipsum; vel diuiduum erit, alia qui-
dem parte mouens, alia autem motum, vel in eodem quà idẽ,
Tex.Com.74. *contraria inerunt; Et materies non solùm numero vna erit, ve*
rùm etiam facultate.

Decima argumentatio. Moueri corpuscula, & per inane assiduè ferri inquiunt. Adsit igitur mouens illa oportet. Hoc mouens, aut erit ***alterum***, id est diuersum ab ipsis atomis, & sic atoma erunt patibilia; quippè cum ab isto altero patiantur, uel ***unumquodq; se ipsum***, uel quod libet corpusculum mouebit seipsum. Quòd si moueat se ipsum; aut una quidem parte mouẽs erit, altera motum, sicq; diuiduum, & non uniforme erit, quod illi negabant, ***aut in eodem qua idem contraria inerunt***, aut si partibus careat, ac totum ipsum se ipsum moueat, certè contraria in eodem, quà idem, inerunt, mouere. s. & moueri, efficere, & pati. Quod omnibus putamus uisum iri absurdissimum. Materia enim una quidem numero est, ut primo phy. est ostensum, uerùm facultate multiplex. Quòd si idem, qua idem, posset contraria excipere; certè materia non tantum numero, sed etiam facultate una esset.

Quicunque igitur per motum meatuum inquiunt existere
Tex.Com.75. *affectiones; si quidem oppletis etiam meatibus; supernacanei*
meatus. Nam si ita vniuersum patitur; et si meatibus careat,

siuq;

sitq; continuum, eodem patietur modo. Praeterea autem qui cernendi munus eo pacto obiri poterit, quo ipsi dicunt? neq; enim licet tactibus perspicua transmeare, neq; meatus; si unus quisq; oppletus est. Quid enim differt ab eo, quod meatibus caret? Uniuersum enim similiter plenum erit. tex.com.76.

Satis quantum ad praesentem tractationem pertinebat, corpuscula illa indiuidua propulsauimus; quae si admitterentur, uniuersam efficiendi, & patiendi rationem conturbari necesse erat. Nunc igitur animo quasi solutiore modos illos efficiendi, & patiendi, qui à ueteribus proponebantur, considerare poterimus; Ac primum Empedoclis opinionem considerare aggrediamur; qui, ut diximus, effectionem, & perpessionem exerceri putauit, ingredientibus efficientibus per meatus patientium, atque hoc pacto, ***per motum meatuum existere affectiones*** intercedente motione illa, quae per meatus fieret, exoriri in corporibus patibiles qualitates. Verùm essent ne isti meatus aliquo oppleti corpore, an inanes, nec statuere ausus est, nec planè potest. Nam si oppletos statuat; superuacanei sunt meatus. Nulla enim aliam ob causam induxit meatus, nisi, ut efficientibus aditum praeberent. At si sunt oppleti, nihilo plus aditum praebere queant, quàm si totũ ipsũ meatibus careret, esset que continuũ, minimè discretum meatibus. Ergo ***si ita uniuersum patitur, etiam si meatibus careat, eodem patietur modo,*** si res patitur per meatus oppletos, etiam si meatibus careret, nihilominus esset accommodatum ad patiendum. Quid.n. differt, sit ne uniuersum plenum, & continuum, an distinctum meatibus plenis? Id autem, qđ uniuersè obiicimus, possumus etiam de ratione cernendi speciatim obiicere. Putabant enim isti, tunc nos cernere, cum res quae cernendae sunt, per meatus aeris, & oculi ita pertransirent, ut tandem tangerent uim ipsam, & facultatem cernendi. At si unusquisque meatus oppletus est ***non licet tactibus perspicua transmeare, neque meatus;*** fieri non potest, ut per ea, quae se tangũt, nempè corpus continens meatum, & corpus in meatu contentum, ut exempli, causa, corpus oculi, & corpus opplens meatus oculi, res cernendae ualeant ***transmeare***, aeque enim faciliter transmeare reliqua omnia corpora, ac perspicua, & meatus possent. ***Uniuersum enim similiter plenum erit,*** aeque enim plenum est corpus aliquod meatus oppletos habens, ac si meatibus careret. Quare si res cernendae non possunt permeare corpus plenum, & meatibus carens; neque per meatus etiam oppletos transire poterunt.

Sin autem vacua ista fuerint, necessariò autem in ipsis corpora contineantur; idem rursus sequetur. Quod si tantula magnitudine sint, ut nullum capere corpus queant, ridiculum sanè est, exiguum quidem existimare vacuum esse, magnum autem minimè, quantuncunque sit, aut vacuum aliud quippiam censere, quàm regionem corporis. Quamobrem constat omni corpori aequalem fore vacui molem. Omnino autem meatus inducere superuacaneum est. Nam si nihil efficit tactu, neq. per meatus transiens efficiet, quòd si tactu, quàmuis meatus non adsint, haec tamen patientur, illa efficient, eorum scilicet, quae ita inter se mutuò sunt comparata. Ex his igitur satis constat meatus eo modo, quo à nonnullis afferuntur, aut falsò, aut frustra afferri. Quòd si corpora sunt omnino diuidua, ridiculum poros inducere. Quà enim diuidua, possunt separari.

Meatus isti Empedoclei aut sunt semper oppleti, & omnino; aut uacui sunt, sed tamen necessariò corpore referti sunt, si non omni, saltem multis ex partibus; aut tantula sunt magnitudine, ut omnino uacui sint, nullumque excipere queant corpus. Quòd minimè oppleti omnino esse queant, iam ostendimus; quòd autem non sint uacui, aliqua tamen ex parte referti corpore,

re,

re, ex eo ostendere possumus, quòd idem ferè, atque prius absurdum sequatur. Cur enim ponis referos, si impedituri sunt? Nam si quod plenum est, aditum non præbet, meatus autem à te inducuntur, ut aditum efficientibus præbeant; certè nulla ex parte oppleti poni debebãt. Quà enim oppleti, eatenus non sunt meatus. Quòd autem non sint omnino uacui, sed ualdè exigui, ità palàm facit Aristoteles, inquiens, ridiculum esse ponere exiguum uacuum, & non magnum; cum uacuum nihil aliud sit, si modò est, quàm regio corporis, id est apta ad capiendum corpus. Regio autem corporis, qua regio est, non magis paruitatem, quàm magnitudinem requirit; sed si magnum corpus, magna illud capiens regio sit oportet; si paruum, parua. Quare omni corpori æqualis tribuenda est uacui moles. Cum igitur uacuum tàm possit esse magnum, quàm paruũ, & multò melius res procedat, id est commodius, ac facilius efficientia ipsa, & res, quæ cernuntur, ingredi queant per amplum, quàm per angustum meatum; ecquid causæ est, cur non statuantur isti meatus omnino uacui, & magni? quod tamen illi non faciebant. Reclamabat enim sensus, qui ostendit omnem regionem esse plenam; quare illi paruos meatus inducebant, ut possent dicere falli sensum ob illorum paruitatem. Sed uniuersè iam nullam istorum meatuum esse necessitatem, superuacuosque planè esse ostendamus. Nam aut quæ se tangunt, possunt mutuò efficere, & pati, aut non possunt. *Si nihil tactu efficit*, si quæ se tangunt, non possunt aliquid efficere, *neq. per meatus transiens efficiet*. meatus enim nihil præstat aliud; quàm ut ingressum præbeat efficienti, quo possit tangere ipsum patiens. *Quod si tactu*, si eoquòd se res tangant, mutuò efficiunt, & patiuntur, *etiam si meatus non adsint, hæc tamen patientur illa efficient*. potest enim persæpè res rem tangere sine ullo meatu, ut ignis manum Scæuolæ; dummodo hanc à natura uim insitam habeant. Ergo meatus eo modo, quo ab istis inducebantur (longè enim alia ratione ponuntur interdum à nobis necessarii, ut gula, & arteria, quò s. efficiens queat accedere, ac tangere patiens illud, quod in profundo locatum est) meatus, inquam, ab istis inducti *aut falso afferuntur*, quoniam uacuum nullo pacto locum habet in rerum uniuersitate, *aut frustra*. Si forte oppleti ponantur, atque etiam, quoniam nihil conferunt ad efficiendum, & patiendum, nisi tactu aliquid efficiatur, ut ostendimus. Quòd si corpora sint omnino, & quoquo uersus diuidua, ut certè sunt; multò magis adhuc frustra ac ridiculè isti meatus in corpore insiti statuentur. Nam poterit efficiens cum accedit ad patiens, illud diuidere, ac sibi tunc meatus parare; quo altius promouere suam effectionem queat; quod etiam sensu ipso euenire deprehendimus: ignis enim cum ad eum accedit, illam paulatim diducit, ac sibi uiam ad profundiores partes lacessendas struit. Omnino autem diuidua quã diuidua, tametsi nullos habeant insitos meatus, separari ac diduci queunt.

Quæstiones in Octauum Caput.

1 Quomodo indiuidua Platonica finitis essent prædita figuris ex tex. lxiii.

2 De grauitate, & leuitate, sint ne substantiæ, an accidentia; ac de duricie, & mollitudine, conueniant ne simplicibus corporibus, & utrum primę, uel secundæ qualitates sint est commẽ. Auerrois lxv.

3 An indiuiduum patiatur ex tex. lxiiii.

1 *Quomodo indiuidua Platonica finitis essent prædita figuris ex tex. lxiii.*

Scribit Aristoteles indiuidua Platonica finitis esse prædita figuris: Videbatur autem potius dicendum tantum una, quandoquidem plana, quæ à Platone principia statuebantur, omnia triangula erant. Verùm aut cum dixit finitis, unam uoluit intelligi Arist. (satis enim ipsi fuit distinguere quoquomodo sententiam Platonis, à sententia Leucippi) aut spectauit etiam ea, quæ primo ex planis effecta cæterarum deinde rerum initia, & elementa euadebant. Hæc. n. quinque figuris prædita erant, pyramide, cubo, octo laterum, duodecim laterum, uiginti laterum figura. Quæ autem à Philopono in eom. cxvii. aduersus indiuiduas magnitudines ex iii. & iiii. libro de cœlo afferuntur, nihil causæ esse duximus, cur nunc à nobis recenserentur. Nam, & illorum librorum propria sunt; & ut ad hunc locum aliquantulum pertineant, ab ipso Philopono dilucide exponuntur. In eom. autem cxviii. dignissimam, quæ accuratè tractetur, quæstionem

proponit

proponit. Verum formæ mixtorum corporum sint effecta temperamenti, quod uidentur Medici censuisse, an temperamentum quasi materia sit, causa autem efficiens sit quiddam multò præstantius; præterea cur si plures affectiones ab eodem temperamento proficiscantur, ut à temperamento uini color rubeus, & dulcedo, una tamen deletur, ut dulcedo, altera incolumis remanet, ut color. Verùm hæc multò commodius explicatum iri secundo libro credimus; ubi iam uniuersa mixtionis, ac temperamenti uis, & natura patefacta fuerit.

2 *De grauitate, & leuitate sint ne substantiæ, an accidentia, ac de duricie, & mollicie, conueniant ne simplicibus corporibus, & utrum primæ uel secundæ qualitates sint ex commen. Auerrois lxv.*

Scribit Auerroes, si calor, & frigus inueniantur in corpusculis illis Democriti indiuiduis, debere etiam inueniri grauitatem, & leuitatem, duriciem, & molliciem. Nam hæ qualitates prius insunt corporibus, quam calor, & frigus; quod planè uidetur significare leuitatem, & grauitatem esse ueras formas elementorum, & substantias; nihil enim præter formam prius esse potest primis qualitatibus. Idem autem habetur secundo de anima com. cviii. & iiii. de cœlo com. xx. atque colligi etiam potest ex vii. phy. com. xi. Quapropter Achillinus existimauit grauitatē, & leuitatem, & Auerroi, & ueritati congruenter statuendas esse formas elementorum; quod à Græcorum etiam opinione non abhorrere satis ex iis constare potest, quæ in quæstione de formis elementorum attulimus. Contra à Zimara in secunda contradictione pri. phy. & ab aliis multa dicuntur. Accidens uni non potest alteri esse substantia; at grauitas, & leuitas mixtis corporibus sunt accidentia; ergo elementorum substantiæ esse non possunt. Nec uerò dubitandum, quin eiusdem naturæ sint in mixtis, & in simplicibus, cum utrobique easdem actiones præstent; nulla autem alia norma formæ rerum diiudicentur, quàm actionibus. Præterea substantiæ non percipiuntur sensu; grauitas enim, & leuitas percipiuntur sensu secundo de anima com. cviii. Postremò substantia esset contraria substantiæ, atque intenderetur, & remitteretur; quod absurdissimum putant. Nos isthæc argumenta nullius roboris iudicamus. Et quod ad primum attinet, Zimara se ipsum non audiuit, cum in tabulis in uerbis illis *grauitas, & leuitas non sunt eiusdem naturæ in simplicibus* censuit Auerroem sequens, grauitatem, & leuitatem non esse eiusdem naturæ in simplicibus, atque in mixtis. Verum hac de re infra dicemus; ostendemusque, si grauitas, & leuitas sint formæ elementorum, non esse omnino accidentia in mixtis corporibus. Negare etiam possemus, quod secundo loco afferebatur, grauitatem, & leuitatem percipi sensu; nam sensu percipitur actio ipsa grauitatis, & leuitatis, minimè autem interna illa habilitas. Atqui, ut perciperetur, perciperetur tamen adiuncta certo loco, & tempori, aliisq; singularibus conditionibus, ita ut non pura, atque simplex essentia comprehenderetur, quod mētis, & non sensus munus esse dicebat Aristoteles, quod in eadem quæstione antea ostendimus. Nec uerò tertio argumento manus damus; quin maximè necessarium iudicamus formas elementorum esse contrarias. Omnino Aristoteles cum ad initium quarti de cœlo naturam elementorum tractans notat actionibus non esse imposita nomina; minimè autem id notat in formis, & octauo phy. xxxvii. & alibi semper tribuit motum elementorum ipsi grauitati, & leuitati, tanquàm naturæ; natura autem forma est, eò fere me adducit, ut credam grauitatem, & leuitatem esse formas elementorum. Quòd si illas secundo horum librorum tex. octauo, & secundo de partibus animalium cap. pri. qualitates nominauit, nullum inde argumentum sumi potest. Nam differentias etiam substantiæ constituentes uocari qualitates, sepè nos admonuit. Attamen, si magis placeat esse accidentia, quàm ueras formas, dicemus tamen ità esse propinquas naturis formarum, ut illas significare, & nobis ostendere quodammodo queant; quod etiam in patibilibus qualitatibus diximus euenire. Et quamuis patibiles qualitates sint primæ, quod ad agendum, & patiendum à se uicissim pertinet (nam grauitas, & leuitas hoc modo non sunt efficientia secundo de generatione octauo) tamen grauitas, & leuitas sunt priores natura, si in eodem elemento spectentur. Per has enim ad sua loca feruntur, & in illis quiescunt, quæ ratione perficiuntur & conseruantur. Prius autem unumquodque se conseruare, & perficere uult, quàm ad aliud agitandum aggrediatur. Quòd igitur proximè ad naturam formæ accedant, idcirco ab Auerroe potuerunt substantiæ nuncupari. Quòd si quinto metaph. xviii. quantitates nominantur, id ex accidente intelligitur. Nam quatenus quantitati coniunctæ sunt, per quantitatis diuisionem diuiduntur, ac per quantitatis accessionem augentur. In maiori enim quanto maior uirtus, pri. de cœlo xlvi, & xlviii. & com. xxxiii. Videntur etiam iiii. de cœlo. xxvii ad relationem referri; quod idcirco fit; quoniam istas qualitates sequuntur relationes quædam. Leuitas enim ignis est huiusmodi, ut simpliciter leuitas sit, & comparata cum qualitatibus corporum inferiorum; itemque grauitas terræ simpliciter grauitas, intercedentium autem corporum

Argumenta probantia grauitatem & leuitatem non esse substantias.

Grauitatem, & leuitatem eiusdem naturæ esse in simplicibus & in mixtis.

Refutatio argumentorum.

Quomodo grauitas, & leuitas sint quantitates, & relationes.

rum

An durities, & mollicies oriantur ex primis qualitatibus.

rum ad superiora respectu habito grauitas, ad inferiora leuitas. De duricie autem, & mollicie in controuersiam cadere meritò potest, Vtrum oriantur ex primis qualitatibus; ut scribitur secū do libro tex. x. An potius priores istis sint, quod in præsenti uidetur significare Auerroes. Ac sane, quod non oriantur ex mixtione primarum qualitatum, ex eo intelligi potest, quod duricies inest terræ: terra uero est elementum, & corpus simplex; quare non semper duricies ex mixtione primarum qualitatum prouenire potest. Terram sanè esse duram inde confirmatur, quod durum est, quod non cedit in se ipsum secundum superficiem quarto meteor. xxix. quod terræ etiam uidetur conuenire. Dicimus in terra potius esse densitatem quandam, quàm uerā duriciem, quemadmodum etiam in nullo elemento uerè est mollicies; Aristotelis enim definitiones sunt semper intelligendæ pro subiecta materia. Quare cum quarto meteor. de mixtis corporibus ageretur, illud durum censendum est; quod cum sit mixtum, non cedit in se ipsum secundum superficiem. Adde terram simplicem pulueraścere, nisi aquâ contineatur, ut in secūdo audies; idcircò non uere esse duram; cedet enim comprimenti, & in puluerem abibit. Verùm densitas ista, aut improprie dicta duricies terræ, est ne prima an secunda qualitas? Dico secundam qualitatem dupliciter intelligi posse, uno modo eam, quæ oritur ex mixtione primarū uicissim in sese agentium, & patientium, cuiusmodi quidem non est duricies terræ; alio modo eam, quæ post alias qualitates sequitur naturam elementorum; atque hoc modo duricies potest uocari secunda qualitas; quoniam formas elementorum prius consequuntur, grauitas, leuitas, calor, frigus, humor, siccitas, quàm duricies, & mollitudo, ac densitas, & raritas. Attamen licet istæ quærant secundæ qualitates uocari, quà elementa spectantur, ut efficientia, & patientia; & posteriores sint calore, frigore, humore, siccitate (nam istæ sunt uerè efficientes, densitas, autem, & raritas sunt sociæ efficiendi) tamen si eadem elementa, ut corpora spectentur, sic quanta primum sunt; quantitatis autem rationi coniunctior est densitas, & raritas, quàm frigus, & calor; ideoque quodammodo priores; quod potuit nunc spectare Auerroes, cum asserit, si calor, & frigus in indiuiduis illis Democriticis insint, inesse etiam debere grauitatem, & leuitatem, molliciem, & duriciem; quoniam hæ qualitates illis priores sunt.

Quomodo raritas & densitas sint priores primis qualitatibus.

3 *An indiuiduum patiatur ex tex. lxiiii.*

Argumentatur Aristoteles si corpuscula illa sint indiuidua, pati non posse, quod tam & si efficiat ex Democriti, & Leucippi hypotesibus, tamen per se quoq; multo uerissimum est, nullum indiuiduum posse pati. Pati enim est moueri. Omne autem quod mouetur, diuiduū esse sexto phy. ostenditur; præterea materia patitur; ea autem semper quantitatem habet adiunctam. Dubitant tamen nonnulli ex Latinis ob mentis naturam, quæ indiuidua est, ac tamen patitur, intelligere enim est pati. Cæterùm impropriam esse istam perpessionem, istumque modum iam diximus; quare non est, quod hac in re longiorem ponamus orationem. De superficie autem, quæ secundum crassitiem indiuidua est, ac tamen coloratur, quinimo de puncto superficiem terminante, quod & ipsum uidetur colorari, & in quo tanquàm in centro ex radiis Solis à cauo speculo reflexis, ut Perspectiui dicunt, aliquod corpus accenditur, ità ut punctum illud, & centrum sustinere incensionem uideatur; de corpore difformiter, vt aiunt, calido, quod definiunt, cuius nullum punctum est æqualis caloris cum alio, facilis responsio est; indiuiduum per se non patitur, sed rei diuiduæ coniunctam, ipsum quoque ex illius perpessione patitur. Ita superficies, & punctum colorantur, & calfiunt, et refrigerantur; accenditur autem corpus ex radiis reflexis non in uerè indiuiduo puncto, sed in magnitudine quadam ita exigua, ut punctum dici queat; quo modo etiam intelligenda est definitio corporis difformiter calidi: Illud enim tale est, cuius nullum punctum, id est nulla pars sub sensum cadens est æqualis caloris cum alio; nam si secus intelligatur, non naturali philosopho, sed sophystis, et nebulonibus digna definitio est.

¶ Cap. 9. tex. com. 77.

Quomodo autem rebus conueniat generare, & efficere, & pati, dicamus nos, initium illud, quod sæpè attulimus sumentes. Nam si hoc quidem potestate est, illud autem actu tale; Idoneū autem est, non hac quidem parte pati, illa autem minimè, sed undequaque quà tale est, magis tamen, & minus, quà magis, & minus tale est; & hoc sanè modo rectius quis meatus indu-

xerit;

xerit; pro vt in metallis eius, quod patibile est, venæ continuæ protenduntur.

Falsas de ratione efficiendi; & patiendi opiniones explosit; in ratione autem efficiendi, & patiendi ēt generatio continetur, id est mutatio in substantia (idcircoq; illius etiam mentionem facit Arist.) quoniam & si effectio, & perpessio propriè ad qualitates pertineant; tamen mutatione qualitatum, & alteratione mutatur tandem substantia. Alienis igitur sententiis, quasi spinis ex agro euulsis veram inserit, initium illud alibi sæpè, vt in libris physic. in hoc ipso, in libris de partibus positum sumens; aliud, inquam, esse potestate tale, vt calidum, aliud actu calidum. Pati autem vnumquodq; quà potestate est; neq. vna tantum aliqua parte pati, altera autem non pati, *sed undequaque, qua tale est,* vniuersum, qua potestate est, *magis tamen, & minus, qua magis, & minus tale est,* esse tamen aptius, vel minus aptum ad patiendum, qua magis, vel minus potestate est; magis enim apta quercus est, quæ patiatur ab igne, quàm lapis, quoniam quercus maiorem potestatem habet perueniendi ad naturam ignis, quàm lapis. Hoc igitur tanquàm initium, & fundamentum ponatur; quod & si alibi, vt diximus, positum est, tamen hic clarius quodammodo est expressum. Alibi.n. diximus pati res qua potestate tales; nunc nō modò istud, verum ēt addimus (ac ferè semper repetens Arist. addit aliquid) magis potestate talem, magis ēt esse idoneam ad patiendum: regula.n. topica est, vt simpliciter, ad simpliciter, ita magis ad magis, & maximè ad maximè; vt si calidum calfacit, magis calidum magis calfacit, maximè calidū maximè. Hoc ita constituto, sequitur hoc modo à nobis rectè posse meatus induci, si totius corporis patibiliores partes velimus meatus appellare; prout in metallis *eius, quod patibile est,* id est ex parte illa ad patiendum aptiore, emergunt quædam quasi venæ, quæ continenti ductu per metalla protenduntur. Has igitur venas liceat sanè meatus nominare.

Consitum igitur vnum quodq;, & vnum si sit, impatibile; itemq; illa, quæ non tangunt, neq; per se ipsa, neq; per alia, quæ ad efficiendum, & patiendum sint idonea. Ignis, exempli causa, non solum tangens calfacit, verùm etiam si longè abfuerit. Aerem enim ignis, corpus calfacit aer; quippè cum idoneus sit ad efficiendum, & patiendum. Tex.Com.78.

Quæ efficiunt, & patiuntur neq; omnino *Consitum*, id est continuum quiddam esse debent; ac si vnumquodq; vnum, atq; vniforme esset, esset impatibile (neq; enim pars ignis in reliquas partes agit) neq; omnino debent esse distracta, vt efficiens nullo pacto tangat patientia, *neq. per se ipsa*, id est proximè, & ἀμέσως, neq; intercedentibus aliis, quæ ad efficiendum, & patiendum sint idonea, patiendum quidem ab ipso efficiente, efficiendum autem, & agendum in sibi proximum corpus. Ergo efficiens, & patiens, aut tangant se oportet, aut saltē, quæ intericiuntur intermedia, eiusmodi naturæ sint, vt pati ab efficiente possint, & agere in proximum sibi corpus. Hoc pacto ignis à nobis distans intercedente aere potest nos calfacere; quoniam scilicet aer idoneus est, qui ab igne patiatur, caloremque accipiat, ac deinde efficiat, & procreet calorem in nobis; At si inter ignem, & nos mons intercederet, nón calfaceret nos ignis, quòd interiectum corpus non est satis accommodatum ad istam operam præstandam, ad patiendum, inquam, ab igne, & agendum in nos. Attende autem, quemadmodum in categoriis prima substantia per negationes describitur, exempla autem locum affirmationis habēt, ita nunc conditionem efficientis, & patientis per negationem primum significari; nam neque omnino vnum, neq; distracta esse debent; deinde exemplo ignis patefieri per affirmationem. Ignis enim efficit, aut tangens, aut vsus opera intercedentis corporis, quod si ad efficiendum, & patiendum accommodatum.

Quantum autem ad illud pertinet, partim ne res patiātur, partim minimè; idem quod initio constituimus, dicendum. Nam si magnitudo non est omniquaq; diuidua, sed est corpus, vel latitudo indiuidua, nihil fuerit omniquaq; patibile, neq; etiam continuum. Sin hoc falsum est, & omne corpus diui- Tex.Com.79.

duum, nihil sanè refert, sint ne diuisa, ac se tangant, an diuidua sint. Nam si per tactus disiungi possunt, vt nonnulli inquiunt, quamuis diuisum adhuc non sit, tamen diuisum erit. Pote enim est diuisum esse. Nihil enim sequitur, quod nefas sit.

Diligenter antea in nostro fundamento iacendo notauimus, quod potestate est, vniuersum pati, minimè autem parte alia pati, parte alia non pati. Cur id cauerimus, nunc rationem reddit Arist. Tota autem, inquit, hæc res pendet ex eo, quod initio constituimus, nullam.s.esse indiuiduam magnitudinem. Nam si magnitudo non esset vsquequaq; diuidua, sed esset aliquod corpus indiuiduum, vt putauit Democritus, vel latitudo, & superficies, vt Plato, ***nihil fuerit omniquaq; patibile***, nullum ex concretis, & compositis corporibus omni ex parte pati poterit; quoniam indiuidua illa concretum corpus constituentia pati nequeunt; sed in meatibus fortasse, & ea ex parte, qua se tangunt, ***neq. etiam continuum***, quoniam ex indiuiduis coniunctis non potest fieri continuum corpus; nam & ipsa quoq; indiuidua tunc forent diuidua; quandoquidem continuum vbiq; pariter diuidi potest. Sin hæc opinio à veritate longè abhorret, ***& omne corpus diuiduum*** supple tu, vsquequaq; ita vt neq; corpus vllum, neq; superficies sit indiuidua, ***nihil sanè refert, sint ne diuisa, ac se tangant***, vt illi censuerunt, ***an diuidua sint***, an possint diuidi, licet minimè adhuc diuisa actu sint. ***Nam si per tactus disiungi possunt, ut nonnulli inquiunt***, si ab efficiente idcirco disiungi possunt, quoniam cũ diuisa essent, se tangebãt, vt inquit Plato, ***quamuis diuisum non sit, tamen diuisum erit***, id est non minus commodè dicere nos poterimus, quamuis corpus ante efficientis aduentum diuisum non sit, tamen cum efficiens, ac diuidens aduenerit, diuisum iri. ***Pote enim est diuisum esse. Nibil enim sequitur, quod nefas sit***, qđ est diuiduum, quale nos omne corpus ponimus, si ad actum traducatur, ita vt diuisum sit, minimè mirandum est. Ergo cum diuiduum vsquequaq. ponamus, idcirco & vsquequaq; ponemus patibile; id.n. quòd facile ex dictis colligatur, Arist. suo more proferre omisit.

Omnino autem sic scissis corporibus exerceri, absurdum. Tol-
Tex.Com.80. *lit enim hæc oratio alterationem. Cernimus autem idem corpus manens cõtinuum, interdum quidem humidum, interdum autem cõgelare, non id diuisione, aut compositione patiens, neq;* τροπῇ, ἢ διαθιγῇ *vt inquit Democritus; non enim transpositum, aut mutans naturam ex humido durum congelando fit; neque nunc dura, & quæ congelarunt, sunt mole indiuidua. Sed similiter vniuersum humidum, interdum autem durum est, &*
Tex.Com.81. *congelat. Præterea autem neque accretionem, ac diminutionẽ tueri licet: Non enim quodcunq; erit maius factum, siquidem erit additio; nec vniuersum mutatum, vel admixto aliquo, vel per se mutato.*

Declarauit æquè nos tueri posse effectionem, & perpessionem, si diuiduum vndequaq; corpus sit, atq; illos, qui actu diuisum ponunt. Verùm, inquit, non par item cæteris in rebus est nostra, atq; illorum conditio. Nam nos optimè tuemur alterationem, & accretionem, & motũ omnem; ipsi vero nequaquam; quin valdè absurdum est ***sic scissis corporibus***, id est indiuiduis magnitudinibus ita se tangentibus, vt non tamen vnum euadant, sed diuisa remaneant, ***exerceri***, supple tu, effectionem, & perpessionem. Tolletur enim primum alteratio. Siquidem tũc propriè corpus alterari cernimus, cum manens continuum nullam patiens diuisionem, aut compositionem, nullam τροπὴν καὶ διαθιγὴν, id est nullam mutationem ordinis, & situs (hoc enim illis doricis nominibus sibi volebat Democritus) mutatur tamen in qualitatibus; vt aqua, quæ primo erat humida.i.diffluens, & non apta suis terminis coerceri, congelat, & dura fit.

Nullo

Nullo.n.pacto tunc transponitur aquæ corpus;nullo pacto mutat naturam;quinimo facillimè ad pristinum redibit humorem. *Neq. nunc dura,& quæ congelarunt,sunt mole indiuidua*, neq; dicendum est,sensus.n.repugnat, cum aqua ex fluente fit dura, remansisse tantum indiuidua efficientia duriciei, abiisse autem efficientia molliciei, *sed similiter uniuersum humidum*, sed idē vniuersum euidenter humidum est,& fluit, interdum conglaciat,& durum fit; humi dum autem pro fluente,& liquido accipi in secundo audies. Deinde autem neq; accretionē, & diminutionem tueri poterunt. *Non enim quodcunq. erit maius factum*. Aliud est additio, aliud accretio. In accretione quamlibet partem creuisse oportet,pro vt etiam in diminutione omnem decreuisse; at in additione satis est totam molem ampliorem esse factam; quàmuis non omnes partes creuerint. At si magnitudines indiuiduæ constituant corpora hæc ; certè cum ipsæ crescere nequeant,impatibiles.n.&immutabiles sunt,non omnes horum corporum partes crescent,& factæ erunt maiores;quare erit additio, *minimè autem uniuersum mutatum*,minimè quælibet pars erit mutata,& aucta, *uel admixto aliquo*, quo pacto fit accretio,fit enim ob admixtionem alimenti, *uel per se mutato*, vel omnino toto ipso conuerso in aliam naturam sine vlla admixtione,vt cum aqua conuertitur in aerem. Tunc enim vniuersum per se mutatur; quoniam singulæ prioris corporis partes fiunt ampliores. Quamuis autem hæc aquæ in aerem conuersio minimè fit accretio,sed interitus & generatio,tamen eam Arist. sibi significandam putauit,vt ostenderet,neq; huius generationis, cum ex angustiore corpore fit amplius, ita vt vniuersum,omnesq; eius partes mutentur, posse ab illis rationem afferri.

Quòd igitur sit generare, & efficere, & gigni, & pati à se vicissim,& quo pacto licet,& quod eo, quo quidam asserunt, non licet, ita sit constitutum.

Epilogum huic capiti suo more apponit Aristo., inquitq; constitutum à se esse, tum reperiri in rerum natura vim generandi,& efficiendi,itemq; facultatem patiendi, & qua gignantur;tùm quomodo repetiatur. Quòd quidem isthæc sint,non ex proposito est actum : sensu .n.ipso satis compertum erat esse generationem,effectionem,perpessionem, sed dum ostendere mus,quomodo verè effectio,& perpessio exerceatur, tangentibus .s. illis sese, quæ materia conueniunt,qualitatibus pugnant,ac tota materia patientes; atq. dum indiuiduas magnitudines exploderemus,quæ omnem veram efficiendi rationem,& patiendi tollebant;simul quoq; confirmauimus esse in rerum natura generare,& efficere;gigni & pati;Nam cum ista definierimus, definitio autem iis tantum conueniat,quæ reuera sunt,ista quoq; sint oportet. Sic alibi notauimus pri.phy.dici,traditum esse quòd sint principia,& quot,& qualia. *Generare,& efficere*, vel idem significant,itemq; *gigni,& pati*. Nam omnis effectio,est generatio communiter sumpta,itemq; omnis generatio est effectio; vel quàmuis generatio ad substantiam pertineat, effectio potius ad qualitatem; tamen,vt antea diximus, cum substantia prius extundi ex materia per generationem minimè queat,quàm qualitatibus quibusdam certis afficiatur, idcirco stabilita efficiendi & patiendi ratione simul quoq; generatio stabilita est. Philoponus autem legit *ὅ, τι*,& ita interpretatur. *Quid igitur sit generare,& efficere*, quæ verba aptissimam sententiam habent. Referuntur enim ad definitionem,quæ explicat notionem (Diximus enim efficere esse mouere ad qualitatem,pati autem moueri) reliqua autem verba ad causas pertinebunt, quibus intercedentibus potest exerceri effectio,& perpessio,similitudine.s.ac dissimilitudine efficientis,& patientis,facultate materiei,vi ipsius formæ,& qualitatis. Non solum autem,quid verè sentiendum sit exposuimus, verùm etiam declarauimus eo modo *quo quidam asserunt*, id est ingredientibus efficientibus per meatus,aut per inane, non licere exerceri effectionem, & perpessionem.

Quæstiones In Nonum Caput.

1 An sint meatus in corporibus latentes sensum ex commentario Philoponi 126.

2 An efficiens possit esse continuatum patienti ex tex. 78.

1 *An sint meatus in corporibus latentes sensum ex com. Philop. 126.*

Qvòd scribit Arist. meatus vocari posse partes corporum patibiliores,significare videtur nō esse poros,& meatus veros in corporibus sensum latentes;quod tamen necessariò cō

fitendum est. Cutis.n.habet meatus, per quos sudor transit: Medici exhibent medicamenta ad laxandos, vel adstringendos meatus; Pannum lineum infusum in aqua, aquam imbibit; neq; in partibus solidis, ne corpora sese penetrent; ergo in meatibus. Conatur hæc dissoluere Philoponus, inquiens in transitu sudoris diuidi cutem, ac rursus coniungi; Medicos hoc agere, vt cutis, vel rarior, vel densior fiat; rarior enim facta facilius diuiditur, atq; aditum præbebit corporibus exeuntibus; densior autem difficilius; Linum madefieri, aut appositione humoris circa villos illius, non circa substantiam, aut sibi impertito humore ab aqua; quo pacto aqua ab igne calefit. Verùm responsio non satis firma. Nam si sudore exeunte cutis diuideretur, id sine dolore euenire non posset; ac nullam tamen sentimus molestiam. Pannum autem lineum maximam imbibit aquæ quantitatem; quod, si exprimatur, constat; non ergo tantum villis appositio facta est, neq; tantum qualitas communicata. Atq; omnino Aristo. 11. sect. problem. 61. illam causam affert, quamobrem post parietem non quidem cernamus, sed tamen audiamus, quia aspectus fiat per meatus rectos duntaxat, auditio autem, & per rectos, & per obliquos. Quid igitur nunc sibi vult Aristoteles? Illud .s., quàmuis sint meatus in corporibus, tamen non ab istis meatibus pendere effectionem, & perpessionem, ac diuisionem, sed ex innata corporibus facultate; præterea meatus isti sunt semper aliquo corpore referti, vt aere, qui facilè tamen pellitur, aut sibi impressas qualitates facilè communicat; quare meatus isti vocari queunt patibiliores corporis partes.

2 *An efficiens possit esse continuatum patienti ex tex. 78.*

SCribit Arist. hanc in efficiente conditionem postulari, vt minimè continuatum patienti sit, sed tantum tangat. Id non perpetuò verum videbitur. Nam magna aquæ moles si ab igne calfiat, prius accipit calorem in proximis igni partibus, deinde in remotioribus. Ergo proximæ illæ partes agant in remotiores oportet; & continuatæ tamen sunt. Præterea aqua calfacta, si calfaciens abeat, se ipsam in pristinum frigus vendicat, ergo agit in se ipsam. Dicimus continuũ, & mathematicè, & physicè posse spectari. Si mathematicè spectetur; certè pars aquæ calida continuari potest frigidæ; copulantur enim ad communem terminum; sin physice; conuenientia etiam formæ, & qualitatis requiritur. Hoc modo pars aquæ calida non est frigidæ continua: aqua autem calfacta non recuperat suum pristinum frigus; non enim illud, vt antea diximus, amiserat; sed calor ille leuiter aspersus euanescit, quòd subiectum non habeat benè ad se sustinendum præparatum, & affectum.

Caput x.
Tex. Com. 82.

Reliquum est, vt de mixtione eadem ratione, ac via contemplemur. Hoc enim tertium est de ijs, quæ initio proposuimus. Considerandum autem & quid sit mixtio, & quid illud quod misceri potest, & quibus rebus conueniat, & quomodo. Præterea autem utrum sit mixtio, an esse falsò dicatur: nefas enim est admixtum esse alterum alteri, prout quidam asserunt. Nã si adhuc sint, quæ sunt mixta, & non alterata; nihilo magis nunc mixta esse inquiunt, quàm antea essent, sed eodem modo se habere; altero autem corrupto, non esse mixta: sed illud quidem esse, hoc autem minimè; mixtionem autem ijs conuenire, quæ eodem modo se habeant. Similiter autem si ambobus coeũtibus utrunque eorum, quæ miscentur, corrumpatur. Non enim sunt mixta, quæ omnino non sunt.

Antequàm ad elementorum naturam exponendã aggrederemur, quod in his libris nobis proponebamus, diximus, quò res melius procederet, exponendum antea esse, quid sit tangere, quid efficere, & pati, quid mixtio. Priora duo iam præstitimus. Reliquum igitur est præstare tertium, quod nunc facimus. *Eadem autem ratione, & uia*, id est primum veterũm opiniones expendendo, deinde afferendo nostram; vel easdem ferè quæstiones proponendo, quas in cæteris etiam rebus tractandis proponere soliti sumus. Considerabimus enim, *quid sit mixtio*

id est

id est notionem istius uocis patefaciemus, *& quid illud, quod misceri potest*, quod nam sit subiectum mixtionis, *& quibus rebus conueniat* non tantum uniuerse trademus cuiusmodi subiectum mixtionis esse debeat, sed etiam propriè, quæ nam sint ista, quæ subiici mixtioni queunt; talia enim sunt, exempli causa, humida non lenta; parum enim prodest Medicus, qui dicat carnes leues conferre, & non ostendat, quæ nam sint istæ leues carnes, ut auium, & piscium saxatilium sexto Ethi. cap. vii *& quomodo*, causas ipsas aperiemus, quibus intercedentibus fit mixtio; ita ut formam ipsius, subiectum, causas percæpturi simus. Accipit autem mixtionis uocabulum propriè; quod idem sonat, ac temperamentum, uel temperatio. Nam impropriè etiam congeries lapidum mixtio quædam appellari posset. Verùm id procedente disputatione magis patebit. *Praeterea autem, utrum sit mixtio, an esse falso dicatur.* Quod obiter, & quasi per transennam in aliis rebus tractandis fecimus, ut quæstioni illi, qua, an res sit, quæritur, satis faceremus, id nunc quodammodo ex proposito faciendum est. Fuerunt enim nonnulli, qui non leui argumento mixtionem exploderent, ac nefas putarent esse admixtum alterum alteri; nam si nō adsint, quæ misceri queant, certè nec mixtio locum suum tenere poterit; quippè cum mixtio soluta quædam forma non sit, sed subiectum requirat: quare ne cōniuere, ac dissimulare uideamur, illud quamprimum proponamus oportet Vides autem, quemadmodum alibi notauimus, id quod postremo loco Aristoteles proponit tractandum, primo tractare. Argumentum erat huiusmodi. Si aliqua miscentur (sunt autem saltem duo, idem enim sibi ipsi non miscetur, quare duo esse accipimus; idem autem iudicium erit, etiam si ponantur plura) ergo si aliqua miscentur, aut cum sunt mixta, manent eadem, & non alterata; aut unum quidem manet incolume, alterum corrumpitur; aut utrunq; corrumpitur, Sed nullum istorum verè dici potest; ergo nulla sunt, quæ verè misceri queāt. Connexum per se clarum. Nullum enim modum præter tres propositos inuenire possumus, quo aliqua inter se misceantur. Assumptum autem ita probatur, ac primum, quod ad primam partem pertinet, minimè scilicet quæ miscentur ambo remanere incolumia. *Si adhuc sint quæ sunt mixta, & non alterata, nihil magis nunc sunt mixta quàm antea, eodem enim modo se habent*, cum dicimus aliqua misceri, intelligimus illa quodammodo mutari. Quare si nullo pacto mutantur, sed manēt incolumia, æque nunc sunt mixta atque antea erant, quàm coiissent; id est quemadmodum antea non erant mixta; ita neque nunc mixta dici queunt. Ex quo etiam probatur secundā pars assumpti, eorum quæ miscentur, non posse unum manere incolume, & alterum corrumpi, *altero autem corrupto non esse mixta, sed illud quidem esse hoc autem minimè*: non enim ea miscentur, quorum unum est, alterum non est: Qui enim misceantur inter se ens, & non ens? præsertim cum ex communi quadam intelligentia cognoscamus, *Mixtionem iis conuenire, quæ eodem modo se habeant* id est quorum utrunque ab altero aliquid accipiat, & aliquid illi det; ita parem quodammodo conditionem obtineant; quod de ente, & non ente minimè dicendum est. Ergo si unum interit, & non est, alterum remanet incolume, & est; certè inter se misceri non possunt. Restat tertia assumpti pars, minimè utrunque eorum, quæ miscentur, corrumpi; quæ eodem modo probatur. *Sin autem ambobus coeuntibus utrunque eorum quæ miscentur, corrumpatur similiter*. id est nihilo difficilius contra dicere poterimus. *Non enim sunt mixta, quæ omnino non sunt*, sed potius dicuntur corrupta. Si igitur, quæ miscentur, sunt corrupta; iam non sunt mixta. Ita omnes assumpti partes probauimus. Notandum est uoces illas *non alterata* uideri significare idem, quod non corrupta, quomodo etiam in capite de accretione notauimus dictū esse, & *substantia non est alterata*. Neque tamen idem est, quæ miscentur, alterari, & corrumpi. Nam primum uerè dicitur, secundum falso. Sed argumentatium est confusè agere, quemadmodum respondentium distinctè.

Quæstio igitur hæc illud postulare uidetur, ut constituamus, quid mixtio à generatione, et interitu differat; & quid illud, quod misceri potest, ab eo, quod potest generari, & interire. Constat enim necessariò differre, si quidem est, Quamobrem cum hæc perspicua erunt; quae dubitationem iniiciebant, facilè dissoluentur. Minimè igitur materiam igni mixtam esse dicimus, neq; ardentem misceri, neque ipsammet suis ipsius particulis, neque igni, sed ipsum quidem ignem generari, illam autem Tex.com.83.

tem

tem interire; eodemq́ modo, neq́ corpori alimentum, neq́ figuram ceræ mixtam figurare molem, neq́ corpus, & album, omninoq́ nec affectiones, nec habitus licet mixtos esse rebus. Incolumia enim cernuntur; at uerò neq́ album, & scientiam licet mixta esse, neq́ eorum, quæ separari nequeant, aliud quicquã. Hoc uerò non rectè dicunt illi, qui omnia interdum simul esse inquiunt, & mixta esse. Non enim cuicunq́ quoduis misceri potest, sed utrunq́ eorum, quæ mixta sunt, seorsum constiterit oportet; affectionum autem nullam seorsum.

Tota argumentatio, quam à nonnullis ad auferendam è medio mixtionem allatam exposuimus, nitebatur discrimine, quod inter mixtionem, ac generationem, & interitum uersari deberet. Dicebamus enim quæ miscentur, minimè interire debere. Quod si discrimen istud accurate explicauerimus; facilius uitium istius argumentationis depræhendemus, ac diluemus, Intelligemus autem quid differat mixtiò à generatione, & interitu, si quid intersit inter id, quod misceri potest, & id quod generari, & corrumpi, intellexerimus. Nam ut sæpè diximus, facilius intelliguntur concreta ipsa, quàm formæ solitariæ, ut candidum, quàm candor. Illud enim sub aspectum cadit, hic sola cogitatione comprehenditur. Constituamus igitur primum quid sit illud, quod misceri potest. Id autem facilè constituemus, si quæ misceri nequeant, exclusерimus Minime igitur dicimus ***materiam***, exempli causa ligna, ***mixtam esse igni***, igni dum comburuntur, misceri, sed ligna quidem corrumpi, generari autem ignem; atque ita à mixtione excludimus illa quorum unum interit; ***neque ipsammet suis ipsius particulis***, neque si materia ignis constet expluribus lignis tanquam partibus, dicimus ligna inter se misceri; sed omnia interire; & ita a mixtione ea, quæ pariter omnia intereunt illud autem ***neque igni*** accipiendum est, prout notat Philoponus, ac si dictum esset ***quemadmodum neque igni***, ut scilicet quemadmodum materia non miscetur igni; ita neque illius partes inter se misceantur, sed omnino generetur ignis, ligna autem intereant; aut ita possumus interpretari, neque materiæ particulas igni misceri ***eodemque modo, neque corpori alimentum***, quoniam scilicet corpus remanet, alimentum interit; sic accretio à mixtione distinguitur. Verum non hæc solum inæpta sunt ad mixtionem, sed etiam illa, quæ omnino manent incolumia; qualia sunt ista, ***neque figuram ceræ mixtam figurare molem***, non enim dicimus figuram ita informare molem ceræ, ut cum cera mixta sit; sed format quidem; alio autem pacto, quàm per mixtionem; ***neque corpus, & album*** misceri. s. inter se dicimus, ***omninoq. nec affectiones, nec habitus licet mixtos esse rebus***, id est subiectis ipsis; intellige autem affectionum, & habituum nomine omnia accidentia, & animæ, & corporis, & diuturniora, & minus diuturna significari; affectionum enim nomine posse significari etiã formas; & figuras patet enim ex ix. c. v. metaph. interprete Alex. Diximus autem iam in mixtione requiri, ut quæ miscentur, seorsum antea constiterint, atque cum miscentur, non omnino incolumia, & inuiolata remaneant. Ista autem nec seorsum consistunt, non enim accidens sine subiecto constat; nec amittunt aliquid, quinimo subiectum accidente exornatur, accidens subiecto nititur. Quare multò minus ***album, & scientiam licet mixta esse***, id est unum accidens alteri accidenti, ***neque eorum, quæ separari nequeunt aliud quicquam*** quod de albo, & scientia dictum erat uniuerse præcipiens, ea, quæ per se consistere nequeunt, cuiusmodi sunt accidentia, neq; inter se, neque con aliis misceri statuit. Ex quo etiam patet illorum error, qui putarunt, ***omnia aliquando simul esse, & mixta esse***, qualis Anaxagoras fuit; de quo primo phy. 32. & 33. Non enim uidebant, non omnia inter se misceri posse, sed ea tantum, quæ per se etiam constare queant; ***affectionum autem nulla seorsum*** constare scilicet potest; quare neque misceri; & tamen in rerum uniuersitate affectionibus est locus. Quare non omnia simul mixta esse queunt. Exclusimus igitur multa à mixtione, atque ita obiter mixtionem à generatione, ab accretione ab alteratione distinximus.

Quoniam

Quoniam uerò ex entibus, alia quidem potestate sunt, alia autem energia; fit, ut quæ mixta sunt, partim sint, partim non sint; cum energia quidem diuersum existat, quod ex ipsis factum est, potestate autem aliquid sit utriusque illorum, quæ erant, antequam essent mixta, & non deleta. Huc enim superiore sermone allata dubitatio spectabat. Cernũtur autem quæ miscentur, cum antea distincta essent, coire, atq; apta esse, quæ rursus disiungantur. Non manent igitur energia, ueluti corpus, et album; neq; intereunt, neque alterutrum, neq; ambo. Manet enim facultas ipsorum. Quamobrem hæc quidem dimittantur. Tex.Com.8.

Exclusit ea, quæ misceri non possunt. Nunc qualia sint, ea quæ sunt mixta ostendit, simulq; allatam iam dubitationem dissoluit. Sumit autem illud initium, quod sæpe non sine maxima utilitate sumpsit, Ex entibus quædam actu esse, quædam potestate; quæ autem potestate sũt, medium quendam locum inter omnino ens, & omnino non ens obtinent; quòd etiam alibi de prima materia diximus, quæ infinita quædam, & pura potestas est. Hoc igitur probè fixo, dicimus fieri, ut quæ mixta sunt, ***partim sint***. i. potestate, ***partim non sint***, id est actu non sint. Quòd non sint actu, probamus; si essent actu; quod ex ipsis factum est, non existeret actu diuersum; sed existit diuersum; ergo illa actu non sunt. Assumptum perspicuum; quis enim neget aurum diuersum actu esse ab aere, & aqua? Nec connexum quidem dubium. Ex pluribus enim quæ actu existant, non fit uerè unum actu ab illis diuersum; ut ex pluribus tritici granis fit quidem aceruus; uerùm aceruus neq; uerè unum quiddam est, nec actu diuersus à granis; neq; enim aliquam aliam ab illis distinctam essentiam, & substantiam habet. Quòd autem sint potestate, inde ostendit, quòd compositum ex illis ***est potestate aliquid utriusque illorum, quæ antequàm miscerentur, erant***, id est retinet potestatem duorum componentium, uel omnium, si plura, quàm duo sint, quæ quidem componentia, antequàm miscerentur, ***erant***, actu per se constabant, ***& non deleta***, & idcirco, quoniam retinetur illorum potestas, non sunt omnino perdita, & corrupta; sunt enim potestate; idem enim significat, retineri illorum potestatem, & illa potestate esse. ***Huc enim superiore sermone allata dubitatio spectabat***. Videbamus, inquit, in superiore argumentatione, quæ mixta sunt, nõ posse, posse esse oĩno perdita; contrà autem, cum, si eadem manerent, atque ante mixtionem erant, nullo etiam pacto uideremus posse appellare mixta, dubitare, atque hæsitare cogebamur. Nunc ex allata distinctione omnes scrupuli tollentur. Quoniam enim, quæ miscentur, non remanent actu, idcirco non eadem omnino sunt, atque ante mixtionem erant; quoniam autem remanent potestate, idcirco neque omnino sunt perdita. Huic nostro decreto sensus ipse testimonium dat. Videmus enim quæ nũc mixta sunt, antequàm coiissent, per se, & disiuncta constitisse ***aptaque etiam esse, quæ iterum disiungantur***; facillimè enim ex corpore composito iterum secernuntur componentia, ut ex ligno dum comburitur, secernitur ignis & flamma, fumus, qui aer est, spuma, quæ aqua, cinis, qui terra: quod non fieret, si omnino perdita fuissent, ac non saltem illorum potestas incolumis mansisset. Ergo neque manent actu, ut corpus, & album; neque omnino corrumpuntur; aut alterutrum, aut ambo, sed retinent suam potestatem, de qua re fusius in quæstionibus. ***Quamobrem hæc quidem dimittantur***; superiori dubitationi iam satis fecimus; quàmobrem non est, quòd super ea sermonem longius protrahamus. Attendatur ita dici, corpus, & album manere actu; non quòd album per se actu consistat: accidens enim non est actu, nisi in subiecto, sed quoniam neutrum ipsorum, dum coniunguntur, remittitur, & frangitur, sed accidens per subiectum uiget; subiectum uerò accidente uestitur.

Annexa

Tex.com.85. *Annexa autem his dubitatio diuidenda est, utrum mixtio quiddam sit ad sensum. Cum enim, quæ miscentur, in adeò minutas partes diuisa fuerint, eoq; pacto inter se collocata, ut unumquodq; sensum fugiat, tunc mixta sunt, An minimè, sed qualibet eorum, quæ mixta sunt, particula, iuxta quamlibet alterius esse debet? illo igitur sanè modo dicitur, exempli causa, ordeum esse mixtum tritico, cum quoduis iuxtà quoduis est collocatum*

Dissoluimus nodum illum, qui dubitare nos cogebat, An omnino mixtio esset; itaq; primæ illi quæstioni satisfecimus, in qua quæritur, an res sit, obiter tamen multa etiam ad naturam mixtionis, & eorum, quæ miscentur, pertinentia notauimus, ut primo etiam phy. ostendens Arist. qualia sint principia, & contraria statuens, eadem etiam operà numerum principiorum constituit. Sed iam ex proposito, quid sit mixtio, docere aggrediamur, initium sumentes à dubitatione quadam, quæ superiori ualdè coniuncta est; ut uosmetipsi iudicabitis. Ea autem *diuidenda est*, id est uel explicanda, & dissoluenda, uel per diuisionem quandam proponenda. Diuisione quidem certè in ea proponenda utitur. Nam mixtionis natura, uel sensu iudicanda est, uel alio quodam modo. Si sensu, uera fortasse erit Democriti opinio, qui, ut narrat etiam Alex. asserebat *cum quæ miscentur, in adeo minutas partes diuisa fuerint, eoque pacto inter se collocata, ut unumquodque sensum fugiat, tunc mixta sunt*, cum minutæ unius rei particulæ cũ minutis alterius particulis ita fuerint confusæ, ut nullum amplius ex his, quæ miscentur, distinctè cernatur, sed tantum confusum, & coagmentatum ex illis, tunc propriè dici possunt mixta, proprieque mixtionem subiisse. *An minimè*, si n autem minime hæc mixtionis natura est, quam isti asserunt, neque sensu iudicari debet, sed alio quodam modo, fortè uera erit opinio eorũ, qui ab Epicuro (potuit autem uetustioris alicuius philosophi esse, qui esset Aristoteli notus) existimantium, elementa ipsa, cum miscenda sunt, in indiuidua dissolui, itaq; dissolutis, ut quodlibet aquæ indiuiduum cuilibet ignis indiuiduo apponatur, ueram mixtionem prodire. Differt hæc secunda opinio à priore, quòd in prima, quæ miscentur, propriam seruare formam ponũtur, quàmuis minutatim dissecentur, in secunda autem non ponuntur seruare; quoniam corpora, quæ miscentur; dissoluuntut primum in indiuidua, deinde uaria indiuidua coniunguntur; ut Theatrum cum Domo misceretur, dissoluta prius utraque re In lapides. Quamobrem prima sensu iudice nitebatur (nam cum amplius eá, quæ miscebantur, discernere nequibat, mixta erant) secunda autem rei naturam sequitur: Tunc enim sunt mixta, cum deuentum est ad uerè minimorum, atque indiuiduorum corporum coagmentationem. Quocirca, cum in prima rès sensu iudicaretur, nihil opus erat quàmlibet minutissimam particulam cuilibet minutissimæ esse appositam; sed satis erat, si ita inter se confunderẽtur, ut corpora componentia sensus distinctè percipere amplius non posset. Epicurus autem rei nàturam spectans censebat singula aquæ indiuidua singulis ignis, & aeris, & terræ indiuiduis esse apponenda. Verba autem illa, *illo igitur sanè modo dicitur, exempli causa, ordeum esse mixtum tritico*, possunt utrique opinioni accommodari. Dictio, illo, uidetur significare priori potius esse accommodanda; uoces autem illæ, *cum quoduis iuxta quod uis est collocatum*, quibus in secunda opinione est usus, uidẽtur indicare exemplum istud ad secundam potius opinionem referendum. Puto ego ad utranque posse referri. Nam si ita *quodcunque* supple tu granum, aut quippiam huiusmodi, iuxta qđ cunque granum est collocatum, ut sensus ea grana non discernat, primæ opinioni exemplum erit idoneum. Sin autem uerè etiam, neque duntaxat sensu iudice, quoduis iuxta quoduis erit collocatum, secundæ opinione conueniet; quamuis quòd grana ista non sint indiuidua, omnino exemplum ad priorem opinionem magis pertinere potius arbitrer.

Tex.com.86. *At si omne corpus diuiduum est, ac corpori mixtum corpus est, homogeneum quodlibet cuilibet sanè appositum sit oportet. Quoniam autem in minimè diuisum esse nequaquàm licet, neque idem compositio, ac mixtio, sed diuersum; constat minimè*

mè dicendum esse, quæ miscentur, incolumibus exiguis illis partibus mixta esse. Compositio enim erit, minimè autem temperatio, aut mixtio; neq; pars eandem, quam totum, rationem habebit. Dicimus autem, si quid oporteat admixtum esse, mixtū ipsum esse homogeneum; & quemadmodum aquæ pars aqua, ita etiam eius, quod temperatum est. Quòd si ipsa mixtio sit compositio per parua; nihil horum conueniet, sed ad sensum tā tummixta; atq; idem huic quidem mixtum, qui non acutè perspiciat, Lynceo autem nihil mixtum: nec diuisione, nec quòd quæuis particula iuxta quamlibet. Nefas enim hoc pacto diuisum esse. Aut igitur mixtio non est, aut quomodo illam confici liceat, rursus dicendum.

Refellit ambas iam propositas opiniones, ita tamen, vt primum secundam opinionem præcipuè videatur oppugnare, deinde ostendat, quomodo hæc secunda ad primam relabatur; tum quę primam etiam confutet. Argumentatio est huiusmodi. Si omne corpus est diuiduum, & aliquod corpus cum aliquo alio vere, & proprie commiscetur, *homogeneum quodlibet cuilibet sanè appositum sit oportet*, necesse est partem quamlibet alteri parti ita esse appositam, vt singulæ inter se, & cum toto sint homogeneæ, atq; idem nomen, eandemque definitionem habeant. At vtraque pars antecedentis vera est; ergo & verum erit consequens. Primam quidē antecedentis partem iam sæpe confirmauimus, ostendentes, *quòd in minima diuisum esse nequaquam licet.* Satis enim explosimus corpuscula illa minima, & indiuidua. Secunda autem pars antecedentis ex communi quadam loquendi consuetudine satis confirmatur. Omnes.n. intelligimus lōge differre inter compositionem, & mixtionem. Comprobato igitur antecedente Arist. non infert consequens.s.partes singulas debere esse homogeneas, sed infert illud, qđ ex isto pendet, videlicet, *minimè dicendum esse, quæ miscentur incolumibus exiguis illis partibus mixta esse*, in quo ambæ fere opiniones conueniebant; quàmuis aduersus secundam, nisi fallor, speciatim istud afferatur. Pendet autem, vt diximus, ex consequente; quoniam cum exiguæ illæ partes sint corpora, & propterea etiam sint diuiduæ; mediam partem habebūt, quæ in mixtione remanebit inuiolata, & sincera; itaque non erit homogenea cum cæteris partibus, & cū toto, atq; erit compositio, *minimè autem temperatio, aut mixtio* minimè erit natura illa, quæ propriè aut temperatio, aut mixtio appellatur. Istam vero naturam sequentibus verbis magis explicat (res enim erat magni ponderis), inquiens quasi ex communi intelligentia. *Dicimus autē si quid oporteat admixtum esse; mixtum ipsum esse homogeneum; & quemadmodum pars aquæ aqua ita etiam eius, quod temperatum est.* Ergo aurum, plumbum, argentum propriè dicemus esse temperata, & mixta; quoniam quæuis auri pars est aurum, quæuis pars plumbi plumbum, quæuis argenti argentum, At, si mixtio sit *compositio per parua, nihil horum cōueniet, sed ad sensum tantum mixta*: ostendit, quomodo necessario ad primam opinionem relabantur, qui ponunt mixtionem esse compositionem, & coagmentationem quorundam corpusculorum; atq; ita asserunt, mixtum non esse verè homogeneum, sed tantum sensui videri; quoniam ille minutissimas partes discernere non valet. Aduersus autem hanc opinionem, præter quàm quòd communi illi intelligentiæ, quam de mixtione habemus, repugnat, illud etiam affert; quod si iudicium sensus sequàris, idem interdum mixtum, interdum non mixtum dices. Nam hebeti sensui, & minutas partes non discernenti si fidem habeas, affirmabis rem aliquam esse mixtam; quam, si Linceum acutissimis sensibus præditum, & trans montes etiam inspicientem interroges, dices esse non mixtam. Nam ille quidem minutas istas partes distinctè agnoscet, neque eandem, quam totum habere rationem cognoscet. Hoc eodem argumento, & exemplo vsus etiam Galen. est pri. de elementis. Reprehensa igitur vtraq; opinione, prima quidem inconstantiam sensus patefaciendo: secunda autem ostendendo partes illas, quoniam reuera diuiduæ sunt, non posse totas apponi totis, sed necessariò partem mediam esse non mixtam, Secundam opinionem, tanquàm probabiliorem rursus vrgens Aristoteles addit, *nec diuisione, nec quod quæuis particula iuxta quamlibet*, id est nullo pacto mixtio pōt existere illa diuisione

& dissolutione elementorum in atomos, in qua dissolutione quæuis postea particula iuxta quā libet apponebatur, hæc.n. verba adduntur ad explicandum quid esset illa diuisio, *nefas enim hoc pacto diuisum esse*; non.n. constant istæ atomi, quemadmodum iam diximus, & necessariò pars aliqua remanebit non mixta, si pars parti apponatur; quoniam omnis pars corporis diuidua est in infinitum. *Aut igitur mixtio non est.* Non reperientes modum, quo satis commodè administrari mixtio queat, dubitare cogimur, sit ne in rerum natura mixtio; atqui omnino quæstiones istæ duæ, an res sit, & quid sit, mirabiliter inter se aptæ, & connexæ sunt. Nam si res est, definitionem quoque habeat oportet; si non est, definitione caret; contraq; si caret definitione, non est; si definitionem habet, est. Ergo si alium modum non excogitamus præter eos, quos à veteribus propositos Arist. examinauit, ac reiecit, locum suum mixtio minimè tenere poterit. Igitur *rursus*, id est alia quadam via progredientes, atq; à capite rem arcessentes, veram mixtionis rationem tradamus. Notandum est vocem illam μιχθὲν esse ambiguam, & interdum significare id, quod cum alio miscetur; interdum id, quod ex illa mixtione conflatum est; illi, qui è Scoto, dicerent mixtum cum his, & mixtum ex his.

Tex.Com.87. *Sunt sanè in entibus, quemadmodum diximus, alia quidem efficientia, alia autem ab his patibilia. Ac reciprocantur illa quidem, quorumcunq; eadem materia est; suntq; vicissim efficientia, & patibilia. Illa autem impatibilia cum sint, efficiunt, quorumcunq; non est eadem materia. His igitur non conuenit mixtio; quamobrem, neq; medicina efficit sanitatem, neq; sanitas mixta corporibus.*

Iacit primò fundamentum firmissimum, quod supra constituit; entium alia esse efficientia, alia idonea, quæ ab efficientibus patiantur; efficientium autem alia reciprocari cum patibilibus, id est vicissim quoq; pati à patibilibus, ita vt patibilia efficientia etiam sint, & efficientia patibilia; sunt autem illa, quorum eadem est materia; alia autem solum efficere, nullo autem pacto pati; suntq; illa, quorum non eadem cum patiente materia est. *His igitur non conuenit mixtio; quamobrem neq. medicina efficit sanitatem, neq. sanitas mixta corporibus*, hæ voces *mixta corporibus*, tùm ad medicinam, tùm ad sanitatem referri queunt. Medicina efficit quidem sanitatem, verùm non ita, vt misceatur corpori; in quo efficit sanitatem; quoniam medicinæ materies, & subiectum anima est; at materies corporis non est anima; itemq; sanitas, quæ corpus format, efficit aliquid; obit enim actiones suas; sed non miscetur corpori, quoniam non eadē corporis, & sanitatis materia est; sed elementa sunt materia corporis, corpus est materia sanitatis; vt mittam illud, quod initio diximus, affectionem non misceri subiecto. Aut voce sanitatis, cum secundò ponitur, sanitatem illam significari putemus, quæ in anima medici est; quæ quidem efficit sanitatem in corpore, nec tamen miscetur corpori. Eò vsq; igitur progressi sumus, vt sciamus mixtionem illis conuenire, quæ quòd eandem materiam habent, vicissim in se agunt, & patiuntur.

Tex.Com.88. *Efficientium autem, & patibilium, quæcunq; facilè diuidi queunt, multa quidem paucis, & magna exiguis composita, minimè mixtionem præstant; sed eius, quod excellit, accretionem. Mutatur enim alterum in id, quod excellit; vt vini gutta mille congijs aquæ minimè miscetur. Soluitur.n. species, & mutatur in vniuersam ipsam aquam.*

Exclusit à mixtione quæ non vicissim efficerent, & paterentur; Nunc illa excludit, quæ quàmuis in se vicissim agant, & patiantur (id.n. significatur illis verbis *efficientium autem, & patibilium*) tamen aut facilè diuidi, & à se vicissim terminari nequeunt, qualia sunt dura corpora, & non humida, idcircoq; lignum lapidi non miscetur, aut postremò quamuis suapte natura sint vicissim efficientia, ac patibilia, sintque benè ac facile diuidua, tamen ita se habent, vt unum longè excellat alterum. Hæc enim proprie non miscentur; sed fit accessio ei, quod excellit, alterum autem corrumpitur, & conuertitur in formam eius, quod excellit; vt si mille

congiis

congiis aquæ gutta vini infundatur, non miſcetur; quoniam gutta vini, quàmuis qua vinum, poſſit agere in aquam, tamen qua ita exigua, in adeò magnam molem non poteſt, ſed propinquam tantum ſibi aquæ partem alterans, atq; cum ea forte ſeſe admiſcens, paulò poſt corrumpitur, *ac ſoluitur illius ſpecies* dicit ſignificanter *ſoluitur*. Nam, vt Proteus vinculis, ita materia coercetur forma, quaſi vinculo. Diſſoluto igitur iſto vinculo res intereunt. Fit igitur exigua quædam acceſſio aquæ, minimè autem mixtio.

Sin æquales quodammodo facultates habuerint, tunc mutatur quidem alterum in id, quod excellit ex ſua ipſius natura, verùm non fit alterum, ſed medium, & commune. Tex. Com. 89.

Excluſis illis, quæ minimè miſceri poterant, relinquitur illa eſſe apta ad miſcendum, quæ facultates habuerint æquales, *quodammodo*, id eſt non multum diſpares. Volumus enim vnum aliquod ex iis, quæ miſcentur, excellere; verùm non longe, non multum excellere; ita quod minus poteſt, *mutatur quidem in id, quod excellit ex ſua ipſius natura*, ammittit aliquam ſuæ naturæ partem, & induit partem naturæ eius, quod excellit, *uerùm non fit alterum*, non corrumpitur omnino, neq; conuertitur in id, quod excellit, vt gutta vini conuertebatur in magnam illam aquæ molem, *ſed fit medium quiddam, & commune*, partim ſeruatis illorum, quæ miſcentur, naturis, partim corruptis, vniuerſum corpus, quod ex illa mixtione prodit, eſt medium, & commune illorum, quæ miſcentur; eſt medium. ſ., quemadmodum vocant, per participationem extremorum; id enim ſignificatur voce illa *commune*; non tamen eſt communicatio æqualis, vt infra audietis.

Perſpicuum igitur eſt illa eſſe idonea ad miſcendum, quæcunq; efficientium habent contrarietatem; quando quidem hæc à ſe viciſſim ſunt patibilia.

Repetit illam conditionem quæ maximi ponderis eſt, & in qua reliquæ quodāmodo continentur. Nam ſi contraria ſint; pugnare inuicem poterunt; Si pugnare poterunt, non ita vnum præſtabit alteri, vt ſtatim illud in ſui naturam conuertat, ſed facultatem ambo non longe diſparem habebunt, & erunt à ſe viciſſim patibilia. Talem.n. nunc intelligo contrarietatem.

Ac ſanè parua paruis appoſita miſcentur magis. Facilius enim, & citius viciſſim mutantur. Quod autem multum eſt, et à multo, tardius id obit. Quamobrem quæcunq; ex diuiduis, et patibilibus benè terminari queunt, apta ad miſcendum ſunt. Hæc enim facilè diuiduntur in parua. In hoc enim conſiſtit natura eius, quod bene terminari poteſt. Sic ex corporibus humida maximè ſunt apta ad miſcendum. Nam inter diuidua omnium terminari humidum commodiſſimè poteſt, niſi lentum ſit. Hæc enim ſanè maiorem, atq; ampliorem reddunt molem.

Conditionem illam eorum, quæ ſunt apta ad miſcendum, vt. ſ. facilè diuidua ſint, attigerat tantum, non aut explicarat. Quare id nunc præſtat; ex quo etiam patebit, quàmuis mixtio non ſit partium eorum, quæ miſcentur, propinqua collocatio, prout veteres cenſuerunt; tamen collocationem iſtam plurimum ad mixtionem conducere. Inquit igitur puſilla puſillis appoſita melius miſceri, quàm magna magnis. *Facilius enim, & citius uiciſſim mutantur*, id eſt puſilla à puſillis, quoniam ſe magis tangunt; actio autem, & perpeſſio fit per tactum; magna autem corpora magnam craſſitiem habent, ad cuius intimas partes non ita facile, & citò perueniri poteſt, ſed tarde, primò ſcilicet alterando extimas partes, deinde paulatim intimas. Hinc ſequitur *ex diuiduis, & patibilibus* cuiuſmodi ſunt res omnes infra Lunam, *quæcunque benè terminari queunt*, id eſt humida non lenta, vt ipſemet exponet, aptiſſima ad miſcendum eſſe. *Hæc enim facilè diuiduntur in parua; in hoc enim conſiſtit natura eius, quod benè terminari poteſt.* Illud vocamus facile ad terminandum; quod facile verſari quouis modo, & diuidi poteſt. Quod facile verſari, & diuidi quouis modo poteſt, eſt aptiſſimum mixtioni; ergo

id quod vocamus facile ad terminandum, id est humidum non lentum, est aptissimum mixtioni. Humida.n.lenta, cuiusmodi sunt oleum, & pix, si iuxta ponantur, *maiorem atq. ampliorem reddunt molem*, verùm, supple tu, non sese commode penetrant, neq; ob lentorem facile in exiguas partes dissecantur. At humida non lenta aptissima, vt diximus, ad miscendum sunt. Ita igitur possumus vniuersam argumentationem concludere. Humida non lenta bene, facileq. terminari queunt; quæ bene terminari queunt, facile diuiduntur in parua; quæ facile diuiduntur in parua, facilius inter sese agunt, & patiuntur; quæ commodissime inter sese agunt, & patiuntur, aptissima ad miscendum sunt; ergo humida non lenta aptissima ad miscendum sunt.

Cum autem vel tantùm alterum patibile, vel vehementer, alterum autem vix; aut nihilo amplius, quod ex ambobus mixtum est, aut exiguum. Quod in stanno, & ære vsu venit. Habentur enim non nulla, quæ blæsa quodammodo inter se, atq; ancipitis naturæ sunt. Cernuntur enim quodammodo, & quæ leuiter mixta sint, & quasi alterum quidem capax, alterum autem species. Quod & in his euenit: stannum enim tanquam affectio quædam sit æris sine materia, pœnè euanescit, & mixtum abit, colorans duntaxat. Hoc idem alijs etiam vsu venit.

Repetit illud, quod iam stabilitum est, requiri pares ferè vires in iis, quæ misceri debent. Scitis autem vos hanc esse Arist. consuetudinem, vt dum aliquid videtur repetere, multa tamen addat, ac maximè necessaria. Quoniam igitur sunt quædam, quorum vnum ita alterum excellit, vt tantum efficiat, non autem patiatur; atq. hæc non mixtionem, vt diximus, sed generationē, & interitum præstant; alia autem sunt paribus ferè prædita viribus, & facilia ad terminandum, quæ mixtioni sunt aptissima; postremò etiam nonnulla habētur, quasi mediæ, & ancipitis cuiusdam naturæ, vt neq; omnino dispares, neq; satis pares vires habeant, hæcq; partim dici queant misceri, partim verò minimè; idcirco differentia hæc ab Arist. ne quid, quod ad hanc rem pertineat omittatur, nūc exponitur. Nam si sit *uel tantum alterum patibile, uel uehementer, alterum autem uix; aut nihilo amplius, quod ex ambobus mixtum est, aut exiguum.* Hæc ita inter se respōdent, vt si alterum tantum sit patibile nihilo fiat amplius, quod ex ambobus mixtum est; sin alterum sit quidem patibile vehementer, sed tamen exiguum quiddam agat; exiguum etiam & parum magnitudinis acquirat; atq; ita erit mixtio quædam, fiet enim ex compositione illa paulò maior moles, verùm imperfecta, & inchoata, qualis in stanni, & æris coagmentatione cernitur, vt audies. *Habentur enim nonnulla quæ blæsa quodammodo inter se, & ancipitis naturæ sunt,* quasi dicat. Ne mireris reperiri inchoatam istam, & quasi dimidiatam mixtionem; scito enim multa alia esse ancipiti quadam natura prædita, vt Zoophyta inter plantas, & animalia, Cocodrillum inter animalia nantia, & terrena. Vocantur autem hæc blæsa; quoniam quemadmodum blæsi, & balbi homines loquuntur quidem ferè, sed non expresse, atque articulatè; ita res istiusmodi ad integram, & expressam quodammodo naturam non perueniunt. Nam vt de mixtione dicamus, de qua nunc agimus, *cernuntur quodammodo, & quæ leuiter mixta sint,* cernimus nonnulla, quæ non verissime, sed superficie tenus miscentur, *& quasi alterum quidem capax, alterum autem species,* quod satis signi est, non esse veram mixtionem, sed umbram potius, atq; imaginem mixtionis: nam cum alterum sese habeat, ut materies, alterum ut forma, proprie, & perfectè misceri dici nequeunt. Dictum.n.antea est speciem, & habitum non misceri cum subiecto. Id euenit in stanno, & ære: stanni enim exigua portio, si simul cum magna æris copia coquatur, quasi materiam propriam, propriumq; corpus non habeat, sed sit affectio quædam æris, *pœnè euanescit, & mixtum abit,* id est dùm per cocturam miscetur æri, difflatur, atq; ferè euanescit, *colorans duntaxat* intellige tñ nō oīno duntaxat, sed ferè solū colorare. Nā fit ēt exigua quædā ipsi moli accessio. Quia igitur stannū est quasi affectio æris, cū pœnè euanescat, qñ cum ære coquitur, illi non miscetur; at quia exigua etiam illius substantiæ pars remanet, atq; nonnihil auget molem æris, miscetur, licet blæse, & leuiter. Attende loquutione ista, fieri amplius, quod ex ambobus mixtum est, significari mixtionis naturam; quasi necessario in mixtione requiratur incrementum molis; & ubi hoc non adest, nulla sit mixtio, ubi leue incrementū, leuis etiam, & imperfecta mixtio. Totum.n.maius esse partibus debet. Verum id in quæstionibus.

Ex ijs igitur, quæ diximus, constat, & esse mixtionem, & quid sit, & qua ex causa, & qualia ex entibus sunt ad miscendum apta; quandoquidem habentur nonnulla, quæ à se mutuo pati possunt, & facile terminari, & diuidi. Hæc enim, neq; cum mixta sunt, corrupta esse necesse est, neque tamen eadem simpliciter esse, neq; ipsorum mixtionem esse compositionem; neq; ad sensum. Sed illud quidem ad miscendum aptum erit, quod facile ad terminandum cum fuerit, patibile, & efficiens erit; atque hoc ipso aptum ad miscendum. Ad homonymum enim, quod est aptum ad miscendum. Mixtio autem eorum, quæ ad miscendum sunt apta, alteratorum unio.

In epilogo inquit Aristoteles, quæstionibus initio huius capitis propositis satis; superq; factum esse. Nam & ostendit esse mixtionem argumentis, quæ illam tollebant, confutatis; *& quid sit*, quòd.s.elici definitio queat notionem uocis aperiens ex tribus illis conditionibus memoratis, quòd quæ miscentur, per se queant consistere, quòd incolumia maneant, nec tamen omnino inuiolata, quod quælibet pars mixti mixta sit *& qua ex causa*, quod scilicet ea, quæ miscentur, eandem habent materiam, sunt uicissim efficientia, & patibilia, æqualibus ferè uiribus prædita, ac facile diuidua, *& qualia ex entibus sunt ad miscendum apta*, declarantes causas mixtionis, quoniam mixtio, & reliquæ omnes affectiones, habet in subiecto inclusas causas; declarauimus enim, quæ miscentur, eandem habere materiam, & reliquas conditiones, quas antea recensuimus, & ipse repetit inquiens, *habentur .n. nonnulla, quæ à se mutuò pati possunt, & facilè terminari, ac diuidi*, quibus uerbis; etiam significatur non longe dispatibus esse uiribus; cæteroqui non facile a se mutuo paterentur; sed quod longè excelleret difficillime, quod superaretur, facillime pateretur; idcircoque addit. *Hæc enim neque cum mixta sunt, corrupta esse necesse est, neque tamen omnino eadem esse.* Talia, inquit, si constituantur, quæ miscentur optimè communem, quam omnes fere animis præcæpimus, mixtionis notionem tuebimur, ut neque corrumpantur, quæ miscentur, neque omnino inuiolata maneant, sed per mutuam effectionem, & perpessionem proprii nonnihil amittant, nonnihil etiam alieni acquirant; neque cogemur dicere *ipsorum mixtionem esse compositionem, neque ad sensum* id est esse quandam partium minimarum propinquam collocationem; quæ partes cum à sensu non dispiciantur, sed totum ipsum confusum duntaxat appareat, idcirco uideri mixtionem esse, cum tamen uere minima illa maneant inuiolata, & non mixta, quemadmodum ueteres cogebantur dicere; sed uere mixtio erit, quòd nulla tàm exigua pars est, quæ non aliquid accipiat, & aliquid det alteri, idcircoque inquit. *Sed illud quidem ad miscendum aptum erit, quod facile ad terminandum cum fuerit, patibile & efficiens erit, atque hoc ipso aptum ad miscendum.* Vides aptitudinis illius ad miscendum, in subiecto ipso cohiberi causam efficientem; at mixtionis ipsius in cœlo, ut audies. Illa autem uerba *ad homonymum.n.quod est aptum ad miscendum*, nisi scriptura deprauata sit, ita intelligentur, ut quemadmodum putat Philoponus, homonymum pro synonymo positum fuerit; notat autem Alex.ex Arist.vii.Metaph.com.39.homonymum si communius sumatur, continere ēt synonymū; ergo istis uerbis.illud significabitur, eoquòd ea, quæ miscentur, cognomina, & uniuoca sūt, idcirco simul efficere, & pati, terminare, & terminari, oīnoque apta esse ad miscendum. Aut hoc significabitur, illud esse aptum ad miscendum, ex quo cum aliis confuso potest fieri quiddam, quod homonymum sit, id est omnes partes idem nomen, eandemque rationem habeant; quæ sententia est optima; & fortè legendum, ut legit D.Thomas ad *omiomerum*, Postremò finem illustrem huic libro imponens, quod, & in xii.Metaph.& alibi obseruauit, exprimit definitionem, & inquit mixtionem esse eorum, quæ apta ad miscendum sunt, alteratorum unionem; de qua definitione, omninoque de ipsius mixtionis natura multa nobis sunt dicenda.

Quæstiones.

Quæstiones in Decimum Caput.

1 An aqua cum uino misceatur ex Com. Philoponi cxxxii.
2 Quomodo diuisio rerum in minutas partes ad mixtionem conferat ex Com. Philoponi. cxxxvi.
3 Tota de mixtione quæstio integrè explicata.

1 *An aqua cum uino misceatur ex Com. Philoponi. cxxxij.*

NOtauit sæpè Philoponus mixtionis uocem multiplicem esse; at præcipuè in primum de anima, ubi disputatur, an anima constet harmonicis numeris, inquit triplicem esse istius uocis notionem. Interdum enim significat compositionem illam quæ fit ob mutuum plurium rerum tactum, nullo pacto illorum naturâ mutatâ; interdum illam, quæ uinculorum quorundam opera fit; interdum temperationem, quæ quidem fit per mutuam rerum, quæ miscentur, effectionem, & perpessionem; de qua nobis in præsenti est sermo institutus; ita ut temperatio, quæ græce dicitur κρᾶσις, idem sit, quod mixtio proprie sumpta. Notat autem Alexander in Libro de mixtione; cum mixtionis nomen interdum significet compositionem, quæ fit per plurium rerum sine ulla perpessione mutuum tactum, semper tamen ita intelligi, ut rerum dissimilium compositio fiat. Nam similium aceruus, ut granorum tritici, compositio tantum est, nô mixtio; dissimilium autem, ut tritici, & farris, non solum compositio, sed etiam mixtio quædã. Veræ autem mixtionis exemplum affert semper Alexander in toto illo libro compositionem aquæ cum uino; ac Philoponus in hoc com. cxxxii. perspicue cum ueræ mixtionis notionem ex communi hominum intelligentia sumeret, dicebat omnes, cum aqua uino adiungitur, uocabulum mixtionis, ac temperationis usurpare; at cum lapis lapidi annectitur, compositionis. Ergo de Græcorum sententia dubitandum non est, quin aqua cum uino uerissimè misceatur; quinimo istud idem ueræ mixtionis exemplum affertur etiam ab Arist. pri. lib. de generatione animalium cap. 18. & secundo lib. cap. vi. Et quàmuis id Auerroes in Paraphrasi negare uideatur; tamen si quis illum accuratius legat, poterit intelligere hoc negari ab illo, quod etiam negatur ab Aristotele, guttam aquæ misceri cum uino. Tunc enim non sequitur mixtio ex defectu proportionis, quæ proportio si adfuisset, mixtio quoque sequuta esset. Quòd si negat Arist. alimentum misceri cum eo, quod nutritur; intelligas de eo alimento, quod mixtum est; cuiusmodi maiorem partem esse consueuit. Panis enim, & uinum suam formam amittunt, cum in substantiam membri nutriendi conuertuntur Simplicia autem, quæ erant in mixto, non omnino corrumpuntur, sed potius agglutinantur similibus sibi elementis, & fiunt unum cum illis; quemadmodum superius docuit Arist. in tex. lxxi. atque ita, aut reparant, aut augent id, quod nutriendum erat. Ergo panis non miscetur cum membro, sed elementa, quæ erant in pane certo quodam modo mixta, cum debent euadere materia membri, alio quodammodo temperantur, ita ut ad idem temperamentum cum membri temperamento reuocentur.

2 *Quomodo diuisio rerum in minutas partes ad mixtionem conferat ex com. Philop. cxxxvi.*

DVbitat Philoponus, ecquid causæ sit, quàmobrem facilius misceantur corpora diuisa in minutas partes, quam tota, atque integra. Videtur enim quodammodo per turbari analogia; quæ quidem postulat, ut qualis ratio est partis ad partem, talis sit totius ad totum. Quamobrem si simplum, exempli causa, in simplum commodè ageret, & duplum in duplum nihilo incommodius. Arist. sane 7. phy. 35. & 36. huiusmodi analogiam perspicue ponebat, cum diceret, si uirtus aliqua mouet in spatio unius horæ per aliquod interuallum, duplam uirtutem per idem interuallum moturam in dimidio horæ. Ergo cum duplicata mole duplicetur uirtus, ut ex una & altera libra plumbi si componantur, fiet pondus duarum librarum, certè nihil opus erat, quæ misceri debent, in exiguas diuidi partes. Integra enim tanto maiorem habuissent agendi uim. Respondet Philoponus, ubi requiratur non unius generatio, & alterius interitus, sed utrique reciproca quædam alteratio, debere utrunque in minutas partes diuidi; quò facilius sese tangant. Verùm quoniam non satis uidetur infirmare uim argumenti, dico ego naturalem philosophum uti interdum considerandi ratione mathematica; quod nos admonuit Alexan-

der in præfatione in Priora analy.atque id sane cernitur in regulis illis septimo phy. positis. Nam si Mathematice reconsiderentur,uerissimæ illæ sunt; uerumtamen in materia considera tæ non usquequaque: non enim semper crescente mole crescit etiam tantundem uis agendi in maius interuallum,aut in minori tempore.Rerum enim naturâ constantium sunt certi quidam in agendo termini,qui non semper crescunt crescente mole . Igitur applicatio facilior est in causa,cur,quæ diuiduntur in minores partes,statim sese tangant , mutuoq; se alterent, & alterentur.

3 Tota de mixtione quæstio integrè explicata.

D. Thomas ad finem 24. lectionis, quæ digressio ponitur etiam in opusculis pro opusculo 30.& Scotus in secundum sententiarum dist.xv.censent elementa,cum ad mixtionem accedunt,interire,generari autem nouam formam , ac nouam qualitatem , quæ æquè simplices sunt,atque quælibet ex extremis; sed dicuntur mediæ, quod habeant conuenientiã cum extremis,ac facultate contineant extrema. Quibus argumentis suam sententiam confirment,intelligetis,cum aduersus Arabum,& Græcorum sententias argumentabimur. Adducũt autem nonnulla aduersus se argumenta quibus respondere nititur Scotus. Nam D. Thomas ea silentio putauit obruenda,Primum est autoritas Aristotelis in definitione mixtionis.Mixtio est miscibilium alteratorum unio; si alteratorum ; ergo non corruptorum; si unio; ergo entium: nam corrupta non uniuntur.Item primo de cœlo 7. & 8. mixtum mouetur secundum dominans in eis simplex ; ergo ibi adest simplex;ubi enim est effectum,id est motus simplex, ibi etiam causa,id est corpus simplex . Item qualitas elementi non est sine elemento ,quod colligit Scotus,exAristotele secundo de anima cxiii.ubi scribitur humorem aqueum non esse sine aqua; ergo si in mixto sunt qualitates elementi,ut certè sunt,ibi etiam aderit elementum. Præterea ex libro de morte,& uita duplex est in rebus caducis interitus,alter ab externo principio,quæ dicitur extinctio; alter ab interno,quæ dicitur tabes,aut putredo. Non esset autem internus interitus,ubi non essent diuersæ substantiæ,una efficiens,altera patiens . Idem enim à se ipso minimè patitur. Præterea dicebat Auerroes 3. de cœlo 67. elementum esse ex quo manente generatur aliquid,quod habetis v.metaph.4.Ergo exuent planè simplicia naturam elementorum,nisi maneant in mixtione.Postremò non erit ordo inter formas , sed materia æquè proximè accipiet formam mixtionis , atq; formam simplicium ; at species rerum sese babent sicut numeri octauo metaphy.x. Ad primam autoritatem inquit Scotus, mixtionem esse uerè corporum alteratorum ; quoniam antequam mixtio fieret , simplicia ita sunt alterata,ut etiam fiur corrupta ; est autem unio; id est generatio unius nouæ formæ , quam tamen sequitur conuenientia cum formis corruptis elementorum; idcircoque dicitur unio.Vides quàm seriò balbutientem faciant Aristotelem, atque in definitione quidem , quæ maximè proprias uoces requirit; ac sanè dicendum potius erat errasse Arist. ,quàm ita ineptè loquẽtem inducere.Nam dicitur quidem interdum substantia alterari,at cum simpliciter,&absolutè in definitione enunciamus alterata,nunquam intelligere debemus corrupta; atque unio est rerum,quæ sunt; quis dubitet ? Similis responsio est ad secundam autoritatem. Mixtum mouetur secundum dominans in eis simplex, id est mouetur à qualitate sua,quæ tamen magis cõuenit cum una ex qualitaribus simplicium corporum,quàm cum aliis. Atque hic ille erit Aristoteles,qui Platonem,& ueteres philosophos reprehendat eo nomine,quòd parùm propriè loquerentur.Quare,ut rectè Achillinus dicebat lib.secundo de elementis articulo iii, eò nos adducunt,ut credere debeamus Aristotelem,neque Grammaticam,neq; Logicam, neq; Philosophiam tenuisse,Ad tertiam autoritatem eodem pacto . In mixto non est qualitas elementi, sed similis; idcirco sat est,quòd habeat formam similem formæ elementi . Responsio maximè falsa.Nam sensus perspicue cognoscit eandem grauitatem,eundem calorem ; quare multiplicã dæ erunt primæ qualitates præter omne sensus iudicium,cui de his rebus maxima fides est habenda.Reuera tamen argumentum parum firmum est,ut ibidem notauit Achillinus.Nam Aristoteles loquebatur de humore aqueo non infixo in mixto,sed asperso,qui uerè ab aqua pendet. Ad illud de interno interitu,inquit Scotus,ipsum animantium esse proprium,in quibus est compositio uariarum partium,quarum una alteram alterare,& euertere potest , ut nimium cerebri frigus calorem cordis: aut etiam eadem pars ex se ipsa potest marcescere, quoniam continenter fluit,neque ita unquam perfecta reparari potest , atque ea erat,quæ est amissa ; quare semper fit aptior ad fluendum,semperque minus perfecta reparatur ; ex quo tandem non est aptum subiectum animæ; & sequitur interitus. Verumtamen Aristoteles non modo in cæteris inanimis,uerùm etiam in simplicibus interitum ex causa interna posuit ; quemadmodum in igne tertio de cœlo 52.Ac libenter audirem ab illo,quomodo partes animatæ fluant: nam si

D.Thomæ,& Scoti opinio.

Argumenta, quæ Scotus aduersus suam opinionem affere

Responsio Scoti non satisfacere.

per actionem caloris in humorem; cum eædem causæ in mixtis inanimis sint, idem etiam esse ctum consequi debebit. Verùm hac de re, quoniam pulcherrima, & scitu dignissima est, infrà copiosius. Ad argumentum Auerrois ex elementi definitione ductum, respondet definitionem illam materiæ tantum primæ conuenire; quod Alberto etiam, & Gregorio placuit. Verum Aristoteli minimè placere potest; qui secundo phy. cum tex. 28. materiam definiuisset id ex quo fit aliquid, cum in sit. 3 1, tex. corpora simplicia ad materiam refert; & v. metaph. iii. & iiii. ubi perspicuè ponit aliqua corpora esse elementa. Ad ultimum inquit seruari ordinem, non quod forma simplex intercedat inter materiam, & formam mixtionis; nam hæc nullius rei interuentu materiam format; sed quod prius materia formatur forma elementi, quàm formam, mixtionis queat accipere. Cuius ego rei, quamuis à Buccaferrea etiam, concedatur, nullam causam dispicio. Cur enim si forma mixtionis est æquè simplex, ac forma elementi, itemque illius socia qualitas, non potest per efficientiam alicuius mixti corporis extundi ex materia forma similis. Cur enim prius educatur forma elementi, si hæc nihilominus abire debet, optare istud est, non disputare. Omnino aut eodem momento quo forma mixtionis educitur, qualitates illæ elementorum, quæ materiam præparabant, euanescunt, aut paulo antea. Si antea, nullo pacto poterant afficere materiam, ut forma mixtionis educeretur; iam enim abierunt; formæ autem apud peripateticos nulla alia ratione educuntur, quàm ob materiæ præparationem, & culturam. Sin eodem momento; cum quæ disponunt materiam ad illam recipiendam, necesse sit maxime affinis, & coniunctæ naturæ esse, cur non etiam remanent illa recepta; simile istud esset, ac si Princeps aliquis, cum amicorum opera regnum adeptus est, illos fortunis omnibus, ac uita priuaret. Quod improbitate hominum nonnumquam accidit; in naturæ bonitatem nullo pacto cadit.

Opinio Bononiensium. Secunda autem est opinio Ludouici Buccæferreæ, quam plurimi ex Iunioribus sequuti sunt, quam putant etiam Alexandri, & Philoponi esse, Verum quam longe errent, infra constabit. Existimant igitur cum ex elementis fit mixtum corpus, non quidem corrumpi tota elementa, sed formas corrumpi, qualitates autem præsertim primas remanere; atque harum proprie esse mixtionem; ex qua distinctione omnia conantur argumenta aduersariorum refellere: probabilior uidetur ista opinio; quoniam Arist. inquit manere facultates ipsorum, & uirtutes; quas quidem isti accidentia putant. Sed hoc illis uincendum erat. Nos enim apud Aristotelem, & Græcos semper obseruauimus, nomine primarum qualitatum, & uirtutum formas significari; cæteroqui indiligentiæ condemnandus Aristoteles, & conturbationis; qui quarto meteor. generationem substantiæ per hæc accidentia definiat; & in libro de morte, & uita cap. 14. & semper ab his proficisci actiones uelit, quod formæ proprium est. Alexand. autem sententia perspicua est. Locus ex quarto quæstionum naturalium cap. iiii. quem quidam contra afferunt, pro nobis sine dubio facit. Nam inquit, ut securi, quod ad subiectum pertinet, nihil est contrarium, sed quod ad qualitates in quibus esse habet, ita elementa in materia conuenire, in qualitatibus à quibus habent esse, aduersari; & pro absurdo habet elementa non esse contraria. Sed ad Aristotelem reuertamur. Cur si solæ qualitates manent, dixit, quæ apta sunt ad miscendum, per se consistere, & rursus segregari posse; idque ex nomine ipso mixtionis patet.

Confutatio istius opinionis.

Verè omnino clamabat Auerroes tertio de cœlo lvi. ***nulla obliuio est maior ista, quod cum aliquis perscrutatur de causa alicuius rei, & dat causam destruentem intentionem nominis illius rei.*** Mixtionem omnes ex communi quadam intelligentia esse corporum cognoscimus; affectiones inquit Aristoteles non misceri; nunc tamen eo res rediit, ut qualitatum duntaxat, non substantiarum esse mixtionem afferamus. Accuratè legas tex. 49. secundi libri, nihil clarius desiderabis. Probat enim terram (non dico qualitatem terræ) esse in mixto, & aquam; quoniam sine aqua terra decideret. Id expecto quo pacto qualitatibus accommodent. Qualitas enim nullo pacto potest decidere; sed corporum id peculiare est. Deinde tertio de cœlo 67. planè scribitur, simplicia corpora esse materiam compositorum; atque ea de causa non esse figurata. Respondet Buccaferrea Aristotelem argumentari ex hypotesi Platonis, qui censebat elementa manere in mixto. Semper cum aliam non habent dissoluendi rationem, ad istam sacram anchoram confugiunt, argumentari Aristotelem ad hominem. Sed legatis uerba Aristotelis: facilè intelligetis ipsum ex sua sententia loqui. Inquit enim naturam rerum hoc ipsum nobis declarare, quod ratio suadebat; idcirco elementa carere figura; ut cum fiunt materia compositorum, quamlibet figuram possent accipere, quemadmodum etiam in seipsa uertuntur mutatione propriarũ differentiarum manente materiâ. Ad aliud Aristotelis testimonium ex secundo de anima iii. rationem reddentis, cur nobis quatuor insita elementa non sentiamus, respondent qualitates loco elementorum esse intelligendas; quod maximè absurdum est, ut cum dicimus inesse ignem, & terram, intelligamus calorem, & siccitatem. Sed mittamus has innumerabiles autoritates, quibus

bus eodem modo occurrunt, id est non suam sententiam ad sententiam Arist. aggregant, sed sententiam Arist. velit nolit ad suam. Sed nos vtamur testimonio illo, quod ex 89. textu collegimus, quod ex mixtione resultat, fieri maius singulis iis, quæ miscentur quod optimè ab Alexan. explicatur, atq; addit; In quibus æqualis remanere videtur magnitudo, in illis nullo pacto esse corporum mixtionem. At si qualitates tantum remanerent, tantum abest, vt maior fieret moles corporis ex mixtione resultantis, vt minus potius euaderet. Qualitates .n. locum non occupant; & si ignis corrumpitur, qui substantiam habet maximè raram, remanente duntaxat caloris portione, poterit densius corpus resultare, & quodammodo minus. Ita multis modis euertitur communem notionem mixtionis. Idcirco non dubito ego, quin aqua cum vino temperetur; quoniam & cæteræ mixtionis conditiones adsunt, & præterea hæc, quòd totum fit amplius. Buccaferrea, & qui ab illo, asserentes aquam conuerti in fumum à vino, nimis euidenter mentiuntur. Crescit enim moles ipsa; quod non fieret, si aqua abiret in fumum. Quòd igitur Aristo. perspicuè asserit in mixto corpore remanere elementa, quòd natura idipsum clamat, species rerum, quasi numeros nobis ostendens, & elementa sine certa figura effingens, vt omnem in mixtione accipere figuram queant, quòd hæc insita nobis mixtionis notio sit, vt quæ miscentur, non corrumpantur (& corpora, non qualitates solæ sunt illa, quæ miscentur, vt Aristot. non modo hic, sed etiam in libro de sensu, & sensili cap. de sapore dixit) quòd postremò quæ ex mixtione resultant, maiora sint singulis iis, quæ ad mixtionem accedebant, pro comperto habeo falsam esse istorum opinionem.

Quòd aqua dū miscetur vino non vertatur in fumum.

Opposita his opinio Stoicorum est, in mixto remanere elementa integra, tùm formis, tùm qualitatibus, ita planè, vt in vero temperamento corpora simplicia tota per tota vicissim extendantur integra, atq; inuiolata permanentia. Ne id mirum videatur, afferunt exemplum thuris; quod cum incenditur, maximè extensum suam tñ naturam, & qualitatem seruat; Afferunt exemplum animæ, quæ per totum corpus se extendit, cum tamen ipsa quoq; propriam substantiam, & hypostasin habeat; afferunt exemplum ignis, qui totus per totum ferrum diffunditur se custodiens incolumem; quinimo inquiunt coniunctionem plurium rerum maximè ad extensionẽ illam conducere, vt multorum coniunctionem ad onus ferendum, uel ad nauim impellendam. Sic aurum per admixta quædam medicamenta plus extenditur, quàm ut sola ipsius natura posset. Hæc opinio est Stoicorum, quæ minimè peripateticis, ut audietis, placet. Buccaferrea autẽ videns Galenum apertè sentire, elementa manere in mixto, quod patet ex primo de temperamentis, vbi tota corpora per tota misceri solius Dei, & naturæ, non artis esse inquit, & ex aliis sexcentis locis, inquit Galenum dubium atq; incertum fuisse, vtrum Stoicis potius, qui corpora misceri volebant, an Arist. qui accidentia, assentiretur; quod ex primo de morbis curandis videtur accepisse. Sed non rectè intelligit. Stoici enim confundebant substantias eo pacto quo diximus, & corporum penetrationem ponebant, quod optimè euertit Alexander. Aristoteli autem placet qualitatum fieri mixtionem. At qualitatum nomine apud ipsum formæ, non accidentia significantur; idq; Galeno maximè probatur. Aduersus Stoicos, illa de multis, quæ affert Alexander, afferamus, fore, vt plura corpora sese extendentia, aut tangant tantum, quod ipsi nolunt; aut vnum euadentia eundem locum occupent; quo nihil absurdius cogitari potest. Tùm illud cernimus, cum aliqua miscentur, sese diuidere; quod non fieret, si tota per tota extendi possent; præterea non maius, vt dicebamus, fieret corpus; quomodo ferrum igni tum, non idcirco quòd ignitum est, euadit maius. Verùm hæc ab Alexandro copiosè dilucideque disputantur.

Opinio Stoicorum.

Non benè Stoicorum, & Galeni sententiā à Buccaferrea fuisse perceptam.

Aduersus Stoicorum opinionem.

Succedit opinio Auicennæ, qui, vt initio canticorum appatet de sententia Hippocratis statuit, quatuor elementa manere in mixto, idq; ex eo intelligi, quòd rursus segregentur; Quare cum segregentur integra, integra prius erant in mixtione; quod notat Auerr. 3. de cœlo. 67. & in vltimo com. huius libri. Intellige tamen manere integra, quod ad formas pertinet; nã qualitates franguntur, & ex illis ita fractis resultat temperamentum, aut complexio, vt inquiũt, quæ est terminus mixtionis. Elementa igitur sunt potestate in mixto, si formas spectes, potestate inquam, tùm efficiente, quatenus segregatæ per se vim recuperandi habebunt gradus suarum qualitatum, quos amiserunt, tùm patibili, qua preparant materiam ad formam mixti, tùm intermedia quadam potestate, vt partes in toto; sin qualitates spectes, sunt partim actu, quatenus in mixto remanent qualitates, partim potestate, quatenus remanent fractæ, & remissæ. Argumentatur aduersus Auicennam Auerroes in illo commentario 67. si possit forma ignis, & cæterorum elementorum incolumis manere remissis qualitatibus, fore, vt ignis adesse sine calore queat, aqua sine frigore. Nihil enim causæ est, cur si de igne demi quatuor gradus caloris queant, itemq; de aqua quatuor frigoris, non possint etiam omnes. Cæterum negat istud sequi Scotus. Nam quemadmodum non sequitur, corpus potest esse sine hoc, & illo loco, ergo

Opinio Auic.

Argumētum Auerrois adver. auicennā examinatum.

BB simpliciter

simpliciter sine loco aliquando erit, ita parum firmum argumentum est, si ignis hoc vel illo gradu caloris carere queat, idcirco omnibus posse carere. Verùm non videt Scotus, ita esse coniunctam, ita a[illegible] copulatam caliditatem cum igne; itemq; cæteras qualitates cum suis elementis, vt idem semper de forma, & qualitate iudicium fecerit Arist. quare non potest pars qualitatis amitti, quin pars et formæ amittatur. Atq. vt à Scoti exemplo ne discedamus, si aliquod corpus haberet certum locum ita coniunctum, vt vnum quiddam ex corpore, & loco fieret, certè quantum de loco, tantum et de corpore illo detraheretur. Ita cum ex forma, & qualitate fiat vnum quiddam efficiendi principium; quantum de vno, tantum de altero demitur; nec aliquid causæ est, cur si pars demi potest, etiam totum non queat. Exemplum aũt minimè simile est; quando loca, in quibus corpus esse potest, discreta sunt, qualitas autem est vnita. Præterea mixtio ex Auicennæ sententia esset quidam proximus situs eorum, quæ miscentur; & esset mixtio non vera, sed ad sensum: vbi. n. vnum elementum est; ibi alterum adesse non potest, sed discreta permanent, & tantum tangunt se, non verè vnum efficiunt. Posses fortasse respondere, vbiq; omnia adesse elementa, quoniam vnum quodq; elementum ex materia alterius elementi formam sibi similem educit, vt in expositione sententiæ Auerrois audies. Cæterum responsum nullum. Nam elementa agunt per suas qualitates tanquàm necessaria instrumenta: debilitata vi qualitatis, prout in mixtione debilitatur, nunquam poterit integra forma procreari. Argumentantur aliis rõnibus, quas, quoniam aduersus Auerroem etiam videntur valere, infra expendemus. Possemus nos addere, contraria ex Auicennæ sententia fore simul, & longo quidem tempore. Formas. n. elementorum contrarias esse alibi demonstrauimus. Verùm ipse contrarias esse negat; atq. vt assereret, posset fortasse respondere, quàmuis per se contrariæ sint, tamen cum cæteris mixtas posse simul manere, & quasi contrarietatis obliuisci interuentu intermediarum formarum quasi pacificatorum; quod videtur innuisse Plato in Symposio in oratione Eryximachi; vbi inquit graue, & acutum in harmonia non esse amplius contraria, itemq; calidum, & frigidum in corporibus: sed infra hac de re copiosius.

Aliud argumentum aduers. Auicen.

Opinio Auer. & Græcorum.

Postrema est sententia Auerrois, quam omnium Græcorum fuisse non dubito, hoc pacto (ne falsis aliorum interpretationibus recensendis longam vobis afferam satietatem) statuentis. Diuiduntur elementa, cum ad mixtionem accedunt, in minimas partes, quas non semper verè minimas intelligi volumus, sed sat est esse ita paruas, vt elementum elemento facilè applicari queat. Ita partes vnius elementi non partes alterius vicissim penetrantes, sed suo loco manentes ex propinquis partibus aliorum elementorum formam sibi similem, & qualitatem illius formæ perpetuam sociam educunt, atque interim ab illis accipiunt formam, & qualitatem illorum formæ, & qualitati similem (quæ verissima miscendi ratio perspicue ponitur ab Arist. in secundo hoc libro tex. 48.) atq; accipiendo alienam suæ nonnihil amittunt: fieri enim posse non credimus, vt remanente forma omnino inuiolata eandem portionem materiæ contraria quoque forma subeat, atq; in eius possessionem ita inuadat, vt longissimo tempore ibi simul maneat. Vidimus enim nonnulla mixta esse, quæ innumerabilibus penè seculorum ætatibus perdurent. Quando autem ex cuiuslibet elementi materia sunt cæterorum quoq; elementorum formæ non per mutuam confusionem, & ingressum vnius in alterum, sed per effectionem, & perpessionem mutuam erutæ; certè cum ad ratam quandam proportionem res peruenit, vnum quiddam ex illis fit, & plures materiæ vna fiunt, plures portiones caloris, plures frigoris, plures aliarum formarum, & qualitatum fiunt vnus calor, vnum frigus, vnus humor, vna siccitas. Nam, quemadmodum dixit superius Aristoteles text. 71. aqua si aquam tetigerit, fit vnum cum ea. Dominatur autem semper, & aliquantisper excedit vna ex formis elementorum ob causas quas Auerroes primo de cœlo 7. & 10. metaphysi. 23. & alibi attulit, quas etiam nos alibi expendemus. Nam tametsi dixerit Aristoteles, quæ ad mixtionem veniunt, æquales quodammodo facultates obtinere, tamen illa dictio, *quodammodo* non temere est addita: indicat enim in æqualitate quendam tamen vnius excessum; multosque gradus ista æqualitas habet, vt idem Aristoteles eodem 48. text. 2. libri demonstrauit. Est igitur factum verè homogeneum corpus; neque vllam partem licet sumere, quæ mixta non sit. Verè autem dixit Aristoteles mixtionem fieri ex facultatibus, quoniam non per mutuum corporum ingressum, vt Stoici opinabantur, sed per nouam facultatum ex materia eductionem mixtio administratur. Alexandri autem hanc fuisse sententiam, constat ex toto illius libro, si verba religiose, & vere explanentur. An non hoc pacto definit mixtionem? Mixtio est corporum iuxta se positorum intercedente effectione, & perpessione vnio cum alteratione sine interitu. At si formæ interirent, non ne falsò interitum exclusisset? Addit rursus elementa, cum ex mixto separantur, facile ad suam naturam redire, quoniam egent accessione quadam perfectionis, non integra generatione. At si vniuersa forma generanda esset, integra

gra generatio esset. Penes formam.n. solam spectatur generatio. Addit corpus ex mixtione resultana esse maius singulis, quæ ad mixtionem accedebant; cui loco neminem putamus posse respondere. Simplicius, & alibi sæpè idem censuit, & in secundum phy. com. 29. vna cum Themistio dixit elementa esse materiam mixtorum partim per compositionem, quatenus scilicet remanent, partim per alterationem, quatenus nonnullam suæ naturæ partem amittunt. Philoponus autem ita dilucide suam sententiam exponit, vt mirer à multis non intelligi. In commentario 131. inquit formas manere castigatas; in secundum librum commentario 30. diuinitus totam hanc rem docet, & quæ nam species potestatis sit illa, qua elementa manent in mixto, pulcherrimè declarat, & in commentario 17. repetit partem formæ manere, partem amitti, alibiq; sæpè. De Galeno etiam diximus dubitandum non esse, quin elementa maneāt in mixto, quod Hippocrati maximè placuit.

An præter formas elementorum in mixto sit alia etiā forma.

Sed hac re ita constituta, elementorum formas castigatas manere in mixto, succedit alia meo iudicio difficillima quæstio, an præter formas elementorum noua extundatur forma re ab illis etiam vna sumptis distincta; an forma sit idemmet, quod formæ illæ simul sumptæ. Eo. aūt est difficilior, quò minus est tractata ab aliis. Quòd nulla noua forma educatur, ex definitione mixtionis videtur colligi, vbi nulla nouæ formæ mentio fit; itemq; ex definitione generationis quarto meteororum tradita, vbi similiter nulla nouæ formæ mentio fit cum tamen generationem mixtis conuenientem definiri omnes fateantur. At in libro de vita, & morte, vbi definitur generatio animatis conueniens, fit mentio nouæ formæ, id est animæ; quare colligi potest, si in mixtis inanimis noua forma in generatione aduenisset, ex hac fuisse generationem definiendam. Idem de putredine dicendum est; quæ est interitus oppositus generationi naturali mixtorum; nam in ea definienda non aliqua forma præter formas elementorum interire dicitur, sed ipse calor. Galenus etiam in primo libro de temperamentis nullam nouæ formæ mētionem fecit; & primo de locis affectis, cum inquit, in homogeneis essentiam non esse posteriorem generatione, idem videtur innuisse, quemadmodum nos alibi notauimus. Possumus etiam illam rationem adiungere, mixta moueri ab elemento dominante: in omni enim compositione dominari aliquid testatur Arist. primo pol. cap. tertio, quare elementum dominana esse illorum formam. Forma.n. est natura; natura autem est principium motus, præcipuè ad locum, vt patet ex Philopono in hunc librum com. 92. Quare, quoniam definitio cum definito reciprocatur, quod est principiū certi motus alicuius rei, illius etiam est natura, & forma; Ergo si elementum prædominans est principium motus mixti, erit quoq; illius natura, & forma. Præterea si in mixtis esset forma diuersa à formis elementorum, requireretur efficiens, quod illam educeret; elementa quidem hoc præstare non possent. Nihil enim efficiendi vltra gradum proprium vim habet. At Aristo. dicebat secundo libro tex. 48. siccum, & humidum, & huiusmodi alia facere carnem, & ossa; ergo caro, & ossa non habent diuersam ab illis formam. Adde ex tertio de cœlo 24. ordinem esse propriam sensilium naturam; ergo satis est, vt ordinem seruent elementorum formæ inter se ad constituendam sensilium naturam, & essentiam. Adde Aristotelis autoritatem octauo metaph. octauo ita expositam ab Alexandro vt intelligamus, non ex elementis, vt aqua, & melle, & mixtione confici formam mulsi, sed mulsum esse ipsam mixtionem; item syllabæ formam non componi ex literis, & compositione, sed formam syllabæ nil aliud esse, quàm ipsam compositionem. Huc accedit, quò totum nihil aliud est, quàm suæ partes simul sumptæ primo physic. com. 17. & quarto physic. commentario 43. Item 10. Metaphy. com. 23. scribitur, compositum ex contrariis habere alterum, quod excellit, cui tribuitur forma; vt videatur mixtum esse quatuor elementa simul iuncta, principem tamen locum, & formæ instar obtinere, quod dominatur. Ad finem etiam primi capitis primi libri de partibus animalium videtur eo nomine laudari Empedoles, quòd formam attigerit, cum tamen ille aliam rerum mixtarum formam non nosceret, quàm coitionem, & mixtionem elementorum.

Argumenta pro parte affirmante.

Verùm pro altera parte non desunt etiam rationes, & autoritates. Nisi extundatur alia forma, mixtum videbitur esse quatuor, non vnum. Præterea idem respectu ad idem habito erit simul materia, & forma. Accipio enim plumbum, in quo, exempli causa, dominatur terra; certè terra est materia respectu plumbi: est enim elementum, id est ex quo plumbum fit, & in quod dissoluitur; atq. respectu eiusdem plumbi est forma, quoniam in mixtione dominatur, & est principium mouens; ergo simul materia, & forma. Præterea nihil dat, quod non habet. Mixta habent actiones insignes, quæ elementis nullo pacto conueniunt, vt magnes attractionem ferri, rhabarbarum flauæ bilis; ergo eæ non ab elementis, sed à noua forma proficiscuntur. Præterea idem esset efficiens, & materia. Nam elementa sine dubio sunt materia mixti, & tamen illud efficiunt; ergo simul efficientes causæ, & materia sunt, quod nullo pacto est ferendū.

Præterea si efficiunt mixtum,certè ab eo diuersa sunt, ne idem se ipsum efficere fateri cogamur;rões aũt hæ sunt acceptæ à Scoto in tertium sentent,dist.2. quæst.2. Eodem ferè argumento vtebatur Zimara in octaua contradictione primi phy.ad ostendendum compositũ realiter differre à materia,& forma.Præterea terminus generationis mixti esset non substantia, sed pura quædam relatio,id est compositio elementorum,& vnio.Præterea quemadmodum secundo de anima 39.ne elementa diuellantur in animante,anima iudicatur necessaria,ita in mixtis inanimis ob eandem causam necessariò forma mixtionis requiretur: atq; omnino, vt in animatis cernitur forma diuersa ab elementis(species autem rerum sese habent sicut numeri) ita in mixtis videtur alia forma inducenda præter elementorum formas. Adde quòd septimo metaphy.60.scribitur, carnem non esse terram,& ignem,sed aliquid aliud additum;quod repetit ẽt Auerroes primo de anima 77. & primo de generatione 84.& primo metaph. 12. & tertio de cœlo commentario 67. elementa recipiunt nouam formam à se diuersam . Ego verò illo etiam argumento vtor,quòd cum accretio in homogeneis primum spectetur , & in iis forma maneat,materia fluat,certè hæc forma anima esse non potest (hæc.n. corporis organici actus est) neq; compositio;nam forma,quæ crescit,manere dicitur; compositio autem variatis partibus necessariò variatur. Restat igitur,vt sit forma mistionis à formis elementorum diuersa. Hæc sunt,quæ mihi difficultatem faciunt,vt in quam partem propendeam,non satis constitutum habeam; omninoq; in neutra parte argumentum necessariò demonstrans audio; quamobrem omnia refellam, vobisq; integrum quid constituatis,relinquam.

Refutantur argumenta parte negante allata.

Diluamus igitur primum argumenta pro parte negante allata. Potuit Aristo. omittere in definienda generatione,& interitu nouam illam formam; quoniam omnis generatio,& interitus, quamuis sæpè ad aliam formam terminetur,semper tamen ex formis elementorum oritur. Nam cæteræ formæ carentes contrario non corrumperentur, non generarentur , nisi formæ elementorum vicissim inter se pugnarent, vnaquæ ex ipsis nimis à iusta proportione discedẽs, mutuæ diremptionis, ac dissolutionis causa esset. Quare cum formæ etiam mixtorum ignotæ ferè essent,& generatio omnis, atq; interitus interuentu primarum formarum obiretur, harũ duntaxat in generatione,& putredine definienda mentio facta est.Quoniam autem anima notior erat, ipsius enim actiones multò euidentius extant , quàm formæ mixti ; idcirco in definienda generatione animatorum illius mentionem esse factam verisimile est . Certè interdum definitio essentialis omittitur,vt in definitione felicitatis,ac tantum causæ afferuntur. Galeno responderem distinctionem essentiæ à generatione patere minus(ob causam,quæ à nobis cum de accretione ageremus,allata est) in homogeneis,quàm in hæterogeneis ; reuera tamen , & in illis adesse: omitti autem mentionem istius nouæ formæ; quoniam , vt nomine primarum qualitatum sociæ etiam formæ intelliguntur , ita nomine temperamenti socia illius forma significatur. Ad aliud respondet Zimara in tabulis in verbis illis , *corpora composita mouentur ab elemento dominante* naturam in primis corporibus esse initium motus localis,vt in cœlo,& elementis; at in aliis corporibus esse initium aliorum motuum,vt alterationis. Nam per formã mixtionis,quæ natura est,magnes trahit ferrum, succinus paleas . Ità cum homo de turri decidit,mouetur ab elemento dominante ; licet habeat aliam veram formam , nempè animam: ergo non semper motus ad locum à postrema forma,& natura prouenit . Quare elementum dominans, licet sit potestate,qua pars est totius mixti corporis,& qua præparat materiam; tamen actu est, quatenus mouet ; mouere enim est opus rei actu existentis ; verùntamen de motu mixtorum in secundo fusius disputabimus: res enim minimè facilem explicatum habet. Ad aliud de causa efficiente respondet D.Thomas in digressione ad finem lectionis 24. cœlum, quod alterationis expers est, & mixtionis,reliqua alterare, & miscere; gubernatur enim mundus inferior à superiore, ex quo illi continuatus est,vt primo meteororum habetis; gubernatur autem per lationem illius,& per lumen, ex quo lumine mirabilia prodeunt effecta quàmuis de diuersitate istorum effectorum,quæ à diuersis syderibus proficiscuntur, non esti vsquequaque assentiendum D. Thomæ. Alexander sanè secundo quæstionum cap. 3. præclarè ostendebat ex motu Zodiaci pendere generationem variorum elementorum , atque ex eadem vi diuina pendere etiam generationem mixtorum,& præcipuè animatorum,ita vt vis illa diuina primis corporibus & imperfectis tanquàm materia vtatur ad perfectiora , & animata generanda. Quare fallitur Auer.dum Alexandrum repræhendit , quòd animam putauerit ex mixtione elementorum oriri,itaq; materiam tantùm,non causam efficientem attulerit.Semper enim fatetur Alexander ex mixtione oriri , verùntamen intercedente vi diuina , id est lumine illo vitali,quod ex materia idonea varias formas procreat ; Quòd si dixit Aristoteles siccum , & humidum facere carnem,& os ; nomen faciendi impropriè vsurpauit; quatenus, vt superius diximus, omnis causa habet vim quandam faciendi : faciunt autem tanquàm materia , & instrumentum.

strumentum. Facere sanè multis modis dici, & ad instrumentum pertinere, notauit ipsemet Aristo. 5. Ethic. c. 8. Quod de toto, & partibus considerandum proponebatur, per se ipsum magnæ arduæq; cognitionis eget. Zimara in octaua contradictione primi physic. cum Latinis sentiens totum significare essentiam realiter diuersam à partibus simul sumptis, omnibus autoritatibus Auerr., quæ pro contraria parte afferri queant, ita respondet, totum nihil aliud esse, q̃ suas partes simul sumptas constitutiue, & integraliter, quia nihil aliud intrinsecus concurrit ad totius constitutionem, quàm suæ partes simul sumptæ. Nec tamen idcirco totum reapse nõ est diuersum ab illis. Aut, inquit, non est aliud, id est non est diuersum loco, & subiecto; quauis sit diuersum re, & essentia. Quæ mihi omnino videntur imperitissime dicta, neque vllo pacto menti Auerrois consentanea; quod illas autoritates consideranti facilè patebit.

An totum sit idem quod partes.

Aduersus Zimaram.

Nec verè totum significat aliam essentiam, vt paulòpost dicam. Quid igitur respondendum? labuntur isti in re minimè difficili. Totum nihil aliud est, quàm suæ partes omnes simul sumptæ; quare mixtum & non erit aliud, quàm suæ partes omnes simul sumptæ. Verùm si adsit illa noua forma mixtionis, ipsa etiam erit pars totius; quare dicemus mixtum nil aliud esse, quàm formam mixtionis, & quatuor elementa illam substinentia. Omnino inter partes vna perpetuò materiæ, altera formæ instar habet; quare totum non significat naturam diuersam à partibus, sed primò significat præcipuam partem, deinceps minus præcipuam. Ita etiam Arist. & Alexandro respondemus, mixtum non componi ex elementis, & mixtione, sed mixtionem esse ipsamet elementa coniuncta, & ad certam proportionem redacta. Veruntamen intelligendum est, si præter elementa adsit noua forma, vt nunc ponimus, mixtum posse dupliciter spectari, tùm quatenus est compositum quiddam ex elementis, vlteriorem formam non considerando, quo pacto dicimus in libris de partibus considerari partes animalium, non considerando animam; tùm quatenus vlteriore etiam forma est præditum. Eo igitur loco Arist. & Alexander mixtum priore modo spectabant, negabantq; mixtum componi ex elementis, & mixtione, quasi mixtio, & ipsa pars materiæ euaderet; sed illud tenebant mixtionem esse ipsamet elementa coeuntia, & compacta; neq; tamen quicquàm obstat, quominus ex elementis istam iã formam, & essentiam, id est proportionem mutuam habentibus alia perfectior ex materia eruminere queat. Ita vocatur ordo propria natura sensilium, non quòd sit vera, atq; intima rerum essentia, sed quòd sine eo nulla natura queat consistere; sic etiam aliquando locus vocatur forma corporis à se contenti.

Opinio propria.

Explanatio t. 8. ex 8. met.

Explanatio t. 24. ex tertio de cœlo.

Nunc ad contraria argumenta, quæ ostendebant adesse in mixto nouam formam, nos conuertamus. Primum ducebatur ab vnitate corporis mixti. Dicimus satis vnum esse, si optima inter se proportione elementa cohæreant, ita vt vnum dominetur, cætera libenter obediant. An non dicebat Plato in oratione illa supra memorata, graue, & acutum non esse amplius contraria, cum harmoniam faciunt, quæ vnum quiddam est, licet non significet aliam formam reapse distinctam à graui, & acuto? Ita elementa vnum fient ob iuxtam proportionem quemadmodum Arist. etiam septimo met. 56. partes animalis inquit vnum esse, quòd mutua quadam cognatione continerentur, & simul essent continuatæ: Nec omnino, quod secundo loco obiiciebatur, vllo pacto absurdum est, ab elementis simul iuxta quadam proportione connexis effecta quædam prodire, ad quæ, cum per se erant, aspirare non potuissent. In mixtione artificiosa, in qua negant nouam formam extundi, mirabilia tamen effecta cernimus; quare in naturali multò maiora prouenire debebunt. Ad tertium respondemus, cum noua forma est procreanda, nullo pacto materiam esse efficiens; at in mixtione nulla noua forma procreatur; sed vnumquodque elementum quatenus agit in alterum, est efficiens, quatenus patitur, est materia: mutuò autem fracta, & ad iustam æqualitatem redacta vi naturæ euadunt vnum. Dicuntur autem materia totius; quoniam per se considerata sunt partes illius totius, quod ex ipsarum compositione resultat; vt vnitates sunt partes totius numeri (neq; tamen hoc totum reapse diuersum est) & quo modo genus, & differentia sunt partes speciei. Nec verò absurdum etiam est, elementum dominans partim esse materiam, partim formam; est enim materia, quatenus venit ad fœdus faciendum cum cæteris, & ad componendum totum; est autem forma, respectu habito ad cæteras partes, quæ inferiorem locum tenent, & subiectæ illius imperio sunt. Ad aliud eadem ferè responsio. Materia, & forma coniunctæ non efficiunt, sed iam sunt ipsum compositum; itemq; elementa simul temperata non efficiunt, sed iam sunt ipsum mixtum. Quòd si dicimus mixtum confici ex elementis simul iunctis, itemq; corpus omne ex materia, & forma, illud significamus mixtum non esse vnum tantum elementum, sed plura; itemq; corpus omne non solam materiam, aut formam, sed ambo. Ad aliud, non est mixtio omnino generatio; nulla enim noua forma educitur; ac tamen desinit ad elementum ipsum dominans in certa proportione: ex quo substantia, id est elementum dominans est istius mutationis terminus. Ad autoritatem Aristo.

Refutatio argum. pro parte affirmante allatorum.

ex secundo de anima responderem, optimè rationem illam aduersus Empedoclem valere, qui adhuc elementa in mixto contraria statuebat; nam vt ibi ex 38. textu constat, ignis sursum, terra deorsum etiam in mixto ferebatur; quare ne citissime diuellerentur, egebant alia quadam forma. At apud nos amplius contraria non sunt, sed optima proportione tanquàm arctissimo vinculo coniuncta; eóq; vt aliquandiu perdurent, non egent alio cohibente. Ita Aristo. secundo de cœlo 37. inquit fortasse interitum in animalibus prouenire, quòd sint constituta ex partibus alieno loco sitis, atq; ita addebat Auerr. appetant diremptionem, vt ad propria loca redeant; cautè inquit fortasse, quasi si hoc aduersariis concederet, nihilominus cœlum æternum esset; quod non vidit Zimara in theor. 27. Quamuis autem species multæ rerum sese habeant sicut numeri, non tamen omnes. Atque in mixtis videtur potius fieri nouus numerus, id est noua essentia ex pluribus numeris simul coniunctis, quàm ex vnitate addita priori numero. Huius diuersitatis illud in causa esse potest, quòd formæ elementorum intenduntur, ac remittuntur; idcircoq; mixtæ sine alia vnitate nouam speciem promere potuerunt. Quare terra, & ignis nō sunt idem quod caro, nisi ad certam societatem, & proportionem reuocentur; quod etiam de literis, & syllaba inquit Arist.; licet in syllaba præter elementorum compositionem nulla noua forma adueniat. Ad illud meum dicerem, formam in homogeneis esse totum ipsum in proportione certa, & fixa; quæ quidem ita exiliter variatur, vt varietas sensum fugiat; idcircoque forma manere dicitur, licet partes varientur, & fluant; quod videtur innuere Philoponus com. 118. dum de temperamenti latitudine disputaret. Constituimus igitur elementa manere in mixto: vtrum autem noua forma adueniat, an essentia mixti constituatur ex elementis simul iunctis, inter quæ tamen dominans instar formæ obtineat, vobis statuendum relinquimus. Restat nunc, vt quibus argumentis videntur nonnulli demonstrare elementa non manere in mixto, expendamus, ac si possumus, refutemus.

Argumenta, quòd elemēta non maneant in mixto.

Primùm, vt inquit Scotus in illa distinct. 15. idem numero subiectum in pluribus speciebus continebitur; in eadem enim portione materiæ sunt omnes quatuor formæ, ergo idem simul erit ignis, aer, aqua, & terra. Præterea plura corpora in eodem loco erunt, quod planè absurdissimum est; nam si in eadem portione materiæ quatuor insunt corpora, non vident, qui sese non penetrare dimensiones istorum corporum debeant. Præterea ignis manebit vnà cū qualitatibus sibi repugnantibus; itemq; aqua, vt ille cum frigore, hæc cum calore. Præter hæc argumenta aduersariorum, illa quoq; nobis exhibere negocium possunt, qui in eodem mixto quò ad qualitates mouentes, vnum elementum dominari queat, alterum quò ad patibiles; vt in carne terra, quod ad grauitatem attinet; quod verò ad insitum calorem, & humorem aer; qui mixtum intereat naturali interitu, si elementa in eo remanentia contraria non sint, sed dominanti cætera libenter obediant; qui mixtum, vt mel vna qualitate emissa, vt dulcedine, non tamen exuat alteram, vt colorem flauum; de quo dubitauit Philoponus superius in com. 118. Addamus & illud, ad quam categoriam referatur mixtio, itemq; segregatio earum rerum, quæ in mixtione coierant; & vtrum in mixto omnia elementa insint. His enim explicatis ad exitū quæstio hæc perducta erit.

Explicatio argumentorum, & quæstionū.

Ad primum igitur argumentum dicimus, vt ex pluribus vnitatibus fit vnus numerus, ita ex pluribus formis ob seruatam proportionem fieri vnum, ac totum quiddam; cuius partes dicuntur esse potestate. Species autem potestatis hæc est, non terminari terminis propriis, sed alienis, de qua diximus in quæstione de formarum multitudine; quamq; in mixtione elementorū euidenter constituit Aristo. secundo de generatione 48. Itaq; actus vnus est, & species vna distincta à speciebus elementorum; præsertim si nouam illam formam à formis elementorum distinctam teneamus. Secundum iam reprehendimus. Non enim vident aduersarii, in eodem loco plura quidem corpora quanta esse non posse, plures autem formas esse nihil vetare; quod de accidentibus patet; eadem autem ratio est de formis, quoniam & ipsæ incorporeæ sunt. Hine Auerroes quarto phy. 76. notabat ex Arist. quòd corpora non possint sese penetrare, acceptum referre terminis mathematicis, idest quantitati, non qualitatibus sensilibus. Nos autē iam ostendimus, quomodo quantitas nullo pacto in mixtione penetret aliam quantitatem, sed tantum multiplicentur formæ, & ex pluribus materiebus fiat vna materia, ex pluribus quantitatibus vna quantitas. Ideirco demonstrauit Aristo. elementa non habere propriam figuram, quemadmodum res præcipuè animatæ habent; ne in mixtione figuræ ipsæ, & quantitates sese penetrare cogerentur. Tertium argumentum nihil facimus. Nam elementorum fractæ formæ sese optimè ferre possunt, itemq; illarum sociæ qualitates: neq; enim vere contrariæ sunt, vt ex Platone ostendimus, sed in miram quandam naturæ vnitatem consenserunt. Aliud omnibus difficile est. Dicimus nos ex paraphrasi metaphysica tractatu quarto columna 14. sese comitari qualitates mouentes, & patibiles; vbi enim frigus, ibi grauitas; vbi calor, ibi leuitas.

Qui in eodem mixto unum elementum dominetur quo ad qualitates patibiles, & alterum quò ad grauitatem & leuitatem.

Sed tamen illud est attendendum, in his mixtis dominari aquam, & terram, quod ad molem pertinet; itaque etiam maius in illis est frigus, quàm calor, quantum ad eandem molem spectat; sed tamen parua moles ignis plus agit in externam materiam, quam magna terræ, aut aquæ; idcircoque calidum dicitur quasi efficiens in mixtione, quod scilicet agit in humidum; at quantum pertinet ad dandam propensionem materiæ, & momentum; plus potest magna copia frigoris, & terræ, quàm parua caloris, & ignis, aut etiam æqualis; quoniam non eadem conditio est agendi in rem externam, & mouendi seipsum. Præterea duplex calor in rebus animatis, insitus, & influens. Caro grauis est, & idcirco sine calore influente esset magis frigida, quàm calida, id est maiorem copiam frigoris, quàm caloris haberet; at per calorem influentem magnam acquirit copiam caloris, & fit calida. In mixtis igitur illud grauius est, quod maiorem copiam habet elementi grauis insiti, ut inquit Arist. quarto de Cœlo 28. & leuius, quod maiorem leuis; licet ob coniunctionem extrinsecus influentis caloris graue fieri possit calidum (de qua notione calidi, & frigidi diuinitus scripsit Aristoteles secundo de partibus animalium cap. secundo) eoque ignis dicatur dominari in uiuentibus ab Auerroe secundo de Anima quadragesimo primo, quem locum explanat Zimara in trigesima contradictione illius libri. In simplicibus autē absolute calidius est etiam leuius, frigidum cum siccitate est grauius, cuius rei alibi causas attulimus. Crediderim autem animal nominari calidum, & humidum respectu habito ad cætera mixta, non quòd in eo dominetur simpliciter calor; nisi consideremus excellentiam caloris in agendo. Quòd enim maxime efficax est, & tantus in animalibus calor ut omnibus fere animæ muneribus inseruiat, dominus cæterorum elementorum uocari potest, ita, ut in animali sit maior copia frigoris, idcircoque maior grauitas (præcipuè cum plus fortè ualeat grauitas in mouēdo, quàm leuitas, quàmuis calor plus possit in agitando rem externam, quàm frigus, ita rerum uires compensāte natura) adsit tamen tantus calor, ut in actionibus maxime eluceat, idcircoque in agendo longe dominetur.

Quomodo animal dicatur calidum.

Antequam reliqua problemata explicemus, illud primum tractemus, an in omni mixto sint omnia quatuor elementa. Rectè dicebat Zimara theoremate xliii. quod accepit ab Aristotele initio octaui de historia animalium potuitque ex hoc capite, esse naturas quasdam ancipites; ut inter plantas, & animalia sunt Zoophyta, item inter elementa, & mixta perfecta cuiusmodi sunt animantia, sunt quædam corpora intersecta, quæ non satis constat, siut ne uerè mixta, diuersamque ab elementis speciem siut adepta, an sint elementa alterata, quomodo de rebus meteorologicis statuebat Olympiodorus ad initium primi meteor. Nec uerò unica conditio est istorum intermediorum corporum; sed quædam altius, quædam leuius mixta sunt; quare perfecta mixta ex omnibus elementis constant, ut in secundum librum tex. 49. docebimus, itemque in quartum meteororum alibi diximus (uere enim obseruabat ad finem huius libri Auerroes, quæ hic de mixtione sunt incoata, quarto meteororum absolui) at minus perfecta non semper omnibus, ut chrystallus, in quo scribit Aristoteles secundo post. cap. xii. omnem calorem esse extinctum; utque multa fortasse alia ex inanimis. Attendatis autem interdum mixtum proxime fieri ex elementis, quod de sulphure, & argento uiuo, & alus quibusdam sucis traditur; interdum uerò non proxime, sed intercedente alio mixto: cæterum, etsi interdū mixtum fiat ex mixtis, ut ex uariis cibis fit sanguis, tamen per accidens fit ex mixtis: per se.n. fit ex elementis, quæ continentur in mixtis illis. Sic pisces in medio mari fiant ex semine, aut ex aliquo alio, in quo insunt omnia elementa. Nec elementa vi omnino sunt in hac inferiore mundi parte; licet enim leuia deorsum vi ferantur tamen recte postea mixta libentissime, ut diximus, uersantur, idcircoque longo interuallo perdurare queunt. Attendatis etiam artem inchoare dumtaxat mixtionem, naturam perficere; ex quo uere dicebat Hippocrates naturam esse, quæ medetur, Medicum autem ministrare. Medicus enim miscet, id est iuxta ponit pharmaca; at illa postmodum per internam, & naturalem uim efficientia, ac patientia mixtionem administrant, & forma illa extunditur, quam Mesue tot laudibus extollebat.

An in omni mixto sint quatuor elementa.

Hoc ita constituto, quomodo mixta naturaliter intereant, doceamus. Primum igitur adest facultas materiæ; in qua semper adest contrarium potestate, quod appetitur; de qua causa pulchrè Aristoteles in libro de longitudine, & breuitate uitæ. Hæc autem est causa communis omnis interitus; ac ratione primæ materiæ omnis interitus naturalis est. Præterea adest certum temperamentum, quod uel facilius, uel difficilius ab ambiente peruerti potest; dispositio enim patientis potest, ut sæpe docuimus, accipi pro causa efficiente. Præterea adest etiam in mixtis perfectus calor igneus, qui nutritur humoris pabulo, atque hic humor uel citius, uel tardius potest absumi, de qua re ibidem disputauit Aristoteles, & copiam, & qualitatem, tum caloris, tum humoris considerans. Ex quo etiam facile patere potest, elementa remanere in mixto; nam qualitas qualitate non nutritur. Verùm inquiunt, mixtum esse hæterogeneum, constareque

Quomodo mixtum naturaliter intereat.

reque partibus tenuioribus igneis,aereis,& aqueis,itemque crassioribus,ac terreis , quae partes singulæ mixtæ,& ipsæ sint,ut in sanguine,& lacte apparet;ex quo diuersæ medicamentis uires, ut habes à Galeno libro de theriace ad Pisonem; ita calorem naturalem,& humidum radicale esse duo corpora mixta,ut Thomas de Garbo tract.secundo quæstione 19.docuit; nutriri autem corpus calidius corpore aquosiore. Quod nos ut perpetuò falsum esse minimè affirmauerimus, nam certe in animalibus istæ partium uarietates extant , tamen aliquod mixtum uerè homogeneum esse censendum est,ne res abeat in infinitum ; atque istud homogeneum præcipue spectauit Arist.& in eo hunc interenndi modum reperit.Ergo calor absumit internum humidum,non,quod inter ea pugna sit,sed ut se ipsum tueatur , qui ob tenuitatem suā facilè euanescit(non enim dico,ut Leonicus,in se ipsum agit ob suam efficaciam , nihil enim agit in se ipsum)facillime inquam extinguitur, nisi alimento assiduè reparetur ; atque etiam in hac reparatione gignuntur excrementa contraria illi , quod nutritur (sunt enim reliquiæ prioris alimenti,quæ conuerti nequiuerunt)& ab istis semper nonnihil offenditur, ut in eodem libro Aristoteles ; quamuis ob qualitatem humoris minime dissipabilis , & caloris non urentis,neque cito consumentis mixtum aliquod diu perseuerare queat incolume sine nouo, aut saltem euidenti alimento.Erit igitur naturalis interitus ille,qui ab interna conditione patientis ipsius,in qua,ut diximus , inest quædam uis efficiens (ut quod humor magis , uel minus dissipabilis sit; quod adsint instrumenta inuiolata refrigerandi caloris , aut paulatim officium suum fungi nequeant,ut pulmo , & branchia) uel à natura caloris interni absumentis proficiscitur. Reliqua quæstio à Philop.optime explicatur.Inquit enim constare temperamentum latitudine quadam,cuius si portio aliqua auferatur,non continuò totum temperamentum euertitur,sed perstare potest; quamuis requirat iustam quandam latitudinem,cuius nimia portione dempta totum euerteretur.Qualitates autem,quæ huiusmodi sequuntur temperamentum, nō omnes eandem latitudinem sequuntur,sed quædam integram speciem , quædam paulo etiam alteratam,aut imminutam; quare paulatim coarctata,aut alterata latitudine, illa quidem qualitas abolebitur,quæ totam illam latitudinem,atque integram speciem requirebat ; non tamen illa, quæ in minori etiam latitudine,aut in paulo uariato temperamento consistere potuisset.Præterea alibi docuimus mixti corporis qualitates præcipuè unius elementi naturam sequi, ut saporem humidi,odorem sicci;quare nihil mirum,si exsiccato corpore manebit odor,at non sapor. Adde diuersitatem partium tenuium,& crassarum,quarum tenues facilius euanescunt, & qualitates illarum comites abolentur; ex quo sapor persæpe immutatur. Theophrastus sanè notabat plantas laetales esse interdum dulces,quamuis dulcedo sit amicissima naturae ,quod diuersis partibus constent.Quare si auerentur partes dulciores,& absumantur à calore nostri corporis , remanebunt uenenosae illae,quae si per se gustatae essent,amarae , atque insuaues uisae essent.

Quomodo in mixto non omnes simul qualitates deleantur.

Ad quam categoriam referatur mixtio.

Restat de propositis ultimum,ut ad quam categoriam referatur mixtio,intelligamus.Mixtionis uox aut significat ipsam actionem miscendi,ita ad categoriam faciendi refertur ; aut significat ipsammet naturam iam ex pluribus naturis conflatam (sic uox φύσις interdum naturam ipsam sentientem; interdum actionem significat) atque ita meo iudicio erit relatio quaedam nixa in rebus quae miscentur.Si miscerentur accidentia, esset relatio in accidētibus nixa; sed quoniam censemus nos misceri substantias,erit nixa in substantiis;Erit igitur unio substantiarum;uel plures substantiæ in unam naturam conductae,atque unum factae. In quaestionem autem cadere solet,quomodo distinguatur à generatione : nam quandoquidem desinit in substantiam,uidetur uera generatio; attamen Aristoteles tex.83.eam à generatione distinxit. Zimara in theoremate 20.existimauit,ut alias diximus , mixtionem differre à generatione definita ad initium huius libri , quippe cum generatio illa in simplicibus dumtaxat corporibus habeat locum; at cum generatione illa,quae ad initium quarti meteor. definitur , re conuenire, & subiecto idem esse,quàmuis ratione fortasse differant,ut alibi idem declarauit.Mixtio enim spectat proprie formas ipsas elementorum coniunctas, generatio autem formam illam nouam additam prioribus formis.Nos in quaestione de multitudine formarum ostendimus generationem ad initium huius libri definitam omnibus substantiis,siue simplices,siue mixtae sint, conuenire.De generatione autem definita ad initium quarti meteororum non satis constat , qua etiam ratione distinguatur à mixtione ; nam in ea nulla mentio fit nouae formae , sed tamen nonnihil discriminis inesse intelligendum est , quemadmodum in superioribus quaestionibus notauimus.Nam si noua forma educitur,re differt generatio mixti à mixtione ; nam mixtio quasi materia est ad formae mixti generationem; sin minus , ratione tamen differt ; quoniam mixtio significat coniunctionem plurium formarum; generatio autem spectat illud unum, qd genitum est,& nouam speciem ex mixtione resultantem quasi speciem numeri ex pluribus numeris

Quomodo mixtio differat a generatione.

meris coniunctis: atque hoc sibi uolebat Aristoteles, cum generationem à mixtione distinguet. Omnino enim noua quaedam in mixto exoritur species, uel per nouae formae accessionẽ, uel per coniunctionem plurium, atque unius naturæ ex pluribus conflationem, quod etiam notauit Gal. in libro de theriace ad Pisonem. Aristoteles autem quarto pol. cap. ix. hoc quasi indicium tradit bonæ temperationis, si mixtum utrunque eorum, quæ miscentur, & neutrum esse uideatur. Mixtio igitur est unio, id est relatio quædam, qua significatur factam esse unam naturam, unumque corpus ex multis alteratis: quare definitio hæc formam pro genere habet (quomodo solent habere omnia accidentia; relatio autem accidens est.) materiam autem pro differentia; in qua inest etiam uis quædam efficiens; ut in propriis affectionibus idem est subiectum, & efficiens; quòd enim corpora sese uicissim alterent, hinc existit mixtio. Finis autem omittitur, quoniam idem est cum forma, ut alibi explicauimus. Causa autem efficiens remotior, id est cœlum suo tempore explicabitur: nunc enim nimis à proposito digressus esset Aristoteles de ea memorans. Segregatio autem ac diremptio erit item relatio opposita mixtioni, eodemque pacto differet ab interitu, quo mixtio a generatione. In interitu enim præcipuè spectatur euersio totius naturæ, in diremptione significantur corpora, quæ diuelluntur. Non autem semper omnia elementa separantur, sed interdum unum extinguitur, cætera roborantur, & ex dimidiatis quodammodo integra redduntur, ut superius ex Alexandro diximus. Ita ex cadauere ignis extinctus recedit, terra remanet expressior, atque integrior, quam antea in corpore mixto esset. Hæc de mixtione; atque ea, quæ in primum librum dicenda erãt hunc habeant terminum.

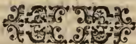
Argumenta pro parte negante.

FINIS.

REGISTRUM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z, AA BB.

Omnes sunt duerniores, præter BB, qui est ternio.

Libuit non tam, quòd mea, quàm quòd lectisſimorum, & mei amantisſimorum iuuenum gloria libenter faueo, quædam illorum de his Commentariis carmina apponere.

Petri Gherardi è Burgo Sancti Sepulchri.

Raiugenum meritò princeps clariſſime, cuius
Doctrina omnigena tãtũ, uariiſque repertis
Omne hominũ genus, exquirẽs uere abdita rerũ,
Nititur; humana qui uix iam ſtirpe creatus,
Vltima naturæ inſpiciens, cæcaſque latebras
Ingrediens, & , quæ mortali corpore conſtant,
Quæque æterna manẽt, ſenioque carẽtia turpi,
Perluſtrans animi ratione, & mente ſagaci,
Omnia ueridicis potuiſti exponere dictis;
Quod tu inter clara, & diuina ſcripta profectò,
Pectore parta tuo, & duro quæſita labore.
Tã admirãda quoque hæc nobis mouimẽta dedisti
Et rerũ inuentor docuiſti primus aptè
Quòue modo itereãt generati, quoue genãtur,
Quæ ſunt mortali natura prædita ſanè,
Et qui abſque exitio poſſint mutarier omni,
Vnde etiã pariter minuãtur, & augmina ſumãt,
Quo pacto inter ſeſe tangere corpora poſſint,
Qui facere, & pati, & qua etiã ratione, modoq;
Mutua quæ poſſunt miſceri, mixta reſultant;
Haud meritas poſſet q̃ſquã tibi reddere laudes:
Vnde tibi æterni à nobis debentur honores.
At tu ſuauiloquens Muſarum dulcis alumne,
Et decus eximium ſapientum, obſcura reperta
De rerum exortu qui ſolus tempore tali
Illuſtras facili, & diti ſermone Latino;
Quòd genitas res, quis primò cum in luce locaſſet
Maximus ille parens Sophiæ, ſũmuſq; magiſter,
Obruerat tenebris tamen, atque caligine tẽpus,
E tenebris rurſus profers in luminis oras,
Dicta obſcura uiri perfundens omnia luce;
Maiores tibi certè ex hac re ducis honores
Partibus egregiè multis, maioraque multò
Mirificè quæris ſolidæ tibi præmia laudis.
Nam etſi cuiuſque primordia tradere rei
Præclarũ quiddã, & mirũ, carũque uidetur;
Tẽpus .n. adueniẽs paullatim iã augmine donat
Artes, & multas ſemper floreſcere cogit;
Attamen ingenio tantum, & ratione ualere,
Vt reparentur ea, & dias in luminis oras
Reſtituantur, quae diſperdita tempore iniquo
Obſcura iã in nocte iacent, tenebriſq; ſepultæ,
Multò equidẽ magis, & mirũ, carũq; uidetur,
Quàm res principiò in lucẽ proferre ſerenam.
Hoc etenim humanũ ẽ; illud ſine numine diuũ
Vix potis eſt ulla noſtra ratione parari.
Iure igitur iuuenes te nunc, ò prime Sophorũ,
Cõcelebrant; rerum exortũ q̃d uiſcere poſsũt,
Per te diſcuſſis tenebris, & lumine fuſo.
Et quamuis multis, & doctis poſſe placere,
Difficile, & planè à noſtra ratione remotum eſt.
Tu tamen ingenio praeſtans, & mente ſagaci
(Quaeq; tui eſt animi uis, & quae uiuida uirtus)
Sic nunc alternis coluiſti flumina linguae,
Doctrinã, & plenã certa ratione, fideque;
Vt cum docta tui ingenii monimenta uigentis
Sint uario ſimul, & dulci contincta Lepore,
Vtilis eſſe queas ſtudioſis omnibus aequè.
Viue diu nobis ſapientum prime uirorum;
Aeternoſque tuos nobis iam perge labores
tradere; & ornare haec doctis pia ſaecula chartis;
Nominis unde tui iam didita fama per omnes
Italiae terrai urbes, longeque remotas,
Te aeterna ad coelum poſſit cum laude uocare.

Raphaellis Grisonij ex eodem oppido.

Itescunt Zephiris frigora, rumpitur
Vndarum glacies uorticibus, niues
Solnuntur tepida fronte Fauonii
Flores, & redeunt aues
Tunc glebæ tepido flamine putridæ
Frondes parturiūt, germina pullulant,
Hoc mundum genitum tempore concinūt
Aeterni Imperio Iouis
Sic grato Zephiri Flamine Nobili
Soluuntur placidis conditionibus
Concreti latices, diffugiunt niues
Florentem, & retegunt humum.
Hortis Hesperidumq́ue Alcinoi magis
Fulgent conspicui nunc Stagiritici
Squallor disperiit, prata uirentia,
Vernant Flamine Nobili.
Hortūm nunc subeant, quos studia hæc iuuant
Flores hinc alacres, purpureos ferant
Permixtos uiolis, poma recentia
Autumno accipient suo.

Scipionis Bendinellij Lucensis.

Nter diuitias uelut
Auro splendidius nil aliud nitet.
Ardens ignis ut æthere
Atras per tenebras fulget in arduo
Qualem Mnemosides uident
Phœbum, cum medium sede tenet sua,
Excellit sapientiæ
Diuinum studium non aliter bonis:
Quod sic Flaminius tenet
Solo ut terra, polus gaudeat hoc uiro,
Naturæque latentia,
Et cœli ardua non cognita plurimum.
Altum Nobilio nihil
Quod nunc principis extet Stagiritici.
Nam isto, quicquid in his erat
Tecti, perspicuum Sole nitet magis.
A nobis alii simul,
Latini, Argolici sic abeant procul,
Est ut gentibus omnibus
Carus deinde futurus liber utilis.

